HEFELE MÁRTON, épitész

1777-ben püspöki székhely lett Szombathely. Szily János első püspöke hatalmas méretü épitkezéseivel, európai rangu müvészekkel szépiti a várost. Hefele is dolgozott Szombathelyen. 368.old

BÉKEFI ANTAL: Adatok Szombathely zenetörténetéhez 383.old

VASI SZEMLE, XXII.évf. 3.szám, 1968. Szombathely

Hefele

győri székesegyház-átalakitásában érvényesül erőteljesen a kollonád alkotó törekvés, amely a pozsonyi primási palota disztermében a palotaépités belső kollonádjának egyféle péld ját teremti meg.

Mojzer Miklós: Torony, kupola, kollomád
Akadémiai Kiadó 1971 55. old.

M.D.K.

Hefele Menyhért.épitész/Melchior/

Tirolban szül.Passzauból jött ide.A györi székesegyház átépitésén dolgozott.1781-ben Épiti a szombathelyi székesegyházat.1797-ben halt meg. 440.O.Valószinüleg ő épitette Fertődöt.443-44-o-

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa III.köt.A képzőművészetek,a zene, a szinház és a film.Minerva.1960.Bpest

ŠEVČIKOVÁ, Zuzana: Priečelie dvoch palácových stavieb M. Hefeleho. = Zbornik....125 - 145.p. ill.G

Hefele Menyhért
Die Vorderfronten zweier Palastbauten von M.Hefele

Pozsony, Prímási palota
Szombathely, Szeminárium épülete

wir als der Ihenig so sölich klainat selbs gehapt vnnd dem
ten Clainats mer dann anndere ivares iviſſen tragen, auff
knus aller vorgesagter sachen von mir gehaben mogen, die
inats mit aller seiner grösstin form vnnd gestallt, vie das
ir dann nachuolgend klar gesehen virdet.

MDK

Hefela építész

Müvészet 1902. 211-214.o.

Hefele – Cretter:

II. József Castrum Doloris 1790

Repro.

M. M. M. Évkönyve 1952. XXVIII. Képtábla

Hefele János Mihály

(Johann Michael)

orgonaépítő

Augsburg környékén született, 1752. a rusztikák templomi orgonáját javítja. 1755-től soproni polgár. 1767. engedélyt kap szatócsbolt nyitására. Meghalt 1777 jan. 27. 1781. özvegye szerepel.

Szatkózl.

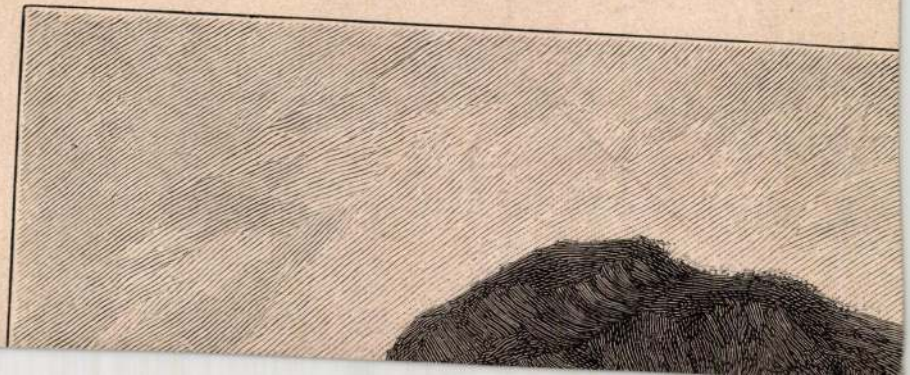

1994. augusztus 31-én 9 órakor

TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAK

az Eölbei-házban
(Szily János u. 2.)

Program:

Bevezetőt mond:
dr. Konkoly István megyéspüspök.

Előadások:

Brenner Vilmos:
Melchior Hefele - egy középeurópai építész

Edith Schmidmaier:
Melchior Hefele mint a passaui rezidencia "felújítója"

Heckenast János:
Melchior Hefele Vas megyei működése

Kelényi György:
A szombathelyi székesegyház helye a 18. századi építészet történetében

Zsámbéky Monika:
Melchior Hefele mecénásai

Az ülésszak elnöke:
Szilágyi István
Szombathely főépítésze.

WISSENSCHAFTLICHE TAGUNG

um 9 Uhr am 31. August
im Eölbei-Haus
(Szily J. u. 2.)

Programm:

Einführung vom
Diözesanbischof dr. István Konkoly

Vorträge:

Wilhelm Brenner:
Melchior Hefele - ein Architekt Mitteleuropas

Edith Schmidmaier:
Melchior Hefele als "Erneuerer" der Passauer Residenz

János Heckenast:
Die Tätigkeit von Melchior Hefele im Komitat Vas

György Kelényi:
Der Platz der Kathedrale von Szombathely in der Geschichte der Architektur des 18. Jahrhunderts

Monika Zsámbéky:
Mäzene von Melchior Hefele

Vorsitzender der Tagung:
István Szilágyi
Oberarchitekt von Szombathely.

A Szombathelyi Püspökség,
Vas Megye Önkormányzata,
Szombathely Megyei Jogú Város
Önkormányzata,
a Pannon Ősz Szervezőbizottsága és a
Szombathelyi Képtár tisztelettel meghívja Önt

MELCHIOR HEFELE

(1716-1794)

építész

emlékkiállításának megnyitójára

1994. augusztus 30-án 17 órára

a Szombathelyi Képtárba (Rákóczi F. u. 12.).

A kiállítást megnyitja :

Mojzer Miklós

a Szépművészeti Múzeum főigazgatója.

Közreműködik:

a

Capella Savaria együttes

Műsoruk:

Vivaldi: Négy évszak - Az Ősz

A kiállítás védnökei:

dr. Konkoly István megyéspüspök,
dr. Pusztai Gyula
a Vas Megyei Közgyűlés elnöke,
Wagner András Szombathely Megyei Jogú Város
polgármestere.

A kiállítás megtekinthető 1994. november 27-ig

Das Bistum von Szombathely, die Generalversammlung von Komitat Vas, die Selbstverwaltung von Szombathely, das Organisationskomitee des Pannonischen Herbstes und die Gemäldegalerie von Szombathely haben die Ehre,

Sie zur Eröffnung

der Gedenkausstellung
des Architekten

MELCHIOR HEFELE

(1716-1794)

am 30. August 1994 um 17 Uhr
in der Gemäldegalerie von
Szombathely
(Rákóczi F. u12.)
höflichst einzuladen.

Eröffnung vom Generaldirektor

Miklós Mojzer

Museum der Bildenden Künste Budapest.

Mitwirkt das Kammerorchester

Capella Savaria,

Programm:

Vivaldi: Die vier Jahreszeiten - Der Herbst.

Die Protektoren der Ausstellung:

dr. István Konkoly Diözesanbischof,
dr. Gyula Pusztai Präsident
der Generalversammlung von Komitat Vas,
András Wagner Bürgermeister
der Stadt Szombathely.

Die Ausstellung ist bis 27. November 1994 zu besichtigen.

HEFELE MELCHIOR

F. k.: Salamon Nándor
Készült: Sylvester-PRINT Kft.

Meghívó
Einladung

HEFELE Menyhért építész

Maliková, Mária: Nové poznatky o starej kaplnke sv. Ladislava v bratislavskom Primacialnom paláci. = ARS, 1991, 2. 120-127. ill.

Morley, Malcolm 2157
Moreau, charles 868
Morvay György 37
Morvay Zsuzsa 1946
Moskovszky Éva 1307
Mőcsényi Mihály 1586
Möller, Peter 1671
Mravik László 204, 370, 437, 553, 768, 848, 855, 971
Mraz, Gottfried 1007
Mrázková, Daniela 1269
Mrázoyá, Magdalena 580
Mucsi Ferenc 341, 846, 1593, 1787, 1942, 2327
Muir, Nanette T. 235
Munch, Edvard 1375
Munk, Zdenka **629**
Munkácsy Mihály 1376
Murádin Jenő 1129, 1366, 1377
Murai Jenő 2158
Muraközi Ágota 2267
Muraközi Gyula 1314
Murris, Jean-Louis 1325
Müller Zsuzsa 2035
Müller-Mehlis, Reinhardt 2366

Nádai Pál 547
Nádai Tibor 1460
id. Nádasdy János 2159
ifj. Nádasdy János 2159, 2160
Nádass József 1272
Nádler István 2161
Nádler Tibor 2162
Nádor Tamás 95, 1796, 1798, 1946, 2033, 2055, 2119, 2238, 2239, 2263, 2266, 2302, 2318, 2390
Nagy Ádám 362

HEFELE Menyhért

Pamiatky a Múzea, 41, 1992, 5/6.
Tematikus szám: Barock in der Slowakei.

46, p.
245-Zeje Porsoy. Ev. tpl

Hefele Menyhért

4

Valószínűleg az 1770-es
évet első felében építhette a győri
„Wurda"-házat

Műemlékvédelem 1972/3
165. old.

Hefele Menyhért

1777-től már Batthyány József
hercegprímás építése, akinek megbízásából
Pozsonyban megépítette a prímási palotát.

Műemlékvédelem
1977/3
165. old.

Hefele Menyhért

Neve a gyori vjeresegyházzal
kapcsolatban emlitve

Müemlékvédelem 1972/3
165. old.

HEFELE MENYHÉRT, építész

Szombathelyen, az első püspök építészének alkotó művészi tehetségét és fantáziáját dicséri építészeti műemlékekben gazdag Templom tér és közvetlen környéke, amely azóta is a város legkiegyensulyozottabb, legimpozánsabb és idegenforgalmi szempontból is rendkivüli értékeket magában rejtő része. 99.old

BRENNER JÁNOS: Szombathely városépitéstörténete a XIX. Század második felétől az első világháboruig 99.old

VASI SZEMLE, Helvismereti Évkönyv. 1951. II. köt. Szombathely, 1959.

Hefele Menyhért, építész

bontrák mester. A szombathelyi

kérő barokk városközpont épüle-

teinek tervezője.

Antalffy Gyula: A szombathelyi városrekonstruk-
ció 657 – 663

Élet és Tudomány, Ap. 1973. ápr. 6. XXVIII/14.

HEFELE MENYHÉRT, építész

1968-ban Szombathelyen Helytörténeti kiállitáson Dorfmeister István, Maulbertsch Antal és Hefele Menyhértleveleit Szombathely művészettörténetéhez mutatták be. 87.old

KISS MÁRIA: Krónika,-Helytörténeti Kiállitások 87.old

VASI SZEMLE, XXIII.évf. 1969. 1.szám. Szombathely

HERELE MXXXXX, épitész MENYHÉRT

A hazankba hivott müvészek egy csoportja itt véglgesen megtelepedett, családot alapitot ,és magyarrá vált. Igy történt ez Herelével és Hellener épitésszel is és Dorrfmeister festövel is. 288.old

SZIGETI KILIAN: Dorner Gaspar Albert/1780-1858/szombathelyi orgonaépitömetsr élete xxxxxxxxxx munkassaga 288.old

VASI SZEMLE, XXIII.évf. 1969. 2.szám, Szombathely

HEFELE MENYHÉRT, építész, 1716-ig 1791.

Szombathelyen ő épitette, a barokk mester, a szeminárium épületét. Ma középiskolás leánykollégium. Bővitése kapcsán számos romai maradvány került felszinre. 333.old

HECKENAST JÁNOS: Szombathely város zöldterületei és zöldövezeti terve 321.old

VASI SZEMLE, XXII.évf. 3.szám, 1968. Szombathely

Hefele Menyhért, építész

2. A város hajdan piacoknak otthont adó főterén már csak néhány régi ház áll. Hiányzik a levelezőlapunk bal oldalán látható Szentháromság-szobor is — azt egy Hefele Menyhért tervezte, majdnem kétszázéves épület elé helyezték át. **Hová?**

VVV: Városról városra ....,
[8.]

1022

Élet és Tudomány, Bp. 1981. aug. 7.

XXXVI/32.

1.

Melchior Hefele

tiroli születésű (Kaltenbrunn, 1716).
Főműve az 1781-ben megherdett
nombothelyi véhereqskár.
Előnös Würzburgban Balthasar Neumann
mellett, később Bécsben Fischer von
Erlach mellett tanult. Passauban
lett önálló mester.

Kampis Antal: A magyar müvészet a XIX. századig.
Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/
120. l.

Melchior Hefele

Passauból Magyarországra költözött (okát nem tudjuk). Előrős Pozsonyban tűnt fel, 1770-től a győri székesegyház barokk átépítését végezte. Itt ismerte meg Szily János püspök, aki a székhelyen épitendő templom tervezésével bízta meg. ~~[illegible]~~ A székesegyház munkálatain haláláig (1797) dolgozott.

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/

120-121. l.

Hefele Menyhért

a pozsonyi primási, a nombathelyi püspöki palota is néhesegskár építője. Würzburgban Balthasar Neumann mellett működött.

Artner Tivadar: A barokk művészete. Bp. 1968.
Móra k., ~~xx~~ 129 l., képes.

127 – 128. l.

Hefele Menyhért

tervezte 1782-ben a Szombathelyi Hollán E. u. 6. sz. épületet, amelyet 1967-ben helyreállítanak.

Műemlékvédelem, 1967/4. 253.o.

Hefele Menyhért

A 18. n. 2. felében dolgozik a győri nékesegyházban

Levárdy Ferenc: A győri nékesegyhá. helyreállítása
Műemlékvédelem, 1968/3. 156. o.

Hefele Menyhért

* Okiratok tanúsítják, hogy pénzt vett fel a tertődi Esterházy kastély terveiért (épult 1764-66), bár feltehető, hogy Esterházy (Fényes) Miklós beavatkozott a tervekbe.

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva [illegible]

129-130. l

Hefele Menyhért

dolgozott a fertődi palota építésénél.

Artner Tivadar: A barokk művészete. Bp. 1968. Móra k., 129 l., képes.

114. l.

1.

Hefele Menyhért /1716-1799/

ontrák származású. B Passauban, Pozsonyban végzett munkái után Szombathelyen működött. A pozsonyi Primási palotában /1778-1881/ <sajtóhiba> a klasszicista palotatipus előképét teremti meg.

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak építészete. Bp. 1960. Műszaki k., 589 l., 388 kép

110-111.

Hefele Menyhért

pozsonyi Primási palotája: középen enyhe, timpanonnal zárt rizalit, elébe állított eshélystartó négy dór oszloppal; az egész homlokzaton kisplantiháju korintusszi nagy pillérrend, finom abbakkeretésés és az attikán mozgalmas szobossor.

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmüst épitő társadalmak épitészete. Bp. 1960. Müszeki k., 589 l., 388 kép.

111. l.

Hefele Menyhért

legjelentősebb alkotása a nombathelyi
székesegyház (1791-1797.) (Alaprajza:
egyhajós hosszkár, kerenthár és keskenyebb,
apszissal zárt szentély. A hosszkárat oltár-
fülkék bővítik. Térlefedés: donga, a né-
gyeret felett kupola /.

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocia-
lizmust épitő társadalmak épitészete. Bp. 1960.
Müszeki k., 589 l., 388 kép.

111. l.

Hefele Menyhért

nombabhelyi réhesegházának főhomlokzata: alul dór., felül ión oszlappillérrendek, egyszerű timpanon, két karcsú torony.
A második világháborúban súlyosan megsérült.

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak építészete. Bp. 1960. Műszeki k., 589 l., 388 kép.

111. l.

5.

Hefele Menyhért

Hefelénél jelentősebb copf mester volt Fellner Jakab.

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak építészete. Bp. 1960. Műszaki k., 589 l., 388 kép.

111. l.

6.

Hefele Menyhért

Pécly Mihály műveinek néhány vonása Hefeléhez és Fellnerhez ~~fűzi~~ kapcsolódik.

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő ~~országok építészete Bp. 1960~~ társadalmak építészete. Bp. 1960. Müszeki k., 589 l., 388 kép.

112. l.

 M.D.K.

Hefele [Menyhért]. építész

egyik legkiválóbb alkotása a szombathelyi egyszerű nagyprépositi palota, vagy ahogy most nevezik, az Eölbeyliár.

Pethő Tibor: Budapest - Szombathely - Kőszeg

Bp. /1960/, Panoráma, /Magyarország irásban és képben 12.köt./

+ 1 kép 70. 71. old.

Hefele Menyhért építész

M.D.K.

műve a győri székesegyház oszlopos főoltára.

Horváth László: Budapest - Győr - Sopron

Bp. /é.n./, Panoráma, /Magyarország írásban és képben 13.köt./

28. old.

M.D.K.

Hefele Menyhért, építész

Tervei szerint építekér át 1770-ben az egyszeri fertőrákosi püspöki kastélyt, mely ma körcélokat szolgál. Homlokzata és belső berendezése a háboru alatt teljesen elpusztult.

Horváth László: Budapest - Győr - Sopron

Bp. /é.n./, Panoráma, /Magyarország irásban és képben 13 köt./

150. old.

MDK

Hefele Menyhért, szobrász

klasszicista szellemben tervezte a szombathelyi székesegyház főoltárát./1791/

A magyarországi művészet története I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 448.l.

HEFELE Menyhért (1716-1799)

(1)

Würzburgból Neumann mellől indult el, később Bécsben az Akadémia klasszicizáló irányához csatlakozott, később tagja lett az intézménynek. Ugyanebben a magyar testőrgárda rajztanára, így magyar kapcsolatai révén jutott talán munkához Eszterházán, ahol 1760-1772 között létesült a rokokó kastélyépületegyüttes. Magyarországi korábbi munkái: agyőri Székesegyház homlokzatának 1770 éji kialakítása, az 1778-1781 között épült pozsonyi Prinási palota.

Aggházy Mária: Magyarországi barokk műcé-

Szet. Bp. 1960., TIT József A. szabadegy. előadásai 42

HEFELE Menyhért (1716-1799) ②

1781-ben fejezte be a szombathelyi Püspöki palotát és 1791-ben kezdte el építeni a szombathelyi Székesegyhat

Agoházy Mária: Magyarországi barokk művészet, Bp. 1960, TIT József A. Szabadegyetemének előadásai 42.

Hefele MDK

A szombathelyi székesegyház belső terének tervezője.

Gerő: ÉpMüe 397.o.

M.D.K

Hefele M.
építész

A Herceg prímás-ház a Török és Zrigmond utca sarkán.
1783-ban Hefele M. terve szerint épült

Budapest székesfővárosi történeti múzeumának kiállítása:
Buda, Óbuda, Pest (1800 előtt) Budapest 1946. 10 lap.

M. D. K.

HEFELE, Melchior építész

Az eszterházi kastély terveinek elkészítésére meghízást kap 1765 körül

Valkó Arisztid: A fertődi (eszterházi) kastély művészei, mesterei 134. l.
Művért. 1953. 1-2. sz.

MDK.

Heffele, Melchior

magyarországi müködéséről.

Vig. 1947. jan.XII.évf. 1.-53.l. Jajczay János: A magyarországi barokk és Maulbertsch.-52-55.

M.D.K.

HEFELE

emlés

1952)

Müvé rt. Gerő László: Az épitészet koreklektikus stilusa

105.

M.D.K.

HEFELE ~~Félix~~ Menyhért épitész

~~1764~~

– Győr nikesegyház átépítése 1770–72

Pozsony érseki palota 1778–81

Garas XVIII. 27 84–85. p.

M.D.K.

HEFELE Ignácért építész

1765. a süttöri kastély homlokzati részé-
nek tervrajzait készíti el, a végzett

Művért. 1955. 1. sz.

Valkó Arisztid: Fertőd / Eszterháza, süttör: Győr-
Sopron megye / mesterei, művészei 1720-1768 között
128 l.

MDK

Hefele Menyhért, épitész

1783-ban épitigr.Batthyány hercegprimás palotáját az országuti városrészben, az irgalmasokkal szemben, a mai Török és Zsigmond utca között, amely később tébolydául szolgát az irgalmasok tulajdonában.

Schoen Arnold:Budai épitőmesterekről töredékek, vázlatok.
Müv.Ért. 1957, VI.évf. 4.sz. ~~297~~-301 l.

M.D.K.

HEFELE építész

Művért. 1955. 1.sz.
Zádor Anna: A Pollack-kutatás néhány problémája. 18. l

18

M. D. K.

HEFELE Menyhért építész

Tiroli szárm.

Szombathely, püspöki palota (1781)

" székesegyház (1791-1797)

Genthon István: Az egri líceum 9. l.

MDK

Hefele /Menyhért/, épitész

Győrött és Szombathelyen egyházi épitkezéseket végez.

Mojzer Miklós: Adatok Mayerhoffer András működéséhez. MMv. Ért. 1956. V.évf. 2-3. sz. 136-145.o.

143.o.

MDK

Hefele Menyhért építész

a győri püspöki palota későbarokk lépcsőházát tervezte. (és építette?) (repr.) [Későbbiekben:] valószínűleg neki kell tulajdonitani a fentemlitet lépcsőház megépítését, a stukkódiszek és puttó-csoportok megalkotását.

Borbíró-Valló: Győr, Bp. 1956. 144. l. 156. l.

MDK

Hefele Remigiért építész

Zichy Ferenc püspök megbízásából
végezte a győri székesegyház oltá-
rainak felépítését és berendezésé-
nek megtervezését. (A templom
főhajójáról repr.) #

Borbíró-Valló: Győr, Bp. 1956. 145.,
156. l.

MDK

Hefele Menyhért épitész

gr. Batthyányi hercegprimás palotája a mai Török és Zsigmond utca között 1783.

Schoen Arnold: Buda épitőmestereiről töredékek, vázlatok II. A budai épitészet mesterei Mária Terézia uralkodásától a Szépitési Bizottság megalakulásáig 1740-1808 MMvért 1957. VI. évf. 4. sz. 301. l.

Hefele Henrikről építén M.D.K.

Pozsonyban működik a XVIII. század végén
a pozsonyi építkezések egyik vezető mestere

Pozsonyi primási palota
Szombathelyi székesegyház
Szombathelyi püspöki palota

dr Karácsonyi György: A magyar barokk és zopf építészet rövid összefoglalása. 1952. Márciki Továbbképző Intézet előadás-sorozatából. M.19.

27.l.

M. D. K

HEFELE Menyhért építész

Nyugatmagyarországon működött
Győri székesegyház átalakítása

Balogh András szerint a Jacobynak
tulajdonított fertődi kastély építője,
de ennek igazi tervezője Esterházy
„Tényes" Miklós.

Balogh András: A fertődi kastély építés-
történetének főbb mozzanatai 133.
Művészt 1953. 1-2. sz.

Hefele Menyhért építész M.D.K

Pozsonyban működik a XVIII. század második felében. A pozsonyi építkezések egyik vezető mestere

Győri dóm átépítése
Szombathelyi püspöki palota és seminárium.
Szombathelyi nékesegyház
Szombathely Eölbey-ház

dr Kardoss György: A magyar barokk és zopf építészet rövid összefoglalása. Mérnöki Továbbképző Intézet előadás-sorozatából. 11.19. 1952.

33.l

Hemle Menyhért építész M.D.K.

1777 körül a fertőrákosi Püspöki kastélyon dolgozott.

Genth.Müeml.1959 I. lol

Melchior Hefele építési M.D.K.

A nombathelyi katedrális építője.
1791-97 Dorott.

K. Divald: Old Hungarian Art. London 1931
216

M. D. K.

HEFELE Menyhért építész

Esztertháza (Fertőd) kastély építkézése.

Honelokzat (rokokó izlésű) 1765

Az Iparmüvészeti Múzeum kókvei II 1955

Valkó Arisztid: Tenélő és ütő torozgórák

hajdani Esterházy kastélyokon 282., 283.

Hefele Menghért épitész M.D.K.

Kőszeg, árvaház 1784 ben bővitette ki H. tervei szerint

Genth. Műemk. 1959 I. 176.

Hefele Menyhért épitész MDK.

a győri püspöki székesegyház főoltárát épitette

Genth.Müeml.1959 I. 121

Stefele Menyhért építén M.D.K.

Milejszeg, r. k. templom. Talán St. építette.

Genth. Műszml. 1959 I. 199.

Hefele Menyhért építész M.D.K.

a fertődi Esterházy kastély kerti homlokzatának utólagos falpilléreit építette

Genth.MüemI.1959 I. 99

M. D. K.

HEFELE Menyhért építész

Győr, Szérescsegyház, Jóoltár tervei alap. jón Teszült. (1772)

Aggházy: Barokk szobrászat... Bp. 1959.
II. 106. l.

Hefele Hemyhért építén M.D.K.

1777 ben Rily János nombathelyi püspök szerződést köt vele a papnevelőintézet építésére. Hefele építi a püspöki palotát s más palotákat az egyházmegye területén (Rejcsementgyöngy, Zarkaháza, nombathelyi kanonoki paloták)

Fábián Mária: Dorffmeister J. művészi munkássága a nombathelyi egyházmegyében. Nombathely. 1936 1-2

Refele hengheit egyetem

1777 ben hány jaus nombathely gyógyszerüdeit tőt vele a papmevelő intézet egyetérre. Refele egyetemi gyógyszerüdeit pedig tát a más pelotáját az egyháznegye levéltén (Répcevidéki Tartalmán, nombathely kanonoki pelotáik)

Fábián Mária: Koffmeister J. mutein munkásságra a nombathely egyháznegyében. Nombathely, 1936 1-2

Hefele Menyhért építén M.D.I.

Á tüzjei rendházat 1785/86-ban építette.

Fábián Mária: Dorffmeister J. munkás-sága ..... Lombathely 1936, 21

Hefele Neuphilt Epitaxi

M.D.I

A Tiltjei neuchâtel 1785/86 - Ex-
Epitaxie:

Fabrik Mazur Hoffmeister & Neuhaus
Naegu ... Kamlottuhl 1936, 21

Hefele Menyhért éjszaki M.D.A.

Meglizást kap a nombathelyi vízkeszegyház felejtésére.

Fábián Mária: Dorffmeister J. munkássága a nombathelyi egyházmegyében. Kombathely, 1936, 2

Hefele Memphis Egyptus

M.D.K.

Megtizáit kap a hombathely vele-
egyhár jelegyiteire.

Fábián Mária Szeptemberi 1 mindenszi-
ga a hombathely egyházmegyében Hom-
bathely, 1936, 2

Hefele, Menyhért MDK MI
építész

Szombathelyi székesegyház.

Mag.Müv. Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 390.o.

Hefele Menyhért /1716-1794/ MDK
építész

P/ø
Pozsonyi primási palota.1781./repr.418.o. 326.kép/
" " " alaprajzrepr.426.o.330.kép.
Szombathelyi székesegyház.
" püspöki palota.1779-83.

Magy.Müv.Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 416.o.

de. D. K.

HEFELE lemezhéjalt épületei

Kőszeg. Árvaház, 1784.

Répcevelencgyörgy (Vas m.) Gazdasági épület.

Répcevelencgyörgy. Volt Horváth-kastély XVIII. sz. vége

Magyar építészet. Bp. 1954. 88. l.

M. D. K.

HEFELE Menyhért építész

Szombathely. Püspöki Palota Repr. Rapuevelő, 1777.

" Nagyprépositi lak, 1794.

" Emeletes laróház (v. u. Dominicante) terve. Kivitelező: Anreith János 1809.

Szombathely Püspöki palota, 1779-83 (Repr. 130)

Magyar építészet, Bp. 1954. 88. l. 225 l.

M. D. K.

HEFELE Menyhért építész

Szombathely. U. u. Püspök-bazár. XVIII. 57. v.

" Egyházi zeneiszek házának át-alakítása

" Hollán Ernő-u 6. Emeletes lakó-ház 1790 körül

" Köztársaság-tér 13. Két emeletes lakóház, 1784.

Magyar építészet. Bp. 1954. 88. l.

M. J. K.

HEFELE Menyhért építész

Szombathely. Rumi országút. Zarka-szentkirály. Zarkaházi-kastély, 1788.

Szombathely. Főplibónia, 1779.

Szombathely Püspöki székesegyház, ~~18~~ 1791-1814. halála után Aureith János

Magyar építészet. Bp. 1954. 89. l.

M. D. K.

HEFELE Menyhért építész

Vasszécsény. Ebergényi-kastély, 1790 körül

Magyar építészet. Ba. 1954. 88. l.

M. D. K.

HEFELE keresztény építészet

Nova (Lala m.) Ref. templom, 1778.

Magyar építészet, Bp. 1954. 89. l.

M.D.K.

Melchior Hefele, építőmester

... vezeti a székesegyház ujjáépítését. Itt ismerte őt meg Stily János, aki megbízta a szombathelyi székesegyház felépítésével. Az 1781-ben megkezdett épületen Hefele egészen 1797-ben bekövetkezett haláláig serényen dolgozott, de Magyarországon legreprezentativebb művét, mely a késő barokkból már a klasszicizmus felé mutat, befejezni nem tudta.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina

154. old.

~~+ 1 k. 161 c~~

M.D.K.

Melchior Hefele, építőmester

neve is szerepel az 1764-1766 között kiépített nagszabásu fertődi Eszterházy kastély terverői között, de valószínűleg az általános elrendezés nagyonalakban magától a „művészet-barát" Eszterházy Miklóstól származik. Hefelenek társa ennél a munkánál Anton Erhard Martinelli. A kastély képaláirásánál az átépítési idő 1721-1766 évszámokkal szerepel.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina

164. old.
+ 1k. 161. "

Hefele, Memphért, építész M.D.K.

nevét emliti a könyv "Szépmüvészet" c. fejezetének szerzője /Németh Lajos/, hivatkozva a magyarországi késő barokknak egyik legszebb emlékére, a szombathelyi székes.egyházra.

Hongrie 66, Bp. 1966. Szerk.: Gárdos, Miklós.
Ed. Pannónia 186. old.

M.D.K.

Hefele, Menyhért, építész

nyer megbízást Szily János püspöktől, nérány héttel 1777. aug. 20-án történt beiktatása után, a szombathelyi Szeminárium és a püspöki palota lakószárnyának megtervezésére és felépítésére, melyek 1778 és 1783 között készültek el és kívülről és belülről, s a légcsé hilyebb részleterben is a copf stílus nemes építészeti formanyelvének megnyilvánulásai.

Edit B.Thomas: Affreschi di Dorffmaister a Szombathely
Acta Historiae Artium, Bp.1966.Tom.XII.fasc.1-2.
114. old.

Hefele Menyhért

Würzburgban Oegg János vasmüves mellett dolgozott s lehet, hogy az ottani Rezidencia díszudvar-pódeskerítésének egy alkotója Hefele.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele; The New Hung. Quart., Bpest, 1967. 27 sz. 32-36 l. 32 l.

Hefele Menyhért

1716-ban született a tiroli Kaltenbrunn-ban; pályafutását ácsként kezdte, utóbb építéstervező lesz; hírt hallunk arról is, hogy Würzburgban dolgozott.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele; The New Hung. Quart., Bpest, 1967. 27 sz. 32-36 l

32 l.

Hefele Menyhért

Würzburg vezető építésze a német barokk legjelentősebb képviselője, Neumann Boldizsár; Hefele hatása alá került, de Fischer von Erlach is hatott őreá, miror 1740 körül Bécsbe megy.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quart., Bpest, 1967. 27 sz. 32-36 l 32 l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Hefele Menyhért

Mária Terézia udvarában rövidesen felfedezik, számos megbízatást is nyer. Többek között a bécsi Akadémia egy pályázatának első díjasa: a Magyar Testőrség rajztanárává nevezik ki.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quarl., Bpest, 1967. 27 sz. 32-36 l 32 l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Hefele Menyhért

A katholikus Egyház is megbízta őt különféle munkálatokkal ugy Bécsben, mint Sonntagsbergben: így oltár, szószék, épületek részek stb. dekorácios munkálatok kidolgozásával.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hungarian Quart., Bpest, 1967. 27.n. 32-36 l 32 l.

Hefele Menyhért

Ugy tudjuk Bécsben lakott, onnan is nősült; még míkor Magyarországon is dolgozott, ott tartották öt nyilván. Kisebb müveket alkotott eleinte azokat is csak alkalmilag, mint ravatalok, koronozási dekorációt stb.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quart. Bp. 1907. 27 sz. 32-36 l 32 l.

Hefele Menyhért

Kezdeti korszakából csak kevés jele maradt ránk munkásságából s így talán ez okból hiányzik neve is az osztrák, illetve a bécsi építőmesterek névjegyzékéből.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quarterly, Bpest, 1967. 27 sz. 32-36. 33 l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Hefele Menyhért

1765-ben többszöi Eszterházára látogatott, ahol Eszterházy Miklós herceg palotája a „Magyar Versailles" épült. Ismeretes, hogy a mester Bécsben rajzolni tanította a fiatal magyar gárdistákat.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quart. Bp. 1967. 27 sz. 32-36 l 33 l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Hefele Menyhért

Lehet, hogy a mester a gárdisták révén jutott Eszterházy herceggel, a művészetek nagy pártfogójával, kapcsolatba: erre vonatkoznak azonban hiányoznak a megbízható adatok.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele; The New Hung. Quarterly, B.pest, 1967. 27. sz. 32-36 l. 33 l.

Hofele Menyhért

Nincs értesülésünk az Eszterháza-i palota építésénél feltehető szerepéről sem. Egyesek úgy vélik, hogy a nagy feljárati lépcsőzet a mester műve, mások egyes lakosztályok alkotójának tekintik őt.

Zádori Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hofele. The New Hungarian Quart., Bpest, 1967. 27. sz. 32-36 l. 33 l.

Hefele Menyhért

Mindazonáltal valóaz, hogy Eszterházán mint Fertődön a Würzburg-i Rezidencia építészete érvényesül, jóllehet a palota maga arányaiban francia.

Zádoi Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hungarian Quart., Bpest, 1967. 27 sz. 32-36 l
33 l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Hefele Menyhért

Nehéz ozonban Fertődnél megállapítani a mester alkotó szerepét, mint-hogy ő 1763 és 65 között többkevésbbé a Passau-i püspöki palota helyreállításán dolgozott.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quart., Bpest, 1967. 27 sz. 32-36 l. 33 l.

Hefele Menyhért

1770-től 1794-ben bekövetkezett haláláig Győrben dolgozott: helyreállította az ottani püspöki egyházat, amiből egyedül csupán kevés emlék maradt vissza ránk.

Zádor Anna: An Austrian architect in Hungary: Melchior Hefele; The New Hung. Quarter., Budapest, 1967. 27 sz. 32-36 l. 33 l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Hefele Menyhért

Legjelentősebb emléke a győri székesegyház főoltára, valamint a püspök Fertőrákosi nyári rezidenciája. 1777-ben a Pápa-i plébániának oltárokat tervezett.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quarter., Bpest, 1967. 27 sz. 32-36 l 33 l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Hefele Menyhért

1778-81-ig a Pozsony-i prímás-i palotát építette, életének egyik legjelentékenyebb műve. Tervezésénél talán egy tipikus olasz palota a Róma-i Odescalchi inspirálta.

Zádor Anna: Az osztrák építészet in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quarter. Bpest, 1967. 27 k. 33-36 l 34 l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Hefele Menyhért

Úgy tudjuk, hogy a mester sohsem járt Itáliában vagy legalább még nincs erről tudomásunk. Lehetséges azonban, hogy metszetek révén ismerkedett meg az olasz építészettel.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quarter. 1967. 27 sz. 32-36 l. 34 l.

Hefele Menyhért

Mély benyomást tesz a nézőre a Pozsony-i palota belső kiképzése és számot ad a mester magasfokú képességéről, a feljárati lépcső és a fogadó termek nagy gonddal és körültekintéssel valósultak meg.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele; The New Hungarian Quarterly, Bp. 1967. 27 sz. 32-36 l. 34 l.

Hefele Menyhért

Kapcsolatba került Szily János Szombathely püspökével, aki megbízta őt püspökségének számos helyén történendő építkezéssel.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quarter. Bpest., 1967. 27 sz. 32-36 l. 34 l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Hefele Menyhért

Nova községben templomot emel,
Kőszegen az orvosi otthont építi.
1778-83-ig a Szombathely-i püspöki
palota-építésével volt elfoglalva.

Zoltai Anna: An Austrian Architect
in Hungary: Melchior Hefele. The New
Hung. Quarterly, Budapest, 1967. 27 sz. 32-34 l
35 l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Hefele Menyhért

A palota még egyöntetűnt is fennállt majd mondhatni változatlanul eredeti formájában. A hét emeletes palota a Pozsonyival szemben kompozíciójában és arányaiban egyszerűbb.

Zádor Anna: An Austrian Architect in Hungary: Melchior Hefele: The New Hungarian Quart., Bpest, 1967. 27 sz. 32-36 l. 35 l.

Hefele Menyhért

Szobrászati díszítése meg takarékossabb. A fogadóterem frescoit Maulbertsch alkotta; a művészet és a tudomány hódolatáskat fejezik ki a vallás előtte frescok.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quarter. Bp. 1967. 27 sz. 32-36 l. 35 l.

M.D.K.

Hefele Menyhért, építőmester

építette a zarkakárási Kuriát
1788-ban Szily püspök megbízá-
sából, annak majorbirtokán, a
saját és édesanyja használatára.

Károlyi Antal: A vasszécsenyi két Ebergényi kastély.
Művészettörténeti Értesitő, 1961.X.évf.1.sz. 39.old.

K.D.É.

M.D.K.

Hefele Menyhért, építőmester

munkájának tulajdonítja a szerző a vasszécsényi új Ebergényi kastélyt, melynek építési idejét, a II. József kori térképek, és stíluskritikai vizsgálatok alapján 1788 és 1794 közé teszi.

Károlyi Antal: A vasszécsényi két Ebergényi kastély. Művészettörténeti Értesitő, 1961.X.évf.1.sz.37.old. Képek, 38-39.old.

38
39

M.D.K.

Hefele Menyhért, építész

„A mint ilyen föl ismeretes, de rajzolt is. 1742-ben akadémiai kitüntetést kapott."

Csatkai Endre: Pozsonyi képzőművészek és iparművészek 1750-1850 között

Művészettörténeti Értesitő, Bp.1963. XII.évf. 1. sz. 20. old.

H efele Menyhért építész M.D.K.

Kastélyok építője

Rozványiné Tomor Ilona: Néhány szó kastély-emlékeinkről

Műemlékvédelem 1961 / V./ 3. sz. 184.l.

M.D.Y

HEFELE Menyhért építész

Nova (Zala m.) R. k. Templom
(1778)

Gerő László: Magyar építészet kala-
dó hagyományai Bp. 1957. 46. l.

H.D.V

HEFELE Menyhért építész

Kőszeg Árvaház (1784.)

Gerő László: Magyar építészet haladó hagyományai Bp. 1951. 46. l.

M. D. K

HEFELE Mangheit építész

Szombathely Berzsenyi Daniel tér

u. n. Püspök bazár (XVIII. sz. vége)

Szombathely Köztársaság tér: Kit-

emeletes lakóház (1788)

Gerő László: Magyar építészet koladó

vagyonányai Bp. 1951. 49. l.

M.D.K

HEFELE Menyhért építész

Szombathely Rumi országút (Zarka-szentkirály) Zarkakási kastély (1788)

Szombathely Széchenyi ú 8. Föpli bánia (1779.)

„Templom tér Püspöki szeres egyház (1791-1814) halála után Dreveth Gerő László: Magyar építészet haladó hagyományai Bn. 1951. 49. l.

M.D.K.

Hefele Manyhárt, építőmester
(1716-1799)

épitette 1791-től kezdve a szombathelyi székes cephárat, ő kezdte el az Esterházy (Fertődi) kastély átépitését, s az ő műve a porsonyi püspöki palota (1778-1781) és a szombathelyi püspöki palota (1779-1783)

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc

Akadémaiai Kiadó, Bp. 1968. 898. old.

képer: 898 és 899-900. "

Hefele Menyhért

a késői barokk képviselője

Haldon Zoltán: La vie culturelle en Hongrie, Budapest, 1966.

2821

Melchior Hefele,

A. E. Martinelli és Jakobey Miklós
az Esterházyak fertődi kastélyának,
a „magyar Versailles"-nak alkotói.

Artner Tivadar: Évszredek művészete. Bp. 1965.
Gondolat k., 605 l., ill.

297-1.

Melchior Hefele,

A. E. Martinelli és Jakoby Miklós:
A fertődi volt Esterházy-kastély.
1762-66 (fényhép)

Artner Tivadar: Évezredek művészete. Bp. 1965.
Gondolat K., 605 l., ill.

298 l.

M. Hefele

Püspöki palota homlokzata. 18. század vége, tornbathely. (vázlat.)

Artner Tivadar: Évezredek művészete. Bp. 1965. Gondolat K., 605 l., ill.

348. l.

M.D.K.

Hefele Menyhért, építész

a magyarországi késő barokk egyik kiváló képviselője (Szombathely, Pozsony).

Perneczky, Géza: Geschichte der ungarischen bildenden Kunst

Kulturelles Leben in Ungarn. /Red.Zoltán Halász/.

Bp. 1966. 363 l. 26 t. 299. old.

M. D. K

HEFELE Menyhért építész

Nova (Zala m.) r. k. Templom (1778)

Pozsony (Bratislava) püspöri palota

Gerő László: Építészeti stílusok

Bp. 1957. 96. l.

M. D. K.

HEFELE Menyhért építész

Szombathely Alkotmány u. 1. Püspöki
Szaszevelő (1777)

" Alkotmány u 2. Nagyprépotti
lak (1794)

" Alkotmány u 2. Lazóház u. u.
Dimicsute (1809) Tervei, kiv. Anreith

Gerő László: Magyar epítészet kola-
dó hagyományai Bp. 1951. 48. l.

M. D. K.

HEFELE Manyhért építész

Szombathely Berzsenyi Dániel tér

Püspöki palota (1779-83)

Gerő László: Magyar építészet haladó

hagyományai Bp. 1951. 49. l.

Hefele Menyhért, építész Mok

Valószínűleg építője volt a fertődi kastélynak.

-o- : Sallay Marianna: A fertődi Esterházy-kastély 476.l

Bp. 1959. október IX/10.

KÖNYVBARÁT

M. D. K.

HEFELE, Manyhert évétén

Szombathely, nézesegyház

Szily Jozsi piszt. magbizásából 1791-

Garas: Maulbertsch Bd. 1960 159.

M. D. U.

HEFELE Benyhért építész

Pozsony (Pressburg) primási palota (1778-1781.)

Szombathely, püspöki palota (1778-1783)

Garas: Baukhertsch Bp. 1960. 135. l. 127. l.

Hefele henghért épitén M.D.K.

Nova, r. k. templom 1778.

Genth. Müeml. 1959 I. 227

Hefele hemyhért építén M.D.K.

a későbarok képviselője

A szombathelyi püspöki palota és a szombathelyi katedrális belseje repr: 160-161 o.

Zádor A: Some problems of the development of classicism in architecture. Acta Historiae Artium. 1959 VI. 159.

Hefele Menyhért építész M.I.D.K.

Szombathely, székesegyház 1781–

Tirolban tanulott. Németo. ban Balthasar Neumann, Bécsben Fischer von Erlach mellett tanult. Dolgozott Pozsonyban, részt vett a győri székesegyház építésében.

Szombathelyen halt meg 1797-ben.

állitólag a fertődi kastély építője, de ez nem valószinü

Kampis, Magy. müv. Bp. 1960 440, 443-44

Hefele Menyhért épitén M.I.K.

Zanat – r.k. templom 1779.
átalakitva.

Genthe · Müeml · 1959 I · 439

Hefele henyhért építén M.D.K.

Vasszécsény – ujabb Ebergényi kastély valószínűleg H.M. műve. Lopf.

Genth. Műeml. 1959 I. 405

Hefele Menyhért építeri M.D.K.

Szombathely, püspöki kéresegyház

1791-97.

(366 és 367 kép)

Genth. Müzeml. 1959 I. 371.

Hefele Henyhért építén M.D.K.

a szombathelyi ferences tplomban van eltemetve

Szombathely, Batthyány-kuria
" v.k. plébánia-ház 1788
1779.

Genth. Mülml. 1959 I. 370, 371

Stefele Menyhért építész M.D.K.

Kombathely, Heveri Ákos u 4. eredetileg
a székesegyházi zenészeknek épült
XVIII. sz. vége
" Heveri Ákos u. 6.
" Szegedy ház, (375. rép)

Genth. Müeml. 1959 I. 367, 369

Hefele Menyhért épitém M.D.K.

Szombathely, püspöki palota, copf,
1779-83.
(368. Rép)

Genth. hüsnel. 1959 I. 366.

Hefele Menyhért építési M.I.D.K.

Szombathely, Papnevelő Intézet
1777-81.

" Eölbey-ház, 1794
utolsó műve.
(1369. szép.)

Gerstl. Műemk. 1959 I. 369.

Hefele hemyhért épitén M.D.K.

Répcelszentgyörgy, Horváth-kastély

1790 körül

Kertilak, a kastély parkjáb
1790 k.

Gazdasági épület 1790 k.

Genth. Müeml. 1959 I. 281

M. D. K

HEFELE Menyhért építész

Szombathely Püspöki palota (1779-1783)

" Köztársaság tér 13. (1784)

" Széchenyi u. 8. (1779)

" Székesegyház (1791-1814) munkájának folytatója Anreith

Gerő László: Építészeti stílusok.

Bn. 1957. 69. l.

M.D.K.

HEFELE Leonhárt építész

Kőszeg Kelcz Adelffy u. 3. házában
(1784)

Szombathely, Alkotmány u. 1. (1777.)
" " 2 (1794)

Gerő László: Építészeti stílusok
Bp. 1957. 96. l.

MDK

Hefele Menyhért építész

Az általa épített szombathelyi püspöki székesegyház késői olasz reneszánsz stílusban épült, két piramisban végződő toronnyal. A kereszthajós, dongaboltozattal ellátott egyhajós templom fő- és kereszthajó találkozása fölött gömbboltal van födve; a hosszhajót félkupola zárja le.

Pálóczi Antal: Bogdányi Ödön: Szombathely városos fejlődése és műszaki létesítményei.

Városi Szemle, Budapest [redacted] 1911. IV. évf. [10. sz.] 754. l.

MDK

Hefele Menyhért építész

Az általa épített szombathelyi püspöki székesegyház hossza 75 m, szélessége 23 m, a kereszthajóban 37 m, belső magassága a dongaboltozatos részben 26,5 m, a kupolában 30 m. A tornyok 57 m magasak. Belseje gazdag stucco-márványozással van ellátva.

Palócri Antal: Bogdányi Ödön: Szombathely város fejlődése és műszaki létesítményei.

Városi Szemle, Budapest [redacted] 1911.

IV. évf. [10. sz.] 754. l.

MDK

Hefele Menyhért építész

A pozsonyi primási palota építője. Az ő alkotása a 18. század végén épült szombathelyi püspöki székesegyház.

Pálóczi Antal: Bodányi Ödön: Szombathely város fejlődése és műszaki leírásának egyei.

Városi Szemle, Budapest [illegible] 1911. IV. évf. [10. sz.] 754. l.

M. D. V.

HEFELE Menyhért építész

Szül. 1716. jan. 11.

Építész évfordulók

Magyar Építőművészet 1960. 1. sz. 64. l.

M. D. K.

HEFELE Menyhért építész

Meghalt 1794. március 15.

Építészfordulók

Magyar Építőművészet 1960. 2. sz. 64. l.

- 3 -

HEFELE Menyhért epitész

Szombathely, püspöki palota

Szombathely, székesegyház (1791-97) Dep.

Szombathely szeminárium

Szombathely püspöki palota

Szombathely egykori Kölbey, ma nagy-
prépositi lak

Rados Jenő: Magyar épitészettörténet Bp. 1961.

229, 233,

M.D.K.

HEFELE Menyhért építész

A legújabb kutatás a Jertődi Eszterházy-kastély ~~építésében~~ tervezésében is részt tulajdonít neki

1777-81. Pozsony (Bratislava) primási palota (Repr.)

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961.

228. 233,

- 1 -

HEFELE Mennyhért építész M.D.K.

(1716 – 94)

bár tiroli születésű és élete egy részét Bécsben töltötte – azon a jogcimen, hogy komolyabb munkáit szinte kivétel nélkül magyarországi építletőrtől kapta és itt is halt meg a magyar klasszicizáló kisőbarokk pasai kisvisellőjének vallja ntörténetünk

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961.

9, 215, 218, 223, 228, 229, 232.

M. D. K.

HEFELE Menyhért építész

(1716-99)

osztrák származású

1778-83. szombathelyi püspöki palata

Müvészettörténeti Á B C Bp. 1961. 261, 511. l.

M-D.K.

HEFELE Mengtert évtész

Frankel Leo u. 28. volt primási nyaroló terve (1783.)

Lebontva: XX. sz. elején

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 289.l.

MIK

Hefele Menyhért, építész

Valló István: Győri képeskönyv. Bp.1942. 24.l.Off/ici/na

MDK

Hefele Menyhért, építész

a fertődi kastély egyes részeinek kialakitását végezte.

A Magyarországi művészet története I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 452.l.

MDK

Hefele Menyhért, épitész

épitette 1791-től a szombathelyi székesegyházat.

A magyarországi müvészet története I. 434.1.
Bpest, 1961. II. kiadás.

építészek NDK

Hefele Menyhért, Gottschall J. szobrászok

Mária oltár. Győr. Székesegyház. 1772. /foto/

A magyarországi művészet története. I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 445. l.

M. D. K.

HEFELE Menyhért építész

Egyetlen pest-budai alkotása, a volt prímási nyaraló, amely 1783 ptón épült s a mai Frankel Leo u. 28. sz. alatt állott, teljesen elpusztult

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 142. l.

M.D.K.

Hefele Ménhért építész

Esterházy Miklós süttöri építkezésével kapcsolatban 1765-ben 2,- Ftet számol el kiszállásos napidijként.

Műemlékvedelem 1967/2. 83. l.

Mátyás ? MDK
Hevele Menyhért, pozsonyi épitész

tervei szerint épült a renaissance stylusu székesegyház, melyet Szily János püspök épittetett./T.2.repr./

Bodányi Ödön: Szombathely város fejlödésének története. /1895-1910/. -Épitö Ipar.4o.sz. 1910 X.2.
389.l.-391.l.ig.

M.T.K.

Hefele Menyhért építész

Esterházy Miklós a fertődi kastély építésekor másoké mellett az ő munkáját is igénybe vette.

Műemlékvédelem 1967/2. 80.1.

Hefele Menyhért építész

Szombathely, Rumi országut. Zatkaházi kastély.
1788-ban ép itette.

Müemlékvédelem 1966/4 201. l.

MDK

Hefele Menyhért, építész

klasszicista stilusu mü vei: a pozsonyi primási palota, szombathelyi székesegyház és püspöki palota .
/1779-83./

A magyarországi művészet története I. 461.l.
Bpest, 1961. II. kiadás.

M.D.K.

Hefele Menyhért, építész

2. á

szombathelyi szeresegházának belső képét közli:

Dr. Rados Jenő: A neoklasszicizmus nag magyar templomai

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1936. 70. köt. Havi Füzetek. IX. évf. 7-12. sz. 25. old. 2. á.

Hefele Menyhért, építész

M.D.K.
26. 3.á

szombathelyi széreseg házának
főhomlokzati képét közli:

Dr. Rados Jenő: A neoklasszicizmus
nag magyar templomai.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1936. 70. köt. Havi Füzetek, IX. sőf. 7-12. sz.
26. old. 3.á.

Hefele Henyhért épitész M.D.K.

Okiratok bizonyitják, hogy pénzt vett fel a fer-
tődi vadászkastély terveiért.

Kampis Antal:A képzőművészetek története 652.1.
A Kultura Világa Ep. 1963.

Hefele Menyhért építész M.D.K.

A fertődi kastélynál működő építész

Ferenczy Károly: Adatok a fertődi kastély értékeléséhez

Műemlékvédelem 1961 / V./ 4. sz. 2[illegible]9.1.

M.D.K

Hefele Menyhert
építész

A fertődi kastély kerte homlokzatának kialakítása Hefele szerzőségét bizonyítja.

Katona Imre: A fertődi kastély kialakításának és helyre állítása.
Művészet, 1962. október – 3 lap

nak.. ...

Hefele Menyhárt

Klasszicista késő-barokk stílusú építész.

Borsos László: „Pollack Mihály" (könyvszemle)
THE NEW HUNGARIAN QUARTERLY, Vol. II No. 2. 1961

1611.

Hefele Menyhért, építész

Győri Szemle, III., 1932. 218.

Stengl Marianne: Győr müemlékei.

Melchior Stefele építén
(kombathely stb. építkezései) 1782 kisvényezi
a kamarai másodépíténi állást.

Kapossy J. A magyar kir. udvari kamara épi-
kaci M. Terézia és II. József korában!
Karadok, 1923-24.
585-6 13 l.

Hefele Menyhért, épitész

Győri Szemle, III., 1932. 2o2.

Stengl Marianne: Győr müemlékei.

Hefele Menyhért építész

építkézései Szombathelyen,

Tér és Forma, 1933 VI.35

Hefele Melchior épitész.XVIII.sz.

Jhb.d.KKCK.1919.Sp.58.59.-61.

Hefele Melchior épitén

Magyar Művészet, 1927

276-291.o.

Kaposy János: kétóbarokk építészet Magyarországon.

Hefele Menyhért, építész

Müvészet, IV. /?/ 19o5. 2o1-2o2.

Adatok müvészetünk történetéhez

Építészet

Világi

Szombathely, Hefele Menyhért

Tér és Forma,, 1933 VI.35

Vegyes, egyházi berendezés
a győri székesegyház oltárai, Hefele Menyhért, 1771-1773.

Győri Szemle, III., 1932. 218.

Stengl Marianne: Győr müemlékei.

MDK

Hefele Menyhért

Repr.:

a régi konvertita árvaház
/Ma általános iskola/ épülete

146. kép.

vő. 169.o.

LELKES ISTVÁN : KŐSZEG. Bp. 1960.

Hefele Menyhért MDK

a szombathelyi székesegyház és püspöki palata tervezője és épitője.

a Jezsuiták kezdeményezésére épült kőszegi árvaház fejezi be az "Aranykorona" vendéglő és városfal meg a bástya beépitésével.

57.o.

LELKES ISTVÁN : KÖSZEG. Bp. 1960.

Hefele Menyhért MDK

Repr: Püspöki palota. Szombathely.
47.o. 29. kép.
Szombathelyi székesegyház belseje.
49.o. 30. kép.

vö. 45-46.o.

ZÁDOR ANNA: POLLACK MIHÁLY. Bp. 1960.

Hefele Menyhért

a fertődi kastély homlokzati terveinek készitője.

Repr A kerti homlokzat középrésze a helyreállitás előtt.

21.o. 17. kép.

A kastély kerti homlokzata a helyreállitás előtt.

22.o. 18. kép.

Sallay Marianna: A fertődi Esterházy-kastély. Bp. 1959.

Hefele Menyhért

a fertődi kastély homlokzati terveinek készitője. 12.o.

MDK

Repr.: Részlet a kastély főhomlokzatáról.

20.o. 16. kép

A kastély udvari homlokzata

13.o. 10 kép.

Részlet a kastély udvari homlokzatáról

14.o. 11. kép.

A főhomlo zat

17.o. 13. kép.

Sallay Marianna: A fertődi Eszterházy-kastély.

Bp. 1959.

Hefele Menyhért

1765-ös nyugta szerint pénzt vesz fel a süttöri kastély homlokzati tervrajzaiért és a munkák ellenőrzéséért.

Würzburg után, Balthasar Neumann mellett tanult és részt vett a hercegérseki palota építésénél, majd Oegg György Europa-hirü lakatos-mester rajziskoláját vezette. Bécsben a magyar testőrség rajztanára, innen eredhet kapcsolata Esterházy Fényes Miklóssal.

12.o.

Salley Marianna: A fertődi Esterházy-kastély. Bp. 1959.

Ilefele Manphért

Gyűrött dolgozok a Szent Ignác templomon a 18. sz.-ban

Fügedi Erik: Jelentés a II. várostörténeti konferenciáról

Arrabona 1964. 263. l.

Hefele Menyhért

Az egyik oldalon Szombathely város történetét a rómaiak és a hunok idejéből ábrázolja Maulbertsch Ferenc Antal.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele; The New Hung. Quarter., Bpest, 1967. 27 k. 32-36 l 35 l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Hefele Menyhért

a földszint falképei, Dorfmeister István művei, is mutatják a mult és jelen, a vallás és tudomány közötti kapcsolatot.

Zádor Anna: Az austriai építészet in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quarterly, Bp. 1967. 2/12. 32-36 l. 35 l.

Dorfmeister István

művei díszítik a Lombardy-i püs-
pöki palota földszinti termét.

Zádor Anna: An Austrian archi-
tekt in Hungary; Melchior Hefele.
The New Hung. Quarterly, Budapest 1967.
27 sz. 32-36 l. 35 l.

Hefele Menyhért

A szombathelyi püspöki palota szomszédságában épitette a mester életének ugyancsak egyik legkiemelkedőbb alkotását, a székesegyházat.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quarterly, Bp. 1967. 27 sz. 32-36 l. 35 l.

Hefele Menyhért

1781-ben tervezte e hihetetlen dimenziója templomot; az épület 1791 után épült, melyben a püspök 3.000 férőhelyet akart hívei számára biztosítani.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quarterly, Bp. 1967. 27 sz. 32-36 l. 35 l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Hefele Menyhért

E szám nagyobb volt a város összlakosságánál. A templom 2 tornyos, lapos keresztes oltárral. Az építkezést 1791-ben kezdték el és a mester halála után fejezték be.

Zádor Anna: An Austrian Architect in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quarterly, Bp. 1967 27.sz. 32-36 l. 35 l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Hefele Menyhért

A templom stílusa a kor francia építészeti hatásait tükrözteti vissza. Maulbertsch Ferenc Antal festményeit, Winterhalder József müvei díszítik a templom boltozatos mennyezetét.

Zádor Anna: Austrian architekt in Hungary: Melchior Hefele

The New Hung. Quarterly, Bp. 1907. 27 sz. 32-36 l. 36 l.

Hefele Menyhért

A püspökség területén még számos helyen találhatók Hefele művei.

Sándor Anna: An Australian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hung. Quarterly, Budapest. 1967. 27/32 32-36 / 36 l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Hefele Menyhért

- Noit Pál véleményével ellentétben – nem rajzolhatta a fertődi kastélynak ismeretlen mestertől származó „vezértervét", mert erről stíluskritikailag bizonyítható, hogy ugyanaz az ismeretlen mester rajzolta, ahitől az OSzK-ban őrzött 3 db díszletterv is származik. – Horányi Mátyás szerint ez a mester Girolamo Bon volt; Balogh András szerint a díszlettervekre vonatkozólag Hefele szerzősége teljesen valószínűtlen. – Hefele később készített színes perspektivát a kastélynál, ez azonban nem maradt fenn.

Balogh András: Ki rajzolta a fertődi v. Esterházy kastély vezértervét? – MüvtörtErt, 1969, 1.sz. p. 77-80.

Hefele Menyhért

szerepe a fertődi kastély tervezésében és épitésében. /A terv értelmi szerzője Esterházy "Fényes" Miklós, a közreműködő épitészek - Mödelhammer, Jakoby Miklós, Hefele Menyhért - csak az ő elképzeléseinek megvalósitói/.

Balogh András: Ki rajzolta a fertődi v. Esterházy ~~kas~~ kastély vezértervét?
MüvtörtÉrt. 1969. 1. sz., p. 77-8o.

M.O.K.

Hefele Menyhért

Pilgram művészetének folytatásaként alkotja meg az osztrák mester a szombathelyi rezidenciát.

/Magyar Művészet Lexikona/

Mojzer Miklós: A váci barokk rezidencia.
Müv. Ért. 1960. 4. sz. 283. old.

So.

M.D.K.

Hefele Menyhért.

Épitész épitette a szombathelyi püspöki palotát és a templomot. 1778-1781-ig.

Városok Lapja 1937. XXXII.évf. 13.szám. 434.0.

„Szombathely idegenforgalma"
Irja: dr Ilyésy Ede polgm.

HEFELE MENYHÉRT

a szombathelyi székesegyház és püspöki palot
ta építője 1781-1797.

Pogány Frigyes: Utak és terek művészete
Bpest, 1954. Épitésügyi kiadó 198. l

efele Melchior épitész M.D.K.

Köremüködött a fertődi kastély épitésnél, amely az épittető Esterházy Fényes Miklós elképzelése szerint épült.

Kubinszky Mihály-Varga István: A fertődi kastély helyreállitása /1957-1960
Müemlékvédelem 1961. / V. / 3. sz. 149.1.

MDK

Hefele Melchior épitész

A primás udvari épitésze. Magyarországi működését a hetvenes évek végén kezdi: Magyarország Hercegprimásának pozsonyi palotaja.
A szombathelyi püspöki palota. Képek 285.ik.o.
A szombathelyi püspöki székesegyház 286.-ik.o.k.

Kapossy J.: A késóbarokk épitészet Magyarországon.

Magyar Művészet 1927. 285, 286, és 290.l .

hefele, Melchior épitész M.D.V.

Győrött ismerte meg Szily János s zombathelyi püspök, aki a székhelyén épitendő templom tervezésével bizta meg.

A szombathelyi székesegyház munkálatain haláláig /1797/ dolgozott, de a befejés másra maradt.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 647.l.

A Kultura Világa Bp. 1964.

Hefele, Melchior építész M.D.K.

Tirolban , /Kaltenbrunn/ 1716-ban szül.

F őmüve : az 1781 -ben épiteni kezd ett szombathelyi székeseg ház.

Először Pozsonyban tünt fel, majd a győri székes egyház barokk átépitését végezte 1770-től .

Kampis Antal: A képzőművészetek története 647.1

A Kultura Világa Bp. 1964.

/ .

MDK

Hefele, Melchior, építész

[Hefele Menyhért]

A szombathelyi városközpontra Melchior Hefele építészete nyomta rá bélyegét. Ő építette a püspöki palotát, az Ölbei-házat, a Putsarits-házat. A püspöki palota melletti ú.n. Bazár épületét is Hefele alkotta.

Dercsényi Dezső: Egy tervpályázat tanulságai

9.l

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1962. júl. 20.

MDK

Hefele , Melchior

Eszterháza épitői neveként Melchior Hefele, Ferdinand Wödlhammer, Nicolaus Jacoby szerepel. A kutatás még nem jutott nyugvópontra. Valószinü, hogy a tervezést maga "Fényes" Miklós irányitotta.

42.l.

Horányi Mátyás: Eszterházi vigasságok. Bp. 1959.

H

M.O.K.

Melchior Hefele primási épitész /Bécs/

A pápai templom főoltárának modelljét Eszterházy egri püspök megrendelésére elkésziti. Végleges megállapodást kötnek az oltártervek kivitelezésére, ennek ellenére Eszterházy más müvészekkel készitteti el és Melchior Hefele anyagi követeléseit visszautasitja.

/Magyar Müvészet Lexikona/

Voit Pál : Tervek, mesterek és a mü.
Müv. Ért. 1960. 4. sz. 269-270. old.

So.

M. D. K.

HEFELE, Melchior építész

Győr. székesegyház újjáépítése

(1771-1773)

Garas: Maulbertsch Bp. 1960. 102. l.

Hefele, Melchior, építész M 04

A pozsonyi egyházi primási palota (Primitialpalais), most Városháza.

83-lap
19. kép. Repr.

Franz, H. R.: Pressburg, die ehemalige Hauptstadt ...

Berlin = Stuttgart, 1935. 83. l. 12. t.

Hefele, Melchior, építész 0104

h.: 1716-ban, Kaltenbrunnban (Tirol); megh.: 1798 végén v. 1799. év elején Szombathelyen.

A Primási Palota (most Városháza) építője. 36. l. – 62. lap

A szombathelyi dóm s' több más magyarországi épület alkotója. Gr. Battyány kardinális udvari építésze volt. 66. lap.

Maulbertsch (l. ott.) gyakran dolgozott Hefelével együtt. 70. l.

Franz, A. R.: Pressburg, die ehemalige Hauptstadt ...

Berlin-Stuttgart, 1935. 83. l. 12. t

Hefele

építészmérnök

MDK

A fertődi kastély homlokzat megtervezése /8/
1765.

VALKÓ ARISZTID: Jacoby Miklós mérnök magyarországi szereplése és működése, különös tekintettel a fertődi kastély építésére.
Művészettörténeti tanulmányok. Bp. 1960. 129-144.l.

129.l.

Hefele, J. építész

MDK

Horváth Henrik: Árpádházi Szent Margit siremléke és egyéb tanulmányok. Bp. 1944.

Melchior Hefele építész M.D.K.

említve:

Esztergom városképi és műemléki vizsgálata. Bp. 1951 11

M.D.K.

HEFELE évítési

Szombathely, székesegyház

Müvért. 1952.

Dercsényi Dezső: Magyar müemlékvédelem afelszabadulás u á
után 152. l.

M. D. K.

HEFELE Manyhért építész

szül. 1716

Apja kőműves vsel. Balthasar Neumann mellett tanult. Ocgg György würzburgi lakatosmesternek ~~a~~ rajziskoláját vezette A würzburgi hercegérseki palota építkezésénél kivitelezési rajzokat készét 1751-ben tervezett somztagsbergi templom márványfőoltár elkészítéséért 1757-ben a bécsi képzőművészeti akadémia tagjává választja ./.

M. D. K.

HEFELE Menyhért építész

Szombathely, Köztársaság tér 13. lakóház (1784.)

" Széchenyi u 8. Főtlebánia 1779.

" Templomtér. Rk. püspöki székesegyház 1791–1814.

Hefele halála után Arneth János vezette az építkezést

Brenner-Majthényi: Savaria...

Szbathely, 1956.

 M. D. K.

HEFELE Menyhért építész

Püspökvár, Szombathely 1778. ~~[illegible]~~ (repr.

Pozsony, prímási palota

Szombathely dóm

" zeneiskola épülete (korábban

préposti palota

Szombathely volt Szegedy-Véle ház

./.

 M. D. L.

HEFELE Menyhért építész

Szombathely, gimnázium volt Szeminarium. 1777 (Alkotmány u 1.)

Szombathely (Alkotmány u 1) Kölbei-ház 1794. befejezte Anrát

" Ilevesi tkos u 4. sz. ház homlokzata

" " " 6. sz. lakóház. 1780.

Brenner-Majthényi: Savaria ... Szombathely, 1956.

MDK

Hefele Menyhért építész

Szombathely, székesegyház 1791-97

Rados J: A magyar klasszicista építészet hagyomá-
nyai. Bp. 1953 36,

Hefele Menyhért

Arad

Aixinger László:

Pozsony, Bp. 1938.

13 l. előtt. Képpel – 30. l.

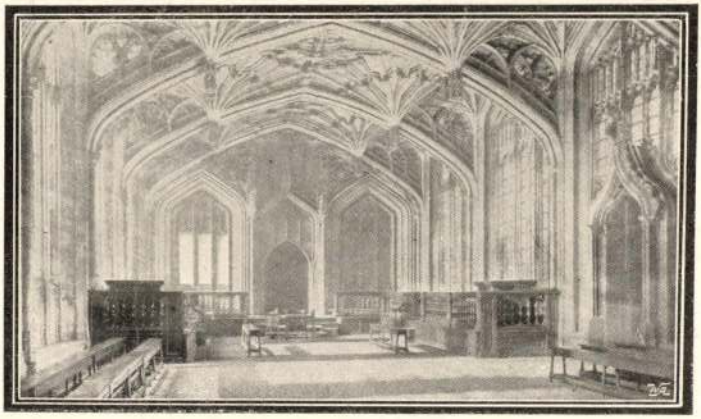

A „Divinity School“ csarnoka Cambridge-ben.

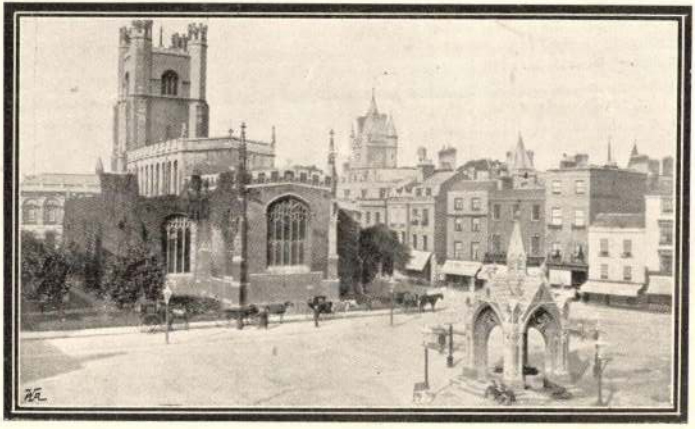

Vásártér és Nagy szt. Mária temploma Oxford-ban.

Hefele Menyhért

írott

Barcza Leánder dr

A kőszegi Kelcz-Adelffyanum konvertita-árvaház története.

Dunántúli Szemle

1943. 117. l.

Hefele Menyhért

építész

l.

Bedy Vince dr. A
győri székesegyház tört.
Győr 1936. 21–24, 113,
115, 117, 118, 126. l.

Hefele Menyhert

l

Benyov Bratisl.

42. l-
105

Flesele Menyhért

l.

Bierbépítőt

201, 205-6,
208. l.

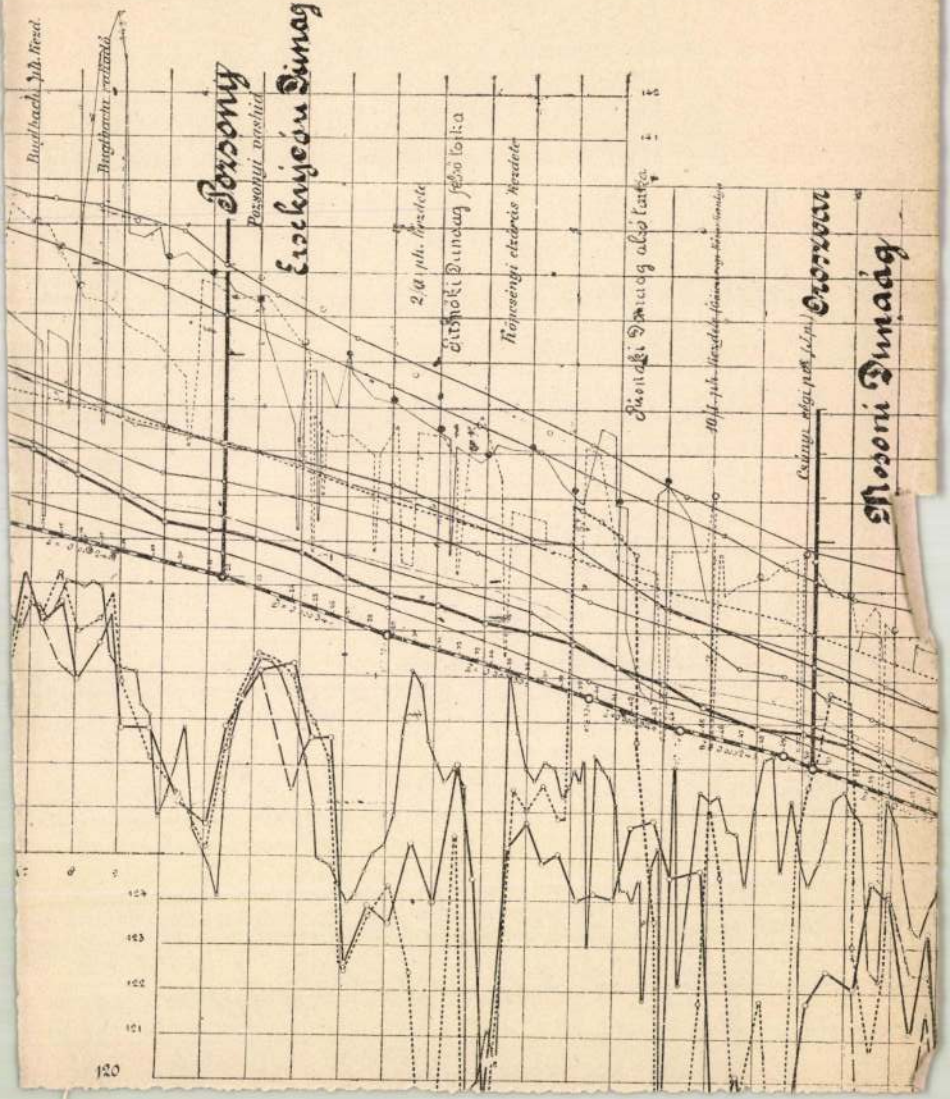
Pozsony
Pozsonyi vashid
Erzsébetfeldi Dunaág
Köpcsényi elzárás kezdete
Mosoni Dunaág
Orozvar
120

Hevele Menyhért

Szod

Bodányi Ödön. Szombathely város fejlődésének története. Építő Ipar 1910. 389, 391. l.
(Keppel)

A szombathelyi
szekesegyház
fentsmünk-

..... *mühely.*

főnökség!

.....hó.....n történő kifize-

.....indokából személyesen meg nem

.....szamu.....

n.

vi ..... hó.....

.....

sajátkezű aláirás és munkásszám.

Hefele Menyhért

terverte és épitette a szombathelyi püspöki palotat és székes-egyházat a XVIII század végén.

Cred

Bodányi Ödön. Szombathely város Középületei és magánépitkezései.

Épitő Ipar 1911. 220 l.

Hegyekkel

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

ztam.

.. évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Hefele Menyhért

épitész

Épitette Köszegen az árvaházat sart 1785 ben fejérte be

Chernel. Köszeg. 1877 / 79. l

Szinte Gábor

rajztanár.

Hefele Menyhért

l.

Cincik

64, 65, 66 l.

jetzt ein italien~~ischer~~ ~~Künstler~~
klausenburger Toldalagi-Kordahau
Das Erdgeschoss und das Stockwer
bindet eine einzige flache, mit klas
Pfeilerreihe und gliedert sie in
ohne ~~Fassung sind~~ Rahmung öffnen sich dazwischen, wä
aus ~~Halbbogen~~ Architrave und Pfeilern gebil
gen ~~diese~~ durch Architraven trag
Am Aufbau und an der Verzierung
Michael Kocsárdi, Steinmetz arbei
des Hofes, Michael Csürös schnit
Ungvári verfertigte die Fensterg
schon einheimische Meister vor,
Haus, dessen Fassade Stock der Grafen Teleki weise ~~für S~~
~~und wo~~ das Tor oben in einem Erk
Dach erinnert an das Barock. Hie

Hefele Menyhért

A győri székesegyház
belső újjáalakításával
gróf Zichy Ferenc püspök
1772. ben bízta meg.

vid.
i

Csányi Károly –
Győr műemlékei.
Magyar Épitőmüvészet
1943. 286. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Hefele Menyhért

vád

Csatkai Endre dr.:

A fertőrákosi kastély. Soproni Szemle

1939. 252. l.

524. l. — Maszlaghy II., 31., 32., 5., 6., 7., 8., 1., 2., 3. és 4. szám. — Gerevich: Az Újság, 1916. július 14, 4. l. — Gerevich: Régi és újabb magyar képek a prímási képtárban. Vasárnapi Újság, 1916., 553. l. (2. kép = 554. l.) — Gerevich: Kolozsvári Tamás. Bp. 1923., 32. l. — Gerevich: A régi magyar művészet európai helyzete. Bp. 1924., 12—13. l. és 23. l. — Gerevich PA, 210. l. — Péter: A magyar művészet története. I. kötet. Bp. 1930., 116. l. — Genthon: RMF, 54—56. l. (1. kép = 38. kép.) — Péter András: Könyvismertetés. MM, VIII., 1932., 320 l. — Horváth Henrik: H. Heinrich Faust és a bécsi gobelinek. Tanulmányok Budapest multjából, I., 1932., 68. l. — Csánky Miklós: A lőcsei Vir dolorum oltár. MM, XIII., 1937., 58. l. — Rados Jenő: Magyar oltárok. Bp. 1938., 36. l. — Lepold—Lippay 54. l. — Horváth, Enrico: Il rinascimento in Ungheria. Roma, 1939., 102. l.

MAGYAR (?) FESTŐ 1470 körül

Predella apostolokkal

Fa, tempera, 45×71 cm.
Az Ipolyi gyüjteményből.
Ipolyi Biharvármegye, 108. szám.

MAGYAR (BÁRTFAI?) FESTŐ, 1470 körül

1. *Szent Fülöp, Szent Tamás és Szent Tádé*
(Belső kép.)

2. *Apostolok oszlása*
(Külső kép.)

Hefele Menyhért

Szód

z

Dívald Magyar Munvaul

1927

231. l –

236. l. képpel

Hefele Menyhért

A pozsonyi primási palota. Gr. Batthyány József nek tervezte fenti 1781.

Dívald Magyarüveml.

236. l.

delmek részletezése.

	1939.		
	2.000.-	+/	-gal jelzettek a mezőgazdasági hasznosítással kapcsolatos bevételek.
9	3.492.08		
	1.850.31		
	5.143.70		
4	537.54		
	-.-		/1938.ban:
	26.675.50		41.314.63 P/
	32.60		1939.ben:
26	19.254.56		88.362.48 P/
98	63.615.84		
72	1.003.58		
70	816.25		

Hefele Menyhért

vród
2

Ne. mûv tört.

Dívald 1927

141. l.

144. l.

Keppel

Drága Anyuskám!

Becsomagoltam hetuen-
hat tojást, de bizonytalan, hogy
Krempels elviszi-e? Remélem bele-
fér az autóba.

Megnan a liszt is, igaz
nem sikerült már kettőér kapni,
csak háromér, de azt hiszem így is
megéri. Ma nem tudom felküldeni
de jövőhéten azt hiszem sikerül majd.

Hefele Menyhért

cód

Éber, L.: Ungarische Bautätigkeit des achtzehnten Jahrhunderts. A Műgyűjtő. 1930. 8-9.

H. 232. l.

HEFELE (*Häfele, Hefeln, Heferl, Hevele, Heverle, Höferle), Melchior*, osztrák építész, * 1716 Kaltenbrunn (Tirol), † 1794 Nagyszombat. Az asztalosmesterséget tanulta, de korán Németországba került, hol az építési rajzolásban kiképezte magát. 1734. Würzburgban Georg Oegg érseki udvari lakatos részére terveket készített s egyidejűleg iparrajziskolát is vezetett. Innen Bécsbe ment, hol az akadémián 1742. egy építészeti tervével első díjat és aranyérmet nyert. 1754. Bécsben megnősült s ez időben a magy. kir. testőrségnél rajztanító és Schmutzer iskolájában az építészet tanára volt. Első hiteles műve 1751-ből való: ez a sonntagsbergi (Alsó-Ausztria) búcsújáró templom márvány főoltára, melyért 1757. a bécsi képzőmű. akadémia tagjává választotta. 1756. tervezte a sonntagsbergi templom szószékét, 1763. pedig a passaui érseki palota külső architektúrájának megújításával bízták meg, mely munkáját 1770. fejezte be. 1763—4. H. tervei szerint épült a bécsi neulerchenfeldi templom főoltára, 1766. a sonntagsbergi templom egyik mellékoltára és 1767. a szerviták bécsi temploma sz. Peregin kápolnájának belső díszítése, 1768. egy nagyszerű, szökőkutakkal és oszlopokkal dekorált tér tervét nyujtotta be a bécsi akadémiának. A tehetségének megfelelő, nagyobb építési feladatokat H. kivétel nélkül magyarországi főpapoktól kapta. Először gróf Zichy Ferenc püspök figyelme terelődött rea, aki 1770 körül vele építtette át az árpádkori eredetű, 1639—45. Rana által renaissance stílben megújított győri székesegyházat. Batthyány József bibornok-hercegprimás megbízásából 1777—1781. tervezte és építette a pozsonyi primási palotát, mely Pozsonynak egyik legmonumentálisabb épülete. 1777. gróf Esterházy Károly püspök hívására Pápán járt és vázlatos terveket készített a pápai plébániatemplom fő- és mellékoltáraihoz, e tervek azonban nem kerültek kivitelre. Legnagyobb mecénása Szily János szombathelyi püspök volt, kinek megbízásából 1778. a szombathelyi szemináriumot és a novai (Zala m.) templomot, 1778—83. a pompás szombathelyi püspöki palotát, 1791-től pedig a szombathelyi székesegyházat tervezte és építette. Közben 1780. a szanati templomot restaurálta s a kőszegi Kelcz—Adelffy-árvaház terveit készítette. Ebben az időben tervezte Eölbey és Szegedy szombathelyi kanonokok lakóházait (előbbi ma nagyprépositi lak, az utóbbi premontrei rendház). 1790. Bécs-

ér tiszt.

a
fordulta álló vértes tiszt kissé előre hajoltan
gyelő s karjait öszefonva tartó tüzértisztel, mi
kezérel mutat~~[illegible]~~. Az előbbinek öltözete:
rga tarejjal s „FT" monogram mos táblával, mell-
bát s nadrág, kék galler s hajtóka, csizma tér-
akkal; oldalán kard lóg s a derekát szorító
agy. Az utóbbié: pofoncsapott kalap rosettával,
piros gallérral s hajtókával, fehér nadrág s czipő
ó s térdig érő gamaschsal; kardja rövid s a mellén
ják fehérek. Felirata az „1"-gyel és „2"-vel jel-

:

strian Army A.
r of Arch-duke Joseph's Regt.
l Corps of Artillery

ütt: „Published by T. Goddard. 1. Pall-
. Booth, Duke Street, Portland Place.
rca, méretei a réilapnak 21·7 : 14·6 cm.

4951 (szines).

ben tervezte II. József császárnak a bécsi Szt. István-templomban felállított ravatalát, ugyanez évben II. Lipót koronázása alkalmából egy diadalívet és 1792. II. Lipótnak ugyancsak a bécsi Szt. István-templomban felállított ravatalát. 1794 áprilisában Bécsből, hol állandóan lakott, a székesegyház építésének irányítására Szombathelyre jött s váratlanul itt halt meg ápr. 17-én. H. Balth. Neumann és J. B. Fischer v. Erlach hatása alatt a barokk iskolából jön, de a kor szellemének megfelelően már az egyszerűbb klasszicizáló formák felé hajlott. Utolsó s egyben főművét, a szombathelyi székesegyházat, különösen annak belső felépítését az osztrák klasszicizmus egyik legkiválóbb alkotásának tekintik. — Irodalom: *Keményy* L., Hefele M. 1716—98. Életr. adatok. Pozsony, 1915; *Guby* Rudolf, H. Wien, 1918. *Tóth* J., A szombathelyi püspöki székesegyház leírása, Szombathely, 1920. *Kapossy* J., A szombathelyi székesegyház és mennyezetképei (Bpest, 1922).

Szentiványi.

K. g. I. 447 l

Szent Márton.

Pannon halma.

~~E lapon a~~ A
nyal s baltal a párkány
lettel. Kupolaszerü
thusi oszlopok díszitik
rül. A torony ormán
az épület mentéa, fas

„A' Templom

Acélmetszet,

+ tornyának

Hefele Menyhért

vrod

Entzförapor

260 l.
262 l.
264 l.

J e g y z ő k ö

A volt főkapitányság Zrin
lebontása kapcsán a Magyar Vallás-
az óhaja, hogy a romná nyilvánitott
rüljenek bontás alá és azok illaga
Ebből a célból 1946. évi

Hefele Menyhért

mód
2

Fehérkombathely

17. l.

Hefele, Melchior

a bécsi Kejsz. akadémia
tanára.

Fleischer Bécs 12. l.

Hefele Menyhért

vród

Foerképmtört

205. l.

Hegele Menyhért

Franz, Anton Richard.

Wiener Baukünstler in Pressburg im Theresianischen Zeitalter.

Jahrbuch des Kunsthistorischen Instituts. Wien, 1919. Beiblatt 60-64 f.

Hefele M.
épitéri

vid Führer durch Pressburg und seine Umgebungen. Pressburg 1873. 44. l.

585. Mint előbbi tétel.

586. Mint előbbi tétel.

587. CSÉSZE ALJJAL, meisseni porcellá

588. CSOKOLÁDÉS CSÉSZE, meisseni p

589. TEÁSKANNA, bécsi porcellán. 1796

590. TEJESKANNA, bécsi porcellán. XV

591. ŐSZ, bécsi porcellán csoport, egy fé

592. GYERMEKLEÁNY, bécsi porcellán

593. KERTÉSZLEÁNY, bécsi porcellán s

594. GYERTYATARTÓ, ellenzővel, szine

595. CSÉSZE ALJJAL, bécsi porcellán 1

596. BÁRÁNY-SZOBROCSKA, herendi p

597. TÁNYÉR, herendi porcellán, két m

598. VIRÁGTARTÓ, bőségszaru alaku, h

599. NÉGY DISZTÁNYÉR, páros jelene

600. DISZTÁL, herendi porcellán, kék, 1885 k.

601. KÁVÉSKÉSZLET, bécsi porcellán,

602. CSÉSZE ALJJAL, meisseni porcellá

603. ÁLLÓ ÓRA, szines porcellán, talap

XIX. sz.

tálcával. Herendi porcellán. XIX. sz.

di porcellán. 1860 k.

40 k.

ippert & Haas Schlagenwald." 1844.

40 k.

821.

anyozott. 1831.

820 körül.

s gótstilusu diszitéssel. Cseh porcellán. 1840 k.

án-szobrocska.

ska. 1844.

ellán. XIX. sz.

rcellán. 1846.

porcellán. 1840.

tigrissel és egy leopárddal. 1845.

ska. 1770.

ompei modoru diszitéssel. 1812.

lán.

Hefele Menyhért

wód

Gál, Stefan:
Ungarische Städte-
bilder. Bp. é. n.
Zott. l.

[illegible]
tát, midőn felmont
telettel felterjesztem,
gett ez évre halasztot
fal kijavitására szü
nyoztatni, hogy a t
vasszal megkezdhet
Zolyom 19

Zár
1 db. eredeti
nyugta

Hefele Menyhért

l.

Géfinszombhegyhu

I. 30. l. 37, 38, 40, 41.
43, 52, 53, 58, 65, 67, 79,
84, 106, 107, 124, 143, ~~148~~, 147,
265, l.

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

MÁRCIUS

31 nap — 12. hét

19 Vasárnap	
20 Hétfő	
21 Kedd	
22 Szerda	
23 Csütörtök	
24 Péntek	
25 Szombat	Gy.-o. B.-Asszony

Hefele Menyhért

l.

Gépinszombhegyhm

II. 101, 165, 172. l.

Hefele Menyhért

cred.

Géfin Gyula dr =

Szombathely várd.

Szombathely 1941.

11, 14. l

Képek Szombathely kulturális életéből.

Az 1900 éves város kulturális életéről óhajtok néhány vázlatos képet rajzolni a következőkben.

I. Colonia Claudia Savaria szellemi élete bizonyosan gazdag volt. Theatruma, Ovidiusnak Lazius által látott sirja, a lapidarium kolosszális szobrai, a Szent Quirinus-bazilika pompás mozaikjai beszédes tanui az egykori gazdag irodalmi, művészeti életnek.

Dio Cassius, a neves történetiró két évig Savariában székelt, mint Pannonia superior helytartója. Itt született a IV. század egyik legnagyobb szelleme, toursi Szent Márton, aki lángoló szónoklataival Galliát kereszténnyé tette. Az ő ünnepén, november 11-én az egész világegyház figyelme tisztelettel fordul városunk felé, amikor a breviáriumban e szavakat olvassa: „Martinus natus Sabariae in Pannonia" — Márton a pannoniai Sabariában született.

II. Szombathely életéről a *népvándorlás* korából és az *1606. évet megelőző időből* kevés emlék maradt reánk.

1606-tól kezdve a városi jegyzőkönyvek szép magyarsággal megírt fóliánsai sok értékes adatot őriztek meg számukra. Elégikus alaphangként húzódik keresztül e korok írásain a dicsőséges, gazdag multnak és a szegény jelennek nyomasztó tudata.

Az 1592. évi urbarium ekként ír Szombathelyről: „Egykoron a rómaiak hírneves gyarmatvárosa volt. Ez még most is nyilvánvaló a romokból, a szobrokból, az oszlopokból és az ősi, hatalmas falakból, amelyeket mindenfelé láthatunk..."1)

A XVIII. század legjelentékenyebb földrajzi írója, Bél Mátyás 1730 körül városunkban járt s értékes feljegyzéseit e szavakkal kezdi: „A városban, amely egykor minden idegent csodálatra ragadott, ma csak romok láthatók..." 2)

A „Szombathely város polgárainak jegyzőkönyve 1734. évtől kezdve" című kéziratos könyv első lapján a város cimerének képe alatt ismeretlen szerző 31 hexameterben ünnepli Szombathelyt. E költemény is a város régi dicsőségét sirja vissza:

„Urbs ego (sed nunc oppidulum) Savaria, [gentis
Romanae sedes celebrrima, Martis alumna,
Insuperatorum genitrix nutrixque poten- [tum...
Sed meus, ah dolor! splendor secessit in [auras...
...jam quid? nisi rudera plango
Et seges est, ubi plena stetit Savaria [quondam..." 3)

Magyarul:

„Most városka, de volt hogy a híres római nemzet
Nagy várossa valék és Mars Istennek a fészke,
Hadba le nem győzött Hesperidáknak az anyja...
Sajnos azonban, rég szétfoszlott hajdani fényem,
S vissza se tér tán...
Most vetemény zöldell, hol régi Sabaria állott..."
(Székely László dr. fordítása.)

III. *1777. Szombathely ujjászületésének esztendeje!* Mária Terézia és VI. Pius közös elhatározása püspöki székké teszi Szombathelyt. Az új püspöktől, felsőszopori Szily Jánostól mindenki a római kor fényének, dicsőségének feltámasztását várja. Szombathely város 28 oldalnyi versezettel köszönti s ugyancsak ezt a reményét fejezi ki:

„Szombathely városnak
Virágzó ékességét
Megmolosult akták,
Leomlott kősziklák,
Emlegetik szépségét.

Annak ép formáját,
Csinos ábrázatját
Felséges dicsőségét,
Nemzetek munkáját,
Rómának mátkáját
Bizonyétyák épségét.

Falak maradéki
S elpusztult vidéki,
Mutattyák mekkora volt,
Noha már hamvában
Az földnek gyomrában
Sinlődik mint az meg-holtt...

Tehát Szily Urunk!
Kegyelmes Pásztorunk!
Vedd magadhoz Szombathelyt,
Annak püspökségét,
Kettős dicsőségét,...

Életnek fája vagy,
Mellyben reményünk nagy..." 4)

Sabaria feltámasztását tekinti feladatának Szily püspök is. Rómában végezte főiskolai tanulmányait, római stílusban építi nagy alkotásait, amelyeket a római katolikus és magyar szellem gócpontjaivá akar tenni.

Szombathely kulturális életének e fényes korszaka 1777-ben veszi kezdetét és a XIX. század negyvenes éveiig tart.

Szellemi inspirátora, *Szily János* hatalmas egyéniség. A 2.000 lakójú városkába építi bele a püspöki palotát, a szemináriumot és a 6.000 embert befogadó székesegyházat. Építésze Hefele, festőművészei Maulbertsch és Winterhalder, szobrásza Prokop a kor legnagyobbjai közül valók. Gimnáziumot, bölcseleti akadémiát, hittudományi főiskolát hoz Szombathelyre. Nyomdát telepít ide s az első években a szemináriumban ad neki szállást. A magyar archaeologia atyjával, Schoenvisner Istvánnal megíratja Szombathely történetét és palotájában berendezi az első magyarföldi múzeumot. Nagyértékű könyvtárát a szemináriumban helyezi el és meghagyja, hogy az intézet elüljárói s növendékei lelkiismeretesen használják és a tudomány iránt érdeklődő közönségnek is rendelkezésére bocsássák. Levelezésben áll kora jeles magyar íróival, Révay Miklóssal, Rajnis Józseffel, Molnár Jánossal, Bessenyei Sándorral, Nagy Jánossal stb.

Személyi varázsa rendkívüli. Az ő segítségével és buzdítása nyomán teremti meg *Küzmits Miklós* a vend irodalmi nyelvet s pátrónusa iránti háláját szép magyar versekben fejezi ki. Szily titkára *Nagy József* országos hírű szónok. Kisfaludy Sándor neki ajánlja a „Tátiká-"t, Kis János ev. superintendens ódát ír hozzá. Nemes uraink az 1800-as évek elején arról vitatkoztak a vármegyeházán, vajjon alkalmas-e a magyar arra, hogy tárgyalásaik nyelve legyen. Nagy József ragyogó magyar dikcióval bizonyította az „édes hazai nyelv" szépségét, kifejező erejét s ennek hatása alatt egyhangú határozattal a latin helyett a magyart tették meg tárgyalási nyelvnek.

Irott Kő. 1943. dec. 7-én

Szily János 22 esztendős gigantikus munkájával megvalósította célját: a régi dicsőséget siratő romváros helyén művészi kincsekben gazdag, pezsgő szellemi életű kultúrközpontot emelt.

A következőben vegyük sorra e kor szellemi életének főbb gócpontjait a köréjük csoportosuló írókkal.

A. *A gimnázium.* Tanári karából fel kell említenünk a magyar ujságirás atyját, *Kultsár Istvánt*, 1789—1796-ig működött Szombathelyen. Itt adta ki „Laudon-nak Nadorfehérvari győzelme" című költemenyét és itt, Siess nyomdájában tette közzé Mikes Kelemen leveleit. A 18. szazad két legnagyobb magyar irója igy kapcsolódik Szombathelyhez. Mikes leveleit Szombathely publikálja, Faludi irói hagyatékát Szombathely őrzi és a kiadó mecenása Szily püspök. Kultsár István később Budapestre került s megindította a „Hazai és külföldi tudósitasokat", a „Hasznos mulatsagokat", és elévülhetetlen érdemeket szerzett a magyar hirlapirodalom megteremtésében. A gimnázium egy másik jeles tanára volt *Czinke Ferenc.* 1793-ban hazánk egyik első francia iskoláját nyitotta meg Szombathelyen, érdekes versben ünnepelte a székesegyház szent István-oltárképét; 1808—1830-ig a pesti egyetemnek volt tanára. Egy harmadik jeles professzor *Szekér Joakim*, a ferencrend tagja, „A magyarok eredete, a régi és mostani magyarok jeles cselekedetei" c. két kötetes művével irta bele nevét a magyar irodalomtörténetbe.

1808-ban a csornai premontrei kanonokrend vette át a gimnázium vezetését. A tudós professzorok közül különösképpen *Gyöngyösy Pálnak, Árvay Gergelynek* és a szombathelyi születésü akadémikusnak, a szentéletű *Szenczy Imrének* nevét kell feljegyeznünk.

B. *A liceum*, vagy más nevén Királyi Bölcseleti Akadémia, főiskolai jellegű intézmény volt. Több pályára, igy a középiskolai tanárira s a gazdatisztire is képesitett. Kevés líceuma volt az országnak, s igy a Dunántúl, sőt az ország távoleső vidékei, valamint Horvátország, Krajna, Karinthia ifjúságának színe-java sereglett össze a latinnyelven tanító kitűnő iskolában, amely Szombathely szellemi életének egyik legfőbb fókusza lett. Az intézet jeles tanári karából különösen említésre méltó *Kresznerics Ferenc.* 1793-tól 1812-ig tanította a matematikát és a hydrotechnikát. Egyaránt kiváló volt, mint matematikus, nyelvész és régész, Kazinczy görög nyelvészeti kérdésben fordult hozzá, Csehy József kapitány, Kazinczy megbizottja viszont a matematikai lángészt csodálta benne. Magyar gyökszótára hatalmas két kötetes munka, ma is nélkülözhetetlen a szakemberek számára. 5)

Kresznerics utóda *Bitnitz Lajos* 1812—1846-ig tanította a matematikát a liceumban. A magyar nyelvnek nem volt tanszéke az intézetben. 1819-ben Bitnitz önként vállalkozott erre és 25 éven keresztül minden díjazás nélkül tanította azt. Jeles tanítványa, a soproni Frankenburg Adolf igy ir Bitnitz magyar óráiról: „Minden magyar óra valósággal ünnep volt reám nézve, inkább lemondtam volna mindenről, mint egy órát is elmulasszak. De nem is volt az egész hazában avatottabb és búzgóbb előmozdítója a magyar literaturának, mint Bitnitz." 6)

Növendékeivel „Magyar nyelvgyakorló egyesületet" állított fel. Ennek az egyesületnek pezsgő szellemi életéről tanuskodnak jegyzőkönyvei, amelyeket a premontrei gimnázium könyvtára őriz. Magyar nyelvtani előadásait nyomtatásban is közzétette „Magyar nyelvbeli előadás" címen, mely három kiadásban jelent meg és szerzőjének megszerezte a Marczibányi díjat. A Magyar Tudományos Akadémia alapszabályainak egyik szerkesztője volt és a matematikai osztálynak vidéki első tagja. Bitnitz kitünő régész is volt. Ily természetű mukái alapján a boroszlói tudományos társaság tagjává választotta. 7)

A líceum növendékei közül sokan lettek a magyar szellemi élet kitünőségeivé. Köztudomású, hogy Széchenyi István gróf itt szerezte filozófiai képesitését. A Magyar Tudományos Akadémia tagjai közül a következők voltak a líceum diákjai: Frankenburg Adolf, Hollán Ernő, Ney Ferenc, Rózsay József, Hofmann Pál, Udvardy Ignác, Nagy János, Vass László, Szalay Imre, Szilasy János, Szenczy Imre, Horváth Boldizsár és Horváth József Elek. Az innen kikerült püspökök közül fölemlítjük Szenczy Ferenc szombathelyi, Farkas Imre székesfehérvári és Szaniszló Ferenc váradi püspököket. Ugyancsak a líceumnak volt növendéke a legnagyobb horvát epikus költő és magyarbarát bán, Mazuranic Iván. 8)

A líceum 1823. évi magyar vizsgáján jelen volt a szombathelyiek ünnepelt poétája, Horváth József Elek és benyomásait e verssel örökitette meg:

„Midőn lehunytát képzeled a Magyar
Napnak szerettem Honnosom! im örülj!
Dicső remény közt tündökölve
Festi egünket arany biborral.

Egy szent, s nemes tüz fogta el ifjaink
Szivét: magyar szép köntös övedzi szép
Sudár alakjok; honi nyelvünk
Ajkaikon mosolyogva hangzik.

Hallánk, mi édes ömledezés között
Folyt Pannon ékes szózata ajkokon;
Látánk mi szent hév csillogott ki
Szép fiatal szemeik köréből.

Áldás reátok Hunnia gyermeki!
E szent tüz égjen bennetek akkor is,
Ha szárnyra kelvén férjfi korban
Hü karotok segedelmet adhat.

Bitnitz! ki gyujtod e nemes ifjakat
Bár a Te béred csak nemes érzés;
Vedd e kicsinyded rendeimben
Lángadozó köszönésem árját!" 9)

C. *Szeminárium.* A szellemi élet harmadik központja a szeminárium volt. Szily szívéhez ez állott legközelebb. A kispapok búcsúztató versükben igy írnak nagy püspökűknek iránt tanusított szeretetéről:

„Soha nem jár annyit juhász az aklánál
Sem a méhes gazda szagos méh házánál
Amennyit ő jára a ti házatokban,
Hogy jót tanuljatok ifjuságtokban..." 10)

Szily példája megihlette tanárok s kispapok lelkét. Szilasy János a Magyar Tudomány Akadémián tartott emlékbeszédében igy jellemzi a szombathelyi szeminárium egykori tanárát Vass Lászlót: „Táplálta és éltette őt Szily János fenséges szelleme, amelytől lelkesitve felkiáltott: mi gyengék is nagy célokra törekedjünk s erejének megfeszitésével dolgozott feladatának megvalósitásán..." 11) A jeles tehetségű és nemes ambiciójú szemináriumi tanárok fényes pályát futottak be. Bőle András és Szenczy Ferenc Szombathelyen, Szaniszló Ferenc Nagyváradon lettek püspökök. Vass László, Nagy Gábor, Szalay Imre, Szilasy János, Szaniszló Ferenc, Boros

Károly a pesti egyetemnek lettek tanárai. A szeminárium növendékei közül Sághy Mihály a váci káptalannak lett nagyprépostja, Tatay János a győri káptalan tagja, Mayer Fidél a modenai egyetemnek professzora.

Országszerte föltűnést keltett, hogy a kis szombathelyi egyházmegye ily nagyszámú tudós és jeles pappal ajándékozza meg az országot. A pesti kispapok 1828-ban így írnak Szalay Imre dékánhoz:

„Szombathely óh mily büszke lehetsz, midőn
Tagodnak ily nagy főt nevezhetsz, ki rád
Mint a kelő nap fényt remegtet
A növevény csemetékre." 12)

A szombathelyi kispapok azonban másként gondolkoztak. Átérezték, mily súlyos vérveszteséget jelent Szombathely és a szombathelyi egyházmegye számára ennyi jeles ember távozása. 1835-ben ekként búcsúztatják a pesti egyetemre távozó professzorukat, Szilasy Jánost:

„ Ismét fiat fogsz veszteni szép Megyém!
Hol ritka Vassod, jó Szalayd, mivelt
Lelkű Szaniszlód — egykor ékes
Diszei fényben uszó napodnak?

Felkelve érdem-szárnyaikon, dicsőn
Szemléltük őket szállani a magyar
Athén felé el; s most utánuk
Ime derék Szilasynk is indul.

Míg tán Barátaink, Hunnia Papjai,
Ezt ti mi nékünk bánva irigylitek:
Búkönyre olvad sok szem itten,
S nem tud örülni megyéje kárán.

Elfog szívemnek bánata engem is,
S szemem kesergő cseppeket önt. Te, kit
Tisztel dalom, vedd kedvesen, s élj
Boldogul a magyar ég diszére." 13)

D. A felsorolt írókon kívül sokan mások is írtak verseket a „Magyar Weimar"-ban, ahogy Szombathelyt ebben az időben országszerte nevezték. Verselt a város magisztrátusa, hol magyarul, hol latinul, verseltek kispapok, líceumi növendékek és gimnazisták. Ismeretlen szerző 1828-ban versben fejezte ki jókívánatait a püspökség és a vármegye előkelőségeinek. Többé kevésbbé sikerült rímeiből csak azt idézzük, amellyel Szombathely díszpolgárának, volt miniszterelnökünknek dédatyjához fordul:

„Bárdossy László úr, a fő adó szedő
Arannyal, ezüsttel legyen bővelkedő
Ugy a megye kincse sokra növekedő
S abból részesüljön, aki szükölködő." 14)

Verseltek a hölgyek is. Sőt versben vívták szellemi harcukat. 1806-ban Somogy püspökőt „Az asszonyi nemnek nevében szereztetett örömversek"-ben *Takács Terézia* köszöntötte. 15) Rövidesen napvilágot látott egy ellenvers e címmel: „Valamit a szombathelyi bálrul Takács Terézia örömverseire". amelyben a szerző, egy másik hölgy, kikel a Somogy püspök beiktatása alkalmával a püspökvár nagytermében tartott ünnepségen („bál") megjelent női résztvevők ledérnek bélyegzett öltözete ellen:

„...s mint egy mesztelen tsufos maskarába
Jönni bé egy jámbor fő papnak bállába.
Ah! de hogy láttad te kedvesem! Szilynek
A szemérmetesség és virtus Remekinek
Lelkét! szemérmetlen ilyen társaságban,
Mert ha ő titeket ezen maskarában
Látna, ő korbátsot ragadna markába,
S mint Krisztus az ékes templom tornácába
Üldözni menne be egyenkint titeket.
S minden árosokat, mint áros szereket
Az ő tőle fundált házbul ki seperne..." 16)

Takács Teréz se maradt adós a válasszal. „Felelet ezen asszonyi nem viseletét gunyoló versezetre" címmel válaszolt:

„Jó Szilynek korbáts nem forgott kezében,
Kinek tsupa jóság buzgott a szivében
Nem botránkoztatta őtet bár illetlen,
Ám ha számos Asszonyt látott is
[fedetlen..." 17)

A vitában az igazság nem Takács Terézia oldalán állott. 18)

Sok más jeles névről is meg kellene emlékeznem, így Dukai Takács Judittól, aki élénk kapcsolatban állott a szombathelyi költőkkel, Petrédy Antal ügyvédről, a régiségek kitűnő gyüjtőjéről és sok másról, kiknek közös tevékenysége Szombathely számára e korban országos tiszteletet szerzett. Egyet azonban név szerint kell felemlítenem, Szombathely kedves poétáját, *Horváth József Eleket*. A szombathelyi szemináriumnak volt növendéke, elvégezte a négy évi tanfolyamot, de nem szenteltette föl magát. Mint a kilépett kispapok általában, ő is hűséges, lelkes fia maradt az egyháznak és a hazának s különösen szeretettel viseltetett mindvégig Szombathely iránt. Egy ideig ügyész volt, de szíve visszavonzotta a pedagógiához. 1828-ban a kaposvári állami gimnázium első igazgatója lett. Ott hunyt el 1835-ben. Rendkívül sok verset írt. Alig volt Szombathely életének jelentősebb eseménye, amit versben ne énekelt volna meg. 1804-ben ő búcsúztatta a kispapok nevében Herzan bíborost, 1806-ban ő köszöntötte társai nevében az új püspököt, Somogy Lipótot. Legjelentősebb költeménye a „Szombathely évei" című, amely 32 oldalon csengő hexameterekben énekli meg szeretett városa történetét. 19) Korai halála megakadályozta abban, hogy húsz kötetes munkáját nyomtatásban megjelentesse. Így kéziratban maradt Szombathely történetét tárgyaló tudományos munkája is, amelyet eddig nem sikerült felkutatnunk.

E kor jeleseinek lelkét bensőséges szeretet hatja át Szombathely iránt akkor is, ha az élet messze sodorta őket szeretett városuktól. A sok közül egy példát! Várad nagy püspökeinek egyik legnagyobbika, tordai *Szaniszló Ferenc* 1869-ben agg korára és betegeskedésére hivatkozva lemondott püspökségéről. A hietzingi kapucinus kolostorba vezető útját Szombathelyen keresztül vette, hogy még egyszer láthassa szeretett szülővárosát. Végrendeletében sem feledkezik meg róla. 500—500 forintot hagy a szombathelyi ferenceseknek, a dominikánusoknak és „szülővárosa szegényházának".

IV. A harmincas években mindjobban elcsendesült „a magyar Weimar" kulturális élete. A hullámhegyet hullámvölgy váltotta fel. Elhalkult az érdeklődés a város történelme és a nagy mult emlékei iránt is. 1837-ben lebontották a város őrtornyát, mint forgalmi akadályt (!?) 20)

1836—1845 közt egy Benkő nevű férfiú Savaria falmaradványainak kiásása által kereste mindennapi élelmét s ha véletlenül régiségekre bukkant, azokat jó áron eladta. Literati Sámuel, Brandstädter drezdai, dr. Koch berlini régészek és még többen is szünet nélkül cirkáltak Szombathelyen s Európa majd minden múzeumába széthordták Savaria kincseit. 21)

Szenczy Imre is, Lipp Vilmos is keserűen panaszkodnak e korszak nemtörődömségére, vandalizmusára. Utóbbi elmondja, hogy 1867-ben

a szombathelyi szőlőkben 30 egynehány egymás mellett álló hamvvedret találtak, rögtön összetörték valamennyit; a városban hat kősír került elő, a köveket rögtön építési célokra darabolták fel, a sírok leleteit szétszórták. 1869-ben lebontották a régi Szentháromság-szobrot. „A gránitoszlop, amelyen a szobor állott, római, hossza 3 öl volt. Hogy már most kevesebb fáradsággal végezzenek, az oszlopot lerántották helyéről, minek következtében 3 részre tört." 22)

V. A kiegyezés után ismét megelevenedik városunk szellemi élete. Mommsen Tivadarnak, a világhírű régésznek szombathelyi látogatása (1866), Lipp Vilmos prem. kanonok és Balogh Gyula fáradhatatlan agitációja nyomán 1872-ben megalakult a Vasmegyei Régészeti Egylet, Szabó Imre vállalja az Egylet elnökségét és a püspöki palotának Dorfmeister freskókkal ékes földszinti termében megnyitja a megyei múzeumot.

Hosszabb, rövidebb életű folyóiratok s hírlapok indulnak, melyek közül különösen a Balogh Gyula szerkesztésében megjelenő „Vasmegyei Lapok (1867-óta) és a Lipp Vilmostól alapított „Vasmegyei Közlöny (1877—1888) érdemelnek említést.

1865-ben a város nagy fia Horváth Boldizsár, a későbbi igazságügyminiszter áll a színházi választmány élére, 1880-ban megnyílik a kőszínház. Első előadásán Szombathely nagynevű szülöttje Márkus Emilia szavalta el a bátyja, Márkus Miklós által írt prológot, Beődy Gábor színtársulata pedig előadta Csiky Gergelynek a „Proletárok" c. darabját, melynek főszerepeit Márkus Emilia és Prielle Kornélia alakították. 23)

Szombathely kulturális élete tudományos és művészi síkon csakúgy mint a gazdasági életben nagy lendülettel ívelt felfelé...

JEGYZETEK.

1) Az 1592. évi szombathelyi urbariumot a győri püspöki levéltár őrzi. Levéltári jelzése: capsa Y, fasc. XII, num. 1.

2) Bél Mátyás kézirata Esztergomban a hercegprímási könyvtárban van X. D. 17 jelzés alatt. Az idézett szavak a kötet 308. lapján olvashatók.

3) A „Polgárkönyv"-et Szombathely város polgármesteri hivatala őrzi.

4) Méltóságos, Nagyságos, Fő Tisztelendő Szily János urnak, újonnan fel állétott szombathelyi püspöki megyének első püspökének, mint kegyes urának ajánlatt versek a szombathelyi tanácstul és néptül az 1777-dik esztendőben. Sopronban, Nyomtatt: Siess Jóseff János bötüivel. 28 l.

5) Kresznerics életrajzát megírta Szilasy János egyetemi tanár a Tudományos Gyüjtemény 1832. évfolyamának VIII. számában. Lásd Géfin: A szombathelyi egyházmegye története II. 380—384. l. és III. 227—228. l.

6) Frankenburg Adolf: Őszinte vallomások. Pest, 1869. II. 107—108. l.

7) Bitnicz életrajzát l. Géfin i. m. II. 374—378. l. és III. 39—40. l.

8) A líceum történetét l. Vecsey Lajos: A szombathelyi királyi líceum alapítása és első évei 1793—1808. Szombathely 1934. 95 l. Különnyomat a Vasi Szemle 1934—1935. évfolyamából.

9) Horváth József Elek: A szombathelyi bölcselkedést hallgató két osztálybeli nemes ifjúságnak, mely a nemzeti csinosodást igaz lélekkel elő mozdítván, annak dítséretes próbáit adta e folyó 1823. eszt. augusztus hónap 18-kán sok fényes úri vendégek jelenlétében tartott próba tétele alkalmatosságával. Szombathelyen, Perger Ferencz betűivel. 4. l.

10) Csergics Simon: Nagy Méltóságú Felső Szopori Szily János Ő Excellenciájának halálát kesergő versek. Nyomtatott Szombathelyen a szerző érdemeit a közönséggel közleni kívánó T. Nevendék Papság költségével. 1799. (Ny. n.) 8. l.

11) Szilasy J.: Memoria Ladislai Vass, Pestini, 1844. — Lásd Géfin i. m. II. 401—404. l. III. 445. l.

12) Hálás Emlék Oszlop, mellyet tekéntetes, nagytiszteletű, tudós Szalay Imre urnak... emeltek tanítványai. Július 30. 1828. Pest. Landerer, 7. l.

13) Nagytiszteletű s tudós Szilasy János urnak... a szombathelyi püspöki líceumból a pesti tudományos egyetemhez kinevezett... tudománytanítónak... Sopron, Kulcsár, 1836. 4 l. Szerzője: Nyikos Mihály.

14) A 20 oldalt megtöltő vers címlapja a szombathelyi szemináriumban példányán hiányzik.

15) Takács Therézia: Nagy Méltóságú és Fő Tisztelendő Perlaki Somogy Leopold Szombathelyi Püspök Ő Nagyságának szombathelyi püspökségbe beiktatása jeles inneplésének alkalmatosságával Takáts Theréziától az asszonyi nemnek nevében szerzett öröm versek. Szombathely, Perger, 1806. 6 l.

16) Valamit a szombatheli bálrul Takács Therezia öröm verseire. Szombathely, Perger, 1806. 4 l.

17) Felelet ezen asszonyi nem viseletét gunyoló versre. Szombathely, Perger, 1806. 4 l.

18) Az ismertnevű történetíró A. I. Fessler, Szily kortársa beszéli el a következő eseményt: „A hajlíthatatlan szigorúság és rendíthetetlen bátorság, mellyel a keresztény tisztességre, az általános erkölcsösségre s a jó rendre törekedett mindenütt, főként az Isten házában, arra vezetett, hogy többször panaszt emeltek ellene Mária Teréziánál; leginkább magasrangú nők tették ezt, akik szemérmetlen öltözékben jelentek meg nyilvános istentiszteleteken s háromszoros eredménytelen figyelmeztetés után Szily parancsára a templomból kivezettettek. Ám a panaszok a jámbor királynő szemeiben csak annak bizonyságul szolgáltak, hogy e férfiú kiválasztásában valóban az Isten Lelke vezette." (Fessler: Die Geschichte der Ungern und ihrer Landsassen. Bd. X. S. 322.)

19) Horváth József Elek: Szombathely évei. Szombathely, Perger, 1825. 38 l.

20) Kunc-Kárpáti: Szombathely—Savaria monographiája. Szombathely, Bertalanffy, 1880—1894. 199. l.

21) Varsányi János: A szombathelyi határban 1836—1845-ig kiásott régiségek topografikus leírása. Archaeologiai értesítő. 1871. 213. l.

22) Lipp Vilmos: Szombathelyi közlések. Archaeologiai értesítő. 1869. 37—39. l.

23) E kor kulturális életéről bőven ír Kunc-Kárpáti idézett műve a 254. s köv., 421. s köv. lapokon.

Fizessen elő az

Irott Kő-re!

tévedésének, hogy a hivatkozott városi jegyzőkönyv csak a külső várfalról szól, a belső várról említést sem tesz, ami egyébként természetes, mivel az ellentét a püspök s a város között a birtok-, határra vonatkozott.

Gruber Imre mérnök, műépítész úr rajza szemléletesen mutatja be az ásatásoknak és ismertetett kutatásainknak eredményét. A székesegyház jobbján látjuk az őskeresztény Szent Quirinus-bazilikát, amely művészi mozaikpadozatával, színpompás márványburkolatú falaival beszédes tanuja C. C. Savaria ősi kereszténységének, keresztényei áldozatos hitének. A székesegyháztól balra a középkori vártemplom, amelyben őseink évszázadokon keresztül erőt, kitartást gyüjtöttek a hősies magyar mult küzdelmes életéhez. Szemléletesen látható a várpalota, valamint az ezt övező belső vár falainak feltárt része (10. kép).

A Műemlékek Országos Bizottsága pontos tereprajzot készíttet, a város mai kataszteri felvételébe rajzoltatja bele az ásatási leleteket. E tereprajzot cikkünk kiegészítésekép közölni fogja a Dunántúli Szemlében.

urainak lakóhelye volt. A lakószobákon, mellékhelyiségeken kívül börtön is volt benne. 1777-ben már csak öt szobája volt lakható állapotban. A várpalotán kívül még néhány kisebb ház állott a belső várban.

A várpalota 2 m 20 cm széles körfalának jelentékeny része került elő az ásatás során.

Említettük, hogy a Schönvisner művében közölt Tischlermetszet megtévesztette historikusainkat a vár helyét illetőleg.

Lipp Vilmos az Arch. Ért. 1871. febr. 15-i számában a következőket írja: „Az épülendő kath. iskola alapjait ásták a mult hónapokban... valami három ölnyi mélységben egy roppant vastagságú, a sörháztól a püspöklak felé kanyarodó körfal fedeztetett fel..." 1871. ápr. 15-én ugyanott: „A leendő kath. népiskola helyiségén... 4—5 ölnyi mélységből római, 2—3 ölnyi mélységből középkori tárgyak kerültek elő..." A Vasm. Rég. Egylet 1877. évi Jelentésében (21. l.): „Szombathely legrégibb, a középkorban épült, egyhajójú temploma is e helyen állott. E templom alapfalai néhány év előtt a kath. elemi tanoda építésekor fedettek fel ismét másfél méternyi mélységben... E templom mellett délnyugatra volt a régi püspökvár, melynek romjait Schönwiesner még látta..."

E várfalon kívül haladt a várkerthez vezető út. Az építkezés során ennek egy részét feltártuk, de vissza kellett temetnünk csakúgy, mint a Zichy-féle kápolna alapjait.

A külső vár udvarán feküdt a *vártemplom*. Helyét Hefele tervrajza révén pontosan ismerjük: a püspöki palota hátsó udvarán kelet-nyugati irányban terült el. A várudvar többi épületének, az istállónak, gabonaraktáraknak stb. helyét nem tudjuk megállapítani.

*

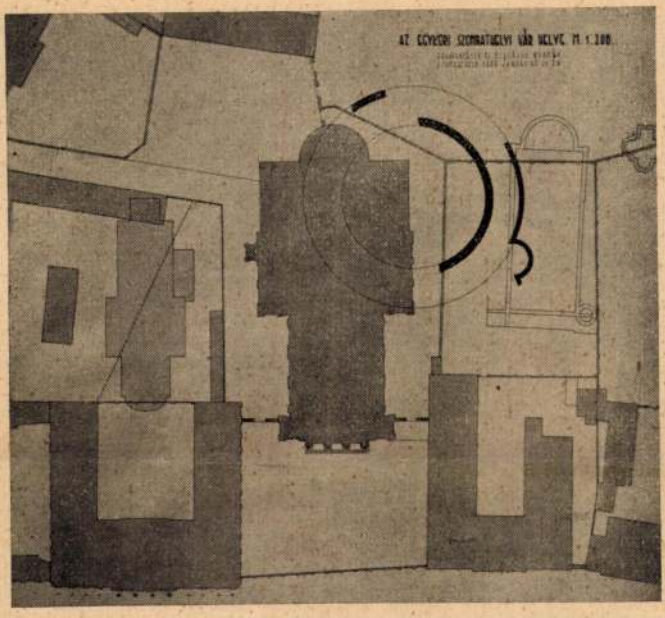

10. *Savaria—Szombathely, 300—1900.*

Gruber Imre rajza az ismertetett írásos emlékek, képek és a feltárt leletek összesítésével 16 évszázad távlatában mutatja be C. C. Savaria—Szombathely helyrajzi történetét s szemlélteti egyben városunk multjának nagyjelentőségű eseményeit.

A kép baloldalán lent *a püspöki palota* (épült az 1778—1781. években), udvarán *a vártemplom*, amely valószínűleg az Árpádok korában épült, 1665-ben Széchényi György újjáépítette, 1791-ben Szily János lebontatta. — Szily János *székesegyháza*, amely az 1791—1797. években épült. — Részben a székesegyház helyén, részben attól jobbra látható a *vár*. A belső kör a *várpalotát*, a külső kör a *belső várfalat* mutatja. A vastagabb vonalak a feltárt falrészeket szemléltetik. A vár a XIII. századtól 1791-ig állott. — A kép jobboldalán lent a *szeminárium* épülete (épült az 1777—1780. években). — Jobboldalt középen a *Szent Quirinus-bazilika*, amelyet C. C. Savaria keresztényei 320 körül építettek, a bazilika szentélyétől északi irányban tovább, a kép szélén a *cella trichora*, amelyet ugyancsak a római kor keresztényei emeltek a IV. század közepén.

A *belső vár* köralakú kőfala eléggé silány volt. Ezen belül állott a vár *főépülete, az egyemeletes várpalota*, amely a vár

Gépíró Gyula dr.: Szombathely vára. Szombathely 1941. 24, 26. l.

mely 1783-ban épült; a *Rosty-ház* (jelenleg dr. Pintér Lajos tulajdonában), melyet Hefele 1781-ben épített;[43] a *püspöki iskola*, melynek építése alkalmával, 1871 tavaszán, a várfalakra ráakadtak.[44] A *délnyugati rondella* a régi sörházzal szemben állott. A régi sörház a mult század harmincas éveiben épült új sörház udvarán volt.

Innen északi irányban haladt tovább a várfal az *északnyugati rondelláig*, amely valószínűleg a jelenlegi püspökkertben volt.

9. Jobboldalon a Szent Quirinus-bazilika, melynek déli fala helyén a belső várnak rondellában végződő fala látható. A kép baloldali mezejében a várpalota falának félköríves részlete. Kb. a kép közepén egy római-korbeli apszidális épület, amelyet a várpalota metsz keresztül. Balra öntött padlók, festett falak, stb. (Paulovics István felvétele.)

Innen keleti irányba fordulva haladt a szeminárium *északkeleti sarkán* levő *rondelláig*. Ennek a falnak (?) egy 14 méteres és egy 5 méteres szakasza került elő az ásatások során a Szent Quirinus-bazilika és a kanonoki kert kerítése között. A hosszabb falrész a bazilika consignatoriumát (?), a rövidebb a baptisteriumát (?) metszi. E falszakaszok folytatása a szomszédos kanonoki kertbe esik.

márc. 16., ápr. 15. (P. L. III. sz. 4. f.), valamint Szily házi számadásait az 1783. évről. (P. L. I. sz. P. fiók.)

[43] A Rosty-ház építésére vonatkozólag l. Szily levelét Hefeléhez 1780. nov. 19. Püsp. levéltár III. sz. 4. f.

[44] Lipp cikkei az Arch. Ért. IV. évf. 184. és 297. l., Vasm. Rég. Egyl. 1877. évi Jelentés 21. l.

Hefelele Menyhért

vod
3

Géfin Gyula dr:

A szombathelyi vékes-
egyház ismertetése.
Szombathely, 1942.

BUDAPES

H e f e l e M e n y h é r t
építész

Géfin Gyula: Savaria 1900 éves. Képes Vasárnap. 1943.máj.25.(Képekkel.)

Hefele Menyhért

íród

Z

Géfin Gyula dr.

A szombathelyi szeres-egyház. Szombathely 1943. 59. l. 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, tábla 35. tábla

Irodalmát lásd a végleges feldolgozásnál

65. l.

Hefele Menyhért

vad

Gépin Gyula A

szombathelyi szeres-
egyház. 2. bőv. kiadás
Szombathely [1946]

a
b
c
d
e

Hefele Menyhért

építész

Gentmüeml

215, 216, 448, 455,
457 (tobbsz), 458,
459 (tobbsz), 462,
575. e.

~~E mejetünk szerint~~

~~Felállítása is~~

Ø Költsége is a járási
biróságot terheli, mert a
bérbevétel alkalmával teljesen)

X ~~ott levő kályha~~
~~teljesen~~ használható
állapotban ~~volt~~ levő kályha
adatott át, mely éjen ugy)

~~Ø~~ ~~ugy~~ mint a cserejskályha,
a rendetlen és ismeletlen
hasznalat miatt
ment idő előtt
tőnkre.

nemben.

hogy

Hefele Menyhért

Kombathelyi püspöki
templum
pozsonyi pri mási paleta
irod

Gerevich, Dr Tibor

Die Baukunst der
Barockzeit in Ungarn.
A Müggyűjtő 1930
8-9. sz.

T. 4291.

lábhoz eresztett fegyverrel ábrázolt
tartó magyar bakát, a kétfejü sas-
szolgálataiknak egyes mozzanatát
középütt:

EICH'SCHES MILITÄR.

Grenadire.
e Linien Jnfanterie.
erlag v. Alois Leykum
Hof-Lithograph.

al, mér. a vk. 26: 22.4 cm.

20-94-12.

Hefele Meynhört

vrd

Güby, Rudolf: Melchior Hefele. Ein vergessener Wiener Architekt. Monatsblatt des Altertumvereins zu Wien. 1918.

K SZIMBÓLIKUS JELENTŐSÉGE
EMBRANDTNÁL.

icio, de az igazi műélvezet is az.
rtő két csak megnyilvánulásában el-
llfaja ugyanannak a tipusnak." [1].
zépet kifejezni már remekmű. Trans-
nban csak igen kevés művész tudott
fogalmazni. Vagy mert olyanra vál-
e, vászna el nem bírt, vagy mert
zsközöket /szimbolum, allegoria/
jezésre. Rembrandt gazdag tartalmát
te. Ez a magyarázata talán annak,
klődéssel fordul feléje,- meriteni
, amennyi betöltheti, éppen ugy,mint
ek ő volt és valószinüleg marad is

Hefele, Melchior

vid

Guby, Rudolf: Melchior Hefele, ein vergessener Wiener Archivar. Monatsblatt des Alterthums-Vereines zu Wien. 1918. Bd. XII. Heft 5-7.

u.a.: Melchior Hefele. Fürstbischöflich-Passauischer Hofarchivar. (1716-1799) Niederbayerische Monatsschrift. 1918. VII. Jahrg. Heft 5-12.

[Hefele Menyhért]

Kemény Lajos* = [ ]

Életrajzi adatok 8. r.
2 kép 36. l. Pozsony,
1915

Gent (1206)

* nem a kassai,
hanem a pozso-
nyi

Tanulmányoztunk 258

29

16

3

Összesen : 306

Petrás István a kiválób

mint 60 felvételt eszközölt üve

Lux Géza számos épitésze

Dezsővel együtt kb. 150 fényké

Dr. Genthon István és dr

ség valamennyi templomáról és j

teket készitett, a müemlékszerü

berendezési tárgyaknak, kegysze

I.

Vasuti költ

Hefele Menghéit

pozsonyi jezsuita templom
szószéke, fenti tervei
szerint 1753

a
Hekler MMTöst

139 157, 153 l.
1934 155, 160, 166. keppel

Fenti mint szobrász
kerdte meg pályáját
s a fentiu kívül tobb
ausztriai templom szá-
mára is készített
szószéket

~~Székesfehérvári Kádárműhely – felszerelés~~

IX. 118.

KÖZSZEKVÁNKÉZTÁR BUDAPEST IX. KINIZSI

A Nagy Képes Világtörténet
A Pallas Nagy Lexikona
A Magyar Remekírók összmunkája
A Mogyorósy Kommentár
Jókai Mór összes műve
Dr. Bálint Sándor: Utikalauz
A Magyar Szentek Élete

Hász Csaba Nyomdaipari Részvénytársaság
Budapesten, Nagy Lajos király útja 1-3.
Felelős vezető: Hász Csaba

Szám: 8886 ... 52

Szállítólevél és tisztázat

Tétel: ...

Dátum: ...

Átvette: ...

SZÁMLÁTLAN

KÖLCSEY KÖNYVKERESKE

BUDAPEST, IX. KINI

A Nagy Képes Világtörténet
A Pallas Nagy Lexikona
A Magyar Remekirók összkiadása
A Müveltség Könyvtára
Jókai Mór összes müvei
Brehm, Az állatok világa
A teljes magyar törvénytár

Házi és családi könyvtárak csekély havi részletre. Minden nagyobb magyar és német mű, ugyszintén képek havi részletfizetésre.

8286 sz

Piet. ..... Irógép .....

Szíveskedjék levelezésnél és fizetéseknél e számra hivatkozni.

Tekintetes

SZENTIVÁN

Hefele Menyhért

Erőd

Z

Hell Géza ifj.: Szily püspök korának alkotásai [Szombathelyen].

Magyar Építőművészet

1943. szept. szám

Szépekkel és alap-

rajzzal-

Fenti művei Szombathelyen:

(1777) 1. Szeminarium.

(1783) 2. Püspöki palota-

1780 körül 3. Hollán Ernő u. 6. sz. ház

Rosty alispán megbízásából

(1784) 4. A premontrei rendház (1808 tól)

(1794) 5. A nagyprépositi lak-

6. Székesegyház-

dett a véső, inkább pár karikírozó,
mit annál könnyebben megtehet,
személyre.
agy pecsétek jönnek számításba,
. A pecsét előlapja gótikus trónon
országalmát tartó, fiatal, dúshajú,
. A pecsét lényegesen egyszerűbb,
jük készítőjének is nevét, amit egy
Csói Sebestyén fia, György mester
észesül.
az esztergomi káptalan XIV. szá-
oronázás után, tehát még 1342-ben
li Csanád — teljes főpapi díszben
y itt is liliomos kormánypálcával,
osszú palásttal — mellyel a művész
pezni — jelenik meg.
nkra Újbánya pecsétje. A hatszög-
téneti Múzeum őrzi — azt a jele-
ű Mária térdén álló kis Jézusnak.
zdag hajjal, díszes palástban jele-

Hefeln Meyhárt

festő

Pozsony XVIII. sz

ivód

Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja. Honnüvész.

1833. 209. l.

Hefele, Melchior

l.

Kapbarokk

Reg. Tais. Evk.

II. 259. l.

263. l.

1923-26

Hefele, Melchior

wód
z
Kap Ung Jahrb

45. l.

1931

~~Bábsütő – minták, római, feliratos~~

~~V. 262.~~

Hefele Menyhért

l.

Kapossy jegyzetek

205, 287 l.
288, 289 l.

1937

ból.

Schloß Boiniz« látható
é épített apró házaktól
községbeli templommal.
kötik le figyelmünket,
(4), az »Infanteria« (5)
l. Szélről pedig Privigye
ot. A háttérben az ide
ó partján »Deß Ragotzi
»tieffer Wassergraben«
k csapnak össze. Végre
bad« (15) köti le figyel-
»Rettrenschement« (8)
lnak fel, a melyeknek
ső dombon intézkednek.
Abpildung gestalt die
ey den Schloß Boiniz
Monat July.«. Magyarázó
hloß Boiniz.« és befe-
ft.«.

ben, méretei 27·5 : 45·2 cm.
22. és a régiben I. rész,
sértéke 15 K.

Hefele Menyhért

ród

2

Kapossy János:

1900 év művészete

Savaria fórumán

Bp. 1944. 8, 9. l.

Hefele Menyhért

wód

Kapossy János: A szombathelyi székesegyház pusztulása. Uj Ember 1946. márc. 31.

1 fél zom szappan
tartó
1 puddingforma

16.70

Tisztelettel
ZIRKELBACH ERNŐ

Hefele Menghèr

l.

Kazinczy Lev

V.K.10.l 523.l-

Hefele Menyhért

Rúl 1716. jan. 11. a tiroli Kaüns plébániához tartozó Kaltenbrunnban.*

lásd, ha kell

Kemény Sajos:

Hefele Menyhért 1716–1798 (1794 helyett) Különlenyomat a Nyugatmagyarországi Híradóból. Pozsony, 1915.

MOB Kat.

1348. sz.

Szerzőnek tintával való tejegyzései a „mű" 8. lapjain és a kötet vetén

Kolozsvár.

A térrajzban feltüntetett
nyok vannak kitüntetve. Tőle ba
de Turchi, jobbra pedig a Quart
szemlélhető, mig az előtérben a
gyelmünket. Jelzése fölül jobbr
nek kezdete: A.Claudiopoli és b

Rm., mér. a vk. 29.

Hefele Menyhért

épitész, terverte és épitette a pozsonyi primási palotat, melyet jelenleg városházának használnak.
A palota XVI. Lajós stílusban épült.

Kemény Lajós:

Az érsekprimások alkotásai Pozsonyban.
Pozsony, 1941. 30. l.
31. l.

Hefele Menghést

wód

i

Lechner 1940

180 l.

182. l.

185. l

Hefele Menyhért

l.

Lelkes István

Kőszeg. Bp.
1943. 19. l.
Officina

Zlefele

l.

LykaMagyműI300-50

21.340.l.

Hofele, Melchior

MAGYAR MÜVESZET

1927. 277, 285-6, 290-1, 543

1931. 19.

1933. 58

Hefele Menyhért

Novai templom.

ívod

Magyar Művészet

1936. 125. l. (Szmrelsányi Marian Könyvének ismertetése.)

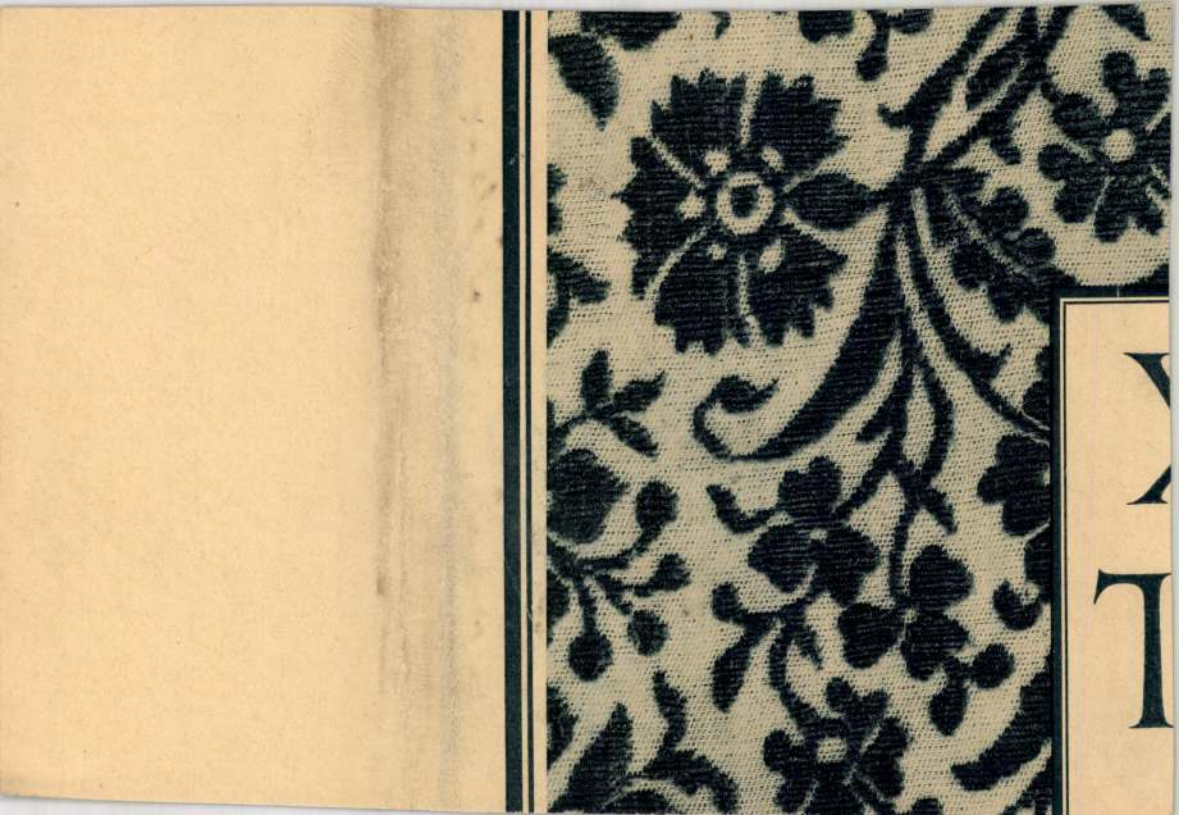

Hefele

l.

Mitrovics Gyula

A műalkotás fogalma. Bp. 1940.
152, 243, 246. l.

...tás

...ége Alkalmazottai drágasági segélyének

...i való felemeléséhöz

4	5	6	7	8
...izetési ...ztál	1920 évi Julius hó végével beszüntetendő drágasági segély összege K	1920 évi Aug hó 1 től kifizetendő drágasági segély összeg K.	1920/21. évi esedékes töblett K.	Jegyzet
VI	4.800	10.200	4.950	
VIII	4.800	9.600	4.400	
.	4.800	7.200	2.200	

...Minszterium

...IIik osztály

Hefele Mayhért

Müvészet 1902

213

Sep 11. Mai.

lêt

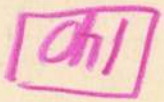

Hefele Menyhért

ivód

Agzirciapáts 88. l.

kombathelyi szeres-
ezhár főoltára
(1791) emlitve.

Hofele Margherit

Müvénet 1904

201 – 203

Hofele Mengheit

l.

Lykamustört. II

24/. l.

Giuseppe Montanari : *Fruttivendola.*

1810. V. 13., azt írja Kis Imre Kazinczynak, hogy „most innen (Debrecenből) Erős Gábor megyen fel töllünk Bétsbe Márton Úrhoz, hogy az Ajó (Görög Úr) Mappájinak Mutató Táblát tsináljon és ez alatt Typographiai Tudományának gyakorlására valami jó módot kereshessen".

További sorsáról, törekvéseiről egy Lovasberényben 1811 májusában kelt, Kazinczyhoz írott levele ad felvilágosítást. Ebből értesülünk, hogy már 1809-ben a pataki nyomdát akarta megszerezni, Kazinczynak önként felajánlott segítségével, de a beállott „Lustra és Insurrectio" meggátolta őt e törekvésében. Az insurrectio ülésén, mint írja, beállott Vay generális kegyéből Debrecenben a salétromháznál cancellistának. Mikor egy ízben Pesten járt, Péchi Imre curator amaz eszmét vetette fel, vajjon tudna-e stereotypot produkálni, mert akkor zsoltárok nyomásánál nagyon foglalkoztatná. Bár ilyet eddig még nem készített, kisérletet tett ezzel is. De mikor a próbát be akarta mutatni, akkor már „az egész Világ vérben állt". Jegyző akart lenni; ugyanakkor Bécsbe is hívta egy Schindelmayer nevű nyomdász, de mert ezzel egyidejűleg Debrecenben is árverést hirdettek, a városi nyomdára, azt sem tudja, mit tegyen. Időközben olvasta a komáromi nyomda eladási hirdetését és azért azzal fordul Kazinczyhoz, hogy támogassa őt 33 ezer forinttal. Viszonzásul arra határozza magát, hogy szívesen tartana egy szedőlegényt, ki kizárólag az ő (Kazinczy) munkáit szedné. Sőt betűmintát is küldött mutatóba. De hogy mit válaszolt minderre Kazinczy, annak nyoma sincs, csak éppen Kis Imrének írja 1811. VI. 27., hogy megkapta ezt a hosszú levelet. De „kéntelen vagyok kimondani, hogy 'a Mesterségben nem ért

Művészet 1904. 203. l.

melyben így ír: „A szombathelyi templom építőmestereiről még nem vehettem megelégítő tudósítást. Az elsőt, a ki planumát szerzette s fundamentomát tette, magyarnak mondják. Ez belehalt. A mostaninak Anreith a neve. Ez is már öreg. Gerlon Ingenieur alatt dolgozott Bless vára (Josefstadt) építésében. A nevezett Ingenieur küldötte őtet Szilynek." Néhány hónapra e levél után — 1807 május 7-éről * — már pontosabb adatokat tudunk meg Csehynek egy újabb leveléből. „Azolta a szombathelyi templom építőmesteréről is vettem tudósítást — írja Kazinczynak — különösen az ifjú herceg Batthyány főispányi installatiojakor Nagyprépost Ölbey szájából. Első építőmestere volt tehát Hevele (sic) Tyrolisi születés. A Planum egy római temploméval egyez. A tornyok épületében az eredeti planumtól eltávoztak, ugyancsak falusiak is. Hevele (sic) épített Szombathelyen még három házat: a püspöki rezidenciát, Ölbey nagyprépostét és néhai Szegedi kanonokét. Pozsonyban pedig a Card. Batthyány-házat. Az építés mostani igazgatója Anreith kőmívesmester. (!) A templom ezideig 178 ezer forintba van s még 30 ezer forint könnyen reámegy."

Így egészül ki Hefele magyarországi szereplése s ha valaki nem fogja röstelleni a szombathelyi székesegyház kriptájában Hefele síriratát lemásolni, meg fogjuk tudni halálozásának is az évét a legnagyobb pontossággal és ekként a Wurzbach-féle csonka s így csekély értékű életrajz helyébe egy teljes és hiteles fog kerülni.

Szily János szombathelyi püspök 1799 január 2-án halt meg. Nagyon valószínű, hogy Hefele halálozási éve: 1798.

Iván még ismeri Spányik Glycér kegyesrendi tanár képének 1838-ban készült metszetét: lehetséges, hogy még ez időben is Pesten tartózkodott. Leginkább a „Tudományos Gyűjtemény" foglalkoztatta. Az 1822. évtől, valamint az 1825. évfolyam 1—6. köteteitől eltekintve, minden kötet elé Lenhardt metszette Magyarország címerét és az égő szövétneket tartó nemtőt.

Metszetei közül a következőket ismerjük:

1. Egy római lovag. (l. Dugonits András: Nevezetes hadi vezérek. Pest, 1817. 8r.)

2. Címkép. (l. Somogyi Gedeon: Értekezés a magyar verselés módjáról és Petronius versei. Veszprém, 1819. 8r.)

3. A chinai császárhoz díszmenet. (l. Kis János: Nevezetes Utazások. Pest, 1818. V. köt. 8r.)

4. Philadelphia látképe és Amerika partjai. (l. Kis János: Nevezetes Utazások. Pest, 1819. évi VIII. köt.)

5. A tiszai kérész. Rovarok. Saját rajza után. (l. Tudományos Gyűjtemény. 1819. évi VIII. köt.)

6. Stokholm városa. (l. Kis János: Nevezetes Utazások. Pest, 1819. VIII. kötet.)

7. Báthori Zsigmond emlékpénze, (l. Tud. Gyűjt. 1819. X. köt. 8r.)

8. Fusz János magyar zeneszerző emléke. Czollner Lajos rajza után. (l. u. o. 1819. XII. köt.)

9. Római régiségek. (l. Tudományos Gyűjtemény, 1820. I. köt. 8r.)

10. Dévény vára Pozsony vármegyében. A. R. után. (l. u. o. 1820. X. köt. 8r.)

11. Ghymes vára. A. R. után. (l. u. o. 1821. II. köt. 8. r.)

12. Majláth György. Donát után, Kärgling rajza szerint. (l. u. o. 1821. XI. köt. 8r.)

13. Buda a XVII. században. Boutibon rajza után. (l. Schams Beschreibung der Stadt Ofen. 1822.)

14. Siklós vára. Strázsay János rajza után. (l. Tudományos Gyűjtemény. 1823. III. köt.)

15. Péczely arczképe. Kärgling után. 8r. (l. u. o. 1823. X. kötet.)

16. Báró Fischer István, egri érsek. (l. u o. 1823. XII. köt.)

17. Déva vára. (l. Göttfi Borbála: Hóra Pórhada. Pest, 1823. 8r.)

18. Árpád. (l. Svastics Ignác: Magyarok Esmérete. Pest, 1823. 8r.)

19. A németrend nagymestere és vitéze hajdan. (l. Tudományos Gyűjtemény, 1824. V. köt.)

20. A németrend nagymestere és vitéze most (l. u. o. 1824. VI. köt. 8r.)

21. Gróf Festetich György arcképe. (l. u. o. 1821. X. köt. 8r.)

22. Berzeviczy Gergely arcképe. (l. u. o. 1825. X. köt. 8r.)

23. Trattner János Tamás arcképe, Kärgling után. (l. u. o. 1826. VII. köt.)

24. Szépírási minták: 1827. (l. u. o. 1827. IX. köt. 113. l.)

25. Szögyényi Zsigmond alkancellár arcképe, Kärgling után. (l. u. o 1828. V. köt.)

26. Gróf Batthyány Ádám országbiró arcképe. (l. u. o. 1828. XII. köt. 8r.)

27—38.: Nógrád vára, Fülek vára, Dévény vára, Gács vára, Kékkő vára, Szécsény, Hollókő, Salgó-vár, Somoskő, Buják-vár, Baglyas-vár, Ecseg vára. A 27—38. számúak Lányi rajzai után.

39. Szanda vára. (l. Mocsáry Antal: Nógrádvármegye leírásában. Pest, 1826. I—IV. kötet. 8r.)

40. Nógrád vármegye régi pecsétei. 8r.

41. Gr. Forgách-család pecsétei. (l. Mocsáry Antal: Nógrád vármegye leírása Pest, 1826. IV. k. 4. és 129. l.)

42. Verbőczy István arcképe. 1830. 8r.

43. Gróf Batthyány Ádám országbiró. 4r. (l. „Vándor" c. naptár. 1833. év.)

44. Gróf Festetich György. 4r. (l. „Vándor" naptár. 1834. évf.)

45. Gróf Majláth György. (1836. 4r.)

46. Ansicht der Königl. Freist. Pesth, 1830.

47. Spányik Glycér kegyesrendi tanár. 1838. 4r.

— 94. Naményi Lajos

ADATOK HEFELE MENYHÉRT ÉLETRAJZÁHOZ ÉS MAGYARORSZÁGI MŰKÖDÉSÉHEZ. Hefele Menyhért építész és ércöntő életrajzáról igen keveset tud Wurzbach Biographisches Lexicona (VIII. köt. 198—99. lap). Születése helyét ugyan megmondja — Kaltenbrunn, Tirolban — de születése évéről mitsem tud; halálára nézve csak annyit jegyez meg, hogy az a XVIII-ik század második felében következett be. Műveinek felsorolásában oly hiányos, hogy az egész életrajz csaknem teljesen értéktelenné válik. Annál becsesebb tehát az az életrajzi följegyzés a XIX-ik század első éveiből, mely közelebbi adatokat szolgáltatván Hefele életéhez, annak magyarországi felét kellő világításba helyezi.

Shauff János, a pozsonyi normalis iskolában a rajzművészet nvilvános tanítója, egy ily című dolgozatában: „Beyträge zu einer künftigen Kunstgeschichte von Ungern" (Zeitschrift von und für Ungern . . . herausgegeben von Ludwig v. Schedius, Jahrgang 1804. Pesth VI. B. 1. Heft 39—43. l.) helyes elvektől vezéreltetve, egypár valóban nagybecsű adattal járul a magyarországi művészetnek megírandó történetéhez. Általános tapasztalat — írja — hogy egy figyelemreméltó tárgykör történetének első dátumai, ősforrásai gyakran nagyon kétesek és pontatlanok vagy éppenséggel föl se kutathatók. Megbocsáthatatlan dolog volna, ha egykor ilyen pontatlanságot éppen a mi irodalmi évszázadunknak kellene bűnül felróni — pedig a művészeteket illetőleg ez nagyon könnyen megeshetnék. Legalább a magyarországi időszaki iratokban csaknem említés sincs téve a művészetek és művészek állapotáról Magyarországban. Az adatok igaz voltát tekintve, mindig biztosabbak azok, ha megholtakról szólnak, mint élő művészekről, mert ez utóbbiakat

Művészet 1904.

rendesen lelkesítő dicsérettel szoktuk megtisztelni. Sokszor a haza hírnevét is emelni akarjuk azzal, ha kitüntetjük egyesek egyéniségeit; de az igazság — írja Schauff — mégis mindig a leghasznosabb. Mindenesetre kellett Magyarországon is több kisebb-nagyobb művésznek élni. — De hol vannak ők feljegyezve? Hol keressük műveiket? Mit vittek végbe a nemzeti műveltség emelésére? Azért közli tehát Schauff a maga följegyzéseit, hogy másokat arra buzdítson, hogy egyes elszórt és tán majdnem egészen elfeledett adatokat lehető pontossággal gyűjtsenek össze az utókor számára.

Hefelére vonatkozó magyarországi adatai a következők: 1. ő építette a primási palotát Pozsonyban; 2. tőle van a győri* püspöki templom benső díszítése; 3. ő építette a püspöki rezidenciát és templomot* Szombathelyen.

Ez a férfiú ezen alapon mindenesetre beletartozik a magyarországi művészetek történetébe s azért az alábbiakban egy pár, Schauftól ismert adatot híven fogunk közleni, talán ez hatással lesz arra, hogy egyéniségéről és viszonyairól több és biztosabb értesítés kerüljön nyilvánosságra.

Megjegyezzük, hogy a Schauff-féle életrajz mindazon adatait, melyekről Wurzbach említést sem tesz, külön jelek [ ] közt tüntetjük föl, a könnyebb áttekintés kedvéért.

Hefele Menyhért tiroli parasztszülők gyermeke, [1716-ban született és kezdetben az asztalos mesterséget tanulta. Németországban az építészeti rajzművészet megtanulására adta magát, ugyanott (legutóbb a würzburgi udvari lakatosnál) egy iparrajziskola (eine Handwerkszeichnungschule, sogenannte Reisschule) élén állott s a mellett a tulajdonképeni építőművészetet is tanulta. Ha nem csalódom, írja Schauff, Hefelét a bécsi akadémia pályakérdései csalogatták Bécsbe, hol aztán első díjat és aranyérmet nyert s később az akadémia tagjává is kinevezték. (Ez az adat némi eltéréssel így fordul elő Wurzbachnál: Seine Bildung schien er (!) an der Akademie der bildenden Künste in Wien erhalten zu haben, wo ihm 1742 der erste Architekturpreis zu Theil wurde . . .). Midőn később a passaui érseki rezidenciát kiigazította vagyis inkább újjá alkotta, az érsek őt „Fürstlich Passauischer Hofarchitekt" címmel tüntette ki. Azután a magyar királyi testőrségi iskolában a rajzművészet tanára lett.] Utóbb 1777-ben Batthyány József hercegprimás építőmestere. [Szombathelyen halt meg a püspöki templom építése ideje alatt s az ő holtteste került elsőnek a püspöki sírboltba, ahova őt hajlottkorú érdemes pásztora nemsokára követte.]

Megemlíti aztán Schauff, hogy a mathematikában sok theoretikus, de még több praktikus ismerettel bírt, bár annak methodusa és systemája ismeretlen volt előtte s gyűlölte is azt, mint iskolás tudákosságot. Mivel pedig egyeneslelkű ember volt s így nagy kedvelője az igazságnak, a pythagorási háromszögek helyessége annyira áthatotta a lelkét, hogy a Tabula Sinuum kiállhatatlanná vált előtte és egy új földmérő eszközt szerkesztett. A zágrábi püspöki papnevelőnek egyik hallgatója ezen alapon egy ilyen mérőeszközt csináltatott is Schega Jánossal egy nagyon ügyes bécsi műszerkészítővel.

A sonntagsbergi márványfőoltár — folytatja — szintén Hefelétől van. Erről Binz Jakab Augsburgban egy nagyon szép rézmetszetet készített. Wurzbach azon adatáról mitse tud Schauff, hogy Hefele ennek az oltárnak a basreliefjeit ércbe öntötte volna.

[A passaui érseki residencia két márvány-portaléja szintén Hefelétől van. Hasonlóképen a Hefele tehetségét igazolja Bécsben a Szerviták templomában sz. Peregrin szép kápolnája. Oszlopcsoportosításokban és templomékesítésekben nagyon brillans volt Hefele, de az épületek külső díszítése körül kevesebb ízlést és találékonyságot árult el. Állítólag nagy vegyész is volt volna; a csodás dolgokat nagyon szerette, a kritikának ellenben minden fajtáját ki nem állhatta. Úgy látszik, hogy sohase volt mindamellett tagja semmiféle titkos rendnek. Sok ritka könyve volt és szép építészeti rajzai, melyeket Währingben, Bécs mellett, a saját házában egyenkint potom áron adtak el. Egy nagy foliomunkát tervezett az építőművészetről, melyben már meglehetősen előrehaladott volna; de nem tudni, hogy e kézirata hova hányódott el. Bizonyára e tárgyra vonatkozólag sok értékes lehetett benne. Veleszületett becsületessége, szorgalma, tevékenysége és sok ismeretei dacára — végzi Schauff — egészben véve szerencsétlenül élt.]

Azt hiszszük mind a Lajthán inneni, mind a Lajthán túli művészet története érdekéből érdemes volt e becses és Wurzbachtól teljesen figyelmen kívül hagyott följegyzés adatait a feledéstől megóvni.

Pótlólag még a következőket kívánjuk megjegyezni. Csehy József, Kazinczy Ferencznek korán elhunyt barátja, ki mint huszárkapitány 1812-ben Lublónál elesett, csapatával Szombathelyen átmasirozván, azt írta 1806 december 13-áról barátjának: „Illene megemlítenem Szombathelyen az új püspöki templomot, mellyet csinos architecturával épített fel néhai Szily püspök. Belső felkészítése még három esztendőt fog kivánni. Az oltártáblák a megholt Dorfmeistertől valók. A kupolákat Winterhalter festette. A falak megmárványoztatnak. Ez leszen egy a legszebb magyarországi templomok közül.* Úgy látszik, hogy Kazinczy, kit minden honi művészeti dolog nagyon érdekelt, felszólíthatta egyik, sajnos, elveszett levelében Csehyt, hogy írjon neki közelebbit a szombathelyi templomról. Legalább ezt bizonyítja Csehy levele 1807 január 19-éről**,

* A *-gal jelölt adatok nem fordulnak elő Wurzbachnál.

* L. Kazinczy Ferencz levelezése. Negyedik kötet. Budapest, 1893. 428—9. lap.

** L. u. o. 465—6. lap.

Hefele Manghérit

Müvesnet 1915

239

Sóbányatermék-gyűjtemény a veszprémi múzeumban VI. 186.

Hefele Menyhért

erőd
z

Ortvay Tivadar dr

Pozsony város utcái
és terei. Pozsony
1905. 20. l.

Dear Sir!

For your sending I send the same value. Expecting your next sending.

Yours truly:

J. Tutsek
Budapest (Hungary)
VI., Nagymező-u. 52, II. 17.

Löbl D. Budapest.

Hefele Memphis

l.

Peter II -
48. l. - 50. l.
51. l.

Hefele Menyhért

wód

Pétermagyarnuv

Vereche V. 66 d.

Hefele Menghart

irod

Pigpáp. 10 70. l.

Steglitz h.n. III. 195.

Hefele Memphést

györi nehéseggyhár
főoltára

cred

Pág Müvel

534. l.
537. l.

Konkathelyi nehés-
egyhár

1946 MÁRC

Óra	HÉTFŐ **11** Szilárd	KEDD **12** I. Gergely p.	SZERDA **13** Szabin	CS
8—9				
9—10				
10—11				
11—12				
12—1				
1—2				
2—3				
3—4				
4—5				
5—6				
6—7				

Jegyzetek

Hefele Menyhért

épitett

tervei szerint készült

a szekesegyház [klasszi-

cizáló] barok átalakí-

tása az 1743-ban

győri püspökké lett

gr. Zichy Ferenc meg-

bizásából.

Piszker

14. l.

1 db. ruhafal megerősítése
3 db. nagyfiókos yekrény szépe
padlásról a pinczébe hordva
összeállítva. egységár 16 k

Bpest. 1907. augusztus 1

Igazolom, Sztehlo Ottó s. k.
másodépítésze.

Magyar Építőipari munk

A hiv

BIZOTTSÁGA · 1881 · MUEMLÉKEK · ORSZÁGOS

Hefele Memphis

l.

Radoskastély II.

21,58. l.

a, álló helyzetben (ragasztott). Bécsi jeggyel. — Kava-
Wiener Marke.

ánszobrocska. Bécs, 1765. — Soldat mit Flöte, farbige

zobrocska. Q. (Johann Ulrich Mohr) mintázó jeggyel.
ige Porzellanfigur. Wien, um 1765.

zobrocska, az előbbinek párja. Bécs, 1765 k. — Musi-
. (Gegenstück.) Wien, um 1765.

ellánszobrocska. Fulda, XVIII. sz. — Geiger, farbige

ska. Höchst, XVIII. sz. — Stehender Chinese, farbige

es porcellánszobrocska. Meissen, XVIII. sz. — Kavalier
n, XVIII. Jh.

osan gerezdes, szines virágokkal. Bécs, XVIII. sz. m. f.
gerippt, gewunden, mit Blumendekor. Wien, zw. H.

porcellán, kinai modoru virágos diszitéssel. Herend,
Krug. Porzellan, mit Dekor chinesischer Art. Herend,

áttört peremmel, közepén szinesen hutorok közt kinai

Hefele Menyhért

ivód

z

Rados Jenő. A m. Kir.

állami felső építőipar-

iskola 1939-40. évi szün-

idei felvételei. Grőri

műemlékek. [Bp 1941]

3. l.

(többször)

ŐSZI KIÁLLITÁS

II.

BUDAPEST. 1886

Ára 1 frt.

KIADJA AZ ORSZÁGOS MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

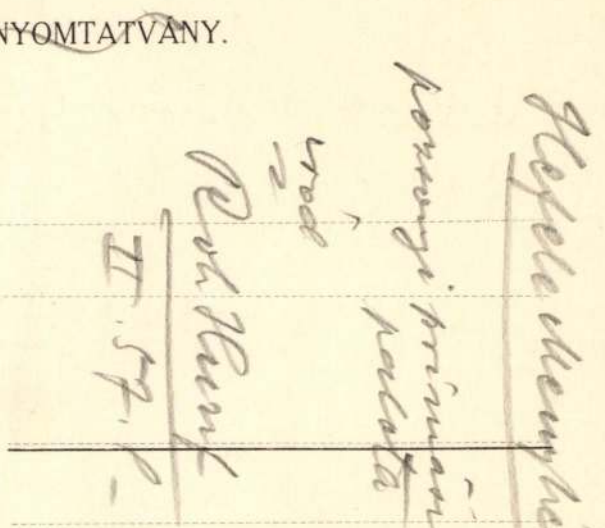

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

2. ábra. A szombathelyi székesegyház belsö látképe.
(Hefele Menyhért.)

a művészettörténet ma még csak ott tart, hogy dédapáink alkotásait valahogy rehabilitálja és azok számára a bőségesen megérdemelt elismerés egy-egy szerény megnyilvánulását kivívja. Hiszen még 30 évvel ezelőtt Pasteiner azt mondja az egri szék-segyházról: *Miként külsején*

Radocz Jenő dr. A neoklasszicizmus nagy magyar templomai.
Budapest, 1937. 5–8, 12. l.

a páratlanul szép fekvés, úgy belsejében a csillogás nem pótolja e klasszikuskodó építménynek művészeti fogyatkozásait. Virág Benedekről, Csokonairól, de sokkal jelentéktelenebb írókról a középiskolákban hosszas életrajzi adatokkal terhelik a tanulókat, a történelem hadműveleteinek legapróbb részleteit is tudniok kell, de Péchyről, Pollack-ról, Hild-ről, Packh-ról, vagy Kasselik-ről, az élet szolgálatában álló alkotóművészetnek — az építészetnek vezéreiről csak az tud meg valamit, akit érdeklődése egy szakkönyvtár értekezései közé sodor.

Nem akarok egyébre hivatkozni, mint arra, hogy pl. Hild Jzsefről, a neoklasszikus templomépítészetünk kétségkívül legnagyobb mesteréről (bár csak 69 éve halt meg) alig tudunk valamit, úgy hogy még szemrehányást sem tehetünk a legújabban megjelent magyar Művészeti lexikonnak azért, hogy egész jelentéktelen külföldi festőkkel is bővebben foglalkozik, mint vele.

Sajnos, ma még ott tartunk, hogy minden részletproblémára nézve tervtárakat, levéltárakat kell átkutatni, városokat és falvakat végigjárni, felmérni és fotografálni, hogy csak félig-meddig is helytálló és korszerűen megalapozott fe'eleteket lehessen adni.

E szerény értekezésemben 100 év előtti építészetünk sokrétű működési terének egyik érdekes fejezetével, a magyar klasszicizmus nagy templomaival szeretnék vázlatosan foglalkozni annak előrebocsátásával, hogy az elmondandókat még magam sem tartom végleges kutatási eredményeknek. Már itt kívánom előrebocsátani, hogy kutatásaimnál rendkívüli segítségemre volt az a levéltári pionirmunka, melyet dr. Edvi Illés Gyula[1], Voit Pál[2] és szentpéteri Kun Ágota[3] végeztek. Az ő adatközléseik fektették le alapját egyes műemlékeknél az építész-műtörténész további összefoglaló munkájának.

Neoklasszikus építészetünk egyik legfőbb jellemvonása, hogy éppen templomok terén oly számottevő építési tevékenységet képes felmutatni. Nem véletlen műve, hogy hosszú vajúdás után nálunk éppen abban a korban épülnek ki az ország legnagyobb székesegyházai, mikor Európa szerte csatát veszt a barokk kor rajongó vallásossága, a kíméletlenül tért hódító felvilágosodottság tanaival szemben, mikor más országokban alig épül egy-két kisebb templom, amikor a párisi St. Geneieve-ből Pantheon lesz. Nem véletlen, hogy nálunk a váci, az esztergomi, az egri és szatmári székesegyház, a pesti Szt. István templom, a ceglédi református és debreceni Nagytemplom éppen ebben az időben tudott testet ölteni, hogy az ország, mely igazán nem volt fényes viszonyok közt, ehhez

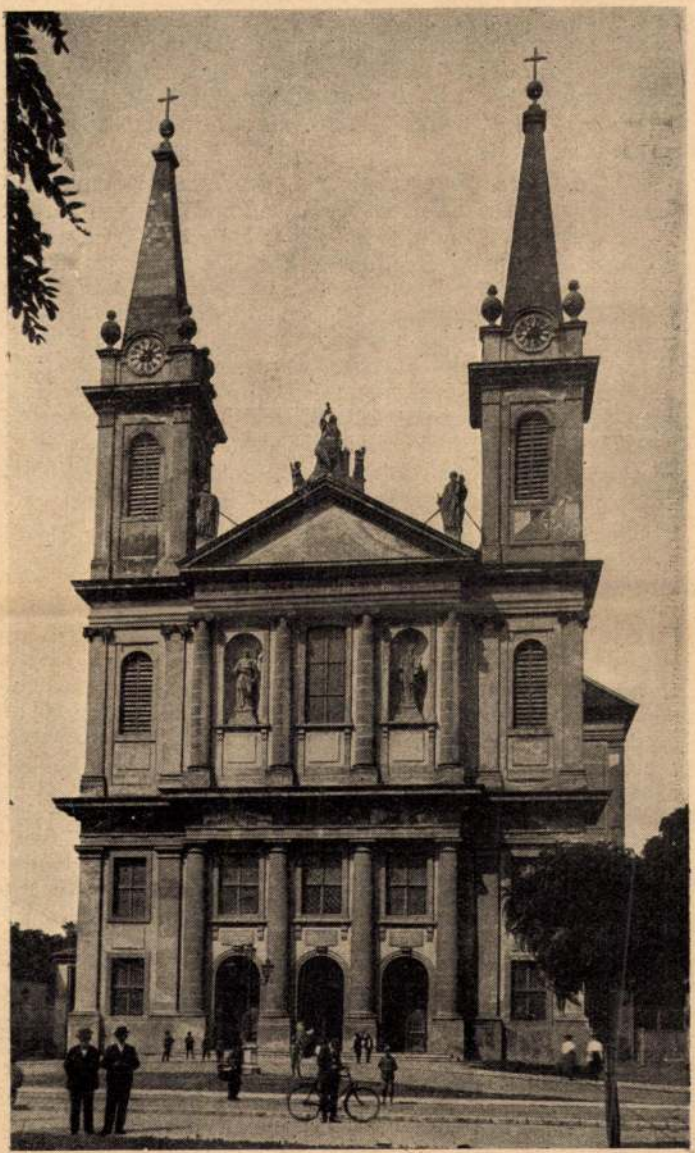

3. ábra. A szombathelyi székesegyház főhomlokzata.
(Hefele Menyhért.)

az anyagiakat elő tudta teremteni és az építésnek oly lelkes pártfogói akadtak, mint Rudnay primás Esztergomban, Pyrker érsek Egerben, vagy Hám püspök Szatmáron. Ha az építészetünk fejlődése mögött álló azokat az erőket keressük, melyek nemcsak anyagiak, de szellemiek is, látjuk, hogy azok igen sokban különböznek Európa többi országaitól.

Míg a legtöbb országban — különösen templomépítészet terén — a XVII. és XVIII. század bizonyos telítettséget idézett elő, addig nálunk a mindinkább ébredező nemzeti öntudat kitörő lelkesedéssel lát neki a mult mulasztásainak pótlásához. Éppen ez a lelkesedés, melyet a munkaalkalmak megragadásában látunk, az a mohóság, mellyel a — gyakran viszonyaikat és tudásukat meghaladó — feladatokba belevágnak, az elgondolások frissesége és közvetlensége jellemző a mi építészetünkre. Hogy emellett azután néha itt-ott kiforratlan megoldás, rusztikusabb jelleg, vagy provinciálisabb részletképzés is villan elő, azt nem tagadhatjuk, de nem is féltjük tőle építészetünk értékelését.

A művészettörténet előszeretettel emeli ki a neoklasszicizmus legjellegzetesebb vonása gyanánt, hogy a görög és római elemek felhasználásával az antik szellemet eleveníti fel. De ez nem általánosítható, mert bár a formanyelv csaknem mindenütt az ó-korból való, a tartalom a XIX-ik századforduló világszemléletének visszatükröződje. Igaz ugyan, hogy Itáliában a vérségi leszármazás és az azonos klima tartalomra is sok görög-római analógiát hozott létre és a germán kutatás rendszeressége, illetve annak doktriner felhasználása a megtévesztésig utánozta az antikot, — mégis sok helyt — így nálunk is a legjobb igyekezet mellett is csak tökéletlenül másoltak, hiányosan utánoztak és a megváltozott feladatokhoz keveset tudtak felhasználni a készen kapott anyagból. Kénytelenek voltak tehát pótolni, kitölteni, a saját fantáziájukból meríteni. Ez a küzködő keresés edzette aztán maradandó értékűvé alkotásaikat.

Ha ma, egy század távlatából akarunk az empire építészetről bírálatot mondani, akkor, véleményem szerint, a műtörténet eddigi beállításánál közelebb járunk az igazsághoz, azt mondva, hogy: *ez a kor ugyan távolról sem másolta olyan jól az antikot, mint ahogy magáról hitte, de egyénibb művészetet vitt bele alkotásaiba, mint amennyiről önmagának tudomása volt.*

S ha e gondolat fonalát tovább szőjjük, önmagától lép előtérbe az az összefüggés, hogy mennél kevesebb kész formaköve volt valamely építésznek, annál többet kellett

az újonnan épült iskolák, lelkészi és kántori lakások
legszebb és legnagyobb református templomának k
dandóan.

Évek hosszú során keresztül munkás tagj
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye törvényhatóságána
dalmi é
f ói m
kat.
é
na, n
e g leár
f
Dr. I
yzőve
Dez
ig sz
gy is
í
volt
újra,

Tegele Kiemyheit
10. l.
Schoen 1946

halála

mény, hogy öt nap alatt lezajlik a baj, láztalan lesz és tíz nap alatt az ágyat is elhagyhatja. Jó tünetnek mutatkozott ugyanis, hogy hidegrázás nem lépett fel. Az egész szerdai nap a leggondosabb orvosi felügyelet alatt telt el. Mikor a hidegrázás lépett fel, akkor már nagyon aggódtunk. Az orvosok úgy látták, hogy geny ment a vérbe és szepszis lépett fel. Központi légzési bénulás lépett fel és légzése kikihagyott. Ez ellen is injekciókat kapott.

Csütörtökön hajnalban kettőtől négy óráig nagyon szenvedett, ópiuminjekciót kapott és közbenközben kevés időre elaludt. Éjszaka erős láz lépett fel, mely egészen 40·6-ig emelkedett. Reggelre azonban a láz leesett 37·3 fokra s ez nagyon megnyugtató volt. Már egészen jól érezte magát, kérte az ujságot. Olyan erős volt, hogy segítség nélkül ment a fürdőszobába. Utána ismét lefeküdt.

Tíz óra után újból hidegrázás lépett fel. És ett kezdve az állapota reménytelenné vált. Egyre jo ban szenvedett. Ötpercenként kapott injekciót... oxigén tömlőt... Így tartották benne az élete délután három óráig. És fél négykor meghalt. Felesége átölelve tartotta s gyermekei mind ott álltak ágyánál. A karjaik között halt meg.

Hefele Menyhárt

irod

Šorarek

32. l

ma is végigfut a [illegible]
olyan tükörtiszta, hogy a fenéken görgő homokszemcséket is meglátni

A tihanyi Remete-barlangok a községtől északra fekvő Óvár és Avarsáncok mögött, a Balatonra néző hegyoldalban sorakoznak. E barlangok abban a geologiai harmadkor miocénjében feltörő sárvulkánok kemény, sötétszínű, pala és permi vöröshomokkő darával telt tufa kőzetében keletkeztek, mely a Kolostor- és Visszhang-dombon át, Óvárnak Füred felé néző oldalában hellyel-hellyel meredeken szakad a Balaton fölé.

Maguk a barlangok mintegy 60 méter magasságban vannak a víz színe fölött. Mivel századokon át remeték lakták, kik a természetalkotta üregeket a maguk céljaira többé-kevésbbé átformalták, ma már nehéz megállapítani, hogy ezekben az üregekben mi a természet és mi az ember müve.

Legutoljára hagytuk a dunántúli barlangok legérdekesebbikét, a Mecsek nyugoti részében Abaliget közelében található hasonnevű cseppkőbarlangot, mely a nummulinás mészkőbe vájódva, Nagymagyarországnak a Baradla után következő cseppkő-barlangja.

A barlang a falutól délnyugotra, a Pécs felé vezető út baloldalán mélyül. Mintegy kétszáz év óta ismerik. A történelmi följegyzések szerint a XVIII. század végén egy Mattenheim József nevü molnár több társával, nyakig érő vízben hatolt először belé. Szélesebb körben akkor lett ismert a neve, mikor a barlangban kutató Kölesi Vince ispán, a travertin és guanoréteg alatt emberi és állati csontokat talált és leletéről a Tudományos Gyüjtemény 1820-ik évfolyamában számolt be. Ettől kezdve pár évtizedig a barlang cseppkőformáció a látogatók vandalizmusának szabad

Hefele Menyhért

A győri székesegyházban H. tervei szerint 1771–1773-ig kapja a templom mai főoltárát, mellékoltárait, gazdag faragási padjait.

Következik H. rövid életrajza Müvészet 1904. 201. s köv. l. alapján.

Következik a főoltár leírása. Mérsékelten klasszicizáló vilésben készült. Csak a terv származik fentitől, a kivitel Tabotta és Gottschall bécsi művészek munkája.

Tervezte u. itt a jobboldali oldalhajó szent István vértanuról nevezett oltárát

Stengyőr. 20, 21, 22. l. 23. l.

Hefele Menyhért

László

Szabados-Vágó

Savaria-Szombathely bibliográfiája
Szombathely
1948. 164. l.
index

M. kir. vallás- é

53.933 . . ./1927.
III/a. szám.

Tudomás és

Cimet, hogy S a l
szágos Bizottsága I

. . . . . a.
eltöltött
-ben . 9 .
betöltött
az 1927. évi 3000 M

laltakra - ugyanazo

jának . . . . . fokoz

Hefele Menyhért

vród

Szendy László dr

Szombathely törté-
nete. Szombathely
1930. 28. l.
29. l.

A m. kir. vallás- és közo

10282/1934. szám.

A Műemlékek Országos B

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Dij átalányozva.

Hefele Meinghést

épitém

1.

Szepesházy-Thiele

II. 113. l.

képzéssel, ragozással és a szóösszetétellel foglalkozik.

Alakzat. A stilisztikában a stílusnak a beszélő vagy író lelkiállapotához való alkalmazkodása. A szóalakzatok (szóismétlés, szókihagyás, szórendi változtatás) egyes szavakra szorítkoznak, a gondolatalakzatok (felkiáltás, megszólítás, kérdés, visszavétel, ellentét, paradoxon stb.) egész szócsoportokra, gondolatra kiterjednek.

Alamizsnás szt. János († 619 kb.). Előbb családos férfiú, utóbb az alexandriai egyház püspöke. A szegények nagy jótevője. Ünnepe jan. 23.

Alán. Ázsiai eredetű szarmata nép, melyet a Volga és Don között elterülő európai hazájukban az előretörő hunok leigáztak. A népvándorlás forgatagában Germániába, Galliába, Hispániába, Itáliába, sőt Afrika területére is elkalandoztak. Visszamaradt törzseik a XIV. sz. körül enyésztek el.

Aland-szigetek. A Keleti-tengerben Finnországhoz tartoznak, de lakói svédek. 1442 km². 27.000 l.

Alantas tiszt, hajdan gyüjtőneve a főhadnagyoknak és hadnagyoknak.

Alany (subjectum). A mondat megnevező része; pl. *A virág* nyílik.

Alanyi jog. A tárgyi jog (l. Jog) szempontjából megengedett emberi cselekvés lehetősége (facultas agendi). Szorosabb értelemben az a megengedett emberi cselekvés, amelyhez egy másik személynek vmely jogi kötelessége fűződik; ekként igény vmely jogi kötelesség teljesítésének követelésére. Az ú. n. cselekvőképtelen személy is birhat A.-okkal és gyakorolhatja is azokat törvényes képviselője útján, mert a képviselő cselekvését úgy tekinti a jog, mintha a képviselet cselekedett

garak összessége. Háromméretűek: a *ponter*, vagyis a tér pontjainak összessége; a *síktér*, vagyis a tér síkjainak összessége. Négyméretű a *sugártér*, vagyis a tér sugarainak összessége.

Alapi *Henrik*, (* 1859). Orvos, egyet. c. rk. tanár, az izraelitakórház igazg.-főorvosa. A hűgyszervek sebészetével foglalkozik.

Alapítás. Vállalatoknál az életrehívás folyamata. Természetesen csak nagy vállalatoknál (főképen részvénytársaságoknál) szólunk A.-ról. Minthogy a kapitalisztikus vállalatok nagy tőkét igényelnek, ennek előteremtése az A. főkérdése. Maga az A. részvénytársaságoknál kétféleképen történhetik. Vagy egy csapásra, midőn t. i. az egész részvénytőkét egyszerre jegyzik le. Ez a *szimultán* A., mely nálunk, Ausztriában és Németországban, míg Angliában és az Északamerikai Egyesült-Államokban a *szukcessziv* (folytatólagos) A. uralkodik. Ez üzletszerűen az A.-sal foglalkozó egyének közreműködésével történik, kik a részvényaláírásokat folytatólagosan gyüjtik, úgy, hogy a részvénytársaság megalakulhat, mielőtt egész tőkéjét lejegyezték volna. A szimultán A. a bankok közreműködésének tág teret enged, mert nagy tőkét igényel már a részvénytársaság megalakulásánál. Innen nálunk és Németországban a bankok nagy befolyása az iparra.

Alapítási tervezet, l. *Részvénytársaság.*

Alapítóbankok. Oly bankok, melyek vállalatok alapításával foglalkoznak. L. *Bankok.*

Alapító levél (Litterae fundationales). Olyan oklevél, amellyel vki közcélok, közintézmények, régente egyházak, kolostorok stb. fenntartására bizonyos ingatlant (mint tőkét) kötött le, melynek jövedelme az illető intézményt szolgálta.

Aleneon(alá
ban. 17.000 l.

Alépítmény
melyek a vasú
nak helyet. Cé
nek (l. o.), me
zatból áll, bi
tartoznak tölt
vízlevezető sz
mederszabályo
jutást biztosít
ciók, áteresztő
utak (l. o.), a
biztosító szivá
esetleg szüksé

Aleppo. Ha
Anatolia, Örn
(sivatag, hegy
nál, 140.000 l.

Álernyő. B
virággal záród
hajt ki. Ilyen

Alessandria.
ban, 78.000 l.

Alessi, *Gale*
a genovai pal

Aletseh-glee
glecsere.

Aleuadák. U
Larisszá-ban,
száliai államsz

Aleuron. F
ható gömböly
jékből állanak
nak. A gabon
alatt vannak
megy. A ricin

Hefele Memphis

1

Képmüvészet

1943. 148. l.

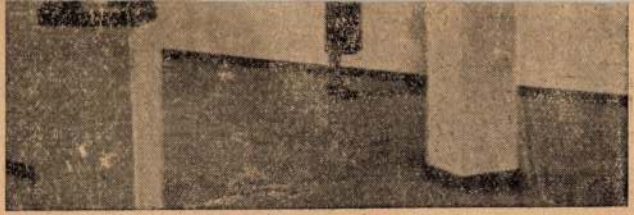

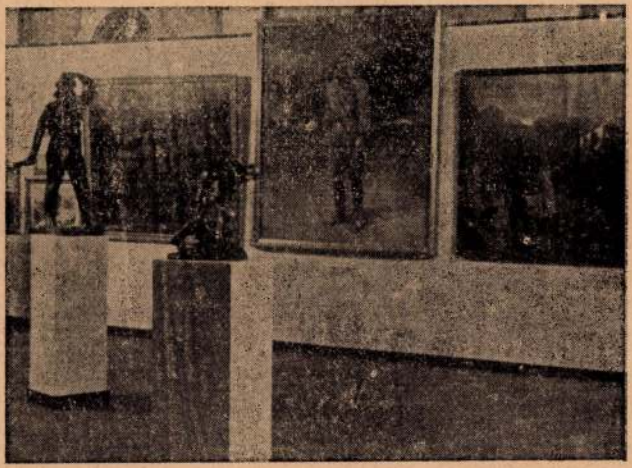

ÍTÓ-KIÁLLÍTÁS.
sberichterstatter.

Flefele Menyhért

l.

Szépművészet

1943. 287. l.

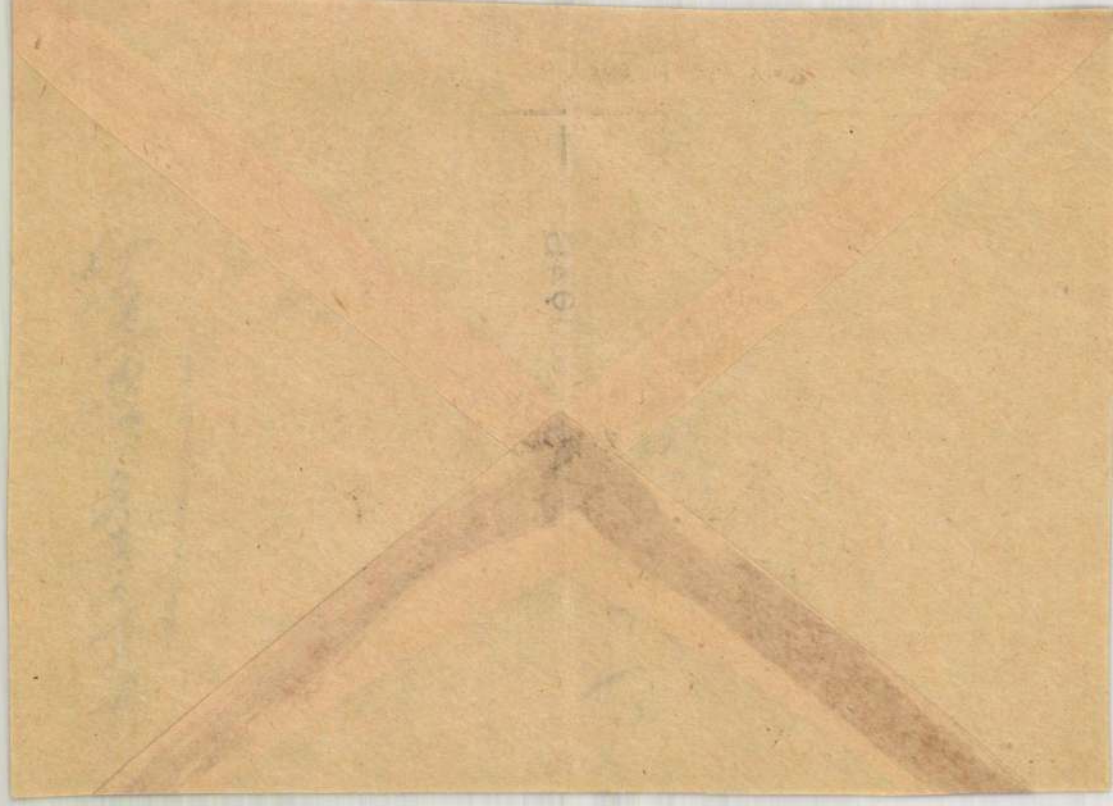

Flefele Menyhért

l.

Szépmüvészet
1943. 248 l.

HUDA
62

Hefele Manzhert

l.

Kan Egermünd

205. l.

Hefele Menyhert

épitéz

l.

Szm Egermův

287. l.

288. l.

289. l.

Hefele, Melchior

Lád

M: a

Szmrécsányi Novai

teplom.

13, 14, 16. l. 17 l.

23. l -

1906.

s 10-én

ra fordult, de szembe néz. Haja,
ősz, szemöldöke és szeme barna.
kalap, álló galléru ing, kivá-
ekete kabát. ~~Foliváta~~ Jelzése a-
jobbra tintával irva: Jásznigi

cm.
. 20-iki 11168 (297-906) és 1906:III.
pjan 200 K-án (381-906).

1021

Hefele Memphirt

lásd

I. F. (Illés Ferenc):
A szombathelyi székes-
egyház restaurálása.
Szombathelyi Ujság
1897. 45. sz.

Kelet

folyó számlában a Pesti hazai első takarékpénztár-eg

…kek Országos Bizottság

			Napok	Kamat-szám	Korona
	jun	30	180	162000	90000
…kkerl	jul	13	167	409100	245000
"	aug	4	146	457700	313500
"	szept	20			633600
"	"	20	100	1088100	454500
"	Okt	6	84	269600	321000
"	"	8			150000
"	"	8	82	749300	763775
"	"	13	77	342700	445150
"	"	11	19	187000	978700
"	"	23	7	12100	173000

Hefele Menghért

l.

Thirfelrödmäntul

63.
233. l.
~~26~~ 264. l.
265. l.
268. l.

Érem, görög VIII. 173.

Hefele Menyhér

čvod

Tóth I.: A szombathelyi püspöki székesegyház leírása. III. kiad. Szombathely, 1920.

Städelsches Institut, Frankfurt. III. 48, 49.

Hefele Menyhért

2 rad

Tóth János:
Szombathely fejlődése
és korszerű építkezési.
Tér és Forma.
1933. 2. sz.

Előszó az iparművészeti munkákhoz, irta (

Fajánsz és porcellán .....

Régiségek .....

Szelencék, ezüst, textil .....

Butorok .....

Hefele Menyhért

l.

Tölgyesy Pozsony

12. l. 47. l.
48, 49. l. 50, 52,
73. l. 88, 89. l.

Tornasar Rautyn XV. n.

VIII. 124.

Hefele Mennyhét

irod

A szombathelyi püspökség
szárados ünnepe F
Vas Nyj 1877 515 l ♀

F S.A A székes egyház.

♀ Eppel.
az 516 lap

Hefele Memphis

épitette Porsoglan a
primas i palotat tisz-
ta barokk izlésben
Herczeg Batthyany Tornyt
esztergomi ésch épitette
1781 ben Az épület te-
nilete mtegy 867 öl.
A primás udvari épitésze
volt.

Két nevezetes épület
Porsoglan. Vas Nys
1898. 243 l. Képpel

Hefele Menyhért

lásd

Vasi Szemle

1937. 286 l.

287 l.

% kamat

Lejárat		Kamat-nap	Kamatszám	Összeg	
hó	nap			Pengő	fill.

ereskedelmi Rt-val Gyór,

Kelet		Hivatkozás	Tétel
év, hó	nap		
33. jan.	10.		Kp. ért 80 rg @ 40 m. szövet
1933 jan.	29.		1 havi hitelre 20 rg @ 40 m szöv

Hefele Menyhért

építész -

rvd

Vayk: Régi magyar mecenások. Művészet. 1902. 213. l.

Hefele Menyhért
vonkathelyi vértesegyház

cvód
s

Velics László. Az egyházi
müvészetek tanulmányozásáról.
Bpest, 1897. 75. l.

Beatissima V. Maria Ma-
ter Dei, qua Regina et
Patrona Hungarorum.
Agriae 1872.

Vasárnap

17

Csodat. Gergely

Hétfő

18

Pét. és P. baz. felav.

Kedd

19

Erzsébet assz.

Szerda

20

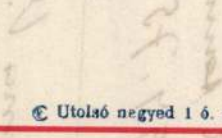

☾ Utolsó negyed 1 ó. 36 p.

Protestáns naptár

November

V	17	Hort
H	18	Ödön
K	19	Erzsébet
S	20	Jolán
C	21	Olivér
P	22	Cecilia
S	23	Kelem

Ó görög naptár

November

V	4	Herm.
H	5	Galak
K	6	Pál
S	7	Lázár
C	8	Mihály
P	9	Matr.
S	10	Oreszt

Izraelita

Hefele Menyhért

Szombathelyi
Székesegyház

Arad

Velics 1894

75. l

Beatissima V. Maria
Mater Dei, qua Regi-
na et Patrona Hunga-
rorum. Agriae
1872.

E ümben a szom-
bathelyi Székesegyház
részletes leírása
írja Velics.

fák.

érben jobbra három (vén) fűzfa van egy sorban, a
latt férfi heveredett le és galyakat raktak
bekeritett helyen nyírfák díszlenek. A
gyva tulsó partján, a fák közül, há-
ki. A derült égbolt felhőzött. Zelvése
jós 1898."

: 115 cm.
2/98.62. leirattal. Ára 400 frt. – A vételár
(14/99) és az elszámolás tudomásul vétetett
irattal (277/99).

Vid. Mur.

Hefele Manyhért

irod

Velvánd

171. 1

793 Jsz. Késmárk
Thökölyi-vár Nagyolna altára

Hefele Menghést

l.

Voit Pál =

Régi magyar ottkonok.
Bp. é. n. 251 és kv. ll.
252. l.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
19 szám
Erk.: 2 ár 126 hó n.
2 11 12 XI 24

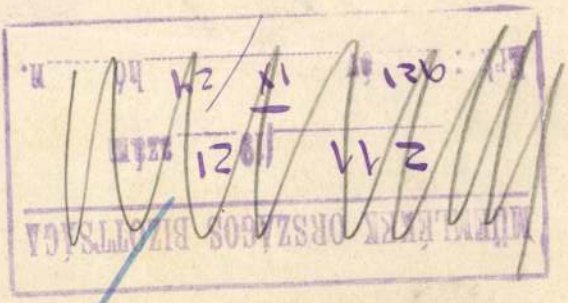

lat hiteléül:

Cy

VÁLLÁS ÉS KÖZOKT. M. ... SZÁMVEVŐSÉG XIII. OSZTÁLYA

l. fv.

Némethi
IX/26.

l

Balfa
IX/26.

Hefele Menyhárt

vád
z

Wagdej

183. l.

Hefele Menyhért

wód

Hlképrom

320 l.

Flegele Menyhért

l.

Zádor-Rados

18, 159, 160, 161, 174,
175, 179, 181, 184, 185,
267, 308, l.

i.

VIII. sz.--ból.

pléb.templom tulajdona.

Kapossy János:

A szombathelyi székesegyház pusztulása

Szombathely szomorú dicsősége: az ország legmegrongáltabb püspöki székesegyháza

„Jöjjetek és segitsetek testvérek, felépiteni Isten házát!"

MÉRETEIBEN és művészi jelentőségében talán a legnagyobb arányú pusztulás, amely az elmúlt tavaszon a magyar egyházi műemlék-állományt érte. Sem a budavári koronázó főtemplom, sem az esztergomi bazilika sérülései nem mérhetők hozzá; csupán a majdnem rommálőtt helyőrségi templom külső és belső képe ad róla fogalmat annak, aki nem látta.

A nagy triász tündöklő alkotása

EGY LÁNGLELKÜ mecénás főpap és nagy művészek szerencsés találkozása hozta létre a XVIII—XIX. század fordulóján: a Szily—Maulpertsch—Hefele triász. Alapjait felsőszopori Szily János, Szombathely első püspöke rakta le 1791-ben; amint az oromzat párkányának római mintaképekre emlékeztető büszke felírása hirdette, a nyers építmény 1797-ben tető alatt állt, belső díszítése 1814-ben nyerl végleges befejezést. A monumentális és kissé józan értelemben fogant homlokzat után alig sejtett meglepetésként áradó pompájú, derűs ünnepélyességű intérieur fogadta a belépőt a valódi műremekből áradó, felemelő és boldogító érzéssel töltvén el lelkét. A gyengéd törtfényű mályvarózsaszínben márványozott falak, korinthusi oszlopfők arany ragyogása, stukkó-szobrok fehér színfoltjai s mint legvilágosabb zóna, a mennyezet színpompás freskói a magasratolt ablakokon át beáradó napfényben oly együttest adtak, amelynek párját ebből a korból magyar földön hiába keresnők. A würzburgi rokokóból induló és Palladio-tanulmányokon érett Melchior Hefele építő művészetének koronája volt; Maulpertsch zseniális festőiségű színvázlatai nyomán J. Winterhalder és A Spreng mennyezetfreskói és aranygrisaille-képei. Ph. Prokop szobrai, Maulpertsch, Dolfmeister és a gyengébb képességű akadémikus Spreng oltárképei díszítették.

Ma mindenek romokban! Március 4-én a déli órákban szokatlan erejű amerikai légitámadás érte a várost s több — nyilván célt tévesztett — láncos akna találta telibe a székesegyházat alig másfél órával Kovács Sándor megyéspüspök ünnepi nagymiséje után.

Megroncsolt sivár téglavár az aranypompa helyén

A PUSZTULÁS szörnyű képe tárult a szemlélő elé, amely még ma, a romok eltakarítása után is mélyen megrázó. Beomlott a szentély kupolája s vele Winterhalder „Angyali üdvözlet"-e lett porrá: hatalmas kerek lyuk tátong az egykori freskó helyén. A robbanás irtóztató feszítő-szívó ereje lehántotta a nagykupola mennyezetképét: „Mária bemutatása" — nincs többé. Leomlottak vagy lehámlottak a kereszthajó kisebb freskói és grisaille-képei is. Szomorú elégtétel, hogy a tudományos kutatásnak ily áron sikerült néhány régen vitatott kérdést végérvényesen tisztázni. Teljes egészében beomlott a hosszanti hajó dongaboltozata, fedélszéke és tetőzete is. A Spreng mennyezetképének, „Mária születésé"-nek helyén ma a végtelen égboltra nyílik a tekintet, sivár meredek égnek a megroncsolt falak s a hatalmas nyíláson át bekandikálnak a tornyok. Az oltárképek — köztük Maulpertsch néhány éve restaurált kimagasló alkotásai — darabokra hasadozva, ázott gyászlobogóként lógnak a vakrámán s belőlük eredeti szépségben alig lesz valami megmenthető. Prokop stukkó-szobrai a nagy magasságból alázuhanva porrá zúzódtak a padozaton. Falak és oszlopok műmárványa lehámlott, a gyönyörű korinthusi koszorúpárkány — főként a hajóban — darabokra töredezett: az egykori pazar csillogás helyén repeszdaraboktól roncsolt puszta téglaépítmény áll. Oltárok felszerelése, finom faragású keretek és stílusos gyertyatartók. képek és szobrocskák javarészt oda, csak egyes darabok voltak a romok közül kimenthetők.

A homlokzat meghasadt és a tornyoktól elválva majdnem félméterrel előredőlt. A timpanon apostolszobrai — ugyancsak Prokop alkotásai — alázuhanva darabokra törtek... Csupán a hatalmas oldalfalak állták — erős várként, hiszen a lebontott középkori vár köveiből épültek — a robbanás irtózatos erejét.

A felemelkedés a romból és a pusztulásból

ROM ÉS PUSZTULÁS képe, Piranesi romvedutái közé kívánkozó látvány... Ami csodálatos véletlen folytán épségben maradt — a nemes márvány főoltár, a szentély nagyhírű képe, Saul megtérése, Herzan kardinális finom római művű ereklyetartója, vagy a város védőszentjének, Szent Márton püspöknek márványoltára és hermája — csak annál fájdalmasabban emlékeztet a minapi szépségre és gazdag ragyogásra.

Kovács Sándor megyéspüspök megrázó pásztorlevele nyomán rövidesen megindult a helyreállítás munkája ifj. Hell Géza építészmérnök vezetésével s a Műemlékek Országos Bizottsága megértő támogatásával. Az illetékesek elgondolása szerint a székesegyház régi fényében s lehetőleg eredeti alakjában lesz megújítandó, visszanyúlva Szily püspök korára és Hefele eredeti terveire, kiküszöbölvén a későbbi, nem egészen stílusos beépítéseket s itt-ott talán művésszibb kézzel pótolván Spreng gyengébb oltárképeit.

A munkálatok a kezdetek kezdetén, a megmaradt részek új befedésén s az időjárás további pusztításai elleni biztosításán túljutottak. Még az ősz folyamán elkészült a hatalmas állványozás az életveszélyesen sérült homlokzat lebontásához és újjáépítéséhez. Kormányzat, papság és hívek áldozatkészsége sietett lerónni filléreit vagy millióit, kétkezi munkáját vagy természetbeni adományát a székesegyház megújítására.

De mindez kevés: milliók és százmilliók kellenek.

«Jöjjetek és segítsetek testvérek, felépíteni Isten házát!»

JÖJJETEK mindnyájan, akik Szombathelyről messze szakadtatok szerte az országban és a nagyvilágban! Jöjjetek, akiket a gyermekkor emlékei s az ifjúi évek mély benyomásai fűznek a székesegyházhoz! Jöjjetek ti mind, akik még láttátok eredeti szépségében, áhítattal vagy gyönyörűséggel!

Venite et adjuvate, fratres, aedificare Domum Dei...

Leszkay Irén Éva:

A gyermeknevelés angol hősnője

A gyermekmentés angol hősnőjének: Englantyne Jebbnek emlékét idéznünk nagyon időszerű. Programmja beleillik a mai, háború utáni, válságos időkbe Akkor öt millió gyermek megmentéséről volt szó, ennyi volt Közép és Délkelet Európa éhező és nyomorgó gyermekeinek száma: most ez a szám legalább a húszszorosára növekedett. Engantyne Jebbnek sikerült meggyőznie honfitársait, hogy a volt ellenséges államok gyermekeinek megmentése, az emelkedett gondolkozású Angliához méltó európai feladat.

Ma egy hatalmas kontinens, az új világ szellemét lehelő Amerika, minden erőfeszítésére szükség van ahhoz, hogy a háború sújtotta országok embermilliói elsősorban azonban a gyermekek megkaphassák a szükséges segítséget. Érdekes analógiák kínálkoznak az első világháború utáni és a mostani helyzet párhuzamában Englantyne Jebb hatalmas gyermekmentő műve hívta életre a Nemzetközi Gyermekvédelmi Szövetséget amely 1924 ben genfi világkongresszusán kimondotta a gyermekvédelem Magna Chartáját De mi lett ezekkel az elvekkel a második világháború még iszonytatóbb borzalmai között?!

Eglantyne Jebb egyénisége

„Az ő nagysága: egy apostoli szellem nagysága volt; az ügy sikerébe vetett hite szinte természetfeletti; ezzel az erővel hozta ki belőlünk, munkatársaiból, képességeink apró lángocskáit" írja róla Vajkay Éva, a Secours aux Enfants magyarországi képviselője. „De mi volt a mi erőnk a ‚nagy fehér lánghoz' képest, ahogyan őt neveztük."

„A férfiaknak és nőknek ahhoz a kiválasztott csoportjához tartozott, akiket joggal nevezhetnénk szenteknek. azt mondván ezzel, hogy magas eszményei voltak és szokatlan mértékben élt ez eszmények megvalósításáért!" — így nyilatkozik róla Viscount Cecil of Cheswood. Külsejében Eglantyne Jebb ifjúságában tüneményes, finom angol szépség; idősebb éveinek szónoki megjelenéséről pedig így nyilatkozik egyik munkatársa: „Nemcsak az amit mondott, hanem egész egyénisége együtt hatottak."

Amikor a politikai elfogultsággal való sokévi közködés után végre sikerült a londoni Albert Hallban 1919 május 19-én egy nagyméretű szervező gyűlést összehoznia; az anyaiság szellemének felelősségtudatával, szinte követeli hazájától a nyomorgó gyermekekért való mentőakciót. S miután várakozáson felül sikerült a szervezkedés, 1920 jan. 6-án a genfi nagygyűlésen, ugyanabban a teremben, ahol egy félévszázad előtt a Vöröskereszt megszületett, megalakítja a gyermekvédelem permanens világszervezetét.

A gyermekek genfi Magna Chartája

Az „Union Internationale de Secours aux Enfants" tagjai mintegy lelki szerződést kötöttek egymással, hogy nemcsak a nagy szükség idején lesznek szolidárisak a segélynyujtásban, hanem az inségláló államok gyermekeinek mindenkori megsegítésében. Ennek nagy jelentősége az, hogy a világ lelkiismerete egyetemlegesen vállalt felelősséget a világ valamennyi gyermekéért. S az ünnepélyes aktus követeként, a világ minden nyelvén szétröppentek, bőséges magyarázatokkal a kiáltvány pontjai:

1. **Minden gyermeknek joga van a normális testi és lelki fejlődésre.**
2. **Az éhes gyermeket táplálni, a beteg gyermeket ápolni kell; a szellemileg visszamaradt gyermek képességeit fejleszteni kell; a tévelygő gyermeket vissza kell vezérelni a helyes útra; az árva és elhagyatott gyermeket fel kell karolni és gondoskodni kell róla.**
3. **Nagy veszedelmek idején a gyermeknek legelső sorban joga van a segítésre**
4. **A gyermeket képesíteni kell rá, hogy későbbi éveiben tisztességesen megkereshesse kenyerét, de ugyanakkor védeni kell — kiképeztetésével kapcsolatosan — mindenfajta kihasználás ellen.**
5. **A gyermeket cselekvő felebaráti szeretetre kell nevelni.**

Egy élet...

Mint angol főúri család gyermeke, a festői Walesben született 1876 augusztus 25-én, később Cambridgeben él egész addig, míg nyilvános működését megkezdi. Az 1895—98-as években az oxfordi egyetemen találjuk, már ekkor rendkívül érdeklik a szociális problémák. 1913-ban, hivatalos megbízásból a macedón segítő akcióban dolgozik. 1914—19 között nővérének, Mrs. Charles Roden Buxtonnak segít a helybeli lap számára a külföldi hírek összeállításában, s egyre jobban látja, hogy a háború nemcsak egész férfinemzedékeket áldoz fel, hanem a gyermekek jólétét, testi-lelki épségét is veszélyezteti.

1919-ben Lord Palmourral megalapítja a „Fight the Famine Council"-t (a blokád kiéheztetési taktikájával szemben a gyermekeknek az éhhaláltól való megmentését). Beutazza Európát, először a nyomor mértékének megállapítására; megszervezi a társadalmi segélynyújtást; Nagybritanniában egymagában 300 segély bizottságot szervezett. Propaganda előadásaiban számszerű adatokkal, a gyermeknyomorról készített filmekkel indította meg a hallgatóságot. — Megnyerte XV. Benedek pápa hathatós közreműködését. 1920—21-ben az egész világra kiterjedő mozgalmat szervezett a gyermekmentés szolgálatára Különösen Oroszországban öltött nagy méreteket az akció; majd a japán földrengés áldozatainak sietett segítségére gyermekmentő művével.

Amikor az önzetlen eszményi munkaszeretetnek ez a tiszta „fehér lángja" 1928 december 27-én végsőt lobogott, — az európai gondolatból lelkedzett, világviszonylatban kiépített, dogmatikus alapokra felépített gyermekvédelem hatalmas területét világította meg... Idézzük a „Nagy Fehér Láng" világosságát — Englantyne Jebb apostoli segítő szellemét a roppant terhek megemelésére.

Az Új Ember természetbeni fizetésének végleges rendje

Az árak pár héttel ezelőtt újrakezdődött rohanása katolikus testvérlapunk, «A Szív» példáján arra késztetett minket is, hogy lehetővé tegyük a természetbeni fizetést. A kezdet sok nehézséget és bizonytalanságot okozott, kezelésben, átszámításban, könyvelésben, most már azonban kialakult a végleges és megvalósítható elgondolás a következő szempontok szerint:

Jól járjon az olvasó, aki természetben fizet s megtaláljuk számításunkat mi is, akik pénzben teljesítjük a nyomda-, papír-, posta- stb. számla kiegyenlítését.

Az élelmiszerpiac szeszélyes árhullámzása s a lapelőállítás másjellegű árváltozásai miatt lehetetlen bizonyos élelmiszerek és a lap ára között állandó természetű értékviszonyt megállapitani. A mai napon például, amikor e sorokat írjuk, egy példány kiegyenlítésére elegendő három tojás sőt ezzel nem túlfizetés történik. De ez eltolódhatik úgy, hogy kettő elég vagy négy szükséges.

Éppen ezért csak irányár értékű tájékoztatást adunk, a megérkezett árut pedig

aznapi NAGYBANI, azaz a kiskereskedői árnak 60 SZÁZALÉKÁN ÍRJUK A BEKÜLDŐ JAVÁRA,

példányonkénti árban rögzítve. Eszerint a mai napon (március 21-én) egy Új Ember nagyjából három tojást ér, ebből a vidéki csoportos árusok jutalékjukat is levonhatják, hasonlóképen, duplanullás lisztből 20 dgk, főzőlisztből 25 dkg, szalonnából vagy zsírból 3 dkg, olajból 7 dl, mákból 12 dkg, babból 90—100 dkg, borból 2 ½ dcl felel meg egy példány Új Embernek. És folytathatnánk.. Akik már beküldték más közlésünk alapján, azoknál nem rekriminálunk. Elszámolunk testvériesen. Bizalmat kérünk és bizalmat adunk.

A jövőben minden élelmiszerküldeményről elszámolunk levelezőlapon, mennyiségben, jóváírási árban és példányszámban. Gondos, postai előírásoknak megfelelő csomagolást kérünk. ládát, dobozt, zsinegelést, mert gyakori a sérülés és könnyen történik hiány s ezzel sem az olvasó, sem a kiadó nem tud mit kezdeni. Ládát, dobozt, zsineget visszaküldünk.

FONTOS, hogy a természetbeni fizetés szándékát előre bejelentsék egy lapon, mert így a számlákat külön csoportosíthatjuk s később a fizetési lapok önműködő mellékelését is megszüntethetjük.

Fontos, hogy a szállítólevelek hátlapján feltüntessék, milyen szám és hány példány kiegyenlítésére szánjuk a küldeményt.

LEGFONTOSABB AZ ÚJ CIMZÉS, mert élelmicikkek átvételére, tárolására és kezelésére berendezett szervezetet kellett találnunk.

CSOMAGCIMÜNK természetben fizető olvasóink számára:

Új Ember ügykezelése
Budapest,
IV., Ferenciek-tere 7.
III. lépcső, I. em. 9a.

A csomagban kérjük a jegyzéken feltüntetni, hogy Új Ember részére, aztán a súlyt, fajtánként.

Reméljük hogy mindazokban a helységekben, ahol pénzhiány van, ezzel a rendszerrel lehetővé válik az Új Ember járatása, terjesztése és ezzel — ami sorsdöntő katolikus érdek — olvasása.

vitéz CZAJLIK ITALKÜLÖNLEGESSEGEK

ELSŐÁLDOZÁSI KÉPEK

Gyönyörű hétszínnyomásos aranyozott képek, díszes kivitelben P 160.000

Olcsóbb minőségű képeink is vannak!

Az árak az adópengő változása szerint emelkednek!

Kapható: **KORDA** Ipari és Kereskedelmi r.-t.-nál, Bpest, VIII., Mikszáth Kálmán-tér 4.

Moys Cornélia:

WARD MÁRIA ÉLETE

(1585—1646) (II.)

A reformáció megváltoztatta a gondolkozást. A szellemek a hit terén szabadon mozogtak és kellő tudás hiányában eltévedtek, hitehagyottak is lettek. A tudatlanság pedig nagy volt; Ward Mária belátta, hogy ha Angliát meg akarják menteni az Egyháznak, munkáját a gyermeknevelésen kell kezdenie. Szentségének híre már oly nagy volt, hogy sok szülő felszólította őt: nevelné leányait. Bölcsen és okosan cselekedvén, a város gyermekein kezdte a nevelési munkát. A nővérek klauzura nélkül éltek, templomba jártak, a városban mozogtak a szükség szerint. St Omerban ez szokatlan látványosság volt, ahol még a középkori felfogás volt uralkodó. Sok hölgy csatlakozott az új Társulathoz. Szent életüket mindenki csodálta. De nemsokára kitört az üldözés éppen a jók részéről. Megbotránkoztak a Társulat tagjainak „új" életmódján, aggódtak gyors terjedése miatt. Mária, ki gyermekkora óta jezsuita vezetés alatt állt, felismerte, hogy apostoli életének csak a Jézus Társaság szabályai felelnek meg. Maguk a jezsuiták két partba szakadtak vele szemben: olyanok, kik jóindulattal kezelték az ügyet, felismerve az angol viszonyokat.

Közben Ward Mária kanyaróban megbetegedett. Anyagi nehézségekkel küzd. Egészségi állapota teljes helyreállítása végett vissza kell térnie hazájába, ahol megvalósítja másik dédelgetett tervét: a korszerű apostolkodást. Intézményét áttelepíti Angliába is. Ez pedig olyan időben történik, mikor az ellenkezés orkánja körültombolja St. Omer-i házát. A megszólás és rágalmazás, a csúfolódás és kigúnyolás oly nagy fokra hág, hogy a püspök kénytelen nyilvános pásztorlevélben megvédeni őket. De Angliában is megbotránkoztak azon, hogy szerzetesnő létükre világi ruhában „kóborolnak". A protestáns Canterbury-i érsek kijelenti azonban, hogy „Ward Mária többet árt neki, mint hat jezsuita". Elfogatásáért mindent megtesz; Mária sokszor az utolsó pillanatban megmenekül, de egyszer mégis elfogják, pör nélkül halálra ítélik. Bámulatos egykedvűséggel tűri a durva bánásmódot, az egészségtelen börtönt, sőt örvendez, hogy vértanúságot szenvedhet. Leányainak sikerül őt kiszabadítani a fogságból és a halálos ítéletet pénzbírságra változtatják át. Hazatér St Omerba, majd Lüttichben alapít intézetet.

Társulatának egyik meghasonlott tagja, aki hűtlenül elhagyja őt, megrágalmazza és hazatérve, vádjait nyilvánosságra hozza nyomtatásban. Az újra fellángoló üldözés elől Ward Mária Rómába utazik, az ügy megmentése érdekében. Egy szolgája kíséretében utazik keresztül a háborgó Európán. Mégis sikerül átvágnia magát fosztogató katonákkal, rablókkal teli országutakon.

V. Pál pápa jóakarója, de mire Rómába érkezik, a pápa halott: XIII. Gergely pápa ül Szent Péter trónján.

Mária nyíltan és őszintén feltárja terveit. Nem számol a latin országok felfogásával. Látja, hogy nem ismerik az angol világot s az északi országok újszerű gondolkodását. Rómában pedig még a középkor uralkodik. Egyedül áll, barát és védelmező nélkül. Ekkor az angol „papság" egy vádiratot ad ki ellene és leányai ellen. Rosszindulattal referálnak életmódjáról. Máriának nincsenek tanui, életszentségükről nincsenek bizonyítékai. A föld inog alatta. Harcolni kell a brüsszeli nuncius vádirata ellen is, a kuriai kongregációk kardinálisaival. És senki sincs mellette! Nagynehezen sikerül elérni — mert szentsége kiűtközik rajta —, hogy Rómában letelepedjék. Szentségi ideálja magas: „Minden dologban egykedvűnek lenni... amit csinálnak, tökéletesen csinálni és teljesen... szeretni a szenvedést"... Iskolája tökéletes, a római szülők elvannak ragadtatva nevelési módszerétől. A perugiai érsek meghívja őket székvárosába. De mitsem használ. XIII. Gergely hamarosan meghal és VIII. Orbánnal folytatódik a harc a létért. Szerzetesi élete a megalázás s a tüskék és üldözések vadonja lett. Mégis bensőségesen békés, Istenben elmerült misztikus imaéletet él. Teljesen Isten akaratának alávetve, a sikertelenség közepett is bízik a végső sikerben. Kémek veszik körül, figyelik életét. Nem találnak semmi „gyanúsat". Szívszorongva ír övéinek: „Tüzes harcok folynak... ilyent nem fognak évszázadokon át látni". A döntés lecsap reá: fel kell oszlatnia házait. Menjenek haza! Ward Mária halasztást kér. Újra kihallgatják. Keservesen szegény, mégis luxussal vádolják. Újszerű ruházatát kifogásolják. A pápa meg van győződve szent életéről, de tervei a római szemnek túlságosan újszerűek. A szerencsétlen hitújítás óta természetesen minden a régi megszokottól eltérő terv gyanús volt. A feloszlatási végzést nem vonják vissza.

Mária visszatér Angliába, de Németországon át utazik; ott, Münchenben, új házat ajándékoz neki az Isten. A bajor hercegi pár felkéri őt, hogy iskolát alapítson. Nemsokára következik Bécs, Pozsony, Prága. Mária gyors cselekvő. A prágai kardinális megsértődik, mert szerinte: Mária formahibát követett el. A bécsi kardinális hasonló etikettkérdés miatt Rómában érdeklődik a jóváhagyás felől. Újra kitör a vihar. Lüttichben Mária nővére, Elisabeth, lábbal tiporja testvérének és főnöknőjének arcképét és ellene fordul. Mária pedig annyira beteges, hogy lelki atyja, P. Gerard S. J. szerint „állandó haldoklás állapotában volt". Bécsben megtudja, hogy elítélte őt az inkvizíció, és szerzetjét feloszlatták. Aláveti magát a Szentszék döntésének, zokszó nélkül, bár még nem vette kézhez a hivatalos értesítést. A császár meg akarja védeni, ő azonban engedelmeskedni akar és ezért Münchenbe utazik, mert tudja, hogy ott Miksa, az aggályos bajor herceg nem fogja megvédeni őt. Lelki életében reá szakadt a vigasztalan lelki szárazság próbája: sötétség, mintha Isten elhagyta volna; misztikus kegyelmei megszűntek. De ő csak Isten akaratának tökéletes teljesítését keresi, nem keresi magát. Hű az imában, a kötelességteljesítésben. Aranyos humora sem hagyja el. Életének nagy, misztikus élménye: az előrelátása annak, ami sujtani fogja. Tudja, hogy Münchenben elfogják és mégis od[illegible] zik.

Alig érkezik Münchenbe, megérk[illegible], a pápai bulla. Megparancsolja a szerzet feloszlatását, Máriának, mint eretnek, skizmatikus és hamis prófétanőnek elfogatását, a szerzet vagyonának elkobzását; Máriát, mint foglyot elviszik a klarisszákhoz. Négy apáca áll éjjel-nappal őrséget cellája előtt. A cella sötét és undorító. Levegőtlen, piszkos, az ágy utálatos; egy haldokló vérhányásának a nyomai a padlón és a falon. Mária lángol Isten szeretetétől. Tetterős: citrommal ír leányainak papiron — melyet az ételkosárral kicsempésztet —, hogy azonnal a Szentatyához forduljanak az érdekében. Az intézeteknek írat, hogy engedelmeskedjenek a pápai rendeletnek. De csodálatos: A bullát csak a kontinensen hirdetik ki. Angliában nem. Münchenben a herceg kér engedélyt Rómától, hogy megmaradhassanak titokban. Így a szerzet fönnmarad. A klariszák Máriát megvetéssel kezelték elsőnek mint eretneket, de hamarosan felismerték nagy erényeit és szentként tisztelték. Betegsége rosszra fordul, halálát várja az orvos. Váratlanul jobbrafordul állapota. „Még nincs itt halálom ideje" — írja leányainak egy papírdarabon, melyet így szokott keltezni: „Palotámból".

Jóakaróit a pápához fordulnak érdekében és kiderül, hogy a Szentatya nem tudott bebörtönözéséről, sem a vádakról, melyekkel illették Máriát. Túlbuzgóságból eredő rendelkezés volt. VIII. Orbán elrendeli szabadonbocsájtását és — mi több, újabb vizsgálatot rendel el. A szegény áldozat fél ettől; tudja, hogy nem értik elgondolását. Újra nagybetegen indul el Rómába. A Szentatya fogadja és vigasztalja, hogy „ez próba volt, hogy kipróbálják türelmét". Megengedi, hogy újra házat alapítson Rómában és ő megvédi majd az új alapítást. Mária ellenségei szonban újra mozgolódnak, VIII. Orbán azt feleli, hogy ő hívta az Angol Kisasszonyokat Rómába. Ezentúl Mária biztos barátja és visszautasít minden támadást.

Mária ekkor már idős és beteg, visszavágyik Angliába, hisz érte alapította szerzetét. Betegen elutazik Londonba. A pápa gondoskodik, hogy könnyítsék utazását. Londonban újra központ lesz: a súlyos helyzetben levő katolikusok felkeresik, kérik, nevelje leányaikat. Mária magához vesz néhány leánykát. Rómába akar visszatérni. Közben azonban kitör a polgárháború. Londonban nem maradhat, „kis családja" északra, Yorkshireba menekül. Az üldözés ott is dühöng. Lakhelyet kell változtatni. Mária és nővérei szenvednek a háborús eseményektől; ő nagybeteg. Halála közeledik és mind „édesebb" környezetéhez. Végtelenül szelíd, Isten közelsége kisugárzik minden szaváből, nyugalma fönséges; bátorítja leányait kitartásra. Fejét csendesen lehajtja és így megy át az örökkévalóság örökké tartó örömébe, az ő Urához és Istenéhez, körülötte pedig tombolt a háborús vihar és zaj.

Jellemző reánézve az Isten akaratának nagy szeretete, ezt kereste mindenben. Örömteljes és buzgó apostol, lelkes és okos, állhatatos a cselekvésben. Mélyreható ítélőképességével felismerte cselekedeteinek legtitkosabb rugóit és könyörtelenül kiirtotta magából a legkisebb tökéletlen megmozdulást és szándékot. Minden szenvedésben teljes a lelki békéje, megvetette a földi javakat és csak a természetfölötti szempontok voltak mértékadók előtte. Misztikus egyesülése Istennel fölemelte őt az emberi félelem, a becsvágy és bírásvágy fölé és mind ezt semmibe se vette. Bár korának és talán századoknak is ő volt legnagyobb női egyénisége, mégis szerény volt és magát semmi jóra nem tartotta alkalmasnak. Szenvedett az üldözés miatt, mert túl látott a századokon és felismerte az új kor szellemi és lelki szükségleteit; felismerte, hogy új irányba kell terelni a szerzetesi életet, a leánynevelést és hozzáidomítani új módszerrel Krisztushoz, hogy valóra váljon az „Adveniat regnum tuum".

XI. Kelemen jóváhagyta szerzetét és jelenleg szentté avatási pöre folyik.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Kéziratokat nem küldünk vissza és nem őrzünk meg. Csak boríték és válaszbélyeg beküldése esetén válaszolunk levelekre.

„Midőn üszkök szórnak", Sopron. A vers rossz. Nem biztathatjuk.

R. A., Ujpest. Szép vallásos gondolatok, de bizony csak műkedvelő költemény. Valóban a papírkosárba kerül. Melegen köszöntjük.

O. J., Bp. („Csöndes elmélkedés.") Írása, sajnos, nem tartozik bármely lapban gyakoriatlag közölhető egyetlen lapműfaj keretébe. Verseire akkoriban a lapunkra záduló kéziratömeg és kezdeti adminisztrációs nehézségeink miatt nem tudtunk válaszolni, most pótoljuk: A jó verset nem a rímek, ritmus, strófák és más külsőségek teszik költeménnyé, hanem az a titokzatos sugárzás, ami belőle árad; s jó versnek ez a hogy úgymondjuk „holdudvara" hiányzik az Ön verseiből. Ez a megállapítás nem von el semmit abból, hogy Ön művelt fő, kitűnő katolikus ember, írásain látszik, hogy valószínűleg elsőrangú szakember is; sőt jól teszi, ha saját élvezetére, vagy akár személyes kör számára versel is. De — s ezt amint látjuk, józanul tudja is —, egy életet nem mer ráalapozni költői képességeire. Így is van jól. Műveltségét, energiáját, becsvágyát: milyen jó lenne, ha bekapcsolná egyházközségének valamelyik modern szociális mozgalmába!

Remény—telen.

B. B. („Szükség van-e katolikus pártra?" — „A gróf a vízbe fúl") — Az első téma hozzászólásait lezártuk a cikke a beérkezetteken kívül amúgysem mond semmi újat. A másik cikkben nagyon kevés konkrétum mellett jobbára általánosságokat hangoztat.

B. M., Nyíregyháza. Hívő ember áhítatának és hitének gondolatai, de sajnos, általánosságokban mozognak. Meleg üdvözlet.

P. Gy., Miskolc. Eljuttattuk.

MEGJELENT
„AZ ATOMBOMBA"
első technikai ismertetése. A kialakítás, gyártás, alkalmazás és hatás részletes leírása. GYÖRGYES JÓZSEF fizikus könyve. Alapára 7.— Kapható minden jobb könyvkereskedésben.

BARCS ISTVÁN
kötél, zsák, gépháitó-heveder szaküzlete
Budapest, V., Vadász-utca 25. szám.

HAUER REZSŐ
CUKRÁSZ
cukrászdája és csokoládégyára
Bpest, VIII., Rákóczi-út 49

ROSARIUM
házipari és kereskedelmi kft.
Főüzlet: VII., Péterffy Sándor-u. 6.
Fióküzlet: VIII., Mária-u. 19, I. 6.
Kegytárgyak
olvasók, imakönyvek, keresztek, plakettek.
Viszonteladóknak! Vidékre a pénz előzetes beküldése mellett tudunk c s a k szállítani.

Arany, ezüst, ékszer
vételi eladás
Dr. Bajmócziné Wintermantel Teréz
Budapest, VII., Rákóczi-út 10., I. em. 2.

Vas- és háziartási cikkek
MAJOR JÁNOS
Budapest, VIII., Rákóczi-út 59.

Retikül Bőrönd Pénztárca OLBRICH-NÁL
VI., Teréz-körút 3. Tel.: 421—925.

MÉSZÁROS LAJOS
EGYHÁZI MŰÖTVÖS MESTER
BUDAPEST, VIII., MÁRIA-UTCA 15.
Raktáron tart és készít mindenféle egyházeszközöket. Kelyhet, szentségtartót, keresztet.
Javítás; aranyozás; ezüstözés.

BRILLIANST, aranyat, ezüstöt, ékszert VESZEK-ELADOK
SCHIFFLER NÁNDOR ékszerész Budapest, IV., Petőfi Sándor-utca 7. üzlet.

OBERBAUER A. UTÓDA
Magyarország legrégibb templomberendező és zászlókészítő vállalata
MOST
Budapest, IV., Váci-utca 15. sz.

BAZSÓ Baross-utca 66—68. ING hozott anyaghól is készül.

NEYEK
HARISNYA
FINOM KÖTÖTTÁRU
PETŐFI SÁNDOR-U. 17.

ÚJDONSÁG!
Alapár szerzendő a mindenkori szorzószámmal

	Alapár
Palágyi Sándor: Viganka és más mesék. 6 szebbnél szebb erkölcsnevelő mese	8.50
Így élt Édesanyánk. Egy egyszerű falusi édesanya életrajza	7.50
A mai leány új arca. Részletek XII. Pius pápa beszédeiből	—.10
Erdey Ferenc: Engesztelő égi anyánk. Mária elmélkedések	2.—

Első áldozási képek, Jézus és Mária Szíve képek. Mindenféle irodai papírok, levélboríték, szobrok, olvasók, keresztek, szentképek, imakönyvek, ifjúsági és ifjúsági művek nagy választékban kaphatók a pénz előzetes beküldése mellett a

KORDA ipari és Kereskedelmi r. t.
Budapest, VIII., Mikszáth Kálmán-tér 4.

Kiadja: AZ ACTIO CATHOLICA.
Felelős kiadó: MIHALOVICS ZSIGMOND
Felelős szerkesztő: PÉNZES BALDUIN.
Szerkesztőség: Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 28., II. 17.
Kiadóhivatal: Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 30. szám.
Engedélyezési szám: 1352/M. E/1945.
Nyomatott a Stephaneum nyomda körforgógépén, Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. sz.
Felelős: Ketskés János.

Hefele (Melchior) (Tirol)
(Häfele, Hefelin, Hefert, Hleverle, Höfele) Havale

osztrák építész * 1716. Kaltenbrunnban
† 1794. Nagyszombatban. ~~A szülőhelyét ismeretlen, azután~~
~~Németországban nőtt, hol első építészi rajzokat készített~~ Asztalosnak
készült, de korán Németországba került, hol az építészeti rajzokban
és építészet megszerette ~~tanulni~~ 1734. Würzburgban J. Degg (udvari építész)
~~Balthasar Neumann tanítványa~~ ~~tanulmányait~~ egyidőjűleg egy iparrajziskolát
~~Ebben az időben~~ is vezetett. Innen Bécsbe ment, ~~az akadémián folytatta tanulmányait~~
~~s 1742 előtt~~ hol az akadémián 1742 ~~és arannyal~~ egy építészeti tervével
első díjat ~~és aranyérmet~~ nyert. 1754. Bécsben megjelent ~~a~~
egyidőben a magy. kir. testőrségről rajzolatait és ~~a~~ Schmutzer
tanítója
is közlönyében az építészet ~~tanára~~ volt. Első ~~hiteles~~ műve 1751-
ből való: ~~az~~ a sonntagbergi (Alsó-Ausztria) templom ~~és~~ mű-
vészi
vaszfestése, melynek terve alapján 1757. a bécsi akadémia tagjává
választotta. ~~1756. megbízták~~ 1756. megbízták a sonntagbergi
templom rózsekúcsát ~~és~~ tervezésével, 1763-4. ~~H~~. tervei szerint épült
a bécsi neulerchenfeldi templom főoltára, 1766. tervette a sonn-
tagbergi templom (mellékoltárait) ~~megfestett~~ 1767. díszítette a
szervitár bécsi templomának ~~a~~ Peregrin képolnáját, 1768 egy nagy-
szerű, rókinduskával ~~készített~~ készült tervét ~~és~~ a bécsi akadé-
miának ~~valószínűleg levezető elnökének műve mellett~~
~~(~~ ~~(~~ Rómi pedig ~~megfestette megfestett~~
~~† 1763~~) ~~a~~ passaui ~~szeszi~~ palota) ~~helyreállítási tervét~~
~~megszerzését~~ ~~segítette~~ (Külső ~~építészeti~~ ~~tanácsos~~ ~~tervét~~ ~~be~~.
~~megszerzését~~ 1770 ~~tervette~~ be.
1774. a Fürstlich Passauischer Hofzahlstelle ~~Építő~~
~~A negyedik~~ ~~emeletet~~ ~~építő~~ ~~építészeti~~ ~~Magyarország~~
~~a tetőzetét~~ ~~megfelelő~~ ~~magyar~~ ~~építészeti~~ ~~felszerelését~~ ~~Magyarország~~
~~látta~~ ~~megfelelően~~ ~~az~~ ~~építészeti~~ ~~Magyarország~~
~~Magyarország~~ ~~és~~ ~~legjelentősebb~~ ~~építészeti~~ ~~Magyarország~~
Magyarországba ~~építészeti~~ ~~építette~~.
Először gróf Zichy Ferenc győri püspök ~~építészeti~~ ~~építette~~ ~~át~~ ~~az~~ ~~építészeti~~
1770 körül vele építtette át az ~~építészeti~~ ~~építészeti~~ ~~építészeti~~ ~~építészeti~~ 1639-
45. Rama által renaissance stílben ~~építészeti~~ ~~építészeti~~ megújított győri
püspöki palotát (~~amelyet~~ ~~építészeti~~ ~~építészeti~~ ~~építészeti

Melchior Hefele

Festi -

Baumeister und Mitglied von beyden KK. Akademien der Mahler Bildhauer und Baukunst / sodann der Kupferstecher. Er erhielt 1742 in der ersten Akademie den ersten Preis.

Dr Rumy. Pressburger Mahler im 18. Jahrhundert. (Hormayr) Archiv für Geographie Historie, Staats und Kriegs Kunst. 1817. 372 c

Hefele irodalom

(2) Schaúff J., Zeitschrift von u. f. Ungarn 1804. VI. 39. l.

(1) Beschreibung d. kön. ung. Haupt-, Frey u. Krönungsstadt Pressburg. 1780 37-40. l.

(5) Tóth J. A szombathelyi püsp. székesegyh. leírása. Szombathely 1920. ~~(III. kapdist~~

(4) Kemeny L. Hefele Mengfert 1716-98. Életr. adatok. Pozsony 1915.

(3) Bayer J. Művészet 1904. 201-203. l.

(6) Kapossy J., A szombathelyi székesegyház és ungyezetkepei. Bp. 1922.

~~Würzburgban~~ ~~Eleinte~~ Balth. Neumann a ~~Würzburgi~~ Mainz érseki palota építésre, III. a nemetországi barokk építés legnyobb mestere ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ hajlott, s utolsó s egyben fő művét a szombathelyi székesegyházat, különösen annak belső ~~[illegible]~~ felépítését az osztrák klassicizmus legfenyésebb teljesítményének tekintik:

III Beisben J. B. Fischer von Erlach hatottak művészetére, s az egyszerűbb klassicizáló formák féle

F 1777-ben Pápai járt és gróf Esterházy Károly püspök ~~megbízásából~~ huvára s vázlatos terveket készített a pápai plébánia templom fő és mellékoltárai-ról, e tervek azonba nem kerültek kivitelre. ~~1778 Szily János szombathelyi püspök megbízta a szombathelyi szeminárium építésével s ugyanez évben bízta meg szendelte meg nála a szombathelyi püspöki palota terveit, [illegible]~~ Szily János szombathelyi püspök megbízásából 1778-ban a szombathelyi szeminárimot, a novai (Zala m.) templomot, 1778-83. a szombathelyi püspöki palotát, 1791-~~[illegible]~~ig tól ~~halálig~~ főművét, a szombathelyi székesegyházat. F ~~1793 őszen terveste a szombathelyi~~ ~~[illegible]~~ 1794 április harabe Beisből ahol állandóan lakott, a szombathelyi ~~szombathelyi~~ a székesegyház folyamatban levő építésének irányítása végett szombathelyre jött, s ~~1794~~ itt halt meg váratlanul 1794 apr. 17. én F

Azzó holtlette [illegible] a püspöki szilboltba.

Springer: Handbuch der Kunstgeschichte

III. 205.

Hefele Menyhért

1793 őszén tervezte H. a nombathelyi székesegyház mag szószékét.
1794 április havában Szombathelyre jött a székesegyház folyamatban lévő építésének irányítására s itt halt meg váratlanul
1794 ápr. 17-én.

Kapszomb. 14. l. 15. l.

Schauff, Johann: Beyträge zu einer künftigen Kunstgeschichte von Ungern. Zeitschrift von und für Ungern. 1804. VI. a 543. l. (39-

Müvészet. 1904. 201. l

Kemény L.: Hefele Menyhért. 1716-1798. Életrajzi adatok. Pozsony, 1915.

Guby, R.: Melchior Hefele, Fürstbischöflich Passauischer Hofarchitekt. (1716-1799). Niederbayerische Monatsschrift. 1918. 41. l.

Gál Ferenc /1913, Fiume, róm.kat./ ál
tanár /Pestszentlőrinc/, okleveles k
Jenő prof./Vizsgálat tárgyává tette
a Gentile-féle spiritualizmus képvi
jaként Giovanni Gentile Filosofia te
adások közül Volpicelli Pedagogia, Be
italiana és a Facoltà di Magisteron
A római tankerületi főigazgatóság er
gatott. Hosszabb hospitálásokat végze
istituto tecnico és magistrale, scuol
le tipusokban. Látogatásai során figy
nitásának módszereit. Különös gondot
gazdasági irányu tárgyainak tanitási
tanárok országos egyesülete" által k
levelezés köréből" c. mű "Idegennyel
jelentékeny mértékben elkészitette é

Hefele Menyhért

cvod

Rados Jenő dr.

Magyar Kastelyok

11. l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191 ....

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ..... , 191 ....

.....

tanu.

.....

tanu.

Hevele Menyhért

porsanyi (sic) épitény.

A Szombathely székesegyház 1791. ben kezdte épitani Szily Janos püspök megbízásából

irád

A Vasmegyei régészeti egylet évi jelentése. Szombathely VI. évf. 1878-57 l.

lásd

Egyházi tár 1834. V. 109-113

Hefele Menyhért

irod

Nagler: Neues allgemeines Künstlerlexikon. München, 1835. VI. 42. l.

Wurzbach: Biogr. Lex. ~~Wien~~ VIII. k. Wien, 1856. 198–199. l.

Guby, Rudolf: Melchior Hefele und der Neubau der bischöflichen Residenz zu Passau. Monatsschrift für die ostbayrischen Grenzmarken. 1921 évf. 49. l.

Kapszomb. 18 – 26. l.

Életrajza Kemény Lajos
mukája alapján irandó meg,
kiegészítve a kiírt adatokkal.
De ez egyfolyt vezendő Kap-
szomb. 18 – 26 lapjaival. Ennek
főleg az veendő át, hogy kik
hatottak Hefelére.

Seitz, Ludovico III. 50.

Hefele Menyhért

ired

Pigpáp 10. l.

1777-ben Pápain járt és gróf Esterházy károly ~~egyi püspök~~ püspök megbízásából várlatos terveket készített a pápai plébánátemplom fő- és mellékoltáraihoz, e tervek azonban nem kerültek kivitelre.

Seicentisták III. 156.

Hefele Mengtér

Kapszomb. 77, 78.

Eredeti szerzédési a szombathelyi püspöki és a vasvár-szombathelyi székes káptalani leveltárban

Eredeti levelei a székesegyház ügyítésére vonatk. a szombathelyi püspöki leveltárban.

Kapszomb. 90–98. l.

Spalatói római cirkuszrészlet III. 46.

Hefele Menyhért

1777-ben Pozsonyban dolgozik a primási palotán.

1777. aug.ban Szily Szombathelyre hívja. 1777. aug. 28-án szerződik a szombathelyi szeminarium és püspöki palota terveinek elkészítésére. Az előbbiért 200, az utóbbiért 800 ftot kap és költségeinek megtérítését.

(Eredeti szerződései, tervrajzai, levelei a szombathelyi püspöki leveltárban.)

Innen visszamegy Pozsonyba, hol a tervek nagy. részét elkészíti

1777. okt. Szombathelyen van s szemelyesen méri ki a szeminarium és a püspöki palota alapvrajzát. A földmunkáit ~~elkezdik~~ szeminarium ~~még~~ ez öszön elkezdik.

1778 tavaszán épül a szeminarium.

1778. aug. 1-én Szily megváltoztatja a tervet. A szeminariumot két emeletre építteti s. H. a tervet ily értelemben átdolgozzan.

A püspöki palota terveit 1778 ápr. elején küldi meg Szilynek. Szily Szombathelyre hívja, a terven változtatnak.

1780 májusában már az első emeletnél tartanak, novemberben az épület homlokzati része, tető alatt van.

1781 nyarára kész az oromzal, a crimerpaiss s a két alak. 1782 tavaszán a fölépeső. Ez év fordits

augusztusra a másik stáry is setoalá
kerül. Ekkor tervezi H. a homlokzat előtti
láncrkerítést és a kápolnát. 1783 befejező
munkálatok.

Kapszomb. 7, 8. l.

Jan Petronio (Bologna) III. 153.

Hefele Menyhér

a klasszicizmus felé hajló kiváló mester.

1777. augusztusába Szily János szombathelyi püspök magához hívta, hogy vele a püspöki rezidencia s a szeminárium felől tárgyaljon.

H. építette a szombathelyi szemináriumot 1778-ban?

1778–1783-ig építette a ~~püs~~ szombathelyi püspöki rezidenciát, mely a városnak ma is egyik legszebb épülete.

1791–97-ig a szombathelyi székesegyházat

Kap szomb. 5, 6, 7. l.

Sopron III. 144.

Hefele Menyhértt

1777. őszén Pápán járt s az épülő templom főoltárához s mellékoltáraihoz készített rajzokat.

1778-ban vele épittette Szily a novai templomot.

1780-ban a szanati templomot restaurálta s a községi Kelcz-Adelffy árvaház terveit készitette.

Ezekben az években terverte Szombathelyen Eölbey és Szegedy kanonokok lakóházait.

1781. őszén Szombathelyen volt, sokkor készitette el a szombathelyi székesegyház első vázlatát s ugyanekkor rajzolta meg a régi, lebontandó templom hosszmetszetét és alaprajzát.

1782 tavaszán kérte Szily, hogy a régi és új templom terveivel jöjjön Szombathelyre.

1789-ben Szombathelyre kéreti Szily H.-t. a székesegyház terveinek megbeszélése végett. Elkészül a terv F mely a szombathelyi püspöki levéltárban máig fenmaradt.

F az első vázlat alapján.

Kapszomb. 8–9. l.

Stallum a XV-XVI. századból a vászfalvi templomból III. 222

Hefele Megtért

1791-ben megegyezik ~~[illegible]~~ Szilyvel a szombathelyi székesegyház építését vonatkozólag s terveit átdolgozza. A tervek alapján 1791 febr. 19-én kötötték meg a szerződést Pozsonyban. (Ez a szerződés a vasvár-szombathelyi székeskáptalan leveltáriban) A művész az alaprajz kiméréséhez 100 aranyat, s azután, (amíg az építés tart,) évenként 600 ftot kap. s költségeit megtéríti.

A szerződés alapján H. elkészíti a részletes terverájzokat, melyek a szombathelyi püspöki leveltárban vannak.

Kapszomb. 10. l.

A tervekkel 1791 márciusában készült el. Májusban Szombathelyen járt és kimérte az alaprajzot.

1791 őszén megindul az építés

1792-májusában az építési vállalkozóval, Oescherrel lejön Bécsből s utasításokat ad a falak felépítéséhez.

Kapszomb. 14. l.

Spanyol festészet III. 224.

Hefele M.

Inv. č. 2

Grüby, Rudolf: Melchior Hefele, ein vergessener Wiener Architect. Monatsblatt des Altertumsvereines zu Wien. 35. ročn. 1918. 121. l.

Kapsomb. 9. l.

Siebenbürger Teppiche III. 224, 225

Hederich Frigyes

életrajzában javítandó

szegedi vandorlevél

Hedvig életrajzában

episcoporum? és Tór

kenyve

Hefele élete

Melchior (Meyhert)

törlendő a szombathely

székesegyhez szobolyára

vonat szerint.

pótlandók élete végéről

való bécsi dolgai

rövid jellemzése

Lyka táblabíró világ.

Farnos Dezső II. 240.

Hefele Melchior

épitesz

Lásd:

Wurzbach. Biogr. Lex.
Wien 1862. VIII. 198. l

Gottlieb Felh.

Ilefele Menyhért

Az Eszterházy kastély építője (egyik)

Balogh András: A „magyar Versailia" építője

Műemlékvédelem 1962 2. sz. 108. l.

rdőiv

sok művészetéről:

Milyen pályázatokon vett részt: . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Milyen megbizásai voltak (vannak): . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Jelentősebb müvei:. . . . . .

. . . . . .

Melchior Hefele

épitette át a fertődi Esterhóry kastélyt 1765 körül. 41. sz. reprodukció

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

96 D

Melchior Stefele

épitette a sombattelyi püspöki palota diptermét. 32. p. reprodukció.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

961

2

Melchior Hefele

Schinthelő a süttöri (Esztertóza) kastély díszes rácskapuzat tervezőjének.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

721

Melchior Hefele

1742-ben Bécsben a magyar testőrök rajztanára; 1778-tól a magyar herceg-primás udvari építésze.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

721

Melchior Hefele

az Esterházy-i kastély munkálatait
1765 januárjában vezette, júliusban
Nicolaus Jacoby folytatta az építkezést.

Voit Pál: A barokk Magyarországon,
Budapest, 1970.

781

Melchior Hefele

Kap megbízást a Pápán építendő templom főoltárának elkészítésére.

Voit Pál: A barokk Magyarországon,
Budapest, 1970.

80

Melchior Hefele

a szombathelyi székesegyház intériör érzelemdus, méltóságteljes alkotója; a pozsonyi prímási palota stilusa előremutató.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

.811

Melchior Hefele

a fertődi operaház homlokzatának vonat-
kozó terve. Rézmetszet. Reprodukció.

Voit Pál: A barokk Magyarország, Gyu-
lai, 1970.

791

Melchior Hefele

feltehető műve: Fertőd (Eszterháza) vezértervi a fertődi Eszterházy-kastély átépítéséhez 1761–62. Lavírozott tus. Reprodukció.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

771

Hefele Meinhart

A szombathelyi székesegyház főoltárai
tervezte /1791/.

A magyarországi műv. tört. I. 500.
Corvina 1970.

Hefele Menyhért
építész

Tvoli születésű /1716–1794/. Munkái a pozsonyi prímási palota, a szombathelyi székesegyház és püspöki palota /1779–1783/

A magyarországi műv. tört. I. 296.
Corvina 1970.

Hefele Menyhért
építén

részt vett a fertődi Eszterházy kastély munkájában.

A magyarországi műv. tört. I. 291.
Corvina 1970.

Hefele Menyhért
építén

Vámpitotta a győri székesegyház átalakítását /1770/

A magyarországi műv. tört. I. 288.
Corvina 1970.

Hefele Menyhért
építész

1716 - 1794. † szombathelyi püspöki palotát és a székesegyházat építette.

Repr.

Magyar művészet. 5. 44 - 45.
MRT - Minerva 1970.

Hefele Menyhért
építész

A pozsonyi primási palota. 1781
A nombathelyi püspöki palota. 1779-1783
Repr.

A magyarországi mű. tört. II. Képn. 463, 464
Corvina 1970

Tatr András
ótörs

Res

Hefele Menyhért
építén

~ huvamosabb ideig M.o.-on élt.

Rados: Magyar építénettörténet. 227.
Műszaki Kiadó 1971.

Hefele Menyhért

építén

~ résztvett a fertőcli Esterházy

kastély építésén. Talán vezető

építésszent.

Rados: Magyar építészettört. 217.

Műszaki Könyvkiadó 1971.

Hefele Menghért

építészetének jellemző vonásait

említi Zádor Anna opponensi véleménye Szabolcsi Hedvig disszertációjával kapcsolatban.

Szabolcsi Hedvig: A magyar bútorművesség a XVIII - XIX. század fordulóján. /Kandidátusi értekezés vitája./ Művtört.Írt. 1970.3.sz. 235-239. l.

227.l.

HEFELE, Melchior, építész

M. Hefele, architekt, az ez évben épült pozsonyi prémási palota (Batthyány József prémás költségén) mestere. (1781, 89. vzám, 5-7l, 90. vzám, 5-6l)

—

M. Hefele, a győri dóm átépítője. (1781, 90. vzám, 5-6l)

—

Preßburger Zeitung
(Genthon)

HEFELE MENYHÉRT, építész

Dorfmeister István festő,a szentgotthárdi rendház prelatura festményeinek árát 1795-96-ban vette fel.A szombathelyi liceum alapitásáról készült festményét tehát 179 1794-ben készitette.Ez év ápr.15-én hunyt el Hefele.Dorfmeister bizonvára a nagy művész épitésznek állitott emlé ket a képen,akivel éveken át együtt dolgozott. 260.old

GERIN GYULA: Melchior Hefele képe 257.old

VASI SZEMLE, Helyismereti Evkönyv, XX.kot. 1966.
2.szám. Szombathely, 1966

HEFELE MENYHÉRT, műépitész

A szentgotthárdi apátság prelatura festményén, mely a szo szombathelyi liceum alapitását ábrazolja, Dóczy József ci ciszter tudós szerint a képen az épülő szombathelyi püs pöki templom épitését is ábrazolja "több esméretes [illegible] személyeknek lefestett képeivel". Ezek Marian apát, Kreszneries prof, két társával. A templom előtt Szily püspök és fenn Hefele, az épitész lehettek. 260.old

GEFIN GYULA: Melchior Hefele képe 257.old

VASI SZEMLE, Helyismereti Évkönyv, XX.kot. 1966.
2.szám. Szombathely, 1966

HEFELE MENYHÉRT, épitész

Dorfmeister istvánnak a szombathelyi liceum alapitását sát megörökitő képe. Kimle Ede, az Iparművészeti Főiskola tanára készitett reprodukcióra alkalmas fényképeket a festményről és külön felvételeket a Hefelét ábrazoló részekről. 257.old.

GEFIN GYULA: Melchior Hefele képe 257.old

VASI SZEMLE, Helyismereti évkönyv, XX.évf. 1966
2.szám Szombathely, 1966

HEFELE MENYHÉRT, építész

Dorfmeister Istvánnak a szombathelyi liceum alapitását ábrázoló festménye.-
Hefele alakja az épülő székesegyház homlokzatán.
Fekete repr. 259.old.

GERGELY GYULA: Melchior Hefele képe 257.old

VASI SZEMLE, Helytörténeti évkönyv, XX.évf. 1966
2.szám Szombathely, 1966

HEFELE MENYHÉRT, épitész

Dorfmeisternek a szombathelyi liceum alapitását megőrökitő képe.-Dr.Genthon István és dr.Lajta László megállványzatok, álló férfi ruházata és hagatartása arra vall,hogy nem munkás.Ő az egyetlen,aki nem dolgozik. csak szemlélődik,ellenőrzi a munkát,és ez nem lehet más, mint Hefele,a székesegyház épitője. 258.old

GEFIN GYULA: Melchior Hefele képe 257.old

VASI SZEMLE, Helyismereti Évkonyv, XX.évi. 1966
2.szám Szombathely, 1966

HEFELE MENYHÉRT, épitőmester

Anreith János György kétségteleül nem volt Hefelével összemérhető művész, csupán becsületes "polgári épitőmester". Az igényességnek és a felkészültségnek az a mércéje, amit mestere oly példamutató magasságba emelt az ő egyszerüsége miatt alacsonyabbra csúszott.
302.old. 6.jegyz

SZILÁGYI ISTVÁN: Anreith János György emlékére
301. old

VASI SZEMLE, XXVII.évf. 1973. 2.sz. Szombathely

HHE

HEFELE MENYHÉRT, épitőmester

Szombathelyen1809-ben,a francia megszállás alatt készült a feliratáról elnevezett Dimicante-ház/Alkotmány utca 25./Czuppon György kanonok számára.Hefele közvetlen hatását mutató architektúrával.A házat Hefele tanitványa,/ Anreith János György épitette.
302.old

SZILÁGYI ISTVÁN: Anreith János György emlékére
301.old

VASI SZEMLE. XXVII.évf. 1973. 2.sz. Szombathely

HEFELE MENYHÉRT, épitőmester

Mikor 1794.márc.15-én meghalt, akkor a szombathelyi Székesegyház épitését Anreith Janos György, tanitványa és főpallérja vetteát. A szentély már tető alatt állott, de a hajó falanak éptésé és a tornyokat csak akkor kezdték meg. A nagy mü szinvonalas befejezése alapos szaktudásának köszönhető. 301.old

SZILAGYI ISTVAN: Anreith Janos György emlékére
301.old

VASI SZEMLE, XXVII.évi. 1973. 2.sz. Szombathely

HEFELE MENYHÉRT, építőmester

Anreith János György szombathelyi építőmester személye összekötő kapocs Hefele korának nagyvonalú, művészetétől a XIX. század iskolának vezető szombathelyi mestere, Woita Donát egyszerű, klasszicista építészetéig.
302xx1502.old

SZILÁGYI ISTVÁN: Anreith János György emlékére
301.old

VASI SZEMLE, XXVII.évf. 1973. 2.sz. Szombathely

HEFELE MENYHÉRT, építőmester

Hefelétől megmaradt tervek alapján építette fel Szombathelyen Anreith János György Eölbei János kanonok házát 1796-tól. Alkotmány utca 2. A magyar későbarokk talán legszebb városi palotája. 301.old.

SZILÁGYI ISTVÁN: Anreith János György emlékére
301.old

VASI SZEMLE, XXVII.évf. 1973. 2.sz. Szombathely

HEFELE MENYHÉRET, épitőmester

Halála után Anreith János György vezette tovább a szombathelyi Székesegyház épitését. Szily gondoskodott róla hohy Anreith Hefelének mindenre kiterjedő terveitmegkapja. Csak a tornyok sisakját változtatta meg Anreith. 301.

SZILÁGYI ISTVÁN: Anreith János György emlékére
301.old

VASI SZEMLE, XXVII.évf. 1973. 2.sz. Szombathely

Hefele Menyhért, épitém

L.: Derkovits

todor L.: Sarvaria '76. 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. aug. 10.

HEFELE MENYHÉRT, építőmester

Anreith János György építőmester a tanítványa votl Hefelének. Hefele magával vitte Szombathelyre a Székesegyház építéséhez, ahol főpallérja volt 1791793 márciusa óta. 301.old

SZILÁGYI ISTVÁN: Anreith János György emlékére
301.old

VASI SZEMLE, XXVII.évf. 1973. 2.sz. Szombathely

HEFELE MENYHÉRT, épitőmester

A fiatal Anreith János György Hefele tanitványa volt. Először az asztalosmesterséget,majd a kőművességet tanúlta ki.Amikor Hefele Pozsonyban a primási palotát épitette,már másodpallérra volt Hefelének. 301.old

SZILÁGYI ISTVÁN: Anreith János György emlékére
301.old

VASI SZEMLE, XXVII.évf. 1973. 2.sz. Szombathely

HEFELE MENYHÉRT, építész

A szombathelyi liceum alapitását megjelenitő képen az állványzaton fenn előkelő férfi áll. Lehet hogy a kékfrakkos, sárgamellényes, térdnadrágos sovány férfiuban Hefele Menyhértet, a székesegyház tervezőjét és épitőmesterét örökitette meg Dorfmeister. Az arc sajnos nincs kidolgozva

257.old.

GEFIN GYULA: Melchior Hefele képe 257.old

VASI SZEMLE, Helyismereti Évkönyv, XX.évf. 1966
2.szám Szombathely, 1966

HEFELE MENYHÉRT, építész

Dorfmeister Istvánnak a szombathelyi liceum alapitásáról készült képe.A koporsóban talált Hefelének tekinthető halott ruhája igen különbözik a többi koporsóban talált öltözékektől.és magas,szikár,idős férfi lehetett.-Ugyanezt mutatja a képen szereplő férfi is.- 259.old.

GRÉFIN GYULA: Melchior Hefele képe 257.old

VASI SZEMLE, Helyismereti Évkönyv, XX.évf. 1966
2.szám Szombathely, 1966

HEFELE MENYHÉRT, épitész

Dorfmeister festménye a szombathelyi liceum alapitásáról. Dr. Genthon István és dr. Lajta László megszemléltek a képet, hogy megállapitsák, lehet-e biztonsággal állitani, hogy az épülő székesegyház állványzatán álló férfiuban Hefele alakját örökitette meg a művész. 257.old.

GERIN GYULA: Melchior Hefele képe 257.old

VASI SZEMLE, Helyismereti Évkonyv, XX.évf. 1966
2.szám Szombathely, 1966

Hefele Menyhért

festődi nemzetiségének kérdésében a még tisztázatlan pontokat hangsúlyozza

Mojzer Miklós recenziója: Voit Pál: A barokk Magyarországon. - Művtört.Írt. 1972.1.sz.90-92.l.

Hefele Menyhért

1771-től több éven keresztül
Győrött tevékenykedett kizárólag kicsiny
püspök megbízásából

Műemlékvédelem 1972/3
165. old.

Hefele Meyhert

1716-ban Tirolban született,
a II. József által a birodalom minden tartomá-
nyára kiterjedő határozó Allgemeine Ober-
hofban Direction tagja volt mint Kameral-
architect.

Műemlékvédelem 1972/3
165. old.

Hefele Menyhért

3

1771-től 1773-ig a győri
szeresegyház belső kiképzésén, díszítésén
dolgozott, mely munkák igen jelentősek
Hefele más helyeken készült allotásai között.

Műemlékvédelem
1972/3
165. old.

HEFELE MENYHÉRT, építész

Szily János szombathelyi püspök beiktatása után, 1777-ben azonnal megbízta Hefele bécsi mérnököt az új püspöki palota építésével, amely 1778-tól 1783-ig épült.
110. old. 27. jegyz

B. THOMAS EDIT: Az 500 éves szombathelyi lapidarium története 107. old

SAVARIA. A Vas Megyei Múzeumok Értesítője. 1963.
I. köt. Szombathely, 1963

Hefele Melchior

Tirolban született, mesterlevelét Passauban szerezte, innen hazánkba költözött, Pozsonyba, majd a győri székesegyház ujjáépítését végezte be. Innen hívta el Szily János a szombathelyi egyházmegye első püspöke székesegyházának megépítésére, melyen (1797) haláláig dolgozott. Főművének alapfalába temették.

Kampis Antal: A magyar képzőművészet története.

Népszava, 1972. jan. 22.

Melchior Hefele

a fertődi Esterházy kastély díszudvarának tervezője. 44. sz. reprodukció.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

961

M.D.K.

Hefele Menyhért, építés

... egyház. Ezzel a megoldással Hefele a templom előtt hűs piazettát létesített és szerves egységbe foglalta mindhárom épületet. Győrött és Pozsonyban is nagyszerű elkotások hirdetik a mester tehetségét. A ő tervei alapján készült el 1784-ben Kőszeg városa által más 1741-ben kezdemenyezett árvaház - ma Kelcz-Adelffy általános iskola

Pethő Tibor: Budapest - Szombathely - Kőszeg

Bp. /1960/, Panoráma /Magyarország irásban és képben 12. köt./

+ 122. old. + 2 kép 63 old. 65-66-"

Hefele Menyhért

Szily püspök palotájának és székesegyházának építésze.

Galavics Géza:Program és müalkotáa a 18.század végén
Akadémiai Kiadó 1971 36.o.

H efele Menyhért

a magyarországi későbarokk egyik legerőteljesebb stilusu épitésze kapta a feladatot 1791-ben a szombathelyi egyházmegye uj székesegyházának felépitésére.

Galavics Géza:Program és müalkotás a 18. század végén

Akadémiai Kiadó 1971 11.o.

Hefele

a szombathelyi püspöki palotán jellemző, hogy az egykori kerek, bástyatoronyszerü várépületet Hefele első terve hangsulyozva hagyja meg az uj épület díszudvarán.

Mojzer Miklós: Torony, kupola, kollonád
Akadémiai Kiadó 1971 17.old.

Hefele

e redeti,kupolás terve helyett kéttornyos-
h osszhajós formában épittetti föl Szily János
a szombathelyi székesegyházat.

Mojzer Miklós:Tornyok,kupola,kollonád
Akadémiai Kiadó 1971 34.o.

Hefele

szombathelyi/eredeti/toronytervén a sisakok golyókon álló gulák.

Mojzer Miklós:Tornyok,kupola,kollonád
Akadémiai Kiadó 1971 2o.old.

Hefele, Meldrior

a Gertödi Esterházy Zastely
tervező építésze, Würzburgban tanult

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975.

465. old

Hefele, Melchior

famodellje a sonntagsbergi főoltáviól a seitenstetteni apátságban - emlitve - fennmaradt -

Magyarországi Reneszánsz és Barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975.

393. old.

Hefele, Melchior

Fertődi művének (Esterházy Zsuzsa) tervezői elismerésért 50 arany honorárium Zapott.

Magyarországi Reneszánsz és Barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975.

455. old.

Melchior Hefele

Rézmetszőtt a Gutfidi Esterházy Kastély tervezésében: az udvari lépcső valószínűleg az ő műve

Kelényi György: Kastélyok, zsúrok, villák
Bp. 1974 Corvina 11 J. old.

Melchior Stefole

Magyarországon tevékenykedő nem magyar származású mester.

Fülep Lajos: Magyar művészet, Budapest, 1971

144

HEFELE, Melchior

LENGYEL László: A theatrum sarrum a magyarországi barokk művészetben. = Agria XXV/XXVI. (1990) 517.p.

A pesti Szervitáknál készitett 1727-es oltár eredeti főalakja viszból készült, . II. József rendelkezései szerint ezt egy fafigurára cserélték. A viaszfigura most a kolostor folyosóján áll egy kis oltáron.

sorolás

gfelelő szem. alapbér: Ft.

nkaidő: hónap.

-tól -ig.

engedély kelte, száma:

jöv. adó és községfejl. hozzájár. kerül

..

.....

megbizó

M.D.K.

Hefele, Melchior építész
/1716- 1789/

Osztrák építész.
Pozsony, primási palota,
Szombathely, székesegyház

Lyka: A müvészetek története, Bp. 1965. 179.l.

Hefele Mihály

29

Közölt fekete-fehér fényképreprodukciók: Eszterházy palota, Fertőd; Pozsony-i primási palota; a Sonntagsbergi templom szószéke.

Zádor Anna: An Austrian Architekt in Hungary: Melchior Hefele. The New Hungarian Quarterly, Bp. 1967. 27 sz. 32-33 l közölt

MDK

Hefele Mihály, építész

Pozsony. Primási palota. 1781./foto/

A magyarországi művészet története I.
Bpest. 1901. II. kiadás. 464. l.

-1-

Hefele Menyhért, építész M.D.K.

a XVIII. századvégi „copf stílus" kiváló magyarországi képviselője. Szily János püspök bízta öt meg Szombathely jellegzetes városképének kialakításával. Az egkori szemináriumi épület, ma Savaria gimnázium 1777-ben készült el; a püspökvár 1778-ban. A kettő között, de jóval hátrább, a szeres-

Pethő Tibor: Budapest - Szombathely - Kőszeg ./.

Bp. /1960/, Panoráma, /Magyarország írásban és képben 12. köt./

+ 2 kép 63 old.
65+66.

MELCHIOR HEFELE, építész

Esterháza Megteremtője, Esterházy "Fényes" Miklós herceg 1762-ben örökli a majorátust. A Martinelli épitette vadászkastélyból a würzburgi iskolázottságu Melchios Hefel tervezi a ma is fennálló épületegyüttest. 73.o

VADÁSZI ERZSÉBET: Philippe de Lasalle Esterházy mintája 73.old.

Az Iparmüv.Múz.és a Hopp Ferenc Keletázsiai Müv.Múz. Évkönyve, XI. 1968. Bpest. 1969

Héfele, Melchior

Würzburgi iskolázottságú építész. Tervei alapján készült a fertődi Esterházy-kastély.

Vadássi Erzsébet: Szántó Zoltánéknál; Műgyűjtő, 1972. 2. sz. 14. l.

Hefele, Melchior, épületei

A fertődi Esterházy-kastélyt, a „magyar Versailles"-t alkotta.

Dr. Voit Pál: A barokk és Magyarország 692–700.

Élet és Tudomány, 1972. IV. 14. XXVII/15.

Hefele Melchior

neve említve

Művészettörténeti Értesítő 1972

92. old.

HEFELE Menyhért épitész

KOPPÁNY Tibor - DERCSÉNYI Balázs - ÖRSI Károly:
Magyar kastélyok. Bp. : Officina Nova, 1991
22.p.

Talán résztvett a fertődi Esterházy kastély
épitésében

HEFELE MENYHÉRT Épitész

SZENTLÉLEKY Tihamér - H.VLADÁR Ágnes: Savaria-
Szombathely: püspöki központ az ókori város romjai felett. =
Müemlékvédelem, XXXV.évf.2.sz. 1991 123.p. skk.

ık.

ve tömlöcbe vetették, Quirinus i-

ram, hogy ezeket érted szenvedem.
ik ebben a börtönben vannak, hogy
a vagyok, és higgyék el, hogy te
sten.
g támadt a börtönben. Amikor ezt
glyok őre, bement a püspök zárká-
vetette magát.
m, mert hiszem, hogy csak egyetlen,
imádsz.
totta, tanitotta az őrt, majd meg-

Építész t

Egyházi

Szombathely, Hefele

Tér és Forma, 1933 VI.35

Vegyes, egyházi berendezés
a győri székesegyház belsejének megujitása Hefele tervei szerint 1771-1773.

Győri Szemle, III., 1932. 202..

Stengl Marianne: Győr müemlékei.

Hefele

Püspöki palota és nébeseghár (Szombathely) hiányzik a könyv képanyagából.

Szende László: Szubjektiv észrevételek egy szubjektiv városmonográfiához. /Károlyi Antal-Szentléleky Tihamér: Szombathely. Bp.1967.

Magyar Ezmüvészet 1968-5-n. 61. l.

Hetele menyhést

Szombathely egyik legmagyobb terét, a Berzsenyi terét a barokk kárban alakította ki (eml.)

Kiss Rezső: A szombathelyi pástszéthász

Művészet 1969 II. n. 23 old.

MDK

Hefele Menyhért

építőmester

Kőszegen is működött. Az ország
első árvaházát itt építette.

Kőszeg. (Hanwas Ferenc) Bfo. 1958

36.0

Hetele Menyhért
építém

~ réntoett a fertődi Esterházy
kastély építésén. Tero /?/
1754-től.

Raán: Magyar építészettört. 215.
Műszaki kiadó 1971.

Hefele Menyhért
építén

Idejen eredetű, M.o.-on megtele-
pedett mester.

Rados Jenő: Magyar építénettörténet 13.
Műszaki Könyvkiadó 1971.

1) Hetele Menyhért
építén.

/1716-94/ Tirolban született, élete nagy
részét Bécsben töltötte. Komolyabb munká-
it szinte kivétel nélkül magyarországi é-
pítetőktől kapta. Bécsben halt meg.

Radics: Magyar építénettörténet 236.
Műszaki kiadó 1971.

2) Hefele Menyhért
építén

Rént tulajdonítanak neki a fertőcli

Eszterházy kastély tervezésében is.

1777-81 pozsonyi prímási palota; szombathelyi püspöki palota; szombathelyi székesegyház / püspöki palotával, Erdbey, ma

Rados: Magyar építéstörténet 236.
Műszaki kiadó 1971.

3) +letele Menyhért
építén

nagyprépositi lak.

Rados: Magyar építénettört. 236.
Műszaki kiadó 1971.

Hefele Menyhért

építés

Székesegyház belseje.
1791–97.
–"– alaprajza.
} Repr.

Szombathely.

Rados Jenő: Magyar építészettörténet 235.
Műszaki kiadó 1971.

Hefele Menyhért
építész

Primási palota. Pozsony.
(1777–1787.)
Rajz.

Rocalos: Magyar építészettörténet 288. kép.
Művelt Nép 1971.

Hefele Menyhért

a Nagycenk-i kastély bővítési tervei; 1791.
fekete-fehér reprodukció.

Dercsényi Dezső, Gólya József, Entz Géza:
Magyar Műemlékvédelem II. (1959-60)
Budapest, 1964.

257 Ft.

ADATOK A POZSONYI PRÍMÁSI PALOTA TERVEZÉS- ÉS ÉPÍTÉSTÖRTÉNETÉHEZ

KELÉNYI GYÖRGY

„Az esztergomi érsek M.o. prímás Batthyány József Pozsonyban, a belső városban 1778-ban építtetni kezdett Palotája az ősszel egészen elkészült. A hozzá való kápolna a folyó Szt. András havának 4. napján felszentelve." Ezekkel a sorokkal emlékezik meg a Magyar Hírmondó 1781-ben későbarokk építészetünk kétségtelenül legjelentősebb alkotásának elkészültéről.[1] A mű, kimagasló építészeti kvalitásai révén, azóta is helyet kapott a helytörténeti irodalomban, s a magyarországi művészetről írt összefoglalásokban, de sem részletes építéstörténetének bemutatására, sem alapos elemzésére nem került sor.

Kemény Lajos volt az első, aki 1915-ben a palota keletkezésével kapcsolatos levéltári adatot közölt. Eszerint az építész az építkezéshez a régi telek területén kívül egy 5 1/2 öl mély és 28 1/2 láb hosszú (=10x9 m) közterület-darabot is igénybe kívánt venni, s ezt a városi tanács kiküldött bizottsága 1778. április 8-án jóváhagyta. A helyszínrajzot „Melchior Hefele fürstl. Primatialischer Hof Architekt" írta alá.[2]

Tanulmányunkban a fellelhető terv- és iratanyag alapján Hefele főművének részletesebb bemutatását tűztük ki célul, s így feltehetőleg sikerül a mű sajátos világához közelebb jutni.

A török hódítás után Nagyszombatba költözött esztergomi érsekeknek már a 17. század óta volt nyári rezidenciájuk Pozsonyban.[3] Az akkori belváros falain kívül fekvő, nagy kertes épület mellett a városon belül is használtak egy épületet, az úgynevezett Püspök-házat.[4] Tölgyesy ugyan csak az 1773-as esztendőből említ erre adatot,[5] de az építmény sokkal régebbi volt: forrásaink szerint Várday érsek 1535–41 között átépítette a korábbi házat, s 1563-ban a főrendek már itt üléseztek. Rómer Flóris a múlt század második felében feljegyezte Szécsényi György érsek 1691-es emléktáblájának szövegét, s egy leírást is adott a Püspök-házról – talán egy régi ábrázolás alapján.[6] Eszerint magas, kétemeletes épület állt ott, „korai forma boltozattal" (sic), az emeleten loggia nyomaival. Kétségtelen, hogy az egyszerű lakóépület nem felelt meg a prímásoknak, akik a pozsonyi országgyűlések rendszeressé válása után, és más országos ünnepségek, koronázások, királylátogatások idején magas méltóságuknak megfelelő, reprezentatív udvari életet kívántak kialakítani.

Batthyány József érsek új palotájára az első adat 1777. február 24-én kelt Pozsonyban: ekkor kötött a prímás szerződést Melchior Hefelével a palota felépítésére.[7] Még a kutatásra vár annak a kérdésnek az eldöntése, hogy miért éppen őrá esett az érsek választása. Talán ismerte győri tevékenységét, amelynek során Zichy püspök megbízásából a középkori székesegyházat barokkizálta? Vagy személyében a bécsi Akadémia építészprofesszorát akarta meghívni?

A szerződésben az „Ingenieur und Baumeister" vállalta, hogy Batthyány szolgálatába áll s 1 hónapon belül minden más kötelezettségét felszámolja. Munkáját szorgalmasan, pontosan, gazdaságosan végzi el. Az asztalos, üveges, kőműves, ács és a többi kézművesmester az ő felügyelete alá tartozik, vele köt szerződést. Természetesen az érsek két bizalmi embere segíti az anyagok, a szállítás és a munkaerő („Hand-Robath") biztosítása érdekében. Az építész javadalmazását évi 800 guldenben határozták meg. Az épületről, a tervekről, a követelményekről nem esik szó a két fél megállapodásában, csak a szolgálat feltételeit, az építész erkölcsi és „munkajogi" kötelességeit rögzíti (pl. ha az építkezés közben egy építtető megbízással keresné meg, akkor engedélyt kell kérnie a prímástól, hogy elvállalhassa). Az 1777-es esztendő nyilván a tervezéssel, az előkészületekkel (téglaégetés, az építőanyagok beszerzése stb.) telt el. Talán, a kor meglehetősen általános szokását követve, az alapok kiásása is megkezdődött, még mielőtt a végleges terv megszületett volna. Mivel az építési telken állt a régebbi „palota", ennek lebontása is az előkészületek idejére esett.

A tervezés különböző fázisaira, a gyors egymásutánban bekövetkezett módosításokra egy most előkerült s az alábbiakban először publikált tervsorozat ad felvilágosítást.[8] A lapok egy csoportja datált; hátoldalukon az 1778. január 5-i keltezés szerepel. Nyilván Hefelének a forrásokban is említett két rajzolója készítette ezeket, mert egyik sem szignált. Valószínűleg e tervek közül került ki az április 8-án benyújtott helyszínrajzon szereplő sematikus alaprajz, amelyre Kemény hivatkozott. Egyik sem a végleges terv, mert június 8-i dátummal a prímás egy újabb lapot hagyott jóvá – amelyen már újabb kívánságai is megoldást nyertek. Ez, miként az összevetésekből kiderül, még mindig nem azonos a ma álló épület alaprajzával.

A tervrajzok egy része csak a beosztás kevésbé jelentős részleteiben tér el egymástól: pl. az egyik alaprajzon a prímás lakosztálya az utca felé, a másikon a „Collegio" (a jezsuita kollégium) felé néző oldalon helyezkedik el. Nagyobb problémát jelentett, s így különböző megoldásokat

eredményezett a kápolna helye. Hefele ezt legelőször az északkeleti sarokba, közvetlenül a főlépcsőház mögé tervezte – feltehetőleg azért, mert a régi épületben is körülbelül itt állhatott. A No.6-os terven szabályos köralakot mutat, belül tíz, a fal mellé állított oszlop gyűrűjével. A No. 7-esen viszont kis, templomszerű megoldást látunk: téglány alakú hajóval és keskenyebb, négyszögletes apszissal. A tervek harmadik, legnagyobb csoportján más helyre került a Szent László-kápolna: a komplexum másuk, délkeleti végébe. Ezeken még mindig köralakú – eltérően a mai fekvő ovális formától.

Még jelentősebb különbséget jelent a mostani állapothoz képest az épület és az építkezésre szánt telek nagysága. Arról már szó esett, hogy egy 10x9 méteres területet a prímás megszerzett a város közterületéből, de ez még mindig nem volt elegendő. Valószínűleg azt tervezte, hogy megvásárolja a szomszédos Starhemberg-palotát és hozzácsatolja a rendelkezésére álló térséghez.[9] Így a terveken hosszan elnyúló, két belsőudvaros palota bontakozik ki, amelynek egyik homlokzata az egykori (Nepomuki Szent) János utcára (Johannesgasse), a másik pedig a hajdani Hosszú-utcára (Langegasse) nézett volna. Az egyik, számozás nélküli terven vékony vonal jelzi a szomszédos épületet és jól látszik, hogy az ferdén bevágva a hátranyúló szárnyba, „leválasztja" annak jó részét, beleértve a kápolna területét is. Ezért, amikor a vétel meghiúsulása után a kétudvaros megoldás kivihetetlenné vált, a kápolna az új alaprajz délkeleti sarkából át is került a szemben lévő, délnyugatiba, – vagyis „bal oldalról" „jobb oldalra", – ahol pedig a tervezés során soha sem volt.

Külön figyelmet érdemel az a lap, amelyre a prímás 1778. június 8-án sajátkezűleg vezette rá az approbáló sorokat, megjegyezve, hogy a kivitelezés közben okvetlenül szükségessé váló változtatásokat engedélyezi.[10] A terv két négyszögletes belső udvart körülvevő komplexumot mutat. Északi oldalát foglalja el a forrásokban „belső palotának" emlegetett rész: a háromhajós bejárati csarnokkal, folyosóval és az ahhoz csatlakozó reprezentatív lépcsőházzal, amely az emeleti díszteremhez (ún. tükörterem) vezet. Keleti oldalán több traktus mélységű az alaprajz, nyugaton viszont csak egyetlen teremsor szélességű. Az udvarból háromhajós átjáró vezet a második, kisebb udvarba, amelynek sarkában helyezkedik el a Szent László-kápolna. Az alaprajznak a belső palotát ábrázló része – a nyugati oldal néhány kisebb terének kialakításától eltekintve – megegyezik a maival. A második udvar azonban csak terv maradt, s innen a kápolna és a szomszédos bejárati csarnok átkerült az első udvart lezáró térbe. E tervmódosítás időpontját adatok még nem világítják meg, az építkezés menetére vonatkozó néhány forrásból azonban arra következtethetünk, hogy a kápolna csak a legutolsó fázisban készült el. Az építkezés a főhomlokzatot magába foglaló szárnyon indult meg, a régi palota lebontását követően, illetve azzal párhuzamosan. 1779. szeptember 20-án Hefele jelentette, hogy Maulbertsch napokon belül befejezi a főhomlokzat timpanonjába festett művét – vagyis ez a rész ekkor már készen állt.[11] A kápolna kifestéséről viszont csak 1781-ben esik szó: március 6-án a prímás sürgeti az építészt, hogy – amennyiben az időjárás engedi – folytassák a kápolna munkálatait (Kapellen-Arbeit) és a kifestést, hogy Szent László napján, június 27-én, a kápolnát felszentelhessék. Három nap múlva az építész válaszolt, s jelezte, hogy megkezdték az állványozást s a festő igyekszik az ünnepnapra művét elkészíteni.[12] A felszentelés azonban az oltárkép megfestésével megbízott Rosier megbetegedése miatt mégsem történt meg nyáron, csak november 9-én.[13] Mindezek az adatok tehát arra vallanak, hogy ez a szárny (a déli) készült el legutoljára és így a tervmódosítás, vagyis a kisebb alapterületű palota gondolatának elfogadása, valószínűleg soká, esetleg 1780-ig elhúzódhatott.

Az előkerült tervanyagban egyetlen homlokzati rajz sem szerepel; annak néhány sajátosságára csak az alaprajzokból következtethetünk. Így a homlokzat rizalit-elosztásának megváltozását is csak az alaprajzokról olvashatjuk le. Meglepődve látjuk, hogy a mai, logikusnak tűnő, az egész mű klasszikus alapeszméjét tükröző széles középrizalit az első elképzelésekből még hiányzott. A „No. 6"-os alaprajzon két, három- három-tengelyes sarokrizalit látható, pilaszterekkel tagolva, köztük négytengelyes, a rizalitoknál mélyebben fekvő falszakasszal – amely a mai, kiugró középrizalit helyét foglalja el. A falsíknak mindössze egyetlen tengelye, a kapuzat axisa, lép kissé előre. Valószínűleg azt a homlokzattípust követte a tervező, amelyet J. B. Fischer von Erlach kétrizalitos Strattman-palotája (1692) és a nyomába lépő művek egész sora képviselt. A középrizalit nélküli, a sarokat hangsúlyozó megoldást már Würzburgban megismerhette az érseki rezidencia négyszögletes udvarait lezáró homlokzatokon (vagy azok valamelyik tervváltozatán). A Strattmann-palotán még az a hasonlóság is feltűnik a pozsonyi érseki rezidenciával, hogy a kiemelés nélküli középrészen a kapuzatot oszlopok hangsúlyozzák.

A sarokrizalitos elképzelések után jelenik meg a mait előlegező változat, amelynek lényege az öttengelyes, kiugró középrész, most már sarokrizalitokkal nem kísérve. Az erkély azonban még hiányzik: mindössze a kaput hangsúlyozzák oszlopok. Ezek kettesével állnak; úgy, hogy páronként két, konvergáló egyenes mentén helyezkednek el (vagyis a falhoz támaszkodó oszlopokhoz képest az elől állók beljebb, egymáshoz közelebb kerültek). Ezt a formát látjuk az approbált alaprajzon is.

A tervekkel együtt előkerült egy kisebb, csak a középső három tengely földszinti homlokzatát mutató rajz, „aprobirt" felirattal. Úgy látszik, a középrész hangsúlyozása az egyetlen tengelyt kiemelő oszlopokkal nem tűnt elég hatásosnak, nem látszott elég reprezentatívnak – ezért készült az elfogadott alaprajz, s a nyilván hozzá tartozó, ugyanakkor elfogadott homlokzat[14] megoldása ellenére újabb tervváltozat.

E lap az előzőekhez képest fontos változtatásról tanúskodik s előrelépést jelent a megvalósult, erkélyes forma felé. Most már a három középső tengely hangsúlyos; kétoldalt egyesével, középen kettesével álló toszkán oszlopokkal. Az egytengelyes kapuzat két szélén a kettős oszlopok nem összefutó, hanem széttartó egyenes mentén állnak (tehát a hátsó oszlopokhoz képest az előttük állók „kijjebb" kerültek). A konzolsoros erkély az oszlopokra támaszkodik: kétoldalt

egyenes, középen konvex vonalban kihajló vezetéssel. E mozgalmas, barokkos megoldást a végső formán aztán egyenes vonalú erkély váltja fel, egyenes sorban, egyesével álló oszlopokkal alátámasztva. Az oszlopközökben megmutatkozó homlokzatszakasz megegyezik a maival: középen a félkörívű kapunyílást kétoldalt olyan tengelyek kísérik, amelyeken egymáshoz vertikálisan kapcsolódó ablakok kettős sora nyílik. Az igen tágas és a folyosóval együtt 44 oszlopot magában rejtő, háromhajós bejárati csarnok tehát csak középen, egyetlen kapuval nyílik meg, a szomszédos axisokat csak az ablakok és az erkély oszlopai hangsúlyozzák.

Az építkezés menetéről Hefele néhány jelentése ad felvilágosítást. Az első fázisban a régi épület bontása történt meg (1778. május 6-ától kezdődően).[15] A bontás előtt készített becslés 14 helyiség berendezési tárgyait, kályháit sorolja fel – azaz a régi Püspökház a szintenként 35–40 szobásra tervezett új épülethez képest igen szerény lehetett.[16]

A bontással egyidőben az új falak felhúzása is folyt. Így Hefele július 26-i beszámolója szerint az elülső traktus már az ablakok vonaláig emelkedik s nincs akadálya, hogy abban az évben már tető alatt legyen. Ugyanez a levél tesz említést arról, hogy a régi épületnek a Városháza felé eső részét rövidesen bontani kezdik.[17] December 30-án az egész homlokzat tető alatt van, a bejárat boltozata kész.[18] A Starhemberg-palota felé eső részen a régi épület egyes részei még mindig állnak, s itt az oldalsó szárny alapjának kiásása, és az alápincézés a következő évre marad.[19]

Az 1779-es esztendő a belső kialakítással, a díszítéssel telt el. A május 28-án kelt költségvetésben esik szó a díszterem 16 jón oszlopának és a füzéreknek a kifaragásáról.[20]

Végül említsük meg, hogy az 1782 októberében készített kimutatás az érseki palota építési költségét – beleszámítva az érseki téglaégetőből kikerült téglák, a fuvarozás értékét is – 254 651 forint 21 krajcárban állapította meg.[21]

JEGYZETEK

1 Magyar Hírmondó, 1781. II. 89. levél, 711.

2 *Kemény L.:* Hefele Menyhért. Pozsony, 1915.19. Hivatkozik a pozsonyi Városi Levéltár „Protocollum execut. aestimat. occulat. revis. 1778. pag. 153" jelzetű anyagára.

3 *Tölgyesy F.:* A pozsonyi barokk építészet. Budapest 1937 29. Ortvay Tivadar Pozsony város története c. művére (1905) hivatkozva Forgách Ferenc kardinálisnak tulajdonítja (1614).

4 *Tölgyesy* i.m. 47.

5 *Tölgyesy* i.m. 47.

6 MTA Művészettörténeti Kutatócsoport VI –1/2539 Römer jegyzőkönyve XVI. 42–43.

7 Esztergom, Prímási levéltár, Archivum seculare, Acta Aedilia, NN. Prokopp Gyula regesztái a MTA MKCS-ban.

8 A 13 tervrajzra és két helyszínrajzra Horváth Alice hívta fel figyelmemet, akinek ezúton mondok hálás köszönetet. A lapok az esztergomi Bibliothecában vannak.

9 Hefele 1778. július 26-án kelt jelentésében említi, hogy készíti az új tervet, amelyen a Starhemberg-ház hozzácsatolásával az „új beosztást" lehet tanulmányozni. Esztergom, Prímási levéltár, Aedilia (Prokopp).

10 „...wird nach den antrag des haupt planes approbirt mit forbehalt der enderung zu welchen die eigentliche ausführung des planes anlass geben konnte. Pressburg den 8ten Juni 1778 Cardinal Joseph von Batthany."

11 Esztergom, Prímási levéltár Aedilia NN (Prokopp). A freskó állapota a 19. század végére erősen leromlott. A századfordulós fényképeken nyomokban még látszott. 1959-ben helyére E. Zmetak mozaikja került.

12 Uo.

13 Uo.

14 Hefele egy keltezés nélküli költségvetésben említi: „... wie selber nach den gnädigst anbefohlenen Plan No 1, 2, 3, 4 samt der Faciata 5 ..." Esztergom, Prímási levéltár Aedilia NN (Prokopp).

15 Uo. Hefele 1778. dec. 30-án kelt jelentésében említi.

16 Uo. „Schätzung deren Mobilien... in der Curie"53 tétel, a végösszeg 620 forint 39 krajcár.

17 Uo. „Diese Wochen werden wir auch die an den Rath-Haus stossenden Mauer abzubrechen anfangen".

18 Uo. Hefele 778. dec. 30-án kelt jelentése.

19 Uo.

20 Uo. Johann Messerschmidt költségvetése.

21 Uo. „Summarischer Extract über den Betrag der sämtlichen Kösten..."

DATEN ZUR ENTWURFS- UND BAUGESCHICHTE DES PRIMATENPALASTES IN PREßBURG

Im Aufsatz befassen wir uns mit Melchior Hefeles Hauptwerk, von dessen Baugeschichte bislang nur das Jahr des Baubeginns und das der Vollendung bekannt waren. Aufgrund der zugänglichen archivalischen Daten werden nun zuvor unbekannte Details der Baugeschichte veröffentlicht: Zeitpunkt, Umstände und Inhalt des Bauvertrags, Aufgabenbereich Hefeles während der Bauarbeiten. Wir bringen Angaben über den Zeitpunkt der Abtragung des Vorgängerbaus und Einzelheiten über den Verlauf der Errichtung des neuen Palastes.

Wir veröffentlichen ein früher unbekanntes Entwurfspaket, in dem verschiedene Varianten für den Grundriß des Gebäudes enthalten sind, darunter auch ein Entwurf, der am 8. Juni 1778 vom Bauherrn, dem Erzbischof von Gran (Esztergom) József Batthyány eigenhändig gebilligt wurde. In diesem Entwurf war ein größerer Baukomplex um zwei Binnenhöfe vorgesehen, schließlich wurde davon nur eine Hälfte ausgeführt. Fassadenzeichnungen fanden sich in diesem Paket nicht, nur ein – ebenfalls gebilligtes – Fassadendetail mit dem Balkon. Statt der darin vorgesehenen viel zu bewegten Gestaltung dieses Details wurde dann aber die bis heute erhaltene Form von geradlinigem, mehr klassischem Charakter verwirklicht.

1. A pozsonyi volt prímási palota homlokzata

2. Melchior Hefele: A pozsonyi prímási palota jóváhagyott alaprajz-terve. Esztergom, Főszékesegyházi Könyvtár

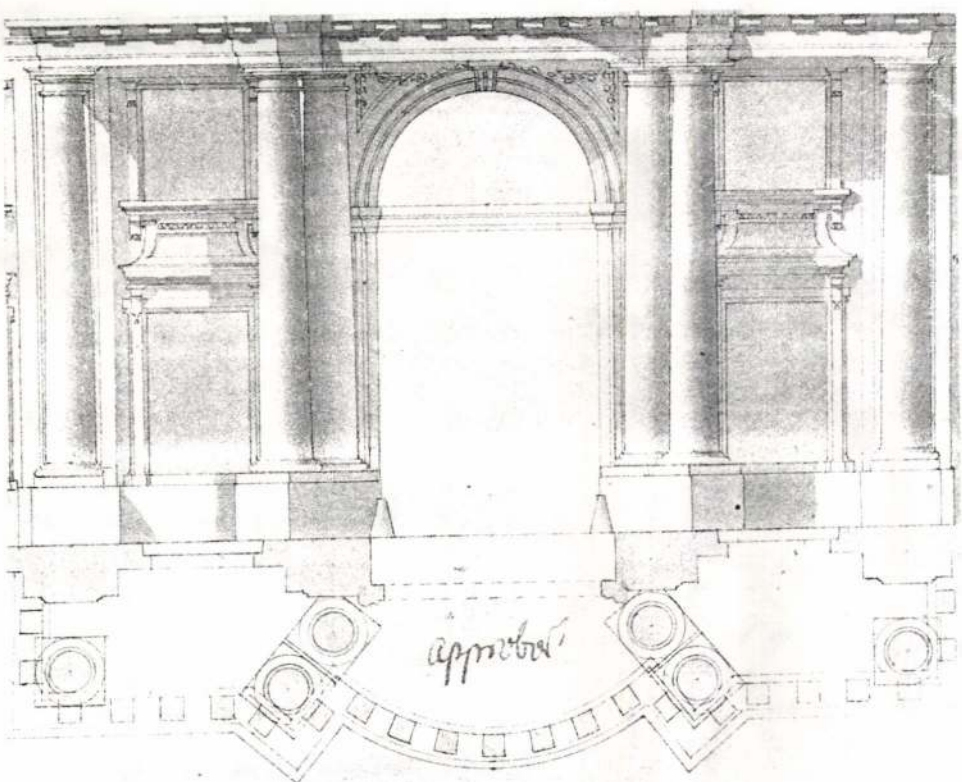

3. Melchior Hefele: Erkély-terv a pozsonyi volt prímási palotához. Esztergom, Főszékesegyházi Könyvtár

HEFELE Menyhál

MNG Évk. 1991

ZBORNÍK FILOZOFICKEJ A PEDAGOGICKEJ FAKULTY
UNIVERZITY KOMENSKÉHO

Ročník XXVI (XV) MUSAICA Bratislava 1983

PRIEČELIE DVOCH PALÁCOVÝCH STAVIEB M. HEFELEHO

ZUZANA ŠEVČÍKOVÁ

Socialistická pamiatková starostlivosť je výsledkom viacerých disciplín z oblasti spoločenských a technických vied, medzi ktorými dejiny a teória výtvarného umenia majú významnú úlohu. Dnes vieme, že poznanie vývoja architektúry sa nezaobíde bez systematickej analýzy a syntézy všetkých súčastí celku, počnúc koncepciou dispozičného riešenia cez výrazové zložky — tvaroslovné články a ich farebné chápanie — technické a technologické postupy, funkcionálne články, mreže atď.

Aj pamiatková starostlivosť má svoje dejiny. Prešla už rôznymi štádiami romantických „rekonštrukcií", pozitivistických, či širšie — idealistických metód. Práca, ktorú predkladáme, je výsledkom štúdia a vedomia, že bez hĺbkového poznania nie je možné dnes už utvoriť predpoklady na stanovenie metódy pamiatkovej obnovy výtvarného diela. Koniec koncov „dejiny opráv" tu analyzovaného objektu to dokazujú.

V pamiatkovej starostlivosti je potrebné docenit aj výsledky archívneho výskumu. Častejšie sa však ukazuje, že tieto pramene nám nemôžu podať svedectvo a sme tak úplne odkázaní iba na pramene umeleckohistorické, ktoré sa stávajú prvoradým dôkazovým materiálom. Takto to bolo aj pri poslednej pamiatkovej obnove priečelia Primaciálneho paláca v Bratislave v roku 1974, pri ktorej sa realizoval hĺbkový umeleckohistorický výskum a ktorá vyvolala aj niektoré podnety a polemiku. Na tieto reaguje predložená štúdia.

Primaciálny palác v Bratislave uzaviera celú jednu stranu rovnomenného námestia. Je to monumentálna neskorobaroková budova s vývojovo ranými novoklasicistickými tendenciami. Rozkladá sa na nepravidelnom štvorkrídlovom pôdoryse, ktorý čiastočne zahŕňa zvyšky starej arcibiskupskej kúrie. Stavebník paláca, arcibiskup Batthyány poveril výstavbou novej budovy skúseného staviteľa Melchiora Heffeleho,[1] ktorý v rovnakom čase pracuje aj na projekte paláca pre prvého biskupa Jána Szilyho v Szombathelyi v Maďarsku.

[1] Po prevzatí práce v Bratislave signoval sa Hefele už „furstl. primatialischer Hof Architekt". Pamiatky Bratislavy, č. 3 (Primaciálny palác), zost. Dr. J. Kálmán, vyd. Kultúrny a informačný odbor ÚNV v Bratislave, dec. 1948, s. 8.

Ako je známe Melchior Hefele, rodák z Kaltenbrunnu v Tirolsku (narodil sa 11. januára 1716) sa zúčastňoval v mladosti na výstavbe kniežacej rezidencie vo Würzburgu, kde na jeho výtvarný názor priamo vplýval Balthasar Neumann. Z doby pôsobenia vo Viedni si odnáša poznatky z diela Fischera von Erlach.[3] V roku 1778 začína pracovať na bratislavskom Primaciálnom paláci (dokončený v roku 1781) a na biskupskom paláci a seminári v Szombathelyi (dokončený v roku 1783).

Hlavné priečelie bratislavského paláca pôsobí neobyčajne honosne a monumentálne aj vďaka situácii na malom námestí, kde nie je obsiahnuteľné jeho šírkové rozloženie jedným, ústredným pohľadom. Navyše je korunované pásom atiky v celej šírke priečelia a vertikálami plastík a v rizalite veľkým trojuholníkovým tympanonom. Základné členenie hlavného priečelia je vysoký pilastrový architektonický systém zopínajúci kordón prízemia a korunnú rímsu, ktorý takto vymedzuje plochy stien s oknami. Okná prízemia a medziposchodia sú uložené v hlbokých výklenkoch medzi jednoduchými piliermi a plastickými zrkadlami, okná prízemia s mohutnou nadokennou rímsou, okná mezaninu s podokennou rímsou na konzolách. Rovnako je tento výtvarný zmysel zachovaný aj pri oknách prvého poschodia (nadokenné rímsy) a druhého poschodia (podokenné rímsy s konzolami a s čabrakom).

Vysoký pilastrový poriadok nad rímsou prízemnej časti (vo funkcii architektonického soklu) dosadá na vystupujúce podstavce, má profilovanú pätku a hore je ukončený korintskými hlavicami. Klasicistická rímsa dodržuje všetky tektonické časti. Málo vystupujúci stredný rizalit, s piatimi okennými osami zdôrazňuje šírkové rozloženie priečelia; po stranách na každej strane ostávajú 3 a 3 okenné osi. Ústredne, zaberajúc šírku troch okien je predstavaný portikus s dórskymi stĺpmi, nesúcimi na prvom poschodí balkón s geometricky tvarovanou balustrádou. Priečelie bratislavského paláca má striedmy výraz-luisézny feston sa objavuje len v rámovaní vstupu na balkón. Architektonickú kompozíciu završujú alegorické skupiny plastík a vázy na atike pôvodne tiež aj maľba fresco en grisaille v tympanone.

Nad vrcholom tympanónu je batthyányovský erb s artribútmi hodnosti a dvoma postavami géniov. Priamemu prístupu k palácu po stranách rizalitu zabraňuje ohradenie kamennými stĺpikmi s okrúhlou hlavicou a s reťazami.

Paralelný biskupský palác v Szombathelyi je postavený na rozsiahlejšom námestí (Berzsényi tér) a pôsobí intímnejším dojmom. Je taktiež dvojposchodový a pôvodne mal štyri krídla.[3] Hlavné priečelie bolo pôvodne zapojené v prízemnej časti (do výšky architektonického sokla) do múru postaveného v rokoch 1780—1791 medzi seminárom a palácom.

[2] KÁDÁR, Z. — HORVÁTH, T. — GÉFIN, Gy.: Szombathely, Budapest 1961, s. 32.

[3] Pri nálete v r. 1945 bolo poškodené a demolované severné krídlo v šírke 4 okenných osí. KÁDÁR, Z. — HORVÁTH, T. — GÉFIN, Gy.: c. d., s. 97.

Vymedzoval architektonickú záhradu, za ktorou bol stredoveký hradný zámok.[4] Múr mal rovnaké členenie ako prízemie, t. j. striedanie pilierov a negatívnych plôch. Hlavné priečelie má po stranách rizolitu štyri okenné osi, vlastný rizalit s troma okennými osami má takto v celej šírke predstavaný portikus s toskánskymi stĺpmi s balkónom. Pilastrový poriadok na rozdiel od bratislavskej stavby dosadá priamo na priebežnú rímsu nad prízemím, je ukončený iónskymi hlavicami s plnoplastickým festónom z dubových listov. Na objekte sa v pohľade plnou mierou uplatňuje strecha s pôvodnými komínmi. Nad širokou rímsou ukončenou zuborezom je atika len v rozsahu rizolitu. Má slepý elipsový dekor, v strede plný parapet s nápisom o stavebníkovi.[5] Nad ním je erb s atribútmi cirkevnej hodnosti pridržovaný z oboch strán sediacimi postavami. Všetky štyri alegorické plastiky na atike (Múdrosť, Spravodlivosť, Duševná sila a Striedmosť) majú bohato riasené voľné rúcho, v ktorom sa uplatňujú plné telesné tvary.

Na priečelí sú nad oknami prízemia okrúhle plastické zrkadlá. Odlišnosť oproti bratislavskému objektu znamená aj architektonické riešenie rizalitu. V osi prízemia je polkruhový portál. Vlastná drevená brána je pôvodná z doby výstavby paláca, má štvorcové kazetovanie s plastickými rozetami a pôvodný zámok. Rovnako polkruhovo sú ukončené slepé arkády a po stranách brány, siahajúce do výšky portálu, sú osadené okná s polkruhovou suprafenestrou vyplnenou bohatou reliéfnou mušľou.[6] Okná rizalitu na prvom poschodí (vrátane vstupu) sú ukončené rovnou rímsou na konzolách, pričom vlastné otvory sú polkruhovo ukončené.[7] V úrovni druhého poschodia na rizalite sa uplatňuje pod okenným čambrakom s kvapkami dubový festón, obtočený okolo puklice. Rovnaký festón s čabrakom je v jednoduchšej skladbe po stranách rizalitu. Veľmi príbuzný, obrátený tvar typu použitého v Bratislave je aj balustráda balkóna v Szombathelyi. Ešte treba poznamenať, že odstup od budovy v prízemí zabezpečujú tvarované stĺpiky s reťazami, slohovo príbuzné s charakterom priečelia paláca, a pod oknami rizalitu, po oboch stranách brány sú pôvodné kamenné lavičky.

Napriek tomu, že na oboch hlavných priečeliach môžeme zistiť príbuznosť výtvarného výrazu, t. j. neskorobarokovú kompozíciu architek-

[4] V roku 1791 sa však začína stavať kostol a v tejto súvislosti sa múr zrušil. Z. Kádár — T. Horváth — Gy. Géfin: c. d., s. 98.

[5] EPISCOPIUM SABARIENSE
IOANNES SZILY
PRIMUS EPISCOPUS SABARIENSIS
F. F. ANNO MDCCLXXXI
Z. Kádár — T. Horváth — Gy. Géfin: s. 96.

[6] Motív slepej arkády uplatnil M. Hefele aj na dvorových priečeliach Primaciálneho paláca v Bratislave, na prízemí všetkých štyroch krídiel.

[7] Polkruhovo ukončené vysoké okná sú na bratislavskom paláci použité na najreprezentatívnejšom priestore — na Zrkadlovej sieni.

túry, konštatujeme, že práve v detailoch sa spresňuje ich špecifický slohový výraz. Zdrobňujúci reliéf festónov, okrúhle zrkadlá, polkruhovo ukončené otvory, krátka atika, vysoká strecha dávajú biskupskému sídlu v Szombathelyi slohový charakter a takmer civilný, mešťanský ráz. Horizontálne členenie, uplatňovanie množstva okien na úkor plochy steny, a predovšetkým rozopnutá atika po celej šírke kulisy priečelia s mohutným tympanónom zdôrazňujú na bratislavskej paralele vzrastajúce novoklasicistické slohové princípy.

Poslednej pamiatkovej obnove hlavného priečelia Primaciálneho paláca v Bratislave predchádzal umelecko-historický výskum,[8] ktorý sa sústredil na zistenie pôvodného výrazu architektúry, predovšetkým na zistenie historického vývoja farebného pôsobenia priečelia, vo všetkých jeho zložkách.

Treba uviesť, že v literatúre, ani v archívnych správach[9] nie je záznam o farebnom riešení priečelia paláca. Túto skutočnosť sme si počas výskumu, i neskôr pri súbornom spracovaní tejto problematiky podrobne overovali, pretože sme si vedomí spoločenskej i morálnej zodpovednosti pri súčasnej pamiatkovej obnove i umelecko-historickom výskume. Hoci otázka farebnosti sa dlho nepovažovala za podstatnú, súčasná pamiatková starostlivosť musí počítať aj so skutočnosťou, že slohový a štýlový výraz reálne znamená nielen architektonickú kompozíciu, ale že súčasťou tohto výrazu sú aj slohotvorné umelecké, umelecko-remeselné detaily a farebnosť.

Pohľad na Primaciálny palác, ako významnú budovu Bratislavy, sa zachoval v najstaršom vyobrazení, celkom po jeho postavení, roku 1782 v knihe J. M. Korabinského.[10] Ďalšie vyobrazenie (pravdepodobne kópiou

[8] Mestská správa pamiatkovej starostlivosti v Bratislave v r. 1974—1975. Výskum v teréne uskutočnili historici umenia Z. Ševčíková a S. Jankovič, spracovanie a vyhodnotenie Ševčíková.

[9] Archívne materiály o tomto paláci sa nachádzajú v Ostrihome v Primaciálnom archíve a boli vo vzťahu k plastikám spracované v článku V. Luxovej a M. Malíkovej: K životu a dielu Jána Messerschmidta, ARS 1968, č. 2 a ďalej v čl. V. Luxovej: Archívne záznamy o bratislavských umelcoch a remeselníkoch, ARS, 1968, č. 1 a tiež v štúdii M. Malíkovej: Sochy na fasáde Primaciálneho paláca v Bratislave, Vlastivedný časopis 1969, roč. 18, s. 83. S Primaciálnym archívom v záujme ujasnenia niektorých otázok k plastikám a neskôr aj k priečeliu korešpondovala aj autorka tejto štúdie, v r. 1975 a v r. 1978. Archívne materiály, ktoré sa nachádzajú v Archíve mesta Bratislavy, sa týkajú výlučne niektorých úprav z 20. storočia.

[10] JOHANN MATHIAS KORABINSKI: Beschreibung der königl. ungarischen Haupt-Treu-und Kronungstadt-Presburg, bez dáta (asi 1781—1782). O staršom, archívnom nákrese sa zmieňuje P. Ratkoš v článku: Poznámky historika k ochrane pamiatok a prestavbe miest, Naša veda, r. 1957, na s. 130: „Iste by napr. bolo osožné, keby sa minulého roku pred vonkajšou renovéciou Primaciálneho paláca (ÚNV) v Bratislave bol použil farebný nákres (s reliéfom na tympanóne), ktorý je v arcibiskupskom archíve v Ostrihome." Tento údaj, ktorý je v citovanom článku uvedený bez ďalšieho odkazu, sme si overovali priamo v Primaciálnom archíve v Ostrihome. V liste zo dňa 8. apríla 1978 ma primaciálny archivár Rosdy Pál informoval o nasledov-

predchádzajúceho) je na titulnej strane knihy P. von Ballusa,[11] z roku 1823. Jediný farebný pohľad na Primaciálny palác pochádza až z roku 1854. Je to kolorovaný oceľoryt a ako už samotná technika naznačuje, nemôžeme ho posudzovať ako presné zachytenie intenzity a odtieňa farby, ale o naznačenie farebného členenie: žltá na pilastroch, svetlozelená na ploche steny.[12] Ďalší pohľad je už z doby po polovici 19. storočia, z roku 1863 a naznačuje len plasticitu architektúry tieňovania.[13] Ostatné pohľady, neskoršie čierno-biele fotografie naznačujú viac-menej len plasticitu priečelia a stupeň odtieňa, aj to značne skreslene.

Sondážnym výskumom na hlavnom priečelí boli zistené na niektorých miestach v úrovni druhého poschodia súvislé časti pôvodnej omietkovej vrstvy v nadväznosti na kamenné články, plochu steny i na omietkový reliéf článkovania, až na pilastre, na ktorých bola omietka (tak ako takmer na celej fasáde) odstránená pri oprave v rokoch 1958—59 a nahradená hrubou cementovou vrstvou. Pôvodná omietka bola hladená, gletovaná, s farebnými náterovými vrstvami z rôzneho obdobia, neskôr povrchovo porušená zásekmi. Po vyhodnotení nálezov i širších súvislostí môžeme vysloviť názor, že pôvodné priečelie z doby po roku 1781 pôsobí predovšetkým reliéfom členenej architektúry (pilastre, niky v prízemnej časti, plastické šambrány, frontány, rímsy, konzoly, čabraky, zrkadlá atď). Pôvodná farebnosť priečelia korešpondovala s farebnosťou kamenného materiálu[14], (ktorý sa materiálovo uplatňoval) — je to svetlá ružovo-sivá farba.

Umelecko-historický výskum v úsilí o presné zistenie charakteru priečelia s možnosťou rekonštrukcie sa zaoberal aj otázkou okien. Ako je

nej skutočnosti: V inventárnom zázname z 50. rokov je skutočne údaj, ktorý odkazuje na projekty priečelia Primaciálneho paláca: „Archivum Juridico-Oeconomicum et Directorale. Titulus 21. Pozsonyi belsö és külsö palota 9 db. terv-es homlokzatrajza". K tomuto údaju je však pripojená rukou písaná poznámka, že plány boli vyňaté a premiestnené do oddelenia máp. Pretože táto časť ostrihomského archívu je práve v revízii (1978), bola možnosť mapy podrobne prehľadať — takže archivár mi mohol objasniť objektívnu skutočnosť, t. j. že plány, o ktorých sa zmieňuje P. Ratkoš, a ktoré, podľa pracovníkov archívu, zrejme videl ešte pred r. 1957, sa dnes tu už nedajú nájsť. To z nášho hľadiska znamená, že ich budeme považovať za stratené a pre našu prácu nepoužiteľné. Pre nás teda je najstarším prameňom vyobrazenie v citovanej knihe Korabinského a predovšetkým objektívne zistenie hĺbkového, sondážneho umelecko-historického výskumu. Samozrejme, údaj P. Ratkoša o „reliéfe v tympanóne" považujeme za omyl, pretože išlo nepochybne o návrh Maulpertscha v technike fresco en grisaile, ktorá vyvoláva ilúziu reliéfu.

[11] Presburg und seine Umgebungen von Paul von Ballus. Presburg 1823. In den Buchhandlungen des Andreas Schwaiger und P. Landes. Na tomto titulnom liste vyobrazenie paláca, pod ním text — Erzbischoflicher Palast.

[12] V majetku GMB. Jestvuje aj čierno-biela obmena z toho istého roku. Pohľad publikovaný v KÁLMÁN, J.: c. d., s. 15.

[13] V majetku GMB. Dole na margu text DER FURST. PRIMAS PALAST IN PRESSBURG 1863. Publikované v KÁLMÁN, J.: c. d., s. 17.

[14] Na ktorom sme žiadny krycí náter nezistili.

zrejmé, vonkajšie okná paláca sú rôzne členené; sú delené na malé štvorcové polia, a na prvom poschodí toto drobné členenie chýba. Výskum ukázal, že v prevažnej väčšine sú dodnes zachované pôvodné okenné rámy a krídla z 18. storočia na vnútornej strane ostenia, s charakteristickým plastickým prútom a ihlancom, i s kovaním z vnútornej strany.[15] Všetky vonkajšie okná pochádzajú najskôr z druhej štvrtiny 19. storočia a neskôr z druhej polovice 19. storočia[16]. Zistili sme, že pôvodné okná boli jednoduché, osadené za ostenie, dnu otvárané. S vonkajšími oknami sa spočiatku nepočítalo, ako o tom jednoznačne svedčia aj kamenné šambrány.[17] Nemôžeme však vylúčiť, že už skoro po postavení paláca sa tu osadzujú vonkajšie okná, ale žalúziové, ako to poznáme v mnohých prípadoch[18] a ako koniec-koncov zachytáva aj fotografia paralelného szombathelyského paláca ešte v 40. rokoch nášho storočia.[19]

19. storočie prináša na priečelí bratislavského paláca prvé zmeny. Jednak sa zdvojujú okná, čo znamená výrazné sploštenie architektonického reliéfu, mení sa aj farebnosť. Zjednocujúci tlmený kultivovaný farebný tón, ktorý je charakteristický pre poslednú tretinu 18. storočia, je vystriedaný svetlou zeleno-šedou (pastelovou) farbou na ploche steny i drobných plastických článkoch a na tektonických článkoch sa uplatňuje okrová farebnosť najmä tam, kde ide o priamu nadväznosť na kamenné články. Zdvojené okná, i mreže, ktoré sa ocitajú v novej situácii medzi dvoma oknami, sú natreté bielou farbou.

Ďalšie závažnejšie zmeny nastávajú po roku 1903, keď mesto odkupuje palác do svojho vlastníctva a ďalej v roku 1920 a 1936, keď sa prieče-

[15] Pôvodné okná z dubového dreva sú zachované v pôvodnej prírodne hnedej farebnosti na niektorých menej frekventovaných miestach paláca, na prízemí a na južnej strane kaplnky sv. Ladislava, čo bolo zistené pri výskume zadnej fasády paláca — vo dvore domu č. 5 na Leningradskej ulici. Výskum MSPS, Bratislava 1975.76-historik umenia Z. Ševčíková a architekt Z. Pagáčová.

[16] Vonkajšie okná sa otvárajú von, krídla sa zavierajú do pevného rámu, upevňujú sa lopatkovitými polobrtlíkmi, kužeľové kovanie starších okien má žaluďové ukončenie, v dolnom krídle je ešte samostatne sa otvárajúce malé krídlo. Okná z druhej polovice 19. storočia majú kovanie závesov ukončené v tvare jednoduchej kužeľky.

[17] Kamenné šambrány nemajú pôvodne ústupok na nasadenie okna vo vonkajšej strane a vlastné ostenie medzi oknami je kamenné, bez dreveného obloženia.

[18] V Bratislave býv. Grassalkovichov palác, meštiansky dom U dobrého pastiera, Mirbachov palác, v Prahe pozri JANÁK, P.: Okna Pražského hradu, Zprávy památkové péče 9—10, XIV 1954, obr. na str. 275.
Na Slovensku sa problémom historického vývoja okna v umelecko-historickom kontexte zaoberala na základe výskumov prvý raz autorka tejto štúdie v r. 1975 pre zborník SAV ARS v štúdii o oknách v Bratislave v 18. storočí (vyšlo v ARS 77/81 č. 1—4), v r. 1976 v doktorskej rigoróznej práci Remeselné a výtvarné stvárnenie okenných výplní, na FFUK v Bratislave, v r. 1978 v čas. Projekt 8/1978 v článku O metodologických aspektoch súčasnej pamiatkovej obnovy architektúry.

[19] FÜLEP, L. — DERCSÉNYI, D. — ZÁDOR, A.: A Magyarországi művészet története, Corvina, Budapest 1970, s. 240.

[20] KÁLMÁN, J.: c. d., s. 37, 39.

lie opravuje.[20] Sondážou zistená olivovo-zelená jednotná farebnosť pochádza zrejme zo začiatku nášho storočia[21], kým netektonické striedanie dvoch sivých tónov je pravdepodobne z 30. rokov.

Ďalšia oprava priečelia v 50. rokoch nášho storočia bola výsledkom subjektívnych predstáv vykonávateľa o farebnosti paláca, bez ohľadu na znalosť dobového charakteru architektúry a v zásade znamená uplatňovanie okrovo-zelenej farebnosti bratislavského meštianskeho klasicizmu 19. storočia na barokovo-klasicistický palác z 18. storočia.

Počas niektorej opravy v prvej polovici 20. storočia sa na priečelí prelamujú aj bočné vchody na rizalite, na mieste pôvodných okien, ktoré sú viditeľné na všetkých vyobrazeniach, zachovaných pred rokom 1936. Pôvodne teda mal bratislavský Primaciálny palác na hlavnom priečelí len jednu ústrednú bránu, tak ako je to dodnes na priečelí paláca v Szombathelyi.

Iste by bolo zaujímavé preskúmať historický vývoj farebnosti aj na paralelnom diele M. Hefeleho v Szombathelyi. V súčasnosti nám takýto výskum nie je známy. Ostáva len konštatovať, že dnes sa biskupský palác, bývalá rezidencia Jána Szilyho, uplatňuje jednotnou okrovou farebnosťou na celom priečelí, v ktorom sa objavujú kamenné architektonické články v prírodnej farebnosti.

Na oboch menovaných palácoch tvorí ukončenie sochárska kompozícia alegorických postáv cností, na bratislavskom Primaciálnom paláci ešte doplnená vysokými vázami. Otázka autorstva bola už publikovaná,[22] na výzdobe sa podieľala skupina sochárov z Viedne, Matúš Kögler, F. J. Prokop a Ján Messerschmidt, ktorých práca je doložená zmluvou v Ostrihomskom arcibiskupskom archíve. V tejto súvislosti bolo publikované, že „polychrómiu a pozlátenie sôch na fasáde mal na starosti bratislavský maliar a pozlacovač Millitz, s ktorým sa v tom istom roku uzavrela zmluva, zachovaná opäť v odpise v arcibiskupskom archíve v Ostriho-

[21] Zistené a datované na veľkom počte objektov v Bratislave sondážnym umelecko-historickým výskumom Mestskej správy pamiatkovej starostlivosti na polychrómiu priečelí autorkou štúdie v r. 1974—1976.

[22] MALÍKOVÁ, M.: c. d., s. 85, píše, že P. J. Prokop sa stal po štúdiu na Akadémii vo Viedni u B. F. Molla pomocníkom klasicisticky orientovaného W. Beyera a zúčastnil sa na sochárskej výzdobe parku v Schönbrunne. (Tieto plastiky, ako vieme, boli vytvorené r. 1773—1781, pozri Dehio, G.: Handbuch der deutschen Kunstdenkmaler, Zweite Abteilung Österreich, Wien, s. 80, vydanie Wien 1935, Berlin). Autorka ďalej v citovanom diele píše: „Sochy v schönbrunnskom parku sú prvou významnou verejnou objednávkou, ktorá zvestovala v strednej Európe zrod nového štýlu. Názor Bayerovej skupiny sa v Bratislave prejavuje už o niekoľko rokov neskoršie v sochárskej výzdobe Primaciálneho paláca, ktorá sa stáva prvým významným dielom klasicistického sochárstva na Slovensku."

[23] MALÍKOVÁ, M.: c. d., s. 85.

[24] KUSÝ, R.: Poznaj svoje mesto — Primaciálny palác, Bratislava, čas. NVB hl. mesta SSR, roč. II., 1975, č. 3, s. 58.

me."[24] Umelecko-historický výskum na hlavnom priečelí bratislavského Primaciálneho paláca ukázal, že atribúty jednotlivých postáv boli v 19. a 20. storočí silne premaľované. Pod vrstvami čiernej a zelenej farby sme zistili presvedčivé fragmenty pôvodného zlátenia a striebrenia a v niektorých častiach atribútov i farebné riešenie; pôvodne boli z čelnej strany zlátené všetky hroty kopií, atribúty cirkevnej hodnosti pri erbe, ako aj kovové strapce arcibiskupského klobúka, guľové ukončenie a ostrie meča v ruke a ostrie alegórie Cnosti v službe bolo striebrené, stuha na ňom zlátená, prelamované stuhy na klobúku sú z leštenej medi, vlastný klobúk z vonkajšej strany čierny, zvnútra vo farbe purpuru, dubové vence sochy Lásky k vlasti sú v prírodnej zeleno-hnedej farbe. Na plastikách nebol zistený žiadny farebný náter, hoci nemôžeme vylúčiť, že po niekoľkonásobnej oprave priečelia mohlo dôjsť aj k jeho odstráneniu. Podľa nášho názoru však v žiadnom prípade nie je možné uvažovať o mnohofarebnosti plastík, ktoré vznikli na konci 18. storočia a sú nositeľom klasicistického výrazu. Nemôžeme však vylúčiť, že plastiky boli natreté bielym náterom, ku ktorému sa uplatňovali zlátené, striebrené a polychrómové detaily atribútov. Biela farebnosť sôch 18. storočia je známa a zvyčajná. V interiéroch biele sochy z mramoru alebo zo štuku môžeme sledovať od začiatku baroka až po vyznanie klasicizmu. Sochy v exteriéri znamenajú zložitejšiu problematiku, pretože sa zachovalo len niekoľko dôkazov o tom, že pieskovcové sochy s bielou monochrómiou tiež neboli úplnou vzácnosťou. Z archívnych prameňov je napr. dokázané, že Mariánsky stĺp Matyáša Brauna v Jaroměři bol celý natretý na bielopokostovaný,[25] a dodnes sa zachovali pieskovcové sochy natreté na bielo v diele empírového sochára Václava Prachnera, ako dokazuje príklad v Mníšku na Sázave, ale aj niektoré náhrobky na Malostranskom cintoríne a Staroľšanskom cintoríne v Prahe.

V prípade Primaciálneho paláca v Bratislave však po zhodnotení farebného výrazu priečelia zisteného výskumom vyslovujeme názor, že pieskovcové plastiky na priečelí neboli farebne natreté. Koniec koncov, ani archívny doklad, na ktorý sa publikované vývody odvolávajú — ponuka s rozpočtom Johanna Millitza z 8. augusta 1779 nehovorí o polychrómii plastík:[26]

„Unterthänigster Überschlag

Über die von Seiner Eminenz (P. T.) atc. mir gnädigst zuzutneilende Gebäu-Arbeits: besthend in Vergoltung der Insignien, Wappen, samt Hut und Quasten, nebst Fassung der Statuen und Gallerie; welch alles mit besten Materialien, das ist feinsten Gold und Farb, gegen 600 fl herzustellen, dafür auf Jahr und Tag gut zu stehen, und während solcher Zeit

[25] PAUL, V.: M. B. Braunův Mariánsky sloup a plačící žena v Jaroměři. Nakl. A Smahel, V. Jaroměří nad Labem 1925.

[26] Primaciálny archív, Arch. Saeculare Titulus 21. Aedilia, Theca Nr. 44. — NN. 310. pagina.

fur meine disfällige Mühe fein Gold anzubegehren mich bestens verobligire. Pressburg, den 8-ten August, 779.
Johann Millitz".[27]

Na túto istú prácu je v archíve uložená ponuka ďalších uchádzačov: Emericus August burgerlicher Vergolder píše ponuku 14. augusta toho istého roku a Johann Michael Spiegler Mahler und Vergolder zo 14. augusta. Všetky tri ponuky predkladal arcibiskupovi Batthyányimu Stephan Ormosdi, za účelom rozhodnutia, s ktorým z majstrov má zmluvu uzavrieť. Odpoveď sa síce nezachovala, ale o tom, že nakoniec sa prác zúčastnil práve Millitz, svedčí vyúčtovanie zo dňa 1. októbra 1780, keď sa uvádza platba „dem Mahler Millitz" za práce vykonané od 1. júla do 30. septembra a ďalšia platba v máji roku 1781 pre „Vergoldter Millitz". Zo spisov je evidentné, že Millitz pracoval aj na rôznych iných prácach v interiéri a zariadení paláca.[28]

O spoločnej práci staviteľa Melchiora Hefeleho s okruhom maliara A. F. Maulbertscha a sochármi z Viedne máme doklad nielen v bratislavskom Primaciálnom paláci, ale aj na stavbách v Szombathelyi. V interiéri paláca sú okrem diel Stefana Dorfmeistera z r. 1784 aj maľby z r. 1783 od A. Maulbertscha s tematikou dejín antickej Sparty, dekoratívna výmaľba v tónovaní zlatej fresky en grisaille, interiéri v bielozlatom výraze, s ústredným schodiskom, ktoré je celé biele vrátane kamenného zábradlia.

V literatúre[29] sa priamo autorstvo sôch na priečelí paláca neuvádza, ale z roku 1799—1800 je známe pôsobenie Filippa Prokopa na sochárskej výzdobe kostola v Szombathelyi; pre hlavný oltár zhotovil sochy z bieleho alabastru a jeho dielom sú aj plastiky na priečelí kostola. Rovnako máme príklady aj o stavebnom spojení bratislavskej a szombathelyskej palácovej stavby, napr. rovnaké je kovanie okien, rovnaké kľučky a zámky z mosadze, a kachle v paláci J. Szilyho v štýle Ľudovíta XIV. na bronzových nohách pochádzajú z dielne bratislavského hrnčiara.[30]

Na záver ešte niekoľko poznatkov: Na zadnej strane ústrednej plastickej kompozície s erbom stavebníka sú zachované značky, ktoré sa pravdepodobne týkajú, ako sme zistili výskumom, opráv priečelia. Typom pätkového písma, precízne tvarovaného je tu na pravej strane vysekaný nápis I C Z 1857. Podobným typom, ale značne neumelým, je vyrytá značka B — Z T K. Na spodnej časti plastiky, na úzkom mierne vystupujúcom

[27] Tieto správy sa nachádzajú v uvedenej Teeca-e. S úctou ďakujem archivárovi Primaciálneho archívu v Ostrihome pánovi Rosdy Pálovi za kladné vybavenie mojej korešpondencie a za vyhľadanie a neodkladné zaslanie citovaných materiálov v r. 1975 i v roku 1978

[28] KÁDÁR, Z. — HORVÁTH, T. — GÉFIN, GY.: c. d.
KÁROLY, A.: A Szombathelyi templomtér. Magyar Építomuvészet 1952, -. roč., č. 4.
KEMÉNY, L.: Hefele Menyhért, Bratislava 1915.

[29] KÁDÁR, Z. — HORVÁTH, Z. — GÉFIN, GY.: c. d., s. 98.

sokli je datovaná ďalšia oprava: G H 1906 typom lámaného, hranatého písma (prvé písmeno je zle čitateľné). Z roku 1958 pochádza štetcom, olejovou farbou písaný dátum na zadnej strane plastickej kompozície, v strede. Identifikovať tieto značky bude možné až po ďalšom štúdiu.

Poznatky, ktoré priniesol hĺbkový umelecko-historický výskum hlavného priečelia bratislavského Primaciálneho paláca, boli využité pri jeho pamiatkovej obnove v roku 1974, pri ktorej bol v najvyššej možnej miere rekonštruovaný výraz pôvodného priečelia z 18. storočia. Jednotné farebné riešenie, adekvátne dobovému monumentálnemu pôsobeniu priečelia, vyvolalo svojou nezvyčajnosťou mnoho laických i odborných polemík o autentickosti takéhoto výrazu, ktorý vlastne vystriedal okrovo-zelenú farebnosť, tradovanú z 19. storočia. Pretože táto polemika bola vedená často abstraktnou zovšeobecnenou predstavou o farebnosti architektúry v 18. storočí a dotýkala sa aj sochárskej výzdoby s častým odvolávaním sa na archívne pramene, ktoré mali dokladať pôvodný stav architektúry aj plastiky (aj v detailoch), pokúsili sme sa v tejto štúdii zodpovedať najvýraznejšie otázky odbornej polemiky. Východiskom pre túto štúdiu boli jednak objektívne výsledky hĺbkového výskumu, ktorý sme vykonali priamo v teréne pred i počas stavebných a reštauračných prác na priečelí Primaciálneho paláca v Bratislave v r. 1974 a 1975, štúdium biskupského paláca v Szombathely priamo v teréne, štúdium literatúry, archívnych materiálov, ako aj dôsledné spresňovanie publikovaných archívnych materiálov, ktoré sú uložené v Primaciálnom archíve v Ostrihome. Ďalším vyhodnotením uvedených materiálov sme dospeli k výsledku, ktorý nijako nespochybnil realizované výsledky pamiatkovej obnovy, ktoré vychádzali z hĺbkového výskumu priečelia. Ukázalo sa tiež, že o farebnosti bratislavského Primaciálneho paláca nehovorí žiaden literárny prameň, a tiež, že projekty z 18. storočia môžeme považovať v súčasnosti za stratené. Rovnako aj archívne správy, ktoré mali hovoriť o „polychrómii plastík", odkazujú nanajvýš na zlátenie a farbenie ich atribútov.

Uvedomujeme si, že do istej miery zúžený pohľad tejto štúdie neobjasňuje umelecko-historickú podstatu Primaciálneho paláca ako celku. Tento koncentrovanejší pohľad na danú problematiku chcel vyčerpať tie faktografické poznatky, bez ktorých nie je možné podať syntetický pohľad na dielo Melchiora Hefeleho.

DIE VORDERFRONTEN ZWEIER PALASTBAUTEN VON M. HEFELE

In der Denkmalpflege müssen auch die Ergebnisse der Archivforschung beachtet werden. Meistens ist es aber so, daß diese Quellen kein Zeugnis ablegen können und wir vollständig auf kunsthistorische Quellen angewiesen sind, die zum wichtigsten Beweismaterial werden. Dies war auch bei der letzten Renovierung der Frontseite des Primatialpalais in Bratislava, im Jahre 1974, der Fall, die eine kunsthistorische Tiefenforschung ermöglichte und einige Polemik hervorrief, auf die mit der vorliegenden Studie reagiert werden soll.

Das Primatialpalais in Bratislava ist ein monumentales spätbarockes Bauwerk mit entwicklungsbedingten, frühklassizistischen Tendenzen. Sein Baumeister war der aus Kaltenbrunn in Tirol stammende Melchior Hefele der gleichzeitig an zwei Bauwerken arbeitete — das Palais in Bratislava wurde im J. 1781 beendet und das Bischofspalais mit Seminar in Szombathely, in Ungarn, im J. 1783. An beiden Bauwerken stellen wir mit Hilfe einer Vergleichsanalyse die Verwandtschaft des architektonischen Ausdrucks fest, die in den Details durch spezifische Stilelemente noch präzisiert ist. Während der Bau in Bratislava einen ausdrucksvoll repräsentativen Monumentalcharakter aufweist, erscheint der Sitz in Szombathely mit seinem endgültigen Aussehen ziviler als die bürgerliche Architektur. Vom Standpunkt des Denkmalschutzes des Primatialpalais, das in seiner architektonischen Gliederung im Originalzustand erhalten blieb, war es die Hauptaufgabe, außer anderem, die ursprüngliche Polychromie der Frontseite zu ergründen. Im Interesse faktischer Tatsachen haben wir deshalb auch auf Archivvmaterial zurückgegriffen. Eine in Farben gehaltene Abbildung des Palais stammt aber erst aus der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts. Mit Hilfe der Korrespondenz mit dem erzbischöflichen Archiv in Ostrihom stellten wir fest, daß die einst hier hinterlegten, farbigen Pläne des Palais als verloren gegangen evidiert werden. Eine gründliche Sondage der Frontseite aber bewies, daß der Originalverputz geglättet worden war und daß die Wirkung der Frontseite nicht auf der abwechselden Farbgebung, sondern auf dem Relief der architektonischen Gliederung beruhte. Die Originalfarben korrespondierten auch mit dem Farbton des Stein und erschienen als gebrochene rosagraue Farbe, welche nach dem Genehmigungsprozeß schließlich auch bei der Renovierung des Denkmalschutzobjektes im Jahre 1974 verwendet wurde.

Die kunsthistorische Forschung im Interesse einer genauen Feststellung der Originalvorderfront beschäftigte sich auch mit der Frage der Echtheit der Fenster. Es zeigte sich, daß das Palais ursprünglich einfache, innere Fenster hatte, die sich zum überwiegenden Teil mit den Originaldetails und Beschlägen erhalten haben; es ist aber anzunehmen, daß zu Anfang des 19. Jahrhunderts äußere Jalousiefenster eingesetzt und diese später durch Glasfenster ersetzt wurden. Seit dem 19. Jahrhundert wurde auch die Farbe der Vorderfront geändert, gründ und okker wechselten an den Flächen und Reliefelementen ab.

Die Studie beschäftigt sich mit der Frage der möglichen Autorschaft des bildhauerischen Teils der Vorderfront mit Berufung auf Archivquellen, die sich im erzbischöflichen Archiv in Ostrihom befinden, sowie auf bekannte kunsthistorische Tatsachen. Ergebnis der Zusammenarbeit des Baumeisters M. Hefele mit dem Künstlerkreis um den Maler A. F. Maulbertsch und Bildhauern aus Wien sind nicht nur die Werke in Bratislava sondern auch in Szombathely.

Obr. 1. M. Hefele: Primaciálny palác. Bratislava. Hlavné priečelie po pamiatkovej obnove v r. 1974. Foto Ševčíková.

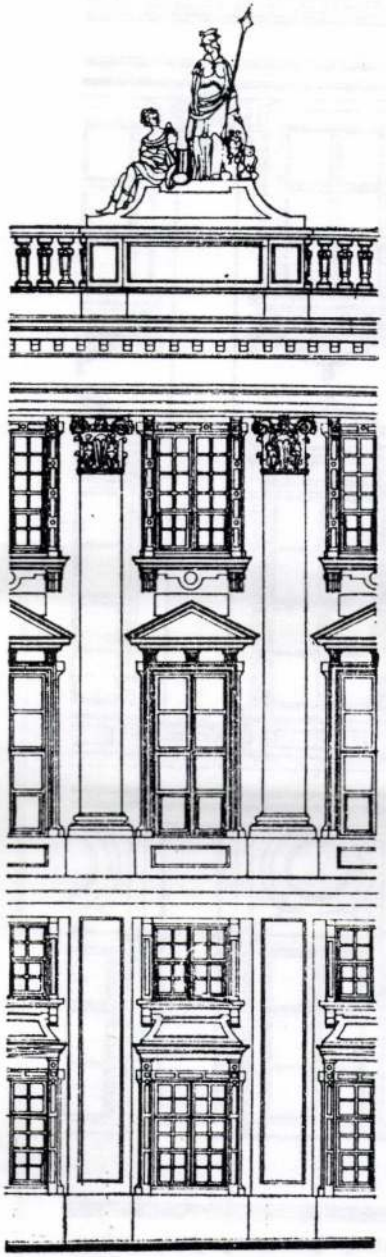

Obr. 2. Bratislava. Primaciálny palác dokončený 1781. Architektonický poriadok hlavného priečelia. M. Hefele.

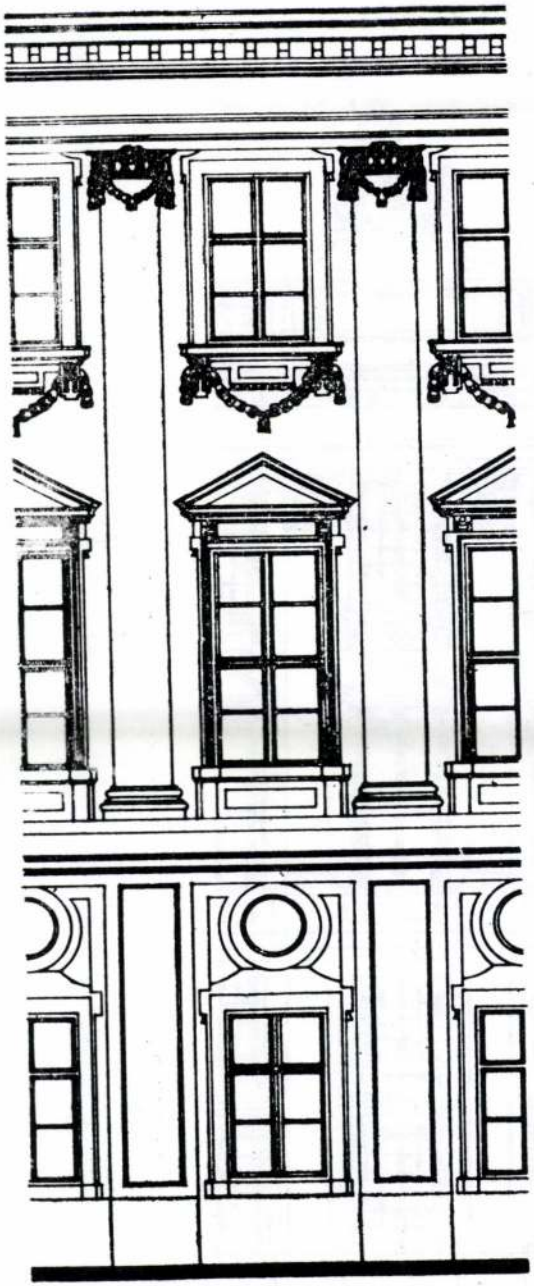

Obr. 3. Szombathely. Biskupský palác dokončený v r. 1783. Architektonický poriadok hlavného priečelia. M. Hefele.

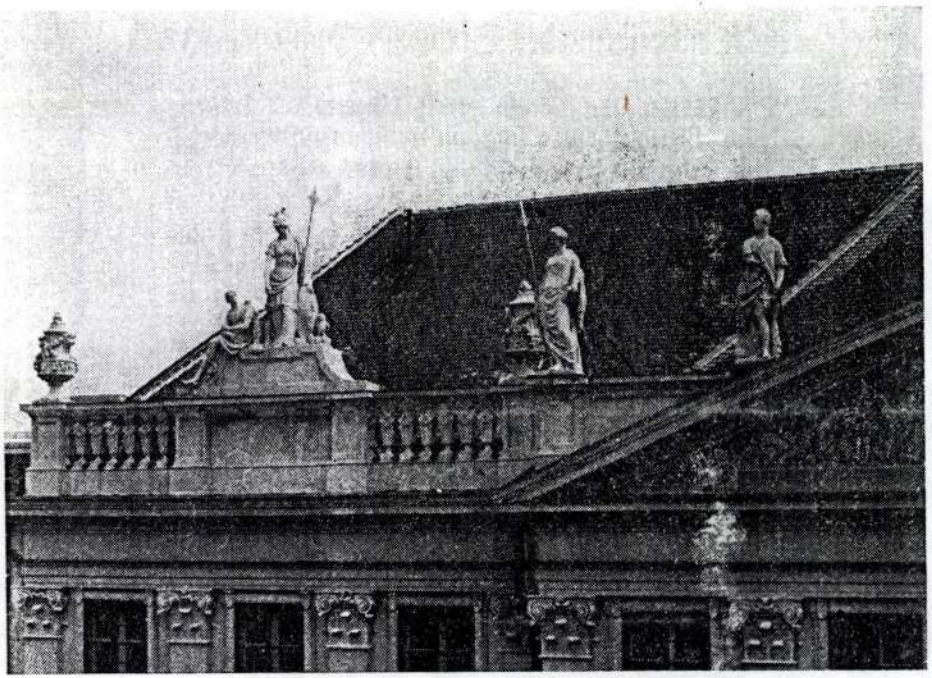

Obr. 4. Bratislava. Primaciálny palác. Horná časť priečelia so sochárskymi alegóriami po pamiatkovej obnove v r. 1974. Foto Ševčíková.

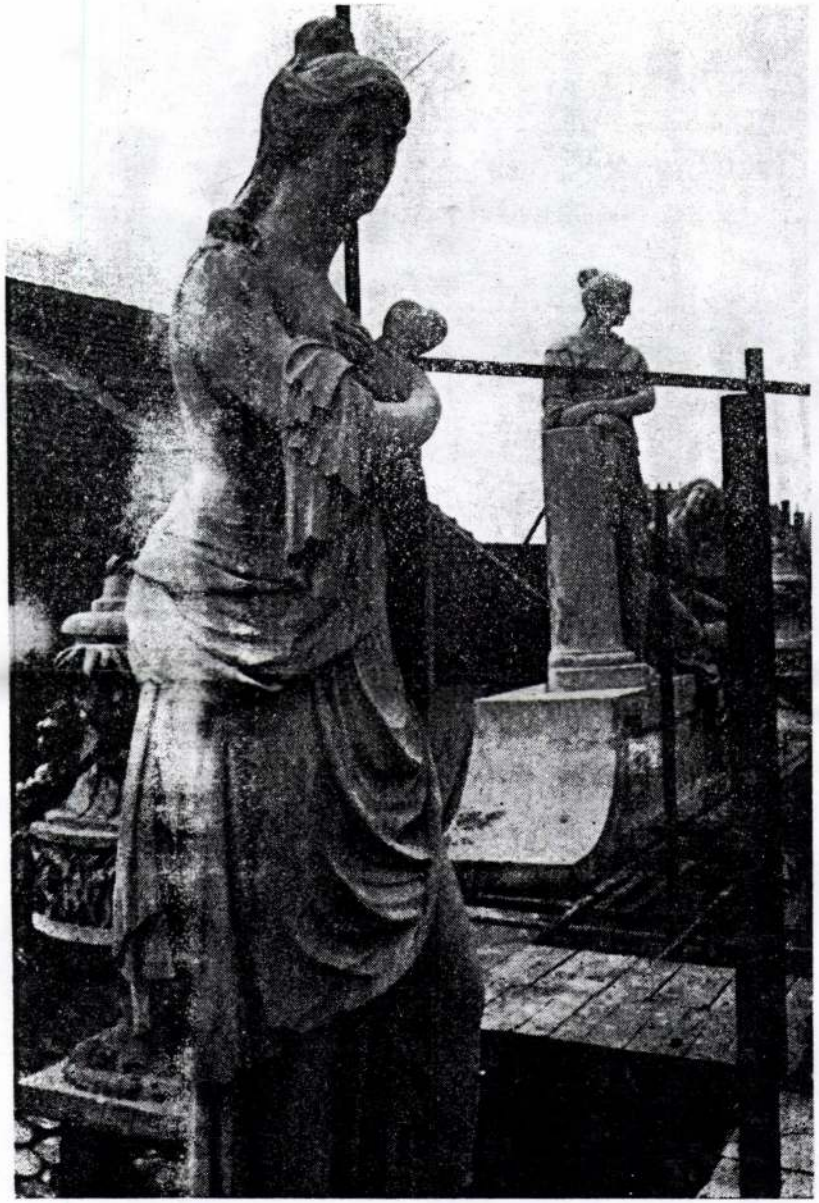

Obr. 7. Sochy na atike Primaciálneho paláca v Bratislave počas pamiatkovej obnovy v r. 1974. Foto Ševčíková.

Obr. 8. Sochárska výzdoba parku v Schönbrunne, r. 1773—1781. Foto Ševčíková.

Obr. 9. Sochárska výzdoba parku v Schönbrunne, r. 1773—1781. Foto Ševčíková

Der Fürstenplatz ist ein etwas längeres als breiteres Viereck. Man kann aus demselben außer dem erstgedachten Ursulinergaßl, welches auf den Barmherzigenplatz führet, durch das Kirchengaßl auf den Hauptplatz; durch das Landhausgäßl rechts in die untere Herrngasse, links aber in die Laurenzergasse, endlich durch das kleine Huttergaßl in die große Huttergasse kommen.

Auf diesem Platz präsentiret sich die herrliche und nach allen Regeln der reinen Architektur 1781 vortreflich hergestellte Erzbischöfliche und Primatialresidenz.

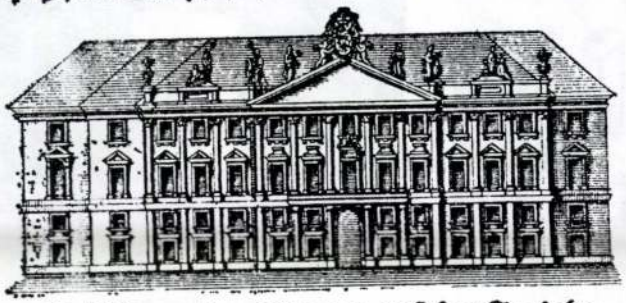

Erklärung der Figuren auf der Faciade.

Die erste Gruppe stellt vor: wie Minerva, als eine weisheitsvolle Beschützerinn der Künste und Wissenschaften einen wißbegierigen Jüngling durch Arithmetik und Geometrie, auf dem Wege der Natur zu den Erkenntnissen leitet: daher steht auf dem Buche, nach welchem der Unterricht geschieht: Zahl, Maaß und Gewicht, und auf den offenen Blättern lieset man: alles kömmt von der Einheit, und alles kehrt wieder in die Einheit zurück. — Hierauf folgt eben diese Figur in einer andern Gestalt; denn sie hat wegen des guten Fortgangs in Erlernung der Wissenschaften das Buch nicht

mehr

Obr. 5. Johann Mathias Korabinski: Beschreibung der königl. ungarischen Haupt-Treu- und Kronungstadt. Pressburg, I. diel. Asi 1786. Primaciálny palác v Bratislave.

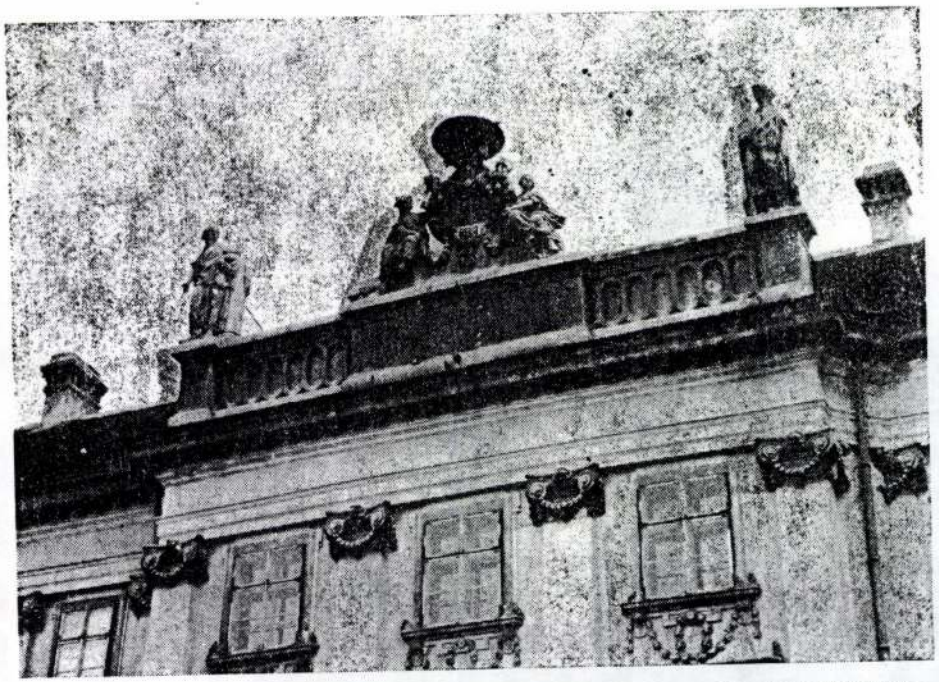

Obr. 6. Szombathely. Biskupský palác. Horná časť priečelia so sochárskymi alegóriami. Foto Ševčíková.

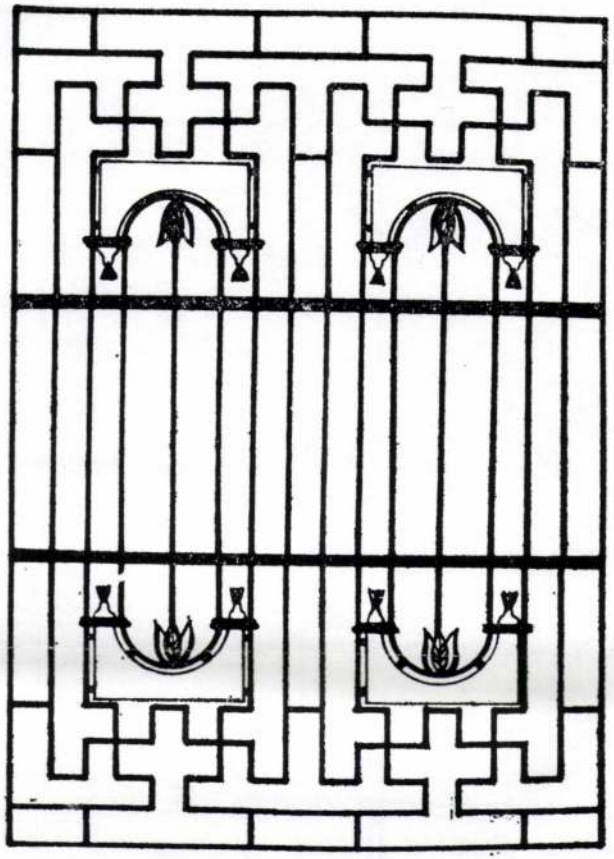

Obr. 10. Bratislava. Arcibiskupský palác, dokončený 1781. Mreže v oknách prízemia na hlavnom priečelí. Zamerala autorka štúdie.

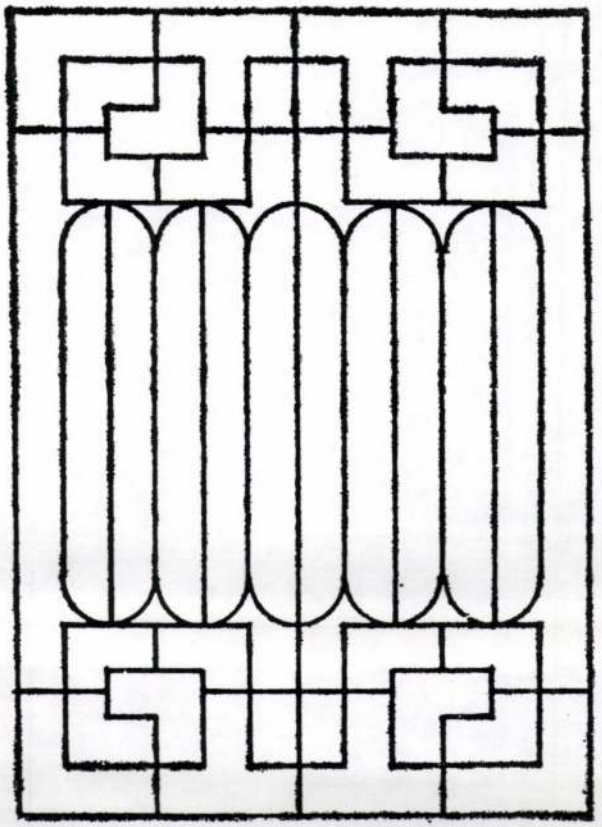

Obr. 11. Szombathely. Biskupský palác dokončený 1783. Mreže v oknách prízemia na hlavnom priečelí. Zamerala autorka štúdia.

HE FELE Menyhárt

HEFELE Menyhért Vasi Szemle 1992/2.

Hefele bibliográfia

A Vasi életrajzi bibliográfiák XXVI. kötete elkésett karácsonyi ajándékként 1990-es dátummal, de valójában 1991. január elején jelent meg. Megszületésének sajátos története van. Míg elődeit a politikai élet hullámzó elvárásai, helytörténeti vonatkozások, vagy érzékelhető tudományos igény hozta világra, addig ezzel a kötettel a nem leplezett cél az volt, hogy ráirányítsa a figyelmet egy általában, sablonszerűen elismert, de igazából sohasem kutatott életre és életműre.

A Magyar Építőművészek Szövetsége Szombathelyi területi Csoportja még 1985-ben egy felhívást tett közzé Hefele halála 200. évfordulója nagyszabású és méltó megünneplésére (részletek a bibliográfia I/32., 34. és 35. tételeiben). A kezdeményezéssel a felhívás közvetlen megküldése nyomán szinte mindenki egyetértett, de valójában senki sem vállalta fel. Végül is a Képtár művészettörténésze, Zsámbéky Mónika kezdett vele foglalkozni, néhány évig szinte minden érdemi intézményi támogatás nélkül.

Az elkészült Hefele bibliográfia egyrészt a kutatás egyik segédeszköze, másrészt az ünneplés gondolata tényének jeles – és már vissza nem vonható állomása. Teljesen világos, hogy ha ezt az 1994-ben kínálkozó alkalmat az arra illetékesek nem használják ki, egy jelentős, közép-európai értelemben is számontartott kulturális eseménytől fosztják meg a várost és a régiót. Gondolom, ez az Alpok–Adria, a Pentagonale és más együttműködési akciók fényében nem közömbös.

Ennek az országhatáron is túlmutató jelentőségnek a teljesen nyilvánvaló visszahatása már a bibliográfia készítése közben is megmutatkozott. Hefele életének legnagyobb alkotásait ugyan Magyarországon, ezen belül is Szombathelyen hozta létre, de ez csupán tevékenységének egy része. Így óhatatlanul is igényelte a munka az eddigi köteteknél megszokotthoz képest nagyobb kitekintést, elsősorban az elmúlt évtizedek külföldi irodalma felé. Ezt, mint „az ördög ügyvédje" a gyűjtés során mindvégig képviseltem. Sajnos, kevés eredménnyel. Megismertem viszont a feladat teljesítését meghatározó kisszerű kereteket, s azt, hogy a gyakorlatban talán még ezek sem voltak teljesen kihasználva. Bizonyára intézményi alapon kellett volna élni a szlovákiai és osztrák könyvtárak segítségével. Ez egyben felhívta volna a figyelmet magára az ügyre is.

Mindezekkel a bibliográfia összeállítója, Dobri Mária is tisztában volt, s sok más mellett ezeket a körülményeket is megemlítette munkája bevezetésében. Segítségem, amiről ír, nem érdemel külön köszönetet. Azt természetesnek tekintettem, hogy a gyűjtőmunkát figyelemmel kísérjem, s örüljek a lépésről-lépésre gyarapodó ismereteknek. Nem tagadom, hogy a nyers cédulaanyagot átlapozva kialakult bennem egy viszonylagos teljességérzet. A kötetet egybelátva viszont a kérdőjelek váltak ismét érzékelhetőbbé.

A korábbi, főképp Kapossy és Géfin kutatásaiban felhasznált, de azóta alig forgatott művek szinte felfedezésszámba mennek, s az egésznek régies hangulatot adnak. Feltételezem azonban, hogy Wurzbachnál modernebb osztrák életrajzi lexikon is létezik, de a Kirchenlexikonnak biztosan van újabb, az 1960-as évekből való kiadása. A háború előtti alapművekből hiányzik Zádor-Rados munkája[1], ami Hefelét 11 helyen említi, s felveti a körmendi kastély klasszicista ízű déli előépítménye szerzőségének lehetőségét. Ezt az újabb kutatás is elfogadja, bár sem megerősíteni, sem megcáfolni nem tudja.[2] Kimaradt Bodányi még korábbi, ismert műve is[3], aminek a szöveget és képeket nem számítva az az érdekessége, hogy a 148. oldalon minden érdemi kom-

mentár nélkül leközölt alaprajza nem a mai palotát, hanem a vártemplomhoz kapcsolódó, egyik korábbi elgondolás tervét mutatja. A második világháború utáni időszak egyik, a magyar műemlékvédelem fejlődésének is fontos állomását jelentő szombathelyi vonatkozású kézirata a városképi és műemléki vizsgálat.[4] Kár, hogy ez kimaradt. A kor elsősorban útikönyv jellegű kiadványainak említései valószínű indokoltan hiányzanak a kötetből, már csak azért is, hiszen az ezt megelőző korszak útikönyvei is kimaradtak. Természetesen nem csupán Szombathelyre gondolok. Ami egyébként az újabb magyar művelődés- és művészettörténeti munkákat illeti, kellő áttekintés hiányában nehezen tudom megítélni, hogy a számos jelentős összefoglaló műben való néhány említés szerepeltetése nem lenne-e túlzó követelmény[5]? Elgondolkodtató viszont, hogy a műemléki topográfia eddig megjelent kötetei közül hányban szerepel – és nemcsak futólag – Hefele. Néhány esetben a korrajz része csupán, másutt, mint Fertődön és Budán, munkái révén kerül szóba.[6]

Közvetlenül házunk táján söpörve gyanítom, hogy van irodalmi nyoma a Hefele-utca elnevezésének, legalább a korabeli napilapokban. Visszatekintve ma már talán kicsit komolytalannak tűnhet, de létezett elképzelés Szombathelyen egy Hefele-sétányra vonatkozóan is. Ez persze nem fontos adat, de egy elmúlt korszak értékelési felfogásával az utókor megbecsülésének állít sajátos emléket.[7] A Vasi Szemle 1933–1976. éveket összefogó repertóriumában egyébként ezen az ábrán kívül Hefele nevét csak egyetlen egyszer találtam meg. Mennyi hullana ki, ha nem csupán a címeket, hanem a szövegeket is megrostálnánk ?!

A külföldi szakirodalomra térve hiányzik a kötetből a nagy szlovák műemlékjegyzék, és természetesen azok a kisebb összeállítások is, amelyek körzetenként leltározták fel az országrész ingatlan és ingó értékeit[8]: Igen kár továbbá, hogy a szlovákiai szakfolyóiratok, főképp a Pamiatky a Muzeá és hasonlók évfolyamait nem sikerült átforgatni. Sajnos, ezek Szombathelyen sehol sem érhetők el. Az Országos Széchenyi Könyvtár őrzi azt a munkát is, ami Hefele palotáival foglalkozik.[9] Pozsonyra vonatkozóan bizonyára több adat volna nyerhető Kertész János bibliográfiájából, ami talán az első világháború utáni idők szlovák, német, és magyar nyelvű könyvtermése szempontjából adhatna újat.[10]

Az ausztriai munkákkal kapcsolatban hiányolom az Österreichische Kunsttopographie köteteinek átnézését. Az osztrák műemlékjegyzéknek is felfogható Dehio sorozatra sincs utalás, holott az alsó-ausztriai kötet Hefele sonntagbergi működése kapcsán nemcsak az ismert főoltárról beszél, de az egyik mellékoltárt (Mária mennybemenetele) és a szószéket is művei közé sorolja. Feltételezi továbbá, hogy a kórustól északra fekvő Szentsírkápolna szintén mesterünk műve.[11] Vajon lehetnek-e hasonló felfedezések a német Dehiokban is?

Az egyes művekről szóló résszel kapcsolatban: A szombathelyi székesegyháznál elmaradt a magyar székesegyházakat bemutató kötet[12] és Sill Ferenc írása, ami a templom későbbi sorsát és újjáépítését ismerteti.[13] Leginkább helytörténeti érdekessége miatt sajnálható Németh János színművének mellőzése, mivel az a székesegyház újjáépítésével kapcsolatos, de egyben Hefele alakjának kedves megrajzolása miatt is figyelemreméltó. Kiadása előtt több kéziratos példánya is ismert volt.[14] A püspöki palota kapcsán jó lett volna említeni B. Thomas Editnek a Sala terrenaval kapcsolatos művét[15], az Eölbey-háznál pedig talán saját kis cikkemet.[16]

További néhány apróság: Hefele feltételezett „arcképe" nem a szombathelyi székesegyházban, hanem a Magyar Nemzeti Galériában van, hacsak a közelmúltban vissza nem került Szentgotthárdra. A Magyarország műemlékei-nek része Gerecze munkája. Pontosítandók Lyka műveinek adatai is.[17]

1994. augusztus 31-én 9 órakor

TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAK

az Eölbei-házban
(Szily János u. 2.)

Program:

Bevezetőt mond:
dr. Konkoly István megyéspüspök.

Előadások:

Brenner Vilmos:
Melchior Hefele - egy középeurópai építész

Edith Schmidmaier:
Melchior Hefele mint a passaui rezidencia "felújítója"

Heckenast János:
Melchior Hefele Vas megyei működése

Kelényi György:
A szombathelyi székesegyház helye a 18. századi építészet történetében

Zsámbéky Monika:
Melchior Hefele mecénásai

Az ülésszak elnöke:
Szilágyi István
Szombathely főépítésze.

Hefele Menyhért

WISSENSCHAFTLICHE TAGUNG

um 9 Uhr am 31. August
im Eölbei-Haus
(Szily J. u. 2.)

Programm:

Einführung vom
Diözesanbischof dr. István Konkoly

Vorträge:

Wilhelm Brenner:
Melchior Hefele - ein Architekt Mitteleuropas

Edith Schmidmaier:
Melchior Hefele als "Erneuerer" der Passauer Residenz

János Heckenast:
Die Tätigkeit von Melchior Hefele im Komitat Vas

György Kelényi:
Der Platz der Kathedrale von Szombathely in der Geschichte der Architektur des 18. Jahrhunderts

Monika Zsámbéky:
Mäzene von Melchior Hefele

Vorsitzender der Tagung:
István Szilágyi
Oberarchitekt von Szombathely.

A Hefele bibliográfia, mint a hasonló munkák mindegyike, továbbfejlesztésre, pótlásra, kijavításra vár. Remélem, hogy e feladatot azok a kutatók is segítik majd, akik az ünnepi megemlékezés tudományos előkészítésén fáradoznak. Ezért csak közösen kérhetjük az összeállító Dobri Máriát és a témavezető Takács Miklóst, hogy munkájukat ne tekintsék befejezettnek, hiszen egy újabb, 1994. évi kiadás mindenképp indokolt és reális is.

Mindez a várakozás természetesen nem csökkenti az eddig elvégzett munka értékét. Elsősorban Dobri Máriát illeti ezért köszönet. De szeretném a Berzsenyi Könyvtárnak is megköszönni, hogy javaslatomat elfogadva ezt a feladatot is terveibe iktatta és sikeresen meg is valósította.

JEGYZETEK

1. Zádor Anna–Rados Jenő: A klasszicizmus építészete Magyarországon. MTA, Bp. 1943.
2. Koppány Tibor: Körmend városának építéstörténete. Körmend, 1986.
3. Bodányi Ödön: Szombathely város fejlődése 1895–1910-ig és műszaki létesítményei. Bp., 1910. Az említett ábra a 148. oldalon található.
4. Szombathely városképi és műemléki vizsgálata Bp., 1951. Múzeumok és Műemlékek Országos Központja.
5. Ilyenekre gondolok, mint Kosáry Domokos: Művelődés a XVIII. századi Magyarországon, Bp., 1983., Magyarországi reneszánsz és barokk, Bp., 1975., Művészet és felvilágosodás, Bp., 1978. és hasonlók.
6. Magyarország műemléki topográfiája II. kötet Sopron és környéke műemlékei, Bp., 1956., VI. kötet Budapest műemlékei, Bp., 1962., VII. kötet Heves megye műemlékei Bp., 1969.
7. Vasi Szemle 1958/1. 55. o. képe.
8. Súpis pamiatok na Slovensku. Slovensky Ústav Pamiatkovej Starostlivosti a Ochramy Prirody. Obzor Bratislava. Red.: dr. Alžbeta Güntherová I–III. 1967–69. A kisebb munkákról nincs megfelelő címleírásom.
9. Ševčiková, Zuzana: Priecelie dvoch palácovych stavieb M. Hefeleho = Zbornik filozofickej a pedagogickej fakulty Univerzity Komenského Musaica 15–16. Bratislava, 1984. 125–145. o.
10. Kertész János: Pozsony város és Pozsony vármegye bibliográfiája. A Nemzeti Kultúra különlenyomata Komárom, 1935.
11. Dehio Handbuch die Kunstdenkmäler Österreichs Niederösterreich. Neubearbeitet von Richard Kurt Donin. Fünfte, verbesserte Auflage, Wien–München, 1976.
12. Magyar székesegyházak. Szerk.: Éri István Bp., 1989.
13. Sill Ferenc: A szombathelyi székesegyház újjáépítése In: A 200 éves szombathelyi egyházmegye emlékkönyve 127–173. o. Szombathely, 1977.
14. Beszél a székesegyház. Ünnepi játék 3 felvonásban. Írta és rendezte Németh János plébános 1947 szeptember H.n., é.n. (1989, vagy 1990.)
15. Edit B. Thomas: Affreschi di Dorffmaister a Szombathely. Il primo museo ungherese = Acta Hist. Artium Hung. Tom. XII., 1966., német nyelvű cikke: Dorffmaister-Fresken im Bischofspalast von Szombathely (Steinamanger) Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1981.
16. Szilágyi István: Anreith János György emlékére = Vasi Szemle 1973/2. 301–303. o.
17. Lyka művei helyesen: A táblabíró-világ művészete 1800–1850. Bp., 1922., újabb kiadása Bp., 1981. Kissé átdolgozott kiadása: Magyar művészet 1800–1850. Bp., 1939., újabb kiadása Bp., 1942. (magyar könyvnap).

(Összeállította Dobri Mária, Berzsenyi Megyei Könyvtár kiadása 1990. 63. o. Vasi életrajzi bibliográfiák 26. kötete)

Szilágyi István

Horváth János vázlatfüzetéből

HEFELE, MELCHIOR

1996. december 27. PÉNTEK

VAS NÉPE

Répceszentgyörgyön megkezdték a kastély helyreállítását

● Simon E.

Több mint két évvel ezelőtt vásárolta meg egy osztrák férfi az önkormányzattól a kétszáz évvel ezelőtt Hefele Menyhért tervei alapján Szentgyörgyi Horváth II. Zsigmond által építtetett répceszentgyörgyi későbarokk stílusú kastélyt. *Florian Hemdleré* lett az egykori püspöki rezidencia — később MÁV nevelőotthon — és a természetvédelmi területté nyilvánított csaknem hat hektáros, egykor gyönyörű park egyaránt.

Fotó: Kaczmarski Zoltán

Az osztrák üzletember itteni tervei között szerepelt egy oktatási centrum kialakítása, a sportpályák és a csónakázótó felújítása, azaz egy vonzó kirándulóhely megteremtése. Az eltelt időszak során a falu népe — és az időnként idelátogatók — nem sok változást tapasztaltak a birtokon, többen szóvá is tették — megróva az önkormányzatot —, talán mégsem egy külföldinek kellett volna eladni az értékes kastélyt. Hiszen mégcsak állagmegóvást sem végeztek rajta, a birtokon található többi épületről nem is beszélve. A parkban időnként tisztogattak, ám az egykori csónakázótó medrét például mérhetetlen gaztenger borítja.

Nos, a kétkedők — akik nem hittek a külföldi ígéretében — kissé megnyugodhatnak: néhány hete megkezdték a kastélyépületen a helyreállítási munkálatokat. A tulajdonosnak azért kellett eddig várnia, mert a védett épülethez műemléki engedélyek nélkül nem nyúlhatott hozzá. Egy hónapja azonban budapesti szakemberek falkutatást végeztek a kastélyban, amelynek során föltárták az eredeti állapotot. A restaurátorok — mondhatni — elégedettek voltak, úgy látták, a kastély változó funkciójából adódó átépítések nem okoztak helyrehozhatatlan károkat.

A Florian Hemdler által megbízott munkások ezután láthattak hozzá a tatarozáshoz. Az épület egy részéről már eltávolították a vakolatot, s az időjárás függvényében folytatják a munkát. A fennmaradt Hefele-terveknek és a műemléki előírásoknak megfelelően próbálják alakítani a kastély képét. A külső helyreállítás várhatóan tavasszal folytatódik, addig a házon belül tényked nek a munkások. Eltávolítják a helyiségekből az építészetileg oda nem illő formákat, például a műanyag falborításokat. A tulajdonos megbízottja szerint még nem dőlt el véglegesen, hogy milyen célra is használják majd a megyében Mikes-kastélyként ismert épületegyüttest.

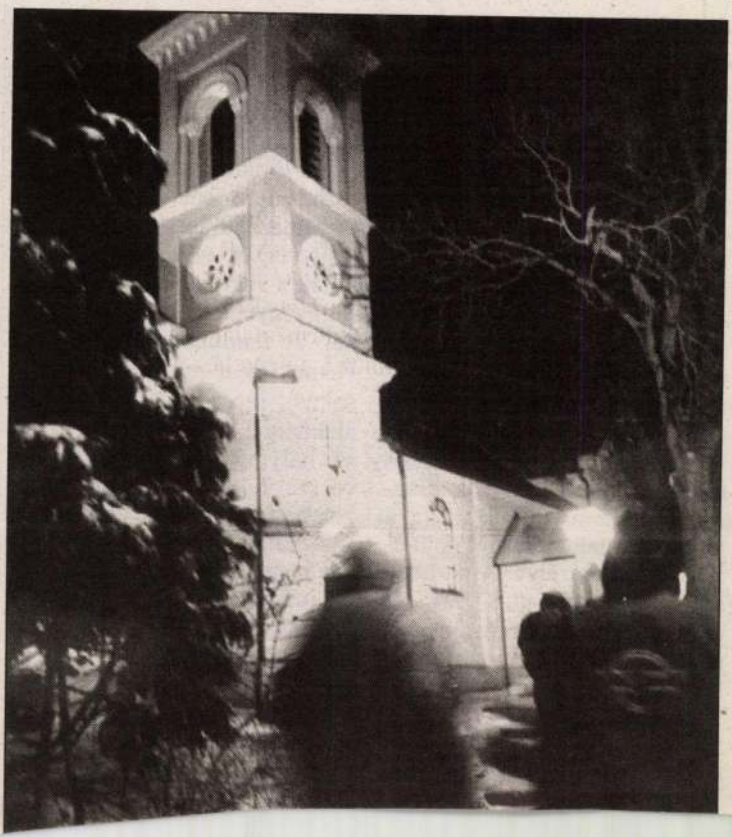

HEFELE MENYHÉRT

Hefele Menyhért:

Mučsényi Mihály: Kritikus gondolatok és liberalizmus tényeken Erzsébetnek a pitaltörténetéhez.

Sopron Lenkle 1997 (LI.) 11 okk.

ad 3.9. b) kiegészítés: A f
annak kezdeténél általában
közalkalmazott távollétéből
lehetövé tevö módon kell be

ad 3.9. d) tanulmányi, kuta
fizetés nélküli szabadság t
kérésére az igazgató a munk
költségtérítést állapíthat
tanulmányi cél idötartamára

ad 3.9. f) kiegészítés: Tan
közalkalmazott köteles anna
jelezni. A késedelmes bejel
szabadsággal való támogatás

ad 3.16 a)
Az intézet közalkalmazotti
vagy intézmény az intézeti
az igazgató írásbeli engedé
belül tarthat magánál vagy

/leltári felelösséggel tart
- a személyes használat
ellenében átvett vagyontárg
- a pályázati források
nyilvántartásköteles állóes
témavezetök.

A Hefele-életmű Szombathelyen

Lővei Pál

Nagyjából egy időben a velencei Palazzo Grassi monumentális építészeti kiállításával (*A reneszánsz Brunelleschitől Michelangelóig: az építészeti ábrázolás*) bár csak egyetlen régi mester — *Melchior Hefele* építész (1716—1794) — életművét bemutató, mégis sok szempontból hasonló tárlat volt látható a Szombathelyi Képtárban. Mindkettő számos korabeli tervrajzzal, festménnyel, grafikai lappal, építési szerződéssel, az építéstechnika hasonló tárgyi emlékeivel próbálta felidézni legalább az építészeti tervezés és az építőművészet alkotó folyamatát, ha már a „végtermék", a reneszánsz, illetve barokk, klasszicizáló barokk épület a maga anyagi valójában nem sorakoztatható fel kiállítási tárgyként.

Az összehasonlítás mégis teljesen igazságtalan. Nemcsak azért, mert a hazai kiállítás nem egy egész stíluskorszak összefoglalását adja, hanem azért is, mert túl minden nyilvánvaló anyagi, biztosítási, kölcsönzési problémán — Velencében ilyenek láthatóan nem játszottak szerepet — egyszerűen összemérhetetlenek a történelem adta lehetőségek. A Palazzo Grassiban 32 eredeti, a XV—XVI. századból származó, fából faragott, részben festett vagy berakással díszített építészeti modell korábban soha be nem mutatott együttesére fűzhették fel a rendezők a 421, három emeletet zsúfoltan kitöltő kiállítási tárgy által közvetített mondanivalót. Nálunk, ha elvétve készülhetett is ilyen modell a reneszánsz idején, még említése se ismert, és még a XVIII—XIX. század időszakából is csak alig néhány eredeti modell lelhető fel (legjelentősebb az esztergomi bazilika gyűjteménye). Írott források szólnak elpusztult darabokról, így éppen a Hefele-kiállítás szempontjából nagy jelentősége lett volna, ha a fertődi kastélyegyüttes 1784-ben Pozsonyban kiadott, nyolc metszettel illusztrált, a kiállításon is szereplő leírásában (*Beschreibung des hochfürstlichen Schlosses Esterhaz im Königreiche Ungarn*) említett modellek fennmaradtak volna. Amit ezen a téren végül mégis sikerült legalább fényképen bemutatni, nem Magyarországra készült és nem épületmodell volt, „csak" — igaz szépséges — berendezési tárgy: Hefele 1751-ben készítette el az alsó-ausztriai Sonntagberg búcsújáró-templomának kegyképéhez az új ezüstfoglalat terveit, a képkeret hársfa-modelljét — erre a famagra kalapálták rá egykor az ezüstkeret lemezeit — ma a Berlin-Charlottenburg kastélyában lévő iparművészeti múzeum őrzi. A velencei reneszánsz kiállításon felsorakoztatott párkányprofil-tervekhez hasonló is csak egy volt Szombathelyen — az is meglepetést jelentett —, a sonntagbergi főoltár párkányprofilja.

Barokk építészeti kiállítás utoljára majdnem másfél évtizeddel ezelőtt, 1980-ban volt Magyarországon, annak előtte pedig talán sosem. 1980-ban a Magyar Nemzeti Galéria *Barokk tervek és vázlatok 1650—1760* című tárlatát a kényszerűség terelte az építészeti tervek felé, az a felismerés, hogy — Mojzer Miklós katalógusbeli előszavával szólva — „nincs régi magyarországi rajzművészet", legalábbis Európa nyugatabbra eső tájainak késő reneszánsz és barokk, részben akadémiai rajzi gyakorlatához képest. Az emlékezetes kiállítás így túlnyomórészt építészeti- és kertterveket, valamint főleg templomi berendezésekhez készült vázlatokat, tervrajzokat sorakoztatott fel — mindannyiunk örömére. A vázlatos grafikai megmunkálású barokk tervrajzok ugyanis igencsak látványosak.

Ugyanerre a felismerésre juthatott a szombathelyi közönség is 1994 őszén, Hefele terveit szemlélve. A kiállítás az építész halálának kétszázadik évfordulója alkalmából született, a legjelentősebb műveit őrző Szombathelyen, ahol a ferencesek Szent Erzsébet-templomának kriptájában maradványai ma is nyugszanak. A kiállítás létrehozói a tárgyban leginkább érdekeltek, a Szombathelyi Püspökség, a Vas megyei és a Szombathely városi Önkormányzatok voltak, helyszínül a Szombathelyi Képtár nagyméretű, hosszú pillérekkel némileg tagolt terű emeleti termét választották. A munka dandárját — ha segítőkkel is — Zsámbéky Mónika művészettörténész végezte. Évek óta lehetett tudni, hogy gyűjti az anyagot, szerkesztésében készül a végül komolyra is sikeredett katalógus. Aki csak kicsit is belegondolt, mibe vágta a fejszéjét, beleborzongott. A tárgykölcsönzés végül négy ország (ezek területére esik Hefele munkássága) 35 intézményét mozgatta meg, érkeztek műtárgyak Ausztriából (Bécs, Seitenstetten, Sonntagberg), Németországból (Passau), Szlovákiából (Pozsony) — Würzburgot és Berlint már ki kellett hagyni, mert túl messze fekszenek, és a szállítás, biztosítás túl drága lett volna. A katalógus kölcsönzői névsorát

fe Lugossy László, ef Zámbó István, Szentiványi Kálmán: Álomi Reményfűző Intézet, fotóhappening, „filmkészítési jelenet" a Relatív, (eredetileg: Minden relatív!) című kiállításhoz, Szentendre, 1976 (Lásd még: Edwinizmus, Mozgó Hivatal-Kutyaól, Művészetszaporító Központ) (Fotó: Szentiványi Kálmán)

akik — továbbra is a nem profi „életművészek" ideáljával élve — lassan sikeresen intézményesültek. Eközben az első független terek jelentősége is megváltozott. Szerveződések újabb hullámai, független terek szívták fel az újabb művészgenerációk tevékenységét, s ma már mást jelent a Stúdió mint független kulturális bázis, mint jelentett tegnap.

A hetvenes évek elején alapvető megnyilvánulási lehetőséget jelentett a Vajda László Stúdió, mivel akkoriban ilyen hely nem sok akadt. Nem kevésbé szimpatikusnak tűnhetett a kiállító vagy fellépő művészek számára, hogy a Stúdió szerveződésének — a házigazda művészek dadaista művészetfelfogásából táplálkozó — jellege valóban az akkori helyzetre szabott volt: befogadta a legkülönbözőbb művészetekhez, műfajokhoz, áramlatokhoz kapcsolódó spontán kezdeményezéseket, a művészeknek megnyilvánulási lehetőségeket, teret biztosító nyitott bázisként működött. S ez volt a legfontosabb. A házigazdák minden szervezést, a kulccsal együtt, a művészekre bíztak, azt is, hogy egyáltalán legyen közönség. Több művészgeneráció számára is fontos centrum volt a Vajda Lajos Stúdió: *Szirtes János, Lois Viktor, Bukta Imre, Bernáth(y) Sándor,* később a *Hejettes Szomlyazók* tagjai kapcsolódtak különböző időszakokban a szentendrei szerveződéshez, s ma is újabb fiatal képzőművészek keresnek ott kiállítási lehetőséget.

A Vajda Lajos Stúdió ma már csak egy a sok közül az örvendetesen kibővült független szcénában, s ez egészen más szerepet jelenthet: a minden mederből gyűjtés felelőssége helyett inkább egy szűkebb, határozottabb szelekció színfoltjaival történő megjelenés igényét. Ez pedig legintezívebben egy olyan újabb generációt képviselő karakteres művészcsoport vagy galerista szervezésében valósulhat meg, akiben friss a vágy, hogy hasson a művészeti életre. Galeristának nem adnák át a teret, félnek az esetleg túl szűk ízléstől, a kereskedelmi galériává változástól. Igazi reinkarnációjukat leginkább egy *Újlak-csoport* típusú társaságban látnák, ám ilyen markáns szerveződés kevesebb adódik, s nem biztos, hogy ezeknek természetes volna a szentendrei alapítókkal való együttélés. Így

fe Lugossy László bemutatja a Kutatóművészek képes hetilapját, a VASÁRNAPI KALAPÁCS-ot (A Vasárnapi Kalapács című kiállításhoz készült par excellence fotó-újságlapok egyike), Bercsényi Klub, Bp., 1975 (Fotó Szentiványi Kálmán)

egyelőre továbbra is a szentendreiek a házigazdák, a Vajda pince pedig a következő félévben elsősorban a szentendrei szoborpark-tervek műhelye lesz.

* * *

Az elkövetkezendő hónapokban az Új Művészet hasábjain sorozatot közlünk a magyarországi független terek és a kereskedelmi galériák egyes jellegzetes generációinak és típusainak fejlődéséről, helyzetéről. Az írások a kiállítási tereknek és galériáknak a művészeti mezőben és művészeti piacon betöltött helyét mutatják be.

HEFELE, MELCHIOR

Melchior Hefele: Faragott képkeret modellje a sonntagbergi kegyképhez, 1751, hársfa, 272×214 cm, Berlin, Kunstgewerbemuseum Schloss Charlottenburg

böngészve így is imponáló az eredmény, különösen ha azt is figyelembe vesszük, hogy a kiállítás eredetileg Passauban tervezett ismétlését a „szegény" németek a költségekre hivatkozva végül lemondták. A kölcsöntárgyak egy része, elsősorban az alsó-ausztriai seitenstetteni bencés apátság templomának homlokzati terve és hosszmetszete, valamint a sonntagbergi kegytemplom oltártervei a kiállítás legemlékezetesebb darabjai közé tartoznak.

A tárlat elrendezésének alapja a művek keletkezésének kronológiája volt. Kivételt jelentett a belépő látogatóval szemben lévő hátsó teremfal, amelynek közepén nagyobb, látványosabb tárgyak, a szombathelyi székesegyház szétbombázott berendezésének maradványai sorakoztak. Ezek egyi-

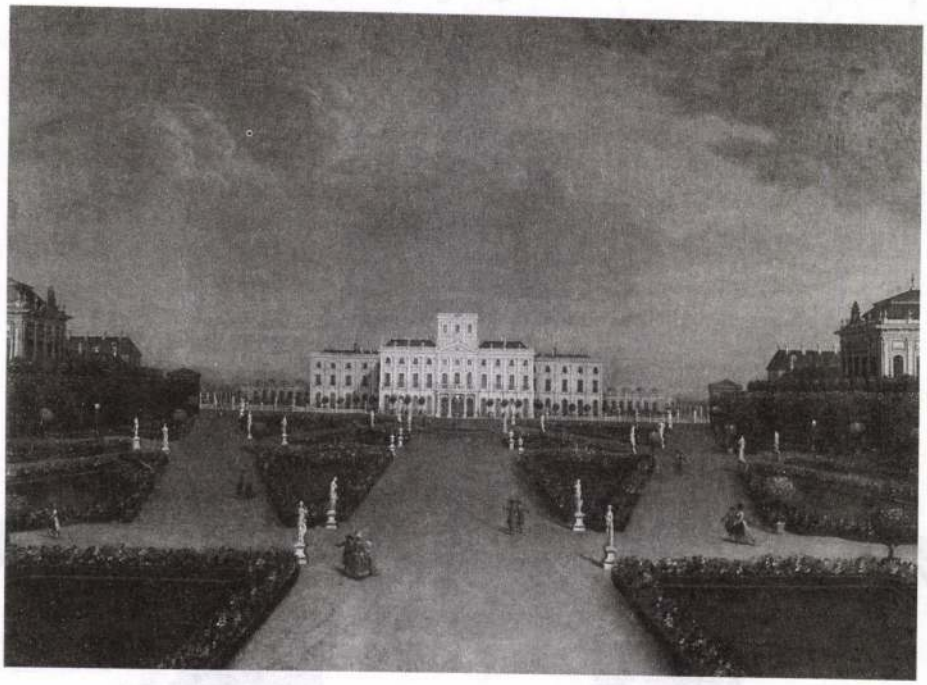

Bartolomeo G. Pejci: A fertődi kastély a kert felől,
1792, olaj, vászon, 120×80 cm, Budapest,
Országos Műemlékvédelmi Hivatal, Építészeti Múzeum
(Fotó Székely Anikó)

ke, egy aranyozott fa-gipsz oszlopfő került a plakátra és a katalógus címlapjára. A hosszú falszakaszokon a nagy terem jelentős távlataiból egyhangú lehetett volna a kisebb méretű, nem vagy alig színezett tervrajzok és az illusztrációul szolgáló fényképek sorozata, ha nem történik volna meg a sort a jó érzékkel elhelyezett, egyébként a kiállítás témájához tartalmilag is jól illeszkedő festmények, elsősorban a megbízókat ábrázoló portrék. A szemrevaló összkép talán még jobb is lehetett volna, ha kicsit bátrabban nyúlnak a rendezők a fényképekhez, és távolabbról is élvezhető méretű nagyításokat állítanak ki. Az épületek mai állapotát mutató felvételek ugyanis, amelyek néhány esetben, eredeti tervrajzok híján, egyedül alkottak egy-egy kiállítási egységet, túlságosan kicsire sikerültek. Régi képeslapok, archív felvételek — több ilyen szerepelt a kiállításon — kis méretükben is lehetnek jó kiállítási darabok, mai felvételek 18×24, sőt 13×18 cm-es nagyításai azonban, ha ráadásul nem is távoli vidékek emlékeiről, hanem szombathelyi épülethomlokzatokról készültek, kicsit komikusak és hatásrombolók (nem beszélve arról, hogy némelyikről nagyon lerítt, hogy nem profi fotós készítette; az építészeti fényképezés komoly gyakorlatot és jó felszerelést kíván, és ha időnként rá is szorulunk saját felvételeink dokumentatív publikálására, ez kiállításokon nem vezet sikerre).

A barokk építész nemcsak anyagilag függött megbízójától. A kor művelt főpapi és arisztokrata építtetői jóval inkább birtokában voltak az építészeti és rajzi műveltség alapfogalmainak, a kivitelezői gyakorlat fortélyainak, mint a mai kor embere. Hangsúlyos szerepeltetésük egy építészeti kiállításon igencsak indokolt. Dominik Gussmann seitenstetteni apát festett képmása, a Leopold Firmian passaui püspököt, herceg Esterházy Miklóst és Batthyány József prímást ábrázoló olajképek és metszetek, gróf Zichy Ferenc győri, Esterházy Károly egri és Szily János szombathelyi püspökök portréi a tárlat szerves részét alkották, változó stílusukkal — vegyes művészeti színvonaluk ellenére is — egyben jó párhuzamot kínáltak Hefele 1740-es évektől a XVIII. század végéig tartó alkotói periódusának egyre jobban a klasszicizmus felé mutató stílusigazodásához.

Két nagyméretű, épített tájat ábrázoló, színes olajkép is megragadhatta a látogatót. *Bartolomeo G. Pejci* 1792-ből származó, a fertődi kastély kert felőli nézetét és a barokk kertet ábrázoló munkája az Országos Műemlékvédelmi Hivatal Magyar Építészeti Múzeumának gyűjteményből való, és a Hivatal elnökének szobájából került a kiállításra. Batthyány József prímás Hefele tervei szerint 1783 körül a budai Császármalom közelében épített, a XX. század elején lebontott, szerény nyaralójának külső képét *Telepi György* 1852-ből való városképe és *Pörge Gergely* 1914-es ceruzarajza (mindkettő a Budapesti Történeti Múzeumban) őrizte meg.

A fertődi kastély kiépítésének 1761—62 táján készült, madártávlatú vezértervét Voit Pál attribuálta Hefelének, a távolabbról tökéletes összképet nyújtó, lavírozott tusrajz közelről nézve hosszan szemlélhető, gondosan kidolgozott apró részletek sokaságával szolgált a látogató örömére.

A kiállítási anyag összegyűjtője mindent elkövetett, hogy minél gazdagabban illusztrálja Hefele egyes épületeit. A tervrajzok mellett az említettekhez hasonló, későbbi ábrázolások, valamint városképi metszetek, régi és új fényképek sorakoztak a falakon. Előttük tárlókban kaptak helyet azok a korabeli tárgyak, amelyek főleg a megbízó személyén keresztül szorosan kapcsolódtak a Hefele által alakított építészeti kerethez, vagy a tervei szerint készült belső berendezéshez. A Zichy Ferenc püspök megbízásából Hefele által megújított belsőjű győri székesegyház jórészt elveszett dokumentációját némileg pótolta a főpap ezüst misekészlete és két korabeli gyertyatartó. A Szily püspök építtette novai plébániatemplomból (Hefele itt is a belső kialakításban játszott fontos szerepet) ötvösművű kehely és cibórium, a szombathelyi székesegyházból ereklyetartó és kehely, valamint a főpap díszes dalmatikája, a szombathelyi püspöki palotából két korabeli szék szerepelt a tárlaton.

A mindenáron való dokumentálás azonban néhány esetben már nem igazán elfogadható mértékű kompromisszumokkal járt együtt. A Hefele által emeletráépítéssel bővíteni tervezett nagycenki kastély tőle származó tervrajza, valamint a jelenlegi, végül szerényebb terv alapján létrejött állapot fényképe mellett felesleges volt a mai állapotot két 1952-ből származó alaprajzi felméréssel kiegészíteni, mert Hefele tevékenységéről semmilyen információval nem szolgáltak, legfeljebb az utóbbi évtizedeknek a XVIII. századi gyakorlathoz képest elképesztő mértékű építészeti rajzi színvonaltalanságát (tisztelet a kivételnek...) lehetett velük illusztrálni. A győri székesegyház XVII—XVIII. századi történetének valóban nem maradt fenn sok eredeti rajzi dokumentuma, de ha már a kiállítás rendezője szükségesnek tartotta a jelenlegi képére a XIX. század első felében kiépített főhomlokzat szerepeltetését, Csányi Károly 1914-ből származó, igénytelen felmérési rajza helyett rendelkezésre állt volna Handler Jakab 1823-as évszámú, gondosan rajzolt homlokzati terve is. Az újabb rajzok, archív vagy mai fényképek kiállítási feliratiban több esetben is hiányzott a készítési idő pontos, vagy bizonytalanabb esetekben legalább hozzávetőleges meghatározása.

Fontos részleget képezett a kiállításon a szombathelyi székesegyház már említett, 1945-ben lehullott belső építészeti és szobrászati elemeinek együttese. Ezek tanúsítják azt a műgondot, amellyel a gyakran nagy magasságokban elhelyezett díszítőelemeket részleteikkel együtt egykor megtervezték, és a gondosságot, amellyel azután kivitelezésük megtörtént. *Jakob Philipp Prokopp* téglára felhordott gipszből mintázott angyalfejei mai, töredékes formájukban is kétségtelenül műalkotások, kiállítási-múzeumi darabok. A székesegyház tetőterében felhalmozott, pusztuló állagú maradványok feltétlenül jobb sorsra, restaurálásra és gondos megőrzésre érdemesek.

Jelentős számú korabeli levéltári forrás illusztrálta a gyakran elhúzódó építkezések folyamatát a tervezéstől az egyes berendezési tárgyak elkészítéséig. A korszak kutatói által kemény munkával „vadászott" szerződések kusza aláírásaikkal, pirosló viaszpecséteikkel, vagy az anyakönyvek szépen vezetett listái látványnak sem voltak rosszak, elmélyültebb böngészésük pedig a kiolvasás, a felismerés, a megértés különleges örömeivel is járhatott. A győri székesegyház berendezési tárgyairól intézkedő szerződések pecsétei megőrizték *Franz Anton Maulbertsch* és *Anton Rogg* bécsi aranyozó hagyományos művészcímerét a három üres pajzszsal, *Josef Gottschall* bécsi kőfaragó családjegyét. Maulbertsch szombathelyi szerződésén egy másik, nemesi jellegű, sisakkal és sisakdísszel gazdagított

Jakob Philipp Prokopp: Angyalfej a szombathelyi székesegyház elpusztult belső dekorációjából, XVIII. század vége (Fotó Székely Anikó)

címer volt felfedezhető. Hefele hasonló szerkezetű címerének ábrája jobbra lépő szárnyas griff, a sisakdíszben emberi félalakkal.

Komoly érdeme az elismerésre rászolgált kiállításnak és katalógusának, hogy Hefele életpályáját a maga teljességében igyekezett bemutatni, egymás mellé helyezve a külföldi és hazai műveket. Ismételten, de talán az eddigieknél hangsúlyosabb formában nyert bizonyítást, hogy a népszerűsítő, de egyes esetekben a szakmai művekben is szereplő, szombathelyi Hefele Menyhért valójában nem létezik: ha pontosan szeretnénk kifejezni magunkat, a halotti anyakönyv bejegyzésének megfelelően a bécsi Melchior Hefele építészről kell beszélni. Ez semmivel nem kisebbíti azt a tényt, hogy az osztrák—magyar késő barokk egyik legnagyobb építészének fő műve, a szombathelyi városképben ma is meghatározó püspöki székhely építészeti együttese Magyarországon található. Az csak a sors sajátos fintora, hogy az agg mester a székesegyház művezetése közben a szombathelyi püspökvárban hunyt el, és legfőbb megbízója, Szily János megyéspüspök maga gondoskodhatott méltó temetéséről.

EGYIPTOMÁNIA

(folytatás a 24. oldalról)

A diverse maniere d'adornare i cammini... con un ragionamento apologetico in difesa dell'architettura Egizia e Toscana (Róma, 1669) olaszul, angolul és franciául jelent meg, és hatása mindhárom irányban azonnali.

Piranesi egyszerre hatott monumentalitásával és a részletek, például az egyiptomi motívumok felhasználásának módjával. Tőle egyként vezet az út a francia forradalmi építészethez, az angolok XVIII. századi egyiptizálásához, és a XVIII—XIX. század fordulójától az egyiptomi *egyes* motívumokat oly bőven felhasználó iparművészeti alkotások nagy része vezethető vissza a közvetlen vagy közvetett Piranesi-hatásra.

A XVIII. században a hatások kérdése nehezen szétválasztható, noha mind a franciáknak, mind az angoloknak megvolt a saját egyiptizálásuk. A harmincas években *Edme Bouchardon* egyiptomi motívumokkal teli kúttervei a barokk megújításának eszközei, *Caylus* gróf 1752 és 67 között kiadott műve, a *Recueuil d'Antiquités Egyptiennes, Etrusques, Grècques et Romaines,* amelyben már az egyiptomi művészet esztétikai minőségét értékeli, külön figyelmet szentel Bouchardon antikvitásértésének. Az építészeti példák sora szinte a végtelenségig folytatható. A piramismotívum ugyancsak a XVIII. század közepére nyúlik vissza. Az 1744 és 48 között Rómát járt *Nicolas Jardin* 1747-ben egy piramis alakú sírkápolnát tervez, a Cestius piramis és Fischer von Erlach hatására. De megtalálható *J. F. Neufforge*-nál, *Le Canu*-nél, *Boullé*-nál és *Ledoux*-nál. *Fontaine* 1785-ben Grand Prix-t nyert egy piramis alakú síremléktervéért, *Michel-Ange Challe* a negyvenes években Rómában készített kompozícióiba hatalmas piramisokat helyezett, és 1774-ben XV. Lajos temetésére a Notre Dame-ba tervezett egy hatalmas piramist. Hubert Robert, aki tizenegy évet töltött Rómában s egy újra költött egyiptomiságot jelenít meg egyiptomi látképein, kortársaira és utódaira lesz nagy hatással. Telis-tele van a XVIII. századi francia történet az egyiptomiasság, ha tetszik az egyiptománia emlékeivel, különböző irányzataival egészen *Dominique-Vivant Denon*ig, aki a század legvégén Bonapartéval járja meg Egyiptomot és a XIX. század elejei második nagy egyiptizáló hullám ideológusa, tervezője lesz. A francia iparművészet egyiptizálása 1695-ben André Charles Boullé-lal kezdődik, s olyan nagy nevek fémjelzik a XVIII. század folyamán, mint a bronzműves *Gouthière, Feuchère* és *Thomire,* vagy a bútorkészítő *Jacob-Desmalter.*

De hasonlóan gazdag az angol történet is, utazókban, kiadványokban, tervekben és realizált emlékekben, egyiptomi emlékek gyűjtésében. Az Egyiptomot járt utazók 1741-ben egy Egyiptomi Társaságot alapítottak emlékek vizsgálatára, és egyiptomi ismeretek szerzésére szövetkeztek. Eme társaság köréből szerezte például Sir John Soane azt a múmiát, amelyet házába beépített más egyiptomi és középkori emlékekkel együtt. De ebből a körből indultak ki az első angol Egyiptom-ismertetések is, mint például *Dr. Richard Pococke* 1743-ban, a társaság fennállásának utolsó évében kiadott *Observations on Egypt* című műve első kötete, s e társaság tagja volt az a dán *Frederick Norden* kapitány, akinek *Travels to Egypt and Nubia* című műve 1754-ben látott napvilágot, bár már 1741-től ismertek voltak egyes metszetei. Mindkét kiadvány közkeletű művé vált, ezt forgatták az építészek és a művészek, Piranesi is, míg 1802-ben *Vivant Denon Voyage dans la Basse et la Haute Egypt* című műve át nem veszi ezt a funkciót. A XVIII. század angol építészete és iparművészete ugyanígy tele van egyiptomi motívumokkal és olyan fontos új jelenséggel is, mint *Wedgwood* hozadéka a kerámiában vagy *Thomas Hope*-é az enteriőrben. A

HEFELE, Menyhért

KOPPÁNY Tibor: Chateaux de Hongrie
XIIe-XIXe siecle. Bp. OMvH, 1993 36.

MELCHIOR HEFELE TERVRAJZAI A SZOMBATHELYI PÜSPÖKI LEVÉLTÁRBAN

GÉFIN GYULA EMLÉKÉNEK

Melchior Hefele (1716—1794) tiroli építész késő barokk építészetünk jelentős alakja. Halálának 200. évfordulója jó alkalmat ad arra, hogy tevékenységével bővebben foglalkozzunk. Magyarországi működésének központjában, Szombathelyen emlékkiállítással tisztelgünk művészete előtt. Munkásságának modern összefoglaló feldolgozása mind ez idáig nem készült el.[1]

Hefele eredeti tervei, rajzai sajnos kis számban maradtak meg, ezért is fontos, hogy a meglevőket közzétegyük. Keserű tapasztalat mutatja, nem kell háború vagy nagyobb fölfordulás ahhoz, hogy a rajzok, dokumentumok elvesszenek; a közöltek legalább nem tűnnek el nyomtalanul. A szombathelyi Püspöki Levéltár őrzi azokat a terveket, amelyeket Hefele Szily János első szombathelyi püspök számára készített 1777 és 1794 között. Sajnos, a korábban Kapossy János, Géfin Gyula és ifj. Hell Géza által közölt munkák közül a legszebbek kideríthetetlen módon elkallódtak.[2]

Az alábbiakban a Püspöki Levéltárban található Hefele-terveket mutatjuk be, hogy megkönnyítsük a kutatók számára azok elemzését, értékelését.

1. A püspöki palota 1. terve, alagsor, 1777. Rózsaszínnel színezett tollrajz, 69,5 × 52 cm. Jelzés nélkül, méretbeosztással. Szakadt, sérült, új vászonra húzva.

2. A püspöki palota 1. terve, földszint, 1777. Rózsaszínnel színezett tollrajz, 68 × 52 cm. Jelzés nélkül, méretbeosztással. Szakadt, sérült, új vászonra húzva.

3. A püspöki palota 1. terve, első emelet, 1777. Rózsaszínnel színezett tollrajz, 68 × 52 cm. Jelzés nélkül, méretbeosztással. Sérült, új vászonra húzva. Későbbi belefirkálások (pl. Vargha levéltáros szobája), a lépcsőház átfirkálva.

Mindhárom rajzon a palota U alakú három szárnya fogja közre a régi vártemplom szentélyét, s azzal derékszögben megtört galéria köti össze. Ez volt Szily első elképzelése, hogy ti. a meglévő vártemplommal összekapcsolja a rezidenciát, annak belső udvarát a szentély és a galéria zárja le. A palota tervrajzára utal Kapossy.[3] Az első terven a palota homlokzata 5 + 3 + 5 tengelyes, de az építkezés megkezdésekor ezt a szélességet egy-egy ablaktengellyel csökkentették. Hasonlóan a pozsonyi primási palota első terveihez, itt sem tervezett eredetileg erkélyt a középrizalithoz.[4]

A kapumegoldás is változott. A palota homlokzati rajzát csak ifj. Hell Géza tanulmányából ismerjük.[6] Ezen a rajzon a bejáratot hatalmas barokk kapu uralja, jobb és bal oldalán magas talapzaton nyugvó, a homlokzati síkból előreugró, párkánnyal koronázott oszlopokkal, rajtuk barokk kővázák. A kapu mellett ablakok helyett egy-egy kagylódíszes fülke szerepel az első terven. Jelenleg a kapu melletti ablakok feletti kagylódísz őrzi csak az eredeti elképzelést. A középrizalit emeleti ablakai is eltérnek a megvalósítottaktól. A palota két hátranyúló szárnya az alaprajzon látható 13 tengely helyett csak 12 tengellyel épült meg, az északi szárnyon a második világháborúban négy tengelynyit lebombáztak, amit le is bontottak, így csak a déli szárny őrzi az eredeti hosszúságot. A főbb helyiségek eredeti helyükön és állapotukban maradtak meg: a földszint főhomlokzatán északon a kétablakos levéltár, az északi mellékszárnyon négy tengellyel a Sala terrena, amely régi fényébe visszaállítva fogadja a látogatókat. A főbejárattól balra a széles, háromkarú, baluszteres lépcsőház következik. A főhomlokzat déli oldalán hivatali helyiségek sorakoznak, majd a mellékszárnyon ebédlő, konyha, raktárak. Az emeleten a középrizalit hangsúlyos három tengelyében a faborítású előtérből nyílik a nagy belmagasságú díszterem. A nagyteremtől északra a sárga szalon következik, majd a sarokszobába, a Szent Pál-terem. Az északi szárny szobái: a Károly-szoba (itt szállt meg IV. Károly király), a Mikes-könyvtár [Mikes János püspök (1911—1935) alakította ki], és a kápolna. A nagyteremtől délre két kétablakos szoba [Kovács Sándor püspök (1944—1972) szalonja], a déli mellékszár-

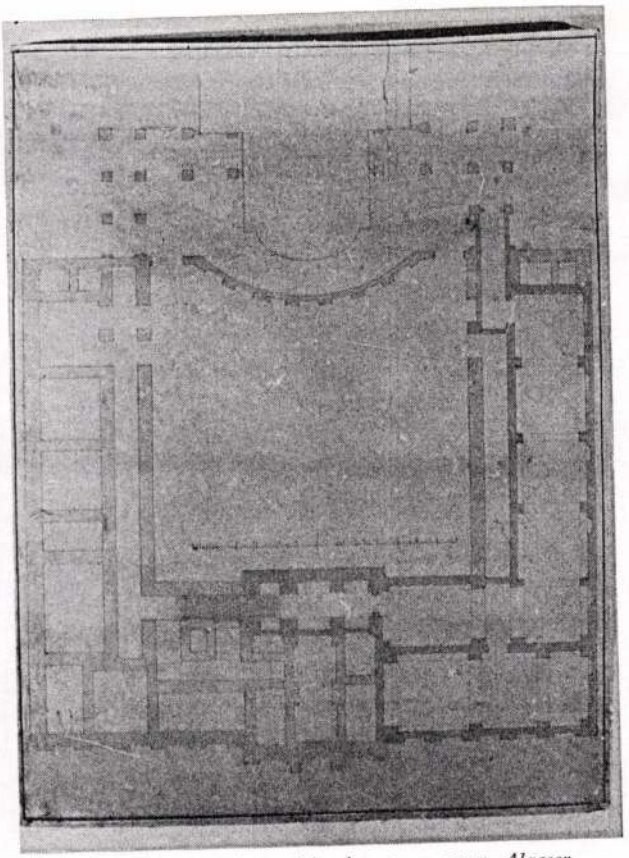

1. A szombathelyi püspöki palota terve, 1777. Alagsor

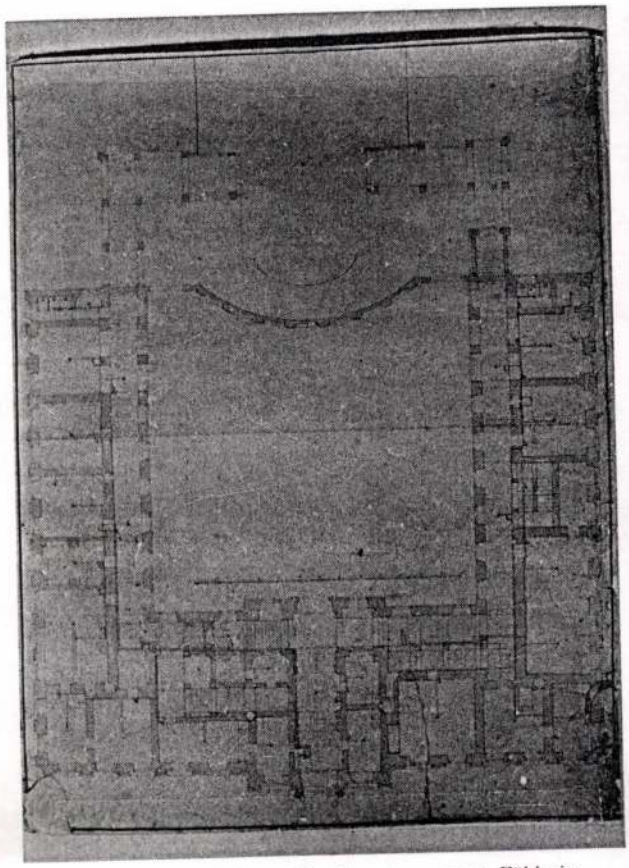

2. A szombathelyi püspöki palota terve, 1777. Földszint

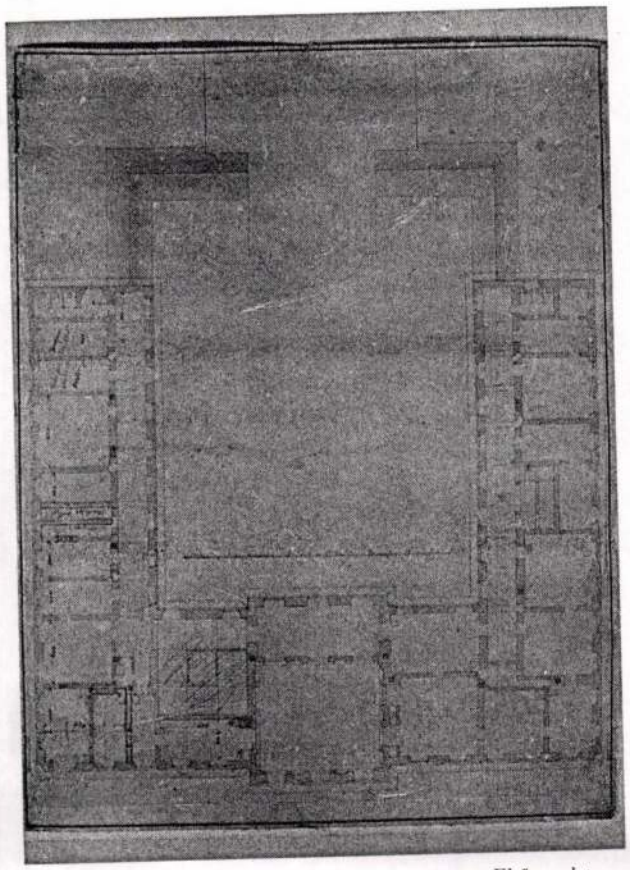

3. A szombathelyi püspöki palota terve, 1777. Első emelet

nyon két szalon (pápai lakosztály: itt pihent II. János Pál) következik, végül a püspök magánlakosztálya. A nagyterem előteréből északra nyílik a metszetszoba, két udvari ablakkal.

Nyoma veszett a Szily és Hefele között 1777. augusztus 28-án megkötött szerződésben említett terveknek a palota keresztmetszetéről és hosszmetszetéről, a párkányokról és profilokról, a szemináriumról.[6]

4. A püspöki palota metszetszobájának nyugati oldalfala szembenézetből, 1777.

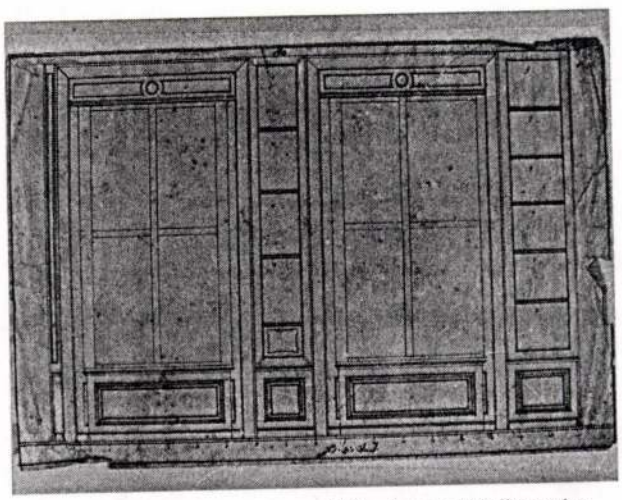

4. A püspöki palota metszetszobájának nyugati falbeosztása

Toll, 24 × 35,5 cm. Szakadt, sérült. A lap alján méretbeosztás és felirat: „N1 die Want". A hátoldalán korabeli feljegyzés: „Delinear Cubiculi cum Cupris in Residia Eppali."

A szoba két nagyméretű ablakán nyugatról kapott megvilágítást, az ablakok között és mellett osztott falsík, a mezőkben kaptak helyet a metszetek. A különböző méretű mezők számozottak. Az ablakok alatt kazettás faburkolat.

5. A püspöki palota metszetszobájának északi oldalfala szembenézetből, 1777.
Toll, 24 × 36 cm. Szakadt, sérült. A lap alján méretbeosztás és felirat: „N2 die Want". Jobb oldalon jelölve a kályha helye: „der Ofen". Balra kazettás osztású nagy ajtó, középen a fal mezőkre osztott. A különböző méretű mezők számozottak.

6. A püspöki palota metszetszobájának keleti oldalfala szembenézetből, 1777.
Toll, 24 × 36 cm. Szakadt, sérült. Alul méretbeosztás és felirat: „N3 die Want". Bal oldalon jelölve a kályha helye: „der Ofen". Középen nagyméretű kazettás ajtó, két oldalán mezőkre osztott falsík. A különböző méretű mezők számozottak.

7. A püspöki palota metszetszobájának déli oldalfala szembenézetből, 1777.
Toll, 24 × 35,5 cm. Alul méretbeosztás és felirat: „N4 die Want". Szakadt, sérült. Jobbra kazettás ajtó, balra osztott falmezők „11" jelzéssel, és két nagyobb álló téglalap helyzetű keretelt falsík.

A 4—7. rajzok összetartoznak, a metszetszoba belső kiképzését mutatják. A metszetszoba az egyetlen a reprezentatív helyiségek közül, amely az udvarra néz két ablak-

kal. A többi terem mind az utcai oldalon sorakozik, egymásba nyílik, illetve a folyosóról közelíthető meg. A metszetszoba falát faburkolatba foglalva a Szily által oly kedvelt római épületek, régiségek, történeti és mitológiai jelenetek díszítik, Piranesi és Bartolozzi rézmetszetei. A kályha, az ajtók jelenleg is Hefele rajza szerinti helyen láthatók, de a metszetek elhelyezése, a kazettás faburkolat némileg eltér Hefele beosztásától. A rajzok azt bizonyítják, hogy Szilynek az építés előtt határozott elképzelése volt a metszetszoba kialakításáról, hiszen tudjuk, hogy a belső kiképzéssel kapcsolatos szándékait részletesen megadta az általa foglalkoztatott művészeknek.

A rajzok jelentőségét az is fokozza, hogy nemigen maradtak meg a tervekkel egybevethető, eredeti állapotukban és azonos célokra használt késő barokk—kora klasszicista enteriőrök.

8. A Szűz Mária-vártemplom hosszmetszete és alaprajza, 1781.
Rózsaszínnel és szürkével színezett toll, 68 × 52 cm. Szakadt, sérült, új vászonra húzva. Jelzés nélkül. A hátoldalán korabeli felirat: „Delinear antiqua C. Ecllia prioris." és más kézírással: „Delineatio ac projectu antiqua Eccle Sabar Cathedr."[7]

A rajzon szürkével jelzett a meglévő állapot, rózsaszínnel a tervezett nagyobbítás. A templom belső tere keletnyugati irányban erősen megnyújtott, egyhajós, északon és délen sekrestyékkel és mellékkápolnákkal bővített. Keleten félkörívés apszis zárta a szentélyt, nyugaton magas torony, hozzá kapcsolódó orgonakarzattal. A templom mérete az 1781. évi székeskáptalani egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint: hossza 22 öl 2 láb 4 hüvelyk (42 m 44 cm), szélessége 4 öl 5 láb 4 hüvelyk (9 m 22 cm).[8]

Hefele tervében a főhajó mérete változatlan marad, de a kápolnasort megnöveli szélességében és számában is, egészen a nyugati homlokzatig. Így a két sekrestyétől nyugatra négy-négy oldalkápolna következik, egy-egy pillérszakasz hosszúságban. A torony elé alacsony bejárati előcsarnokot rajzolt. Az apszisban négy nagyméretű oszlopot helyezett el félkörívben. A főhajó ismétlődő pillérsora és a hozzá kapcsolódó félköríveket hordozó háromnegyedpillérek nyugodt ritmust biztosítottak. A hajó alsó és felső szintjét erőteljes párkányzat választotta el. A szentély északi és déli oldalán indul a galéria folyosója, amely derékszögben megtörve a már álló püspöki palotához csatlakozott.

A középkori eredetű vártemplom 1638-ban lett Szombathely plébániatemploma, amikor Draskovich György győri püspök a Szent Márton községben fekvő Szent Márton-plébániatemplomot a domonkos szerzeteseknek adta. A sok vihart és háborút megélt, lerombolódott templomot Széchenyi György győri püspök építette újjá 1665-ben. Zichy Ferenc püspök 1744—47 között restaurálta, 1767-ben megnagyobbította. Főoltára Sarlós Boldogasszony tiszteletére szentelt, ezt Zichy állította 1769-ben. Az evangéliumi oldalon három mellékoltár állt, a Szentháromság, Szent Flórián és a Fájdalmas Szűzanya tiszteletére, továbbá a szószék is itt kapott helyet. A leckeoldalon a Szent Kereszt és Szent Mihály tiszteletére emeltek oltárt. Északon a káptalani, délen a plébánosi sekrestye állt. A templom bejáratát a négy egyházatya szobra díszítette. Kőtornyán óra jelezte az időt, benne három harang függött. A templomot Szily a városi tanács heves tiltakozása ellenére 1791-ben, az új székesegyház építésének megkezdésekor lebontatta.

Kapossy szerint Hefele felmérése 1781 őszén készült, amelyre Szily és a mester közötti levelezésből következtetett.

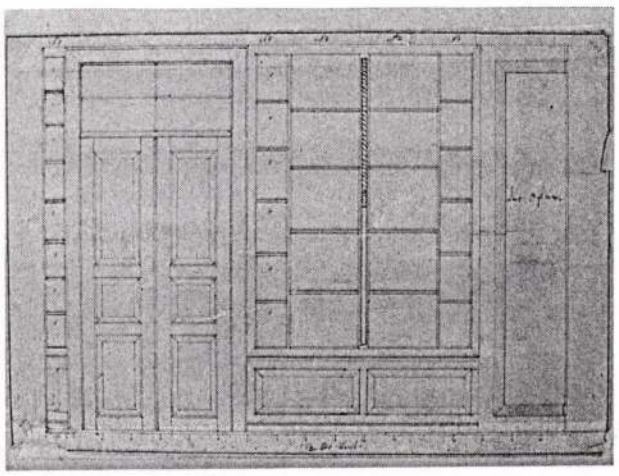

5. A püspöki palota metszetszobájának északi falbeosztása

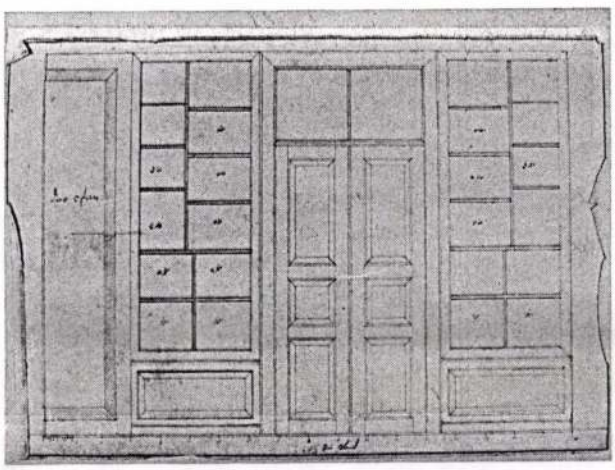

6. A püspöki palota metszetszobájának keleti falbeosztása

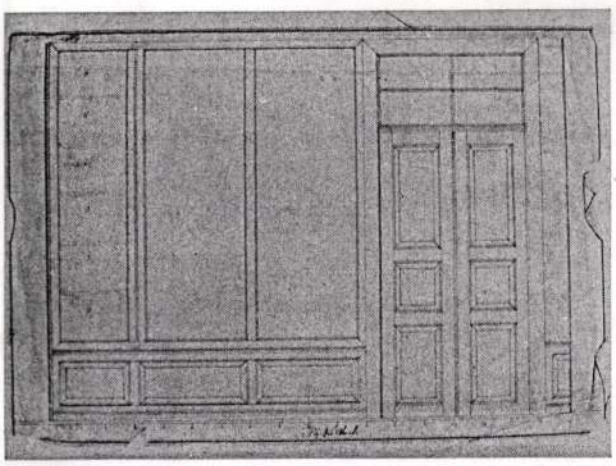

7. A püspöki palota metszetszobájának déli falbeosztása

9. A székesegyház vázlatos helyszínrajza, 1781 vagy 1791.
Toll, 41 × 32,5 cm. Gyűrött, sérült. Jelzés nélkül. Alul méretbeosztás, a vázlatosan jelzett épületek elnevezése fel van tüntetve. Balra alul: „Residentz", felette: „Maur neben der alten Kirchen", a székesegyház rajzában: „Neue

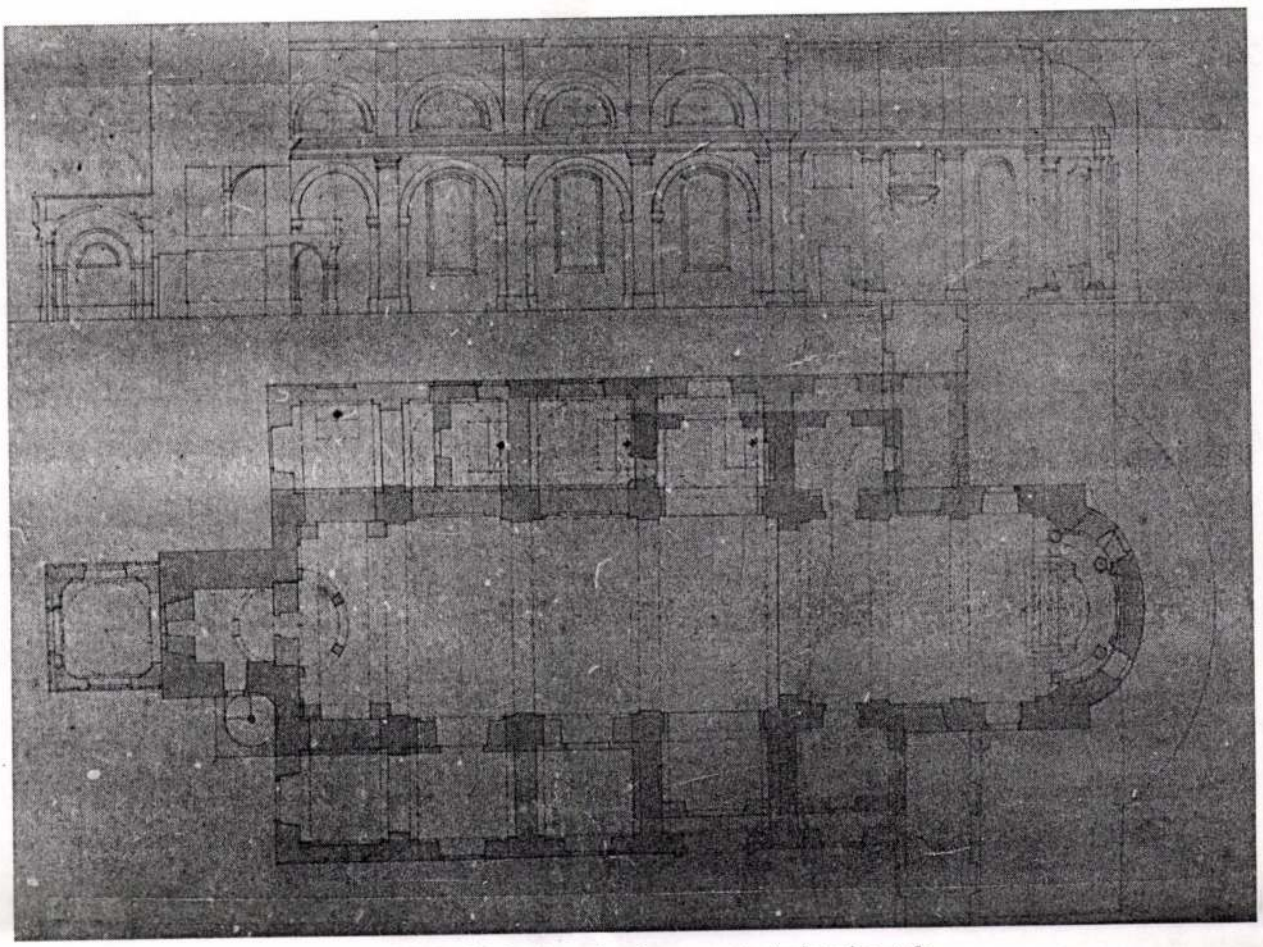

8. A Szűz Mária-vártemplom hosszmetszete és alaprajza, 1781

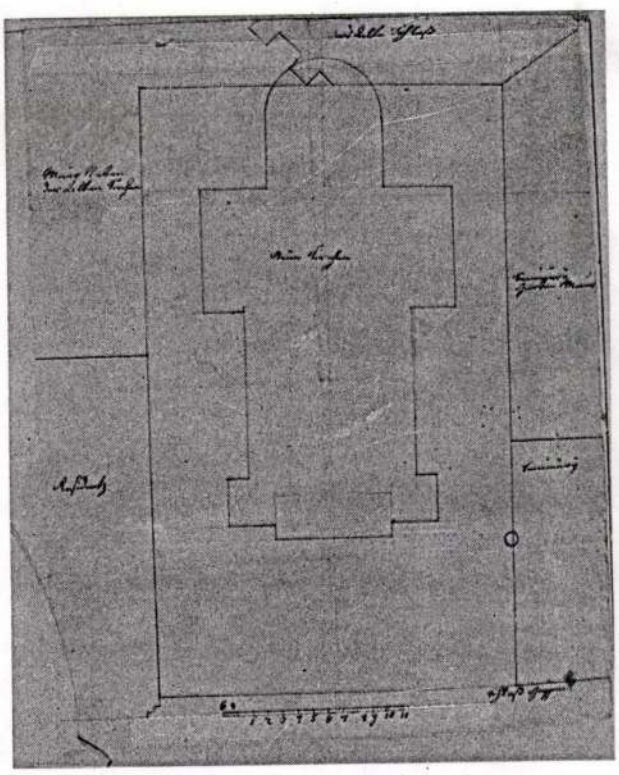

9. A székesegyház vázlatos helyszínrajza, 1781 vagy 1791

Kirchen", a szentélye felett: „Das alte Schloss", jobbra fent: „Seminarii Garten Maur", alatta: „Seminarii", legalul a palotát és a szemináriumot összekötő fal mentén: „Schloss Gassen".

A rajzon az új székesegyház a püspöki palota, a szeminárium, a még álló vár és a szemináriumi kert közötti téren áll. A püspöki palotát és a szemináriumot kőfal kötötte össze. A templom arányai másak, mint Hefele későbbi tervein. Hosszában zömökebb, hiányzik, illetve más tömegű a Szent Mihály-kápolna és a sekrestye.

Keltezése azért bizonytalan, mert nem tudjuk, azonos-e azzal a vázlatos rajzzal, amit Hefele a vártemplom felmérése után 1781-ben készített, vagy csak a székesegyház építésének tényleges megkezdése előtt rajzolta.[9]

10. A székesegyház régebbi tervrajza, alaprajz, 1789. Rózsaszínnel színezett toll, mérete: 53,5 × 124 cm. Sérült, szakadt, rosszul körülvágott. Jelzés nélkül. Hátoldalán felirat: „Primaeva Delinear Eccliae Cathedr in 4 frustris".[10]

Ez a terv néhány apró részletben eltér a későbbitől, arányaiban más. A Szent Mihály- (később: Mária-) kápolna kétfelé osztott.

A sekrestyéből, illetve a kápolnából ajtó nyílik a szentélybe, s emiatt más a falpillérek beosztása. Más a tornyok belső felépítése, illetve lépcsőfeljárója.

11. A székesegyház alaprajza, 1791. Rózsaszínnel színezett toll, mérete: 43,5 × 72 cm. Szakadt, új vászonra húzva. Jelzése: N II. Alul méretbeosztás, az egyes térrészek nagybetűvel jelzettek.[11]

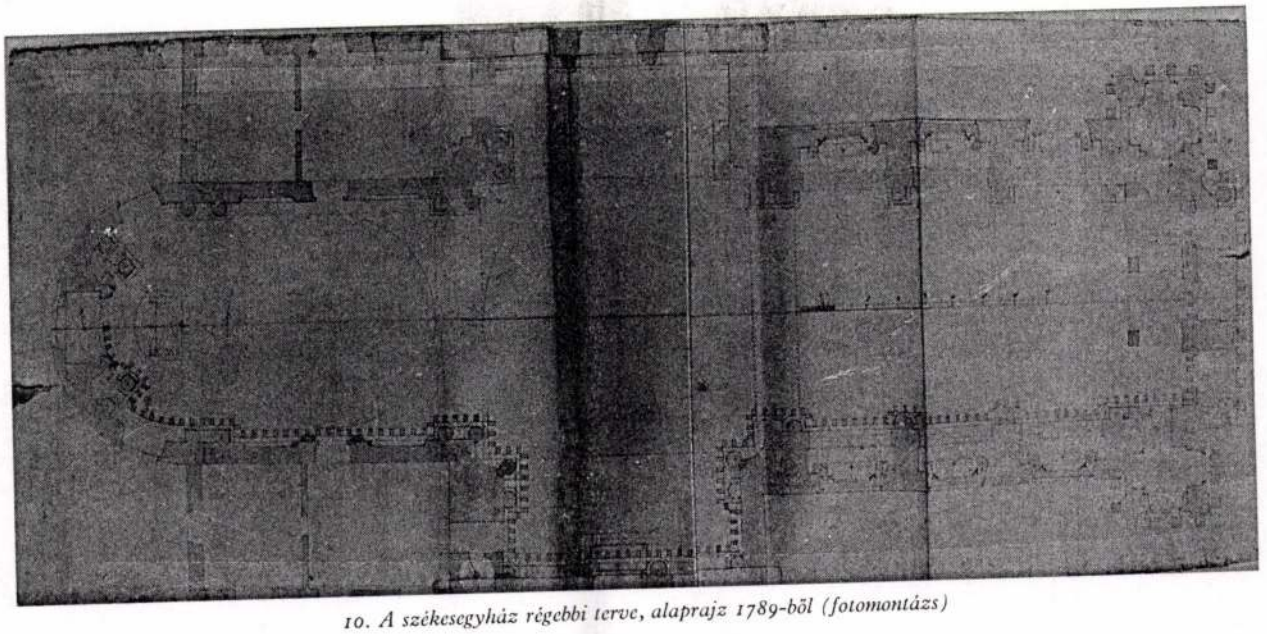

10. A székesegyház régebbi terve, alaprajz 1789-ből (fotomontázs)

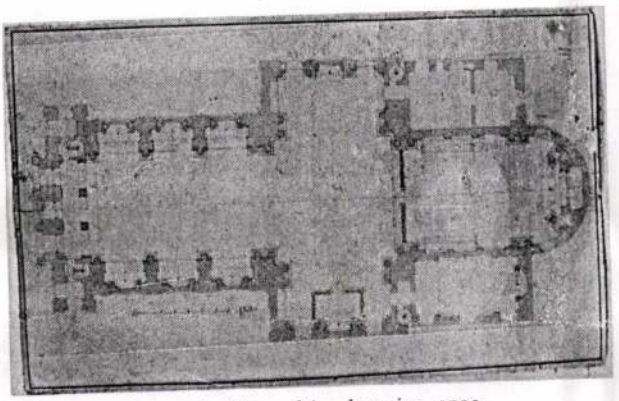

11. A székesegyház alaprajza, 1791

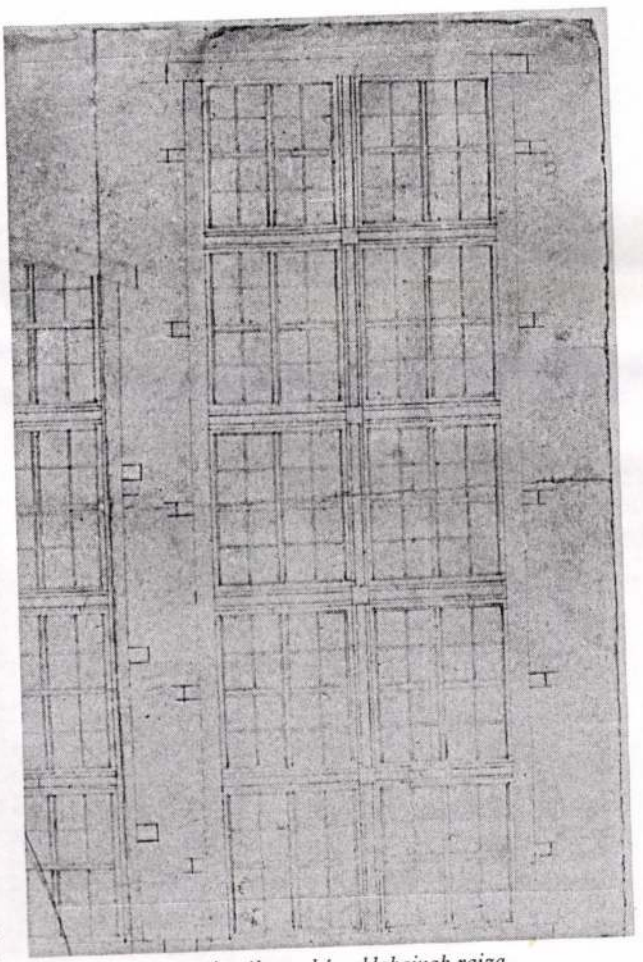

12. A székesegyház ablakainak rajza

A terv a megvalósított épület latinkereszt formájú alaprajzát mutatja. A széles főhajó és a nagy tömegű kereszthajó metszéspontjában a hatalmas kupolás négyezet, a megnyújtott szentély kisebb kupolája, két oldalán a kanonoki stallumok, balra a plébániai és a káptalani sekrestye, jobbra a Szent Mihály-kápolna. A három lépcsőfokkal megemelt, nyugaton félkörives apszissal záródó szentély leghangsúlyosabb része az architektonikus keretbe beépülő, oszloppárokkal közrefogott főoltár, amelyet a Vizitáció tiszteletére állítottak.

A kereszthajó déli oldalán oldalbejárat, itt áll a Szt. Quirinus-oltár, az északi oldalán a Szt. Márton-oltár. A főhajó két oldalán három-három mellékkápolna sorakozik, a déli oldalon Szent Sebestyén, Szent Péter és a Szent Család tiszteletére, az északin Nepomuki Szent János, Szent István és Keresztelő Szent János tiszteletére.[12]

A gazdagon tagolt, erőteljesen kiülő koronázópárkányt magas lábazaton álló hatalmas korinthoszi oszlopok hordozzák, amelyek a kereszthajóban és a szentélyben párosával állnak. A homlokzat két karcsú tornya fogja közre a három kapunyílással tagolt, lépcsőkkel megemelt bejáratot. A bejárati előcsarnok két pillére tartja az orgonakarzatot.

A székesegyház többi terve (hosszmetszet, keresztmetszet, homlokzat, a toronysisak és más építészeti részletek) nincsenek meg.[13] Két eredeti tervrajzot N III. B. és N IV. jelzéssel az egyházmegyei könyvtárban őriztek, s egy feljegyzés szerint 1972-ben az akkori püspöknek, Fábián Árpádnak átadták. Azóta nyomtalanul eltűntek.

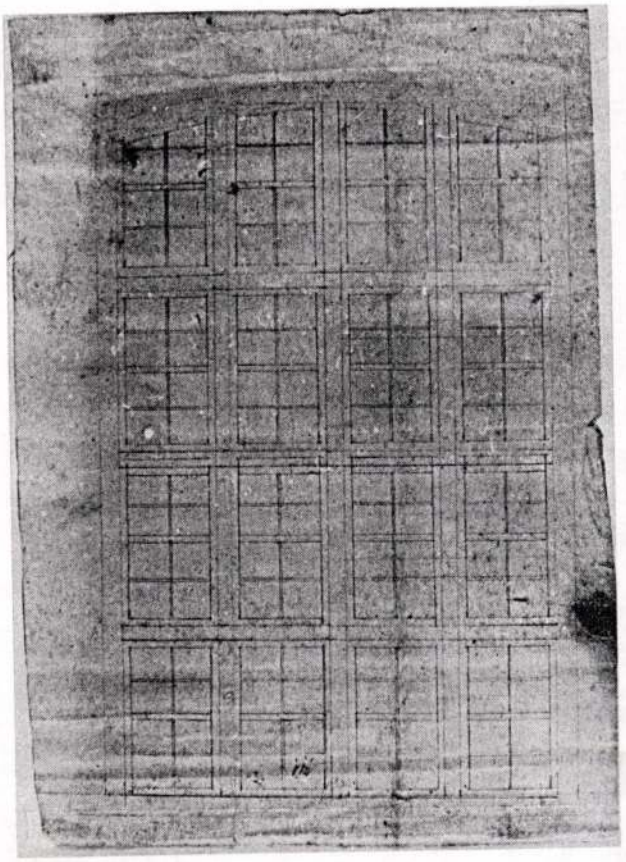

13. A székesegyház ablakának rajza

12. A székesegyház ablakainak rajza.
Ceruza, 36 × 35 cm. Felirata: „De fenestris Ecclie in 4 frustris".

A rajzon két ablak beosztása látható, a falba beépített gerendavégződésekkel. Az egyik lapos kosáríves lezárású, 3 × 4 táblára osztott, a másik keskeny, hosszú, egyenes záródású, 2 × 5 táblával. A székesegyház jelenlegi ablakai között hasonló formájút igen, de azonos beosztásút nem találtunk.

13. A székesegyház ablakának rajza.
Ceruza, 21 × 30 cm. Jelzés nélkül. Lapos kosáríves lezárású, 4 × 4 táblára osztott ablak.

14. A Szent Mihály-kápolna tabernákulum-terve 1792.
Ceruza, halványan látható. Mérete: 21,5 × 24,5 cm. A hátoldalán felirat: „Tabernakul ad S. Michael in 3 frustris". Balra méretbeosztás. A tabernákulum szembenézeti rajza és alaprajzi vetülete, jobbra az oltárasztalon talapzaton adoráló angyalfigura. A tabernákulum ajtósíkja kidomborodik, két lapos kompozit pillér keretezi. Hasonló pillérek állnak a szekrény hátfalán. Tagolt, kettőzött koronázópárkány, amelyet két háromkarú gyertyatartó díszít, középen sugárkoszorús szentségtartó.

15. Tabernákulum-terv 1792.
Ceruza, halványan látható. Mérete: 12,5 × 23,5 cm. A hátoldalán későbbi felirat: „Szt. Mihály kápolna oltára 1927 ben eszerint készült". A tabernákulum szembenézeti rajza és alaprajzi vetülete. Az előredomborodó ajtót két pillér keretezi, amely alsó és felső része volutákba csavarodik, törzsét akantuszlevelek díszítik. Az ajtó fölött virágfüzér és erősen kiugró fogazott párkány. Jobbra térdelő, adoráló angyalfigura.[14]

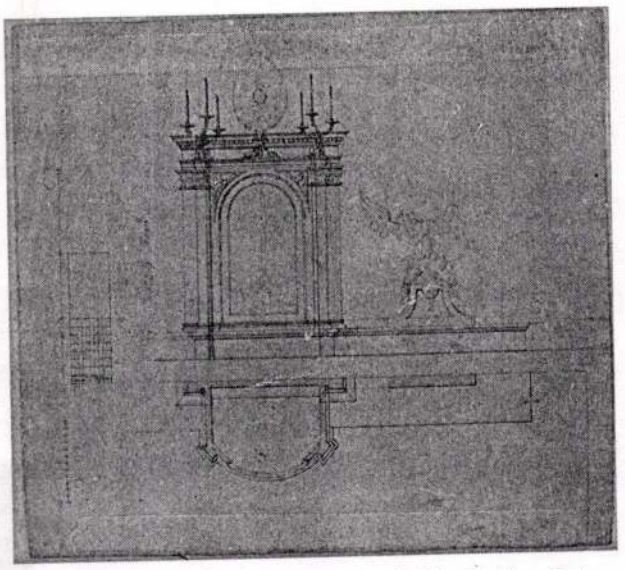

14. A székesegyház Szent-Mihály-kápolnájának tabernákulum-terve, 1792

16. Tabernákulum-terv, 1792.
Ceruza, halványan látható. Mérete: 21,5 × 20 cm. Jelzés nélkül.

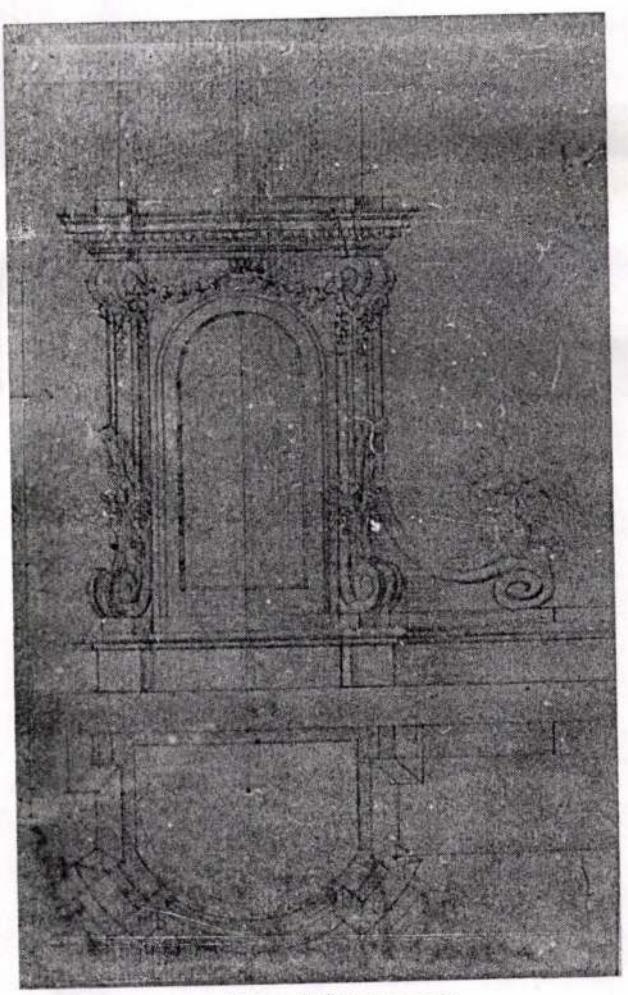

15. Tabernákulum-terv, 1792

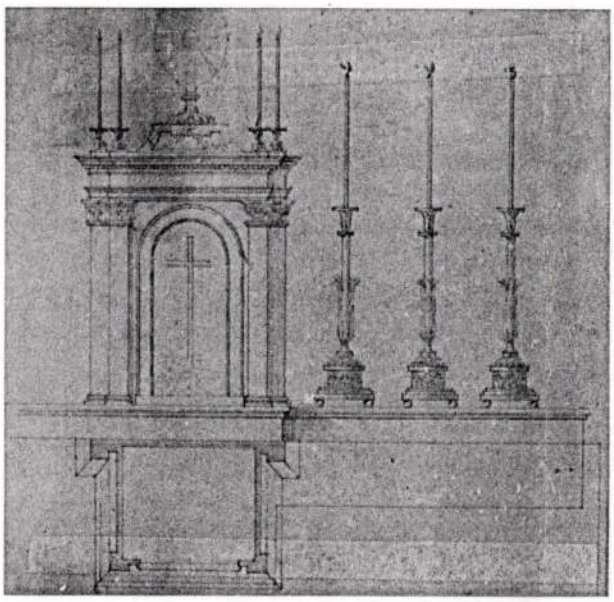

16. Tabernákulum-terv, 1792

A tabernákulum szembenézeti rajza és alaprajzi vetülete. Lapos pillérekkel közrefogott ajtó, kettőzött koronázópárkány, rajta két-két gyertyatartó, és emelvényen szentségmutató. Jobbra az oltárasztalon három díszes, nagyméretű gyertyatartó.

A székesegyházban jelenleg nincs ilyen tabernákulum.[15]

Brenner közöl még egy Hefelétől származó tollrajzot, amely egy nyugat-magyarországi paraszthaz homlokzatát mutatja. A levéltárban ez a rajz nem került elő.[16]

P. S. A levéltár 1992. évi rendezésekor rábukkantunk még két tervrajzra. Ezek az alábbiak:

A püspöki palota II. terve, földszint, 1779.

Rózsaszínnel színezett tollrajz, 51 × 71,6 cm. Jelzés jobbra lent: Melchior Hefele Architecht 779. Szakadt, új vászonra húzva, méretbeosztással, a helyiségek funkciója beírva.

A püspöki palota II. terve, első emelet, 1779.

Rózsaszínnel színezett tollrajz, 50,8 × 71,8 cm. Jelzés nélkül. Szakadt, új vászonra húzva. A helyiségek funkciója beírva.

Zsámbéky Monika

JEGYZETEK

1 A Hefelével foglalkozó régebbi művészettörténeti szakirodalom legteljesebb áttekintését *Mojzer Miklós* adta meg: Werke deutsche Künstler in Ungarn I. Teil. Architektur. Studien zur deutschen Kunstgeschichte Bd. 329. Baden-Baden/Strasbourg 1962. Munkásságának monografikus feldolgozását *Kemény Lajos* írta meg: Hefele Menyhért 1716—1798. Pozsony 1915, amelynek több hibás adata pontosításra szorul. Későbbi összefoglaló tanulmány Brenner Vilmosé: *Wilhelm Brenner:* Melchior Hefele, ein unvergessener österreichischer Architekt (1716—1794). Alte und moderne Kunst 1966 (Hf. 88), 19—25. A sonntagbergi templom főoltáráról és a kegykép keretéről, amelynek tervét és modelljét egyaránt Hefele készítette, *Franz Windisch-Graetz* írt tanulmányt: Das Modell für den Silberrahmen des Gnadenbildes von Sonntagberg. Alte und moderne Kunst 1968 (Hf. 97), 30 skk. Hefelebibliográfiát készített *Dobri Mária:* Hefele Menyhért. Vasi életrajzi bibliográfiák XXVI. Szombathely 1990. Újabban *Kelényi György* foglalkozik Hefele munkásságának átfogó értékelésével: Adatok a pozsonyi prímási palota tervezés- és építéstörténetéhez. A Magyar Nemzeti Galéria Évkönyve 5. Művészettörténeti tanulmányok Mojzer Miklós hatvanadik születésnapjára. Budapest 1991, 233—236; Die Gelegenheitsbauten von M. Hefele AHA 34. (1989) 211. skk. Itt köszönöm meg Kelényi Györgynek, hogy kéziratban levő munkáit megtekinthettem.

2 *Kapossy János:* A szombathelyi székesegyház és mennyezetképei. Budapest 1922, *Géfin Gy.:* Szombathely régi látképei. Vasi Szemle IV. 1937, 281—294, *Uő:* Szombathely vára. Dunántúli Szemle VIII. 1941, 22—32, 177—189. *Ifj. Hell Géza:* Szily püspök korának alkotásai. Magyar Építőművészet 1943. szept., 207—211. Géfin precíz levéltári beosztása, amelyre utal valamennyi tanulmányában, ma már a múlté, a tervek jelenleg rendezetlenül hevernek a polcokon.

3 *Kapossy* i. m. (1922.) 7—8.

4 *Kelényi György:* Adatok a pozsonyi prímási palota tervezés- és építéstörténetéhez. I. m. 235.

5 *ifj. Hell G.* i. m. 208.

6 Említi *Kapossy* i. m. 7.

7 A vártemplomot leírja *Géfin Gy.:* Szombathely legrégebbi látképe. Vasi Szemle III. 1936, 14, a rajzot idézi *Kapossy* i. m. 8, és *Géfin:* Szombathely vára. Dunántúli Szemle VIII. 1941, 177, de rajzát nem közli.

8 Canonica Visitatio Capituli 1781. 6. Szombathelyi Püspöki Levéltár IV. szekrény B/1.

9 Idézi *Kapossy* 1922, 8, 10, *Géfin,* Vasi Szemle 1937, 286, *uő:* Dunántúli Szemle 1941, 181. képpel.

10 *Idézi Kapossy* i. m. 9.

11 Közli *Kapossy* i. m. 5. tábla, *Géfin Gyula:* A szombathelyi székesegyház. (2. kiad.) Szombathely 1945, 8. kép.

12 Az itt felsorolt oltárok az eredeti beosztást mutatják. Az 1945. évi pusztulás után több oltárkép helyére új került, némelyiknek a témája is változott. Lásd *Géfin Gyula:* A rombadőlt és újjáépülő székesegyház. In: A szombathelyi székesegyház. (2. kiad.) Szombathely 1945; *Sill Ferenc:* A szombathelyi székesegyház újjáépítése 1946—1976. In: A 200 éves szombathelyi egyházmegye emlékkönyve. Szombathely 1977, 127—172.

13 A hosszmetszetet és a keresztmetszetet közli *Kapossy* i. m. 6—8. tábla és *W. Brenner* i. m. 4—6. kép; *Kádár Z.—Horváth T. A.—Géfin Gy.:* Szombathely, Budapest 1961, 30—31. kép. A toronysisak Hefele-féle rajzát: *Géfin* i. m. (1945) 11. kép, illetve *Kádár—Horváth—Géfin* i. m. 124. kép.

14 A Szent Mihály-kápolna tabernákuluma jelenleg ezzel megegyezik. Nem egészen világos, hogy 1927-ben miért e rajz alapján készült a tabernákulum, hiszen az eredeti felirat szerint a másik, 14. sz. terv rajza mutatja Hefele elképzelését a kápolna oltáráról. Azt nem tudjuk, hogy e rajz szerint el is készült-e a tabernákulum a székesegyház felszentelésekor.

15 A Hefele és Szily közti levelezésből kiderül, hogy a székesegyház főoltárára a tabernákulum rajzát a művész 1792. január 26-án elküldte. A tabernákulum fehér márványból készült, oldalt két angyal díszítette, a tetején kupola az Isten Bárányával. Mellette gyertyatartók állnak. Ez a levélbeni leírás nem egyezik egyik meglévő rajzzal sem. *Kapossy* i. m. 96.

16 A paraszthaz rajzát esetleg kapcsolatba hozhatjuk az 1779. január 20-i nagy tűzvészt követő újjáépítéssel. Szily a hajléktalan jobbágyoknak új községet építtetett Újperint néven, amelynek tervezésébe valószínűleg bevonta Hefelét is. *Brenner* i. m. 17. kép.

Itt köszönöm meg dr. Konkoly István megyéspüspöknek, hogy a tervek tanulmányozását és fotózását engedélyezte.

Hefele Menyhért

Művészettörténeti Ért.
1992. 1–4.

Hefele Menyhért

Vasi Honism. és Melyt. Kal. 1995/2.

HECKENAST JÁNOS

MELCHIOR HEFELE (1716-1794) ÉPÍTÉSZRŐL EMLÉKKIÁLLÍTÁSA KAPCSÁN

Vas megye, Szombathely városa és a Szombathelyi Püspökség[1] nagyszabású emlékkiállítással tisztelgett Melchior Hefele tiroli születésű bécsi építész előtt a Szombathelyi Képtárban 1994. augusztus 30. és november 29. között, halálának 200. évfordulója alkalmából. Nyugat-Európában az utolsó negyed században több reneszánsz és barokk építészre emlékeztek nagyszabású kiállítással,[2] hazánkban a Hefele tiszteletére rendezett volt az első, s méreteivel, alaposságával mindjárt példaértékű.

Már a kiállítás járulékai is, mint plakátja, szórólapja, meghívója, katalógusának borítója is sokatígérően elegánsak voltak, és anyagban, kivitelezésben valamint formálásban harmonikusan egységes grafikai sorozatot alkottak.[3]

A katalógus nem csak a kiállításhoz nyújtott magas szintű kalauzolás, hanem honismereti irodalmunknak jelentős hiányt pótló, értékes kötete is. Bár a Hefele irodalom Rudolf Guby 1918 évi tanulmánya[4] óta számos továbbival gazdagodott, közöttük néhány kimagasló értékűvel is,[5] az építész teljes működését átfogó részletes monográfia mind a mai napig nem készült, így Zsámbéky Monika művészettörténésznek, a kiállítás rendezőjének, nőtt kötelességévé olyan katalógus megszerkesztése, amivel az emlékezés alkalmából széleskörű és megbízható ismeretek alapján hitelesen tudja bemutatni Hefele Menyhért jelentőségét és csökkenteni a nagyszerű alkotásait öröklő utódok vele szembeni adósságait. A kötet 216 oldalt tartalmaz, a tipográfiából eredően 9 üreset, 3 reklámmal borítottat, a további 204 oldal a kötet tartalmának érdemleges részét hordozza.

Dr. Konkoly István megyéspüspök rövid előszava után 7 tanulmány tesz kísérletet az építésznek és korának bemutatására, alkotómódszereinek és mintaképeinek ismertetésére.

Wilhelm Brenner: „Hefele Menyhért – egy közép-európai építész (1716-1794)" című tanulmánya tömör ismertetése Hefele életének és alkotó tevékenységének. Az életút felvázolása során az eddig ismert tanulmányokhoz képest részletesebben foglalkozik bécsi művészkapcsolataival, továbbá a Bécsi Művészeti Akadémiához és a Schmutzer-féle Rézmetsző Akadémiához kötődő tevékenységével. Magyarországi munkásságának kezdetét az eddigi fertődi 1765 körüli közreműködése helyett

osztál = (itt) osztás, rész

podvas = pudvás, korhadt, puha belsejű

ROSTY Ferenc, több vármegyében birtokos család tagja. Vasvármegyében Barkócon, Rohoncon és Hodászon voltak birtokaik. Több Ferenc nevű volt a családban. Egy 1742-ben alszolgabíró, 1742-ben adópénztárnok s egyben táblabíró, majd később házipénztárnok. Egy Ferenc 1775-ben alispán, kir. tanácsos.

SZABÓ Imre (1747-1826), szombathelyi kanonok. Csepregen született. Nagyszombatban és Rómában tanult. 1778-tól körmendi plébános. Belekeveredett a magyar jakobinusok perébe, azonban tisztázta magát. 1795-ben szombathelyi kanokká nevezte ki I. Ferenc. A székesegyház kriptájában van eltemetve.

SZANATI (ZANATI) Boldizsár (1724-1779), Vasvármegye táblabírája és főpénztárnoka.

tus = (itt) ivás valakinek az egészségére

ürmös = fűszerek hozzáadásával készített kesernyés-édes csemegebor

VAJDA Ádám, régi nemesi családból, amelynek tagjai közül többen viseltek közhivatalt. Az 1754. évi összeírás szerint birtokos nemes, főjegyző.

VIDOS János, ősi eredetű nemesi családból. 1733-ban Miklós, József és János szerepel a megye kétségtelen nemesei között. 1754. évi összeírásban birtokos nemes, Koltában lakott (innét vette a család a nemesi előnevét), felesége Tallián Julianna volt.

ZICHY János, ősi nemesi családból, akik közül többen viseltek hivatalt. 1755-1760-ban a vasvári káptalan éneklő kanonokja, apát és apostoli jegyző.

FORRÁSOK - FELHASZNÁLT IRODALOM

Vas Megyei Levéltár. Vas vármegye nemesi közgyűlésének iratai. Köz- és kisgyűlési jegyzőkönyvek, 1756-1759. 196. p.

Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. XII. köt. Pest, 1865. 525 p.

Balogh Gyula: Vasvármegye nemesi családjai. 2. bőv. kiad. Szombathely, 1901. 312 p.

A szombathelyi egyházmegye története, 1777-1935. III. köt. Történelmi névtár. Összeáll. Géfin Gyula. Szombathely, 1935. 491 p.

Schneider Miklós: Vas vármegye 1754. évi nemesi összeírása. Szombathely, 1939. 95 p.

Schneider Miklós: Vas vármegye kétségtelen nemesei 1733-ban. Szombathely, 1940. 11 p.

pár évvel előbbre feltételezi, színvonalassága miatt Kópháza búcsújáró templomának szószékét és oltárát Hefele művének tartja.

Hefele győri székesegyházbeli belsőépítészi tevékenységének sorsáról tévesen ír, amikor azt állítja, hogy azt a 19. században eltávolították. Ennek minden részlete a szentély újabb karszékeinek kivételével éppen a „Hefele által megvalósított átrendezés" színvonalassága miatt, nemcsak a 19. századi, hanem a 20. századi OMF „purifikáció"-tól is kegyelmet kapott, igazán komolyabb beavatkozás csak a késő gótikus Hédervári kápolna homlokzatán történt, melyet a „korszerű műemlékvédelem" soha nem volt, dialektikus bohócruhába öltöztetett.

A Hefelét ért hatásokat szerencsére csak nagy vonalakban tárgyalja, így azok el is fogadhatók hitelesnek, főként az az összefoglalásként is értékelhető megállapítása, hogy életműve sokkal inkább kapcsolódott a „közös dunai közép-európai kultúra" barokk építészetéhez, mint a magyar földön található, a történelem viharai által megtépázott építészeti örökséghez. Némi szomorúsággal állapíthatjuk meg, hogy az egykori szombathelyi Brenner Vilmos magyarnyelvű írása németből fordítottnak tűnik.

Zsámbéky Monika: „Melchior Hefele mecénásai" c. tanulmánya remek összefoglalása a 18. század második felére jellemző közép-európai és hazai, világi és egyházi építtetői körnek. Tömörsége ellenére is szemléletesen mutatja be, hogy alig van különbség a világi és egyházi mecénások között, akiktől Szily János, Szombathely első megyéspüspöke tűnik leginkább eltérőnek kisnemesi származásával és lehetőségeivel, aki talán éppen ezért „ment el a legmesszebbre... a részletek aprólékos, már-már szőrszálhasogató rögzítésében, amely az általa foglalkoztatott művészek önérzetét is sértette." Hefele polgári megbízóival a tanulmány nem foglalkozik, az is igaz, hogy ezek száma csekély volt, és valószínűleg az adatok is hiányoznak ehhez.

Edith Schmidmaier: „Hefele Menyhért mint a passaui rezidencia „felújítója" már címével is sejteti azt a baljósan súlyos szöveget, ami a tanulmány elolvasójára vár. Talán még mókásnak is tűnhet, hogy a német szerző tanulmányában Hefele Menyhértről, a magyar szerzőkében pedig Melchior Hefeléről olvashatunk, ennél lényegesebb, hogy az amúgy sem könnyű német szöveggel a fordítónak nem igazán sikerült megbirkóznia. Az „Erneuerer" szót szerencsésebb lett volna megújítónak, a Neugestalter-t pedig újjáformálónak fordítani vagy szabadabban átépítőnek, mint ahogyan ezt W. Brenner is használta tanulmányaiban. A jelentésbeli különbségek árnyalatiak, de végig kísérik az egész tanulmányt, hol csak enyhe kattogást, máshol némi zavart okozva. Végül is komoly koncentrá-

cióval és néha ismételt elolvasással a szöveg megérthető. E. Schmidmaier azt próbálja tisztázni milyen munkálatokat is kellett Hefelének Passauban végezni, a korábbi épületből mi maradt változtatás nélkül és mi az, amit Ő adott hozzá az épülethez.

Végkövetkeztetését túlzásnak tartjuk, „hogy Hefele valójában inkább rajzoló, mint építőmester volt" Passauban.

A tanulmány további terjedelmes részleteiben a passaui palota homlokzatot Hefele később épült palotáival hasonlítja össze, majd részletesen keresi azokat az épületeket, melyek az építész számára mintául szolgáltak, vagy szolgálhattak. Külön fejezetben tárgyalta a passaui püspöki palota lépcsőházát, mely a legtanulságosabb része írásának. „A pozsonyi prímási palota. A homlokzat stílusbeli és tipológiai eredete" című tanulmány Sibylle Puhl munkája. Nehezen érthetősége minden képzeletet felülmúl, fele részben a szerző, fele részben a fordítónak köszönhetően. A tanulmány plasztikus példája a művészettörténészek által készített elemzések feleslegesen részletező, kizárólag előképekben gondolkodó épület bemutatásának. Michelangelótól és Palladiótól kezdve a kortársaknak tekinthető építészekig - összesen 21-nek a munkásságát említve - tesz reménytelen kísérletet, hogy kiderítse mitől is olyan a pozsonyi prímási palota, ami a szlovák főváros mind máig legimpozánsabb palotájává teszi, amiért ma az államfő rezidenciája. Eszébe sem jut, hogy az általa említett paloták és homlokzataik tömkelegében azt a néhányat kiemelje, aminek hatása vitathatatlan Hefele működésére. Nem kap e tanulmányban szerepet az a konkrét építtetői program és funkcionális követelmény rendszer sem az építész munkájának elemzésekor, mely sokkal fontosabb volt, mint mintaképek sokasága különösen éppen a prímási palotánál.

Kelényi György: „A szombathelyi székesegyház helye a XVIII. század építészet történetében." című tanulmánya feszesen és pontosan arról szól, amit annak címében ígér. Helyesen tulajdonít kiemelkedő fontosságot az építtető Szily püspök egyéniségének és annak a ténynek, hogy Ő nemcsak Rómában tanult, az ottani élmények hatása alatt álló egyéniség volt, hanem a II. József politikája, továbbá a felvilágosodás, a kor új szellemi áramlata „nemesi-egyházi ellenzékének egyik vezető személyisége is."

„Mesterek és művek a 18. századi Szombathelyen" című tanulmánya megírásakor Szilágyi István rendkívül nehéz és hálátlan feladatra vállalkozott, hiszen mint bevezető soraiban is írja „Szombathely XVII-XVIII. századi építészettörténetét érdemben még senki sem kutatta." Ennek oka, mint ahogyan azt írásának elolvasása után bárki megállapíthatja az,

hogy mégoly lelkiismeretes búvárkodás sem tud felszínre hozni különlegesen mutatós épületeket és figyelemre méltó építészeket. A tanulmány alaposságáért a szerző köszönetet érdemel, mert amit eddig sejtettünk azt immáron tudjuk is, hogy Hefele volt az első olyan alkotó, aki a sárfészek Szombathelyen Európához felzárkózó épületeket és egy 20. századi középvároshoz is méltó központot tervezett.

Galavics Géza: „A szombathelyi püspökség mint műalkotás című írása" a Művészet 1991 évi augusztusi számában már megjelent. A címet akkor is, most is túl zsugorítottnak találtam. Rövid, de értékes tanulmánya azokkal a gondolatokkal és szándékokkal foglalkozik, melyek meghatározták a püspökség épületeinek[6] és az ezekben található társművészeti alkotásoknak stílusbeli igazodását, tartalmát, tematikáját, feladatukat abban az ütközetben, melyet a kor eszmeáramlatai, világképei vívtak egymással.

A katalógus szerkesztése egészen kiváló, a tanulmányokat részben a kiállítás anyagából, részben azon kívüli dokumentumok fotóival illusztrálták. A tanulmányokat egy értékes dokumentum, „Batthyány József prímás és Melchior Hefele szerződése a pozsonyi prímási palota építéséről" közlése követi Bariska István kitűnő fordításában. Ez a szerződés döbbenetesen jól támasztja alá mindazt, amit Zsámbéky Monika tanulmányában bemutatott.

A tanulmányokat követő tényleges katalógus és képanyag Zsámbéky Monika értő munkájának nagyszerű végeredménye, megbízható adattár, jól rendszerezve, irodalmi hivatkozásokkal, pontos cím, tárgy- és téma leírással.[7] A tárgyjegyzék 26 fejezetre osztása lényegében ugyanannyi kiállítási objektum-csoportot jelent, a személyes dokumentumoktól 24 önálló épületen át a kiállítás utolsó fejezetébe foglalt alkalmi építményekig. Óriási élmény volt a Hefelével behatóbban foglalkozók számára egymás mellé felsorakoztatva látni az eddig csak olvasmányi alapon ismert eredeti tervrajzokat, kortársi ábrázolásokat és olyan tárgyi emlékeket, melyek ha nem is szorosan az építészhez kapcsolódtak, de jól mutatták be azt a korszakot továbbá mecénási és társművészi környezetet melyben alkotott.

A kiállítási anyag összeállítása komoly hazai és nemzetközi összefogással jött létre. A katalógus is jól tükrözi ezt, hiszen 12 hazai és 3 külföldi múzeumot, 5 hazai és 1 külföldi levéltárat és további 14 hazai és külföldi, egyházi és világi intézményt sorol fel köszönetnyilvánításában. A műtárgyak és dokumentumanyagok feltárását, kölcsönzésének ügyintézését, szállítását mint egyszemélyes intézmény ugyancsak Zsámbéky

Monika intézte Szilágyi István Szombathely város főépítésze[8] alkalmankénti besegítésével.

A létrehozókon kívül 3 magánszemély és 10 szervezet támogatta anyagilag a rendezvényt. Ezek közül ki kell emelni Hans Hefele személyét, aki félmillió forintot meghaladó adományozással a kiállítás főtámogatójának tekintendő.

A magyar és német nyelven megjelent katalógust élvezettel forgathatja szakember és laikus érdeklődő egyaránt, de csak nagyon óvatosan, mert ragasztott kötése egy elolvasásnál többet nem bír ki.

JEGYZETEK

1 A kiállítás létrehozói: a Szombathelyi Püspökség, a Vas Megyei Önkormányzat, Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata.

2 Ausztriában: J.B. Fischer von Erlach (1656-1723) Jakob Prandtauer (1660-1726)
Egyesült Királyságban (Anglia): Az itáliai Andrea Palladio (1508-1580) Inigo Jones (1573-1652) és Christopher Wren (1632-1723)
Németországban: Dominicus Zimmerman (1685-1766) Balthasar Neumann (1687-1753)
Olaszországban: Palladio, Michelangello Buonarroti (1475-1564), Jacopo Tatti Sansovino (1486-1570) Giovanni L. Bernini (1598-1680) építészek évfordulói alkalmából rendeztek reprezentatív kiállításokat.

3 A kiállítás kiadványainak grafikus tervezője: Némethné Reczetár Ágnes, a Szombathelyi Képtár munkatársa.

4 *Rudolf Guby* (1888-1929): „Melchior Hefele, ein vergessener Wiener Architekt". = Monatsblatt des Altertums-Vereines Zu Wien, 1918. 5-7. sz. 113-130. p.; 8. sz. 136-137. p. – Ezt követően haláláig további 3 jelentős Hefele tanulmányt tett közzé.

5 Mindenekelőtt: *Kapossy János:* A szombathelyi székesegyház és mennyezetképei. [Bp.] 1922. 123 p., 20 t. (A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti Gyűjteményének dolgozatai; 3.)

6 A székesegyházzal kapcsolatban egy olyan előtte öblösödő tér tervéről tesz említést, ahol „az épületek összetartozását, egységes térkompozicióvá szervezését végigfutó íves fallal kívánták megoldani." Ilyen tervváltozatról sem az eddigi kutatás nem tudott, sem a kiállításon nem szerepelt. Vajjon nem „félre fogalmazásról" van szó?

7 Egyetlen katalógus szövegnél, egyetlen elirás észlelhető, a passaui püspöki palota bejárati erkélyét nem két-két atlasz, hanem sajátosan formált konzol tartja.

8 Szilágyi István mintegy évtizeddel ezelőtt első számú kezdeményezője volt a kiállításnak és makacs szorgalmazója maradt az évek folyamán.

HEFELE, MELCHIOR

Maliková, Mária: Byvalé susosie sv. Jána Nepomuckého na Primicialnom námestí v Bratislave

Ars 1990 "Uloha pamiatky", 69-83

Ezért törekedni kell, hogy:

- a szakszervezeti vezető tes
  - szintenként differenciált
  mailag felkészült, a vezeté
  kalmassá tehető - a szocial
  mozgalom iránt elkötelezett

- megfelelő erkölcsi, emberi
  az uj iránt fogékony, a vél
  közvetitő, egyéni munkájukk
  elismerést kivivott tagokat

válasszanak, akik képesek tár
tüket alakitani.

A vezető testületekkel azonos szi
körébe tartozó partner állami és

HETELE Menyhért

Kőrey, árvahon, 1781

Barinka 1995 90-91.

HEFELE Menyhért

AH 1995 323-328.

építőbizottságnak bemutatandó
munkamódszer némileg más megv
Kálvin) téri kút - később rés

Az Ybl-irodában töltött
Batthyány-mauzóleum építése.
kezdték meg; Batthyány Lajos
el a mauzóleumban. Az épület
díszítésre nem volt meg a fed
Schickedanz terve végül úgy v
feltehetőleg győzelemre vitte
emlékszobor összekapcsolása.
szobortalapzat lett - szobor
tetővel a magyarországi éghaj
sok gondot okozott később, ak
megválasztott kőanyag.

---

[60] Schön F.: Hansen-
[61] OL.T.9.No 2:8., Y
[62] OL.T.7.No 24:41.
az építészek esetéb
a festőknél. Ha a n
képét kétségtelenül
csak saját szellemi
nem a rajz, hanem a
rajzoló kézjegye bi
azt jelzi, hogy a 1
tervnek, mint "műne

HEFELE MENYHÉRT építész

SZILÁGYI István: Szombathely.
Szombathely, Savaria Tours, 1994

14.

Püspöki palota

HEFELE Menyhért

Mőcsényi Mihály: Kritikus gondolatok és ismeretlen tények Esztergára építés történetéhez. = Soproni Szemle. 1997/1. 2-16. ill

titesük az aktuális közigazgatási
a „történeti" magyarországi — m
sított nemzetállam kulturális árnyké
foghatóbbnál nagyobb, mert óhajtot
„osztrák" művészet? S „abban" milyen
lag kevés érzelmet mozgat meg, mert
volta köztudott; historizálásuk esetleg
szféráján. Ugyanez kevésbé áll a mode
mánia részeként tekintett „Erdély" műv

A — sokszor jóakarattal használt —
igényel ebben az összefüggésben. Entz
mát használja. Számára Erdély nem azt
nálatban gyakran mindent magába olva
niához került, hanem azt, amit a közép
ben e régió — a középkori országban a
ható autonómiával rendelkező, a Gyul
gyéjének határaival világosan megkülön
kulcsfogalmait alkotják a 14—15. s
„nemzet" fogalmai. Ebben az értelemb
fogalmak: a megyék, a szászság, a szél
badságait írásba foglaló, II. András álta

Hefele Melchior

ZSÁMBÉKY Mónika: Melchior Hefele tervrajzai a szombathelyi Püspöki Levéltrában. = Müvészettörténeti Értesitő, 41, 1992, 1-4. 79-86. ill. G

Szombathely, Püspöki palota
Székesegyhát
egykori Szüz Mária-vártemplom

Hefele Menyhért

KELÉNYI György: Adatok a pozsonyi prímási palota tervezés- és építéstörténetéhez. = MNG Évkönyve 1991 (1991) 233 - 236.p. ill. G.

Pozsony, Prínási palota

Hefele Menyhért

EmL	Egyházművésze
ETF	Erdélyi Tudom
Ethn	Ethnographia Bp. 1890-1922
FA	Folia Archaeo
FK	Filológiai Kö Bp. 1955-
FolHist	Folia Histori Bp. Magyar Ne Bp. 1972
FSz	Magyar Filozó Bp. 1957-
	A Göcsej Muze

HEFELE Menyhért

SZILÁGYI István: Hefele bibliográfia. = Vasi Szemle, XLVI.évf. 2.sz. 1992. 293 - 295.p.

[rec.] Hefele Menyhért. Összeáll. Dobri Mária. Szombathely : Berzsenyi D. Megyei Kvt., 1990

2. A MÁTYÁS-KÁLVÁRIA (HÁTULRÓL)

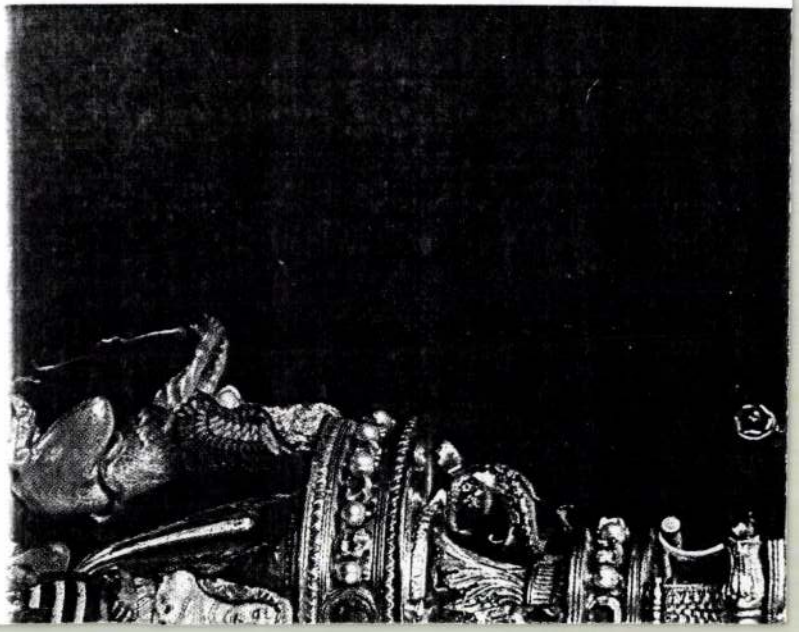

HEFELE Menyhért

Karner, Herbert: Der Anteil Melchior Hefeles am Turmbau der Stiftskirche in Herzogenburg.
= ÖZKD, 1995/1-2. 64–71. ill

horiszontális: Koller, Manfred no. 3. n
204. szt.

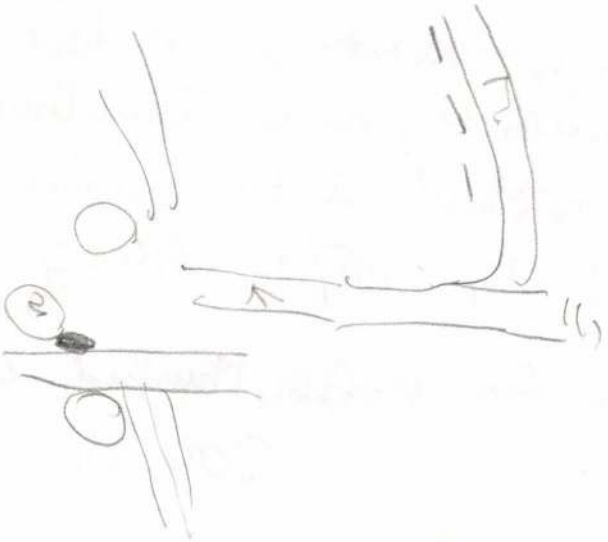

ANTON HEFFENSZAUER, szücsmester

A Székesfehérvári Városi Levéltárban két irat a város XVIII.sz.-i mestereiről.64 mesterség,519 név. Az első 1784-ből,a másik pár évvel későbbi.Az arab számok a két listát,a rómaiak az öt csoportot jelzik. 263.old
/ 1,2./ V. szücs. 266.old

U.VARGA MARIANNA: Mesteremberek Székesfehérvárott a XVIII.században 263.old
ALBA REGIA.István Király Múzeum Évkönyve. VIII.-IX. 1967-68. Székesfehérvár

Heffer János, építész

MDK

A Csepeli Autógyár művelődési házának egyik tervezője.

-: Új művelődési házak

Népszabadság, bp. 1959. jún. 28. 8. l.

M. D. K

HEFFER János

MEZŐSZÖV szabadtéri lemulá-
tója (1958.) (Refr.)
Társtervező: Szabó István

Bájthe Tamás: Kepek és megjegyzé-
sek a Mezőgazdasági Kiállitásrúl
Magyar Építőművészet 1959. 9/10. 17.
287. l.

M. D. K.

HEFFER János

Óvalovany (Repr.)

Társtervező: Juhász Jenő

Szabó István

Bojthe Tamás: Képek és megjegyzések a mezőgazdasági Kiállításról

Magyar Építőművészet 1959. 9/10. 78.

287. l.

Heffer János, [építész] M Dk

A Csepel Autógyár új kultúr. otthonát tervezte Szabó István építésszel közösen.

Bernáth László: Üvegpalota 2. l.

ESTI HIRLAP bp. 1961. aug. 5.

l. Hefele

Heferle (Hesterle)

Janos Mihály

soproni orgonakészítő

1752. a ruszt. hat. templom orgonáját javítja. 1755 szerez polgarjogot. Augsburg környékéről vándorolt ide. Szatócsboltja is volt. Sopronban. 1781. özvegje emlitve

Csatkai Endre dr

Sopron végi orgonái és orgonakészítői.

Soproni Hirlap

1935 jul. 25.

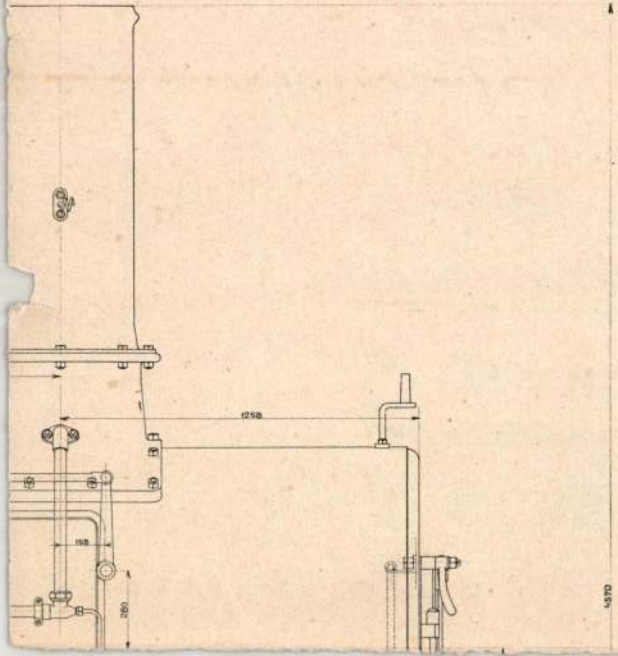
1258
158
250
4570

HERMES Kertészeti Barkács Áruház, Budakalász

Építészek: Heffer János — Balogh József (SZÖVTERV)

Belsőépítész:	Horváthy Judit
Statikus:	Maier Pál
Gépész tervezők:	Glancz Iván Regős Csabáné Virág László Kintzly Péter
Elektromos:	Dobó Vilmos
Külső víz.csatorna:	Zimonyi Béla Kovács László
SZÖVTERV Ber. Iroda:	Piroska Gergely
Gen. kivitelező:	Fémmunkás Vállalat (ÉSZÜ)
Beépített alapterület:	1300 m²

A HERMES ÁFÉSZ a 11. sz. főút és a Lupa sziget felé vezető út elágazásánál, Budakalász határában 330 ha. parkosított területen létesített egy kertészeti bevásárló központot, barkács áruházat, kisgépkölcsönzőt, ahol a kiskert tulajdonosok mindent megtalálhatnak, ami ilyen irányú hobbyjuk kielégítéséhez szükséges. Van itt modern kisgéptől kezdve minden, ami a talajműveléshez, barkácsoláshoz elengedhetetlen, sőt még azon túl is.

Ez a telepítés az első kísérlet a nem lakott területen létesített ilyen profilú bevásárló centrumra.

A ma még nem minden egységében sikeres telepítés egyikéről tesz említést ez a cikk.

A Kertészeti és barkács áruház épülete, betartva a főútvonaltól előírt távolságot, a park délkeleti részébe települt. A kerítéstől visszahúzva előkerttel, növényzettel. A kerítés mellett, a telek szélességében parkoló készült két autósor részére.

A megbízó HERMES ÁFÉSZ kívánsága egy kb. 1300 m² alapterületű, egyszintes épület a következő tartalommal.

Az alapterületi elrendezés szerint a vásárlók az épületet a déli oldalon közelítik meg szélfogón keresztül, az árufeltöltés pedig a nagykereskedelmi raktárak, vagyis észak felől történik. Az eladótér gondolái, polcai, rekeszei úgy vannak elrendezve, hogy a keresett cikkek szakosítottan kínálják a keresett árufajtát, a belépéstől áttekinthetően mutatják a választékot.

Az áru az átvevőn át kerül az eladótér melletti raktárakba, a targoncaközlekedésre alkalmas szélességű folyosón, ahonnan a köztük levő ajtón át történik folyamatosan az áru feltöltése.

Az itt dolgozók (25 ffi, 25 nő) külön részükre biztosított bejá-

1

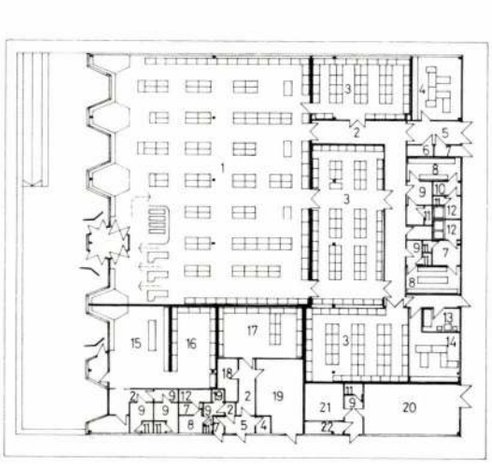

Heffer János

Magyar Építőművészet 1980/4

M.D.K.

Hefner János, gyöngyösi lakatos

1754-ben a gyöngyösi Szt. Bertalan templomon dolgozik. Személye azonos lehet Hopfner Jánossal, aki 1755-66 között a péceli Ráday kastély szép ablakrácsait kovácsolja. Meghalt Egerben 1771. febr. 8. án 60 éves korában

Heves megye müemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 338 old.
+341. 4

HEFNER János gyöngyösi lakatos. Gyöngyösön 1754-ben a Szent Bertalan templomon dolgozik. A gyöngyöspüspöki püspöki sörház becslésénél 1750-ben és 1757-ben szerepel --+ Bera Jakabbal együtt.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit

HEFNER Mátyás ács. Egerben 1761-71 közötti adóösszeirásokban találkozunk nevével.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit

Hefele Menyhért
építész

M.D.Y.

Szombathely nagy barokk építője
volt

Szép Rezső: A szombathelyi pártszékhár
Művészet, 1969. február – 23 lap.

M.D.K.

Hefele, Melchior, építész, építőmester nevét említik.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál.
Magyarország műemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 282. old.

HEFELE, MELCHIOR/ (2)

22. kép: a szombathelyi templomtér

1.) szeminárium (~~1791-1798~~ 1777-1780)

2.) püspöki palota (1778-1781)

3.) székesegyház (1791-1798)

25. kép:

a püspöki elemi iskola jobb oldalán álló Rosty ház (157. old.)

Brenner János: Szombathely város építéstörténete a XIX. század második felétől az első világháboruig. Bp. 1959.
/ az Építés - és közlekedéstud. közleményekből./

/155

M.D.K.

Hefele, Melchior, építőmester, építész

nevét említik, mint akiket Eszterházy Ahuldi a pápai plébánost Bécsbe - Krackerner Egerben készített vázlatával - azzal a megbírással, hogy a vázlat alapján tervet készítsen a pápai ./.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

233. old.

M.D.K.

Hefele, Melchior, építőmester, építés

... templom főoltárához, várja be a hi-
czinyitett modell elhelyűftét, s ha azt
Eszterházy jóváhagyta, terjen vissza
ismét Bécsbe a végleges megállapodás
végett. — most már Fellnerrel együtt!
Szerző felhívja a figyelmet az „utasítás
sorrendjére."

./.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

233. old.

M.D.K.

Hefele, Melchior, építőmester
építés

... A Würzburgban tanult, akkor még barokkos stilusban dolgozó Hefele terve nem nyerte el Eszterházy tetszését s bár 1777. nov. 21-én kiadott utasításában még a mű tervezőjéner terinti, de a tervet nem használja fel, s a rajzaiért járó tisztelet-díjat sem fizeti ki.

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó.

233. old.

Hefner József, szabó

Stingl Vince keramikus testvérének Katalinnak a férje. Sokszor segitik a bajbajutott Stingl Vincét. 333.old

Mihalik Sándor: Stingl Vince soproni nemtelen lebejus a herendi gyár alapitója 323.old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XXII. évf. 1968 Sopron

M.D.K.

Hefner Mályás, ác

Egerben az 1761-71 körötti adóösszeírásokban szerepel. 1791-ben az egri megyeháza tetőzetét javítja.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VIII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 338. old.

M.D.K.

Hefner Tamás, egri kőműves

a városi adókönyv
1814. évi kötetében szerepel

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 338. old.

HEFNER Tamás egri kőmüves. A városi adókönyv 1814. évi kötetében szerepel.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit

Hefter László, iparmüvész

Dec. 11.-én nyélott meg kyörött a Kisalföldi Tárlat, melyen egy egészen újszerű, szokatlan plasztikája szerepel. (emlitve)

Néhány szó zene közben.

1977. dec. 29. Petőfi 10.15 /11/ V Gné

Hefter László, szobrász 1)

Hét fiatal művész közösségre talált
Győrben, akik mindössze 1-2 hónapja tartóz-
kodnak a városban. A győri Műcsarnokban ren-
dezett kiállításuk volt a bemutatkozásuk.
A művész fénycsőplasztikákat állított ki
a tárlaton. (repr. és emlűve). Felesége Benkő
Marianna, textilművész.

Molnár Zsolt: Győr tettekkel bizonyít.
Magyar Ifjúság, 1976. júl. 9.

Hefner János

kőműves

A XVIII. század második felében köből épitette fel a gyöngyösi Szt. Bertalan templom tornyát.

Bachó gyöngyösi templ.

31. l.

Hefner János

gröngyösi épitész

lajd

Heffner János

laratosnál.

Csem Bart Gröngyös

14 l.

-

s minden ilyen jellegü információt ha-
ás nemzetek hasonló szellemmel lépnek
ágzik a politikai egyetértés és kölcsö-

délutáni ülésén Morrison helyettes mi-
ni nyilatkozatot, mely mély benyomást
ilvánitás megfelel a szóbanforgó ügy ko-
a Ház csak Attlee miniszterelnök haza-
gvitatni.
zterelnök amerikai utját teljes sikernek
szándékozott.
ető helyen irnak a fenti nyilatkozatról:
om nem szándékozik az atombomba gyártá-
ddig annak kellő biztositásáról gondos-
a titkának megőrzésére csak az Egyesült

Heffner János

lakatos

készítette az alábbi templom szentélyének lakatos munkáit a XVIII. sz. közepén

Csem Bárt Gyöngyös

12. l

£ ujjáépitett

1774-ben a torony fundamentuma a templom felső szögletén letétetett. Az épités vezetését Heffner Jánsora bizzák. (Ez ugyláttszik a fenti lakatos fia volt.)

M. O. 14. 6

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

MDK.

Hefner János
építész

Az építkezési munkát Hefner vállalkozó végezte

Bachó Károly: A gyöngyöi templomok története. 31 l.
Szent Bertalan templom története

Heffer Zoltán

Nobrán

Ujpesti, atyja bádogos volt, gyermekkorában ezt a mesterséget tanulta – 1920-as évek végén Párisban telepedett le s azóta is ott él. Gargalo spanyol nobrán hatása alatt kezdte fémlemezből alakított kismeretű dísztárgyait készíteni, s mesterének örökséget átvéve, kiálakította egyéni technikáját. Két milimeter vastagságú fémlemezekből hideg uton kalapálja ki az anatomiai felületek homorú és domború részeit. A művészi hatást az üregek és mélyedések fény és árnyjátékával éri el. 1942. résztvett a Palais de Tokioban rendezett Beaux Arts tárlatán

Németh Andor (Paris) Egy párisi magyar művész fémlemezet forradalmasítja a nobránzatot. Jövendő 1947. febr. 23. kérékhe

Rezsucha István, polgármester

VIII.195.

Heffert Simon

nagykanitsai könnives
mester 1802-ben szerződött
(a nagykanitsai
városi neuvedi iskola
építésére, az építkezést
meg is kezdte, de az anyagi
okokból abba-
maradt

Barbarits

265. l.

Szűrőkanáltühörfeinből IV. 228.

HEFFINGER, Matthias bőfaragó

1756 Pozsony

An 1998. 242.

1vH ltsz. 97921

1vH ltsz. 97919

5

csipke

)0
1vH ltsz. 97601

HEFFINGER, Matthias Nikolaus

MÈt 1995 303

1860 után:

▶ Magyar Lömpészet (Petrik folyt.)
60 – 75 ; 75 – 85 ; 85 – 900

Petrikben egyszemélyes nevelek nincs →
Magyar írók élete és munkái – százo
benn

Ha sokat vít: mulyik
hatók cikkei. Különálló

* Gulyás – fle álnévlexikon

II. Külföldi anyag

Elvileg: illető ország nemzeti bib
bibl.-ban

Pl. Szentmihályi – Vértesi: közli a magy
Ha nincs belőle Magy. – bukta van

Heffler Gerg

ötvös 1603.

lasá

Gyárfás Brassó 100

Resch A. Die Kronstädter Gold- u. Silberarbeiter. Korrespblatt. 1884. 20. l.

Heffler György

ötvös

irod + 1603. aug. 15

Gy. Brassó Erd. Muz.

382

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

n.

vi ..... hó.....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Heffler György aranyműves Brassóban, hol 1603. halt meg. (Gyárfás I., A brassai ötv. tört. Brassó 1912. 100. l.)

HEFFLER MIHÁLY, gombkötőinas

44.-Laythner Mihály műhelyében tanultak ki a mestersé
get:Heffler Mihaly,1763.jun.12-1766.maj.24.-Daller Já
nos,1766.szept.5.-a társpohár fizetése miatt 6 évre
szegődött.-Ring Antal,1767.jan,2 .-.- 405.old

SZÖVÉNYI ISTVÁN: Kőszegi gombkötőmesterek és műhelyek
a céh keletkezésétől megszűnéséig 295.old

SAVARIA, A Vas Megyei Múzeumok Értesítője, 5-6.
1971-72. Szombathely, 1975

Hefkó Mihály,

Németh István – Hefkó Mihály /Közti/:
„Átrium Hyatt Szálloda," részlet
/repr./

4 Németh István–Hefkó Mihály (KÖZTI): Atrium Hyatt Szálloda, részlet (fotó Somfai)

Művészet, 1984. jan. 10. old.

Hlefkó Mihály, építész-tervező

József Attila általános Művelődési Központ, Mezőkeresztes.
építész: Tiharnyi Judit

mobil építészek tervezői: Lőrinci Edit és Hlefkó Mihály.

Magyar Építőművészet, 1984. 2., 46-old.

HEFKŐ MIHÁLY építész

Zsuffa Andrással a budapesti Merkantil Bank épületéért
Ybl-díj, 1991

Magyar Nemzet, 1991.március 21

HETKÒ MIHÁLY építész

YBL-díjasok 1991. = Magyar Építőművészet,
83,1992,2-3. 91. ill.

HETKÓ MIHÁLY
belsőépítész

Magyar Ip. műv. 2003/4.

12. dd.

is fejlődött. Ugyancsak azt
ez a szakmai rendezés gyakoro

Nem akarom ezt a képet tovább
igaza. Az is lehet, hogy a zsi
irja, azért, mert elvégzett eg
amelynek szükségszerüleg, a na
tul, fejlesztőleg kellett hatn
De arról, hogy ez a pusztulás
is hasznára lehetne, egyáltalá
még családjával együtt is vál
azt érzi, hogy esetleg mások,
váltja meg vele, tehát a puszt
hinni nem tudom. Mindaz, amit
taltam, mást mutat s egyáltala

HEFKÓ MIHÁLY

A MAGY. IP. MŰV. AZ EZREDFORDULÓN

45.01

gialva, amelyeket ön jelölt meg
kesnek, fontosnak és hasznosnak
is mondhatom magam. Olyan szer-
égeztem el a magyar közigazgatás
teljesitettem s amely most ön-
n j ó és differenciált, tul-
ég olcsó, mert az emberek nem a
ák a közigazgatási nyomtatványban
sságba, amely mindennél drágább

nk, hogy a találkozásunk el-
gyok, sőt: idő és pénz hijján
bb arról lehetett volna szó,
, értesit engem és összehangoltuk
egy bizonyos fokig megvan a le-

1586

M.D.K.

Hefner János, gyöngyösi lakatos

a gyöngyös püspöki püspöki sörhár becsléséné együtt szerepelt Berra (Bera?) gyöngyösi könnüves mesterrel.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

313. old.
+ 338. "

JOHAN HÉFFLIN, tobákos

A Székesfehérvári Városi Levéltárban két irat a város XVIII.sz.-i mestereiről. Az egyik 1784-ből, a másik pár évvel későbbi. 64 mesterség, 519 név. Az arab számok a két listát, a rómaiak az öt csoportot jelzik. 263.old
/ 1,2./ V. tobákos. 266.old

UVARGA MARIANNA: Mesteremberek Székesfehérvárott a XVIII.században 263.old

ALBA REGIA. István Király Múzeum Évkönyve. VIII.-Ix. 1967-68. Székesfehérvár

Péter László

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

KISALFÖLD

1978 OKT 2 1

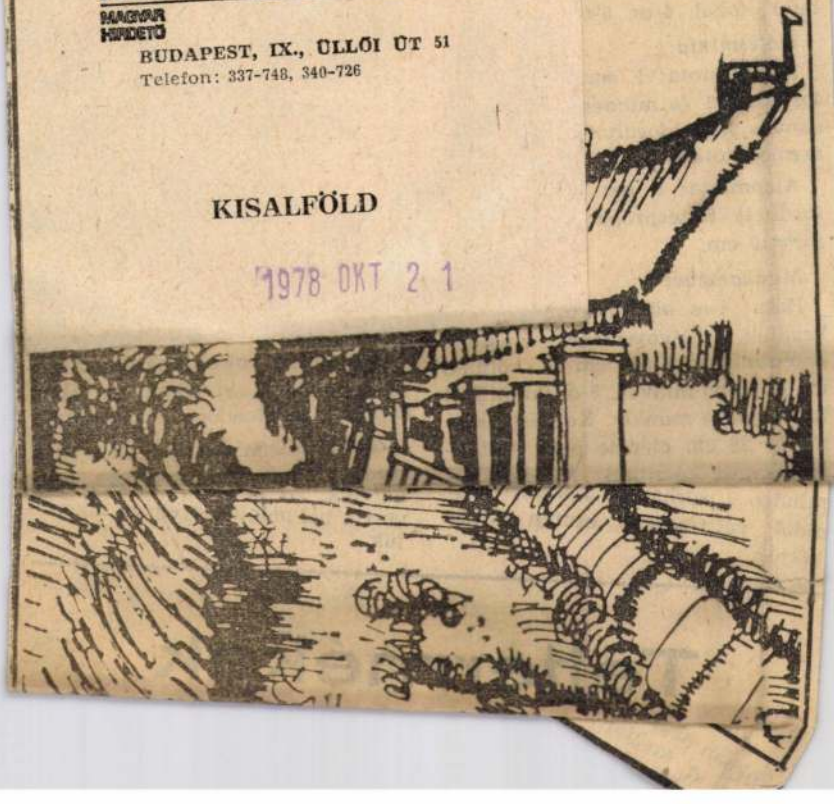

16 — 16 — 14

Hozzávaló: 30 dkg világosszürke, 5—5 dkg piros, sötétbarna „Shetland" fonal, 4-es, 5-ös kötőtű.

Kötésminta

Patentminta: 1. sor: 1 sima, 1 fordított, 2. és minden további sor: simára sima, fordítottra fordított szemet kötünk.

Alapminta: 1. sor: sima, 2. sor: fordított. Kötéspróba: 18 szem × 26 sor=10 cm.

Munkamenet

Háta: 4-es kötőtűvel 58 szemre kezdjük, világosszürke fonalból [illegible] Eleje: A hátrésszel azonos szem- és sorszámmal, mintával kötjük. Kezdéstől számított 42 cm elérése után középen tartaléktűre veszünk 12, majd ennek mindkét oldalán, minden 2. sorban 3, 2 szemet. Az oldal vállrészeket ezután külön kötjük.

Ujja: 4-es kötőtűvel 48 szemre kezdjük, sötétbarna fonalból, patentmintával dolgozunk, 3 cm sötétbarna, piros, szürke kézelőrészt kötünk, majd szürke fonallal, 5-ös kötőtűvel alapmintával 26 cm magas ujjrészt készítünk. Ezután az eleje-hátrésszel azonos sorszámú, fogyasztású raglán vállrészt kötünk.

Gallér: Az eleje-háta-ujjak tartalékszemeit körkötőtűre vesszük, az eleje oldalszéleken kiegészítjük 90 szemre. Patentmintával [illegible]

Összeállítás: Az oldalrészeket az alapszínnel azonos fonallal, szem- és sortalálkozás szerint összevarrjuk. A zseb alsó, felső szélét az eleje középrész megfelelő sorához varrjuk. Az elkészült zsebes pulóvert a bal oldalán gyengén átgőzöljük.

Hefter László: Lejtős út.

Hefter László, szobrászművész

kiállít a győri Műcsarnokban
12 más szobrászművésszel
együtt
(cikk Lugossy Mária szob-
rászművésszel)

Kisalföld 1978. XI. 21.

Hefter László:
Fénycső-plasztika

t néhány elf
os ulti. A nyuzsges a tetőpontra D
rt, ahol a fiúk, majd az amazonok f
sén derülhetett jókat a publikum.
áda habzó nedű volt, a közönsé
már csak szeme kopogásával vehe
Hazafelé volt aztán az igazi pr
ammal vették be a visegrádi vá
ég híján az ódon falak között ko
királlyá a tavasznak hódolatául:
net.

Jó nap volt? Jó bizony. Az épitők
nálók jó kapcsolatának zálogát, a
ban átadott Skála Áruházat jogga
hették a koccintások.

Hefter László 2) Folytatás.

Molnár Zsolt: Nyár tettekkel bizonyít.
Magyar Ifjúság, 1976. júl. 9.

Hefter László

Hefter László üvegplasztikáit mutatta be az Ü. Kisalföldi Tárlaton.

-----Kiállitási naptár.

Müvészet, 1976.október - 48.oldal.

Hefter Lánlo

építén - nohránműrén

a hévízi Aqua nálló zéprőmű véneti
alzotásaiból

Zalai Hírlap
1984. 04. 17

Hegyi László, iparművész
az Iparművészeti Múzeumban megnyílt kiállításon szerepel a művész munkája, neoplasztikája. /említve/

Láttuk, hallottuk.

1979. IV. 27. kossuth 17.35 /LM./

HEFTER László

Cím/Adress:
9021 Győr, Bajcsy-Zs. u. 32.

Születési év, hely/Date and place of born:
1943. Budapest

Tanulmányok/Studies:
Magyar Iparművészeti Főiskola 1974

Egyéni kiállítás/One man exhibitions:
Győr 1979
Győr 1983
Győr 1986

Művei közgyűjteményekben/Works in public collections:
Győr, Múzeum

1985
1990

Köztéri művei/Mural works and works at public places:
Hotel Gellért – üveg előtető
Sopron – színes ólmozott üvegablak (kollégium)
Bükkfürdő Hotel – színes ólmozott üveg 1986
Mátraháza SZOT üdülő – színes ólmozott üveg
Lehnice (Csehszlovákia) Irodaház – színes ólmozott üveg 1988
Jennensdorf (Ausztria) Hotel – színes ólmozott üveg 1988
Budapest Kereskedelmi Bank – színes ólmozott üveg 1989
Győr Hitel Bank – színes ólmozott üveg 1989

Kiállított művei:
Prizma I./Prism I.
antik üveg, ólomkeretben 30 x 30 cm
Prizma II./Prism II.
antik üveg, ólomkeretben 30 x 30 cm
Prizma III./Prism III.
antik üveg, ólomkeretben 30 x 30 cm

I.Tihanyi Üvegművészeti Triennálé, Tihanyi Muzeum,1990.VI.2-X.31.

Hefter László

iparművész

A lektorátus közleményei az 1985-as köztéri alkotásokról:

Bp. Magyar Kültér. Bank:

3 db üvegablak egyenként 100 x 200 cm

Művészet
89/6

Heffer Lánló

ipaviműrén

a Résztvevője a nyári győri műrénteleg alzofói Tüzött

Kisalföld
1983 aug. 6.

Hefter László

Képzőművészet a Felszabadulási pályázat tükrében

Művelet 1985/2

A

PETŐFI SÁNDOR VÁROSI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT

FEKETE - FEHÉR

G A L É R I Á J A

(Győr, Árpád u. 44. tel. 327 - 466)

tisztelettel meghívja Önt,
családját és barátait

1999. december 14-én, kedden 18.00 órára
a

GYŐRI KÉPZŐMŰVÉSZ KÖR

kiállításának megnyitójára.

A kiállítást megnyitja:
HEFTER LÁSZLÓ iparművész
és
FARSANG SÁNDOR képzőművész

Megtekinthető: 1999. december 31-ig naponta 10.00-17.00 óráig

Hefter László

Heftey László

Magyar Iparművészet az
ezredfordulón 2003
110.-

- RÉVÉSZ IMRÉNEK

gővárkony, 1938. VIII. 26.

pni inkább teher, mint nem, ugy
aradhatok el, mert, azt hiszem,
van egymáshoz, mint amennyi az
látszik. Ha valaki, én tudom
és felelősség lesz Rajtad, amit
fognak megérteni s az igazán
de Te ismered a fölfelé nyiló
Isten mindig és adjon Neked
e.

HEFTER LÁSZLÓ

..agyaripar művészet az

ezredfoRdulón 2003

130.l.
131.l.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1978 NOV 11
KISALFÖLD

Hefter László

1021

Hefter László rajzai

☐ Kisalföldi táj

☐ Falusi utca

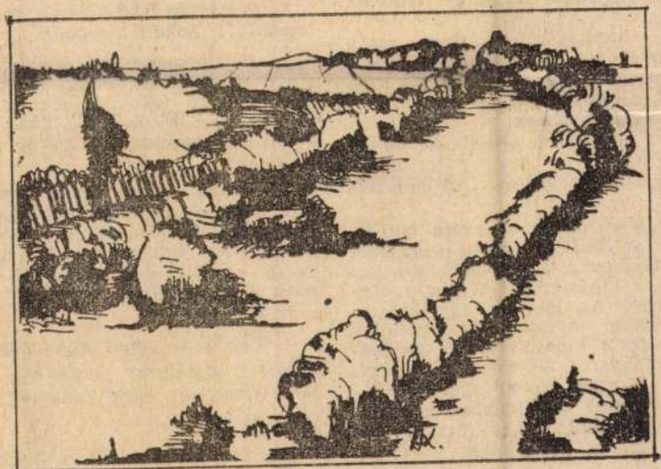

☐ Ártér

1

ÖLD magyar

ılunk – sóhajt mélyet egy férfi.
bólint:
ok . . . Ha valami baj lenne, szóljatok ide . . .
győri Kerületi Hivatal lakásigazgatási osztályán hang-

s mindennapjai

DÖNTÉST MEGELŐZI

rsadalmi bizottság tagjaival

is előfordul, hogy egy-egy ismerős név bukkan fel a helyszínelési listán. Rögtön átadjuk egy másik csoportnak.

Félig tréfásan, félig komolyan még hozzáteszik:

— *Legjobb lenne álarcban járni ilyenkor . . .*

Az első helyszínünk egy felszabadulás úti épület. A lakás tulajdonosai nincsenek otthon, a bizottság tagjait a bejáróné fogadja:

— Itt lakott a kislányuk, amikor az igénylést beadták . . . Azóta már férjhez ment, a megye másik végében élnek.

Ez hát „tiszta sor", nem lesz már szükség semmi más döntésre: a *lakásigénylés megszűnt.* Hasonló a helyzet a következő helyszínen is. Nincs otthon senki, a házfelügyelőtől tudjuk meg, hogy a *lakásgondot cserével oldották meg.*

A harmadik lakásban aztán hirtelen bonyolulttá válik a helyszínelők dolga. Középkorú nő nyit ajtót, bevezet az egyik szobába. A bizottság két tagja megnézné a másik szobát is, de az zárva.

— *Laknak benne . . . A volt férjem.*

Öt éve váltak el, azóta így élnek. A férfi az egyik szobában, az asszony a tizennyolc éves fiával a másikban. Kényelmetlen helyzet. Az asszony egy hivatalos iratot mutat, mely szerint a volt férje jogosult lenne egy másik lakásra, de nem kért. Így hát ő adta be az igénylést — de szeretne fiával ebben a lakásban maradni, s ha kiutalnak lakást, kapja azt a férfi . . . A bonyodalom nyilván abból adódik, hogy ez itt állami lakás, és nem valószínű, hogy a volt férj egyedül ilyet kaphatna. Valami megigazolványból azonnal kiderül: mindössze *három napja vannak ide bejelentve.* Vidéken élnek, a szülőknél. Állítólag, mert gyermeküket nem tudták Győrben óvodában elhelyezni. A férj Bábolnán dolgozik.

— *Tavaly is bejelentkeztek már ide, de csak néhány napra. Miért ezek a ki-bejelentkezések? Nem akkor történt tavaly is, amikor megkapták az értesítést a helyszínelésről?*

— Nem. A gyerek óvodája miatt . . .

— *Szóval végsősoron nem laktak, és most sem laknak itt.*

Hallgatás a válasz. A helyszínelők akár már mehetnének is, de tovább kérdeznek:

— Vidéken a szülőknél milyen körülmények között élnek?

— *Szolgálati lakásban, három család . . . Sokan vagyunk.*

A fiatalasszony hozzáteszi, hogy az ő munkahelye miatt is, a gyerek közelgő iskolakezdése miatt is, az ottani lakáskörülmények miatt is szeretnének Győrbe jönni.

— Kérem annak más módja van, mint ez az átlátszó bejelentkezés. Az ottani tanácson keresztül kellene intézniük, ott végzik majd el a helyszínelést is. Mi most nem tehetünk semmit.

— Hát akkor?

— *Tessék bemenni a lakásigazgatási osztályra, mondják el gondjaikat, ott majd tanácsot, segítséget adnak.*

Már az ajtón kívül a helyszínelők megjegyzik: elég gyakori az ilyen *fiktív albérlet,* amit máshogy nem is lehet felfedezni, csak a látogatás, a beszélgetések al-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

Hefter László

KISALFÖLD

1978 OKT 7

1021

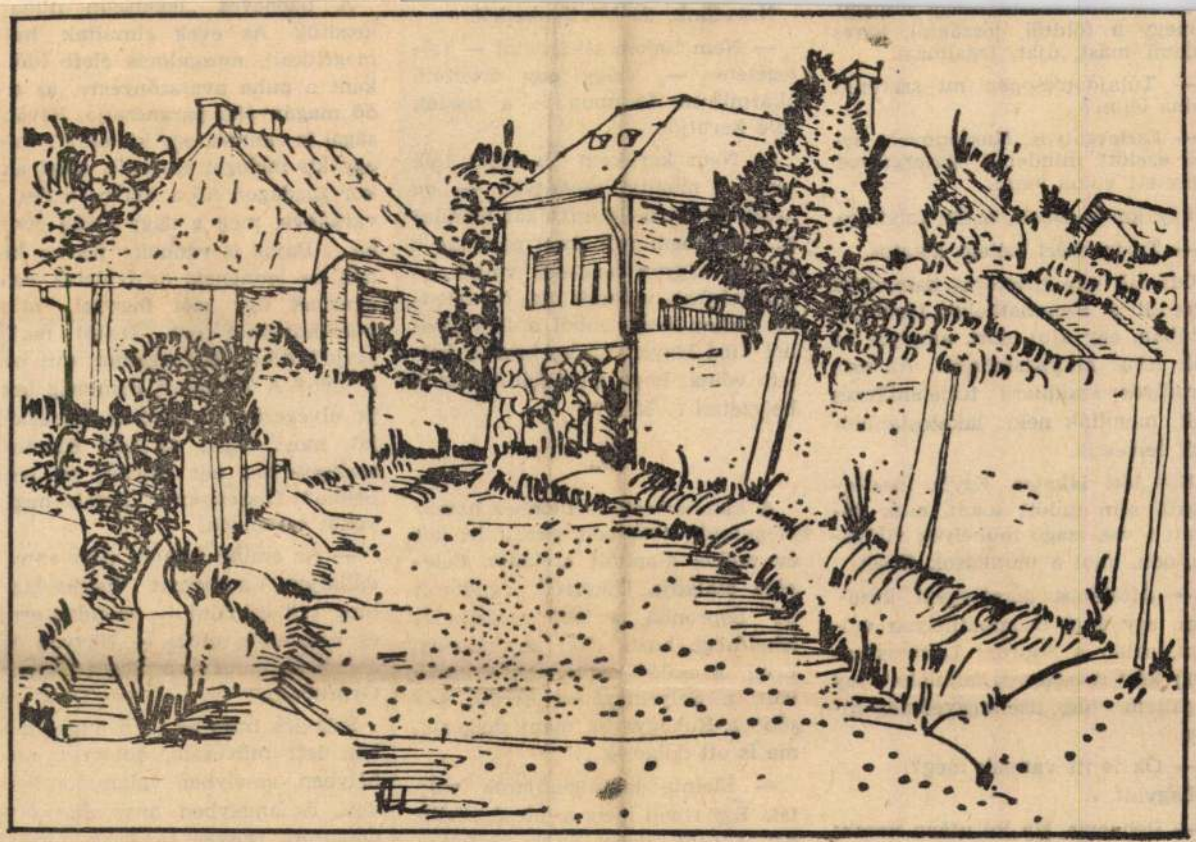

HEFTER LÁSZLÓ: LÉBÉNYI HÁZAK

[illegible] elhatározta, hogy elmegy. Elmegy a földtől, jószágtól, keres valami mást, újat, izgalmast.

— Tulajdonképpen mi szeretett volna lenni?

— Esztergályos. Huszonnyolc évvel ezelőtt mindenki esztergályos szeretett volna lenni.

Egy kevés csönd, aztán folytatja.

— Talán ezért lettem lakatos.

Ott állt egy tizenéves kamaszfiú egyedül a Szombathelyi Járműjavítóban, egy ajtó előtt, amelyre az volt írva: munkásfelvétel. Az esztergályos szakmára túljelentkezés volt, mondták neki: lakatostanulónak felveszik.

Hát lett lakatos. Egyik mesterségről sem tudott sokat, csak vágyott a vas-szagú műhelyek világába, oda, ahol a munkások élnek.

— Általános lakatosként kezdtem, egy évig Szombathelyen voltam, aztán a Soproni Lakatosárugyár kért másodéves tanulókat. Így kerültem ide, tizennegyedmagammal.

— Ők is itt vannak még?

Legyint.

— Dehogyis. Ha jól utána nézek; hárman vagyunk azok közül. A többiek lassan szanaszét-koptak.

— Általános lakatos maradt?

— Itt, Sopronban minden területen foglalkoztattak bennünket. A másodév közepén kérdezte meg a Nevetünk, de hitetlenkedek.

— Nem tudom elképzelni — fejtegetem —, hogy egy őrvezető akármilyen fórumon is a tisztek fölé kerüljön...

— Nem kerültem én senki fölé sem — mondja csendesen —, de azért értem, hogy mit akar mondani. Soha nem volt ezzel gondom, a tisztek nagyon rendesek voltak, jó barátságban voltunk. És, ne feledje: ahhoz, hogy ebből a felállításból hiba legyen, elsősorban az kellett volna, hogy én éljek vissza a helyzettel... Nem?

5.

A katonaviselt férfiember hamar megnősült. 1955-ben szerelt le, két év múlva alapított családot. Felesége családja Újkérről „vándorolt be" Sopronba, a jobb megélhetés lehetősége hozta őket a városba. Erzsi, a család legidősebb gyereke volt, a Selyemgyárba került, később a Ruhagyárba ment dolgozni, ma is ott dolgozik...

— Eleinte lakásgondjaink voltak. Egy rövid ideig a feleségeméknél laktunk, dehát ők is zsúfoltan voltak... Aztán kaptunk egy társbérletet. Lujza néni nyolcvanhét éves volt, egy grófi család hajdani dadája... A lakás vizes volt, romos, egészségtelen. Ötvenkilencben megszületett *Ibolya*, hatvanötben húsz-huszonöt éve. Dehát majd Majd? Afelől is faggatom: mit hoz a jövő? A Központi Bizottság tagja elvégezte az egyéves pártiskolát, most végez az Esti Egyetem szakosítóján, mit gondol, mi lesz belőle? Hiszen még fiatal, negyvenöt esztendős.

— Az ember mindig csak annyit vállaljon, amennyit tisztességgel meg tud csinálni — mondta erre és hozzátette még: — Nagyon jól érzem én magam az Elzett Soproni Gyárában.

Szlávics Imre az idén augusztusban lett művezető, abban a műhelyben, amelyben valamikor kezdett, és amelyben huszonhat évig dolgozott. Büszke rá. Négyezerszáz forint így a fizetése. Csöndben ültünk, a végére csak egyetlen kérdésem maradt.

— Jól élnek?

— Jól.

Kampis Péter

HEFTER LÁSZLÓ

■ Hefter László szobrászművész a képzőművészeti világhét alkalmából kiállítást rendez az utóbbi két évben készült munkáiból a Győr megyei Állami Építőipari Vállalat házgyárának kultúrtermében. Ezt követően munkáit a Kisalföld szerkesztőségének klubjában is bemutatja. Képünkön (bal oldalon) a legújabb, Konstrukció című műve látható.

Műszaki egyetemek
és főiskolák
1983/84 évi
felvételi vizsg

234 órá
előkészít
tanfolya
indítunk

matematik
tárgyakból
Jelentkezé
1982. szep
Jelentkezni le
a Bánki
Gépipari
Főiskola
hivatalába
9021 Győ
Tanácskö

SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

KISALFÖLD

1982 SZEPT. 16.

Sopronb
az AFIT
EXPO.

Nyitva:

napor
szomb

M

3

vállalatok közös ajánlata:

	Régi ár:
Férfi NDK öltöny	800,—
Férfi zakó	800,—
Női kardigán	427,—
Gyermek pizsama	150,—
Gyermek harisnyanadrág	45,—
Női hálóing	220,—
Automata női, férfi ernyő	300,—
Minimat automata mosógép	11 900,—
Hajdú centrifuga	1 790,—
Hajdú mosógép	1 980,—
5 l-es gázbojler PB	1 980,—
Salgó asztali tűzhely	3 200,—
60 l-es hűtőgép	2 810,—

A csapodi
Béke Mg Tsz-ben
REKLÁMÁRON
5,50 Ft-ért

Hefter László

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Iparművész

1984 JUL 14

KISALFÖLD

104

A közelmúltban rendezték meg a novákpusztai KISZ vezetőképző táborban a fiatal művészek találkozóját. Ebből az alkalomból Hefter László iparművész térplasztikáját állították fel a táborban.

a komlóindák

zöld arany világ

nyszínű, aromás,
ernyés ízű ital.
emutatására. Hi-
i népek is készí-
a „zöld aranyat"
n még nem ismer-
om vagy Hellasz
sához csak malá-

A Városi Művészeti Múzeum
tisztelettel, szeretettel meghívja Önt,
Családját és Barátait

HEFTER LÁSZLÓ

Ferenczy Noémi-díjas iparművész
önálló tárlatának megnyitására

1998. augusztus 28-án, 18 órára a

Váczy Péter-gyűjteménybe
(Győr, Nefelejcs köz 3., Magyar Ispita).

A kiállítást megnyitja:

PÁKOVICS MIKLÓS

újságíró

Megtekinthető:
1998. szeptember 27-ig,
hétfő kivételével naponta 10-18 óráig.

Hefter László üvegművész

Az üvegfestészet ma Nyugat- Európában új reneszánszát éli, újból kedvelt és igényelt műfaj. Talán mert az építészet is kinőtte társadalmi, ideológiai frusztáltságát, és ismét azzá válhat, ami eredendő lényege, tisztán funkcioná-lis térformáló művészetté.
E két művészet szorosan kapcsolódik egymáshoz. A tér fényt igényel, hogy érzékelhessük a benne megtestesült építészeti gondolatot, és érezzük dimenzióit, az üvegablak pedig teret, amelynek gondolati tartalmát felerősítheti, kapcsolatot teremtve a falakkal határolt tér belső és külső környezete, valamint a tárgyi és szellemi világ között.

Hefter László egyike azoknak a hazai iparművészeknek, akik felélesztették a 40- es évektől szunnyadó monumentális magyar üvegművészet műfaját, és ismét magas színvonalra emelték. Az Iparművészeti Főiskola üvegszakának elvégzése óta (1974) szabadfoglalkozású művészként, szakrestaurátorként és pedagógusként tevékenykedik.
Restaurátori munkái között elsősorban egyházművészeti alkotásokat (**Plébániatemplom és parókia, Mosonmagyaróvár; Székesegyház, Szent László- kápolna, Győr; Főapátság, kerengő, bazilika és káptalanterem, Pannonhalma; Mátyás templom, Budapest, stb**), önálló művészi munkái között szállodák (**Hotel Gellért, üveg előtető, Budapest; Szállodai üvegablakok, Mátraháza, Bükkfürdő, Hévíz**), bankok (**Magyar Hitelbank, Budapest, Győr, Kapuvár, Kereskedelmi Bank, Győr**), kereskedelmi intézmények (**Gazdasági Kamara, üvegablakok, Győr**), irodaházak (**Irodaépület üvegablakai, Lechnice, Szlovákia**) és magánlakások üvegablakait tarthatjuk számon. Művészetpedagógusi munkássága éppolyan figyelemre méltó, eredményekben gazdag és következetes, mint művészete: 1978- tól a győri Képzőművész Szakkör vezetőjeként dolgozik, 1993- tól pedig a győri Kovács Margit Kézműves Szakiskola ólmozott üvegablakkészítő és üvegfestő szakának művészeti vezetője és szaktanára.

A Ferenczy Noémi- díjas művész alkotótevékenységének legfőbb jellemzője, hogy a klasszikus műfaji követelményeket szem előtt tartva, következetesen tiszta üvegfestészeti eszközökkel dolgozik. (Az üvegfestészet itt nem a festett üveget, hanem az üvegablak műfaját jelenti.) Ars poeticája a legnagyobb magyar üvegfestő iparművészével, Róth Miksáéval rokon, akinek 10 pontba szedett útmutatását a maga számára is követendőnek tartja.

Hefter László az adott tér funkciójából, formai adottságaiból, hangulatából és élményéből kiindulva, olyan üvegablak kompozíciókat készít, amelyek formavilágát a beáramló fény sajátosságainak és a tér funkciójának rendeli alá. Anyagai ólmozott színes és színtelen üvegek, ritkábban schwarzlot vagy silbergelb technikával gazdagítva. Kompozícióinak valamennyi alkotóeleme - a színes forma, a vonal, a fény - egyenrangú szerephez jut, és szerves egységet alkot a mű egészében.

Hefter László kompozícióinak alapvető sajátossága, hogy minden elemükben belső formai feszültségeket hordoznak, amiket a művész a fény- és színdinamikai hatások tudatos alkalmazásával, a színes és fénnyel átitatott, áttetsző üvegfelületek kompozíción belüli, finom arányrendjével, érzékeny színhasználatával, harmonikus kompozícióvá szelidít.
Műveiben egyenes és íves vonalakat, szabálytalan és geometrikus alakzatokat ütköztet, tartalmi, formai és kompozícionális ellenpontokat hoz létre. Mozgalmas és nyugodt felületeket, szabadon áramló nagyobb és középpont felé sűrűsödő, kisebb formákra bomló motívumokat, hideg és meleg, tiszta és komplementer színellentéteket állít szembe egymással.

VÁROSI MŰV. MÚZEUM
GYŐR

Páratlan virtuozitással használja a színes vagy festett üvegeket összefogó ólom formát körülzáró kontúrvonalát **(Magánlakás üvegablakai, Győr).**
Színei érzékenyen közvetítik a kompozíció belső történéseit, és az átszűrődő fénnyel fényköltészetté nemesítik a művészi gondolatot **(Kör alakú üvegablak, szálloda, Jennersdorf, Ausztria).**
Kiváló anyagismerete, több évtizedes gyakorlatból fakadó tapasztalata birtokában már a tervezés során tudatosan számol az üvegablakon áthatoló természetes fény útjával, a napszakoktól és évszakoktól függő erejével, színt- és jelentést módosító hatásával, asszociatív gondolati lehetőségeivel, mint a **győri Apor Vilmos Iskola aulájához csatlakozó kápolna** üvegablaksoránál láthatjuk, ahol a tér centrumában elhelyezett szentségtartó fülke felett sűrűsödik össze tartalom, szín és forma, a külső fény vörös-sárga-kék-és fehér színeken átütő ünnepélyessége és melege, a tér szakrális jellegét felerősítve. A szűntelenül változó, irracionális fényt hordozó, körben szélesen kitárulkozó üvegablaksor alatti, függőleges irányú, ritkábban elhelyezett keskeny ablakok racionális logikával megalkotott üres és telt (szín nélküli és sötét színű), vízszintes sávjaiban a kékek, zöldek röghözkötöttségünket, mindennapi valóságunk anyagi természetét hangsúlyozzák.
Bravúros, ahogy az ellentétes irányokat és formákat a fény terelésével egymáshoz kapcsolja: e sor befelé, centrum felé növekedő, tiszta fényfelületei a magasabbrendű, transzcendens valóságba való vágyódásunk szimbólumaként hatnak **(Égi és földi találkozás).**
Hefter László művészetének lényege a színek, vonalak és formák invenciózus használatában, a nagy mesterségbeli tudásban, és abban a művészi magatartássá érett mértéktartásban rejlik, amellyel kompozícióinak külső és belső ritmusát alakítja. A kontrapontos szerkesztésből eredő vonal-, forma- és színfeszültségeket kisebb- nagyobb szünetek, a visszafogott egyszínű, vagy a színek hiányában természetes fényt áteresztő elemeken megnyugvó fény, és a színkontrasztokkal szembefeszülő színharmóniák oldják.
Műveiben ritkán használ természeti motívumra visszavezethető alakzatokat, mégis életközeli marad minden kompozíciója. Szerepet kap bennük a formai egyszerűségre törekvés, azaz egy-egy kompozíción belül a formai elemek minimálisra redukálása, egyúttal mennyiségi és színbeli megsokszorozása, az ismétlődő formákba beépülő színes fény intenzitásával változó összhatás megkomponáltsága, valamint a játékosság.
Kisméretű üvegképein ugyanazokat az alkotóelveket érvényesíti, mint monumentális méretű üvegablakain.

N. Mészáros Júlia

Megjelent: Magyar Iparművészet, 1997/2.

Hefter László

Megbizták a müvészt, hogy a győri Megyei Épitőipari Vállalat házgyári parkja részére térplasztikát készitsen.

------Köstéri munkák.
MŰVÉSZET, 1980. május - 47. lap.

Hefter László

DISZKÚT. Újabb köztéri alkotással gazdagodott Győr: Hefter László iparművész munkáját, egy díszkutat a nemrégen megnyílt nyugdíjasok garzonháza előtt helyezték el. A vízmedencében álló három méter magas krómacél kompozíció stilizált virágmotívumot ábrázol, s a feltáró víz forgatja az acélvirágot.

Magyar Hirlap 1981/8/14/11

HEFTER LÁSZLÓ

1021

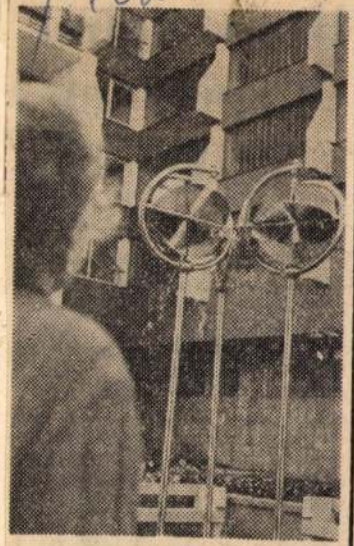

■ Forgatja a lemezeket fönt a víz, pörögnek a fénylő lapátok. Az emberek azt mondják: „De érdekes!" Az is. Győrött, a Kálóczy téren, az öregek napközi otthonánál látható Hefter László szobrászművész alkotása. Egy díszkút.

MAHIR
SAJTÓFIGYELŐ

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-743, 340-726

KISALFÖLD
~~KELET-MAGYARORSZÁG~~

1981 SEP 23

HEFTER László

H. Bogyán Zsuzsa: Hefter László
üvegművész - restaurációs „Kalidoszkóp"
című kiállítása. = Miskolci Tájékoztató
(Kapcsolat) 1997, 4. 12-15. o.

a saját ország an
bizonyítékul a sz

Ált-s jellemsők:

- a nemzeti jellege
gyűjtése jellemső
Nem változott a
gyűjtőkör, de a
hozta ezt magá

- a nemzeti irod. v
alapításánál szere
A XX. sz-ra az
tulajdonjogot, hanem
1958. UNESCO - Béc
megfogalmazás
Jünden o-B

HEGEDÜS Agus

6. 38–39. p. till (Petermák M. ikle)

Új Mív 1993

A Magyarországi Evangélikus Egyház
Országos Elnöksége
tisztelettel meghívja Önt
az
Evangélikus Országos Múzeum
ünnepélyes felavatására
és
első állandó kiállításának megnyitására,
1979. július 27-én, pénteken 14 órakor
Budapest, V. Deák Ferenc tér 4.

HEFTER LÁSZLÓ

Magyar Iparmű. 2003/4.

61. old.

1251 TOLNAY

Erről a gyönyörű helyről sok szeret

Tanti cari saluti

Rina [1]

Pár szép nap ezen az istenektől megver

Kézcsókkal Zsuzsának

Kézcsók Kerényit

HEFTER LÁSZLÓ

Évszakok

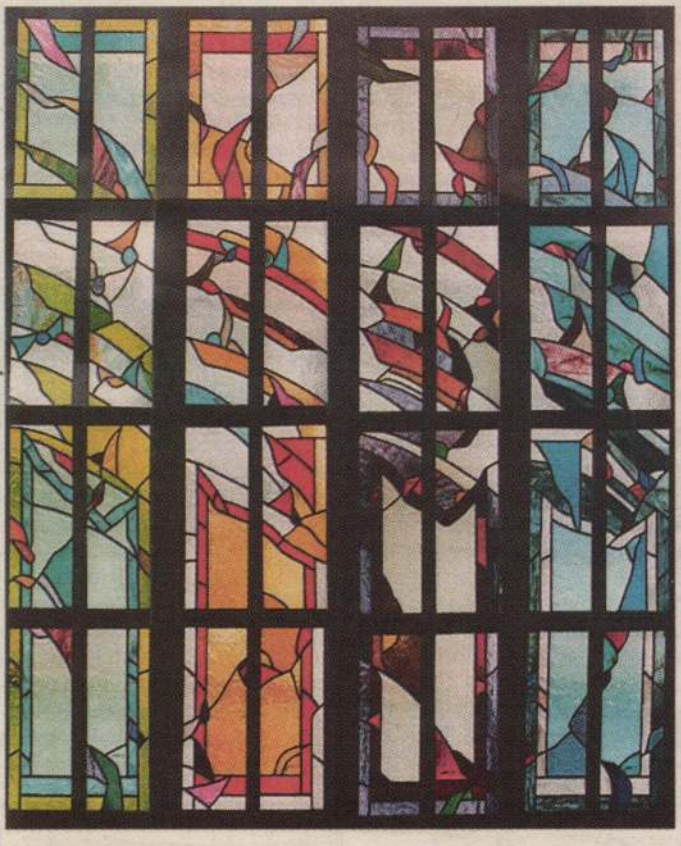

Elkészült Hefter László győri üvegművész Évszakok című munkája. Az öt négyzetméter területű alkotás az évszakok színeit és fényeit szimbolizálja.

Kisalföld
1996. OC. 18.

ton vágta.

Az incidens után hazatértek, az asszony elmondta a történteket közben hazatérő férjének, aki első dühében berúgta a szomszéd lakásának ajtaját. Lecsitulva elnézést kért a hazatérő N. F.-től, aki először megbocsátott, majd a kárt látva kést vágott szomszédja mellébe.

Betörőket fogott a győri Baross úton két rendőr. A tettesek hajnali fél háromkor a Centrum Áruház műszaki osztályának ajtaját kísérelték meg feltörni – hasztalan. A rendőrök igazoltatták, megmotozták, majd megbilincselték a két amatőr betörőt, akik az ajtónak csak a külső zárjával tudtak elbánni, a belső megerősítésbe már beletörött a „foguk".

Egymillió forintnál nagyobb értékű rossz minőségű gázolajat foglalt le a fogyasztóvédelmi felügyelőség márciusi ellenőrzése során a szanyi benzinkúttól. Feljelentésüket követően az ügyben a megyei rendőr-főkapitányság gazdaságvédelmi osztálya vizsgálja az ügyet. A benzinkutast tanúként hallgatták ki, egyelőre azonban nem tudta hitelt érdemlően bizonyítani, hogy hivatalos forrásból, és kifogástalan minőségű üzemanyagot szerzett volna be.

Ismeretlen tolvajok fosztottak ki egy abdai családi házat. A bűnözők a házigazga vállalkozótól mintegy 7,5 millió forint értékben különböző ékszereket és jelentős mennyiségű valutát (osztrák schillinget, német márkát, amerikai dollárt, svájci frankot és olasz lírát) loptak el. Az ügyben nagy értékre elkövetett lopás bűntette miatt a megyei rendőrfőkapitányság bűnüldözési osztálya jár el.

Mintegy 1200–1400 punk szállta meg a közelmúltban Győrt. A fiatalok egy angol együttes koncertjére az ország minden tájáról sereglettek a megyeszékhelyre. A közbiztonság megóvása érdekében a megyei rendőrfőkapitánynak mintegy 100 rendőrt kellett riadóztatnia és készenlétbe helyeztetnie. Riadóztatták a mentőket, tűzoltókat, a kórház baleseti ambulanciáját és a drogambulanciát is. A mentők mintegy 100 főt a helyszínen láttak el, 11 fiatalt a kórházba szállítottak, 3 személyt a rendőrök vittek a drogambulanciára. A koncert végeztével a rendőrök 100 személyt igazol-

Összefogás a tömegsportért

Hegyi Kálmán

felvételei illusztrálják

a Műemlékvédelem 1970. 3. számát

129. l. 132. l. 140-143. l.

Hegede Béla

Hegede Béla és Vidovics István készitették az alábbi cikkben közölt fényképeket

dr. Vámossy Ferenc: Épitészeti kerámia /Kiállitás a MÉSZ-székházban, 1970./ - Magyar Építőművészet, ~~XIX~~ 1970.5.sz. 57-59. l.

Hegedüs Béla

az alábbi fotopályázaton megvételt nyert

Kathy Imre: Müemlék és szabadidő. Építészeti fotopályázat, 1971. - Magyar Építőművészet, 1972.3.sz. 58-63.l.

Hegede Béla

az alábbi fotopályázatón megvételt nyert

Kathy Imre: Műemlék és szabadidő. Építészeti fotopá-
lyázat, 1971. - Magyar Építőművészet, 1972.3.sz.
58-63.1.

Hegede Jánso szigorló ép. hallg. M.D.K.
Lakóépülettervezési tsz.

Az U.I. A. 1965. évei " Athéni -dij " -ára készitett pályamü,
repr.

Magyar Építömüvészet 1966/ 2. 50.1.

Hegedős Piroska festőművész kiállítása Marilyn Monroe emlékét idézi a Puskin Galériában

A nő eleven mítosza

A Puskin Galériában december 10-éig tekinthető meg Hegedős Piroska Marilyn Monroe és Edward Hopper művészete című kiállítása. A magyar festőművésznő Hopper, a neves realista mester képeinek újraalkotásával tiszteleg a legendás színésznő emléke előtt, aki idén ünnepelte volna 75. születésnapját.

Rénes Judit

Edward Hopper Magyarországon kevésbé ismert, holott a XX. századi amerikai realizmus egyik legjelesebb képviselőjeként jegyzi a művészettörténet. Az 1967-ben elhunyt festő látásmódját érintetlenül hagyták az Európában megismert izmusok. Helyettük olyan klasszikus példaképeket követett, mint Velázquez és Goya, művészete később mégis erősen hatott a pop-art ikonográfiájára. Képeit a vízszintes és függőleges síkok architekturális felépítése, a sötét és a világos színtömegek ritmikája jellemezte. A lírai dokumentarizmus eszközeivel ábrázolta a valóságot, melyhez kulisszának a nagyváros és a vidék terepét választotta. A vásznain megfestett kávézók és brooklyni bérházak menedékei, a szabadságot sugalló nagy terek mind az eredendő magányt tükrözik.

Elégikus nyugalmat árasztó művei Hegedős Piroska jóvoltából most életre keltek. A festőművésznő fotográfiák alapján, autonóm művekként alkotta újra Hopper képeit. Megőrizte az eredeti hátteret és perspektívát, de a kisemberek helyére a filmtörténet egyik legragyogóbb csillagát, Marilyn Monroe-t állította, és kinematográfiai elemként alkalmazta a módosított fényviszonyokat. Hegedős Piroska montázstechnikájával az időtlenségbe merevíti az amerikai álmot, a glamour ideálját, amit Hollywoodban senki nem testesített meg hitelesebben, mint a tisztázatlan körülmények közt elhunyt Monroe. A Puskin Galériában kiállított tizenöt kép hűen adja vissza szemérmes és kacér, borongós és életvidám, naiv és céltudatos személyiségét, s amint tanára, Lee Strasberg megfogalmazta, szinte természetfölötti szépségét.

A kulturális ikonná lett, árvaházban nevelkedett színésznőt mintha egyenesen a képernyőre tervezték volna. Jellegzetes mosolya, égő vörös ajkai, alakját láttató ruhakölteményei tartozékai annak a varázsnak, amely lényéből fakadt. John Huston, Billy Wilder és George Cukor instruálta a rendezői székből, Clark Gable-lel, Yves Montand-nal és Laurence Olivier-val játszott együtt. Civilben Arthur Miller és Joe DiMaggio szerelme, mellette milliók bálványa volt. Jó barátja, Norman Mailer könyvet írt róla, melyből az is kiderül, hogy a színésznő soha nem heverte ki gyerekkori megpróbáltatásait. A végzet asszonyának álarca mögött sebezhetőség és magány rejlett. Önmagáról így vallott: „mindig tudtam, hogy a közönséghez és a világhoz tartozom, de nem azért, mert tehetséges vagy urambocsá gyönyörű lennék, hanem azért, mert soha életemben nem tartoztam semmi vagy senki máshoz". Marilyn Monroe június 1-jén lett volna hetvenöt éves.

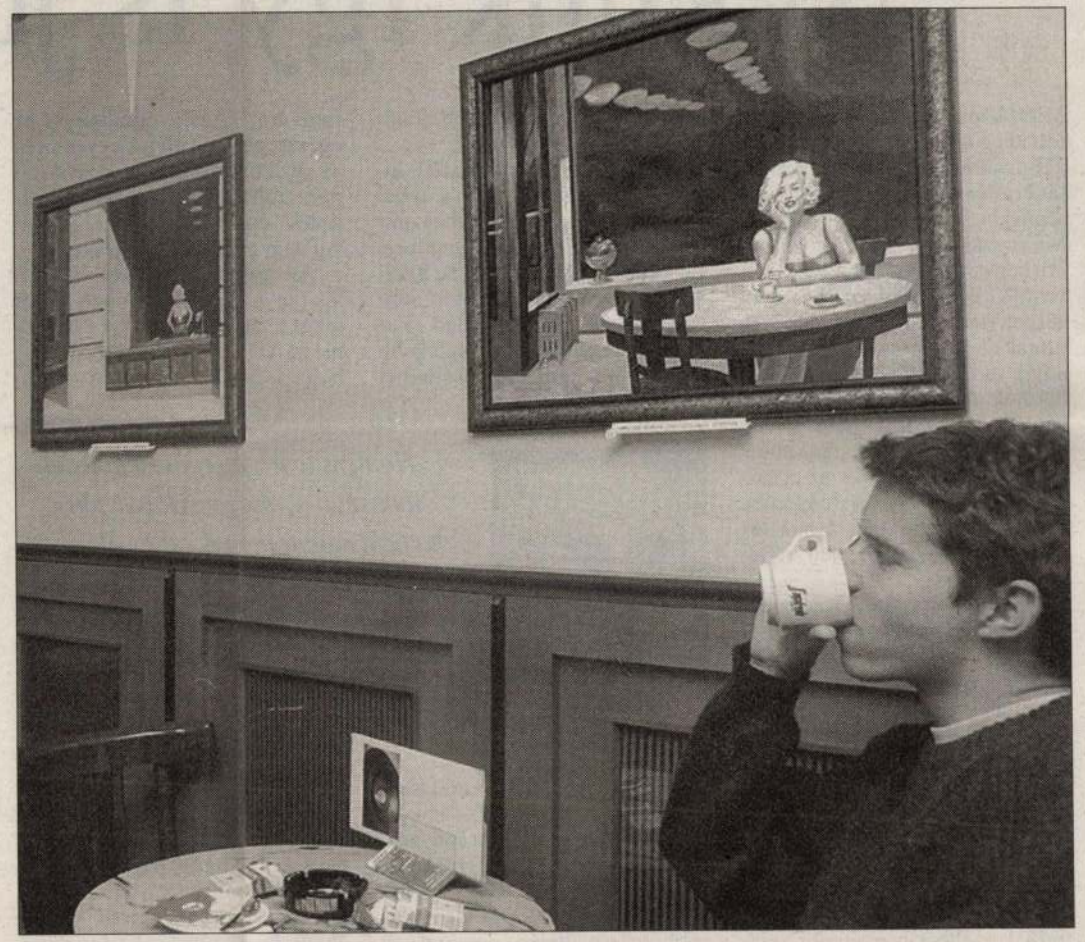

A kávézóban működő galéria látogatói mintha Monroe társaságában innák meg feketéjüket Fotó: Hegedűs Márta

Nekünk így is jó...

Miért lenne hülye, naiv vagy fizetett ügynöke a pénzvilágnak az, aki a változtatás reményében vitát kezdeményez a magyar egészségügyi rendszer válságáról? Miért szükségszerű az, hogy miközben a vita szinte minden résztvevője társadalmi párbeszédet sürget, még a perbeszédig sem jutnak el, és lemondó legyintéssel adják tudtára az olvasónak: nem hisznek abban, hogy lehet változás. Miért törődik bele a vita egyik kiváló résztvevője abba, hogy a politikai elit és az egészségügyi elit egymás tenyerébe csapva fenntarthatják a mai erkölcstelen és embertelen rendszert?

Embertelen rendszer az, amelyik embereitől olyan erőfeszítéseket követel, amire „normális körülmények” között mások csak kivételes körülmények között lennének hajlandók. Embertelen rendszer az, ahol nem a jó minőségű szolgáltatást vásárolják meg, hanem az emberfeletti helytállást, a szolgálatot kényszerítik ki cinikus vagy együttérző komisszárok. Embertelen rendszer az, amelyben azok, akik nem tudnak zsebből hozzátenni valamit ellátásuk költségeihez, nem is fordulnak orvoshoz. Emberfeletti vagy embertelen rendszer az, amely emberhez nem méltó körülményeket teremt a benne dolgozónak éppúgy, mint az ellátottnak. Ha nem lenne a szolgálat, ha nem lenne lelkiismeret, ha nem lenne az egészségügyiek erkölcsi-

megélhetéshez, emberibb jövőhöz.

Fel kell tennünk a kérdést, kinek érdeke fenntartani a gyári rendszert az egészségügyben, miközben az ország többi szektora, ha eltérő sebességgel is, de a fejlett országok által teremtett minták átvétele irányába halad. (Ezt nem képes megállítani, legfeljebb fékezni az a „gondolatkísérletnél

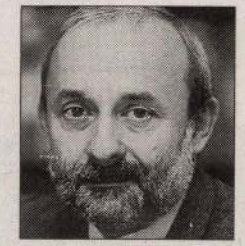

Csillag István

„Ha nem lenne az egészségügyiek többsége a »szegények pártján«, ha nem robotolnának ott és akkor is, amikor kilátás sincs paraszolvenciára, az egyenlő hozzáférés szószólóit már régen elküldték volna melegebb égtájakra.”

több, tényleges visszafordításnál kevesebb” kormányzás, ami az elmúlt három év múltba kanyarodását jellemzi.) Kinek érdeke az egyenlő hozzáférésről papolni, miközben tudjuk, hogy a csendes többség egyáltalán nem jut el, nem fordul orvoshoz, mert retteg, hogy nem lesz képes zsebből kifizetni azt, amit maga is indokoltnak gondol? Ki az, aki egyenlő hozzáférést emleget ott, ahol a zsebből fizetett magán-hozzájárulás reálérték-növekedése közel 80 százalékos volt az elmúlt 10 évben? Ki az, aki képünkbe hazud-

tatás árát”. Az egyenrangúság, az egészségpiacon elvárt egyenlőség az „üzletfelek” között, kényszerít paraszolvenciára. A lakosság erkölcse ép, szemben ideológusaival vagy politikai vezetőivel.

Az ájtatos hazudozóknak talán tényleg eladható – mert akkor lehet a legmeggyőzőbben hazudni, ha valaki hiszi hazugságait –, hogy a vállalkozások, a profit-

szempontok legfeljebb az alvállalkozói, a beszállítói szerepben vannak jelen az egészségügyben. Ennek az ájtatos hazugságnak a következménye az, hogy az alvállalkozások könnyebben válnak álvállalkozásokká, könnyebben csalnak ki pénzt tényleges, mérhető és versenyben összemérhető tevékenység nélkül. Az ájtatos hazudozók kergetik a sarlatánok, a kézrátétellel gyógyítók karmaiba a betegeket, mert ebben a közegben a szolgáltató és vásárlója egyenrangú, van mód mérlegelni az információs aszimmetria,

vakság, a szakmai bezárkózás. Márpedig az egészségügy fontosabb dolog annál, hogy kizárólag orvosokra, pénzügyesekre, politikusokra bízzuk.

Ha van alapos és előítéletektől mentes elemzés, van szakmákon és pártálláspontokon túlnyúló eszmecsere, akkor ki lehet jelölni a szükséges és lehetséges pályákat, rá lehet mutatni az egyes pályák szempontjából idegen, oda nem illő megoldásokra. Ma már bizonyos, hogy az egészségügy és az egészség ügye nem lehet „gyevi bíró”. Mindenütt lehet verseny, üzleti gondolkodás, kivéve az egészségügyet. Mindenütt versenyben mérődik a teljesítmény, mindenütt teljesítményarányos és a piac más szektoraival összehasonlíthatóak lehetnek a működési formák, a bérarányok, kivéve az egészségügyet. Mindenütt lehet választani a szolgáltatók és azokat finanszírozók között, kivéve az egészségügyet. Itt csak az „egyenlőbbeket” illeti meg az első orvos, az első ellátás, az első gyógyszer, az első biztosítási térítés joga.

Ha van terv a változásra, akkor lesz pénz is a változáshoz. De komoly pénz csak a változáshoz lesz! Nem csupán azért fogyott el a türelem, nem csupán azért akar az „egészségügy népe” gyors segélyt, konszolidációt, mert valóban tarthatatlan a helyzete. Ma semmivel sem tarthatatlanabb, mint volt három éve vagy öt éve. Ma azért fogyott el a türelem,

MH-ÁLL

Szelektív d

Tegnap nem tarthatták meg a Debr
rumot, melynek vendége két ellenz
Péter és Kuncze Gábor. A rektor eg
va tiltotta le a rendezvényt, melyet a
dettek a politológushallgatók mint
programját. A rektornak tehát lett v
október végi döntésnek, de csak a
tudja, miért.

Az egyetemek autonóm szerveze
gatóik találkozhatnak-e az egyetem
érvek amellett is, hogy igen – hisz jó
deklődik a közélet iránt, ha tájékozó
tő dolgokról. De szól érv amellett is
zék, amennyire ez lehetséges, távol
vényeket. Az egyetemek nagyobbik
a budapesti „Közgázon” rendezvén
kisebbik részében nincsenek.

Debrecenben is voltak, a Nagye
még megtartották. Igaz, akkor fides
tán nehéz kizárni azt a gyanút, hogy
óvni az egyetemi ifjúságot, mint ink

A mi álláspontunk az, hogy az él
kusan kizárni az egyetemekről nem

A politológushallgatóknak pedig
rendszeresen találkozzanak a politil

Természetesen néhány hónappal
olyan közéleti gesztus, megnyilvánu
demonstráció vagy lakossági fórum –
függése. Van akkor is, ha a fideszes
meg, akkor is, ha az MSZP miniszt
lenne akkor is, ha az oktatási minisz

A tájékozódásból, a politikai pr
aligha lesz káruk a hallgatóknak. F
ménnyel bíró fiatalok, aligha lehet a
ilyen alkalommal – különösen, ha ne

Az egyetemi autonómiához tehá
beengedi-e a politikusokat vagy nen
tiakat beengedi, az ellenzékieket ne
valami más.

Hegedüs

ezuttal is egyezteti fanyar mondanivalóját
a fanyargrafikai wlőadásmóddal.

Magyar Hirlap 1975 15o/6

Hegedüs

Major Dezső: "Egyházmüvészeti kiállitás a Nemzeti Szalonban" cimmel a kortársak közül felsorolja azokat a müvészeket, akikről az a vélemény alakult ki, hogy kiváló képességük külön korszakot jelent a magyar képzőmüvészetben, amit bemutatott alkotásaik is bizonyitanak:
Zemplényi, Hegedüs, Feszty, Roskovits, Benczur, Kriesch nevét emliti meg a kritika, de müveiket külön nem méltatja.

A HÉT, Bp. 1919. dec. 18.
XXX. évf. 19. sz. 3oo. lap.

Hegedüs Adolf

A salgótarjáni Bányász Művelődési Ház képzőművész szakkörének tagja, a komlói kiállításról díjat hozott. Rajzol, de eredeti foglalkozását üzi, úzvezeték-szerelő.

-g-: Képzőművészkör a Bányász Művelődési Házban.

Nógrád, 1974. jan. 27.

Hegedüs

Müvének vonalkompozicióját kiemeli Lázár Béla: "A tavaszi tárlat" c. beszámolójának "Tájfestészet" c. fejezetében.

Otthon, Bp. 1900. évf. 6. füzet.
49-60. lap

Hegedüs András

rajza

Szabad Nemzet 1968. jan. 14. 4. o.

Hegedüs és Geiger

A két müvész készitette az 1903-as évfolyamu Képes Családi Lapok fejrajzát, mely az uj évtől kezdődően szerepel a cimlapon.

Képes Családi Lapok, Bp. 1903. jan. 3.
XXV. évf. 1. sz. cimlap

Hegedüs MDK

V.E. vitába száll Ernst Lajossal, aki bár azt állitja,hogy nem félti az ifjuságot a nudistáktól, később V.E. szerint ellenkező értelemben nyilatkozik.Ezzel kapcsolatban emliti V.E. Hegedüs,Háry,Szenes,Lukácsy "Évá"-ját.

V.E.:Müvészet és közerkölcs.Mücsarnok.19ol. 2.sz.27.l.

Hegedüs

Műcsarnok őszi tárlatán a víz és pastellfestők körött szerepelt.

NU. 929. X. 5.

MDK

Hegedüs,

szintén képviselve van müvével.

Olgyay Viktor: Müncheni Krónika. A IX.nemzetközi mükiállitás. Glaspalast.- Müvészet. 1905. 4.sz. 271-274.l.

Hegedüs.

festőművész

A párisi Salon ezévi őszi tárlatán egy festménye szerepel.

Magyarság, 1927. nov. 9.

Hegedüs

Kajánnal közös kalikatuka:
Trening ruhában (kezdő)

Tükör, 1965, 2 n. 11 old.

MDK

Hegedüs

Parasztszoba

Lyka K: Műcs. téli kiáll. Uj Idők 1907-8.
XIV. 9.sz. 214 l.

Hegedüs

Művével szerepelt a szolnoki művésztelep
kiáll.-án a Nemzeti Szalónban.

F.A.936.III.15.

HEGEDÜS

Nevét Szinyeivel, Törökkel, Zemplényivel, Székelyel, Aggházyval és Schulekkel kapcsolatban közli:

Ladislav Saučin. Výtvarne umenie na východnom Slovensku 1918-1938. Košice 1964. 53.

HEGEDÜS

Novák Milan Florián mal kap-
csolatban említi.

Ladislav Saučin. Výtvarne umenie na východnom Slovensku 1918-1938. Košice 1964. 49

Hegedüs

Műve szerepel a Szolnoki Művésztelep kiállításán.

M.930.III.15.

M.D.K.

Hegedüs

Redwitz Károlyné: "Kismet" c. regényéhez készitett illusztrációkat.

Magyar Salon, Bp. 1898. julius hó
830-854. lap 29. kötet.

M.D.K.

Hegedüs

"Füstbement terv" c. müvét kiemeli Lázár Béla a "Tavaszi tárlat" c. kritikájában.

Magyar Salon, Bp. 1899. május hó
321-352. lap

M.D.K.

Hegedüs

"Őszi hangulata merész kisérlet"- irja Lázár Béla: "Tavaszi tárlat"-ról szóló cikkében a müvész munkájáról.

Magyar Salon, Bp. 1900. május
321-344. lap

M.D.K.

Hegedüs

"Judás csókja" c. festményének, valamint "Visszaemlékezés" c. müvének repr.-óit hozza a lap, melyeket a müvész a "Diák Otthon" javára ajánlottx fel.

Magyar Salon, Bp. 1898. ápr. hó
111. és 114. lap. 29. kötet.

Hegedűs

Kohinoh peakátjával
nekrajcolt a IV/ peakátkiallításon
a Műcsarnokban

Vigilia, 1962, 4 sz., 240old

MDK

Hegedüs .

"Petöfi összes költeményei" c.diszmü illusztrálásához hozzájárult müvészetével.
Félszázados dicsöséges multhoz méltó uj kiadás

Athenaeum: "Petöfi összes költeményei" c. diszmü
Magy. Iparmüvészet. 1900. 71.,72.l.

MDK

Hegedüs

a magyar anyag retrospektiv részében szerepel

Nemzetk. velencei kiáll. Képzőművészet 1930.
31.sz. 145. l.

M.D.K.

Hegedüs

"Évá"-ja szineivel kelt érdeklődést,"-irja Lázár Béla: "Téli tárlat"-ról szóló cikkében.

Magyar Salon, Bp. 1901. febr.
982-994. lap

Hegedüs

Műcsarnok kiállításain: "A magyar művészet 1850-től — 1932-ig" neve szerepelt.

NM.932.II.21.

Hegedüs

Alkotása, a főváros művészeti szerzeményeinek kiáll.-án a Műcsarnokban.

M.932.VI.16.

eübegeH

Hegedüs A.

a müncheni Képzőművészeti Akadémia magyar növendéke;

beiratkozás éve 1931.

Jászai Géza: München und die Kunst Ungarns 1800 bis 1945. Ungarn-Jahrbuch, Mainz, 1970 10 1, 149 1

Hegedüs A.

a müncheni Képzőművészeti Akadémia magyar növendéke;

beiratkozás éve 1871.

Jászai Géza: München und die Kunst Ungarns 1800 bis 1945. Ungarn-Jahrbuch, Mainz, 1970 10 1, 149 1

Krsto Hegedušić

Működik: Jugoszlávia, Zagreb, Akademija Likovnih Umjetnosti, ilica 85. A szobrászat professzora.

International Directory of Arts. 8th Ed. 1965/1966. I. /Ed.: H. Rauschenbusch/, Berlin, é.n. Deutsche Zentraldruckerei AG. 1004 l., ill. 509. l.

Hegedüs MDK

V.E. elmondja, hogy kisérlete[illegible] 16-17 éves fiataloknak megmutatta először Hegedüs "Éváját" és azután Ujváry "Ősz"-et ;fiatalok viselkedésének leirása.

V.E.:Müvészet és közerkölcs.Mücsarnok.19ol. 2.sz.27.l.

V.E. elmondja, hogy kisérlet~~ek~~ 16-17 éves fiataloknak megmutatta először Hegedüs "Évaját" és azután Ujvári "Sz"-t ;fiatalok viselkedésének leirása.

V.E.:Müvészet és közerkölcs.Mucsarnok.1901.
2.sz.27.l.

Hegedűs István, grafikus

Hiki-hint ismert karikaturista

Szerepelt a Tévégroteszk c.

műsorban Kuczka Péter közre-

működésével.

(bázsony): TV-notesz 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. szept. 10.

M.D.K.

Hegediüs , festő

is kapott megbírást a királyi vár templomának egyes oltár-képeire.

Hauszmann A.: A királyi vár építéstörténete.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1900. 34. kót. 254. old.

M.D.K.

Hegedüs
grafikus

Illusztráció

—: A feijek védelmében
Nők Lapja, 1965. okt 2. – 24 lap.

Hegedüs
grafikus

M.D.K.

Méltatás.

Szűr Szabó József: Mit kell tudni a karikatúráról
Élet és Irodalom, 1964. március 28. 11. lap

MDK

Hegedüs festő

L-r: Képek és szobrok az uj kir.palotában.
Epitő Ipar, 7.sz. 62 l.

Hegedüs
festő

M.D.K

1929-ben a Tamás Galeriában
rendezett kiállitáson részt vett. +
+

Solymár István: A „Mondóg" és Korniss Dezső
Művészet, 1964. aug. – 31 lap

M. [illegible] . A

HEGEDÜS

Az 1899 -i oroszországi osztrák - magyar kiállitáson szerpel

Magy. or. iparmüv. tk.
Weinerné: Orosz kapcs. 152.l.

MDK

Hegedüs festőmüv.

Fieber M: A modern művészet és a papság.
Katholikus Szemle, 1908. 752 l.

Hegedüs Sándor

Magyar Iparművészet az
ezredfordulón 2003

96 l.

A sötét gondolatokat értem,
senkinek. Ha tul tudtuk és tudjul
proletár embertelen nyomorát, ne
sose volt, nem emberi méltóságán
tósága sose volt - akkor nem men
Én ezt hiszem és vallom: minden
kell, amig vannak nálunk megalázo
is szoktak lenni, de azok egésze
nak ugy megalázni, hogy attól söt
sal, zsidóval egyaránt vállalom
vérem, mindenki, aki szenved, -

Szeretettel öleli

Lodovico

Hegedüs

épitész

l.

Böhm alatt is.

Hegedüs Ármin müépitész

Gellért-fürdő ,Bpest

Tér és Forma, 1934 VII. 245

Hegedüs Ármin építén

Tér és Forma, 1920

III. évf. 20. ábr.

Dr. Enyedi Béla: Az általános fornasztási növetkeret bérbára.

Hegedüs építén

Tér és Forma, 1931.

IV. évf. 317–326.o.

Winkler Oszkár: Újabb Tanulmányok a lakásproblémá-hoz.

Hegedüs Ármin építén

Tér és Forma, 1931

IV. évf. 175–179.o.

Az Orhágos Társadalombiztosító Intézet kékkára.

Hegedüs Ármin építén

Tér és Forma, 1931.

IV. évf. 348-350.o.

Gerő Ödön: A pesti Szv. Hitközség fiúreálgimnáriuma és leánygimnáriuma.

Hegedüs Ármin építész

Mabi épitk. Bp.

Tér és Forma, 1934 VII.187

Hegedüs Ármin építén

Tér és Forma, 1928

I. évf. 249-263.
Pesti bérkárák.

Hegedüs Árnin

l.

Schoenkörpvarosh

8, 54, 56, 60, 61, 63,
72, 113, 114. l.

MDK

Hegedüs

Lyka K: Művészet Szolnokon. Uj Idők, 1903. II.
148 l.

M.D.K.

Hegedüs Ármin, főv. mérnök

két tervvel vett részt az elhalt Kammermayer Károly polg. mester síremlékére a szfőv. tanács részéről hirt pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1898. XIX évf.

jun. 22. sz. 6. old.

Hegedüs Ármin, mérnök M.D.K.

hasútette az ürömi-utcai elemi iskola és óvoda épületének terveit.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1898. XIX évf.

Jun. 22. sz. 4. old.

Hegedüs Ármin

Sebestyén Artur és Stork Izidor tervei szerint épült a Gellért szálló és fürdő épülete (1918).

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970. 4631

881

MDK

Hegedüs Ármin épitészmérnök

Gondnok kirendelése. MMÉEKözl. 7-8.sz. 1927.febr.27.
52 l.

Hegedüs Ármin, főv. mérnök M.D.K.

készítette el a Károly kaszárnyának városi hivatalok elhelyezésére szolgáló tervét, a Gyarmatos-utcai részen.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1898. XIX évf.
máj. 11. sz. 4. old.

Hegedüs Ármin

tervei szerint épült Invalidusok palotájának szárnyépületet a további építkezések szerint érintetlenül tartják.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

3691.

Hegedüs Ármin

Sebestyén Artúr és Sterk Izidor Ferenc alapján épült fel a Gellért szálló épülete.

Tóth Ernőné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

2881

Hegedüs Ármin

1894 után alakítja át az Invalidusok palotáját hivatali célokra.

Tóth Endréné; Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970. 463 l

1071

Ármin

M.D.K.

Hegedüs épitész

Gellért-szálló, 1911-1918, repr.

Társtervező: Sebestyén-Stern

Magyar Épitőművészet 1968/4. 9.1.

Hegedüs Árpád
építész

v – Sebestyén ~~Artúr~~ Artúr – Stark Izidor:
Gellért szálló, annak hullámfürdője

Radnai: Magyar építészettörténet 321.
Műszaki kiadó 1971.

MDK

Hegedüs Ármin

Családi ház utcai homlokzata, repr.

Családi ház kerti homlokzata, repr.

Magyar Épitőművészet 1907. 9. sz. 19,20.l.

Hegedüs - Geiger

Az Otthon c. folyóirat 1. sz. füzetének cimlapját készitették.
Repr.

Otthon, Bp. 19oo. október hó
cimlap

MDK

Hegedüs Ármin & Bőhm Henrik épitészek

A Török bankház és a Trummer-féle bérház pályatervei

Müvészet, 1905. 4.sz. 278 l.

MDK

Hegedüs Ármin és Sebestyén Artur épitészek

Magyar Pályázatok. 1905-6. 1.sz. 5-8.l.

Bp.1946. 34,35.l. - PN. 1937. okt.29. /H.K.és Tabéry I. nyerték a posta gyermeküdülő pályázatát./ - 1937.dec.10. /Döntés az óbudai Árpád-gimnázium tervpályázatáról./ - TésF. 1939. 123-27.l./A postás....gyermekotthon, képekkel./ - 1940. 149-151.l. /Az OTI uj bérháza az Endresz György-téren,képekkel./ - 1941. 37-39.l. /OTI-rendelőintézet Békéscsabán, képekkel./

Hegedüs Ármin, épitész ; sz. 1869. Szécsényben, mh. 1945 jul.2. Bpesten, ~~xxtóxxxxxxxxxxxxxxxx~~ /Egy teherautó elütötte a Váci-utcában./ A bpesti Müegyetemen 1891. szerezte oklevelét. A székesfőváros mérnöki hivatalának tagja,majd müvezető épitésze, később müszaki főtanácsosa lett. Egyidejüleg Böhm Henrik épitésszel közösen dolgozott. Főbb müvei: a bpesti Kerepesi-temető szabályozási terve és árkád-épitkezésének terve, a Farkasréti-temető halottasháza, a Károly-kaszárnyának Kammermayer Károly-utcai frontjának terve és a kaszárnyának városházává való átalakitása, a bpesti Gellért-Gyógyszálló és fürdő terve és épitése,/Sebestyén Arthurral és Sterk Izidorral közösen, 1909-1918/, ugyanannak emeletráépitési terve, a Váci-uti fővárosi bérház, a MABI-kórház gazdasági épületei, az ujpesti szülészeti kórház, az ujpesti városi kislakásos telep, a bpesti /Abonyi-utcai/ zsidó gimnázium, amelynek érdekes terveit a Mücsarnok 1934-35.évi jub.kiállitásán is bemutatta, a bpesti ortodox zsidó hitközség

töltötte a legtöbb időt (Csernust és Masznyikot még a Főiskolán ismerte meg). Kissé naiv retorikával élve az ötvenes évek fojtogató légköre, az építészi karrier kilátástalansága és a barátok példája vezethette el Erdélyt a költészethez. A *Kollapszus orv.* legkorábbra datált verse, a *Váratlan kantáta* 1959-es és Erdély maga is azt állította, hogy a kötet 1974-es megjelenése előtt már jó tizenöt éves költői praxis állt.

Erdély valamikor az ötvenes évek végén egyik ismerősétől egy vágóasztalt kapott ajándékba és egy csapásra beleszeretett a filmezésbe is. 1960-ban és 1963-ban is megpróbált (sikertelenül) bekerülni a Színház- és Filmművészeti Főiskola rendezői szakára. A kudarcok azonban nem kedvetlenítették el, mai kifejezéssel élve független filmes lett belőle: rövid ideig vágóként dolgozott a TV-nél, forgatókönyveket, hangjátékokat, drámákat írt, majd a hatvanas évek végétől egyre élénkebben bekapcsolódott a Balázs Béla Stúdió munkájába (első „komolyabb" filmjeit itt forgatta a hetvenes években). A hatvanas években második felében jelenhettek meg Erdély első publikációi, amelyek az avantgárd lelkes híveként tüntetik fel szerzőjüket. Ezen időszakának legjelentősebb szövege a *Montázs-éhség* „filmes" elméleti tanulmány, de figyelemreméltóak Bálint Endréről és Szabó Ákosról írott kritikái is.[101] Előbbiben a fotomontázs apologétájaként tiszteleg a magyar avantgárd egyik élő klasszikusa előtt. A másik pedig a Csernus-kör festészetének érvényessége és korszerűsége mellett foglal állást. Bálint Endre és az Európai Iskola kapcsán azt érdemes megjegyezni, hogy Erdély Hamvas Béla és Kemény Katalin könyvéből (*Forradalom a művészetben*) eredeztette a maga avantgárdizmusát[102]. A Szabó Ákos-cikk pedig azt jelzi, hogy a művészet berkein belül Erdély még a hatvanas évek második felében is a Csernus-kör tagjaival barátkozott. Művészeti praxisa és baráti köre azonban távolról sem harmonizált egymással: legjobb barátai, Kondor Béla és Pilinszky János tőle egészen eltérő művészeti elveket vallottak.

Szokás ugyan Erdély Miklóst összekapcsolni a happening és a Fluxus magyarországi megjelenésével[103], maga Erdély azonban az 1966-os *In memoriam Batu Kán*t elsősorban Altorjay Gábor és Szentjóby Tamás munkájának tekintette. (Izgalmas kitérőt jelenthetne itt Erdély önreflexív happening-tipológiája: Szentjóbyék szürreális happeninget csináltak, ő pedig a későbbiekben konceptuálisat.) Erdély ugyan 1967-ben elkészítette a *Pro-test I-II.* c.

---

[101] Montázs-éhség, Valóság, 1966/4. 100-106.; Szabó Ákos festészetéről, Művészet, 1966/1. 29.; Egy mesterség és mestere. Bálint Endre fotómontázs-kiállítása, Fotóművészet, 1967/2. 25-28.

[102] „Én Hamvas Bélának köszönhetem, hogy avantgárdista lettem, ezt talán mondtam. Annak A forradalom a művészetben című könyvének... ott 'esett le'" – Peternák, 1991. 87. V.ö.: Hamvas Béla – Kemény Katalin: Forradalom a művészetben. Absztrakció és szűrrealizmus Magyarországon, Misztótfalusi, Budapest, 1947.

[103] A happening, a Fluxus és a „konceptezés" a hatvanas évek végén és a hetvenes évek végén Magyarországon a gyakorlatban és az elméletben sem vált el egymástól. Vesd össze: Körner Éva: Magyar avantgárd – izmusok nélkül. (1974) Új Művészet, 1994/4. 4-8. és 1994/5. 4-9. ill. Beke László: Underground művészet. Helikon, 1976/1. 49-60.

szanatoriuma, a Szervita-téri Török-Bankház palotája, az ujpesti városháza, a trencsénteplici, pöstyéni fürdőszállodák, a békéscsabai fürdőépület, az egri fürdőépület és uszoda, a kiskunfélegyházai gőzfürdő és szálloda, a szolnoki városi fürdő és szálloda, valamint számos fővárosi bérház és villa. A szakirodalomban is működött. Cikkeken kivül önálló kötete jelent meg 1902-ben: "Bpest Szfv. központi Városháza. Képek a "Károly-laktanya" átalakitásáról" cimen, 26 képpel, 18 l.

A 90 éves Dohány-u.-i templom. Bp.1949. 30.l. - APV. 1935. 10.sz. 9.l./Képekkel./ - 1938. 7.sz. 5.l. - 9.sz. 10-11.l. - Bánlaky-Benczur-Mihálykovics: Bpest szfv. Gellért-gyógyfürdője. Bp. 1923. - Barcza-Thirring: Bpest Duna-balparti környéke. Részl.m.utikalauzok. Bp. 1923. 45,56.l. - Bierbauer V.: A háboru előtti Bpest épitészete. Képzm.Társ.Évk. 1929. 167.l. /Kép./ - Bossányi B.: Szfv.-i Szt.Gellért-gyógyfürdő és szálló. Bp.1918. - Budai Napló. 1931.febr.28. /Nehéz probléma a Gellérthegy./ - BH. 1904.dec.13. /K.A.: Fürdő-pályázatok./ - Czakó-Györgyi: A magyaros izlés. Bp.é.n. 51.l. - Dolenecz J.: Az uj Sárosfürdő. VU. 1911. 166.l./Képpel./ - É-G. I. 447.l. - Enyedi B.: Az Ált.Fogyasztási Szöv.bérháza a Mária Terézia-téren. TésF. 1930. 532-540.l./Képekkel./ - Épitő Ipar. 1907. 57, 67.l. /A bpesti Dob-utcai elemi iskola,képekkel./,- 360.l. /A bpesti Rudas-és Sárosfürdő közti terület rendezése, képpel./ - ÉI-ÉM. 1929. 23.l. /Magánépit.eng./ - 1931.jan.15.

Annamária tanulmányai.[99] E szerzők közül talán Forgács Éva volt az, aki először emlegette Erdély kapcsán személyének és művészeti produkciójának mitizálását, illetve a demisztifikáció szükségességét. E két ellentétesnek mondható tendencia minden bizonnyal lényeges szerepet játszik az Erdély-recepcióban, én azonban mindkettőben a szupplementumot érzem dominánsnak: az anekdoták, a mítoszok és a demisztifikáció mindenekelőtt a derridai értelemben vett pótlék, az interpretáció pótléka. Nincs ebben persze semmi meglepő, ha egy olyan szerteágazó életút és művészi pálya a téma (lehet, hogy már ez is misztifikáció), mint Erdély Miklósé. Már egy átfogó kontextus felrajzolása is nehézségekbe ütközik, így amíg jobbal nem szolgálunk, addig fölösleges fanyalogni a már létező konstrukciókon.

Közhely, hogy Erdély műveinek értelmezéséhez az adekvát intellektuális és szocio-kulturális környezet áttekintése is hozzátartozik. Mivel Erdély művészeti praxisában én az „avantgárdizmus"-ra helyezem a hangsúlyt, ezért az általam konstruált kontextusban az „avantgárd" személyek, helyek és művek kerülnek majd előtérbe (zsidó identitásával vagy operaénekesi ambícióival például nem foglalkozom). Ez azonban nem jelenti azt, hogy Erdély kizárólag avantgárd művészekkel barátkozott volna, vagy azt, hogy csak underground helyeken mulatta volna az idejét. Az általam felvázolandó Erdély-történet elsősorban Erdély Dániel publikált „életrajzaira", illetve Erdély Miklós interjúira támaszkodik a „tények" rekonstruálásában. Narratívám, fejlődésregényem alapszerkezete a következő: Erdély először építész lett, aztán költő, majd filmes és „végül" „képzőművész". Célom az, hogy a teljesség igénye nélkül felvillantsam Erdély alkotói útjának fontosabb, „avantgárd" állomásait olyan retorikával, ami a protagonistát inkább outsider provokátornak, mint neoavantgárd pápának állítja be.[100]

Erdély Miklós 1953-ban építészmérnökként végezte el a Budapesti Műszaki Egyetemet és élete végéig ez a diploma jelentette megélhetésének elsődleges forrását. A történet kezdetéhez persze az is hozzátartozik, hogy elsőre nem vették fel, ezért egy évig szobrászatot tanult a Képzőművészeti Főiskolán (Kisfaludi Stróbl Zsigmond osztályába járt, de inkább Bokros Birman Dezsőt tekintette mesterének), az építészi pályáért azonban gondolkodás nélkül lemondott szobrászi ambícióiról. Főiskolai barátait azonban nem vesztette el, Erdély Dániel szerint az ötvenes-hatvanas években az Építész Pince volt Erdély egyik törzshelye, ahol Baranyai Antallal, Kondor Bélával, Csernus Tiborral és Masznyik Ivánnal

[99] A már említettek mellett: Forgács Éva: Egy mítosz természetrajza. Erdély Miklós és a neoavantgárd magánya. 2000, 1993/10. 36-40. És György Péter: Erdély Miklós – a szelíd botrány művésze. Holmi, 1992/8. 1170-1181.
[100] V.ö.: György, 1992. és Forgács, 1993.

17.l. - Eppler S.: 25 év története. Mult és Jövő. 1935. szept.-okt.sz. - Gárdonyi A.: 50 esztendő Bpest szfv. történetéből. Bp.1925. 122.l. - Genthon I.: M.ország müemlékei. Bp. 1951. 65.l. - Gerő Ö.: A pesti izr.hitközség fiureálgimnáziuma és leánygimnáziuma. TésF. 1931. 343-350. l. /Képekkel./ - U.a.: A zsidó gimnázium palotája. Mult és Jövő.1932. jul.-aug.sz. /Képekkel./ - Granasztói P.: Megjegyzések a Gellért-szálló tervpályázatához. Uj Épitészet. 1948. 275-76.l./Képekkel./ - Györgyi D.: Uj m.épitőmüvészet. Bp. 1935. I.k. 94.l. - Hajós A.: A Sáros-és Rudasfürdők tervpályázata. PN. 1904.dec.29. - Jakab D.: Die Gefolgschaft Edmund Lechners. A Mügyüjtő. 1930. 8-9.sz.- Kárpáti A.: Magyaros épitészeti törekvések kiállitása a N.Szalonban. MI. 1930. 161.l. - Ki-Kicsoda ? Kortársak lexikona. Bp. 1937. 307.l. - KU. 1949. jun.29. /Visszakapja müemlék-köntösét a pesti városháza./ - Krücken-Parlagi. I. 472.l. - Lechner J.: A fővárosi fürdők. Vállalkozók Közl. 1908. jan.l. - Liber E.: Középitkezések Bpesten, 1920-1930. Bp.1930. 39.sz.kép. - MÉM. 1907.7.sz. 34.l. /Mocsonyi bérpalota tervp./,- [illegible] 8.sz. 32-33.l. /A Munkásbetegsegélyző pénztár tervp.,képekkel./,- 9.sz. /Családi ház./ - 1908. 8.sz. 19.l. - 1909. 1.sz. /A bpesti Sárosfürdő pályatervei./ - 1911. 8.sz. 16-18.l. - 1942. 123.l. - MMÉE Évk. 1934. 211.l. - MMÉE Közl. 1927.febr.27. 52.l. - MN. 1945. jul.3. /H.Á. meghalt./,- jul.5. /Gyászjelentés./ - M.Pályázatok. 1905-6.

John Wheeler, Roger Penrose és Stephen Hawking nevéhez fűződik[95] és a hetvenes évek legjelentősebb csillagászati és kozmológiai tettének tekinthető, aminek legfontosabb eseményeiről a magyar ismeretterjesztő folyóiratok is beszámoltak.[96] Perjés cikkében például nemcsak a fekete lyukakról és az eseményhorizontról (az önmagába záruló tér-idő határfelülete, ami elválasztja a véges ismertet a végtelen ismeretlentől), de a meztelen szingularitásokról és a kozmikus cenzúráról is olvashatunk. A kozmikus cenzúra[97] kifejezés Roger Penrose-tól származik és a szingularitások (melyek elvileg időutazásra is felhasználhatók lennének) keletkezését korlátozza. Az eseményhorizont nélküli (meztelen) szingularitás extrém tér-ideje ugyanis Penrose szerint nem kerülhetne probléma-mentes, közvetlen kapcsolatba a mi „normális" tér-időnkkel. Az érdekes persze az, hogy a kozmikus háttérsugárzással és fekete lyukakkal megtámogatott Nagy Bumm elmélet szerint ez a mai tér-időnk történetében legalább egyszer, az idő és a tér kezdetén megtörtént: ekkor ugyanis egy végtelen sűrűségű és végtelen tér-idő görbületű szingularitásból létrejött a mai véges univerzumunk. Az Univerzum jövője (tágulásának végtelensége, vagy ciklikus tér-időt implikáló összehúzódása) ma még nyitott kérdés, az azonban biztos, hogy a fekete lyukakra felfigyelő Erdély ma már szinte profétikus szerzőnek tekinthető. Manapság nemcsak az univerzum fejlődésének modellezése terén használják e láthatatlan objektumokat, de a kvazárok sőt a galaxismagok leírásában is nélkülözhetetlenek.

Neoavantgárd művészet (Erdély D., Beke, Peternák)

Erdély Miklós az 1990-es évektől kezdve vitathatatlanul a magyar neoavantgárd[98] egyik kulcsfigurájának számít. Művészettörténeti helyét olyan színvonalas írások alapozták meg, mint Beke László, Forgács Éva, György Péter, Perneczky Géza, Peternák Miklós és Szőke

---

[95] Wheeler találta ki 1969-ben a fekete lyuk elnevezést, Penrose és Hawking pedig alkalmazta a csillagok gravitációs összeomlásának modelljét a fekete lyukakra és bebizonyították, hogy a feketelyukak belsejében mindig végtelen tér-idő görbületű szingularitás keletkezik. Hawking később a fekete lyukak működési mechanizmusát is alaposabban megvizsgálta és megmutatta, hogy azok valójában nem is feketék, hanem fehéren izzanak, de az általuk kibocsátott sugárzás olyan gyenge, hogy nagy távolságból nem érzékelhető.

[96] Erdély figyelmét dicséri, hogy azért olyan sok cikk nem jelent meg. A már említett Perjés-cikk előtt például a Deltában csak egye találtam: J. Zeldovics – I. Novikov: Fekete lyukak az égen. Delta, 1972/9. Az Élet és Tudományban pedig a hetvenes évek első felében nem is írtak kifejezetten a fekete lyukakról.

[97] Erdély hasonló, de az időutazásra „kihegyezett" értelemben használja a fogalmat a Lehetőség-vizsgálatban: A/2. Az időben való mozgást ún. 'kozmikus cenzúra' tiltja."

[98] A mai szakirodalom a neoavantgárd jelzőt elsősorban történeti értelemben alkalmazza és eltekint a fogalom pejoratív értelmétől. Én ennek ellenére inkább az avantgárd jelzőt használom majd. Egyrészt azért, mert Erdély életében a neoavantgárd konnotációi egyértelműen negatívak voltak, másrészt azért, mert Erdély magával kapcsolatban is inkább az avantgárd és az avantgárdista kifejezéseket használta. Önreprezentációiban ugyan a neoavantgárd is előfordul, de kizárólag ironikus értelemben, mint például a poszt-neo-avantgárd művész esetében.

2.sz. 26.l.,- 4.sz. 9.l.,- 9.sz./melléklet./ - 1906. 12. sz. /A dobutcai községi elemi iskola,képekkel./ - Magyar V.: A Gellért-rkpart müvészi kiképzésének tervei. ÉI-ÉM. 1931. ápr.15. - U.a.: Alpár Ignác . Bpesti Épitőmesterek Ipartest.II.Évk. 1929. 60.l. - V.Évk. 1934. - Medvey L.: Vezető Bpest szobrai megtekintéséhez. Bp.1939. 25,38,51, 103.l. - Müegyet.Névj. 8.l. - Müv.l. 1904. 406.l. - 1905. 202,212,278.l. - Népszava. 1958.máj.8. /Helyreállitották a Gellért-szálló kupoláját./ - PH. 1904. dec.13. /A fővárosi fürdők pályatervei./ - PN. 1932.aug.3. Népszerü Tudom.és Techn.Melléklet. /Köztisztviselők közmunkái./ - RL. XXI.k. 423.l. - Schoen A.: A bpesti Központi Városháza. Bp. 1930. 3,54,56,60,61,63,72,113,114.l. - Simándi B.: A 200 éves Városháza. KU. 1949.ápr.28. - SzeMFT. 662.l. - TésF. 1931. 322.l. /Pasaréti-uti családi ház, képekkel./ - 1934. 7.sz. 199-208.l. /A MABI-kórház uj gazdasági épületei, képekkel./ - Thieme-Becker. XVI.k. 241.l. - Thirring G.: Budapest. Részl.m.utikalauzok.1.sz. Bp.1919. 62,65.l. - Ujság. 1927.ápr.2. /Félmilliópengős "tullépés" a Gellért-hullámfürdőnél és a Gellért-szálló emeletráépitésénél,képpel./ - UZSL. 354.l. - Vállalkozók Közlönye. 1907.jun.12. /A főváros müvészi kiépitése./ - jun.26. /A Rudas-és Sárosfürdők közti terület rendezése./ - 1908.jan.8. /Az uj középponti városháza./,- jun.3. /A M. Épitőmüvészek Szöv. közgyülése./ - 1909.márc.31. /A Sárosfürdő épitése./,- jun.23./U.az./ - Vállalkozók Lapja.

Erdély Tóth Imréhez hasonlóan paradoxonokra építette fel a maga művészet- és ismeretelméletét. Ezért is jött neki kapóra a már emlegetett *Végtelenség és világegyetem*, amiben a fekete lyukak és a kozmikus háttérsugárzás felfedezése előtt (egy 1965-ös konferencia anyagáról van szó) a világegyetem végtelenségének paradoxonát fejtegették. A legismertebb és leglátványosabb érv a végtelen mennyiségű csillagot tartalmazó, végtelen kiterjedésű világegyetem tételezése ellen az, hogy az égbolt ekkor jóval fényesebb lenne annál, amit ma láthatunk. A véges kontra végtelen univerzum problémájára először Einstein kínált egy az általános relativitáselméletből következő plauzibilis megoldást: 1917-es tanulmányában (*Kosmologischen Betrachtungen zur allgemeinen Relativitätstheorie*) amellett érvelt, hogy az (általa még statikusnak tartott) univerzum határtalan de véges is egyben. Véges mennyiségű anyagot tartalmaz, de nincsenek általunk észlelhető határai: az önmagába záruló tér-idő[93] egy négydimenziós gömböt alkot. Pár évvel ezután más, még izgalmasabb megoldások is születtek Einstein egyenleteiből úgy, hogy elhagyták az Einstein által kényszerűségből beillesztett (csak így kaphatott neki tetsző statikus megoldást) kozmikus állandót. 1922-ben dolgozta ki Friedmann a táguló univerzum modelljét, amit később Hubble csillagászati megfigyelései (a csillagok ún. vöröseltolódása távolságukkal arányosan nő) is igazoltak. A kozmikus állandótól és a tágulástól eltekintve a szemléletes képet (négydimenziós gömb) továbbra is Einstein szállította, mivel csak így lehetett magyarázni azt az érdekes jelenséget, hogy a tágulásnak nincs határozott centruma (háromdimenziós terünk tágulását a felfúvódó lufi kétdimenziós felületének analógiájára képzelhetjük el). Friedmann modellje még egy végtelenséggel kapcsolatos paradoxont tartalmazott: magát a nagy Bummot, a világegyetem történetének kezdetét, amikor is egy kiterjedés nélküli, végtelen sűrűségű pontból, azaz szingularitásból megszületett a mai véges világegyetem csírája.

Ezen a ponton érdemes ismét elővennünk a fekete lyukakat: ezek per definitionem olyan hihetetlenül nagy (gyakorlatilag végtelen) sűrűségű csillagászati objektumok, amelyek gravitációs ereje még a fényt is foglyul ejti. Einsteini frazeológiát alkalmazva: A fekete lyukak körül önmagába zárul a tér-idő (az Erdélyt inspiráló Perjés-cikk is a *Bezárul a tér* címet kapta[94]), olyan extrém sűrűségű és tér-idő görbületű tartomány keletkezik, ahol az anyag ismeretlen állapotba kerül és megáll az idő. A fekete lyukak elméletének kidolgozása

[93] A tér-idő görbületét az ún. Schwarzschild-sugárral mérik, ha ez nagyobb vagy egyenlő, mint a csillag „valós" sugara, akkor fekete lyukat kapunk. Erdély (vagy valamilyen forrása) ezekből a „tényekből" generálhatta a Schwarzschild-tér kifejezést, ami a gravitációs kollapszus társaságában nyilván a fekete lyukak extrém tér-idő szerkezetére utal.

[94] Perjés Zoltán: Bezárul a tér bezárul. Delta, 1974/1. 8-10.

1933. aug. 10. /A parádi éttermi épület tervp./ - 1934. jun. 6. /A M. Épitőmüv. Szöv. közgyülése./ - U. a. jub. albuma. Bp. 1929. 146. l. - VU. 1899. 141-145. l. /A budai Farkasréti temető halottasháza, képekkel és alapr./ - 1900. 88. l. /A főváros disztemetői./ - 1911. 166. l. /Az uj Sárosfürdő./ - Vidos Z.: A Szt. Gellért-szálló homlokzati pályázata. Uj Épitészet, 1948, 274. l., képpel./ - Világlexikon, Bp. é. n. 354. l.

Hegedüs Béla, festő, grafikus ; sz. 1910 k., mh. a francia ellenállási mozgalomban való részvétel közben, Franciaországban, 1944 k. A bpesti Képzőmüvészeti Főiskolán tanult 1927-29. A Nemzeti Szalonban kiállitott 1928., a Tavaszi Szalonban /"Konyha," paszt./ és 1930. januárjában a Kut kiállitásán /"Kép" I-II., of./, továbbá szerepelt a Tamás Galériában, az uj progresszív müvészek kiállitásán /1930 márc.-ápr./ és az Önarckép-kiállitáson /1930 okt./. Ezután kiment Párisba, ahol ugyancsak résztvett kiállitásokon. Az UNESCO 1946. évi párisi kiállitásán 13 magyar festő között ő is szerepelt posthumus müveivel.

Képzm. Főisk. Évk. 1932-33. 90. l. - MN. 1946. dec. 12. /Párisi m. hirek./ - Uj Szin. 1930. 1. sz. 47. l. /Kép./

Hegedüs Béla, épitész ; sz. 1908. Nagykanizsán. A bpesti Müegyetemen nyerte oklevelét. 1945 után az Állami Épitéstudományi és Tervező Intézet középitési

határozatlant.) Heisenberg e tekintetben úgy fogalmazott, hogy a klasszikus logika és a hétköznapi nyelv nem alkalmas a valóság kvantummechanikai leírására.[87] Ha elfogadjuk a kvantummechanikát, akkor be kell látnunk, hogy az életünket meghatározó mindennapi, nyelvi logika nem képes leírni a világ fizikailag alapvető mikrostruktúráját. Erdély nyelvkritikájának, költői praxisának és teóriájának csírái tehát éppúgy megtalálhatók Heisenberg, mint Wittgenstein írásaiban. Heisenberg tulajdonképpen arra is magyarázattal szolgál, hogy a tertium non datur felfüggesztésének matematikai „zsákutcája" miért keltette fel annyira Erdély figyelmét: a kvantummechanika tapasztalatai a klasszikus logika és a mindennapok nyelvén pradoxonokhoz vezetnek.

Erdély ráadásul még ettől is komolyabb jelentőséget tulajdonított a két-értékű logika elvetésének, hiszen a *Végtelenség és világegyetem*ből egy olyan passzust is idézett, ahol a szerző a modern kozmológia felségterületén keresztül jutott el a tertium non datur megkérdőjelezéséhez.[88] A kozmológia látszólagos ellentmondásai közül így érdemes a sort a világegyetem végtelenségének problémájával kezdeni. A végtelen tételezése ugyan csak a modern matematikában és kozmológiában vált központi jelentőségűvé, a problémára azonban már az ókori görög filozófia is felfigyelt. Zénón paradoxonai mindmáig foglalkoztatják a logika művelőit, de a khelanomahiának (Akhileusz és a teknősbéka) és társainak kevesen tulajdonítottak olyan komoly ismeretelméleti szerepet, mint Tóth Imre, aki Zenon és Russell paradoxonait szellemesen átfogalmazva azokban a logika, a fogalomalkotás és a tudat működésének alapelveit ismerte fel. Tóth Imre könyvéről[89] Vekerdi írt elismerő hangvételű recenziót a Valóságban. Erdély a *Montázsgesztus és effektusban* Tóth Imrétől is idézett egy enigmatikus helyet a határértékek és a létezés paradoxona kapcsán, ami az új lázában égő avantgárdra is alkalmazható.[90] Vekerdinek egy világosabb kommentárja (Erdély ezt is citálta[91]) azonban talán jobban alátámaszthatja Erdély és Tóth Imre „rokonságát": „az alkotás, a fogalomteremtés, a megismerés elválaszthatatlan az ellentmondástól, a paradoxontól … Az 'alkotás logikája' egészen más utakon halad, mint az ismert formális logika."[92]

---

[87] Werner Heisenberg: Fizika és filozófia. In: U.ő.: Válogatott tanulmányok. Gondolat, Budapest, 1967. 178-197.
[88] E. M. Csugyinov: A világegyetem végtelenségének problémája a relativisztikus kozmológiában a logika szemszögéből. In: Végtelenség és világegyetem. 1974. 235. Erdély a Montázsgesztus és effektusban (Erdély, 1995. 155.) idéz ebből a tanulmányból.
[89] Imre Toth: „Ahile". Paradoxele eleate in fenomenologia spiritului. Stiintifica, Bucuresti, 1969.
[90] Tóth Imre az Akhilleusz-paradoxont „feloldó" határérték kapcsán írja: „abszolút új noetikus objektumként jelentkezik az észlelés … univerzumában. … Ez a metamorfózis: a nemlétező átalakulása létezővé. És ez a metamorfózis, ez az állandó ontológiai halmazállapotváltozás a nemlétezésből a létezés állapotába, ez éppen a szellem életének a tulajdon specifikus létezési módja." – Tóth Imrét idézi: Vekerdi László: Tóth Imre könyve. Valóság, 1970/5. 110. és Erdély Miklós: Montázsgesztus és effektus. In: Erdély, 1995. 152.
[91] Erdély, 1995. 148.
[92] Vekerdi, 1970. 111.

FREUND és Társa **ismét vesz** új és használt férfi, női ruhát fehérneműt, írógépet, szőnyeget, textil árut, legmagasabb áron
Üzlet: Károly-körút 5. üzlet

Lakás és iroda-bútorok szőnyeg, függöny vétele és eladása. Mester-utca 15. VÁMOS.

Perzsaszőnyeget, kombinált SZOBÁKAT és bútort magas áron veszünk TOGHIA és NÉMETH. ANKER-KÖZ 3

Fényképezőgépeket látcsövet optikai műszereket veszek **TILLY** Kecskeméti-utca 8

Papirszalvéta W. C. papír gyártását (bérmunka) vállalja Fischer papirüzem, VI, Rózsa-utca 72.

Perzsaszőnyeget műbútort VESZ Glück Teréz-körút 23

BUNDÁT szőrmét, bélést, vatelint, cérnát veszek. BARNA ANDOR. VII. Wesselényi-u. 31. szám.

Használt férfiruhát, fehérneműt, szövetet ismét magas áron vesz Grün. Grün Népszinház-u. 20. üzlet. Hivásra házhoz megy.

Zongorahangolást SZAKBIRÁLATOT vétel-eladásnál szakszerűen végez Blau Dezső zongorahangoló. VI. Eötvös-u. 23/b.

NAGYMOSÁSNÁL HYPOfehérítő tüzelőanyag megtakarítás!

BÚTORÉRT, ruháért, háztartásért legtöbbet fizet Steingisser. Teleki-tér 3. Bombasérültért is.

SOK PÉNZT FIZET férfiruhákért, aranyért. Hívásra házhoz jön E-SA VIII, József-körút 47.

Perzsaszőnyeget VESZ UNGÁR Király-u. 14.

Irógépet szalagot, számológépet vesz. Erzsébet-krt 14, Szaküzlet.

Segédmótorok mótorkerékpárok vétele, eladása Balogh Erzsébet-körút 15 üzlet

AUTÓT, gumit, autoalkatrészt, üzemanyagot veszek. TÓTH, Városmajor-u. 50. és Visegrádi-u. 39.

Használt tükröket, üvegcimtáblákat, mindennemű **ablaküvegeket veszek** Wéber, Dobozi-u. 15. I. em.

Szőnyeget vesz Würtz. VII. Hársfa-u. 56. 9-től 1-ig.

Forgalmiadó pénztártömbök, pénz.-tömb ellenőrzőlapok **MINERVA PAPIRHÁZ** Andrássy-út 3.

Balatonfüred felé menő teherautó tulajdonosától SZÁLLITÁSI ÜGYBEN értesítést kér: Dr. Horn, IV. Kaplony-utca 9. szám.

Autófelszerelési cikkeket veszek. MAY, Jókai-tér 5.

Rádiójavítások gyorsan, szakszerűen CSALA rádió. Madách-tér 5. félem. 3.

Vidéki kis városban vagy községben FOGORVOSI rendelő vezetését vállalom. „Deportálásból visszatért" jeligére a kiadóba.

MÉHVIASZT vegytisztát, minden mennyiségben veszek „Sürgős árajánlat" PATAK-hoz, Vilmos cs.-út 29.

Szövőszéket 100 cm nyüstös felszereléssel eladok. Délelőtt: Dessewffy-utca 25.

BRILIÁNST, ÉKSZERT, NAPI ÁRON **Scheer György** SEMMELWEIS-U. 19. FÉLEM. 1. ARANYAT VÁSÁROL

Zongoraszállítás, javítás, hangolás **LYRA** Erzsébet-krt 19. (Barcsay-u. s.) Kölcsönzongorák legolcsóbban

ADEPS LANAE - VASELINOKAT gyógyszereket és mindenfajta gyógyszer nyersanyagokat VESZEK. Margit-körút 25/b, II. em. Balogh, d. u. 1—2-ig.

Rádió és villamos háztartási készülékeket és szerelési anyagokat veszek. Baumgarten, Királyi Pál-utca 18.

Aranyat, ezüstöt, briliánst, órát veszek FUCHSNÉ, Schwarcz Helén VI., Teréz-körút 62. Nyugatival szemben. (35 éves cég.)

LÁNG IMRE gépészmérnök 1945 jan. 16-án József-körút 49. sz. lakásáról **ELTŰNT** Legutoljára Pilisen látták nagyobb csoportban. Aki további mozgásáról vagy jelenlegi helyéről megbízható adatot tud, kérjük értesítse a Ganz-gyár személyzeti osztályát (Bpest X., Villám-u. 40). Eredmény esetén szívesen jutalmazzuk a nyomravezetőt.

Veszek férfiruhát cipőt, fehérneműt, szőnyeget, textilt, felosztatott háztartást Pfeifer Örömvölgy-u. 10/B. Üzlet. Hívásra megy.

Ismét kaphatók **hosszu pongyolák ETÁNÁL** VI. Podmaniczky-u. 57. II. Török-u. 5. I. 3.

Szövetfüggönyt, bútorszövetet veszek LÁNC Podmaniczky utca 10

Perzsabundát ezüstrókát, stb. magas áron veszek, KEMÉNY, Éva-u. 19. I. em., Király-u. 1/d. sarokház. 9—2-ig.

Ciánoz REINER Népszinház-utca 16

Gyorsmérleget, Nationál kasszát veszek, eladok. **Rosenfeld** Népszinház-utca 31.

Kombinált szoba hármas szekrénnyel eladó. MŰKERESKEDÉS, Szent István-körút 26.

ZONGORÁT pianinót vennék — hibásat is — ár, gyártmány közlésével, STROKL, Aréna-út 9. (Thököly-útnál.)

ARANYAT ezüstöt, briliánst legmagasabb áron vesz Szelecsényi, Petőfi Sándor-utca 12 és József-körút 61.

SZERSZÁMÁRUGYÁR teljes gépberendezés, félkészáruk, nyersanyagok, emeletes gyárépület „2 millióért 1354" jeligére a kiadóba.

Burgonyahámozó és zúzó bérbeadó. Ajánlatokat „Jó üzlet 1076" jeligére a kiadóba.

Vendéglő részére porcellán tányérok, tálak nagyobb tételben eladók. Jelige „Vidéken 1508" a kiadóhivatalba.

Bútorszövetet, kárpitosanyagokat veszek. Rekamié, szőrmatracok, szalonok kaphatók. VÁRADY, Király-utca 32. Udvarban.

BEVEZETETT utazó állandó utazási engedéllyel bármilyen szakmában képviseletet keres. „Agilis" jeligére a főkiadóba.

CSINOS ÖZVEGY úriasszony jövedelemmel úremberhez férjhez menne „Negyventől ötvenig" jel. a főkiadóba.

RÁDIÓJAVÍTÁST házainál, villanyt szerel, javít, hónapokon is jótállással. Levélhívásra is. Betlehem, XIII. Cimbora-utca 163. sz.

Vidéki kereskedők! SACHARINT, CIGARETTAPAPIRT, TŰZKÖVET, GYUFÁT ruhaiestékeket, pipereszappant, kefeárut és egyéb háztartási cikkeket vásárolhat **Garcon** Erzsébet-körút 33.

Vidéki nagy- és kiskereskedők legolcsóbb beszerzése Cigarettapapír, hólyagpapír, szőnyegpapír, falvédők, zacskók, levélpapirok **Lipótvárosi papirfeldolgozó** Csanádi-utca 6/B

Färber és Eibert Utódai Vértes István és fia műszaki nagykereskedő, VI., Vörösmarty-utca 36. **Gumikesztyűk** (savkesztyűk), gumitömlők és gumiáruk, tömítések (asbest, grafit, It lemez), **gépszíjak,** kézikocsik, huzalok, kábelek nagy választékban.

„SICCUS" hordozható füstgáz elemző készülék, továbbá „légáramlásmérő" apparátus kályhagyárak, kazánházak, gőzfűtési vállalatok részére. Teodolit és Planiméter mérőműszerek kaphatók Audion, Gr. Zichy Jenő-u. 30

Meglevő, nagyobbarányú, kitűnő helyiséggel rendelkező **TEXTILÜZLET KERETHEZ** MEGFELELŐ TŐKÉVEL KÖZREMŰKÖDŐ **társat keresek** A keret megfelelő ajánlat esetén át is adható. Ajánlatok „Textilkeret" jeligére Blocknerhez, Városház-u. 10.

Vasgerendák egyengetését gyors szállításra vállaljuk. Haas és Somogyi, XIII. Frangepán-utca 7.

BÚTOR Használt és új bútort, konyhát is adok és veszek. Nagy Győző VIII. Mária-utca 6

„Perfect" Irodaszervezés és felszerelés. IV. Bástya-u. 13. Működik. Szállítás raktárról.

Uj vashordók 200 literesek azonnal szállíthatók. „100 drb" jeligére a kiadóba.

ANGORAFONALÉRT magas árat fizetek. Állandó munka. Angóraszőrt veszek. Keddtől csütörtökig 3—6 óra között. GONDOSNÉ, Bulyovszky-utca 19. fszt. 1.

VEGYÉSZT vagy drogistát pipere- és háztart. cikkek készítésében jártast keresek. „Vegyészeti vállalat" jel. Lendvaihoz, Teréz-körút 22.

1—2 szoba összkomf. **lakást átvennék** bútorral is. „B.-lterületen" jeligére Lendvai hirdetőbe, Teréz-körút 22.

KÉT HUGOM mellé deportált anya helyettesítésére keresek jólelkű szigorú nőt. „Jól megbecsült" jeligére a kiadóba.

MÉZET VESZEK Lazarevits csemegeüzlet. Rákóczi-út 27. Vas-u. sarok.

KÉTSZOBÁS LAKRÉSZT társbérletbe adnék 4 szobás lakásomból, rendbehozási költséggel. Megb. este 6-tól, Király-utca 70. III. em. 25.

Irógépet SZÁMOLÓGÉPET veszek. Eötvös-utca 6/b. Gonda.

Gramofon. [illegible] VÉTEL - ELADÁS - CSERE Márkus, Katona József-u. 5.

PINCEHELYISÉGET (lehet óvóhely) bárhol raktárnak keresek. Közvetítőt díjazom. Teszler, Thurzó-u. 5/a. (Pozsonyi-útnál).

Sachs csénakmotor azonnal eladó, Gálfi, Vig-utca tíz. 2—3 óra között.

LAKÁST nyujtok jobb nőnek, ki kétszemélyes háztartásom ellátja. Megb. Teréz-körút 3, Fotóüzlet.

Házfelügyelői állást megélhetést biztosító lakásért cserélek. Bajcsy-Zs.-út 42.

Magyar Nemzet
Felelős szerkesztő: Hegedüs Gyula
Szerkesztőség és kiadóhivatal: V., Bajcsy-Zsilinszky-út 31. Tel.: 186-543, 187-499 Hungária Hirlapnyomda R.-T.
Felelős nyomdavezető: dr. Bródy László

Valódi **Bösendorfer Ehrbar** stb **zongora 15.000** **LYRA** Erzsébet-krt 19. (Barcsay-u. s.)

HASZNÁLT férfi, női ruha, cipő, szőnyeg fehérnemű bútor és aranyért ismét legtöbbet fizet ZSADÁNYI és TÁRSA Szövetség-utca [illegible] szám, üzlet Hivásra házhoz megy.

Nyersharisnya kikészítését festését vállalom. Megkereséseket „Festőüzem" jel. Boros hird. Andrássy-út 54. kérek.

Eredeti gallspachi Dr. F. G. **ZEILEIS** (D. R. P.—D. R. G. M.) orvosi nagy besugárzógépet és D'Arsonvalt, rövidhullámot és alkatrészeket keresek. Ajánlatokat „Zeileis" jeligére Arató hird. Erzsébet-krt 14.

Dr. László Albert a nyilasok január 27-én a Márvány-utcai nyilasházba vitték. Nyomravezetőnek jutalom. Lászlóné, VII., Madách-utca 3. II. emelet 1.

Deportáltak aki Klein Jenőné szül. Fuchs Reneéről tud, értesítse aggódó családját, Fuchs Géza, V, Tátra-utca 24. V. em. 1.

Deportáltak! Ki tud MAI BÉLA könyvkereskedőről. 1944 dec. 10-én Győrben volt betegen. Értesítést kér Borsódiné, XI., Bertalan Lajos-út 16.

Üzemhelyiséget keresek, esetleg vegyiüzemet átveszek. „Vegyész" jel. Lendvaihoz, Teréz-körút 22

Előkelő intézmény **titkárt** és jól gyors- és gépíró **titkárnőt** keres. Ajánlatokat „Szorgalmas" jeligére kiadóba.

Tömörgumit veszek 660 és 860 mm-est DOHÁNY-UTCA 7. IV. 1.

Tükrök vétele és eladása **Rosenfeld**-nél. Népszinház-utca 31.

ELADÓ konyha- és előszobaszekrények, lószőrmatracok, paplanok, könyvek, szőrmeáruk, ezüstök privátnak d. u. 3-tól Újpesti rakpart 6, I. 7.

HYDRAULIKUS prést keresünk megvételre, lehet takarmány-, papír- v. olajprés is. „Prés" jel. Boros hird. Andrássy-út 54.

Autógumit újat vagy kifogástalan használtat tételben is veszek. May, Jókai-tér 5.

Pénzszekrény (kassza) eladó. Népszinház-utca 32, fonal-textil üzlet.

Exhaustorokat SCHALKTÓL Bp. VII. Dembinszky-utca 36.

15 ba társ 701/12. kmsz. wellsi táborból most érkezett, könyörgünk jelentkezzenek Csanády-u. 4. söntésben. Aggódó hozzátartozók.

GYÖNYÖRŰ NÉGYSZOBÁS utcai lakásom elcserélném 2 szoba-hallos hasonlóra. „V. vagy VI. kerület" jel. kiadó.

Házfelügyelőt szerelőt keresünk. Podmaniczky-utca 31. I. 8.

Festék, vegyszer, háztartási nagykereskedéshez 200.000 P-s MŰKÖDŐTÁRSAT keresek. Bordács, Köztelek-utca 4/a. szám.

Wertheim kassza 3-as eladó. VI., Jókai-u. 26. I. emelet 5.

Szőrmekabátkák, BOLEROK, BUNDÁK olcsón SZEMERE szűcsnél Erzsébet-körút 26 Második emeleten!

Selejtpapirost, papirhulladékot vásárol Zelinka Sándor Budapest, VII., Miksa-utca 5

VALÓDI **vaj-pergamentet sürgősen vennék** Vidékről is felhozatom. Ajánlatokat „Minden tételben" jel. New York hird., VII. Erzsébet-körút 9.

250—350 m² területű **Üzemházat** vagy üzemnek alkalmas elfoglalható házat, villát megvételre keresek. Dr. Szolnoki Pál, VII. Thököly-út 28. sz.

Bérmunkát vállalunk újból megnyilt fehérnemű-üzemünkben. Készítünk női és férfifehérneműt, blúzt, pongyolát, strandruhát. TEPLÁNSZKY ETELKA, II., Bem József-utca 4. szám. Ugyanott perfekt felsőruhavarrónő felvétetik.

FOTO-OPTIKA üzletben jártas fiatalember keres elhelyezkedést Pesten, vagy vidéki városban, amatőr munka kidolgozását vállalja, esetleg betársul. „Szakember" jel. New-York hird. Erzsébet-körút 9.

Cipőgyáraknál jól bevezetett **ELADÓT** keres gumi és vegyészeti gyár Ajánlatok „Agilis 4558" jeligére a főkiadóba.

Üzlethelyiségemben vidékieknek is alkalmi árutárolást garanciával vállalok. Kívánságra eladással is foglalkozom. Braun, Akácfa-u. 63.

GYAKORLOTT SZABÁSZT férfikonfekció és mértékszabósághoz felveszek. CITY, Rákóczi-út 11. szám.

Sarokbérházam negyedrészét eladom. Leköthető jogtanácsosom, dr Breuer Oszkár ügyvéd irodájában, VIII., Üllői-út tíz.

Villát családi házat vennék Bpest területén. Részletes ajánlatot „Összkomfort 1328" jel. kiadóba.

SÖNTÉST nagyforgalmút veszek. „Esetleg részesedhet" jel. Patak hird., Vilmos cs.-út 29.

IRÓGÉP ELADÓ Dessewffy-utca 35. I. 11/a. lépcsőház.

Napi ezer P kereset hölgyeknek, uraknak. Erzsébet-körút 56. II. 7. NEUMANN. 9—11-ig.

VERDI II. **Tangoharmonika** eladó, megtekinthető 9—2-ig IV., Váci-utca 45. szállító.

Cserélek jávorfát bükkfáért. Teller, Soroksár, Schweidel-utca 12.

Modern KÖZÜZEMES ISTÁLLÓ 20—25 drb lóra vagy tehénre kiadó, részekben is. Fodor, XIII, Petneházy-utca 29. sz.

Arnheim pénzszekrény 1-es eladó. VI. Csengery-utca 78. I. 9.

KERESEK 2 vagy 3 szobás albérleti bútorozott lakást. Értesítést kérek azonnal: MAYER, VII., Dohány-utca 56. szám.

VILLALAKÁST keresek. Helyrehozáshoz hozzájárulok. Ajánlatokat „Budán" jeligére a kiadóba.

VILLANYMOTOR eladás-vétel-csere. Tekercselőt felveszünk. Krámer, VI. Hunyadi-tér 7.

SZÉKEK, ASZTALOK, vendéglő-kávéház espresso berendezések, billiard asztalok, alpacca felszerelések. National-kasszák, gyorsmérlegek, áruházi pultok, állványok vétele és eladása **Rosenfeld** Népszinház-u. 31

A cukornélküli befőzés nélkülözhetetlen konzerválószere a benzoésavas **„PRIMOR"** pasztilla. Egészségre teljesen ártalmatlan, mindenütt kapható. Forgalomba hozza Haleszky és Kádár Bpest V. Falk Miksa-utca 5.

Kereskedők részére nagyban kapható **horganyzott vödör** burgonyaprés, lisztlapát, lakat, **Rex fém evőeszköz** késáru, borotvakészülék: **KAHÁN TESTVÉREK** nagykereskedése, Síp-utca 4.

Elcserélném régi bérű **4 szobás** hallos, orvosi rendelőnek is alkalmas, budai, Ferenc József-hidhoz közel fekvő, teljesen ép, utcai **lakásomat** 2 szobás összkomfortos, teljesen ép I. vagy II. emeleti V. kerületi vagy budai utcai lakásra. „Csere" jeligére a kiadóba.

Bor-kereskedővel vidékivel is társulnék forgalmas, kitűnő helyen levő helyiségekkel. VII, Sajó-utca 6. (Garay-térnél.) Házfelügyelő.

VEGYSZEREK káliumnitrát, mónokáliumfoszfát, savak, olajok nagyban kaphatók. XI. Bocskay-út 23. Ipari és kereskedelmi ügynökség.

Luxuslakások Négyszobás öröklakás 290.000, 3 em. 10.000 bér. 1,250.000. Knapik, Szentkirály-utca 4. 3—4-ig.

Motorkerékpárhoz **oldalkocsit** vennék. Telefon 258-900, vagy kiadóba „Nagyon sürgős 4513" jeligére.

CYANT és más vegyszert veszünk és eladunk. ¾ zoll falvastagságu ládákat eladunk. Cyan rt. V., Fürst Sándor-utca 3. sz.

Csepelen Mauthner-telepen internáltak Savoy kávéház emeleti helyiségében szombat d. u. 5-kor jelenjenek meg. Gáspár ügyv.

Ki tud Weisz Anciról, szül. Gyöngyösön, 17 éves, akit július 8-án Békásmegyerről elnapolták. Értesítést kér Weisz Ignác, Hársfa-utca 57. I. em. 1.

Rádiót, írógépet, számológépet, kerékpárt veszünk és eladunk. Áruforgalmi, Király-utca 28.

BORTERMELŐ kimérési engedélye van, borát kimérem. Üzletem van. „Kürthy", Lónyai-u. 60. I. 1.

SEGÉDMOTORT jobbat, priváttól veszek. Virágh ládaüzem, VI. Paulay Ede-utca 3. sz.

SVÁBHEGYEN kettőszobás villa kiadó. „Bútorozva" jeligére Tenzer hirdetőbe, Szervita-tér.

BONTÁSI ANYAG Budán egy tételben eladó. Értekezni: Kárpátia étterem, IV., Ferenciek-tere 7.

KÖZÉPKORÚ úrral megismerkedne özvegy úrinő. „Házasságra vezethet 1309" jeligére a kiadóba.

ÚRI BETEG lelkiismeretes ápolását vállalja elsőrendű férfiápolónő. Vidéken is. Eötvös-u. 27. II. 15.

TEHERAUTÓT. 5 tonnásat, motorkerékpárt vennék használatomra. V. Tátra-utca 8. II. emelet 2.

Jól főző mindenest azonnal felvételik. BÁLINT, Váci-út 12. II. em. 1.

Műbutor-hálószoba eladó. Megtekinthető d. u. fél 3 órától fél 4 óráig. Váci-út 39. I. em. 7.

8-as Schick kötőgépet és **kézikötőgépeket** legalább 60 cm-eseket **veszek** Vámos Károly Damjanich-utca 5.

Férfiruhát textilt, szőnyeget, cipőt, ARANYAT és ezüstöt magas áron vesz GERSTL ÉS TÁRSA ANDRÁSSY-ÚT 3

Dr. Bernhardt Emilné szül. Zoltán Lilyt a nyilas banditák 1944 nov. 9-én V., Csáky-utca 23. sz. alatti összeköltöztetett lakásunkból elhurcolták. Legutoljára Süttőről Gönyűbe menet látták őt. Aki tud hollétéről, küldjön értesítést jutalom ellenében dr Bernhardt Emil ügyvédnek, VI., Szondy-utca 45. alá.

TELEK HÁZ BIRTOK ADÁS VÉTELE FEJÉRPATAKY ingatlanforg. iroda. Károly király-út 10. Nyugati, Nagymező-utca környékén keresek ingatlant.

Optikusok, fogászati laboratóriumok, órások, műszerészek, cinkográfusok, éremkészítők Ia FÉMLOMBFŰRÉSZLAPOK keményfémek vágásához, VII, Hernád-utca 56/a. Motortechnika. Viszonteladóknak kedvezmény, adóknak kedvezmény.

Kisebb **szövő vagy kötő üzemet vennék** esetleg társulnék. Egyes gépeket is veszek. GONDA, IV., Kaas Ivor-u. 5. III. 1.

Cukrászdát vagy cukrászdának alkalmas helyiséget forgalmas helyen megvételre keresek. „Sürgős" jeligére Lendvai hirdetőbe, Teréz-körút 22.

Vidéki vaskereskedők figyelmébe! Dúsan felszerelt raktárral várom szíves látogatásukat. Szatmári Dezső vasnagyker. VII., Nefelejts-utca 63. sz.

GÁLDY FERENC t. hadnagyról (1945 januártól 100/1 musz. parnoka volt, utoljára a Gellérthegy déli lejtőjére vezényelve) értesítést kér felesége: Ivánc, Vas megye.

Eladó privátnak 6 m² arab keleti SELYEM PERZSASZŐNYEG. Megtekinthető 10—2-ig, V. Váci-út 11. Vasüzlet.

Kétszer kettő v. háromszobás LAKÁST BÉRELNÉK kisebb bombakár javítását vállalom. Esetleg cserébe adom 4 szoba hallos lakásomat Nemzetiné, Rákóczi-út 51. szám. Étterem.

Zuglóban hatlakásos modern ház felerészben eladó. Értekezés naponta 3—6-ig. Dr. Gábori Bertalannál, V, Honvéd-u. 13

Üzlethelyiségrészt szőnyegesnek kiadók. „Fővonal 1400" jeligére a kiadóba.

BETEGTOLÓ KOCSI 3 gumikerékkel eladó, vagy triciklire átcserélném. Csengery-utca 20. Kötöde.

Hálószoba bútor rézből, 2 hangszórós Telefunken rádió eladó. Veres Pálné-utca 33. földszint 1.

Zuglóban bérvilla 3 sz. hallos beköltözhetőséggel 600.000-ért eladó. Bakosnál, Amerikai-út 33.

LINGEL ebédlő íróasztal, karosszék, szőnyeg, tükör, festmény privátnak eladó. Megtekinthető szerdán 2—4-ig. Nagyajtai-u. 4/b. II. em. 1.

Keleti **PERZSAFUTÓ** három m², szalontakaró privátnak. Katona J.-u. 5. III. 1.

BÚZA KENYÉR **LISZT** KG. **32.-** PARISI ÁRUHÁZBAN

Tancsákné és Marklné rövidáru nagykereskedők új címe: Madách Imre-utca 7. Régi és új kedves vevőiket szeretettel várják.

Sodronykötél, szunyogháló, sodronyszövet fonat legolcsóbb beszerzési forrása SZATMÁRI DEZSŐ vasnagykereskedés. VII., Nefelejts-utca 63.

Felhívás! Ha valaki tud **Szirmai György**-ről, kit 1944 dec.-ben vittek el a Hungária-körút 170 alól a 701/301-es védett századdal Fertőrákosra, vagy a század más tagjáról, illetve **dr. Székely Miklós**-ról, akinek Borban I. 236-os száma volt, visszavonuláskor Újverbászig biztosan eljutott, tehát onnan kezdve aki tud valamit róluk, értesítse dr. Székely Miklósnét, V. Sziget-utca 25. III. em. 5.

BÖHM ISTVÁN musz. nov. 28. Hollán-utca 25-ből Engerauba deportálták. Manthausenba látták ápr. 20 körül. Aki tud róla, értesítse Böhm Arnoldnét. V. Személynök-utca 7. sz. alatt.

Műanyag présüzemet és elektrotechnikai cikkek sajtolásához szükséges bakelit szerszámokat keresünk megvételre. Ajánlatokat „Présport" jeligére New-York hirdetőbe, Szent István-körút 29. kérünk.

Korabeli Biedermeier és neobarokk vitrinek eladók. Műkereskedés, Szt. István-körút 26.

ORVOSOK! Műszerekkel felszerelt rendelő azonnalra kiadó. „Régi praxis 757" jeligére a kiadóba.

TÁRSULNÉK kis autómmal vagy eladnám. „Kiskocsi" jel. a kiadóba.

Nagyobb tétel **bükkfakátrány** eladó. Érdeklődni: Árpád-u. 7. Szolyva Falepároló Rt.

RÉZGÁLIC OLCSÓN kapható. VIII., Magdolna-utca 21. sz.

LAKÁSOK befejezés előtti új házban, Fehérvári-úton építési hozzájárulással kiadók. Dr. Gottlieb Tibor textilüzlet. VI, Paulay Ede-utca 1.

ÜBERSEE bélyeggyűjtemény eladó. Városmajor-utca 3/b. III. 15.

RÁDIÓ Telefunken 6+2 világvevő eladó. Gillice, Telepy-u. 5, III. em. 71.

Ingatlanirodába TÁRSAT (nőt is) keresek. „Bevezetett iroda" jeligére a kiadóba.

ÖRÖKLAKÁS Körtér-nél 2 sz. hall 220.000, öröklet 90.000. Lengyel, XI. Fadrusz-utca 18. szám.

Orvos bérbevenne elhagyott ORVOSI RENDELŐT. Ajánlatokat „Belgyógyász-röntgenológus" jel. kiadóba.

KOMBINÁLT bútor (8 drb. diófa) eladó. 2—6-ig. Erzsébet-körút 26. sz. Házfelügyelő.

ELCSERÉLNÉM 3 szobás összk. lakásomat 1 szoba-hallos kertessel. Podmaniczky-u. 75. II. 4. Lakás

Színházi hírek

Mégis megindul a magyar filmgyártás: három nagy film és hat kis film készül

Annyi sok tervezgetés és hiába való tárgyalások után most végre létrejött az *első komoly* filmgyártó vállalkozás, amely nagy programmal és ami fő, kellő anyagi, erkölcsi háttérrel indul a magyar filmgyártás ujjáteremtésére. *Gál* Ernő, az ismert és kitűnő filmgyártási vezető alapította meg ezt a filmgyártóvállalatot a *Kommunista Párt és Szociáldemokrata Párt filmosztályainak támogatásával.*

— Örömmel jelenthetem — mondja *Gál* Ernő — sikerült létrehoznom a megállapodásokat és rövidesen elkezdhetem a munkát. Három nagy filmet készítek, az első *Kassák* Lajos *A nagy út vándorai* című eredeti filmszüzséből készül, a másik *Bródy* Sándor *Tanítónő*-je, amelyet lehet, hogy *román verzióban* is megcsinálunk, a harmadik *Dosztojevszkij Bűn és bűnhődés* című művének filmváltozata. Tervbevettünk még egy osztrák verzióban legyártandó filmet is, miután Közép-Európában Budapesten van a legjobb állapotban levő és azonnal üzembehelyezhető filmgyárunk. Ezt a lehetőséget igyekszünk kihasználni és szeretnénk elérni, hogy úgy *Délkelet-, mint Közép-Európa számára mi gyártsuk a filmeket. Halló Budapest!* címen hat kisfilmet is készítünk és a terv szerint ezek kéthetenkint jelennek meg. A rövidfilmek valóságos *seregszemléje lesz az irodalmi és szinészi értékeinknek.* Úgy a Kommunista Párt, mint a Szociáldemokrata Párt filmosztályai — minden ellenkező hírek ellenére — *elegendő nyersanyagot bocsájtanak gyártásunk rendelkezésére.* De az iparügyi minisztérium is nagy segítségünkre van és a Hunnia filmgyárat, valamint a személyzetet önköltségi árban bocsátják a meginduló filmgyártás rendelkezésére, hogy külföld felé is megmutathassuk élniakarásunkat és kulturális teljesítőképességünket. Reményeink vannak arra, hogy a tengerentúl is átveszik filmjeinket.

Vannak még férfiak!

A Márkus Parkszínház kapunyitása

Megnyílt az első szabadtéri színház, a romokból elővarázsolt *Márkus Parkszínház* helyén. A remény rózsaszínjére mázolt romok között *Török* Rezső és *Komjáthy* Károly vidám, zenés vigjátékát igen jó színészek játsszák *Szabolcs* Ernő kitűnő rendezésében. A darabot, illetve ennek ősét a regényt, filmen már egyszer láttuk, az kevésbbé volt friss és mozgalmas, mint ez a színpadi változat. A muzsika ugyan nem vadonatúj, de az ember szeret találkozni régi ismerőseivel, különösen ha ezek kellemesek és szórakoztatóak. Így vagyunk ezzel a muzsikával is.

Mészáros Ági nemcsak a szereplő-lista élén áll, hanem a közönség kegyeiben is. Ennivalóan kedves, mulatságos, s mindezen felül táncol és énekel is. *Somlay* Arthur, *Pataky* Jenő, *Makláry* Zoltán, *Nagyajtay* György, *Dajbukát* Ilona, *Bársony* István és *Komlós* Vilmos, *Hámory* Eta buzgólkodnak azon, hogy kellemes és vidám legyen ez a nyári esténk.

S. Z.

Újból megkezdődtek az állatkerti hangversenyek

Mintha igazán a „békebeli béke" tért volna vissza: ismét földalattin jutott ki a közönség az Állatkertbe, ahol zsúfolt nézőtér tapsolt a nyári évad első zenei produkciójának. A megnyitáson régi szép operettmelódiák hangzottak el *Raffay* Erzsi, *Szilvássy* Margit, *Érdy* Pál, *Fekete* Pál és *Nagypál* László élvezetes tolmácsolásában. Az 50 tagú Hangverseny Zenekart *Nagypál* Béla, a Király Színház volt karnagya vezényelte. Az állatok szomorú kipusztulása teljesértékűvé teszi most az állatkerti hangversenyeket, melyeket (— (sajnos!) — nem zavar már a vizimadarak rikoltozása s az oroszlánbőgés...

Az állatkerti esték rendezésére az idén a Nemzeti Segély kapott engedély. **(R. G. I.)**

Asszonyom! Arcbőre varázsát azonnal megszünteti, fiatalságát megmenti VITAL krém.

Sporthírek

Újpest csapatának veresége volt a vasárnapi bajnoki forduló meglepetése. Vasárnapi legyőzője *Kispest* csapata nagy formában van. — Az *Üllői-úton* mintegy 17—18 ezer néző előtt, a *Ferencváros* gól nélküli félidő után 4:0 arányban győzött az *MTK* ellen. A forduló eredménye a következő:

Ferencváros—MTK 4:0 (0:0)
Kispest—Újpest 3:1 (1:0)
Csepel—EMTK 6:2 (2:2)
Vasas—NSC 6:0 (2:0)
Ganz—B. Barátság 2:2 (1:0)

A csapatok sorrendje a vasárnapi mérkőzések után a következő:

1. *Újpest* (25), 2. *Csepel* (24), 3. *Ferencváros* (22), 4. *Kispest* (21), 5. *Vasas* (18), 6. *MTK* (17), 7. *Barátság* (14), 8. *Z. Madisz* (12), 9. *EMTK* (10), 10. *MÁVAG* (8), 11. *NSC* (4), 12. *Ganz* (3).

Garai (Vasas) könnyen győzött a vasárnapi 3000 méteres síkfutásban *8 p 59 mp* alatt *Hires* (UTE) ellen, akit mellszélességgel hátrább követett *Kelen (Vasas).*

Vizipólómérkőzések:
UTE—Vasas 1:1 (1:0)
FTC—MTK 7:0 (3:0)

A Vasasok úszóversenyén a 200 méteres gyorsúszásban *Szatmári* (UTE) győzött *2 p 30.4 mp*-es idővel klubtársa *Körösi (2 p 35.4 mp)* ellen. 3. *Paty (MTE) 2 p 38.4 mp.* — A nők gyorsúszását és hátonúszását *Novák* Ilonka *(MUE)* nyerte.

Csányi (UTE) győzött az *MTK* athletikai versenyén is, de *11.9 mp*-es száz méteres ideje még mindig nagyon gyenge. A verseny résztvevőin, kevés kivétellel, meglátszott a rendes táplálkozás hiánya.

Teniszmérkőzések a Postások versenyén. Női egyes döntőben: *Körmöczi Zsuzsi—Dr. Fejér Sári 7:5, 7:5.*

Férfi páros döntőben: *Asbóth—Tornyay — Szigeti—Frigyessy 4:6, 6:1, 7:5.*

3 Július Kedd

Vigyázzunk a törvényekkel, rendeletekkel, mert a jó törvényeket, rendeleteket lehet rosszul végrehajtani, de a rosszakat jól soha.

Mocsáry Lajos

Hegedüs Ármin meghalt

Tragikus körülmények között, a Váci-uteában meghalt *Hegedüs* Ármin 75 éves nyugalmazott székesfővárosi műszaki főtanácsos, a neves építőművész. Az idős úr lelépett a járdáról és egy arra haladó tehergépkocsi halálra gázolta. Hegedüs Ármin nevét nemcsak Magyarországon, hanem külföldön is ismerték. Több nagy budapesti középület építője volt, különösen fürdőszállodák építésével szerezte hírnevét, többek között ő építette a Gellért-szállodát, a trencsénteplici és a pöstyéni fürdőszállodákat és a vidéki fürdőszállók egész sorát. Özvegyén és hat gyermekén kívül barátai és tisztelői gyászolják.

Halálozás

Utolsó percéig tevékenyen élt özv. *Fischer* Mihályné 89-ik évében csendesen elhúnyt. Leánya *Vera*, veje *Sarlós* Dezső, unokái: *Szegőné* Julianna és *Ilona* kísérték utolsó útjára.

Fájdalommal jelentjük, hogy *Zwillinger* Adolf ékszerész rövid szenvedés után elhúnyt. Temetése július 3-án, kedden ½1 órakor lesz a rákoskeresztúri izr. temetőben. Gyászolják rokonai, barátai és tisztelői.

Báró *Skerlecz* Karolin, a várbeli Oltáregyiet alelnöknője június 20-án elhúnyt.

Özv. *Pető* Bertalanné Budapesten elhúnyt, temetése f. hó 4-én, szerdán délután 2 órakor a kerepesiúti temetőben.

Érettségi találkozó. *Hajós* Alfréd építészmérnök (Budapest, V., Báthory-utca 5.) kéri azokat a volt osztálytársait, akik 50 évvel ezelőtt a Markó-utcai állami főreáliskolában érettségiztek, hogy egy találkozó megbeszélése céljából közöljék vele címeiket.

A Danuvia Fegyver- és Lőszergyár Rt.-hoz (Budapest, XIV., Angol-utca 10—20) a budapesti Nemzeti Bizottság által kiküldött igazolóbizottság működését megkezdte. Felhívja mindazokat, akik a vállalat igazolás alá vonandó alkalmazottainak olyan magatartásáról vagy cselekedeteiről tudnak, melyek a magyar nép érdekeit sértették vagy sértik, illetve fasiszták vagy németbarátok voltak, erre vonatkozó adataikat 8 napon belül a bizottság elnökénél, Tausz Jánosnál (XIV., Dorozsmai-utca 78) jelentsék be. Csak névvel és pontos lakcímmel ellátott bejelentéseket veszünk figyelembe. Az igazolás alá kerülők névjegyzéke a vállalat irodájában és telephelyén, továbbá a Magánalkalmazottak és Vasmunkások Szabad Szakszervezetében kifüggesztésre kerül. A tárgyaláson bejelentések előadására bárki megjelenhet.

Halmos János és Csortos Gyula állnak az élén annak a művészgárdának, amely csütörtökön este rendkívül érdekes műsor keretében lép fel az Angol Parkban.

Nem írják össze a cionistákat

Ács Tivadar kivándorlási biztos előterjesztést tett, hogy a cionistákat írják össze és a kormány tegye lehetővé ezek kivándorlását. *Ács* Tivadarnak ez az előterjesztése csupán egyéni javaslata volt és — úgy tudjuk, — az illetékes hatóság az elgondolást nem teszi magáévá.

Dr. Mahler Ede temetése

Dr. *Mahler* Ede egyetemi tanárt, a híres orientalistát kedden délután három órakor helyezik örök nyugalomra a rákoskeresztúri temetőben a hitközség által adományozott díszsírhelyen. A ravatalnál gyászbeszédet mond az Akadémia nevében *Kornis* Gyula elnök, az egyetem nevében pedig *Lukinich* Imre, a bölcsészetkar prodékánja.

Házasság

Tóthpál Zsuzsanna és *Hann* András vegyészmérnök folyó hó 30-án házasságot kötöttek.

Ungár István és *Balabán* Judith házasságot kötöttek.

Ellinger Judit (Budapest) és dr *Mándy* Pál (Kétnyárpuszta) házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

Orvosi hírek

Dr *Weichherz* István plasztikai sebész régi lakásán: VI., Jókai-utca 1. alatt ismét rendel.

Dr. *Veszelszky* László gyermekorvos rendel régi lakásán, II., Olasz Fasor 1. d. u. 4—5-ig

Dr. *Székely* István gyermekorvos újból rendel naponta 3—5-ig. VI., Teréz-körút 22.

„...számoljunk csak! Fele szappan, — fele szóda, — fele tüzelő kellett a nagymosáshoz!" Igen, mert most Hypóval mostunk!

A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége VI. kerületi szervezetének július 4-i, szerdai Nőnapján d. u. fél 6 órakor a belgrádi nőkongresszusról visszaérkezett delegáció tart beszámolót. Ugyanekkor *Vas* Zoltánné tart előadást. Vendégeket szívesen látnak a szervezet Teréz-körút 19. sz. alatti helyiségében.

A Gázművek felhívja a most bekapcsolásra kerülő terület gázfogyasztó közönségét, hogy mindenki várja meg a Gázművek hivatalos szerelőit, akik lakásról-lakásra menve, a gázszolgáltatást mindenütt bekapcsolják. Senki ne kísérletezzen a gáz bekapcsolásával, mert a *gázmérő előkészítésnélküli kinyitása súlyos balesetekre vezethet.* Ha valahol gázömlés észlelhető, azonnal jelenteni kell a Gázművek valamelyik szerelési kirendeltségénél, vagy telefonon éjjel-nappal 228—228 számon.

Jöjjön az Állatkertbe ma fél 6-kor *Dizőz-parádé.* Pihenés. Szórakozás. Jegyek a kert pénztáránál.

Rendőrségi hírek

Megírtuk, hogy a Rókus-kórház kapuja előtt pénteken este holtan találtak egy középkorú, jól öltözött nőt, akit — mint az orvosok megállapították — agyonlőttek. A halott nő karján olyan tetoválást találtak, amilyennel a deportáltakat jelölték meg. A nyomozás megállapította, hogy az agyonlőtt nő *Spitzer* Károlyné, született *Schwarcz* Berta, 46 éves asszony, aki a Fóti-út 34. számú házban lakott. Halálának körülményeit a nyomozás igyekszik megállapítani.

✦

Vasárnap este a Szentháromság-téren aknákat szedett három kisgyermek. Később egy kézigránátot találtak, amely felrobbant. *Szegi* István 12 éves ujpesti kisfiú szörnyethalt, két diáktársa pedig életveszélyesen megsebesült.

✦

Az utóbbi időben több betörés történt a fővárosban, amelyeket ugyanaz a betörőbanda követett el. A *Kóka* detektívcsoport értesült arról, hogy a banda tagjai Kőbányán tartózkodnak. Ott az egyik kocsmában nagy mulatozás közepette megtalálták *Kantel* István, *Varasdi* János, *Csaplár* János és *Török* László foglalkozásnélküli egyéneket, akik az igazolás elől az udvarra szöktek, majd a detektívekkel valóságos tűzharcot vívtak. Sebesülés nem történt, a betörőket elfogták. Vallomásuk alapján elfogták társaikat is. *Kiss* Antalt, *Orr* Róbertet és *Rab* Pált, akik tizennyolc betörést ismertek be.

✦

Az V. kerületi rendőrkapitányság őrizetbe vette dr *Kövesi* Andor magántisztviselőt, aki megjelent a deportáltak hozzátartozóinál és bizonyos összegért vállalkozott arra, hogy táviratot küld az elhurcoltaknak. Később hamisított távirattal jelentkezett ismét, amelyben a deportált értesítette hozzátartozóit, hogy jól van.

✦

Schwarcz Vilmos 28 éves vásári mutatványos vasárnap látogatóban volt az Auguszta-telepen egyik barátjánál. Az egyik rombarakban ócska pisztolyt talált, amelyet később barátjának mutogatott. A revolver elsült és eltalálta a szobában tartózkodó *Veress* Erzsébet 22 éves munkásnőt. A leány nyaki ütőerét érte a golyó, percek alatt elvérzett. Schwarcz Vilmos önként jelentkezett a rendőrségen.

✦

A Garai-utca 34. számú ház egyik lakásában *Danyi* Sándor revolverrel megsebesítette feleségét, lelőtte anyósát, majd önmaga ellen fordította a fegyvert. A családi dráma sebesültjeit a MABI-kórházba vitték súlyos állapotban.

✦

Dr *Tarnóczy* János, a Bazilika egyházközség plébánosa, miközben a Bazilika épületének tetőmunkálatait ellenőrizte, megcsúszott és mintegy 25 méter magasságból lezuhant. Csodálatosképpen csupán lábtörést és könnyebb fejsérülést szenvedett. A Rókus-kórházban ápolják.

✦

A rákoskeresztúri köztemetőben kedden délután fél háromkor helyezik örök nyugalomra a budapesti rendőrség két hősi halottját: *Kővágó* Andort, a VII. kerületi rendőrkapitányság segédhivatali vezetőjét és *Vásárhelyi* István rendőrtiszthelyettesi, akik a pesti alvilággal vívott harc áldozatai. A rendőrség halottait *Sólyom* László főkapitány búcsuztatja.

Meghalt Kemény Rezső

A zeneművészetnek gyásza van. Vasárnap fél 2 órakor hosszas betegség után meghalt szívgyengeségben *Kemény* Rezső professzor, a Zeneföiskola ny. tanára. A Nyiregyházán született kiváló hegedűpedagógus *Hubay*, majd *Joachim* tanítványa s a königsbergi konzervatórium tanári, majd igazgatói székét cseréli fel 1898 őszén a Zeneakadémia katedrájával. Tagja volt a Hubay-Popper vonósnégyesnek s számos kiváló hegedűművész és pedagógus nevelője. Igen sok tanítványa működik Amerikában s szerzett ott nevet. *Kemény* Rezső temetése előreláthatólag június 4-én, szerdán lesz a kerepesiúti temetőben.

Színházak műsora

KEDD

Opera: Sába királynője (5) **Nemzeti** (a Magyar Színház épületében): Tiszazug (6) — **Nemzeti Kamara:** Viharos alkonyat (6) **Vígszínház:** Éjjeli menedékhely (½6) — **Fővárosi Operettszínház:** Maya (½6) — **Belvárosi Színház:** Különös éjszaka (½6) — **Művészszínház:** A nagy út (½6) — **Pódium:** Balra át (6) — **Medgyaszay Színpad:** Nincs előadás. — **Irodalmi Varieté:** Megnyitó műsor (½5) — **Szabad Színház:** A furfangos özvegy (½6) — **Uj Színház:** Pitypalaty (½6) — **Népvarieté:** Villámrevü (6).

Mozik műsora

ADY: Este hatkor... háború után (V. Szemejlov) ½12, 2, 4, 6.

BELVÁROSI: Budai cukrászda (magyar) ½4, ½5, ½6, ½7, ½8 v. ½8 is)

BETHLEN: Helyet az öregeknek (magyar) Szőke Szakáll (½4, ½6, ½8, sz. v. és ü. ½2 is.)

CAPITOL: Kutuzow (orosz). 3, 5, 7, v. és ü. 1 is.

CORVIN: Asszonylázadás (amerikai), Marlene Dietrich. (3, 5, 7, v. és ü. 11-kor is.)

CORSO: Vidám fickó (orosz) (2, 4, 6, sz. v. ü. 11 is)

DÉCSI: Shanghai express (amer.) Marlene Dietrich. Hacsek és Sajó. (3, 5, 7, sz., v., ü. 1 is.)

FORUM: Bagdadi tolvaj (amer.) Conrad Veidt, Sabu. Híradó. (2, 4, 6, V., ü. ½12 is.)

HÍRADÓ: A Maidanek! Haláltábor. Kádár Kata. Orosz filmhíradó. A molnár, a fia és a szamár. Magyar híradó. (Reggel 9-től este 10-ig folytatólag.)

IPOLY: Elsodort ember (½4, ½6, ½8, v., ü. ½2 is.)

JÓZSEF ATTILA: Torockói menyasszony (magyar). Dayka, Jávor. (½4, ½6, ½8, v. és ü. ½12, ½2-kor is.)

KAMARA: Három kis ördög (amer.) Deanna Durbin. ½12, 2, 4, 6.

LLOYD: Hét tenger ördöge (amer.) Errol Flyn. (3, 5, 7, v. 1 is.)

PALACE: Honolulu (Eleonor Powell) 11, 1, 3, 5, 7.

PETŐFI (Odeon): Of. A csodák csodája. Judy Garland. Mafirt Kronika. (3, 5, 7, v. 11, ½2, ½4, ½6, ½8.)

SAGVÁRI (Csaba): Mindennek a férj az oka (amer.). Mirna Loy. (½3, ½5, ½7, v. 11-kor is.)

SCALA: A vidám fickó (orosz) (½3, ½5, ½7, v. és ü. ½12 is.)

SZABADSÁG (Simplon): Szakadék felett (francia). Francois Rosay, Orosz híradó. (3, 5, 7, v. ½12 is.)

TINÓDI: Krisztina királynő. Greta Garbo. (3, 5, 7, v. 11-kor is.)

TURÁN: Az asszony, az orvos és a harmadik (amer.) Heddy Lamarr, Spencer Tracy (1, 3, 5, 7, v. és ü. 11-kor is.)

URÁNIA: A 217-es deportált (orosz) Jelena Kuzmina (½3, ½5, ½7. V. ½1 is.)

VÁROSI SZINHÁZ mozielőadásai júl. 7-én, szombaton kezdődnek.

Borszűrőt
50 vagy 100 litereset
VESZEK
használatát is. Gyógynövény- és likőrüzem. Paulay Ede-utca 5.

ÖRÖK-LAKÁS
2 szoba-hallos és egyszoba konyhás ép állapotban eladó. „Buda" jeligére Balogh hird. Szent István-körút 9. szám.

Társulnék
Horthy-úti fűszerüzletemmel szakemberrel. Értekezni d. u. Horthy Miklós-út 52. III. 2.

Nagy
tétel árukat
keresek. Fischer, V., Fürst Sándor-utca 22. (2—5-ig)

ÜZLETTÁRSAT
keresek Király-uteában biztosított üzlethelyiségembe. Kálász főkiadóba „Király" jeligére.

300 négyszögöles telek
Orbánhegyi- és Istenhegyi-út sarkán, elkészített társasház beépítési tervekkel együtt eladó. Tulajdonos tárgyal d. u. 4 és 6 között: V. Gróf Teleki Pál-utca 24. IV. 1.

Gyümölcs-
és hollandi ládák raktárról kaphatók. IX., Kőbányai-út 4/b, ládagyár.

TRIKÓ-MÉTERÁRUT
konfekcionálásra vásárolnék. Márkus, VIII, Német-utca 28.

10.000.— PENGŐT
ad igényjogosult pesti 2 szobás komfortos lakásért. Raktárt is keresek. VIII. József-körút 25. IV. 7. Horváthné.

ÖRÖKGARAGE
Hősök-terén eladó. Raktárnak is alkalmas. Dr Reményi, Dózsa György-út 94.

Elvesztettem
Soroksári-úton sárga retiküllömet összes pénzemmel, értékeimmel. Nagyon kérem becsületes megtalálót legalább értékeimet és annyi pénzt adjon vissza, hogy házbéremet kifizethessem. Egyedülálló asszony vagyok két apró gyermekkel. Bp. Ráday-utca 49. III. em. 25.

Asztalosok
komplett asztalos gépüzemberendezés van. Társulok, esetleg bérbe vagy eladom. Kiss, Kaplony-utca 9. I. 7.

ÜZEM-KÉPES
1000—2000 literes vákum-üstöt szivattyúval, keverővel keresek. „Élelmiszerrel fizetek." jeligére a kiadóba.

Bombasérült kis
bérházat
társasházat, örökiakást megvételre keresünk. Építési ir. Falk Miksa-u. 3. d. e. 11-kor.

6.50×2.40 méretű speciális 8 tonna teherbirású gépkocsival, valamint 5 és 3 tonnás gépkocsikkal
FUVAROZÁST VÁLLALUNK
az ország minden részében. Graham vállalat, József-tér 12. I. emelet.

Perfekt magyar-német
GYORS- és GÉPÍRÓNŐT
és fordítót keresünk. Wekerle Sándor-utca 17. II. Schäffer.

1 szoba-hall
összkomf. ép lakás azonnal átadó. „Széll Kálmán-térnél" Blocknerhez, Bajcsy-Zs.-út 33.

ELADÓ
2 db revolverfejes mozifelvevőgép 3—3 lencsével (16 és 8 mm.). Leica váz és Contax mikrofényképező. Váci-utca 21. I. em. 10. (4—6-ig.)

KÉRJÜK
mindazon deportáltakat, akik feleségeinkről és szüleinkről (Fodor József, Ózd) bármit tudnak, közöljék azonnal velünk Fodor László és Fodor István. Ózd, Borsod vm.

Perfekt orosz gyors- és gépírókat vagy gépírónőket
azonnali belépésre keres nagy iparvállalat. Csak elsőrangú munkaerők ajánlatait „Tartós foglalkoztatás 1872" jel. Blocknerhez, Városház-u. 10.

Teréz- vagy Erzsébet-körúton
keresüzletrészt
oroszul beszélő ékszerész. „Közvetítőt díjazok 177" jeligére Blocknerhez, Városház-utca 10. sz.

ELADÓ
vidéken tárolt 18 drb 60 cm nyomtávú, 2 m³-es, vas billenőkocsi és 500 fm 7 kg-os vasúti sín. Murt Magyar Útépítési Rt., Budapest, V. ker.,

Háztulajdonosok!
Bombasérült lakásainak, üzleteinek helyreállítását vállaljuk. Tőke bekapcsolható. Építő Szövetkezet. V. ker., Klotild-utca 18.

Bőhm Mór
cérna, fonal és rövidárunagykereskedés értesíti nagybecsű vevőit, hogy üzletét ismét megnyitotta. Árukiadás reggel 9 és déli 1 óra között.

Háromtonnás
teherautót
megvételre keres iparvállalat. Ajánlatokat „Üzemképes" jel. New York hirdetőbe, VII, Erzsébet-körút 9.

Szent István-körútnál egy, esetleg két szép
szobát adok
bútorral vagy bútor nélkül konyhahasználattal egy személy ebédkosztjáért. „Házaspár 1371" jel. a kiadóba.

Idősebb úrinő kertimunkával
házvezetőnői állást
vállal. Beteg mellé ápolónőnek is ajánlkozik. Jaruseckné Pesthidegkút, Sarolta-utca 7.

Két bútorozott szobából álló
lakásrészt keres
IV., V., VI. ker. belterületen, esetleg ellátással. Ajánlatok Böhm, Lázár-utca 16. Délelőtt.

GÉPÉSZMÉRNÖKÖT
keresünk hevesmegyei bányatelepünk részére. Elektromos erő, központi és műhelygyakorlat szükséges. Ajánlatokat „Nagyvállalat 45" jeligére a kiadóhivatalba.

KÉREM
azon deportáltat, aki a Bethlen-téri Omzsánál említette, hogy Fodor Istvánné Ségner Magdától (Ózd) két hónappal ezelőtt vált el, közelebbi adatokat közöljön Fodor Istvánnal, Ózd, Borsod vm.

Elcserélném
Buda legszebb helyén lévő 1 szoba-hallos, összkomfortos lakásomat hasonló V., VI., VII. kerületire. László, Nagyatádi Szabó-utca 33. sz.

Vennék
új vagy használt kombinált faipari gyalugépet. László, Nagyatádi Szabó-utca 33.

Segédházfelügyelőt
felveszek. Ajánlatokat „Árpád" jeligére Nádor hirdetőbe, Nádor-utca 29.

MEGVÉTELRE KERESÜNK
kifogástalan állapotban lévő kisméretű Arnheim páncélkasszát. Szíves ajánlatokat „Betörésmentes" jeligére a kiadóba kérünk.

Rózsadombon villa
két négyszobás lakással, központi fűtéssel, részben bútorozva azonnal kiadó. Követség vagy külföldi érdekképviseletek részére alkalmas. „Csekély tatarozás" jeligére Tenzer hird., Szervita-tér.

VITRIN
Mária Terézia stil, csiszolt üvegekkel, tükrökkel. Szalay-utca 3. Vadász.

GYAKORNOK
kereskedelmi érettségivel gyorsgépíró jelentkezzék kézírással. Pollák, Árpád-u. 12.

PERZSASZŐNYEGET
magyart is, legmagasabb árban veszek. Bolgár, Erzsébet-tér 15. Marokkóiház.

Biedermeier-garnitura, vitrin, porcellán, ingaóra, ezüst étkészlet **ELADÓ**
Ulászló-utca 15. délelőtt.

Lodenkalap elveszett
„Zugspitze" jelvénnyel. Megtalálót jutalmazom. Naphegy-utca 11. szám.

ANTIK zenélő-
óra, különleges intarziás ebédlő eladó. Délelőtt 9—12. V. Személynök-utca 27. II. em. 4. jobboldal.

LOUBET EMIL,

A FRANCZIA KÖZTÁRSASÁG ÚJ ELNÖKE.

A legutóbbi időben egymást érték Franciaországban a nyugtalanító jelenségek. Részint belső, részint külső veszedelmek fenyegették a köztársaság biztonságát. Elnöknek és kormánynak a legéberebb őrködésre, a legtapintatosabb magatartásra volt szüksége, hogy az állami és társadalmi rend végzetesen meg ne rázkódjék. E nyomasztó körülmények közt villámcsapásként érte az országot az a váratlan, megdöbbentő eset, hogy *Faure* Félix, a köztársaságnak külföldön is népszerű és általánosan tisztelt elnöke, a folyó hó február 17-ikén agyszélütés következtében hirtelen elhúnyt.

A francziák s főleg a politikai pártok még fölocsúdni is alig érhettek rá a nagy meglepetésből, mikor a kormány, a köztársasági alkotmány rendelkezéséhez képest, nyomban intézkedett, hogy a szenátusból és a képviselőházból alakúló nemzetgyűlés azonnal, már febr. 19-ikére összehivassék Versaillesba s ott haladéktalanúl új államfőt, köztársasági elnököt válaszszon.

A nemzetgyűlést szabályszerűen a szenátus elnöke, *Loubet* Emil hitta össze, de a nemzetgyűlés elnöki székét az ülés megnyitása után másnak engedte át, mert a mostani államformához hű köztársasági pártiak, félretéve a köztük levő ellentéteket, közakarattal őt jelölték a köztársasági elnöki állásra. Eleinte két komoly ellenjelöltje volt: *Brisson* és *Méline*; de Brisson, nem akarván Loubet helyzetét gyöngíteni, lemondott a jelöltségről s igy csak a kezdetben szintén vonakodó Méline maradt, kit a köztársaságiak egy töredékén kivül főleg a reakczionáriusok, a katona-párt és a klerikálisok támogattak.

A szavazás tekintélyes többséggel *Loubet* részére döntötte el a győzelmet. Loubet 483, Méline ellenben csak 270 szavazatot kapott, s igy *Loubet* lépett Faure Félix örökébe.

Az új elnök igen kiváló, derék ember, kit tiszta jellemeért, szerény, nemes és szeretetre méltó modoráért minden párt kedvel; de nagy készültsége és szép múltja mellett sem tartják nagyszabású politikusnak, vagy fényesebb kormányzó tehetségnek, noha már három izben volt miniszter s egyszer miniszterelnök is. Azt tartják fő gyöngéjének, hogy a színtelenségig mérsékelt köztársasági párti, a ki rendületlen nyugalmával és békeszeretetével semmiféle ügyet nem tud szenvedélyesen fölkarolni, semmiért sem tud életre-halálra harczolni; de azt általánosan elismerik róla, hogy épen olyan jó franczia és hazafi, mint Faure volt, s hogy a köztársasági államformának rendíthetetlen híve. A jelöltség elfogadásakor is az volt az első szava, hogy «mindenek előtt a köztársaságot fogja megvédelmezni.» De ezzel, a mennyire kielégítette párthíveit, épen annyira maga ellen zúdította ellenfeleinek haragját, sőt gyalázkodásig menő dühét, a miben egyébiránt nem kis része volt az a miatt való mérgelődésnek, hogy a monarkhistáknak és egyéb reakczionáriusoknak nem volt idejök még csak meg sem kezdeni a czéljaikhoz szükséges szervezkedést. Most aztán várhatnak újabb hét esztendeig.

Loubet Emil most 61 éves, de igen edzett s java erejében levő férfiú. Drôme départementban, Montélimar mellett, *Marsanne* nevű faluban született az 1838. évnek épen az utolsó napján. Apja egyszerű, de jómódú gazdaember volt, a ki gondosan iskoláztatta gyermekeit. Loubet Emil ügyvéddé lett s irodát nyitott Montélimarban, hol nemsokára polgármesterré választották. Népszerűsége és hírneve egyre gyarapodott. 1876-ban országos képviselővé választották, mint a köztársasági ellenzék hívét. A következő évben Loubet is ott volt azon 363 képviselő sorában, kik a hirhedtté lett 1877 május 16-dika alkalmából nem szavaztak bizalmat a Broglie-kormánynak s előbb Thiers, majd Gambetta vezetése alatt a köztársaság ügyeért szállottak síkra a választók előtt az egyesült jobboldal ellen. Utóbb fokról-fokra emelkedett. 1885-ben a szenátusba választották be. 1887-ben a közmunkák miniszterévé lett, de 1888 április 3-án visszalépett. 1892 február 19-én a köztársasági elnök miniszterelnökké s egyúttal belügyminiszterré nevezte ki, de ugyanezen év novemberében egy részt a carmaux-i bányamunkások hirhedt politikai zavargása, más részt pedig a Panama-csatorna ügyében igazságügyminiszterének, Ricardnak az ő és a minisztertanács híre nélkül kiadott rendelete miatt letette tárczáit. E lemondása után ismét tagja lett utódja, Ribot miniszterelnök kabinetjének; de alig másfél hónap múlva, 1893 január 10-én megint lemondott s újra elfoglalta helyét a szenátusban, mely 1896 január 16-án, Challemel-Lacour visszavonúlásakor, elnökévé választotta, mely állását nagy tapintattal és kifogástalan méltósággal töltötte be mindvégig.

Pirou párisi fényképe után metszette Morelli Gusztáv tanár.

LOUBET EMIL, A FRANCZIA KÖZTÁRSASÁG ÚJ ELNÖKE.

Loubet-nak egyik szép jellemvonásául jegyzik föl szülői iránt való nagy ragaszkodását és saját családi életében tanusított erényeit. Atyja régebben elhalt; de 85 éves anyja ma is él a marsannei ősi otthonban, hol fia minden évben meg szokta látogatni. *Loubet* neje egy montélimari kereskedő, *Ricard* leánya, kitől három gyermeke van: egy leánya, *Soubeyran* de St. Prix marseillei biró neje, és két fia, kik közül a nagyobbik, *Pál*, nem régiben már orvosi oklevelet szerzett, míg a kisebbik, a 6 éves *Emil*, még csak most fog iskolába járni. Loubetnak még egy testvérbátyja is van, a ki a vidéken él, mint nyugalomba lépett orvos; nővére, ki Barbier valencei bankár neje volt, már meghalt. Az új elnöknek mintegy 400,000 frank értékű birtoka van Montélimar határában és környékén, hol gyakran űzi egyik kedvelt szórakozását, a vadászatot.

Loubetről általában azt írják, hogy teljesen képes arra, hogy köztársasági elnöki helyét méltósággal megállja.

A BUDAI FARKASRÉTI TEMETŐ HALOTTAS-HÁZA.

Fővárosunkban a közegészségi szempontból is fontos temetkezési eljárás eddig meglehetős szabályozatlan, kezdetleges volt, csaknem olyan, mint a korábbi időkben, holott Budapest az utóbbi évtizedekben egészen a világvárosok sorába emelkedett.

Még halottas-háza is csupán egy volt eddig: a kerepesi temető rozoga épülete, a mely különben czéljának már ma csak hiányosan képes megfelelni.

Tekintetbe vevén ezeket a főváros tanácsa, hogy az immár tarthatatlan állapoton segítsen, tavaly tanulmányoztatta is a külföldi temetőket és rendszabályokat; bár hogy a külföldi példákat nálunk meg lehetne honosítani, egyelőre valószinűtlennek látszik.

Münchenben például egyetlen halott sem maradhat három óránál tovább a volt lakásán; köteles a gyászszal sújtott család a halottat elszállíttatni az illető temető-házba s ott történik meg a ravatalozás. Ámde ezek a ravatalozó házak valóságos építészeti remekek; így pl. a müncheni «Nordfriedhof» 1.400,000 márkába, a «Westfriedhof,» a mely jóval kisebb, 600,000 márkába került. De akármilyen pompásak is ezek a helyiségek, a mi közönségünk mégis csak ahhoz ragaszkodik, hogy halottját mindenki a maga hajlékában őrizze az utolsó útig.

A német temető-szokások nagyon is ridegek a mieinkhez képest, a melyek inkább hasonlítanak az olaszok temetkezési szokásaihoz. Az olaszoknak, — például Genuában és Milanóban — kettős sírkertjük van: az egyik, a disz-sirkert benn a városban, a másik a köztemető, a mely jó messze van a várostól. Az olasz temetőknek azonban csupán a beosztását vehetnők át. A pompás, nagy fényűzéssel, művészettel berendezett sírkertek, ravatalos házak felállításáról nálunk ma még korai volna beszélni.

Budapestnek nincs nagyobb szabású temetője s a meglevőkben nevezetesebb műemléke. De hogy ez jövőre ne így legyen, arra nézve végre valahára mégis megvan már az igyekezet.

Ennek köszöni majd létesülését a *farkasréti temető ravatalos-háza*. A farkasréti temető a főváros határában a legszebb fekvésű. Félkörben a budai hegyvidék lankás hegyoldalai védik barátságtalan légáramlattól, a Duna felé pedig innen olyan kilátás nyílik a szemlélőnek, a milyenhez hasonló a világ kevés városában lehet találni. Az egész ragyogó pesti oldal millió szinben verődik vissza a Duna tükrén, a melyről mint valami délibáb hullámzik a csöndes temető előtt. A fővárosi tanács ebben az új, szép fekvésű temetőben akarja megkezdeni a temetői újításokat egy nagyobb szabású építkezéssel.

A temető fő kapujával szemközt levő dombtetőre tervezik az egyébként kicsiny, de díszes kápolnát, a melyet a felravatalozásra rendelt helyiségek vennének körül, továbbá a várócsarnokok, hullatermek és más mellékhelyiségek. A domb alját félkör alakban tizenkét díszes, árkádszerűen épült sírbolt fogja szegélyezni. Az árkádok fölött tágas terraszt alkotnak. Az árkádokban helyezik el a díszes családi síremlékeket; ezek alatt pedig szintén fülkeszerű elrendezéssel épülnének az egyes sírüregek különkülön záró márványlappal. A mérnöki hivatal tizenkét családi sírboltot tervezett, egyenként tizenkét, összesen 144 sírüreggel és külön 72 egyes sírfülkét.

Nagyobbszabású ravatalos-házra ma még nem gondolhat a város. Az itt vázolt tervezet szerint is a kápolna, a ravatalozó csarnokok, hullaterem, árkádszerű sírboltok és kolumbáriumok 85,418 forintba kerülnek.

A sírboltok árát a mérnöki hivatal egyenként 2400 forintban kivánja megállapítani. E czimen tehát a főváros 43,200 forintot vehet be. Az

MÁRIA IMMAKULATA FŐHERCZEGNŐ.

építkezés többi költségeit a ravatalos termek használatáért szedendő dijakból fedezheti.

A most bemutatott tervet a középitési igazgató utasitására *Hegedüs* Ármin mérnök készitette Olaszországban szerzett tanulmányai alapján. A terv megvalósitását még a tavaszszal megkezdik, hogy a díszes új halottas-házat mennél előbb átadhassák a közhasználatnak.

—*yf.*

MÁRIA IMMAKULATA FŐHERCZEGNŐ.

1844—1899.

Folyó hó 18-ikán ismét kidőlt egy tagja az uralkodó-háznak, *Mária Immakulata* Klementina főherczegasszony, néhai *Károly Salvator* főherczeg neje, kit férje 1892 január 19-én hagyott özvegyen harminczegy évi boldog házasság után. Ezóta a főherczegnő a világtól elvonúltan csak bánatának s gyermekeinek és unokáinak élt. Hír sem szárnyalt felőle; csak ez előtt nehány hónappal tudatták a hírlapok, hogy sulyosan megbetegedett. Évek óta májbajban szenvedett s a múlt őszszel hátgerinczgyuladás támadta meg, februárban pedig tüdőgyuladás. Hiába volt minden ápolás, orvoslás. Február 19-ikén reggel elhunyt bécsi palotájában. Öntudatát utolsó órájáig megtartotta. Jól tudta és nagy megadással tűrte sorsát. Halála előtti éjjel elbúcsúzott övéitől, köszönetet mondatott udvara egész személyzetének, aztán papot hivatott és ájtatosan fölvette a halotti szentségeket. A király a halálhír vétele után személyesen ment a gyászoló családhoz részvétét nyilvánitani. Nemcsak közeli rokona, hanem nászasszonya is volt az elhunyt főherczegnő, mint édesanyja Ferencz Salvator főherczegnek, Mária Valéria főherczegnő férjének.

Mária Immakulata főherczegnő 1844 április 14-én született Nápolyban, atyjának, II. Ferencznek, a két Sziczilia egykori királyának székvárosában. 1861 szeptember 19-ikén kelt egybe Rómában, Károly Salvator főherczeggel. Tiz gyermekök lett, kik közül ma már csak öt van életben; ezek: *Mária* Terézia, Károly István főherczeg neje, *Lipót* Salvator, Blanka főherczegnő férje, *Ferencz* Salvator, Mária Valéria főherczegnő férje, *Karolina* Mária Immakulata, szász-koburg-gothai Ágost Lipót herczeg neje és a még hajadon *Mária* Immakulata Rainera.

Az elhúnyt főherczegnő temetése szokott nagy pompával február 23-án ment végbe Bécsben. A gyászmenet a kapuczinusok templomába vonúlt, a mely gyászdiszben pompázott. A temetésen ott voltak: a király, a casertai gróf, az elhúnyt főherczegnő fivére, Ferdinánd toskánai nagyherczeg, Alice toskánai nagyherczegné, Lipót Salvator főherczeg, Blanka főherczegnő, Ferencz Salvator főherczeg, Mária Valéria főherczegnő, és az uralkodóház többi tagjai. Ott voltak a főbb udvari méltóságok, Talliani pápai nunczius, a rendkívüli követek, az osztrák miniszterek, Wlassics és Széchenyi Manó gróf magyar miniszterek, Apponyi gróf magyarországi udvarnagy, Bécs város küldöttsége, a tábornoki kar és más méltóságok. A templom előtt álltak a törzs- és főtisztek. A koporsót a templomban Gruscha dr. biboros-herczegérsek fogadta. Az ünnepies beszentelés után a koporsót, a melyet az elhúnyt legközelebbi rokonai követtek, levitték a sirboltba, ott még egyszer beszentelték, azután a főudvarmester átadta a kapuczinusok gvárdiánjának.

ALFRÉD, KOBURG-GOTHAI HERCZEG.

Az európai uralkodóházak legnagyobb részével közel rokoni összeköttetésben álló szász-koburg-gothai családot sulyos csapás érte a jelen év február 6-án, midőn Alfréd, az uralkodó herczeg egyetlen, 24 éves fia és trónörököse Martinsbrunnban Meran mellett, hosszas betegeskedés után elhunyt. A fiatal herczeg nőtlen volt, s igy atyja halála után, ki kevéssel ezelőtt, január 23-án ülte meg ezüstlakodalmát, ennek fivére, *Arthur* herczeg fog a trónra következni, ki 1850 május 1-én született Londonban, s mint az angol uralkodóház tagja, Connaught és Stratheara herczeg és Sussex gróf név alatt is ismeretes. Magyarországon is megfordult több alkalommal, igy a kőszegi nagy hadgyakorlatok alkalmával. Arthur herczeg neje a német császári családból származik, Frigyes Károly herczeg leánya, s van három gyermekök, köztük egy Arthur nevű fiu, ki 1883 január 13-ikán Windsorban született.

Az elhunyt *Alfréd* herczeg 1874 okt. 15-én a londoni Buckingham-palotában született, hol atyja, Viktória angol királynő fia, akkor mint Edinburg herczeg élt, nejével, Mária orosz nagyherczegnővel. Mivel nagybátyja, II. Ernő herczeg gyermektelen volt, már ekkor őt szemelték ki gothai trónörökösnek, s korán elküldték Németországba. Tanulmányait is itt végezte, részben a gothai Casimirianum nevű gimnáziumban, részben a müncheni egyetemen. Német fejedelmek szokása szerint csakhamar felvették a katonaságba is. Kezdetben mint hadnagy Potsdamban szolgált az első gyalog testőrezrednél, később kapitányi ranggal Darmstadba helyezték át a hesszeni gyalogezredhez, de ezenkívül a thüringiai, szász, orosz és angol hadtestekbe is be volt irva, valamint több rendjelt viselt, köztük a porosz fekete sas-rendjelt és az angol térdszalagrendnek is lovagja volt.

A fiatal herczeg családja hagyományainak megfelelően életvidor és kedélyes ember volt. Még mint középiskolai tanuló, több izben megvendégelte tanulótársait Rosenau várában, Koburg mellett. De társasága megválogatásában nem volt eléggé óvatos, s halálakor elterjedt hirek szerint, a mult év november havában hamis kártyajátékosok közé került, kik nagy mértékben megkoppasztották. Mondják, hogy ez a ballépést, mely miatt a német császár hirtelen áthelyezte Darmstadtba, annyira szivére vette, hogy rögtön azután öngyilkossági kisérletet tett, mely nem járt ugyan halálos véggel, de ennek következtében kapta sulyos betegségét, mely halálát okozta. Bármennyi alapja van is ennek az udvari pletykának, tény, hogy Alfréd herczeg már a mult év ősze óta aggasztólag beteg volt, s oly annyira, hogy szülőinek ezüstlakodalmára sem jelenhetett meg. Idegbajának gyógyitása végett folyó évi január 27-én ment el Meranba a martinsbrunnei gyógyintézetbe, de itt sem segithettek rajta, alig 10 napig élt.

Arthur connaughti herczeg, a jelenlegi koburgi trónörökös, mint mondják, igen buzgó és képzett katona, a ki az angol hadseregben magasabb állást foglal el, mint az adlershoti állandó tábor főparancsnoka. Trónöröklésénél fogva most természetesen le kell mondania minden igényéről, melyet születésénél fogva az angol trónra tarthat s valószinűleg az angol hadseregben elfoglalt állását is el fogja hagyni.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Radó Antal «*Alfred de Mussetből*». Lampel R. (Wodianer Fülöp) budapesti könyvkereskedésének kiadása. Ára 1 frt 50 kr. — A jeles műfordító, ki a világirodalom remekeiből már oly sokat lefordított nyelvünkre, ismét egy új kötetkével gazdagította műveinek számát. Ezúttal Musset húsz költeményét nyújtja, melyek között ott találjuk a nagy franczia lyrikus költészetének leghíresebb gyöngyeit, a *Nuit*-ket és a *Souvenir*-t. Musset, a boldogtalan költő, ki szenvedélyeinek tüzénél hervasztotta el lángeszét, mind máig a franczia közönség kedvencze. A franczia szellem megtestesülését látják benne, bár költészete sokkal közvetlenebb, sokkal subjektivebb, mint a franczia költészet általában. Musset is, mint a nagy lyrikusok valamennyien, minden szivet rezgésbe hoz. E csodálatosan érzékeny kedély, mely minden érintéstől fájdalmasan vonaglik, mély részvétre költi szivünket. Költeményein van valami édes mélabú, oda lehelve, mint az ért gyümölcs hamva. Ezt visszaadni igen nehéz, még olyan virtuóz verselőnek is, minő Radó Antal. Hogy műfordítónk mint küzdött meg a nehézségekkel, megmutatja Mussetnek az a két szép költeménye, melyet a kötetből mutatványúl közlünk.

Radó Antal: «*Dalok és történetek.*» Lampel R. (Wodianer Fülöp) könyvkereskedésének kiadása. Ára csinos kötésben 1 forint 80 krajczár. — Jeles műfordítónk nem elégszik meg azzal, hogy csak más költők tolmácsa legyen, saját érzéseinek, gondolatainak is hangot igyekszik adni. De aránylag ritkán. Eredeti költői működése távolról sem oly terjedelmes és sokoldalú, mint műfordítói munkássága. A művelt, olvasott irót és gondolkodó elmét ezek az eredeti versek is elárulják. Leginkább a lyrai hevület hiányzik költeményeiből. Elmélkedni tud, van érzéke az elbeszélés iránt is, de nagyobb szenvedélyre, vagy mélyebb megindulásra nem képes, sőt azt a könnyed játsziságot is hiába keressük nála, mely a lyrai költeményeknek sokszor oly megkapó bájt kölcsönöz. A tizenhárom íves kis kötet költeményei terv szerint vannak csoportosítva. A kötet elején «Praeludium» czím alá három költeményt foglalt a költő, saját költészetéről szólva bennük. A «Dalok» czimű fő fejezetet «Az ifjúság dalaiból» czimű cziklus nyitja meg, nyolcz kisebb szerelmi költeménynyel, melyek közül az utolsó már a házas élet boldog révpartján kikötve mutatja a költőt. A következő cziklus, «A tűzhely mellől», a családi élet boldogságát zengi. De ezt árnyékként váltja föl a «Betegen» czimű cziklus hét költeménye, míg az egész fejezetet «Új élet» czím alatt vegyes tartalmu és hangu nehány költeménye zárja be. A kötet második,

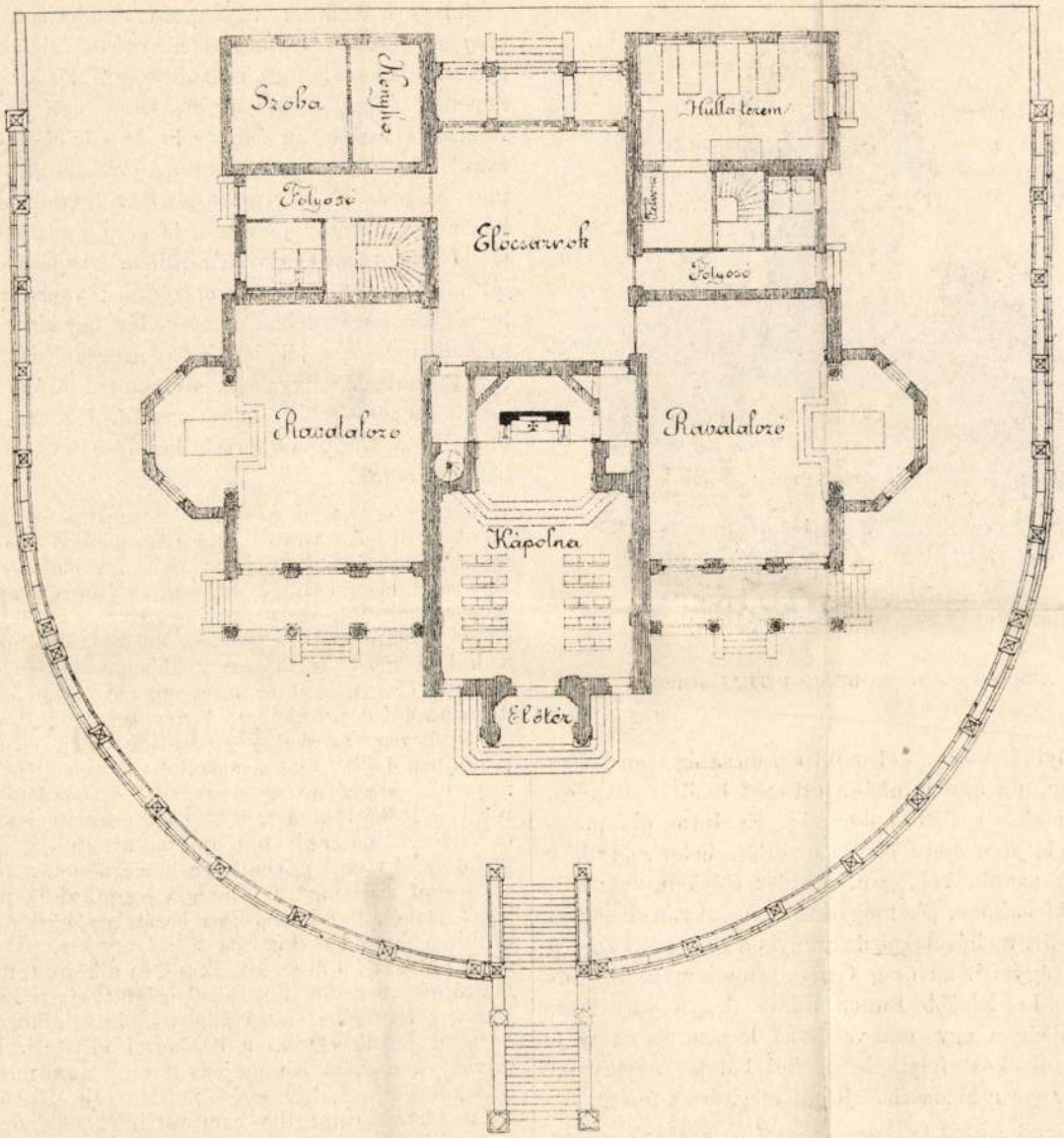

A BUDAPESTI FARKASRÉTI TEMETŐ HALOTTAS-HÁZÁNAK ÉS ÁRKÁDOS SÍRBOLTJAINAK ALAPRAJZA.

fog báró *Bánffyn* kívül *Perczel* Dezső belügyminiszter, báró *Dániel* Ernő kereskedelemügyi és *Erdély* Sándor igazságügyminiszter. *Széll* Kálmán a miniszterelnökség mellett megtartja a belügyi tárczát is. Kereskedelmi miniszter lesz *Hegedüs* Sándor, igazságügyi miniszter *Plósz* Sándor államtitkár. Megmaradtak: báró *Fejérvári* honvédelmi, *Lukács* László pénzügy, *Darányi* Ignácz földmívelésügyi, *Wlassics* Gyula közoktatásügyi, gróf *Széchenyi* Manó Ő Felsége személye körüli és *Cseh* Ervin horvát miniszter.

Stefánia főherczegnő utazása. Miramareból jelentik, hogy Stefánia özvegy trónörökösné a legközelebbi napokban nagyobb tengeri utra kel, és a Földközi-tenger több kikötő-városát meglátogatja. Márczius közepe táján Griesbe érkezik, a hol leányával több hétig fog időzni. Május elején pedig Laxenburgba megy. — A trónörökösné miramarei ujabb tudósítások szerint február 22-ikén délelőtt már el is indult tengeri útjára a Lloyd-társulat

nagyobbik felét «Történetek» gyűjtő czím alá foglalva, elbeszélő költemények töltik be. Elmondhatjuk, hogy ez a kötet értékesebb fele. Ügyesen, változatosan megválasztott tárgyak; eleven, olykor humoros előadás, s kifogástalan költői forma jellemzik a költeményeket. Legkiválóbb ezek közül a «Budai János mester» czimű kisebb költői elbeszélés, mely a magyarrá lett florenczi fafaragónak, Giovanni Ammanatónak tréfás történetét mondja el Bocaccio modorában. A kötetből álljon itt mutatványul a következő költemény, nem mintha e gyűjtemény értékesebb darabjai közé tartoznék, hanem aktuális voltánál fogva.

A borok vitája.

Egy pesti szálló pinczéjébe nemrég
Bevittek mindenféle fajta bort.
Majd minden tájék képviselve volt,
A hol a szőllő nedve megterem még
Akadt

ALFRÉD SZÁSZ-KOBURG-GOTHAI HERCZEG.

erdélyi fészekbe, hol politikai dicsőség nem terem ugyan, de annál inkább otthont talál a csendes, zavartalan családi boldogság. És Imre úr, maga is belátja a csere előnyös voltát, belenyugszik s élnek azután boldogan. Mindez élénken, vonzóan, érdekfeszítően, jó, magyaros stílussal van megirva. Sikerült mellékalakok a regényben Bunea, az izgató oláh ügyvéd, az öreg Gika s ennek második felesége, ki később Bunea miatt öngyilkossá lesz. Mulatságos egy fajd-vadászat leirása is, mely a havasok közt folyik le. A két kötetes regény az Athenaeum kiadásában jelent meg, ára 2 forint.

Békefi Antal, a jeles elbeszélő, a kinek eddig megjelent kötetei is szélesebb körben keltettek feltünést, újabb könyvvel lép a közönség elé; *«Egy kis batiszt ruha»* czímmel adja ki az utóbbi években írt elbeszéléseit. A könyv husvétra Szegeden jelenik

Nemzeti Szinház. A Magyar Szinházban *Herczeg* Ferencz «Gyurkovics lányok» vigjátékának gyorsan bekövetkezett huszonötödik előadását ünnepelték épen, mikor az érdemes szerzőnek a Nemzeti Szinházban február 17-én *«Az első vihar»* czimű szinműve került bemutató előadásra. Kellemes ismerősök eleven csoportjával találkozik a közönség. Nehány jó vonás és szin a mindennapi életből és vonatkozás a körültünk zajló életre; jól kiszámított jelenetek, epizódok; vonzó tónus beszédben és hangban, elméskedés, egy kis szentimentálizmus és jól játszható szerepek most is foglalkoztatták a figyelmet. Mélyebben járó dolgokhoz a közönség úgy sincs szokva. Herczeg friss ötletei s a tárgynak formás kezelése hatás nélkül nem maradtak.

A mese egyszerű és — mint mondtuk — szentimentális is. A darab czime «Az első vihar» egy mellékes epizódból ered, s nem a főcselekvényből. Egy serdülő úri ifjú, Lehel úrfi, találkozót kap egy szép asszonytól, de a szép asszony nem megy el. Lehel magán kívül rohan a szabad természet ölébe, a hol a nagy természet méltósága lecsöndesíti, férfinak érzi magát és megnyugszik csalódásában. A szinmű tulajdonképeni történetét Dobó Oszkár és az özvegy Lorántffy grófné játszszák el. Dobó párbajban lelőtt egy zeneköltőt, a ki a grófnénak udvarolt. A grófné ezért gyülöli — legalább úgy hiszi — Dobó Oszkárt, a ki pedig szerelmes a szép özvegybe. Hosszabb idő mulva megtudja, hogy Dobó azért vivott párbajt a zeneszerzővel, mert őt, a grófnét rágalmazta. Haragja megenyhül, mégis hogy Dobónak oda nyujtsa kezét, próbára akarja tenni, s épen azt kivánja tőle, hogy lovagias hiuságát áldozza föl érte. Nyilik is erre alkalom, mikor a grófné mostoha fia, Lehel beleszeret, a kaczér Lithvay bárónéba, a ki könnyelműn találkozót ad a fiatal úrnak. Dobó a bárónéval elhiteti, hogy szivbajos, s ezért a megijedt asszony nem megy el a találkozóra. Lehel ezért megtámadja Dobót, de ez a sértést semmibe sem veszi. A grófnő erre megvallja, hogy szive vonzódik Dobóhoz. Ám ez is próbát kiván. Tegye érte koczkára a grófné jó hirét. A grófné elmegy Lorántffy lakására olyankor, mikor az nincs otthon. A szerelmesek ilyen sajátságos

M.D.K.

Hegedűs Armin, főv. mérnök

elhészítette a IX. ker. új temető főbejáratául szolgáló monumentális kapurat terveit, mely szerint a kupolás felépítmény, a hozzávezető utakkal 140.000 koronába fog kerülni.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1900. XXI. évf.

jul. 4. sz. 5. old.

Hegedüs [Armin ?] építész M.D.K.

Hoffer építészel közösen készített terve második díjat nyert az újpesti izr. templomra kiírt pályázaton és a bizottság ezt a tervet tartotta a kivitelre legalkalmasabbnak.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1896. XVII. évf.

dec. 22. sz. 3 old.

M.D.K.

Hegedüs Ármin, építész

1200 K-ás harmadik
díjat nyert a Kerületi
Munkásbiztosító Pénztár,
Székhárának pályázatán.
[ha fiumei-uti Sz.T.K. rendelő.]

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

febr. 22. sz. 14. old.

M.D.K.

Hegedüs Ármin, építész

Stark Izidorral és Sebestyén Artúrral közös terve 800 K-ás megvételben részesült a főv. Nejs könyvtár és Közművelődési palota pályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

jun. 28. sz. 12. old.

M.D.K.

Hegedüs Ármin,

Sebestyén Artur és Sterk Izidor "..egyesitett dijnyertes terveik alapján.." közösen épitették meg egyik legnagyobb munkájukat a Szent Gellért Szállót és fürdőt.
A lap hozzáteszi, hogy ez a közös munka Sebestyén Artur "..egyik legnagyobb munkáját alkotja, egyesitve a barokk épitészi motivumokat a magyaros dekorációkkal."

"Épülnek az uj vidéki szinházak" c. közl.
Szinházi Élet. Bp. 1929. nov. 10-16. XIX. évf.
46. sz. 88-89. lap.

MDK

Stark Izidor, Sebestyén Artur és Hegedüs Ármin, budapesti építészek.

Közös tervüket: Népház, - megvették.
Kép:a Népház homlokzata. 18.1.
17.lapon két alaprajz közölve.

Magyar Építőművészet. 1911. 8. sz. 17,18.1.

MDK

Hegedüs

Mult és Jövő. 1935.szept.-okt.
332.1.

Hegedüs Ármin, építész

M.D.K.

Sebestyén Artúrral közösen készített tervével a Gellért fürdőre 1901-ben kiírt pályáraton egik első díjat nyert. Az 1908-ban horott törvényhatósági bírottsági döntés tervüket, az ugyancsak első díjas Sterk Izidor tervével való egesítése után, az építő terv előkészítésére megfelelőnek ítélte. Az építkezés 1911-ben indult meg s a háború alatt is - sok akadály ellenére - folyt.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1919.évf.10-15.sz.

Ism. 75-103.old. (elszórtan). Képez: 1-29. à-ig a 35. és 102. old. között.

M.D.K.

Hegedüs és Böhm müépitészek

A békécsabai Árpád fürdőt, A kiskunfélegyházai városi fürdőt és szállót, a pöstyéni Thermia gyógyszállót és Irma-fürdőt, a Pro Patria gyógyintézetet /Európa legnagyobb reumatikus kórháza/ a Kammer-villát a Rózsadombon, a Török Bankházat, Pannonia/-utcai modern bérpalotát, A Kammer villa ebédlőjét, az Ujpesti Szülőotthont, az Ujpesti-Mátyás-téri városi kislakásokat tervezték. Valamennyi épület fényképfelvételét közli a lap. Tizenhat fényképfelv.

Szinházi Élet. Bp. 1929. febr. 10-16. XIX. évf. 7. sz. 100-104. lap.

MDK

Hegedűs Armin

Debreceni nagyerdei gyógyszálló és gyógyfürdő tervp.Megvétel.

MMÉEKözl. 1938. 121.l.

Hegedüs Armin, épületei M.D.K.

Sebestyén Artur és Stark Izidor építészeket kívánja megbízni a főv. tanács a Sárosfürdő újjáépítésével, melynek költségeit 1.800.000 K-ról 2.800.000 K-ra emelték.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1908. XXIX. évf.
febr. 12. sz. 15 old.

Hegedüs Armin, építész

M.D.K.

Sebestyen Arturral közösen a Rudasfürdőre beadott pályamüve alapján ajább, szükebbkörü pályázatra hapott felszólitást.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1904. XXV. évf.

dec. 14. sz. 9. old.

Hegedüs Árnim, főv. mérnök

terverte a Dob-utcai
körségi iskolát.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1904. XXV. évf.

okt. 26. sz. 6. old.

Hegedüs Ármin építész

Szöveg említi, mint nógrádi származásut.

Említett műrei: Kerepesi temető szabályozási terve, – Gellért fürdő és szálló terve.

Kozács István:
„Tanulságos kapcsolatás a műrészeti lexikon második kötetében!

Nógrád, 1966. dec. 10.

Hegedüs Ármin
műépitész

Idegenforgalmi Tanács kiállitása - a Vigadóban -
Tervét 1000 pengőért megvásárolták.

Magyar Hirlap
1931.III.29

HEGEDÜS Ármin építész

felvidéki munkáiról 14.

Štefan Slachta: Magyar építészek munkássága Szlovákiában 1871 - 1918. =Pavilon, 2/3. sz. 1990 53 - 54.p. ill.

HEGEDŰS Ármin épiten

- Böhm H.-el, Pöstyén, Thermia
  Szálló és Irma fürdő, 1908 u.
- Pro Patria Matonai Múltár, 1914 u.

Szőnyi 1996 117-118.

ád
- városszerkezet 4311
Árpád u. 21.: zsellérház 2918
Rákóczi u. 56.: kereskedőház 2911
ref. templom 2639, 2640
agyaregregy
Márévár 3645
agyarpolány
falukép 1627, 1644, 1646
műemlékek 3238
agyarszecsőd
r.k. plébániattemplom 1997, 2502
ajk
kamalduli remeteség 419, 3813
akó
- Giba Antal felmérései 3948, 3949
- építészet 2652, 3957, 3958
városháza 2721
ánd
ref. templom 1381, 2639, 2640, 4529
ándok
görög katolikus templom 2912, 2915
ánfa
r.k. templom 1409, 2945, 4179
áramarossziget [Sighetu Marmaţiei]3042
áriabesnyő
r.k. kegytemplom 4111
arianka > Máriavölgy
áriapócs
görög katolikus templom 1917, 3799
r.k. templom 3198
áriavölgy [Marianka]
r.k. templom 2400
arkaz
usztatemplom 1245
árkó

L 3,4554

J +

Hegedüs Ármin, építész, [1869-1945].
Gerle János: Iskolaépítés a századfordulón.

5. *Hegedűs Ármin:*
Homlokzatrészlet a Dob utcai elemi iskoláról, Róth Miksa mozaikjával

Magyar Építőművészet, 1987. 3., 18-old.

Hegedüs Árnun ejtén

Több járat, egy tarifa

Az ezredfordulóra létrejöhet a szövetség

Ha valaki rendszeresen ingázik például Vácról Csepelre dolgozni, annak valóságos bérletarzenál lapul a brifkójában. Kell egy bérlet a váci helyi érdekeltségű buszjáratra, egy vasúti vagy Volán-igazolvány, valamint egy BKV-bérlet a villamosra és a HÉV-re. Egészen addig, amíg meg nem alakul az a tarifaszövetség, amely Budapesten és vonzáskörzetében egységesítené az utazás feltételeit. Addig azonban, amíg ez megvalósulhat, még jó néhány bérletet és jegyet meg kell váltaniuk az utasoknak.

Kéthelyi József, a fővárosi önkormányzat közlekedési ügyosztályának csoportvezetője optimista. Annak ellenére, hogy már 1993 őszén létrejött annak a Budapesti Közlekedési Szövetségnek az előkészítő irodája, amely az érintett hivatalok, illetve cégek érdekeit próbálja összehangolni, de a szövetség még nem alakult meg. Az előkészítésre szánt lassan négy esztendő – Kéthelyi szerint – csak látszólag sok idő. A külföldi példák, amelyek mintául szolgálhatnak egy majdani tarifa-, később közlekedési szövetség létrehozásához, ugyancsak hosszú előkészítést igényeltek.

A bécsi szövetség például tíz év munka után jött létre, de Münchenben is – ahol az olimpia siettette a munkát – hat év kellett ahhoz, hogy a tömegközlekedéssel foglalkozó cégek között létrejöjjön az egyezség. Vagyis a legoptimistább becslések szerint is csak az ezredfordulóra alakulhat meg az a tarifaszövetség, amely egységesítené a jegyeket és a díjtételeket. Addig is egyeztetni kellene az érdekeket a kormány és a fővárosi önkormányzat, pontosabban az állami cégek, a Volánbusz és a MÁV, valamint a főváros tömegközlekedését biztosító BKV között.

A tervek szerint az egységes tarifa a főváros és a vonzáskörzetébe tartozó 170 település 3,3 millió lakosát érintené. Olyan helységek élhetnének ezzel a kedvezménnyel, ahol a rendszeresen ingázók aránya egy adott szintnél magasabb. Az egységes tarifarendszer nyitott lenne, így az egyes települések helyi tömegközlekedését biztosító cégek, illetve azok tulajdonosai is beszállhatnának a szövetségbe. Ehhez azonban fel kell adni a tarifaképzési önállóságot, a díjszabást egyeztetni kell a társakkal. Ezt bonyolítja az, hogy a szociálpolitikai ártámogatás minden tömegközlekedési formát azt szeretné, hogy ezzel számára is megnyíljanak a támogatások állami csatornái, a harmadik pedig nem szeretné, ha a többiek a zsebében kotorásznának. Nem egyszerű feladat a különféle kedvezmények egységesítése sem, hiszen utazási fajtánként más és más a támogatás mértéke és a kedvezményezettek köre. A BKV-nál például nincs vonaljegykedvezmény, míg a diákok vagy közalkalmazottak a MÁV-vonalakon olcsóbban utazhatnak. A Volán buszaira nincs nyugdíjasbérlet, de van menetjegykedvezmény. Mások a közlekedési eszközök övezeti díjszabásai is, ezeket ugyancsak egységesíteni kellene. A jegyárak összehangolásából adódhat egy úgynevezett átTarifálási, azaz tarifaváltozási veszteség.

Vagyis ahány cég, annyi érdek és annyi remény az esetleges előnyökre. Kéthelyi József szerint azonban mindez összehangolható abban az esetben, ha a tagok megértik, hogy nem egymástól, hanem az autóktól kell és lehet elhódítani az utasokat. Münchenben például a közlekedés egészéből régen mindössze tizenöt százalék jutott a tömegközlekedésre. A szövetség megalakulása után a területein ez az arány elérte a harminc százalékot, míg München belvárosában nyolcvan százalékra emelkedett a tömegközlekedés aránya.

Ma már az előkészítés abba a stádiumba jutott, hogy mihamarabb politikai döntésre van szükség. Az érintett cégeknek végre ki kellene nyilvánítaniuk határozott szándékukat, hogy vállalják az egységgel járó kötöttségeket. A szolgáltatásért felelős testületeknek, vagyis a kormánynak és a fővárosi önkormányzatnak pedig vállalnia kellene, hogy cégeiknek megtérítik az együttműködésből eredő esetleges többletveszteségeket. Ez az előzetes számítások

A Fővinform, a közlekedési mindentudó

Monitorokon figyelik Budapest legforgalmasabb útjait – Forródrót a buszvezetőkkel

Május elsején lesz tizenöt éves Budapest közlekedési információs szolgálata, a Fővinform, amely már megalakulásakor hasznos segítséget nyújtott az autósoknak, pedig 1982-ben még korántsem okozott akkora gondot a közlekedés, mint manapság. A főváros úthálózatának fejlesztése azonban nem volt képes lépést tartani a motorizációs robbanással, így az állandóan dugókban álló vagy azokat elkerülni igyekvő autósoknak egyre nagyobb szükségük van a friss és használható közlekedési információkra. Nem véletlen, hogy míg a szolgálat megalakulásakor egy nap tízszer jelentkeztek a hírekkel, ma már naponta majd' százszor hangzik fel a különböző médiákban, hogy a Fővinform hírei következnek.

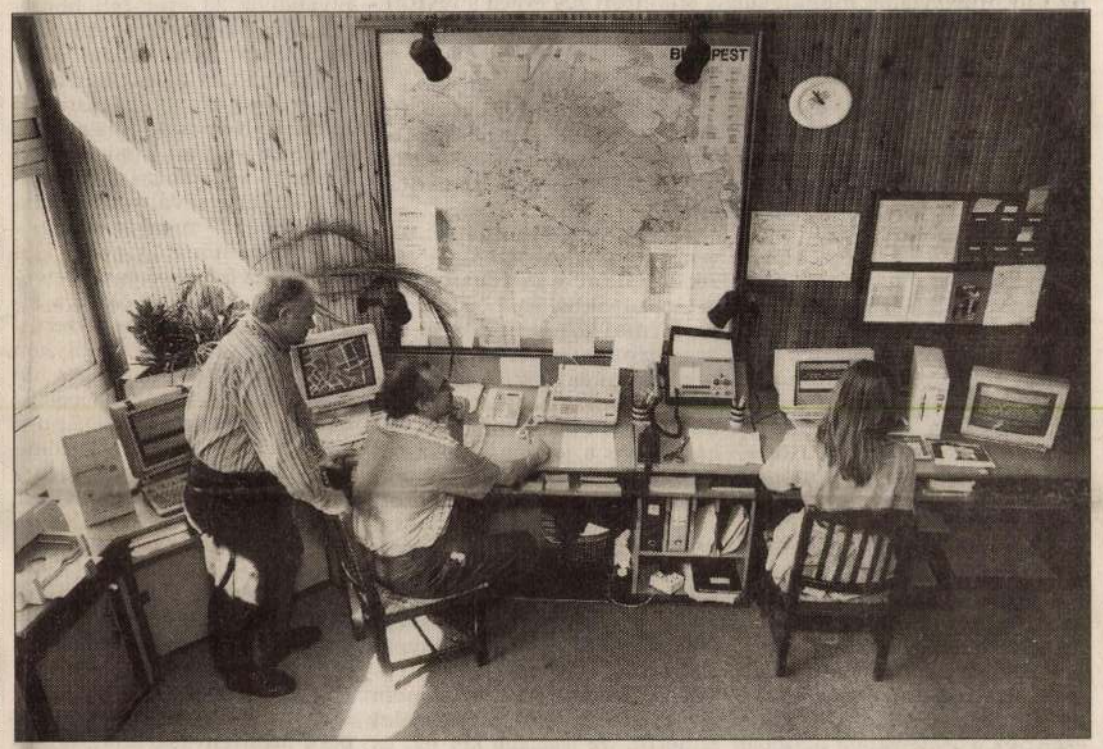

Pillanatok alatt értesülnek a balesetekről és a csőtörésekről GÁRDI BALÁZS FELVÉTELE

Európában egyedülállóan megbízható és sokrétű a szolgáltatásunk – mondta érdeklődésünkre *Rosta Marian*, a Fővinform vezetője. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy a Fővinformot gyakorlatilag minden, a budapesti utakon történő eseményről értesíteni kell. Így például a közműcégek előre tervezett, a forgalmat bármilyen módon érintő munkálatait a megkezdésük előtt három nappal kötelesek jelenteni. Ugyanígy előre értesíteni kell a szolgálatot minden olyan rendezvényről, amely a főútvonalakon közterületet foglal el.

A használható információkhoz azonban kevés, ha a Fővinform csak az előre tervezett eseményekről tud. Ahhoz, hogy jól elláthassák feladatukat, a pillanatnyi forgalmi helyzetet is pontosan ismerni kell. Ezért forródrótos összeköttetésük van a rendőrség közlekedési csoportjával, ahonnan azonnal megkapják a legfrissebb híreket. Hasonló a kapcsolatuk a BKV-val, és a közműcégek is azonnal jelentik a rendkívüli eseményeket. Így például a vízművekkel csaknem egy időben értesülnek egy esetleges csőtörésről. Partnerük a Főtaxi is, egész nap a várost járó taxisaik is ellátják hasznos hírekkel a Fővinformot.

A partnerektől kapott információk mellett a szolgálat huszonnégy órás ügyeletben dolgozó munkatársai egy zárt tévélánc segítségével saját szemükkel is követhetik a belváros forgalmának alakulását. A Kiskörúton belül harminc útirány forgalmát figyelik folyamatosan a kamerák. A továbbított képeket hét monitoron felváltva nézik a VIII. kerületi Szabó Ervin téri központban. Mindezeken túl az egyik mobiltelefonos társasággal kötött megállapodás alapján létezik egy ingyenesen hívható szám is – a (06-60) 808-011 –, amelyen bárki tájékoztathatja a szolgálatot közlekedési tapasztalatairól, de csak a [illegible] rekhez nem juthatunk.

Az így kapott jelzéseket azonban mindig kontrollálják, mert a Fővinform egyik legnagyobb erénye a hitelesség. Az autósoktól érkező információk gyors ellenőrzését szolgálja például a rendőrség közlekedési csoportjával tartott forródrótos kapcsolat, de sokszor még náluk is gyorsabban kapnak tájékoztatást a tömegközlekedési járatok vezetőitől. Közvetlen telefonos összeköttetésük van ugyanis a Nagykörúton, a rakpartokon és a Hungária-gyűrűn közlekedő buszok, villamosok vezetőivel. így például, ha valaki betelefonál, hogy áll az alagút forgalma, és már negyedórája egy tapodtat sem mozdul a sor, akkor nem kürtölik azonnal világgá a hírt, hanem felhívják mondjuk a 86-os busz vezetőjét és megkérdezik, valóban úgy áll-e a dolog. A [illegible] tott kapcsolatnak köszönhetően egyébként néha még a rendőrségnél is hamarabb értesülnek egy-egy balesetről.

A számos csatornán érkező rengeteg információ osztályozása, csoportosítása a munkatársak feladata. Mindegyikük saját belátása, tapasztalata alapján dönti el, hogy melyik hír fontos. Ezekből állítják össze a napi jelentéseket, amelyeket persze mindig kiegészítenek a legfrissebb tudnivalókkal. Az így összeállított jelentéseket adják le a velük szerződött rádió- és tévéadóknak. Néhány kereskedelmi rádióban a műsorvezetők maguk olvassák fel az információt. Rosta Marian azonban ezt nem tartja túlságosan szerencsésnek, mert az időhiány miatt a laikus műsorvezetők vagy [illegible] lenebbnek tűnő, valójában azonban fontos információk nem jutnak el a hall[illegible] Más [illegible]

Az önkormányzatok tudják a dolgukat

Hetvenhétezer döntést vizsgált tavaly a közigazgatási hivatal

Az önkormányzatok megalakulása óta eltelt hét évben a testületek belejöttek a munkába, megismerték a törvényeket, az előírásokat, így egyre kevesebb a törvénysértő döntésük. A hatósági-igazgatási területen azonban korántsem ilyen jó a helyzet.

A fővárosban tavaly összesen több mint 77 ezer döntést hoztak az önkormányzatok, a bizottságok, a polgármesterek és a kisebbségi önkormányzatok, ez a két évvel ezelőttinek majdnem ötszöröse. Az egy önkormányzatra jutó döntések átlagos száma 1994-ben még csak 690 volt, tavaly viszont már 3214. A budapesti önkormányzatok törvényességi ellenőrzését végző Budapest Főváros Közigazgatási Hivatala tavaly összesen 678 esetben tett törvényességi észrevételt – mondta érdeklődésünkre *Szabó Lajos*, a hivatal vezetője.

A hivatal a rendeletek kilenc, a képviselő-testületi határozatok egy, a kisebbségi önkormányzati döntések négy százalékában talált kifogásolnivalót. Az önkormányzatokban a legtöbb határozatot egyébként a különböző bizottságok hozzák, ezeknek a döntéseknek azonban csupán elenyésző töredékére kellett törvényességi észrevételt tenni.

Az észrevételek kilencven százalékát az önkormányzatok elfogadták, és néhányszor az is előfordult, hogy a közigazgatási hivatal lépett vissza, miután jobban megismerte a döntés hátterét, hatvankét esetben azonban bírósághoz kellett fordulni – mondta Szabó Lajos. Mivel az önkormányzati rendeletekről csak az Alkotmánybíróság dönthet, 11 esetben hozzájuk fordultak – ezek közé tartozik például az emlékezetes kerékbilincsügy –, 51 határozatot pedig bíróságon támadtak meg.

Bár az önkormányzatok törvényességi szempontból jól végzik dolgukat és a rendeletekből, határozatokból eltűntek az apró, formai törvénysértések, néhány tipushibát azért elkövetnek. Időnként az is előfordul, hogy az önkormányzatok tudatosan sértik meg a törvényt, kihasználva a jogi út lassúságát. Az egyik önkormányzat például különböző pótlékokat fizetett volna a polgármesteri hivatal közalkamazottainak olyan feladat ellátására, amely amúgy is kötelességük lenne. A közigazgatási hivatal törvényességi észrevételét az önkormányzat elfogadta, így nem került bíróság elé az ügy. Ha viszont nem így történik, akkor mire ítélet születik, az legalább két év, és hiába mondja ki a bíróság is, hogy az önkormányzat törvényt sértett, a szabálytalanul kifizetett összegeket már nem lehet visszakérni. A hasonló esetek miatt Szabó Lajos azt szeretné, ha a hivatal mostani ellenőrzési jogát felügyeletire változtatnák, akkor ugyanis a bírósági döntésig felfüggeszthetné a kifogásolt határozatok végrehajtását.

A hatósági-igazgatási területen sokkal rosszabb a helyzet, mint az önkormányzatoknál. A hivatalhoz 23 ezer fellebbezés érkezett a kerületi jegyzők első fokú határozatai ellen. Ezek egyharmadát megsemmisítették és a jegyzőt új eljárásra kötelezték. Nemcsak ebben lehet azonban lemérni a munka minőségét – tette hozzá Szabó Lajos. Jól jelzi a változások hiányát, hogy – nem is ritkán – két-három hónapig nem válaszolnak az ügyfeleknek, esetenként nem fogadják őket, a kiadott határozatok szakszerűtlenek, és az is előfordul olykor, hogy az indokolásban régen hatályon kívül helyezett jogszabályra hivatkoznak. Éppen ezért a hatósági munka fokozott ellenőrzésébe kezd idén a hivatal. Egyelőre négy helyen, a VII., a VIII., a XV. és a XXIII. kerületben végeznek átfogó ellenőrzést.

A fellebbezések elbírálása mellett a közigazgatási hivatal engedélyezi többek között az örökbefogadásokat – tavaly kétszáz gyermek került új szülőkhöz – és a külföldiek budapesti ingatlanvásárlását. Mindezeken túl továbbképzéseket tartanak a polgármesteri hivatalok munkatársainak és szervezik az állampolgári vizsgát. Mindezen túl még 58 nem állami – egyházi, egyesületi – szociális intézménynek a hivatal továbbítja az állami támogatást. Jelenleg ezeket ellenőrzik, mert vidéken már előfordult, hogy egy intézmény csak papíron létezett, a támogatást viszont felvették. A fővárosban eddig ilyennel még nem találkoztak.

A. G.

Vizsgálják a kerületek könyveit

Az önkormányzati törvény arra kötelezi a megyei, a megyei jogú városi, a fővárosi, Budapesten a kerületi és a százmillió fo[illegible] alkalmazzanak.

[illegible] előírt feladat- vizsgáló ezek szerint – mivel [illegible] egy önkormányzatnál szinte [illegible] köze van a pénzhez [illegible] helyzet szükséges, holott az időben és a megfelelő helyre eljuttatott észrevételek éppen a megelőzését szolgálnák.

Kamarájuk van ugyan a könyvvizsgálóknak, szervezett együttműködésük, konzultatív tapasztalatcseréjük viszont nincs. Pedig erre igencsak [illegible] érdeké-

LAPOZGATÓ

Megszépül a Gellért Szálló

A főváros egyik legszebb épülete, a Gellért Szálló 1918-ban nyílt meg. Az idén felújítják, a munkálatok befejeztével az épület visszanyeri régi pompáját. A beruházás mintegy kétmilliárd forintot igényel.

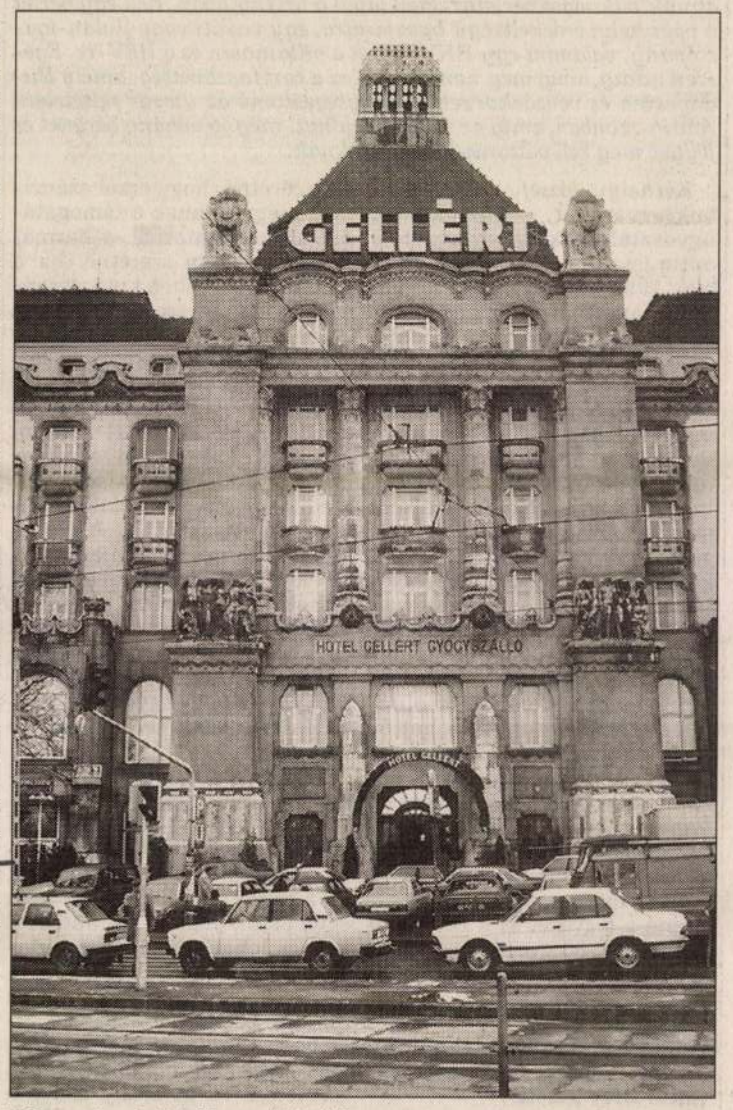

Három év alatt teljesen átépítik TEKNÓS MIKLÓS FELVÉTELE

A turistaszezon után, a késő őszi hónapokban kezdődik meg a Gellért Szálló régóta várt rekonstrukciója, amire eddig a privatizáció elhúzódása miatt nem kerülhetett sor – írja cikkében az *Üzleti 7*, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara hetilapja. *Rubovszky András*, a szálloda igazgatója elmondta, hogy öt éven át tartó pereskedés eredményeként a Gellért Szálló tavaly nyáron került a Danubius Rt. tulajdonába. (Az elhúzódó vita tárgya az volt, hogy a főváros vagy az állam tulajdona-e a szálloda.) Az angol CP holding a meghatározó tulajdonos, mellette 12 ezer kisbefektető kezében vannak a részvények. (A gyógyfürdőrész például továbbra is a fővárosé maradt. Ám a kettős tulajdonlás sok gondot okoz az eltérő érdekek miatt.)

Komoly levéltári kutatómunkával a tervezők átnézték a Sebestyén–Stark–Hegedűs mérnöki iroda anyagát, amely 1903 és 1911 között készült. A következő három évben olyan rekonstrukció kezdődik, amely a század eleji építkezés óta a legjelentősebb a szálloda történetében. Valamennyi szobáját, fürdőszobáját és az éttermet átépítik, felújítják a gépészeti berendezéseket, s teljes egészében légkondicionálttá alakítják a szállót.

Azonban minden igyekezet ellenére sem tudják tökéletesen, az eredeti tervek alapján helyreállítani a Gellértet. A súlyos károkat okozó háborús sérülések után a leégett főbejárati kupolarészt az ötvenes években úgy újították fel, hogy annak nyomait teljesen már nem lehet eltüntetni. Az igazgatóság döntése értelmében nem zárják be a szállodát az átépítés ideje alatt, hanem folyamatos üzemelés mellett, mindig csak egy-egy szárnyban szünetel a vendégek fogadása.

A jövőre nyolcvanéves Gellért Szálló 1996-ban jó évet zárt: 1,4 milliárd forintos bevétele az azt megelőző esztendeit 20 százalékkal haladta meg, ami reálértékben 5-6 százalékos növekedést jelent. A bevétel jó része a konferenciaturizmusból származott, a forgalom 60 százalékát a szálláshelyek értékesítése, 40 százalékát pedig a vendéglátó-ipari tevékenység tette ki. 1996-ban 30 ezer vendég 80 ezer vendégéjszakát töltött a szállodában. A szobák 72 százalékos kihasználtságával saját kategóriájában – a Mariott és a Ramada után – a legtelítettebb budapesti szálloda volt. A vendégek 26 százaléka az NSZK-ból érkezett, de sok volt az angol, a skandináv, az olasz, a francia és az amerikai turista is. A négycsillagos hotelt kétharmad részben üzletemberek vették igénybe.

B. M. É.

...n a leg-
...n hely.
...ányzatok közül
...ondolják, nem az
...anok nappali me-
...a. Az V. kerületi
...lőse elmondta, a
...vezi nappali me-
...ert szerinte az a
...ciális törvényből
...csak akkor lenne
...a melegedő lét-
...város megállapo-
... Az V. kerülettel
...gyalt erről. A III.
...őre szintén nincs
...tséges épület kö-
...az intézmény he-
...polgármester azt
... adják át a mele-

L. K.

...gei?

...rják be

...melkedésre vonat-
...leti, Horváth Gá-
...szűrő-forgató be-
...ét kormányrende-
...e vizében literen-
...mm szabad klórt
...mutatni, a klórtar-
...műszerek érzéke-
...zítik, így leszögez-
...gy a fertőtlenítő-
...ennyisége a me-
...en soha sem halad-
...a szükséges mér-
...Az uszoda belső
...zatán lévő vad-
... homlokzat teljes
...a miatt kellett el-
...ni. A futónövény-
...moly szerepe volt
... hogy a vakolat
...n is telepítik visz-
...Varga Antal beje-
...otta a fürdő veze-
...n teljes körű állag-
...t adott a hiányos-
...ágneskártyás be-
...uártól ugyancsak
...gy ezután többé
...avar.
...zátette: a felújítás-
... 600 milliót, az rt.
...ött. Az eredmény-
... vendégük elisme-
...gyezte meg.

B. T.

Újra van tetődísze a Hunfalvynak

Az eredeti tervek szerint építették újjá

Éppen száz esztendeje annak, hogy tizenöt évvel az alapítása után, 1899-ben mai helyére, a Ponty utca–Szalag utca sarkára költözött a főváros első felsőkereskedelmi iskolája. Létrehozását Hunfalvy János földrajztudós, a Magyar Földrajzi Társaság alapító tagja kezdeményezte, s ezért az ő nevét vette fel tiszteletből a ma már rangos tanintézmény.

A Várhegy keleti lejtőjére Hegedüs Ármin székesfővárosi mérnök tervezte a az akkor fölöttébb korszerűnek számító kétemeletes épületet, amelyben volt tornaterem, könyvtár, vegytani konyha, igazgatói és szolgai lakás is. Az iskola abban az időben 245 diákot számlált, ma több mint ezret. A falak azonban – többszöri átépítés után – már nem tágíthatók tovább, pedig évről évre többen jelentkeznek a Hunfalvyba, hiszen az egész fővárosban ismertek az itteni kiválló eredmények.

A hatalmas érdeklődés az „úttörő" oktatási tevékenységnek szól. A nyolcvanas években a külkereskedelem tört előre, 1985 után pedig elkezdődtek a saját fejlesztésű programok. 1988 óta folyik két tannyelvű oktatás, tavaly óta az angol és a német mellett franciául is. Két egyedülálló újdonság az európai szakreferens- és a nemzetközi szállítmányozási és logisztikai menedzserképzés.

A fejlődés névváltozást is hozott: ma Hunfalvy János Fővárosi Gyakorló, Két tannyelvű Külkereskedelmi és Közgazdasági Szakközépiskola a hivatalos, kissé hosszúra nyúlt elnevezés. Nem csak a magas színvonalú közgazdasági képzés arat elismerést szakmai berkekben, de kiváló a többi tantárgy oktatása is

Bernáth Lászlóné igazgatónak a századik évfordulóra teljesült az a régóta dédelgetett vágya is, hogy az épület visszakapja tizenkét méter magas tornyát, amely még a negyvenes években semmisült meg. A tegnap felavatott ékességet az eredeti tervek szerint állította helyre *Mihálcz István* építész és *Oroszlány Ferenc* bádogosmester.

A csonkaságát mára feledő, ismét eredeti szépségében mutatkozó épületet hunfalvys mivoltukra a mai napig büszke külkereskedő- és közgazdász-dinasztiák tagjai köszöntötték az évforduló alkalmából, no és néhány pályaelhagyó, köztük az e sorokat papírra vető újságíró.

Fucskó Hajnalka

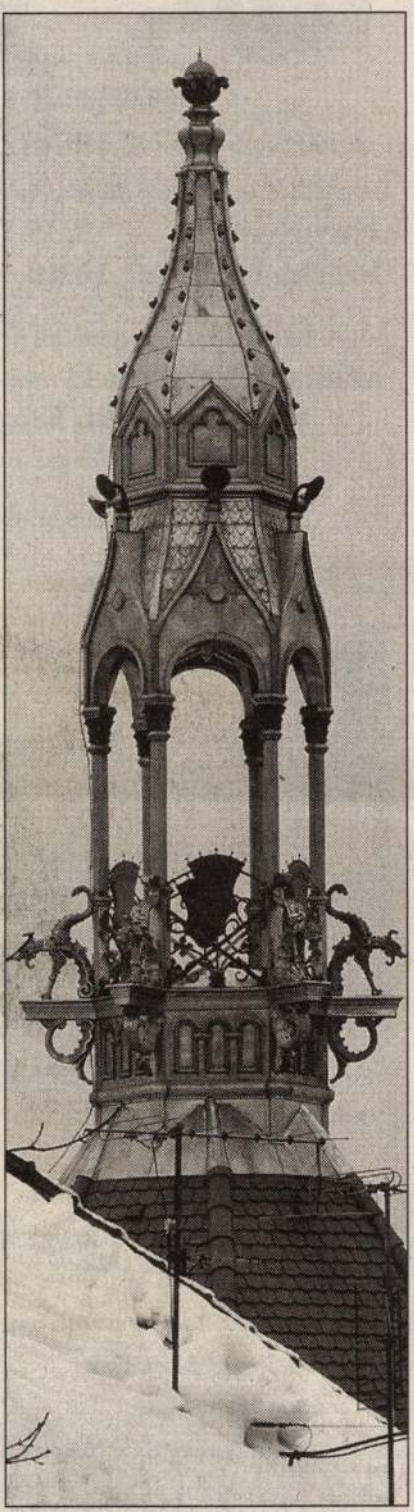

A torony BÁNHALMI JÁNOS FELVÉTELE

Dépesk. 1999. XI. 27. 42. o.

DECEMBER 5., VASÁRNAP

MIKULÁS-NAP A BUDAPESTI GYERMEKVASÚTON

December 5-én, vasárnap **Mikulás-vonatok** indulnak az alábbi időpontokban:

Hűvösvölgy	**9.35**	**11.35**	**13.35**	**15.35**
Széchenyi-hegy	**10.40**	**12.40**	**14.40**	**16.40**

A Mikulás-vonatokra jegyek már elővételben is válthatók a Gyermekvasút Hűvösvölgy végállomásán vagy a MÁV Rt. Központi Jegyirodájában

(Budapest VI., Andrássy út 35. 10.00–17.00 óráig).

*

Részvételi díj gyerekeknek 100 Ft, szülőknek 300 Ft.

*

A gyerekek a Széchenyi-hegyen találkozhatnak még kedvenceikkel, a Hupikék Törpikékkel is!

GYERE ÉS UTAZZ EGYÜTT TE IS A MIKULÁSSAL!

És h

Az utóbbi időszá
hallhattunk, mi
foglalkoznak a d
dagógusok pár
goztak azokban
nál jóval több g
kevés a gyerek, á
pedig csak el ke
szerencsésebb, h
és nem harmincn

Az a koroszt
nyolcvanas évek
tantermeket lassa
alábbis több gyer
kolát építeni, ha
szálnak. Ha az isk
hozzáértő emberek
nek, hogy a gyerek
lőkre és a pedagógu

Azt hiszem, egy
biztonságban tudja
tő, ha tudja, olyan k
lelő nevelés mellé
ják. Sajnálom azon

Kellemes környezetben, a város szívében várja Önt a Népszabadság új közönségszolgálati irodája!

Címünk: Budapest VIII., József körút 41.

- Keretes és apróhirdetések felvétele a Népszabadságba és más lapokba
- Népszabadság-előfizetés
- A Közbeszerzési Értesítő értékesítése, előfizetéssel is
- Népszabadság Multimédia CD-ROM-ok
- Magyar és idegen nyelvű lapok nagy választékban
- Videokazetták, CD-k.

Érdeklődés és felvilágosítás a 266-2956, 266-2978, 317-2402 telefonszámokon és a 266-3115 telefaxon.

Pásarréti utcai családi ház -

Foto Bánó

tömegek foglalkozási ágának, igényeinek, szükségletének, valamint a családtagok számának s ezenkívül számos speciális faktornak.

Rátérve a munka technikai kivitelére, a nagyszámú meglévő kislakás-alaprajzból, — melynek katalógusszerű kezelése az áttekinthetőség híjján nyilván céltalan — ki kellett választani a legjobban bevált, leggyakrabban ismétlődő típusokat, melyek a különböző lakáskategóriákat a legjellegzetesebb módon képviselik, hogy ezeket valamiféle kulcs szerint összehasonlítani, egymással és egyéb vonatkozásokkal kapcsolatba hozni lehessen.

Ezek a kategóriák nagyjából: a szabadon álló földszintes lakóházak, ikerházak 4, ill. 4 lakásos családi házak, mezőgazdasági munkáslakástípusok, földszintes sorházak, emeletes sorházak különböző nagyságú módozatai, osztályozva aszerint, hogy egy lépcsőház 2, 3, illetőleg 4 lakást foglal-e össze; ezek közül az elsőnek még különféle orientálású formái, valamint a különösen ú. n. „appartment"-házaknál használatos függőfolyosós típusok (nem a nálunk szokásos értelemben) stb., stb.

Klein, Hilberseimer, Schuhmacher, Tessenow, B. Taut, Haesler, Kellermüller, Gropius, Gutschow stb. legjobb és a valóságban leginkább megfelelt, közel félszáz kislakás-alaprajza szerepel az egyes csoportokon belül. Nem katalógus ez a gyüjtemény, nem alaprajzi megoldások pontversenye és nem matematika; *felépítésében* sokkal inkább a *biológiával* mutat fel rokon vonásokat. Hiszen itt is sok a közös feladat, a közös életfunkció, közös orgánum, de annyi a speciális tulajdonság, hogy okvetlenül megköveteli a faj megjelölésén felül a főbb életkörülmények leírását. Az összehasonlításra némi konkrét alapot nyujtanak a *költségek*, melyek, bár lokális viszonyokban gyökereznek, mégis *arányosan mozgó viszonyszámokat* adnak s így — megfelelő kommentárral és grafikus jellemzéssel kiegészítve — megközelítően közös nevezőt szolgáltatnak.

Az alaprajzi megoldások eme természetrajzában valóságos *„egyéni lapokon"* szerepelnek a szükséges bútó-

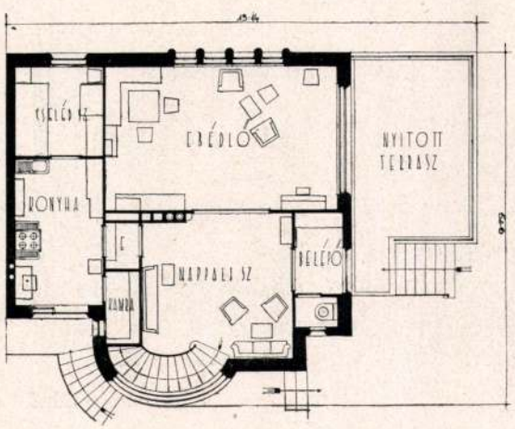

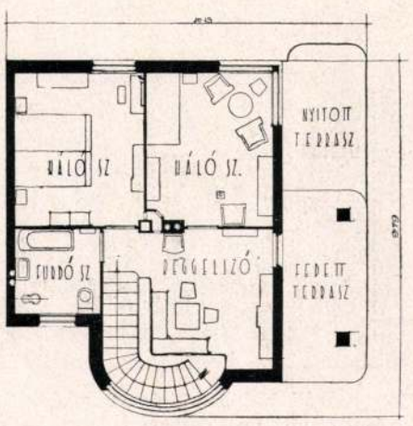

Tér és Forma
1931. 322. l.

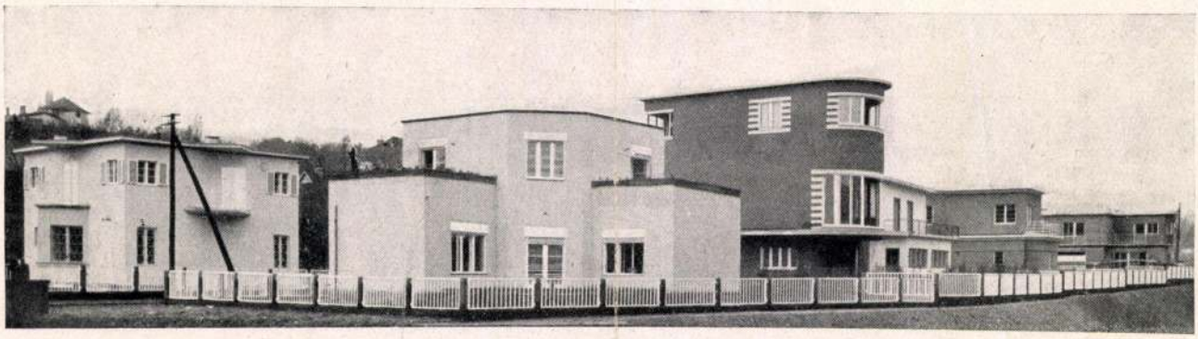

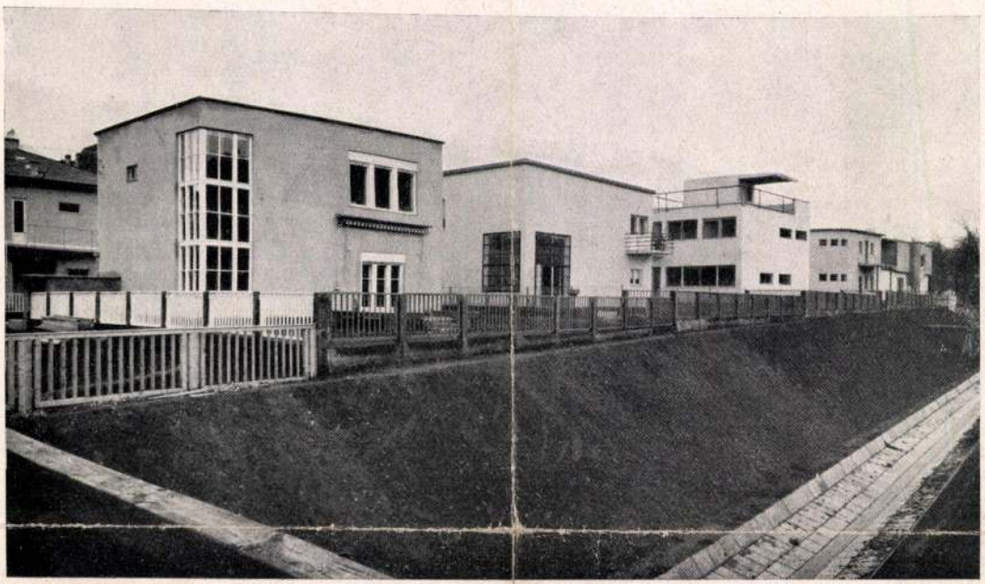

Foto Filmiroda

A pasaréti kislakásostelep összképe
Gesammtbild der Versuchsiedlung-Budapest, 1931.

Foto Bánó

Hegedüs Armin

1900-1902 - ben a
Károly-kaszárnyát
központi városházá-
vá alakitotta át.

Thirring Bpest

62, 65. l.

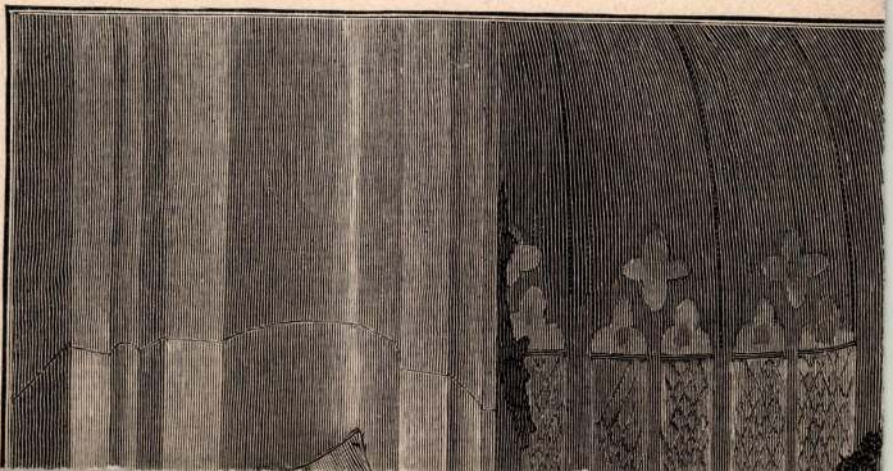

Hegedüs Ann

épitez

inod

M Épitő művészet

1907. 9 sz. (Csakidi
kar)

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engec

.....

a műhelyfőnö

8. sorsz. Műhelyi min

Hegedüs Ármin

építészmérnök, ny.
fővárosi műszaki
főtanácsos

által

a

Magyar Építőművészet

1942. 123. l.

megtüzdelt felirat, leveles szalagdísz, Kálv
állott, míg a medence füleit rendszerint

A legkorábbi darabon — a töredék
díszítést találunk felirat nélkül. Ugyanez
keresztelőmedencén, melynek gombja r
talpa pedig áttört. Mindkettő még a százac
medence hasonlóan áttört talpával, zöm
utal. Díszítménye azonban gazdagabb:
oroszlán, griff tagolja széles medencéjét

A mateoci keresztelő kút, melyet
maiuszkuláit már dekoratív elemként fo
medailonok élénkítik, sőt a felirat és a d
Kálváriák, nagy- és kisalakú evangélista s
ugranak ki az alapból és mesterük szobrá
gombja a szepesváraljai medencéhez
kompozíciója és stílusa is nagyon hason
sárkánnyal harcoló Szent György. A lipt
a mateoci, illetve szepesváraljai darab
fínoman alakított gombja már a korszak
alkotásához a svedléri medencéhez kapc

A liptóteplai medence gomb-típ
keresztelőmedence, mely már az iglói m

Hegedüs Arnim

ép. Bpest

Ívód

Magyar Építőművészet

1908. 8 sz. 19 l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191...

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191...

.....

tanu.

.....

tanu.

Hegedüs Armin

építész

l. 25

Medvey 38. l.

51. l.

103

Hegedüs Ármin

építész.

Szül. Szécsény 1869.

Oklevelet nyert 1891.

Műegyetem M. E.

1933. május hó

	11976 50
	22.500 —

A FŐVÁROS DÍSZTEMETŐI.

Nem régiben már megemlékeztünk a fővárosnak arról a szándékáról, hogy a kerepesi-úti temetőt dísztemetővé akarja átalakítani, s egyszersmind a temetőben való felravatalozást kötelezővé teszi. A terv azóta nagyot haladott előre. A mérnöki hivatal elkészítette a temető új berendezésének tervezetét, melyet az illetékes bizottságok el is fogadtak. A felravatalozó épületet a kerepesi-úti temető III. kapujával szemben levő, már üres térségen állítják föl, az itt nyitandó Kossuth Lajos-útra nézőleg s a Kossuth mauzoleumát ez új útnak a belső végére tervezik, olyanformán, mint rajzunk mutatja. (Képünkön meg van jelölve, hol fogják építeni a Kossuth mauzoleumát; milyen lesz ez épület, azt még most természetesen nem lehet tudni.)

A temetőnek húsz méter széles Kossuth-útját jobbról-balról monumentális árkádos sírboltokkal fogják szegélyezni. A temető új elrendezésénél felhasználják mind azokat a tapasztalatokat, a melyeket a temetők tanúlmányozására kiküldött fővárosi tisztviselők külföldön szereztek. A ravatalos ház berendezése mintaszerű lesz. Az épület belsejében a ravatalos termeket kettős körfolyosókkal övezik, úgy, hogy a felravatalozás és temetés más-más teremben egyszerre történhetik a nélkül, hogy a gyászoló közönséget a különböző szertartások zavarnák. A hatóság a felravatalozást köztisztasági és közegészségi szempontból akarja kötelezővé tenni, de a kegyelet és vallásos érzület legmesszebb menő figyelembe vételével. Ezekre való tekintettel a ravatalos termeket akkép akarja építeni, hogy az itt ravatalhoz, amott temetéshez menő közönség ne egy oldalról vonúljon be az épületbe.

A kerepesi-úti temetőnek így átalakítandó része a legszebb park lesz, a milyet csak a kertész-mesterség előállíthat. A széles útakat gyönyörű virágágyak, árnyas fasorok szegélyezik s a szabad tereken az árkádos sírboltokon kívül családi sírboltoknak hagynak helyet. A ravatalos házzal szemben építik a temető díszes kápolnáját is beszentelésre alkalmas nagy előcsarnokkal. A kápolnát is árkádos sírboltokkal építik körül. Az új sírboltok a katakombák rendszere szerint készülnek, a milyenek ma már a X. kerületi és a budai oldalon a farkasréti temetőben láthatók. Az ilyenek a régiektől abban különböznek, hogy a sírboltok hosszú, földalatti körfolyosóra nyílnak. A folyosókban négyes sorban vannak beépítve a koporsók befogadására szánt betonfalú fülkék, a melyeket a koporsó beillesztése után márványlappal zárnak el. A legnagyobb családi sírbolt tizenkét fülkés. De vannak nyolcz- és négyfülkések is. A közönség a tágas földalatti folyosókba kényelmes lépcsőkön jut le, a koporsót pedig sülyesztővel bocsátják le a kijelölt fülke nyilása elé.

A kerepesi-úti temetővel egyidejűleg rendezik a X. kerületi (kőbányai) köztemetőt is. Ugyanolyan rendszerű sírboltokat építenek ott is, mint a kerepesi-úti temetőben s épen oly szép kerti díszt adnak annak a temetőnek is, mint emennek. Az átalakítások és új berendezések százezrekbe kerülnek s java részüket még ez évben lehetőleg elkészítik. A temetők átalakítását a mérnöki hivatal részéről *Hegedüs* Ármin mérnök, a park rendezéseket *Gerenday* mérnök és a városi főkertész végzik. Az átalakítással egyidőben a tanács a halottszállításnál is változtatást tesz. A kerepesi-úti temetőbe bevezetteti a villamos vasútat s a ravatalos házból a X. kerületi köztemetőbe azon kell a koporsót szállítani.

A temetők díszítése valószínűleg a síremlékek készítéseinél is változásokat idéz elő. A mérnöki hivatal nagyszámú síremlék-vázlatot gyűjtött össze, a melyeknek nyilvánosságra bocsátásával azt akarják elérni, hogy a közönség a mai drága és művészi érték nélküli emlékoszlopok helyett jóval olcsóbb s művészi kézből eredő emlékekkel jelölje meg szeretteinek nyugvó helyét. *(yf.)*

«Trabant» torpedó járómű.

«Monarch» partvédő.

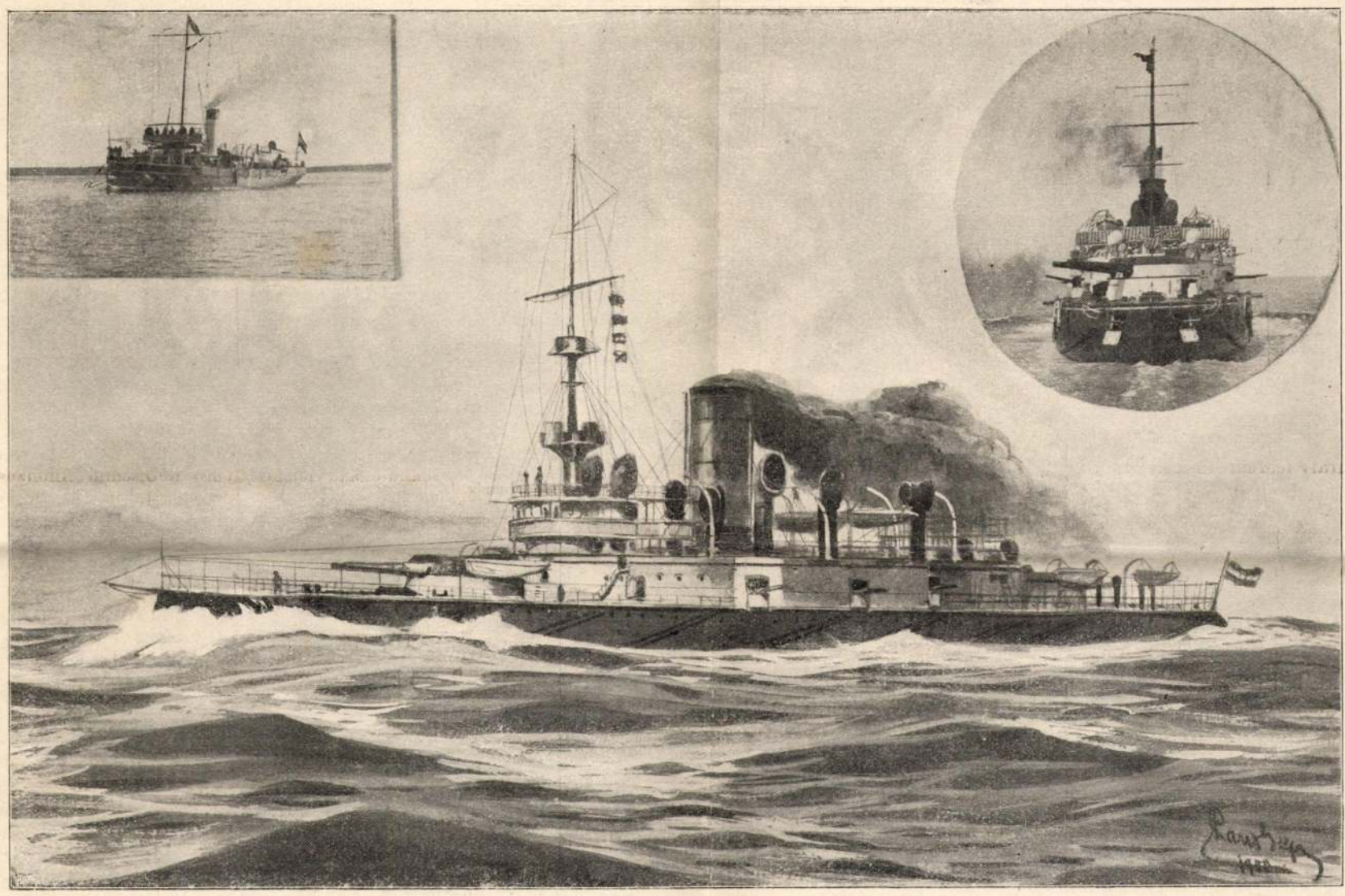

«Budapest» partvédő hajó.

OSZTRÁK-MAGYAR HADIHAJÓK.

EGYVELEG.

* **Az agglegények megadóztatása.** Az athéni hölgyek egy nem régen tartott gyűlésben azt határozták, hogy az agglegények megadóztatása tárgyában a görög országgyűléshez kérvényt fognak benyújtani. A görög lapok azt jegyzik meg e hírre, hogy az országgyűlés alig fogja a megadóztatást kimondani, mivel a görög képviselők majdnem kizárólag jómódú agglegények.

* **Automobil gyárak.** Ez idő szerint az automobil kocsik túlnyomó száma franczia gyárakban készülvén, az ipar ezen ága ez országba óriási összegeket hozott. Most azonban egy angol-amerikai tőkepénzesekből álló szövetkezet keletkezett, mely 375 millió franknyi forgalmi tőkével és leszállított árakkal erős versenyt indított a franczia automobil gyárak ellen.

* **Aranypénz verése.** Az éjszak-amerikai államok pénzverdéjének igazgatója azt jelentette, hogy az amerikai kincstár a lefolyt évben 108 millió arany dollárt veretett, vagyis a legnagyobb arany tömeget, mely valaha pénzverdéből kikerült. Különben 1898-ban az egész világon 395 millió dollár értékű aranyat vertek. Miután a transzváli bányákban most nem dolgoznak, az aranytermelés túlnyomó része Klondykere esik.

* **A koldusok szervezkedése** legtökéletesebb Khinában, hol maga az állam elismeri királyukat, mint ilyet, sőt azt mindig felelősségre is vonja, ha alattvalói valami nagyobb bajt okoznak. Ez a koldús-király Pekingben lakik, mely városnak előkelő polgárai valóságos váltságdíjat fizetnek neki koronként. A király rendezi csapataival az ostromokat egyes községek ellen, hogy azoktól külön váltságdíjakat nyerjenek. A koldúsok különben magánházakba csak ünnepek vagy gyászesetek alkalmával léphetnek; legközönségesebb helyeik a városok kapui. Néha nagyon vakmerők. Fucsauban egy benszülött keresztény ember temetésekor egyszerre nagy tömegben jelentek meg, a gyászoló családtól 20 ezer casht követeltek s egy közülök a megásott sírba feküdt azzal fenyegetődzve, hogy nem engedi a holtat oda tétetni. Végre 800 cash-szal megelégedtek, de csak hosszas alkudozás után.

* **Huszonhatszor keresztelt gyermek.** Párisban nem rég fogtak el egy szegény asszonyt, ki gyermekét 14-szer római katholikusnak, 12-szer protestánsnak keresztelteté meg s ezzel keresetet csinált. A keresztkomák átlag 5 frankot s egy kis ruhát szoktak az újszülötteknek ajándékozni.

* **Japánban a díszlakomák után** a vendégeknek az általuk el nem fogyasztott bármely csekély ételmaradékot is csinos csomagokba kötve odanyujtják. Ugyanis a japáni ember azon nézetből indúl ki, hogy a mit az asztalnál el nem költhetünk, azt otthon a családbeliek — esetleg a kutyák vagy macskák elfogyaszthatják.

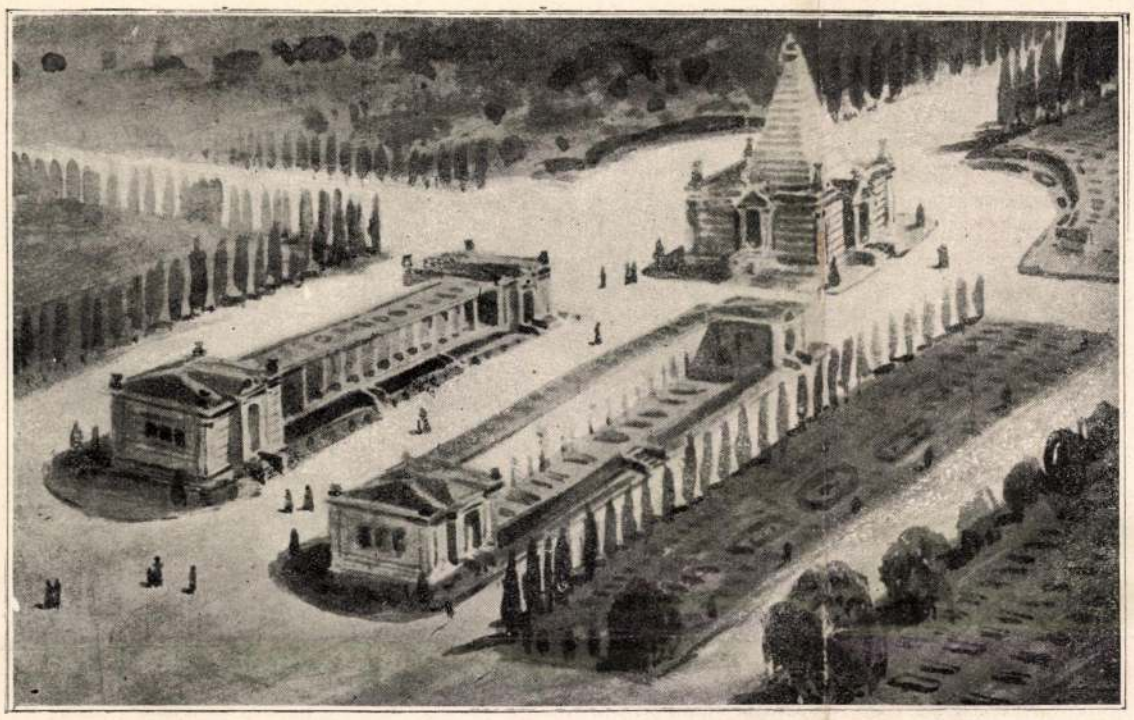

A kerepesi temetőben tervezett dísztemető részlete a Kossuth-mauzoleummal és a Kossuth Lajos-úttal.

önként is szivesen elment. Ilyenkor jókedvét szinte kiaknázhatatlannak lehetett mondani.

A gyűjteményhez két arczkép van mellékelve. Az egyik a Barabás-féle ismeretes aczélmetszet, a másik pedig egy kevésbbé elterjedt arczkép, mely a költőt későbbi korában ábrázolja. Ezt a képet most mi is bemutatjuk az «Összes költői művek» III. kötete után.

SZILÁGYI SÁNDORRÓL.

Károlyi Árpád emlékbeszédéből.

Károlyi Árpád a *Magyar Történelmi Társulatnak* Szilágyi Sándor emlékezetére tartott gyászülésén fölolvasott szép emlékbeszédében következőleg jellemezte a kiváló történettudóst:

A családi hagyományok, a melyek közt született, a környezet, a melyben fölnevekedett, egyaránt a történetirodalom mívelésére predestinálták Szilágyi Sándort. Nemcsak atyja, a kiváló történetbúvár, volt a reformátusok kolozsvári anyaiskolájában a történelem nagyérdemű professzora, hanem közvetlen előtte nagyatyja, idősb Szilágyi Ferencz is negyedszázadon át oktatta Erdély ifjuságát a történelemre. Kolozsvár régi templomai, palotái és egyéb épületei pedig, a hozzájuk tapadó százados hagyományokkal és emlékekkel, önkéntelenül is fölkelték a serdülő, tudományra szomjúhozó ifjuban a múlt iránti érzéket.

Ez az érzék csak rövid időre szunnyadt el lelkében, hogy helyt adjon a szépirodalom mosolygóbb múzsájának; de szerencséjére s hazai történetirodalmunk hasznára, hamar belátta Szilágyi Sándor, hogy az ő tehetségeinek fája ebben a talajban nem verhet gyökeret. Teljes buzgósággal szegődött hát Klióhoz s ennek oltárán a forradalmat tárgyaló kortörténeti művekkel áldozott az 50-es évek legelején. Tulajdonképeni becse e nemű munkáinak, — melyek a hazában gyorsan ismertté tették nevét, — nem abban állott, a mit nyújtottak, hanem abban, hogy Szilágyi Sándort a komoly történet művelésére terelték, kivált midőn rövid idő múlva mint nagykőrösi tanár lelkesedést meríthetett a kőrösi kis Athenaeum tagjainak, köztük a múltak emlékein elmélázó Arany Jánosnak és ezen dicső emlékek érczereit kutató Szabó Károlynak példáján. Szilágyi Sándor is mélyen elmerült a múltnak, az ő bérczes kis hazája emlékeinek tanúlmányozásába, megfeszített szorgalommal, a minek eredménye hosszas évek múlva «Erdély irodalomtörténete» lőn, a mely munka, különösen annak historiographiai része, történettudóssá avatta Szilágyi Sándort.

A történettudósnak most már tudatosan kiművelt érzéke mohó vágygyal fordúlt a nagy magyar Alföld múltjának, főként azon időknek vizsgálatához, a melyekben e szivós természetű alföldi nép a török uralom óriás nyomása alatt is meg tudta a maga lakóföldét s e földön a maga faját a magyar nemzet jövője számára menteni. Kikutatta a figyelmes buvár összes szálait azon szellemi összeköttetésnek, mely a nagy magyar Alföldet Erdélyhez csatolta. S míg e fölismerés egyrészt Erdély történetének, egy kétkötetes nagy becsű munkának, megirására készteté, másrészt megmutatta neki az irányt, a melyet további munkálkodásaiban követnie hasznos. Tisztába jött azzal, hogy a gondviselés őt ama gyászos, de dicső kornak búvárává szemelte ki, a melyben Erdély, e keleti Magyarország, a magyar faj állami s nemzeti léteért két világbirodalom, t. i. a német császárság és az ozmán hatalom ellen sikerrel küzdött. Lelkesedésének és akaratának, tehetségének és ismereteinek összes erejét e hivatásnak szentelte. Ettől kezdve a férfi kora delén álló Szilágyi Sándor csüggedetlen kitartással dolgozott négy évtizeden keresztül, hogy azokat a hézagokat, melyek e hérószi korszakról való ismereteink terén szinte tátongottak, betölthesse. E lelkesült és ernyedetlen munkásság gyümölcse *félszáz* kötetre rúgó becsesnél becsesb műben részint mint földolgozott, elbeszélő történelem, részint mint kútfőkiadvány van előttünk. Közülök monumentális alkotásúl emelkedik ki Erdély országgyüléseinek története 21 vaskos kötetben, de alig áll hátrább ennél azon művek csoportja, melyek által Erdélynek s a keletrészi magyarságnak Bethlen és a két Rákóczy György idejében az egyetemes történetben vitt fontos nemzetközi szerepét fényesen bebizonyítá.

Ezt a roppant munkásságot mintegy művészi zománczczal vonta be az a szép trilogia, melyben Szilágyi Sándor a Rákóczy-dinasztia XVII. századbeli nagy époszát e család tagjainak életrajzaiban megirta. Az öreg Rákóczy Györgyben nemcsak az erdélyi fejedelmet, hanem a nemzeti hőst is elénk állítja, a ki a magyar nemzet legféltettebb kincsének: alkotmányának és szellemi szabadságának biztosítását tűzi ki élete czéljául. A fiatal György fejedelem életrajzában, a trilogia utolsó részében, e vakmerő uralkodó magasröptű terveit s megrázó gyászos bukását — a Rákóczy-ház estéjét — ismerteti. Míg a trilogia középső részében a rokonszenves, minden tekintetben nagyratermett, de ifjan elhalt Rákóczy Zsigmond herczegnek és anyjának, a dicső emlékű Lorántffy Zsuzsánnának életrajzában két új eszményképet teremtett a kitünő történetiró a magyar nemzet számára, oly két fönséges alakot, a kiknek példája a magyar ifjút s a magyar nőt hosszú századokig, míg «él magyar s áll Buda», lelkesíteni s a tiszta, mocsoktalan ideálban rejlő nevelő erővel szépre s jóra oktatni fogja.

LADYSMITH ALAPÍTÓI.

A világ eseményei gyakran egy-egy félreeső vidékre, vagy városra irányozzák a közfigyelmet, melynek azelőtt az emberek nagy többsége alig ismerte nevét s a mely egyszerre nagy jelentőséget s érdeket nyer. Dél-Afrikának városai is nagyon kevés embernek foglalkoztatták nálunk a gondolatait egész addig, míg a most folyó háború ki nem tört s rájuk nem fordította az egész emberiség érdeklődését. A boerok nemzeti viszonyaival és sajátságaival, történetükkel, mely eddig megmaradt a saját nemzetük szűk korlátain belül, fajrokonaikon s az ellenük terveket koholó angol politikusokon kívül alig törődött valaki, most pedig általános megbeszélés tárgya mindenütt, a hova a hirlapok a háború hireit elviszik. Nincs se szeri, se száma azoknak az érdekes jellemvonásoknak és epizódoknak, melyek most a boerokról köztudomásra kerülnek.

Ilyen jellemző adat számos délafrikai városnak elnevezése, mely a város vagy illető tartomány alapításánál vagy felvirágoztatásánál érdemeket szerzett egyének emlékéhez füződik. Rhodes Cecilről, a háború egyik fő kezdeményezőjéről, egész tartomány kapta nevét: a Transzváltól éjszakkeletre fekvő Rhodesia. A transzváli főváros, Pretória, a szabadállam alapítójától, Pretóriustól kapta nevét, a ki az angol fenhatóságot tűrni nem tudó boerokat új hazájukba vezette s a szabad köztársaságot, mint első elnöke, szervezte. A mostani elnök, Krüger, nevét több transzváli helység örökíti meg: köztük Kruegersdorp a legnevezetesebb.

A Natálban fekvő *Ladysmith* város, melyet a beleszorult White angol tábornok már hónapok óta véd a boerok ellen, egy nőtől kapta nevét, kinek férjéről szintén neveztek el várost: az Oranje szabadállamban fekvő Harrismith-et. Sir Harry George Wakelyn *Smith* a teljes neve e férfiúnak, kiről ez alkalommal érdekes lesz kissé bővebben is megemlékezni.

Sir Harry Smith apja seborvos volt a napoleoni háborúk idejében. A rendkívül magas kort ért férfiúnak négy fia volt: a legifjabbik orvos lett, a három idősebbik, köztük a legidősebb, Harry, katona. Mind a hárman részt vettek Wellington alatt a Napoleon elleni háborúkban. A portugáliai Coa folyó mellett vívott csatában ketten, Harry, a ki ekkor őrnagy volt és öcscse, Tamás, akkor már ezredes, megsebesültek. A tábori kórházban együtt kezelte őket egy fiatal orvos, a ki nagyon gorombán bánt a sebesült katonákkal. Sir Harry, kinek sebe könnyebb természetű volt, mértéktelen dühbe jött e miatt, felugrott ágyából és egyszerűen lelökte az orvost a lépcsőn. Az esetet följelentették Wellington herczegnek, a ki megfeddette a tüzes őrnagyot s aztán jót mosolygott az eseten. E háború folyamán egy spanyol grófné menekült nővérével az angol táborba. Sir Harry megismerkedett vele, megszerette s nőül vette. E hölgy az a *Lady Smith*, kiről a most oly kemény ostrom alatt álló natáli várost elnevezték.

A waterloói csatában Sir Harry Smith már mint vezérőrnagy vett részt egy dandár élén. Később Afrikába került, a hol eleinte a beduin sejkek ellen küzdött oly szerencsével, hogy bárói rangot kapott vitézsége jutalmául, neje pedig tekintélyes évjáradékot. Vitéz katona volt, a ki mindenütt megtette kötelességét. Felesége mindenüvé elkisérte, akárhova küldte is feljebbvalói parancsa. Egy csatában is ott volt Chillianwallah mellett, érdemjelet is kapott bátorságáért.

1847-ben Sir Harry Smith-et Dél-Afrikába küldötték, mint a fokföldi angol gyarmatok kormányzóját. 1854-ig maradt e minőségében s jó szolgálatokat tett hazájának a kafferek elleni küzdelmekben. Nagy népszerűségre is jutott még a hollandus eredetű gyarmatosok között is; ennek tulajdonítható, hogy róla is, feleségéről is városokat neveztek el, melyek fentartják emlékezetüket.

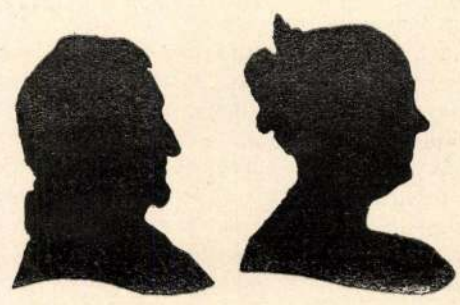

Sir Harry Smith. Lady Smith.

LADYSMITH ALAPÍTÓI.

Bank, 1874), *Az önkormányzat és pénzügy* (Die Autonomie und das Finanzwesen, 1878), A *latin államok pénzszövetsége* (Das Finanzbündnis der latein. Staaten, 1886).

Hegedüs, Alexander, Schriftsteller, geb. 17. März 1861 in Debrecen, entfaltete als Polizeibeamter eine rege Tätigkeit im Interesse der Verstaatlichung der Provinzpolizei. Selbständige Werke: *Fövényszemek* (Sandkörner, 1892), *A jó vidékiek* (Die guten Provinzler, 1898), *Galambos Erzsi* (Lisbeth Galambos, Volksstück).

Hegedüs, Alexander, jun., Schriftsteller, geb. 21. Aug. 1875 in Budapest, wo er, nach Zurücklegung der polytechnischen Studien in Deutschland, Frankreich und England, 1897 zum Ingenieur promoviert wurde und später drei Jahre im Handelsministerium als Ingenieur wirkte. H., der sich früh der Literatur widmete, hat als Belletristiker auch im Auslande Erfolge zu verzeichnen. Selbständige Werke: *Az óriások világa* (Die Welt der Riesen, 1898), *Alakok a ködhomályban* (Gestalten im Nebeldunkel, 1899), *Déli fjordok* (Fjorde im Süden, 1900), *Amerikai színek* (Amerikan. Farben, 1901), *Beszélő Éjszakák* (Sprechende Nächte, 1902), *Az összerelem* (Die Urliebe, 1903), *Amerika, A szultán birodalma* (Das Reich des Sultans), *Az élve temetkező* (Der sich lebend begräbt, Drama, 1903), *A vitányi kastély* (Das Kastell von Vitány), *Vesztett nóta* (Verlorene Melodie), *Shakespeare*, A *rab* (Der Zuchthäusler, Drama), *Megölt országok* (Ermordete Länder), A *boldogság* (Die Glückseligkeit, Dialog), A *kalandor* (Der Abenteurer. Drama, 1912), A *vesztett csata* (Die verlorene Schlacht, 1906), A *réztornyú kastély* (Das Schloss mit dem Kupferdache, 1913), *Ikarosz* (Drama, 1905).

Hegedüs, Armin, Architekt, geb. 1869, absolvierte die technischen Studien und ist seither in Budapest tätig. Sein Werk sind die Pläne und Ausführungen mehrerer Schulgebäude, Privatpalais', des Pöstyéner *Irmabades*, des Budapester *Gellértbades* (letzteres im Vereine mit Arthur Sebestyén und Isidor Sterk).

Hegedüs, Franz, Opernsänger, geb. 16. Mai 1856 in Szabadka, wurde, nach mehrjähriger, erfolgreicher Provinztätigkeit, 1887 als Bassbuffo an die Budapester kön. Oper engagiert, deren Verbande er seither angehört.

Hegedüs, Johann, Nationalökonom, geb. 24. Dez. 1858 in Kun-Szabadszállás, trat, nach Zurücklegung seiner jurid. Studien, in den Komitatsdienst und wurde zum Professor des Nagybecskereker Notär-Fachkurses berufen. Selbständige Werke: *Jegyzői szigorlat* (Notärsrigorosum, 1888), *Magyar örökösödési eljárás körüli teendői a községi és közjegyzőknek* (Agenden der Gemeinde- und Kreisnotäre betreffs des ungar. Erbschaftsverfahrens, 1899), *Községi ügyviteli szabályok* (Regeln über das Geschäftsgebahren der Gemeinden, 1891), *Községi pénzügytan* (Kommunale Finanzlehre, 1891), *Magyar közigazgatási jog bevezetése* (Einleitung in das ungar. Verwaltungsrecht, 1892), *Tiszti irálytan* (Beamtenstilistik, 1892), *Közigazgatási törvénytár* (Kompendium der Verwaltungsgesetze, 1895), *Egyházpolitikai törvények* (Kirchenpolit. Gesetze, 1895), *Magyar államjog* (Ungar. Staatsrecht, 1895), A *nyilvános betegápolás ügye* (Die Angelegenheit

solvierte die jurid. Studien, gründete in Kolozsvár ein polit. Tageblatt, dessen Redakteur er war und in dem er einen heftigen Federkampf gegen die rumän. Nationalisten ausfocht. Später eröffnete H. eine Advokaturskanzlei in Budapest. Seit 1905 gehört er mit oppositionellem Programme dem ungar. Abgeordnetenhause an.

Hedvig, Johann, Botaniker, geb. 8. Dez. 1730 in Brassó, gest. 18. Feb. 1799 in Leipzig. H. absolvierte an der Leipziger Universität die medizin. Studien und liess sich 1762 in der sächsischen Stadt Chemnitz als praktischer Arzt nieder. Hier entdeckte er 1774 die sexuelle Vermehrung der Moose, die seinen Namen in der Gelehrtenwelt ganz Europas bekannt machte. 1786 wurde H. zum a. o., 1789 zum ord. Professor an der Leipziger Universität ernannt. Seine Studien über die Moose sind grundlegend in diesem Zweige der Wissenschaft. Grössere Werke: *Vorläufige Anzeige meiner Beobachtungen von den wahren Geschlechtstheilen der Moose und ihrer Fortpflanzung durch Saamen* (1779), *Fundamentum historiae naturalis muscorum frondosorum, concernens eorum flores, fructus, seminalem propagationem . . . iconibus illustrata (1782/3), Theoria generationis et fructificationis plantarum cryptogamicarum dissertatio* (1784), *Sammlung meiner zerstreuten Abhandlungen* (1793/7). Nach seinem Tode erschien: *Species muscorum frondosorum descriptae* (1801).

Hefty, Julius, Sportschriftsteller, geb. 1888 in Pozsony, absolvierte die Budapester philosoph. Fakultät und wirkt derzeit als Professor der höheren Handelsschule in Késmárk. Er publizierte zahlreiche Fachaufsätze in den tourist. Revuen Ungarns und Österreichs, als deren Mitarbeiter er tätig ist. Selbständige Werke: A *térszini formák nevei a magyar népnyelvben* (Die Namen der topograph. Formen in der ungar. Volkssprache, 1912), *Skiführer für die Beler Kalkalpen* (1913), *Skiführer für die Umgebung Késmárks* (1913), *Skiführer für Ungarn* (1913), *Sziklamászó iskolák Budapest környékén* (Kletterschulen in der Umgebung von Budapest, 1913), *Tátra kalauz I.* (Führer durch die Hohe Tátra, Bd. I., 1914).

Hegedüs, Alexander, Politiker, geb. 22. Apr. 1847 in Kolozsvár, gest. 28. Dez. 1906 in Budapest, absolvierte die jurid. Studien in Budapest, wo er als Universitätshörer bei der *Budapesti Szemle* (Budapester Revue) journalistisch tätig war. Bald zählte der begabte Jurist zu den geschätztesten Journalisten der Hauptstadt, so dass er 1868 an der Seite Jókais zum Hauptmitarbeiter des vornehmen Tageblattes *Hon* berufen wurde. Hier vertiefte er seine finanziellen Kenntnisse. 1875 wurde H. zum ersten Male in das ungar. Parlament als Abgeordneter entsendet und entfaltete auf finanzpolit. Gebiete eine hervorragende Tätigkeit, der er auch seine 1899 erfolgte Ernennung zum Handelsminister Ungarns zu verdanken hatte. Er schrieb zahlreiche umfassende Studien über Finanzfragen, die Valutaregulierung, die Bankfrage, die Zucker- und Spiritussteuer u. s. w. Selbständige Werke: *Közhasznú ismeretek* (Gemeinnützige Kenntnisse, 1870), A *baloldal törekvése* (Die Bestrebungen der Linken, 1872), *Tiz év az osztrák bank történetéből* (Zehn Jahre aus der Geschichte der österr

Hegedüs Ármin

építész

MDK

Zsolnay főbb épületkerámiai munkái 1910-től a dévai szinház; a bpéi Palace Hotel külső diszei /J a k a b D./; alföldi Takarékpénztár Debrecen/ Vágó J./ ; Belvárosi Takarék, Bp. erkélymellvéd,Főbejárat és nagyterem diszei /Schmal H./; A pöstyéni Zöldfa-szálló és fürdő medencediszei eozinkutja és külső majolikái/ B ő h m H e n r i k és H e g e d ü s Á r m i n / 1 9 1 1 .

40.o.

NIKELSZKY GÉZA:A Zsolnay-gyár müvészete.
Pécs. 1959.

Hegedüs Ármin MDK

Központi Tanácsháza./Városház u. 9-11/.
Alapkövét Fortunato prati és Hölbling tette le 1716-ban.
Anton Erhardt Martinelli bécsi épitész terve szerint készült 1727-35 között.
A főhomlokzaton kisebb átalakitásokat végzett Hegedüs Ármin, 1899.
Helyreállitotta 1949-ben Gerő László.
Repr. 237. kép.
A templomteret részben helyreállitotta Rados Jenő 1951-ben.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
131-132. l.

MDK

Hegedüs Ármin építész

Magyar V: A Gellért rkp müv.kiképzésének pályaterve. Épitő Ipar Épitő Müv. 1951, ápr. 15. 61-62 l.

MDK

Helyreállitották a Gallért-szálló főkupoláját

Hegedüs Ármin müépitész

Népszava, 1958. máj. 8.

MDK

Hegedűs Ármin (építész)

A Szent Gellért fürdő tervezője.
A tanács, mint külön műszaki tanácsadót, meghívta a ~~[illegible]~~ hullamfürdő építésével és a szálloda e~~[illegible]~~meletére tervezett ráépítéssel kapcsolatos munkálatokhoz.
A Szent Gellért-fürdő újabb építkezései
Városi Szemle, Bp. 1926. 734 l.

FŐHOMLOKZAT.

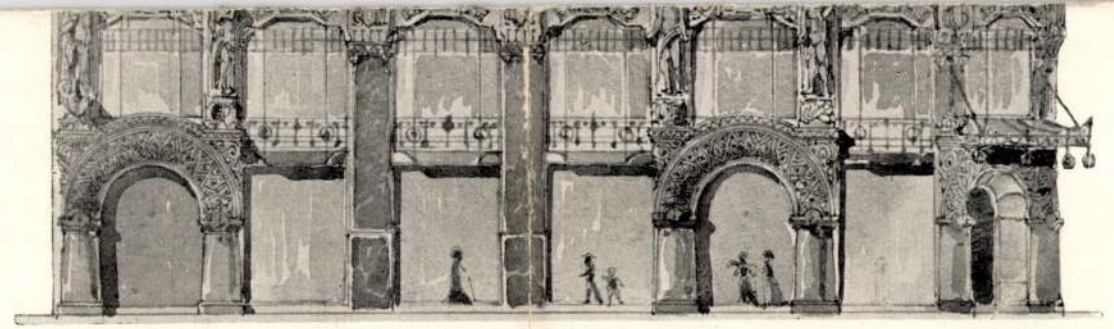

FŐHOMLOKZAT.

JELIGE : ERZSÉBETTÉR.

HEGEDÜS ÁRMIN, BUDAPEST.

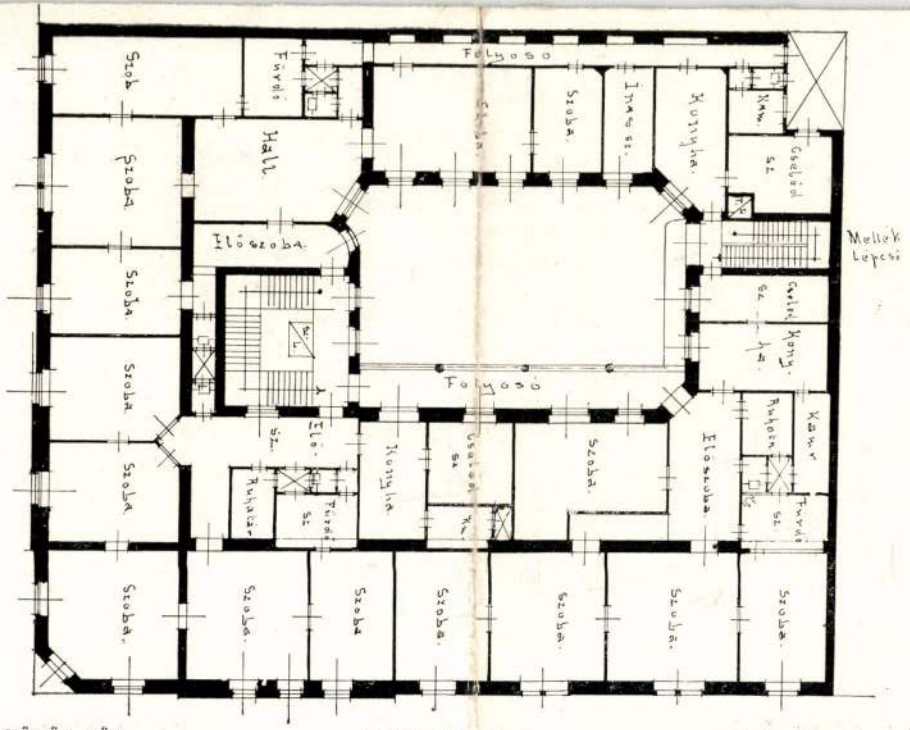

JELIGE: VÖRÖS KÖR. I. EM. ALAPRAJZ. BALÁZS ERNŐ, BUDAPEST.

fordít

Mocsonyi beépítés tervpályázatán
részt vett, de nem kapott díjat

Magyar Építőművészet
1907. július VII. sz. 34. l.

HEGEDÜS Ármin épitész [Szécsény, 1869.X.5.-Bp.,1945.VII.2.]

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 40-42.p. és ill.

HEGEDÜS Ármin építész

Böhm Henrikkel közösirodája 1896-tól

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 39.p.

Hegedüs Arnu

vöd

Epitő Spar. 1907. 57. l. 67 l.
(A budapesti dobutcai kapekkel.
elemi iskola.)

mérnök Budapest fővárosnál. fenti serve
szerint épültek.

Hegedüs Armin

a szakszfőr. mérnöki
hivatalban
epitesz, főr. mérnök

Erod

Épitő Ipar. 1907. 360. e
(A budapesti Rudas- és
a Sárosfürdő között levő
terület rendezése)
kapjel.

..... *műhely.*

főnökség!

.....hó.....n történő kifize-

.....indokából személyesen meg nem

.....szamu.....

n.

vi ..... hó.....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Hegedüs Ármin

épitész

Gentmüeml

65. l.

Hegedüs Arnim

építész

Gellért fürdő

irod
2

Gárdonyi Albert dr.

Ötven esztendő Buda-
pest nékes fővárus
történetéből.

Bp. 1925.

122. l.

művészetében ott él az antik örökség s mégsem tudják magukévá tenni. Mindaddig, amíg a kor szelleme, az átvevő népek lelki habitusa nem volt alkalmas az ókori művészet befogadására, parlagon heverő, fel nem ismert kultúrkincs az antik világ művészeti öröksége.

A kora középkor művészetében, mely sok vonatkozásában zárt, arisztokratikus és udvari kultúra, megvolt a lehetősége annak, hogy a történelem erőit ideig-óráig háttérbe szorítva, egy hatalmas egyéniség akarata új életre hívja az ókori világ művészetét. Ily kísérlet, mint Nagy Károly reneszánsza, a történelem első tudatos «reneszánsza», eleve halálra volt ítélve, nemcsak, mert az uralkodó személyéhez volt kötve, vagy mert egy kisebb, udvari réteg hordozta, hanem, mert a frank—germán faj, minden vágyakozása ellenére, teljesen alkalmatlan volt, még századok múlva is az antik világ szellemének átérzésére, művészetének megértésére és saját egyéniségéhez való alakítására.

Hegedüs Arnim

és Böhm Henrik

cid

Budapesti Autonom Orthodox Izraelita Chevra Kadisa II emeletes szanatoriuma és gyógyintézete –

Terverték fentiek.

Épitő Ipar — Épitő Művészet. 1929. 23. l.

(Magánépítési engedélyek –)

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

31 nap **OKTÓBER** 42. hét

0 árnap		B. Ferenc *Gedeon*
1 létfő		Piacidia *Brigitta*
2 edd		Miksa *Miksa*
3 zerda		Ede *Kálmán*
4 ütörtök		Kalliszt *Helén*
5 éntek		Teréz *Teréz*
6 ombat		Gál *Gál*

1308. THE ROYAL UNIVERSAL FAMI
London, 1780. — 2 Bände mit Kup

1309. OVÁLIS DOMBORMŰ, fehér márv
Ovales Relief, weisser Marmor, de
XVIII. Jh.

1310. HOSSZÚKÁS TÁLKA, békateknő l
Lackdekor. XIX. Jh.

1311. KRAKKÓI NAPTÁR, aranydiszü b
Kalender, in goldgezierten Lederein

1312. TAJTÉKPIPA, testén három harcol
pfeife, mit drei Kriegerfiguren und S

1313. KÉT GYERMEKALAK, két működ
figuren. Kunststein. XIX. Jh.

1314. KÉT NAGY OLTÁRGYERTYATA
Zwei grosse Altarleuchter, Holz, ges

1315. MÁRVÁNYDOMBORMŰ, ovális ala
relief, oval, mit dem Kopf einer jung

1316. MAGDOLNA, szinezett faszobor áll
Holzfigur, stehend. Süddeutsch, E.

és fehér márvány. Dárius perzsa király mellképével. Fekete
Medaillon, grauer und weisser Marmor, mit dem Bildnis des
ı Holzrahmen. XVIII. Jh.

e fakeretben. XIX. sz. — Drei Miniaturbilder, in schwarzen

A, fára festve, aranyozott keretben. XIX. sz. e. — Bildnis
gemalt, in vergoldetem Rahmen. Anf. XIX. Jh.

l. Holland, XIX. sz. — Holzkiste, mit Kupferverkleidung.

— Schirmbehälter, Kupfer. XIX. Jh.

, XIX. sz. — Rundes Lackgestell. Wien, XIX. Jh.

ıkk. Bécs, XIX. sz. — Lackgestell, Eisen und Lack. Wien,

, aranylakkdisszel. Japán, XIX. sz. — Zigarrenetui, Schild-
IX. Jh.

va, 4 kötet. — Illustriert, 4 Bände.

ohn Gilbert illusztrációival. 4 kötet. — Mit Illustrationen

Hegelius Arnim

von Jakob Daniels: Die Geheimschrift Edmund Leskiners. A Magyar. 1930. 8-9. sz.

2457 246 p

Szerkesztik: **Szokolay Béla** és **Dr. Szász Béla.**
A kiadásért felel: **Szokolay Béla**, Budapest, VIII., József-utca 53.

Rábaközi Nyomda és Lapkiadó Vállalat, Sopron.

A magyarság az új Nagyromániában. *Zathureczky Gyula dr.* ... 164
Szeged fontosabb városépítési kérdései. *Pálfy-Budinszky Endre dr.* 172
BESZÁMOLÓ 190
Kozocsa Sándor dr.: Az irodalmi szellem élete. — *Ifj. Gallus Sándor dr.:* Apollo. — *Bencsik Gábor:* Az aláaknázott Európa. — *Szent-Iványi Béla dr.:* Magyar kulturmozgalmak és intézmények Németországban. — *Szokolay Béla:* A magyar művészet válsága. — *Illésy Péter:* Őstehetségek.

Hegedűs Ármin

épitész

Vül. 1869. Szécsény

l.

Ki-Kicsoda?

307. l.

NYOMTATVÁNY

Budapest

úrnak

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI
ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT
és
A MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

tisztelettel meghívja

L. VAN PUYVELDE

a belga művészeti múzeumok igazgatójának,
liègei egyetemi tanárnak

folyó hó 28-án (csütörtökön) délután $^{1}/_{2}$6 órakor
a Magyar Tudományos Akadémia előadótermében

Rubens et l'influence italienne

címmel tartandó előadására.

(Vetített képekkel)

GEREVICH TIBOR
az Orsz. Magy. Régészeti és
Művészettört. Társulat elnöke

FABINYI TIHAMÉR
a Magyar-Olasz Társaság
elnöke

Hegedüs Armin

épitéz

geb. 1869 absolvierte die technischen Studien und ist seither in Budapest tätig. Sein Werk sind die Pläne und Ausführungen mehrerer Schulgebäude, Privatpalais, des Pöstyener Irmabades, des Budapester Gellertbades (letzteres im Vereine mit Arthur Sebestyén und Isidor Sterk)

Krück I. 472. l.

Schedius Lajos II. 134.

Hegedüs Árnis

épitész

Élet.

l.

Váljubal. 146. R.

1929

M 167. VII. 36. (51133)

/arje artikel är försedd med utförliga litteraturuppgifter.
ıtt denna publikation kommer att räknas till ett av de
äro efterlängtade av var och en, som önskar att, sa
med problemen. Utgivarens omsorger och förläggarens
ro värda erkännande.

e einer großen Anzahl von Mitarbeitern, der hervor-
ses große Nachschlagewerk vom Stapel gelaufen. Dieser
ich die oft gebrauchte Phrase anwenden, daß das Werk
seum und für jeden Kunsthistoriker wird das Buch zu
ie große Sorgfalt fest, die sowohl auf einen knappen,
chtum an wirklich aufschlußreichen Illustrationen ver-
ch und die technische Ausführung einwandfrei. Unter
rschienenen Heften müssen genannt werden: „Abend-
Georg Stuhlfauth, „Adam und Eva" von Leonie Reygers.
Ortwin Rave und Ernst Herbert Lehmann beleuchtet.
Karl Eberlein über den Akt. Guido Schönbergers aus-
mit nicht weniger als 30 Bildern illustriert. Wolfgang
Weiter finden wir Aufsätze über die Allegorie, über
rlichen literarischen Angaben versehen. Ein Blick auf
daß diese Publikation zu einem der bedeutendsten
nenden Lieferungen werden von jedem verlangt werden,
ı Vermögen liegt, auf den Grund zu gehen wünscht.
Verlegers, in der jetzigen Zeit ein solches Werk heraus-

Hegedüs Arnim

épitéz

l.

Ujv. MtsL 354. l.

A Műemlékek Ors

Budapest, VI.,

..... szám.

.....

.....

Hivatalból

műemléki ügyben

portómentes.

M.D.K.

Hegedüs Ármin, építész

és Böhm tervei szerint épült III. ker. Hunor-utcai szfőv. kislakásos bérház-komplexum baloldali hátsó épületét hőrli a lap egy fényképpel

Vállalkozók Lapja, Bp. 1928. XLIX. évf.

ápr. 25. sz. III. old.

Hegedüs Ármin MDK

Zsolnaynak az első világháboru alatt készült épületkerámiai munkai küzt van a Gellért-fürdő thermálmedencéinek falburkolata, ülőpadjai, pilonok, kutak /Ligeti szobraival/ vizköpők, párkányok. A munkálatok 1917-ig ~~xxx~~ tartottak H e g e d ü s Á r m i n , S t a e r k és S e b e s t y é n tervei alapján.

41.o.

- 6

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete. Pécs. 1959.

Hegedüs Árum

építész

lásd

A Pesti Varoshára

1935. 10. 7. 9. l.

nepekkel

5.

Hazai Bank
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Vaterländische Bank
ACTIENGESELLSCHAFT

Banque de la Patrie
SOCIÉTÉ ANONYME

Sürgönycim: — Telegramm-Adresse
HAZAIBANK.

Telefon (számok / Nummern
61—01, 61—02, 61—03, 61—04, 61—21, 61—22.
Interurban-telefon: B—41.

Nagyságos .....

Folyó hó .....

szerencsénk értesiteni, hogy b. szá

500.000.- ..... koron

pénztárunknál lefizetett össze

HB (Levelezés 6) 1923 V. 20000 db — A rota 4086 d

Hegedüs Arnim
építész

l.

A Pesti Városhaza
1938. 7. n. 5. l.

BUDA

FRANKLIN

MAGYAR IRODALMI INT

(Egyetem-u

Hepen Spanyolországban ... 4
tője. *Monleon* R. festménye után ... 4
Cordova. *Pittner* R. rajza ... 4
A «Delicias» korzó a Montpensier-kastélylyal Sevillában. *Vágner* Sándor rajza 4
Vaspálya a Sierra-Nevadában ... 4
Granada az Alhambrával és a Sierra-Nevadával ... 5
Khartum, egyiptomi Szudán fővárosa és környéke ... 8
Tiroli képek az Arlberg- és Brenner vaspályákról: Trient, a Bos-di-Trentóról nézve. — Arco, a Garda-tó mellett. — Landeck, az arlbergi vasút mentén. — Wiesberg vára és a Trisanna-híd. — Az Arlberg-alagút nyílása St.-Antonnál. — Langen, az Arlberg-alagút nyugoti nyilásánál.— Sparchen-szoros Kufstein mellett 11
Az afrikai Kongo-államból: Halászmadár. — «Vízi kutya». — Cobus Antilope. - Galléros varjak a parton, Banana mellett. — Leopoldville kikötője ... 11
Embei főnök. — Hyphaene pálma. — Tyúk-ketrecz. — Falu Bolobo mellett. — Galago maki ... 12
Az angol-orosz viszály Közép-Ázsiában: Lasgiri «ments-vár» Khorasszan perzsa határán. — Herát, nyugati Afghanisztán főhelye. — Persa a Kisil-bas törzsből, Pesaverből. — Tatár eredetű afghán, a Dahzungi-hazara törzsből. — Afghán hegylakó, Kunari Bedsach. — Afghán hegylakó, Kamil-Pir-Baba. — A «Bungra» vagy vadsáncz Bala-Murghábban ... 12
A Csendes-oczeán szigeteiről: A «szellem lakása» Viti Leon szigetén. — Új-guineai benszülöttek által készített lándsák, buzogányok, más egyéb tárgyak és a nagy hajó. — Duk-duk tánczosok Új-Britanniában ... 13
A Szentföldről: Jeruzsálem az olajfák hegyéről. — A Mózes-források. — A Hydron völgye ... 14
Hugo Viktor dolgozó szobája ... 22
Hugo Viktor lakháza Párisban ... 22
A Pantheon, hova Hugo Viktort temették 24
Kain állítólagos sírja az afghán határon. Az ulukbabai síremlék belseje. — Uluk-Baba, az állítólagos síremlék ... 30
A new-yorki új szabadságszobor egy részlete 30
Egyiptomi mumiák. — A II. Ramses mumiáján talált virágfüzér. — Az I. Amenhotep mumiáján talált virágfüzér. — Amenhotep múmiája. — Virágfüzérekkel restaurált múmia ... 31
Cyklon keletkezése az észak-ame... hegység La Vetta szorosában
Az új csillag ...

V. Népviselet, genre

Négertipusok Közép-Afrikában ... tozat) ...
Hazatérés a vásárból. *Jankó* J...
A pusztán. *Vágner* Sándor rajza
Ibaka, Bolobo királya ...
Nguvi, mpandai főnök ...
Benszülött Manyangából ...
Képek Spanyolországból: Spanyok táncza. — Szivarkészítő szevillai dohánygyárban ...
Vasárnap délután. *Roskovits* Ig...
Rácz Pali ...
Főnök Nguvi-Mpandából ...
Indiai lovas katonák mulatsága mellett ...
Hunyadmegyei oláhok a Zsil... Rajzolta *Bitzó* Géza ...
Balatoni halász nagygazda. *He*... rajza ...
Savoyard fiu ...
Ménes a rónaságon ...
Keletruméliai bivalyfogat ...
Egy angol nőtudor ...
Képek a bolgár földről: Vízhord... fiában. — Szófiai úrhölgy. paraszt. — Bolgár parasztassz...
Szerb kovácsműhely ...
Görög kávéház Pyräusban ...
«Javíthatlanok» a lipótvári fegyen... képcsarnokából ...
Egy bolgár parasztház belseje
A skutari-i vár fokán ...
Szerb disznópásztor Nis vidéké... Czelesztin rajza ...
Temlomból jövők karácsony ... *Dörre* T. rajza ...
Török kút Nisben. *Pállya* Czeles...
Mohamedán czigányok táncza... *Pállya* Czelesztin rajza ...

VI. Időszerü illusztrá...

Harczi tüntetés Antananarivóba... gaszkárban (8 kép) ...
Csatározás Ras-Allulah abessin... és a Beni-Amer törzs közt ...

(Hegedüs Árum)

épitett cikke

l.

A Pesti Városháza

1938. 9. 4. 10-11. l.

ter, valamint *Szendy* Károly polgármester is állandóan érdeklődött.

AZ ELŐADÓK ÉS A TISZTIKAR

A kongresszus előadói között *öt fővárosi tisztviselő* szerepelt: dr. *Budó* Jusztin, főlevéltárnok, dr. *Dávid* Antal, a Fővárosi Könyvtár h. igazgatója, dr. *Drescher* Pál főkönyvtáros, dr. *Kelényi* B. Ottó, a Fővárosi Könyvtár budapesti gyüjteményének vezetője és dr. *Kovács* Lajos allevéltárnok.

A kongresszus elnöke: dr. *Fitz* József, a szakosztályok elnökei: dr. *Herzog* József, az Országos Levéltár főigazgatója, dr. *Enyvvári* Jenő, a Fővárosi Nyilvános Könyvtár igazgatója és dr. *Nyireő* István voltak. Az előkészitő bizottság dr. *Ányos* Lajos, az Országos Levéltár főlevéltárnoka és dr. *Drescher* Pál, a Fővárosi Nyilvános Könyvtár főkönyvtárosa elnöklete alatt készitette elő a magyar kulturfölény fegyvertárosainak első nagy találkozóját. A kongresszus titkári teendőit dr. *Moravek* Endre és dr. *Szilágyi* Lóránd látták el, a

foglalkozott
dőkkel, az
szükségesség
számára val
Utána dr.
véltárnok ta
helyezése" c
tisztviselő u
noki pályája
véltárban te
ban bemuta
cióval is —
véltárvédelm
módozatait.

Október 3-
menti Muze
nöklete alatt
totta meg „
és a tudomá
előadáscsop
dr. *Kelényi*
történeti ku

kal. A leg-
ruár 3-án
5 február
ot mértek.
ja.
sten 1910-
tt.
a fővárosi
odalom és
06-ban 102
t művelői
lajdonosok
-as évben
ezeknek a

zassági hir
endőrségen
özött *1935-*
szerepelt.

A főváros parkfejlesztésére vonatkozóan is érdekes adatokat tudunk meg. Budapest legnagyobb uj parkja a Lipótvárosi park, 34.860 négyzetméternyi területtel.

A *párbajláz* növekedésére jellemző, hogy 1934-ben 30 párbajügy szerepelt az ember élete és testi épsége elleni cselekmények között, a következő évben pedig már 48 volt ezeknek a száma.

A Postatakarékpénztárnál és a 12 legnagyobb pesti pénzintézetnél a betétek 1934-től 1935-ig *64 millió pengővel növekedtek.*

A zálogházakban is fellendült a forgalom. Az elzálogositott tárgyak száma 1934-ben 2,403.543 volt, a következő évben pedig már 2,720.350.

A „betétek" tehát itt is növekedtek.

Jenő főpolgármester

H e g e d ü s Á r m i n
építész

Budai Napló. 1931.febr.28. (Nehéz probléma a Gellérthegy.)

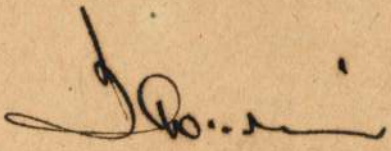

		Kikiáltási ár pengőben
	2—4. sz., 1910. 4. sz., 1912. 2. sz., 1914. 2. sz., 1928. 3—4. sz. Fűzve.	40.—
2074.	VAUBAN, De l'attaque et de la defense des places. A la Haye, Pierre de Hondt. 1737. 4r., bőrkts. 35 drb kihajtható rézm. melléklettel .	11.—
2075.	VÖRÖSMARTY MIHÁLY, Minden munkái. Rendezte: GYULAI PÁL. Pest, Ráth. 1864. 8r., 12 kötet 11 fvksben	10.—
2076.	—, Minden munkái. Rendezte GYULAI PÁL. Pest, Ráth, 1864. 8r., 12 kötet 8 kötetbe kötve, fvktsek. TELJES KIADÁS	10.—
2077.	WALTER, ANTONIUS, Osculum Christianum, oder seligmachender Christen Kuss... Stettin, 1610. — Dazugebunden: THRENI ECCLESIAE IOACHIMICAE. Eine Klagpredigt über dem unversehenen und unzeitigen absterben der Röm. Key. May. Maximiliani des andern. Nürnberg, 1576. — Leichtpredigt über Maximiliani des anderen Grossmächtigsten... Römischen Keysers, Absterben und Begrabnuss... Prag, 1576. Mit dem Sarge Kaysers Max. in Holzschnitt. GODDICUS, SIMON, Meditatio mortis, tis, oder churfürstliche Brandenburgische Leicht-	

Hegedüs Ármin és

ad Böhm Henrik

Enyedi Béla dr:

Az Általános Fogyasztási Szövetkezet bérháza - [a Mária Terézia - téren].

Tér és Forma 1930.

532 - 540 l. Képekkel.

JEGYZETEK

Tervezték fentiek

4

lovať na lane. Jednoducho – zabávali sa ...

VRCHOLOM VÝSTAVY bola však nepochybne Galileova veža. Od „pravekého" prízemia a „starovekého" prvého poschodia až po vrchol v makro- a mikrokozme – všade bolo čo obdivovať (ale aj s čím sa pohrať). Pretože nielen slovo a fotografia, ale predovšetkým predmety, prístroje, prosto názornosť dominovali tejto výstave. Všetko sa dalo, ba bolo treba ohmatať, vyskúšať, uviesť do chodu. A tak v expozícii „Aký temný bol stredovek" (s podtitulom „Obdobie tichých revolúcií") sa návštevník oboznámi so vznikom trojpoľného systému, zdokonalením vojenstva, gotickým umením a architektúrou, ale aj s hranicou inkvizície či najdômyselnejšími systémami kladiek, kladkostrojov, naklonených rovín, ktorých účinnosť si mohol každý skontrolovať osobne.

ZÁUJEMCA MAL MOŽNOSŤ prebehnúť (alebo postáť) pri expozíciách, ako „Medicína prvkov a štiav", „Veda sa stáva praxou", „O kameni mudrcov", „Existuje prázdny priestor?" atď. A pod touto kopou prístrojov a dokladov, dokumentujúcich tajomstvá a možnosti ľudského poznania rezonovali drevené podlahy, ktoré mäkko vibrovali pod nohami početných návštevníkov.

HEUREKA – AKO VÝSTAVA – sa stala minulosťou (aspoň dočasne). Už sa však prihlásil prvý záujemca – nemecká obec Kölleda, ktorá chce zlepšiť svoju neutešenú hospodársku situáciu tým, že z Heureky, (ale aj jej nemenej úspešnej predchodkyne Phänomeny, venovanej tajomstvám prírody) vytvorí stálu turistickú atrakciu. Heuréka – ako prejav radosti z víťazstva nad neznámom však zostáva.

Repro z publikácie „Kleiner Führer durch die Heureka".

Kinematografické divadlo v Piešťanoch

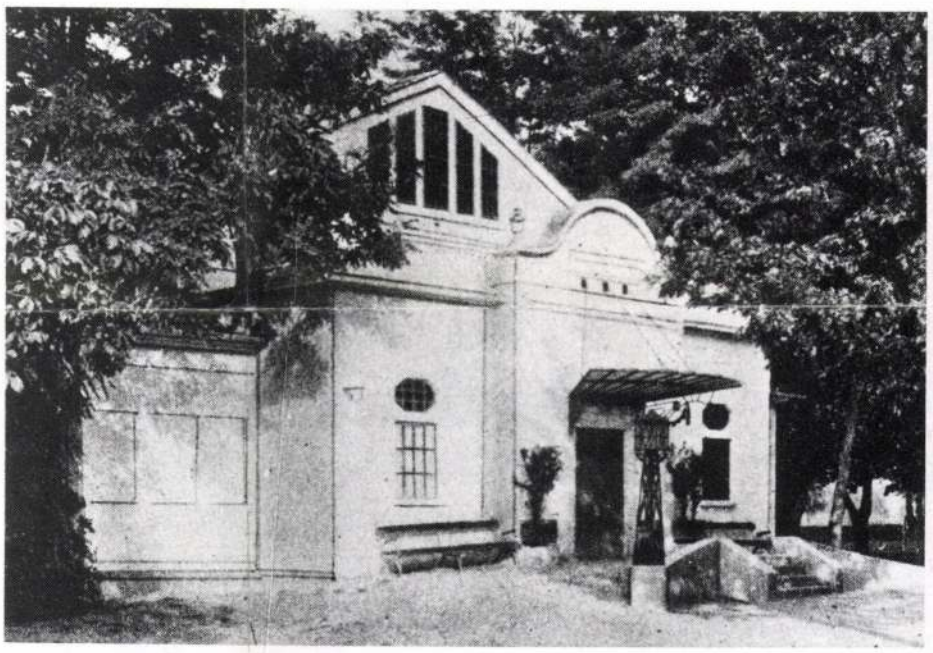

MÁLO ČASU, ani nie celé desaťročie, bolo dožičené secesii v Piešťanoch, aby tam zakotvila, rozvinula sa a kulminovala. Iba jediný tvorivý kolektív, sformovaný rovno na prelome storočí, bol pripravený na životnú šancu a dokázal prevteliť priaznivé miestne podmienky do fenoménu, ktorý sa stal pojmom. Architekti Henrik Böhm a Ármin Hegedűs, popri niekoľkých nesecesných stavbách, naprojektovali a v Piešťanoch realizovali monumentálny kúpeľný komplex Thermia Palace a Irma (1910 až 1912), hotel Lipa (1912), vilu Alexander (1912) a balneozariadenie Pro patria (1916). Úvodom k tomuto radu secesne poňatých objektov však bola pozoruhodná prestavba neveľkého kúpeľného divadla pochádzajúceho z prvej polovice poslednej dekády minulého storočia, ktorú uskutočnili v roku 1909. Až do požiaru v auguste roku 1963 budova plnila úspešne obe predestinované funkcie – divadla i kina.

NIE CELKOM NEOPODSTATNENÁ DOMNIENKA o podmienenosti získania súhlasu vyššej moci na výstavbu nového Domu umenia bezalternatívnosťou možnosti hrať v meste divadlo ovplyvnila rozhodnutie, aby objekt poškodený požiarom miesto obnovy asanovali. Tak sa i stalo a odvtedy je uvoľnený pozemok opäť súčasťou parku.

PRI POKUSE O POROVNANIE malého secesného divadielka vybaveného jediným balkónom so slávnymi mnohoetážovými scénami, ktoré secesia odkázala veľkým svetovým mestám, sa núka paralela vzťahu jazvečíka s bernardínom. Súvislosť je zakódovaná kdesi hlboko v ich podstate. Takisto malé i veľké formy majú svoje poslanie i svoj podiel na pestrosti sveta.

FENOMÉN svojráznej böhmovsko-hegedűsovskej secesie patrí k špecifikám Piešťan. Ide o skutočnosť, ku ktorej nemožno už nič pôvodného pridať, ale z ktorej možno činmi analogickými so zbúraním divadla urobiť prchavý prelud. Skúsenosti nás učia, že takéto nebezpečenstvo nie je nikdy úplne zažehnané. Dokonca aj rôzne modernizačné aktivity môžu napáchať dosť zla – tak sa stalo svojho času v interiéri Thermie, ale zďaleka nie iba tam. Je úlohou rozumu vyvodzovať ponaučenia z nadobudnutých poznatkov.

Ľubomír Mrňa

Johnsonovo múzeum umenia v Ithake

PAVEL LIZOŇ

INFORMÁCIE. Prijímame a odovzdávame ich od narodenia, potrebujeme ich. V Spojených štátoch môže byť prvým zdrojom informácií telefónny zoznam, predovšetkým reklamná časť, tzv. „Yellow Pages". Dočítate sa nielen, kde si dať opraviť auto, kde je najbližší kostol vášho vierovyznania, kto vám poskytne právnu pomoc, ale aj to, ktoré divadlá, kiná, galérie a múzeá sa uchádzajú o priazeň návštevníkov.

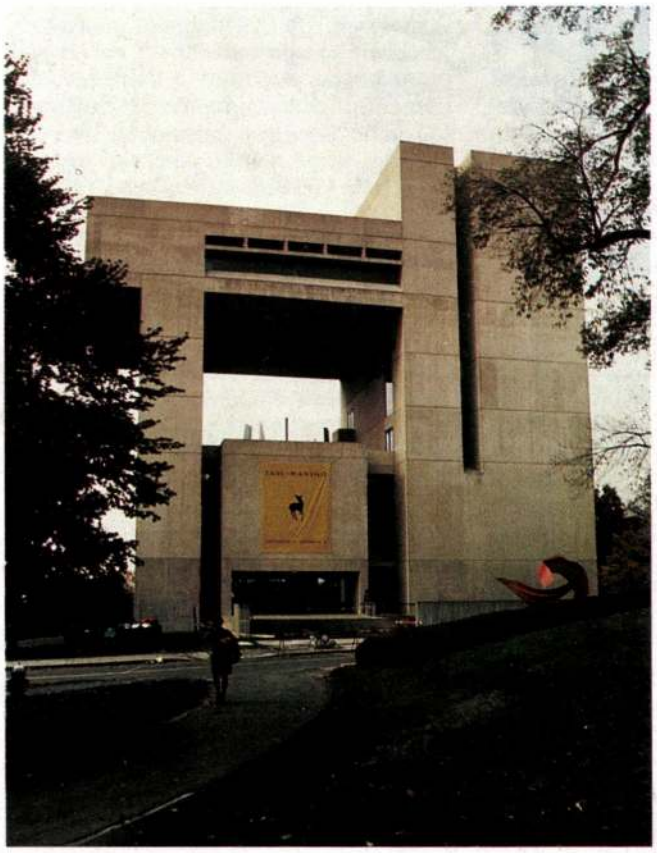

1

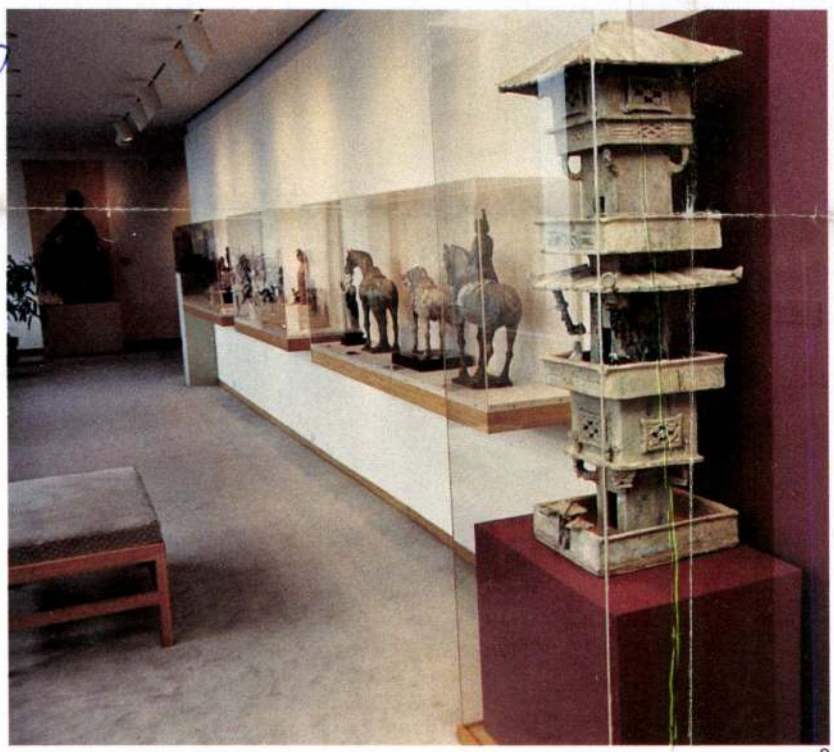

2

3

REPRO: M. ČERVEŇANSKÝ

NA POL CESTE Z NEW YORKU do Buffala a na Niagarské vodopády leží v oblasti jazier Finger Lakes, ktoré ako obrovský buldozér vyhĺbil na svojom putovaní kontinentálny ľadovec, tridsaťtisícová Ithaca. Okolitej prírode, nevysokými zalesnenými kopcami trocha pripomínajúcej Slovensko, dominuje voda – jazerá, riečky v hlbokých tiesňavách, prudko sa valiace nespočetnými vodopádmi, v zime zasa hrubá vrstva snehu. Mesto je centrom okresu Tompkins, pomenovaného podľa niekdajšieho guvernéra a viceprezidenta Spojených štátov D. D. Tompkinsa. Pre Európana je nezvyčajné, ak mestá, budovy, múzeá pomerne často nesú mená osôb. Aby sa vaše meno objavilo na priečelí budovy, či aspoň v názve výstavnej sály galérie, nemusíte byť politik a známa osobnosť. Stačí, ak máte dosť peňazí a venujete ich na verejnú či súkromnú stavbu alebo múzeu odkážete svoju zbierku. Nezabudnite však aj na písomné ocenenie svojej dobročinnosti, aby ste ju mohli zohľadniť v daňovom priznaní.

PRVÍ OSADNÍCI SA USADILI v osemdesiatych rokoch 18. storočia, po vytlačení pôvodných indiánskych kmeňov, pri jazere Cayuga, tam, kde je dnes centrum Ithaky. Otvorenie školy a založenie novín v prvých rokoch 19. storočia predznamenali, že Ithaka bude mestom kultúry a vzdelávania. Jednou z najdôležitejších postáv v dejinách mesta je Ezra Cornell,

1

Piešťanská secesná architektúra

ĽUBOMÍR MRŇA

NOVEMBROVÁ JESEŇ ROKU 1989 poodchýlila dvere k dovtedy nedostupným alebo iba obťažne dostupným pôvabom zahraničného sveta a tak v opojení voľnosťou cestovania obdivujeme Rím i Rimini, Bern a podaktorí i Bermudy či čokoľvek iné. Náš človek sa rovnako úprimne čuduje pyramídam ako výkladu viedenského zlatníckeho obchodu, jeho skúsenosti sa postupne množia a zrazu s prekvapujúcou sebaistotou svetobežníka zisťuje, že už videl to i ono a môže teda porovnávať. Povedzme trebárs taký Badgastein s Piešťanmi. Skutočne môže porovnávať?

Čo vlastne vie našinec o – či už domnele alebo naozaj svetoznámych – najväčších slovenských kúpeľoch? Až na dajaké výnimky v tom lepšom prípade najčastejšie iba to, čo si dokázal zapamätať z obsahu párstránkového reklamného prospektu – spravidla nie viac, ako že sa tam lieči reuma, dna či ischias. To, samozrejme, nie je ani zďaleka všetko, čo patrí

2

❶ *Thermia Palace (1910–1912) čelná fasáda.*
❷ *Komplex Thermia Palace (v pozadí) a Irma (1910–1912).*

alebo umeleckohistorický aspekt, ale je potrebné rešpektovať aj nároky investora na opätovné funkčné využitie osvetľovacieho telesa. Z týchto dôvodov sa lustre uvedú do funkčného stavu a niektoré sekundárne zásahy sa odstránia, napr. na plynovom lustri a bočných plynových svietidlách odstránia ramená pridané pri elektrifikácii a na pôvodné ramená upevnia tienidlá, ktoré tvarovo zodpovedajú pôvodným plynovým. Elektrifikáciu všetkých lustrov je však potrebné zachovať (pravdaže s jej súčasným modernizovaním v súlade s platnými ČSN), vzhľadom na to, že lustre budú po zreštaurovaní opätovne umiestené do Grassalkovichovho paláca, kde budú tvoriť nielen súčasť dobového interiéru, ale budú slúžiť aj ako osvetľovacie telesá.

Jednou zo zaujímavých problematík, s ktorou sa pri reštaurovaní kovových artefaktov pracovníci odborného ateliéru stretávajú, je reštaurovanie, prípadne rekonštrukcia pôvodnej polychrómie. V minulom období prevládal pri reštaurovaní kovových artefaktov, najmä mreží, vývesných štítov a brán, mylný názor, vyplývajúci z puristických trendov 19. storočia, že kov, najmä železo, má vyznieť v pôvodnej prírodnej čiernej farebnosti. Pri reštaurovaní siedmich kovových mreží zo zbierok Slovenského technického múzea v Košiciach, ktoré sa uskutočnilo v roku 1983, bola dôsledne rešpektovaná pôvodná, i keď fragmentálne zachovaná farebnosť, sekundárne pozmenená čiernymi nátermi, ktorú zistili pri reštaurátorskom prieskume. Na základe výsledkov prieskumu bolo možné prinavrátiť pamiatkam pôvodný výtvarno-estetický vzhľad, ktorý kládol dôraz na farebné vyznenie jednotlivých častí mreží a vývesných štítov. Polychrómia v minulosti nemala iba výtvarný účinok, nebola iba umeleckým dotvorením, ale slúžila aj ako významný protikorózny konzervačný prostriedok.

Určitou atypickou reštaurátorskou akciou bolo reštaurovanie celoplátových dverí z bardejovskej radnice v roku 1990. Na týchto dverách bola na reverznej strane zachovaná pôvodná olejomaľba niekoľkokrát sekundárne premaľovaná. Centrálny motív predstavuje postava anjela s roztiahnutými krídlami, pridržujúceho erbový dvojštít oválneho tvaru, s lemovaním rozvinutého akantu do volút. V náročnom reštaurátorskom procese bolo potrebné najprv ochrániť maľbu pred poškodením počas záchranných konzervátorských prác, ktoré bolo nutné vykonať na kovovej podložke. Z maľby boli odstránené stmavnuté laky a premaľby. Podkorodovaná maľba bola ošetrená tanínom. Maľba sa fixovala a bola vykonaná sceľujúca retuš zachovaných častí originálnej polychrómie s následnou konzervačnou úpravou.

V náročnom procese záchrany pamiatok je každý úspešný reštaurátorský zásah podmienený stavom, v akom sa pamiatka dostane do odborných rúk reštaurátora. Kovové artefakty sú veľakrát v takom havarijnom stave, že ich jednotlivé časti už úplne strácajú hmotnú podstatu, čo býva spôsobené rozsiahlou koróziou (s týmto sme sa napríklad stretli pri reštaurovaní kovových lucerien a kovového zábradlia z balustrády Grassalkovichovho paláca v Bratislave). Zásluhu na tom má nielen príliš agresívne ovzdušie, ale aj rozsiahle neodborné „údržbárske" zásahy. Takýto stav pamiatky potom nastoluje problém nahradenia jednotlivých už nereštaurovateľných častí, príp. celkov, novými rekonštruovanými časťami, ktoré rešpektujú pôvodný materiál, vzhľad, tvar a povrchovú úpravu originálu.

Odbornými reštaurátorskými zásahmi uskutočnenými v súlade so spracovanými návrhmi na reštaurovanie pamiatky sa snažíme zachrániť pre nasledujúce generácie bohaté kultúrne dedičstvo majstrov kováčov, zlatníkov, cínarov a zbrojárov.

3

4

❶ *Plynový, sekundárne elektrifikovaný luster z Grassalkovichovho paláca v Bratislave.*
❷ *Kovové dvere z radnice v Bardejove (reverzná strana).*
❸ *Kovový rám oltárneho obrazu v kláštornom kostole v Kláštore pod Znievom, stav po reštaurovaní.*
❹ *Kovová konzola s rekonštruovanou pôvodnou polychrómiou. Zo zbierok Slovenského technického múzea v Košiciach. Stav po reštaurovaní.*

FOTO: ARCHÍV ŠRA BRATISLAVA

k špecifiku Piešťan. V popredí záujmu a obdivu návštevníkov zo zahraničia, ktorí nemusia byť práve pacientmi, je piešťanská secesná architektúra. Jej kvalita i množstvo príkladov takýto záujem plne oprávňuje.

Secesia alebo Jugendstil či l'art nouveau je posledný syntetický sloh, ktorý na prelome XIX. a XX. storočia dokázal na širokom území aspoň na krátku dobu integrovať všetky výtvarné odvetvia. Rafinované tvarovanie architektonických foriem je sprevádzané rozmanitými sochárskymi, maliarskymi, štukatérskymi, sklárskymi, kovotepeckými, kováčskymi doplnkami. Častým výtvarným elementom je dekoratívne písmo, ktoré vnímame ako takmer neodmysliteľnú súčasť fasád a stien secesných architektúr. Plastiky, obrazy, vitráže, mreže, obklady, markízy, zrkadlá, lustre a mozaikové dlažby – všetko je zladené do jednotného názoru, z ktorého sa nevymyká ani reklamný štít alebo obyčajná firemná tabuľa holiča či kaderníka. Mimochodom vlajúce vlasy, rovnako ako charakteristický rastlinný ornament a samozrejme, malebne sa vlniaca premenlivo široká „dymová krivka", patria medzi znakové prejavy secesie.

Zhodou okolností, ku ktorým patrila povzbudivá prosperita kúpeľov a šťastná spolupráca dvojice tvorivých architektov H. Bőhma a Á. Hegedűsa, v rozmedzí rokov 1910 – 1916 vznikol na piešťanskom Kúpeľnom ostrove komplex Thermia Palace – Irma a invenčné balneoterapeutické zariadenie Pro patria; vo vlastnom meste, ktoré vtedy ešte ani mestom nebolo, postavili „kinematografické divadlo" (1909), hotel Lipa (1912) a vilu Alexander (1912).

Secesná architektúra sa v Piešťanoch začala uplatňovať výstavbou dnes už neexistujúceho „kinematografického divadla", ktoré v rokoch 1909 až 1964 – kedy za záhadných okolností vyhorelo a bolo asanované – slúžilo súbežne ako divadlo i kino. Pár nevýrazných fotografií, ktoré len skromne dokumentujú príslušnosť k secesii a hmlistá spomienka na červený plyš interiéru patrí k tomu málu, čo z tejto architektúry zostalo. Zdá sa však, že divadlo dostatočne presvedčilo miestnych stavebníkov o schopnostiach autorského tandemu, takže im ochotne zverili do rúk výstavbu ďalších stavieb. Je takmer neuveriteľné, že tri roky stačili na to, aby štyri náročné objekty mohli začať slúžiť svojmu účelu. V Thermii, Lipe a Alexandrovi pribudlo okolo 300 lôžok a nové kúpeľné zariadenie Irma bolo pripravené pojať takto zvýšený počet pacientov. Piešťanská secesia je rozhodne povšimnutiahodná aj zo stránky rýchlosti projektovej prípravy a tobôž rýchlosti výstavby.

Komplex Thermia Palace – Irma (1910–1912) poskytol kúpeľnej klientele všestrannú starostlivosť – od vyšetrenia, cez ubytovanie, stravovanie, kultúru a rôzne drobné služby až po kúpeľnú liečbu – všetko pod jednou strechou. Bolo to v tom čase prvé zariadenie svojho druhu v Piešťanoch a až dodnes zostalo špičkovým zariadením. K súboru patrila záhrada nesúca taktiež pečať secesného slohového cítenia.

Balneokomplex Thermie a Irmy zostal v mnohom neprekonaným vzorom integrovaného kúpeľného zariadenia až dodnes. Práve na ňom, azda výraznejšie než na iných dielach architektov Bőhma a Hegedűsa, sa dajú

4

5

3

❸ *Kúpeľný dom Irma (1910–1912).*
❹ *Thermia Palace – detail stožiaru osvetlenia pred hlavným vchodom.*
❺ *Hotel Lipa (1912).*

sledovať svojské tvorivé postupy tejto autorskej dvojice; dá sa postrehnúť ich zmysel pre technickú a prevádzkovú stránku architektúry. Pre autorov bolo príznačné vypracovávanie množstva variantných návrhov, pedantne vykreslených do všetkých podrobností, z ktorých si človek môže utvoriť predstavu, ako by budovy mohli vyzerať, keby neboli bývali uplatnili práve ten variant, ktorý realizovali. Tak ako sa dochovali variantné návrhy exteriérovej podoby Thermie, tak existuje aj neuskutočnený návrh spojenia balneoterapeutického zariadenia Irma s veľkolepým palmáriom. Práve tento návrh, ktorý reagoval na príležitosť čo najplnšej valorizácie daru termálnej vody je jedným z dokladov schopnosti oboch architektov postrehnúť a zúročiť konkrétne predpoklady. V danom riešení teplom z prírodného zdroja mienili vykurovať atraktívny skleník, v realizovaných objektoch nezabudli nechať nainštalovať porcelánové radiátory, v ktorých zlúčili estetiku, hygienu a prevádzkovú ekonómiu do systémového celku.

Dnes už v Thermii niet porcelánových radiátorov, všeličo užitočné doslúžilo a z rozličných dôvodov sa neobnovilo. V šesťdesiatych rokoch podľahla modernizačnému ošiaľu časť pôvodného interiéru, niet secesného mobiliáru, zotreli sa charakteristické znaky secesnej záhrady. Ani nie tak dlho po skončení výstavby boli narušené originálne proporcie Irmy nadstavbou určitých partií prvého poschodia. Zo striech Pro patrie zmizol trávnatý príkrov, ktorý bol nielen funkčne účelné a ekonomicky prezieravé, ale, so zreteľom na vnímateľnosť vejárového pôdorysu z vtáčej perspektívy i esteticky najzrelšie riešenie. Napriek všetkým zmenám si podstata piešťanskej secesie dokázala uchovať príťažlivosť pre zasvätených a náročných zahraničných návštevníkov Piešťan.

Tím odborníkov, ktorý sa sformoval okolo dvoch vedúcich osobností bol schopný s dokonalou virtuozitou navrhnúť a vykonať požadované umelecké, umeleckoremeselné, ale aj zložité technické práce. Z početných výtvarných diel spoluvytvárajúcich účinok piešťanských secesných architektúr je, azda, najpopulárnejšia maľovaná výplň v nadpraží jedných dverí jedálne v Thermii. Táto vzácna supraporta, ktorá je dielom českého secesného maliara svetového mena Alfonza Muchu, bola vytvorená síce až v roku 1932, ale integrovala sa do interiéru s takou presvedčivosťou, ako keby k nemu patrila odjakživa. Z obdivovaných pozoruhodností technickej povahy spomenieme kupolu s rozponom 21 metrov nad bahniskom kúpeľného objektu Irma. Veľkosťou dosahuje iba polovicu rozponu slávnej michelangelovskej kupoly chrámu sv. Petra, pod ktorou každý slušný návštevník Ríma stojí v pokore, ale dvojvrstvová železobetónová škrupina, rovnako ako verejnosťou nepostrehnuteľné založenie stien bahniska na drevených pilotách zarazených do bahnitého podlažia, si určite zaslúži uznanie. Autorom odvážneho statického riešenia bol profesor A. von Kovács Sebestény.

8

9

6 7

❻ *Thermia Palace – dnešný stav jedálne.*
❼ *Thermia Palace – vitráž v priestore schodiska (okolo r. 1912, nezistený autor).*
❽ *Thermia Palace – schodisko.*
❾ *Thermia Palace – dvere spojovacej chodby s balneoterapeutickým zariadením Irma.*

10

Fenomén piešťanskej secesie neprestáva byť predmetom záujmu. Patrí k hodnotám Piešťan rovnako ako tamojšie prírodné liečivé zdroje a rozsiahle parky. Je zrejmé a konečne i pochopiteľné, že najviac priťahuje pozornosť cudzincov, zatiaľ čo domáca verejnosť obdivuje zas to, čo majú v cudzine.

11

10 *Obraz od Alfonza Muchu v jedálni Thermia Palace (1932).*
11 *Thermia Palace – firemná tabuľa kaderníctva.*
12 *Vila Alexander (1910 – 1912).*

FOTO: J. SLÁMA
K. MRŇA

12

Na tému galérie

Od konštituovania prvej galérie na Slovensku uplynulo už vyše štyridsať rokov – ako prvá bola roku 1949 založená Slovenská národná galéria. V priebehu uplynulých štyroch desaťročí sa sieť galérií podstatne rozšírila. Možno povedať, že teritoriálne pomerne ucelene pokryla takmer celé Slovensko. Vo väčších kultúrnych centrách i v menších mestských konglomerátoch vznikali postupne reprezentatívne kultúrne inštitúcie, ktoré systematicky informujú o výtvarnom dianí, rozširujú poznatky o súčasnom i minulom umeleckom vývoji. Prostredníctvom akvizičnej činnosti zhromažďujú a uchovávajú kultúrne dedičstvo pre nasledujúce generácie. (V súčasnosti evidujeme na Slovensku 18 galérií, pričom máme na mysli galérie v tradičnom a klasickom zmysle slova a s takými diferencovanými funkciami ako sme uviedli, a nie predajné galérie, ktorých prioritnou úlohou je obchod s umením.)

Obrysy našich vedomostí o zameraní a charaktere jednotlivých galerijných inštitúcií na Slovensku sú však často len útržkovité a hmlisté. Preto sa redakcia nášho časopisu rozhodla upriamiť svoju pozornosť i na túto problematiku a prostredníctvom pravidelne publikovaných krátkych medailónov venovaných postupne jednotlivým slovenským galériam, upozorniť na umelecké bohatstvo v nich skryté, nájsť spoločné, ale najmä zdôrazniť špecifické črty, ktoré z nich robia špecializované a nezastupiteľné kultúrne zariadenia orientujúce sa na výskum a prezentáciu diferencovaných umeleckohistorických období a výtvarných disciplín.

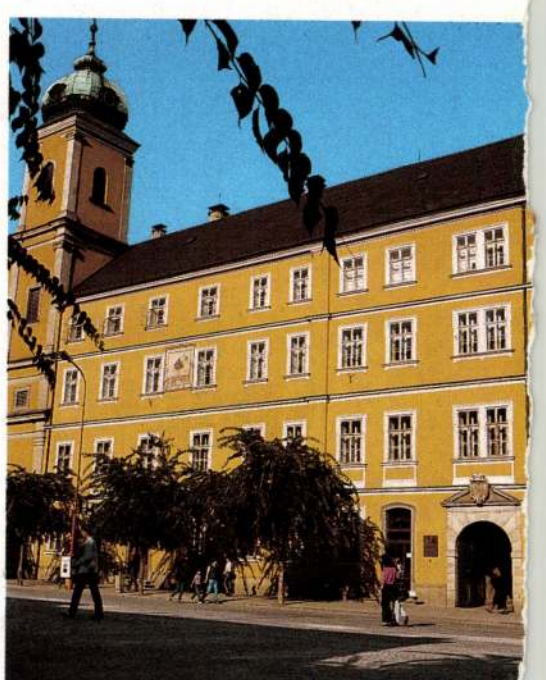

1

Hegedüs Árnus ajutor

130 éve született Hegedűs Ármin

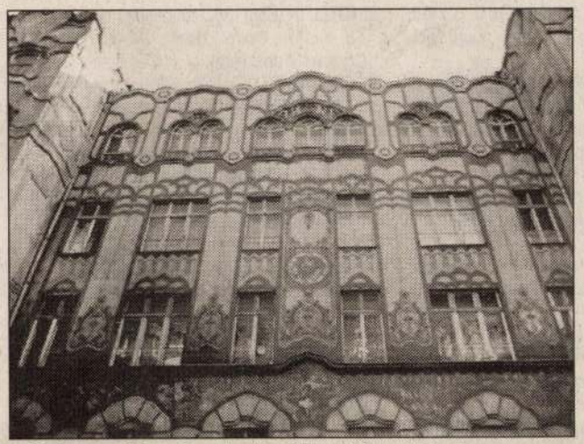

A Dob utca 85. szám alatt található elemi iskola
FORRÁS: A SZÁZADFORDULÓ MAGYAR ÉPÍTÉSZETE CÍMŰ KÖNYV

Az iskola homlokzatának mozaikrészlete –, Vajda Zsigmond munkája

„Török, szerencséje örök!" – ez volt a szlogenje a híres Török és Társa Bankháznak, mely a Szervita – ma Martinelli – tér 3. alatt 1906-ban Hegedűs Árminnal és Böhm Henrikkel építtette meg új székházát a Belvárosban. Mert már korábban is e helyütt „ment jól" a főként osztálysorsjeggyel foglalkozó cégnek – de még a régi, kétemeletes Nedelkoházban, amit egy egyszerű építőmester, Johann Wagner épített a múlt századelőn. Nevezetes ház volt az is, mert abban működött a régi, a híres Kis Pipa vendéglő. Törzsvendégei közé számított Ady és Krúdy is, csak hát ők sokfelé vittek „stammtischt" – törzsasztalt. De Mikszáth, Vahot, Vajda János, Tisza Kálmán és Wekerle Sándor, no meg olyan párizsiak is, mint Leo Delibes, Jules Massanet vagy bizonyos Lesseps Ferdinand is, aki a Szuezi-csatorna sikere után a Panamába belebukott.

A Török bankház építése körül adódott kisebb botrány 1905-ben. A keskeny telekre a bank tervpályázatot írt ki, amelynek első díját Kármán Géza Aladár és Ullmann Gyula építész nyerte el, mégis a megosztott második díjas Böhm–Hegedűs páros építette meg a házat. Azaz Böhm tervezte az alaprajzokat, mint mindig, és Hegedűs felelt a részletekért, valamint ő tárgyalt. Magát az építkezést Lenner Gyula vezette. A házra méltán rá-

Hegedűs Ármin

illik a Budapest legszebb bankja jelző, mert korát megelőzően modern üvegfala – ma úgy mondjuk, függönyfala – volt, mely fölött a romfalon a magyar történelem apoteózisa csillog: Róth Miksa üvegmozaikja. Ennek főalakja Magyarország Nagyasszonya, Patrona Hungariae, körülötte Hunyadit, Rákóczit és Deák Ferencet vélem felismerni, amint egy szimbolikus napkelte-glória fényében ünneplik a trónon ülő allegorikus figurát, és talán a soha addig nem volt gazdasági csodát. Róth mozaikjain és üvegablakain sokszor elismétli ezt a tudattalan és tanult ikonográfiai szókincset, így akkor talán még mindenki érthette ezt a sokáig talminak titulált, valójában gazdag képnyelvet.

A plasztikákat Ney Simon készítette, kissé párizsias ízléssel. Az egykor az oromfal tetején álló két atlasz és velük a földgömb a második világháborúban lezuhant a Szervita térre. Az osztálysorsjátékban ott van a sors is... De az imént nem arra a botrányra gondoltam, hogy mint annyi más egykorú épületplasztika, ez is végleg eltűnt – hanem a vádra, miszerint Hegedűs Ármin a főváros kötelékében álló építész volt, jó kapcsolati tőkével. Neki jutott a Kerepesi temető rendezési és krematóriumterve. De több iskola is, valamint az egykori Károly-kaszárnyából az ő tervei alapján alakult ki a mai Városháza. Igazi összművészeti főműve azonban az egykori Sáros-fürdő helyén 1909-ben Sebestyén Artúrral és Sterk Izidorral közösen megpályázott és 1918-ra felépített Gellért Szálló és Fürdő.

Sokoldalú tehetség volt, aki ifjúkorától gyarapított igényes magyar népművészeti gyűjteményében gyönyörködött, alkotásaiban mégis inkább a francia ízű szecesszió felé vonzódott. 1869. október 5-én Szécsényben született, 1891-ben a Budapesti Műegyetemen szerzett oklevelet, 1945-ben Pesten halt meg. Méltatlanul elfeledett, jeles építészünk.

Szegő György

MEGÁLLÓ

Polgárháború

Ragyog az őszi napban a város, fémesen csillog a Duna, a szél előzékenyen kifújja egy órácskára a gomolygó szmogot a házak fölül, és néha csak nevetünk a boldogságtól, ahogy a meseszerű, giccses, szívet melengető panorámát nézzük. Tényleg, milyen szép is Budapest. A lepusztulás és a lepusztulás megállításának igyekezete, a sok kopott ház, az elképesztően gazdag homlokzatok, a hajdan komolyan vett erőfeszítés, hogy elődeink várost faragjanak egy porfészekből. Sugárutacskák, portálok, megtervezett utcaképek – a folyton sóvárgott nagyvilágiság. Mindez együtt mélyen szerethető ebben a városban.

Jön egy turista, felmászik a Gellért-hegyre, onnan lenéz a hidakra, lesétál a hegyről, elmegy a vásárcsarnokba, ott rámosolyog egy kofa – és szerelembe esik Budapesttel. Hogy milyen kedves ez a város, hogy emberszabásúak az emberek, és milyen üdítően hiányoznak a városból a sci-fi elemek. Elmegy a turista, szívében tombol a forró lelkesedés, és azt hiszi, hogy még soha nem látott ennél kellemesebb, emberléptékűbb várost.

Budapest csábítóan csillog, teszi-veszi magát, miközben lakói csendes elszántsággal, fogvicsorogva, lassan egymás torkának esnek. Budapest a túlérett gyümölcs. Kívül még ép, vonzó, feszesen csillog a héja, de belül kásás rothadás, erjedő, ehetetlen hús. Ennek a városnak a polgárai utálják egymást. Nem, kedves polgártársaim, a dzsungelharc nem New Yorkban, nem Tokióban folyik, hanem ragyogó fővárosunkban. Mosolygó kis gyilkosok vagyunk mindannyian, akikből, úgy tűnik, végképp kiveszett a részvét egymás iránt, hogy a szeretetről már ne is beszéljek.

Napjaink figyelmetlenségből, apró gonoszságokból, önzésekből és a többiek elleni merényletekből állnak. Útjában vagyunk egymásnak, és ezt őrjöngve, dühösen vesszük tudomásul mindennap. Csúcsforgalom hömpölyög, de lazán, egyetlen rossz gondolat nélkül leállítjuk autónkat a külső sávban, kitesszük a vészvillogót, és hosszasan beszélgetünk egy ismerősünkkel. A forgalom megtorpan, percek alatt óriási dugó alakul ki, de mi tudomást sem veszünk róla.

Nyitunk egy vendéglőt a Márvány utca végén, mellénk szegődik a szerencse, népszerűek leszünk, dőlnek a vendégek, parkolóról nem gondoskodunk, nem a mi dolgunk. Ezért aztán esténként gyakorlatilag egyetlen szűk kis folyosón lehet kievickélni az Alkotás utcára. Gond nélkül parkol mindenki járdán, kereszteződésben, kanyarban.

Az eladó üvölt a boltban, a pincér elénk vágja az étlapot, a sofőr lazán kidobja az autóból a csikket, mi visszaüvöltünk, dühöngünk, infarktust kapunk, felgyógyulunk, de már nem nagyon akarunk élni, mert nem látjuk értelmét.

Úgy tűnik, örökre elfelejtettük, mi a szolidaritás és mi az önfegyelem. Káromkodunk, köpködünk, gyalázkodunk. Gyűlöljük egymást. Budapest csodaszép.

Rottenbiller

Kápolna a Dél-pesti Kórházban

Újabb kórházi kápolna terve körvonalazódik a fővárosban. Az elképzelések szerint a XX. kerületben, a Jahn Ferenc (Dél-pesti) Kórház belső udvarában 2000 májusára készülne el az ökumenikus kápolna.

A vasárnapi istentisztelet jelenleg a kórház könyvtárszobájában zajlik, amely amellett, hogy nem egyházi célokra készült, olykor szűkös is, és csak a hét utolsó napján áll a hitélet rendelkezésére. A kezdeményezéshez *Hertelendi Péter,* a Pesterzsébeti Német Kisebbségi Önkormányzat elnöke megnyerte a kórház vezetőit, és a tulajdonos főváros is támogatja az ötletet.

A tervek szerint még az idén elkezdődik a kápolna építése, amelynek költsége nem éri el az ötmillió forintot. A kápolna adakozásból készülne el. A pesterzsébeti német kisebbségi képviselők egyévi tiszteletdíjukat ajánlották fel a célra.

L. K.

HANGVERSENYEK

BM DUNA-PALOTA (V., Zrínyi u. 5.) 6-a, 19 óra: BM Duna Szimfonikus Zenekar. Km.: Székely István (zongora), Vezényel: Deák András.

MATÁV ZENEHÁZ (IX., Páva u. 10–12.) 6-a, 19.30: Győri Filharmonikus Zenekar. Km.: Cseténi Gyula (fuvola). Vezényel: Medveczky Ádám.

MTA DÍSZTEREM (V., Roosevelt tér 9.) 7-e, 18 óra: Matáv Szimfonikus Zenekar. Km.: Pauk György (hegedű). Vezényel: Ligeti András.

NÁDOR TEREM (XIV., Ajtósi Dürer sor 39.) 5-e, 19.30.: Korunk Zenéje. Km.: Componensemble, Vezényel: Serei Zsolt.

ZENEAKADÉMIA (VI., Liszt Ferenc tér 8.) 5-e, 19.30: MÁV Szimfonikus Zenekar. Km.: Jandó Jenő (zongora). Vezényel: Rico Saccani. 6-a, 19.30: Matáv Szimfonikus Zenekar. Km.: Pauk György (hegedű). Vezényel: Ligeti András. 7-e, 19.30: az MRT Szimfonikus Zenekara és Énekkara. Km.: Chee Yun (USA) (hegedű). Vezényel: Krzysztof Penderecki.

TÁRLATOLGATÓ

ART CAFE (V., Vörösmarty tér 1.) Szabó Sipos Barnabás színművész Élet színterem című festménykiállítása.

BOD ÉVA KIÁLLÍTÓTERME (II., Bimbó út 72.) Kerámiaszobrok, mozaikasztalok, vázák.

BUDAPEST GALÉRIA KIÁLLÍTÓHÁZA (III., Lajos u. 158.) Frankl Aliona Angyali üzenet című kiállítása. Vincze Ildikó keramikusművész és Rudolf Mihály építész kiállítása.

BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM, VÁRMÚZEUM (Budavári Palota E épület) Buda középkori királyi várpalotája. Budapest a középkorban. Budapest az újkorban. Ősi népek, antik kultúrák – Budapest története az őskortól az avar kor végéig. Gótikus szobrok a budai királyi palotából. Búcsú a hangos XX. századtól. A kelták és Prága. Koronázások Pozsonyban.

BUDAPEST KIÁLLÍTÓTEREM (V., Szabadsajtó út 5.) Molnár László festőművész kiállítása.

DOROTTYA GALÉRIA (V., Dorottya u. 8.) Peter Sorel fotográfus kiállítása.

DUNA GALÉRIA (XIII., Pannónia u. 95.) Károlyi Ernő festőművész kiállítása.

ERDÉSZ GALÉRIA (Szentendre, Bercsényi u. 4.) Czóbel Béla és Modok Mária kiállítása.

ERNST MÚZEUM (VI., Nagymező u. 8.) Martyn Ferenc festőművész centenáriumi kiállítása.

ÉRI GALÉRIA (VII., Madách I. út 3.) Martyn Ferenc (1899–1986) emlékkiállítása.

FIATAL IPARMŰVÉSZEK STÚDIÓJA (V., Kálmán I. u. 16.) Gondán Gertrúd üvegtervező iparművész kiállítása.

FÖRDŐS MŰHELYGALÉRIA (III., Bécsi út 81.) Fürjes Dóra ötvösművész kiállítása.

FÜRDŐMÚZEUM (III., Flórián tér 3–5.) Aquincum légiótáborának az I–II. század fordulóján épült fürdője.

GALAMB GALÉRIA (V., Galamb u. 4.) Aba Novák Vilmos, és tanítványa, Pleidell János kiállítása.

HAAS GALÉRIA (V., Falk Miksa u. 13., magasföldszint 2.) XIX–XX. századi festmények és rajzok.

HADTÖRTÉNETI MÚZEUM (I., Tóth Árpád sétány 40.) A kézifegyverek története. Katonák, várak, fegyverek. Magyar Aero Múzeum – Oshawa, Ontario, Kanada. A Magyar Királyi Honvédség 1922–1945. Tizenhárom nap... 1956. október 23.–november 4. Fényesebb a láncnál a kard. A honi hadiipar évszázada. Miholcsa József szobrászművész kiállítása. Relikviák Amerikából – Szathmáry Lajos Kossuth-gyűjteménye. „Hegyivadász vagyok a Kárpátokban fenn..." – a Magyar Királyi Honvédségnél 1939 és 1945 között fennállott hegyi csapatokról rendezett kiállítás.

HEGYVIDÉKI KORTÁRS GALÉRIA (XII., Városmajor u. 16.) Félistenek és szörnyek – Veress Pál (1920–1999) festőművész fanyomatkollázsait bemutató kiállítása.

HOLDVILÁG KAMARASZÍNHÁZ (XVI., Ságvári u. 3.) Bánfalvy Ákos festményeit és Bánfalvy Veronika babáit bemutató kiállítás.

ILLÁRIUM MŰVÉSZETI GALÉRIA (VIII., Köztársaság tér 16.) Filp Csaba festőművész Enigma című kiállítása.

KASSÁK MÚZEUM (III., Fő tér 1.) Kassák Lajos irodalmi, képzőművészeti munkássága. Kassák Lajos könyv- és reklámművészete.

KEMPINSKI GALÉRIA (V., Erzsébet tér 7–8.) Cs. Pataj Mihály Alföldi tájak című kiállítása.

KÉVÉS STÚDIÓ GALÉRIA (VIII., Baross u. 131.) Volt egyszer egy Józsefvárosi Galéria – kortárs képzőművész-, építészkiállítás.

KORTÁRS MŰVÉSZETI MÚZEUM – LUDWIG MÚZEUM (I., Szent György tér 2.) Velencei Biennále magyar pavilon. Roman Ondák kiállítása. The Second (a másodperc/a második) – Időn alapuló művészet Hollandiából.

MADÁCH 5. GALÉRIA (VII., Madách I. út 5.) Rába Lilla Lélekrajzok című kiállítása.

MAGYAR FOTOGRÁFUSOK HÁZA – MAI MANÓ FOTÓGALÉRIA (VI., Nagymező u. 20.) Han Jangszu dél-koreai fotóművész Mester című kiállítása. Kalmár Lajos Szálirány című kiállítása. Gyulavári József kiállítása. Martina Angerer fotókiállítása. Sylvia Plachy Jelek és emlékek című kiállítása.

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA (Budavári Palota C épület) Középkori és reneszánsz kőtár. Gótikus faszobrok és táblaképek. Késő gótikus szárnyas oltárok. Reneszánsz és barokk művészet. Munkácsy Mihály és Paál László művészete. XIX. és XX. századi festészet és szobrászat. Habsburg nádori kripta. Székely Bertalan (1835–1910) kiállítása.

MIRÓ FOTÓGALÉRIA (VI., Teréz krt. 11–13.) Hock Bea és Brezina Zoltán Brooklyni reggeli című fotókiállítása.

MŰTEREM GALÉRIA (I., Úri u. 42.) Kornis György festőművész Bécsi évek című kiállítása.

MŰVÉSZETBARÁTOK GALÉRIÁJA (VII., István u. 42.) Fekete Mária festménykiállítása.

NAGY BALOGH JÁNOS KIÁLLÍTÓTEREM (XIX., Templom tér) Jakab Adél kiállítása.

NEW TIFFANY STYLE GALÉRIA (II., Szilágyi Erzsébet fasor 121. I. em.) Romhányi Anikó festőművész kiállítása.

NÉPRAJZI MÚZEUM (V., Kossuth tér 12.) A magyar nép hagyományos kultúrája. „Nem csak sastoll..." – Indián és eszkimó kézművestechnikák. Oláh László Olivér fotográfus Alkony délben című Dél-amerikai fotókiállítása. Kolumbia: arany és természet című kiállítás.

OSZTRÁK KULTURÁLIS INTÉZET (VI., Benczúr u. 16.) Art news – Britta Albegger, Catrin Bolt, Lisa Holzer, Anna Jermolaewa és Betty Wimmer kiállítása.

ÓBUDAI PINCEGALÉRIA (III., Fő tér 1.) Sebestyén Zoltán rajzai.

ÓBUDAI TÁRSASKÖR GALÉRIÁJA (III., Kiskorona u. 7.) Ferenczi Róbert installációja.

PATAKY GALÉRIA (X., Szent László tér 7–14.) Elter Istvánné, Pártosné Korom Ágnes, Vadas Andrásné festőművészek kiállítása. Ezredvég – Független Magyar Szalon.

PEPPINO GALÉRIA (Nagykovácsi, Kossuth L. u. 65.) Pelbárt Jenő festőművész A tenger színei című kiállítása.

POLGÁR GALÉRIA ÉS AUKCIÓS HÁZ (V., Váci u. 11/B) Csók István magángyűjteményekben.

RÁDAY GALÉRIA (IX., Ráday u. 8.) Gábor Jenő (1893–1968) A kubizmustól az absztraktig II. (1920–1968) című kiállítása.

RÁTKAI MÁRTON KLUB (VI., Városligeti fasor 38.) Kovács Zita fotókiállítása.

RÁTZ STÚDIÓ GALÉRIA (VII., Madách I. u. 3.) Haász István festőművész Róma című kiállítása.

RÉT GALÉRIA (XI., Törökugrató u. 9.) Hermann János fotó- és karikatúrakiállítása.

SAN MARCO GALÉRIA (III., San Marco u. 81.) Kirchmayer Károly szobrászművész és tanítványai: Benkőné Kovács Márta, Sonyákné Kovács Katalin festőművészek kiállítása.

SISSI GALÉRIA (XIV., Stefánia út 36.) Baráth Hajnal textilművész kiállítása.

STÚDIÓ GODOT GALÉRIA (VII., Madách út 8.) Szurcsik József A varázsló kertje című kiállítása.

SUN DAY UDVAR (V., Petőfi Sándor u. 5.) Wegenast Róbert festőművész-díszlettervező kiállítása.

SZENTENDREI RÉGI MŰVÉSZTELEPI GALÉRIA (Szentendre, Bogdányi u. 51.) Magyari Márton festőművész és Márkus Péter szobrászművész kiállítása.

SZINYEI SZALON (VI., Szinyei u. 2.) Károlyi Ernő festőművész A nyár emléke című kiállítása.

TÁRSALGÓ GALÉRIA (IV., Tavaszmező u. 6.) Tóth Elemér Imádott félelem – Csendes magány című kiállítása.

ÚJLIPÓTVÁROSI KLUB-GALÉRIA (XIII., Tátra u. 20/B) Debreczeni Zsófia festőművész kiállítása. Kiss György képzőművész kiállítása.

ÚJPEST GALÉRIA (IV., Árpád út 66.) Zománcok Kecskemétről.

ÚJSZECESSZIÓ GALÉRIA (IX., Ráday u. 14.) Diós Gabriella pályakezdő keramikus iparművész kiállítása.

VÁRMEGYE GALÉRIA (V., Vármegye u. 11.) Botár Edit festőművész Kolozsvár képekben című kiállítása.

VIGADÓ GALÉRIA (V., Vigadó tér 2.) Bolmányi Ferenc festőművész A kezdet és a vég című kiállítása. Sárosi Krisztina textiltervező és Máté András grafikus kiállítása.

VINTAGE GALÉRIA (V., Magyar u. 26.) Csontó Lajos Mindent értek, Apa! Című kiállítása.

VIRTUARTNET GALÉRIA (www.virtuartnet.hu) Kiállítás Konfár Gyula festményeiből. Halász Géza számítógépes grafikái, karikatúrái. Kozma István és Demény Miklós festményeinek tárlata. Járitz Józsa emlékkiállítása.

ZENIT GALÉRIA (VII., Rumbach Sebestyén u. 15/B) Szűcs Attila festőművész kiállítása.

PÓDIUM

ALMÁSSY TÉRI SZABADIDŐKÖZPONT (VII., Almássy tér 6.) 7-én 16 órától Elő-Tér Művészeti Iskola: Műélvezeti szeminárium – A sokarcú kultúra. 19 órától Somi Panni és a Sívasakti Kalánabda Táncszínház előadása.

BUDA STAGE – IBS (II., Tárogató út 2–4.) 6-án 19.30-tól Filmklub: Fejezetek a rock and roll misztérikus történetéből, 3. – Abba.

ERZSÉBET-LIGETI SZÍNHÁZ (XVI., Hunyadvár u. 43/C) 7-én 15 órától Kosztolányi Dezső: Édes Anna – a Kötelező Olvasmányok Színházának előadása.

FRANCIA INTÉZET (I., Fő u. 17.) 6-án 18 órától Catherine Horel Képek Budapest történetéből című előadása.

LENGYEL INTÉZET (VI., Nagymező u. 15.) 5-én 18 órától Pawel Huelle íróval Krzysztof Czyzewski beszélget.

MŰCSARNOK (XIV., Dózsa György út 37.) 5-én 17.30-tól Platinakristály és tengerörvény I. – Művészi törvényszerűségek kötött és szabad rendje reneszánsz, illetve barokk példák alapján. 6-án 18 órától a Buksz folyóirat estje. 7-én 18 órától Lettre-est: Frankfurti magyar írók.

RÁTKAI MÁRTON KLUB (VI., Városligeti fasor 38.) 7-én 18 órától Boldog születésnapot! – Szabó Éva vendége Bánsági Ildikó színművész.

STÚDIÓ „K" SZÍNHÁZ (IX., Mátyás u. 9.) 6-án 19.30-tól Élve-boncolás – Újdonság a könyvpiacon.

ÚJPEST SZÍNHÁZ (IV., Tavasz u. 4.) 6-án 19 órától Udvari páholy – J. M. Grawford – Emőd Tamás ötletéből írta Abai Pál és Gyökössy Zsolt.

BULI VAN

ALMÁSSY TÉRI SZABADIDŐKÖZPONT (VII., Almássy tér 6.) 6-án 17 órától Nosztalgia táncest.

FERENCVÁROSI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT (IX., Haller u. 27.) 6-án 18.30-tól Kolo Táncház.

FONÓ BUDAI ZENEKLUB (XI., Sztregova u. 3.) 6-án 20 órától Tükrös – magyar táncház. 7-én 20 órától Ghymes klub.

LONG JAZZ KLUB (VII., Dohány u. 22–24.) 5-én 22 órától Dániel Annah. 6-án 22 órától Pege Aladár. 7-én 22 órától Lukács Eszter Quartet.

OLD MAN'S MUSIC PUB (VII., Akácfa u. 13.) 5-én Török Ádám és a Mini. 6-án Tátrai–Mohai–Szappanos–Winchester–Borlai: Boom Boom. 7-én Besenyő Brass.

TRAFÓ – KORTÁRS MŰVÉSZETEK HÁZA (IX., Liliom u. 41.) 7-től 10-ig 20 órától Making New Waves – magyar–brit elektroakusztikus zenei fesztivál.

BUDAPESTI SZÍNHÁZMŰSOR

Bárka Színház: Cseresznyéskert (7). **Budapest Bábszínház:** Akár hiszed, akár nem... (3). Diótörő (6). **Budapesti Kamaraszínház Ericsson Stúdió:** India (7). **Budapesti Kamaraszínház Shure Stúdió:** Három magas nő (7.30). **Budapesti Operettszínház:** Hello, Dolly (7). **Játékszín:** Rejtélyes viszonyok (7). **Komédium:** A dizőz (7). **Lézerszínház:** Carmina Burana (7.30). **Operaház:** Borisz Godunov (6). **Merlin Színház:** Szókratész védőbeszéde (7.30). Vak meglátta, hogy kiugrott (7 – az Atlantis Színház előadása). **Nemzeti Színház:** Majomszínház (7). **Pesti Színház:** Itt, ott, amott... (7). **Radnóti Színház:** Anconai szerelmesek (7). **Ruttkai Éva Színház:** Nyilvános évadnyitó társulati ülés (5). **Szkéné Színház:** Népi rablét (8). **Térszínház:** Csongor és Tünde (7). **Thália Színház:** A köpönyeg (7.30). Hello, Dolly (7 – a Budapesti Operettszínház ea.). **Új Színház:** Egy őrült naplója (7). **Vígszínház:** Szent István körút 14. (7).

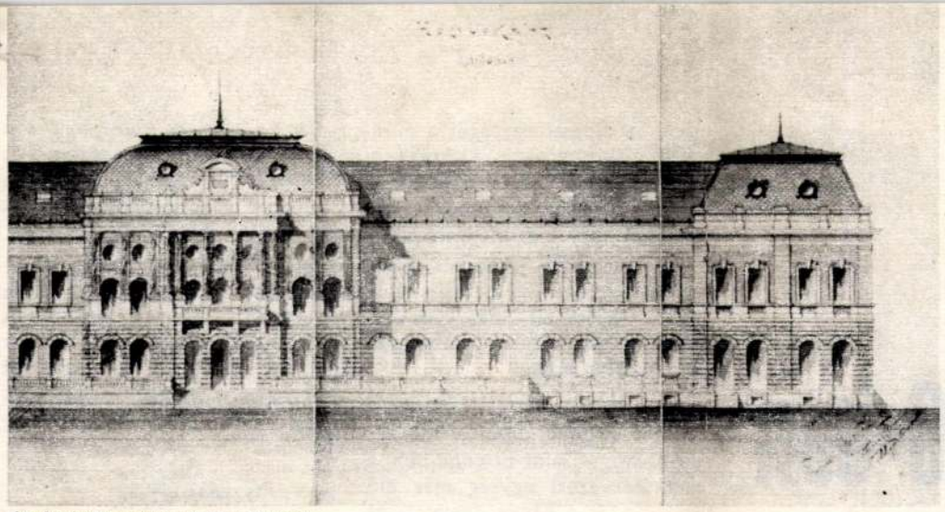

Az épület homlokzati terve (1902)

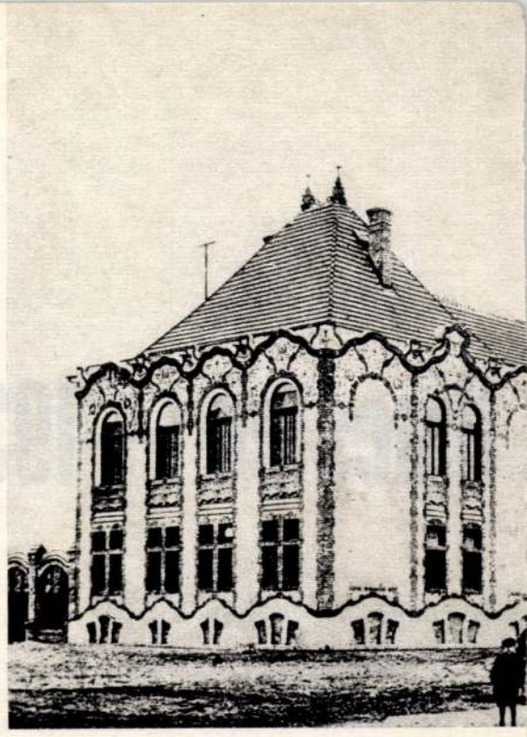

A községháza épülete a század elején

HEGEDÜS ÁRMIN

Bogyirka Emil

Budapest 1976 november

Községháza építés Erzsébetfalván

Neves szociológusunk és városkutatónk, *Erdei Ferenc* írja egyik könyvében: „... *a közigazgatási intézményeknek az épületei, különösen a városházák és a megyeházák a legszebb és a legrégibb műemlékei egy-egy mezővárosnak ... mindenütt ezek alkotják a városkép legvárosiasabb színfoltját*"; továbbá: „... *az igazgatási szerepek mind városiasságot jelentenek, ha nem is fűznek nagyobb vidéket a városhoz, hanem a várost magát egy-egy városi épülettel és egy-egy csoport városi népességgel gazdagítják.*"

Ezek a negyedszázada írt megállapítások jutottak eszünkbe, a Pesterzsébeti Múzeum gyűjteményének rendezése közben előkerült helytörténeti dokumentumot olvasva. Ámbár most nem mezővárosról lesz szó, hanem a főváros környékén akkoriban amerikai arányokban fejlődő településről. A mezővárosok kialakulása korábbi századokra nyúlik vissza, létalapjuk az árutermelés fejlődése, a szabad földhasználat, a szabad kereskedelem volt — ez utóbbi település létalapját viszont a főváros közelsége jelentette, a múlt század hetvenes éveitől kezdve. Az idézetre azonban a jelen esetben is hivatkozhatunk, amikor egy önálló települési adottsággal nem rendelkező, a fővárosból kirajzott munkásságot befogadó helység fejlődését követjük nyomon.

Az igazgatási, bírósági, pénzügyi funkciók megszerzése, a községháza mint városképi elem — ezek azok a kérdések, amelyekhez néhány adalékot kívánunk fűzni.

Pusztából külváros

A hajdani Erzsébetfalva, közismertebb néven Pesterzsébet, ma a főváros egyik legnagyobb kerületének része: Soroksárral együtt alkotja a XX. kerületet.

Erzsébetfalva azon Pestkörnyéki falvak sorába tartozott, amelyek a világvárossá fejlődő Budapest vonzási körébe kerülve, a múlt század végén páratlan gyorsasággal nőttek ki — szó szerint — a pusztából. Ennek az egykori Gubacs puszta helyén keletkezett településnek 1869-ben még csak 223 lakosa volt; tíz év múlva 1335 lakost, a századfordulón pedig már több mint 15 000 lakost számlált! Ez a rohamos növekedés a főváros különleges vonzerejének köszönhető, annak, hogy a közeli Budapest lett az ország gazdasági, közigazgatási, és kulturális központja. A századfordulótól kezdve Erzsébetfalva — a többi Pesthez csatolt községgel együtt — a főváros elővárosa lett.

A település közintézményeinek kialakulása nem tudott lépést tartani a népesség ilyen gyors növekedésével. Ennek egyik oka, hogy a községnek nem annyira a gazdasági szerepe, inkább a társadalmi súlya nőtt meg. A főváros nagyfokú iparosodása átterjedt a környező településekre, s többé-kevésbé bekapcsolta azokat saját gazdasági életébe. Az ipartelepekkel ellátott övezetet elsősorban Csepel, Kispest és Újpest alkotta. Erzsébetfalva főként azoknak a munkásoknak adott otthont, akik a közeli Soroksári úton gomba módra szaporodó üzemekben és a csepeli gyárakban dolgoztak. Nagyobb üzem itt nem létesült, tehát a község — a lakosság számához viszonyítva — nem rendelkezett tekintélyes adózó lakossággal, mint például a szomszédos Soroksár. A település vagyonosabb rétege néhány családból állt, akik a parcellázásokból, majd később a házbérekből szerezték kisebb-nagyobb vagyonukat. A község politikai és közigazgatási életében is ezek a családok játszottak irányító szerepet.

Járásbíróság, adóhivatal

Ami Erzsébetfalva múlt század végi közigazgatási viszonyait illeti: alapításától, 1870-től kezdve Soroksárhoz tartozott. 1874-ben elöljárósági kirendeltséget kapott. 1882-ben felépült az első községháza — közadakozásból — a Kossuth Lajos utcában (akkor Hitel Márton utca). Ma a Bagi Ilona Szakközépiskola áll a helyén. A millennium körüli években az épület már szűknek bizonyult. Ekkor már a több mint 10 000 lakosú község ügyeit kellett intézni ebben az épületben. A közigazgatási apparátust is növelni kellett. A századfordulón 12 tisztviselő foglalkozott a lakosság ügyeivel. 1899-ben például 40 230 ügyiratforgalmat jegyeztek fel. Az évben egy bérházban helyezték el a közigazgatási apparátust, amelyet a legvagyonosabb polgárok egyike, Suda János bocsátott a község rendelkezésére.

Közben az önállósulás igénye is egyre sűrűbben

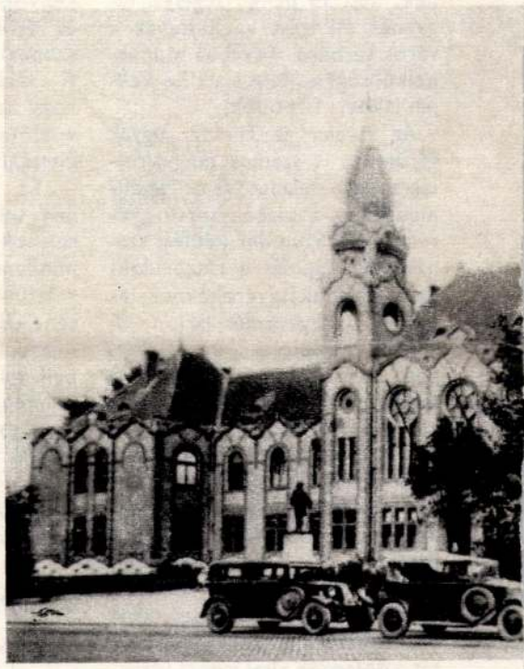

Az épület 1939-ből származó képeslapon ...

... és ma (A szerző felvétele és reprodukciói)

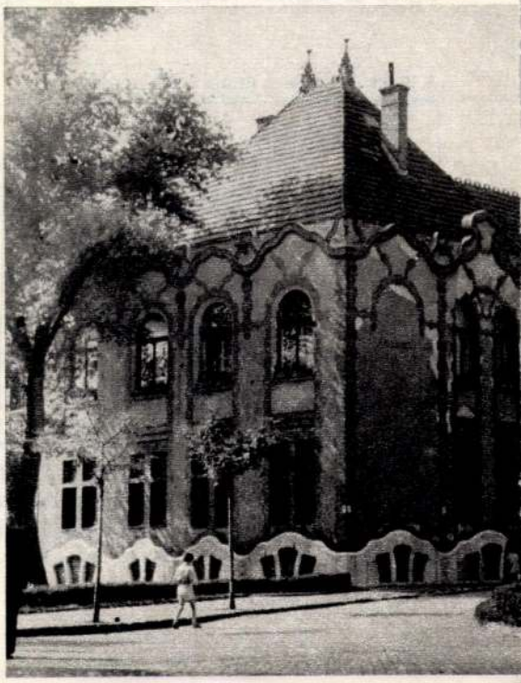

Újpesten — 1936-ban

A munkanélküliek számára munkaalkalmat, a szakmában szokásos béreket követel a Blokk programja. Addig is, amíg munkához juthatnak a munkanélküliek, heti 14 pengő segélyt, ingyenes étkezést kaphassanak a város terhére. Továbbá munkanélküliségük ideje alatt ne kelljen lakbért fizetniök.

Az iskolai és kórházi ügyek területén is számos megvalósításra váró feladat van. Tandíjmentesség a szegénysorsú gyerekeknek. Szünidei üdülés, szanatóriumi ápolás a rászorulóknak. A munkásgyerekeknek ingyenes gyógykezelés járjon. Új iskolák felépítése, új kórház, gondozó intézet és elsősegélynyújtó helyiségek létrehozása szükséges.

A városfejlesztési programpont kislakásépítő akciót, utcakövezést, közművesítést, parkokat, játszótereket, kötelező háztatarozást sürget. A közlekedés megjavítását, valamint „Az egészséget és tisztaságot veszélyeztető üzemek kitelepítését a dolgozók által lakott városrészekből."

Végül *a törvényhozásról* szóló fejezetben városi autonómiát, titkos és arányos választójogot követel a program. A képviselőtestületi tagság kizárólag egyenes (vagyis tiszta!), közvetlen és arányos választások alapján legyen betölthető. Az érdekképviseleti jelölést, a hivatali és örökös tagsági gyakorlatot azonnal meg kell szüntetni. A választóknak legyen joga, hogy az általuk választott képviselőtestületi tagot bármikor visszahívhassák.

„Ez az akcióprogram még nem teljes. Hiányzik belőle még sok-sok sérelem orvoslása. De mindenesetre alap, melynek keresztülvitele hatalmasat lendítene Újpest dolgozó népességének sorsán. Meg lehet és meg kell valósítani! Harcolunk érte minden erőnkkel! Aki azt akarja, hogy ez a program megvalósuljon, az támogasson bennünket a harcban és *szavazzon a Szocialista Munkásegység Blokk jelöltjeire!*"

A népfrontért, az egységért

A népfrontpolitika szellemében, annak mielőbbi létrehozásáért agitált a Választási Újság. A franciaországi Saint-Étienne város példájára hivatkozva sürgeti a magyarországi, pontosabban az újpesti egységet a munkások, kisiparosok, kiskereskedők között, hisz a francia város „nem sokban különbözik Újpesttől vagy más magyarországi ipari várostól". Ismerteti a választás eredményeit, majd a város vezetőinek intézkedéseit, amelyeket a népfront helyi győzelme után hoztak.

„A Népfront választási győzelme nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Saint-Étienne-ben a szakszervezeti egység már élő valóság, és a bánya, fegyver- és szalag-ipar munkásai egy-egy egységes szakszervezetben harcolnak követeléseikért, legszorosabb együttműködésben a dolgozó tömegek városi tanácsával."

Az újpesti szocialista egység megteremtése érdekében a Blokk képviselői tárgyalásokat kezdtek — mint arról már fentebb is szóltunk — a szociáldemokrata párt városi szervezetének végrehajtó bizottságával. „Munkatársainktól delegáció ment hozzájuk, ismertette velük álláspontunkat és programunkat, végül kértük őket, hogy az újpesti munkások és kisemberek érdekében lépjünk fel egységesen úgy a választáson, mint az utána következő harcokban. A Végrehajtóbizottság mint testület, visszautasított minden lehetőséget az egység megteremtésére."

Az egységet ellenző kifogásokban nem volt hiány. Ezek közül az egyik például, hogy a Szocialista Munkásegység Blokknak nincsenek szervezetei, nem állanak munkástömegek a hátuk mögött, tehát nem érdemes velük egységfrontot létrehozni. A Blokk képviselői adatok felsorakoztatásával bizonyították ennek ellenkezőjét.

A szociáldemokrata pártot Újpesten az utóbbi években a munkások ezrei hagyták el, mert nem voltak megelégedve a párt politikájával — érveltek. A szociáldemokrata párt által felvetett minden kifogást visszautasítottak, majd leszögezték: minden akadály leküzdhető, csak akarni kell, csak be kell látni, azt, hogy *a munkásegységnek, a népfrontnak a megteremtése elengedhetetlen szükségszerűség.*

„Mi mindent megteszünk, hogy ez megvalósuljon. Az agitációnak, a meggyőzésnek minden eszközét felhasználjuk arra, hogy a szociáldemokrata párt vezetőségét és tagjait más belátásra bírjuk. Nem rajtunk fog múlni, ha nem sikerül. De, ha nem valósul meg, akkor indulni fogunk önállóan, mert ezt követeli minden újpesti munkás és kispolgár érdeke."

A lap feltárta a korabeli Újpest ellátási nehézségeit, és mindazon kérdésekről írt is, amelyek az akció-programba bekerültek. „Újpest és a drágaság", „Veszélyben a város önkormányzata", „A barakk-lakók életéből", „Újpest város és a munkanélküliség" című írások szóltak az égető és azonnali orvoslást sürgető problémákról.

A Választási Újság

előállításának rövid, de izgalmas, érdekes történetére egy volt képviselőjelölt, egy élő tanú, a vasmunkás Takács István elvtárs emlékezik. A lap kinyomtatására a párttól kapott megbízatást. Az összekötő Bugár János volt, akivel az újpesti kórház mellett szokott találkozni, és séta közben beszélték meg a lap előállításának tervét; Andrásffy Gyula és mások is segítették az újság megjelentetését. A nyomdában bizonyos Berger elvtárs szedte ki a lapot, aki szintén a baloldaliak közé tartozott. A nyomda vezetőjét sikerült rábírni a kinyomtatásra egyrészt azzal, hogy kifizették előre a nyomdaköltségeket, másrészt hivatkoztak az engedélyre és a korrektúrára, amelyet már bevittek jóváhagyásra a főkapitányságra. Így a nyomdagépek megindultak, a lap elkészült, az ifjúmunkások pedig széthordták az újságkötegeket. Az engedély helyett pedig a rendőrség nyomozói érkeztek meg Újpestre! De ekkorra már kivitték a nyomdából a 2000 példányban előállított Választási Újságot. A rendőrség Takács Istvánt és társait letartóztatta. Lakásaikon házkutatást tartottak, de a terhelő bizonyítékokat a családtagok segítségével több helyen sikerült időben eltüntetni. Néhány nap múlva bizonyítékok hiányában kiengedték Takács Istvánt és később a többi letartóztatottat is. *Rendőri felügyelet alá helyezésük hatályát azonban csak a felszabadulás érvénytelenítette . . .*

*

E negyven év előtti bátor tettük értékes adat a magyarországi *népfront* létrehozásának terve mellett. A városi képviselőtestületbe való bejutásra indított kísérletük *a párt* létezését, annak élő és ható erejét, aktív munkáját bizonyítja. *A Választási Újság* bravúros megjelentetése pedig a két világháború közti magyarországi kommunista sajtó történetének szinte példa nélkül álló nagyszerű fejezete.

A Blokk jelöltjeinek listája a Választási Újságban

Vágja ki! Tegye el!
Szavazáskor vigye magával!

A Szocialista Munkásegység Blokk
listáit minden kerületben

Bakos János
vagy Széll József
vagy Takács István
vagy Genedits Ferenc
elvtársak vezetik.

Csak azzal a szavazólappal szavazzon, amelyiken az első helyen valamelyik elvtársunk neve szerepel.

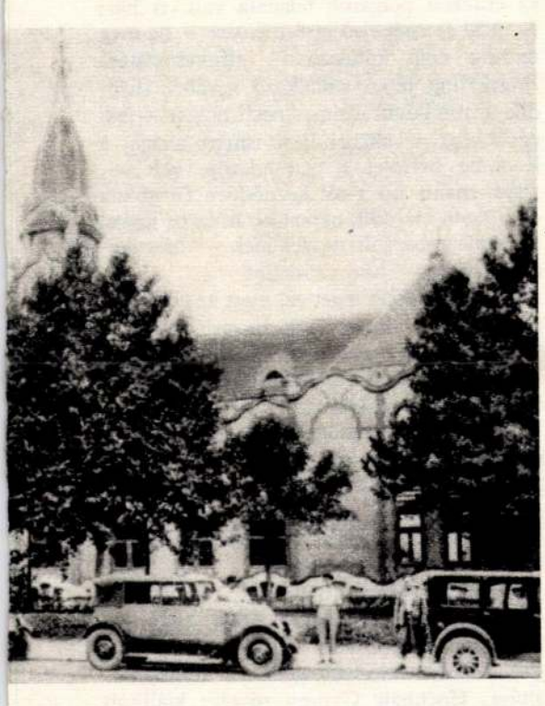

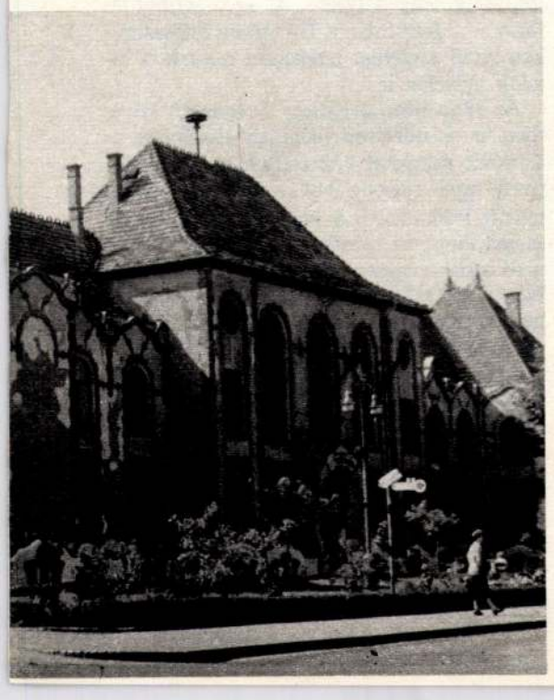

hangot kapott a helyi sajtóban és a képviselőtestületi üléseken. Az önállósulást elsősorban a lakosságszám indokolta. Egy sokatmondó adat: a ráckevei járás, amelyhez Erzsébetfalva tartozott, kereken 62 000 lakost számlált a századfordulón. Ez 18 kisebb-nagyobb település népességét jelentette. Erzsébetfalva 15 000 lakosa a járás népességének közel egynegyedét tette ki. Érthető tehát, hogy nagyarányú kampányt indítottak annak érdekében, hogy a község gazdasági és társadalmi fejlettségének megfelelő igazgatási, bírósági, kulturális és politikai szerepköröket kapjon.

Erzsébetfalvának az elsőfokú közigazgatási hatósága a ráckevei főszolgabírói hivatal volt. Járásbírósága Ócsán volt, adóügyeit Soroksáron intézték, pénzügyileg a budai igazgatósághoz tartozott. Ennyifelé kellett utaznia az erzsébetfalvi lakosnak, ha peres, adó- és egyéb közigazgatási ügyeit akarta intézni.

A bírósági hatáskörök megszerzésének módját a község járásbírósági székhellyé való kinevezésében látták. Ennek érdekében a helyi vezetők valóságos mozgalmat indítottak, felhasználva a sajtó adta lehetőségeket is. A századfordulóra Csepel, Erzsébetfalva, Kispest és Soroksár együtteséből egy olyan településkoncentráció alakult ki Pest déli részén, amely közlekedés és ügyforgalom tekintetében is nyomós érveket szolgáltatott egy ilyen hivatal felállításához, akár az Ócsáról való áthelyezés, akár egy új alsófokú bírósági körzet létrehozása útján.

Ezek a községek közlekedés szempontjából is előnyösebb helyzetbe kerültek, mint Ócsa, amelynek vasúti összeköttetése sem volt Erzsébetfalvával. A helyi ügyvédek a járásbíróságok szervezésénél elfogadott elvet hangoztatták: a székhelyeket a népesség és a közforgalom igényeihez képest kell kijelölni, hogy „mindazok, akiknek bírói segélyre szükségük van, azt bizton és gyorsan feltalálhassák". Az ügyek gyors elintézése feltételezi a gyors közlekedést — hangsúlyozták a jogászok.

A másik érvelés a népességszámra és az abból következő ügyforgalomra támaszkodott. Statisztikai adatokban bővelkedő beadványok és újságcikkek sokaságával árasztották el a felsőbb fórumokat. A statisztikai egybevetések közül érdemes néhányat megemlíteni.

Az országban levő húsz, 10—20 000 közötti lélekszámú nagyközség közül 1900-ban csak kettő: Mohács és Óbecse lakossága haladta meg Erzsébetfalva lakosságát. A község tehát ebben az időben 257 járásbírósági székhely közül — a lakosság számaránya szerinti sorrendben — a 8. helyet foglalta volna el.

Az ügyforgalmi statisztika szintén Erzsébetfalva mellett szólt, elsősorban a soroksári, a haraszti, a taksonyi ügyforgalommal való összehasonlításban. Az ócsai járásbíróság 1901. évi ügyforgalmából egyedül Erzsébetfalváé 45,5 százalékot tett ki. A fenti három község 25, a maradék 12 község pedig még 30 százaléknyi ügyet sem adott az ócsai járásbíróságnak.

A közvélemény hangulatára apelláló, mozgósító erejű újságcikkek, a budapesti ügyvédi kamara pártoló véleménye és bizonyára egyéb befolyásos személyek segítségével 1912-ben Erzsébetfalva járásbíróságot kapott. E hatáskörért versenyre kellett kelnie többek között Kispesttel és Soroksárral is.

A járásbíróság a kibővített községházán kapott helyet, a közjegyzői és a telekkönyvi hivatallal együtt.

Az első világháború előtti években a község ezzel megszerezte a legfontosabb közigazgatási funkciók gyakorlásának jogát.

Vigadó, kávéház, vendéglő füstbement terve

E jogok gyakorlásához a városképből kiemelkedő, tekintélyt adó épületre volt szükség. A település szerény anyagi lehetőségei ellenére a községházának a legvárosiasabb színfoltnak kellett lennie. Ez az általános törekvés kiderül a tervező által készített műleírásból is. Ezen kívül a századeleji hivatali magatartást az épületnek kifelé is sugároznia kellett: *„A főpárkány a dór stílus szellemében van tartva, hogy férfias, erős, komoly benyomást gyakoroljon."* Tovább idézve a műleírást: *„A középrész erősebb quaderfalazattal, 12 műmárvány oszloppal és pillérrel, magas attikával és íves mansard tetővel van hangsúlyozva."* A Trencsénből származó építész tervei a vidéki megye- és városházakhoz hasonló, klasszicista oszloprend mögé helyezett díszteremmel rendelkező épületet vázolnak fel.

Az építész nemcsak mérnöki, hanem üzleti érzékkel is rendelkezett. Ezért tervezett a földszintre vendéglőt és kávéházat, bérbeadható üzlethelyiségeket. A község anyagi helyzetére való tekintettel *„célszerűnek mutatkozik olyan megoldás, melynél a létesítendő objektum jövedelmezősége minél magasabbra legyen emelhető, hogy ezáltal a befektetett tőke törlesztéséből magára a községre minél kevesebb kihatás háruljon"*.

A tervezett községháza végeredményben nemcsak közigazgatási épület lett volna, hanem a társadalmi érintkezés, a politizálás, az üzleti élet színhelye is. Kaszinó, vigadó, kávéház: az egyre nagyobb szerephez jutó kispolgárság életformájának tartozékai. A község életében vezető szerepet játszó telek- és bérháztulajdonos, hivatalnok, gazdagabb kisiparos, kiskereskedő réteg már nem kocsmákban kíván szórakozni: vigadót kér, ahol szilveszterkor háborítatlanul pezsgőzhet, farsangkor zártkörű elit-bálokat rendezhet, egyleteket alakíthat. Kaszinót kér, ahol világpolitikáról, községi politikáról lehet beszélgetni, vitatkozni, ahol lehet biliárdozni, kártyázni, kávézni, újságot olvasni.

Az ismertetett és a később megvalósult tervek feletti vitáról nem sokat tudunk. A képviselőtestület elsősorban a községháza építését érintő anyagi kérdésekkel foglalkozott. A község nehéz pénzügyi helyzetével magyarázott sokéves halogatás mögött a vagyonos polgárok spekulációit lehet felfedezni. A községháza ügyében kiküldött bizottság egyik 1900-ban kelt jelentésében a következőket olvashatjuk: *„A község szorult anyagi viszonyaira s a most uralkodó pénzügyi viszonyokra való tekintettel, a bizottság azon meggyőződésre jutott, hogy a községháza tervbe vett végleges elhelyezésének ügye ez idő szerint napirendre nem tűzhető, a községházának csupán ideiglenes s néhány évtizedre leendő elhelyeztetése kerülhet érdemleges tárgyalásra . . . A bizottság az adott körülmények között elsősorban a Hitel Márton utca 41. sz. háznak a megvételét tette tanulmány tárgyává . . ."* Itt jegyezzük meg, hogy a nevezett ház tulajdonosa, Suda János: a Kaszinó elnöke, vagyonos polgár, házbérbeadó, helyi közéleti személyiség! Minden bizonnyal arról volt szó, hogy ez a befolyásos ember a konjunktúra idején olcsón felépített házát így akarta jelentős haszonnal megvétetni a községgel.

A községháza ügye a telekspekulációkra is felhívta a figyelmet. A kizárólag üzeleti szempontú parcellázások okozta tervszerűtlenség most ütközött ki, amikor kiderült: nem maradt megfelelő telek közintézményeknek.

1906: felépül a községháza

Végülis egy más homlokzatú községháza épült fel 1905—1906-ban, Böhm és Hegedűs nevű építészek tervezésében és kivitelezésében. Az épület belső elrendezése szinte azonos volt a trencséni építész által tervezettel — ám vigadó, kaszinó, vendéglő nélkül. A községháza — mint a képen is látható — erősen lechneri hatású építmény. Az egyik tervező ugyanis az a Hegedűs Ármin, aki Sterk Izidorral és Sebestyén Artúrral együtt építette fel a Gellért Szállót és annak hullámfürdőjét. Sebestyént pedig Lechner Ödön irányzatának egyik legkomolyabb követőjeként tartják számon.

1944-ben a bombázások erősen megrongálták az épületet. 1946-ban, két sérült tornyát lebontva helyreállították, a hatvanas évek végén pedig hátsó traktusát kibővítették.

A községháza 1950-ig Pesterzsébet község — később megyei jogú város — közigazgatási központja volt. Nagy-Budapest létrehozása óta, amikor a település Soroksárral együtt a főváros XX. kerülete lett, ebben az épületben működik a kerületi Tanács.

Kutas István—Dr. Dortsák György

Buda és Pest köztisztasága 1830 és 1867 között

Az alábbi szavakkal kezdődött „*Pesth Városa Tanátsának*" 1830 Szt. Iván havának 21. napján közzétett rendelete: „*Minthogy a Tisztaságnak Fenntartására, minden Városban . . . rendelni el kerülhetetlen szükséges, annál fogva, . . . pontos megtartásul közönségessé tétetik:*".

Bár ez a rendelkezés nem az utcák takarítására és tisztántartására vonatkozott, mégis mérföldkövet jelentett városunk köztisztaságának történetében, mert az ezt megelőző általános jellegű rendelkezésekkel szemben elsőízben tartalmazott pontosan körülírt, átfogó intézkedéseket a hulladékok összegyűjtésére, lerakására és elszállítására, s lerakodóhelyek megjelölésére.

Az út hosszú és fáradságos volt idáig.

Buda visszafoglalása után, 1686-ban a városból csak üszkös romok maradtak, és a lakosság elmenekült. Az első hivatalos házösszeírásra 1696-ban került sor. Ekkor már 216 házat számláltak össze, s a lakók száma 1500—2000 lehetett. Ezután Buda lakossága — főleg betelepítések révén — meglehetősen gyorsan szaporodott, és 1782-ben már elérte a 23 000-et, míg ugyanakkor Pest csak 17 558 lakost mondhatott magáénak. Tizenhét évvel később — 1799-ben — a pesti polgárok száma már 5000-rel több volt, mint Budáé, s népesség tekintetében évről-évre mindjobban maga mögött hagyta nagymúltú testvérvárosát.

Buda visszafoglalásától a XVIII. század végéig köztisztaságról úgyszólván beszélni sem lehet.

A vízhiány és csatornázatlanság hosszú évtizedeken át megbénította a köztisztaságra irányuló törekvéseket. A két városnak az 1700-as évek végéig, sőt azon túl is mezőváros jellege volt. Emeletes házainak száma csekély, s a város területéhez képest maga a városmag igen kis helyet foglalt el.

Még 1844—48 közötti években is a Belvárosnak 2/3-a, a Józsefvárosnak pedig 96%-a földszintes házakból állott, és jelentős területeket használtak mezőgazdasági művelésre.

A XVIII. század siralmas köztisztasága azonban lépésről-lépésre javult. A városok fejlődésével a lakóterületek sűrűsége növekedett. A tömegek összezsúfoltsága megkönnyítette a járványok terjedését, miután itt kevésbé volt mód az elkülönítésre, mint vidéken. A járványok pusztítása a városokban igen nagy méreteket öltött.

A két város tanácsa felismerte a szabad ég alatt heverő szemétdombok és bomlási anyagokat tartalmazó hulladékok fertőzésének veszélyeit, s igyekezett különböző rendszabályok kiadásával a köztisztasági állapotokat javítani. E szemmel látható javuláshoz hozzájárult a lakosság — ezen a téren is tapasztalt — egyre növekvő igényessége. Igen találóan jegyezte meg a múlt század végén egyik közírónk „*Reinlichkeitswesen*" c. kis munkájában, hogy minél jobban fejlődik egy város, s minél nagyobb teret hódít az általános műveltség, annál követelőbben lép előtérbe a polgároknak a tisztaság, nevezetesen a köztisztaság iránti kívánalma.

Ebből az elvből kiindulva nagy jelentőséget kell tulajdonítani II. József reformjainak s Buda iránti érdeklődésének, továbbá a reformkori megmozdulásoknak és a József nádor kezdeményezésére 1808-ban megalakult „*Szépítő bizottmány*" tevékenységének. Nem kétséges, hogy a „*Szépítő bizottmány*" működése igen termékenyen hatott a városrendezésen és az akkori igényeknek megfelelő új építkezéseken túlmenően a városképet befolyásoló közterületek tisztántartására, egyszóval a köztisztaságra. A város csinosításával ugyanis mindinkább tűrhetetlenné vált az utcák elhanyagolt, piszkos, sáros és poros állapota, a konyhai és utcai hulladékok tömege, mely a városról nyert külső benyomást is erősen lerontotta, de azok eltüntetése közegészségügyi szempontból is szükséges volt.

A cikk kezdetén említett rendelet megjelenése előtt rendszerint a Dunapartra hordták a szemetet s a hulladékot. Az előzményekről Tölgyessy (Eichholz) János városkapitány beszámolójából értesülünk. E vizsgálat — ma úgy mondanánk: előzetes felmérés —, eredményét terjesztette elő a kapitány 1830. június 16-án a Tanács elé.

Az 1830. június hó 21-éről keltezett rendelet csak tiltó rendelkezéseket tartalmazott, és 5 szemétlerakó helyet jelölt ki, de a szemét elhordásáról nem intézkedett. A kijelölt szemétlerakó helyekre történő szállítás az érdekelt polgárok feladata volt. A házi és utcai szemét első intézményes — de még mindig nem kötelező — elfuvaroztatása Emmerling János vállalkozó nevéhez fűződik. E rendkívül élelmes pesti polgár — aki egyébként az akkori Pest ismert alakja, a Redoute bérlője, s bálrendezője volt —, 1840. május hó 1-től kezdődően fuvarozta el minden második napon kizárólagos joggal az általa toborzott ügyfeleinek — háztulajdonosoknak — házi szemetjét.

Nem volt rossz üzlet ez, mert az elfuvarozásért Emmerling a földszintes házak után 24 krajcárt, az egyemeletes és a kétemeletes házak tulajdonosaitól pedig 48 krajcárt, illetve 1 forintot szedett be havonta.

Miután a kezdeményezés igen jól bevált, a bérleti jogot a város meghosszabbította. A későbbiekben az utcai szemét elfuvarozását Hochhalt György vállalta, s 1848-ig a két vállalkozó végezte az utcai, valamint a házi szemét elfuvarozását.

A pesti sajtó is írt erről az eseményről. Igen érdekes e vonatkozásban 1846-ban a Pesther und Ofener Zeitung „*Die Licitation der Gassenreinigungfuhren*" című tudósítása. Hochhalt György részére kiállított engedélyokiratot Pest város kapitányi hivatala 1846. II. 15-én hirdetmény formájában tette közhírré. A hirdetmény — mely 1848. júniusáig engedélyezte a szemétkihordás jogát —, felsorolja a fizetendő díjösszegeken kívül a szemét lerakására rendelt, s kijelölt helyeket is.

Az 1830 előtti években, de még ezt követően is a Belváros utcáinak tisztítását és seprését rabokkal végeztették, s ez a tisztítási mód 1845-ig volt szokásban. Ekkor jelenti lelkendezve a Nemzeti Újság egyik száma, hogy az utcatisztítást a jövőben már nem rabok végzik. A krónikák szerint azonban nem szűnt meg véglegesen a rabok utcatisztításra való felhasználása, mert a közrend elleni kihágások elkövetőit a pénzbüntetés behajthatatlansága esetén a későbbi évek folyamán is meghatározott idejű s közmunka jellegű utcatisztításra kötelezték. Érdekes Paur Max Félix korabeli rajza az utcaseprő rabokról, hol jól meg lehet figyelni a rabok lábán levő vasat, s az összekötő láncot.

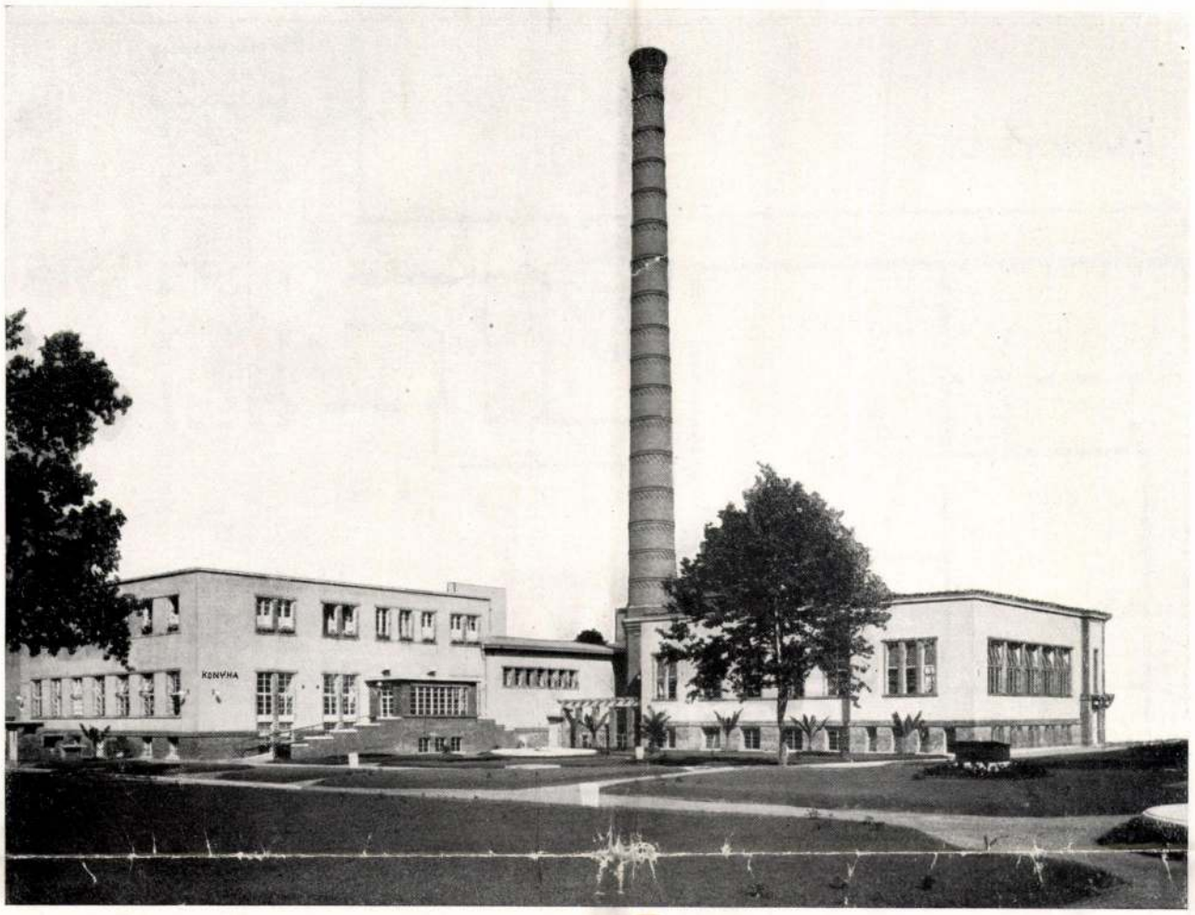

A Magánalkalmazottak Biztosító Intézete új kórházának gazdasági épülete
Wirtschaftsgebäude des Krankenhauses. Arch.: A. Hegedüs.

Építette: Koch Károly
Foto: Seidner

A MABI kórházának új gazdasági épületei

Tervezte: HEGEDÜS ÁRMIN

A gazdasági épületcsoport az intézet többi épületeitől teljesen elkülönítve olykép van elhelyezve, hogy az üzemek működése és kiszolgálása, bár egymással szerves kapcsolatba hozva, mégis sem egymást, sem a rendelő és kórház üzemét legkevésbbé se zavarja. Egymás között és az intézet többi, régi és új épületeivel azonban kényelmes, levegős, világos földalatti folyosókkal vannak ezek a gazdasági épületrészek összekötve.

A gazdasági épületek a 330 m² alapterületű, teljesen alápincézett gazdasági udvar körül csoportosulnak. Az udvar alatt lévő pince nagyrésze a tüzelőanyagraktár, amely közvetlen kapcsolatban van a kazánházzal. A gazdasági udvarba érkező kocsikból, mérlegelés után aknákon bocsátják le a szenet a tüzelőanyagraktárba, vagy a konyha nyersanyagait (burgonya, káposzta stb., vagy cukor, liszt stb.) a megfelelő raktárakba. A 220 m² alapterületű kazánházban 3 db egyenként 40 m² fűtőfelületű B. W. rendszerű Ganz és Társa rt. gyártmányú kazán áll, amelynek villamos mótorokkal hajtott mozgórostélyos berendezése silányabb minőségű hazai barnaszenek felhasználását tökéletes füstmentes elégéssel teszi lehetővé.

A kazánházban egy negyedik 80 m² fűtőfelületű kazán számára van hely. A kazánok fogják szolgáltatni az intézet összes épületeinek és üzemeinek fűtési, gőzszükségleti és melegvíz ellátását. A kazánok alól az összegyüjtött salakot salakemelő-berendezés viszi fel és önti a gazdasági udvarban előálló szállítókocsikba.

A kazánok falazott füstvezetékkel vannak összekötve a kazánház mögött szabadon épült 50 magas, alul 4.20, felül 2.40 m külső átmérőjü érdekes építészi kiképzésü kéménnyel, amelyen a tökéletes elégés folytán csak alig észlelhető égési termékek távoznak el, de sem füst, sem korom nem látható. A kazánház maga tágas, magas, világos csarnok, látható vasszerkezetü tetőzettel, amely felül kovaföldlapokkal van leburkolva.

Mellette van a gépház, amelyikben összpontosulnak áttekinthető és könnyen kezelhető módon az üzemeket kiszolgáló berendezések és készülékek, a fő gőzelosztó, három db egyenként 3000 literes melegvíztartály a hozzá-

Tér és Forma 1934. 7. 27.

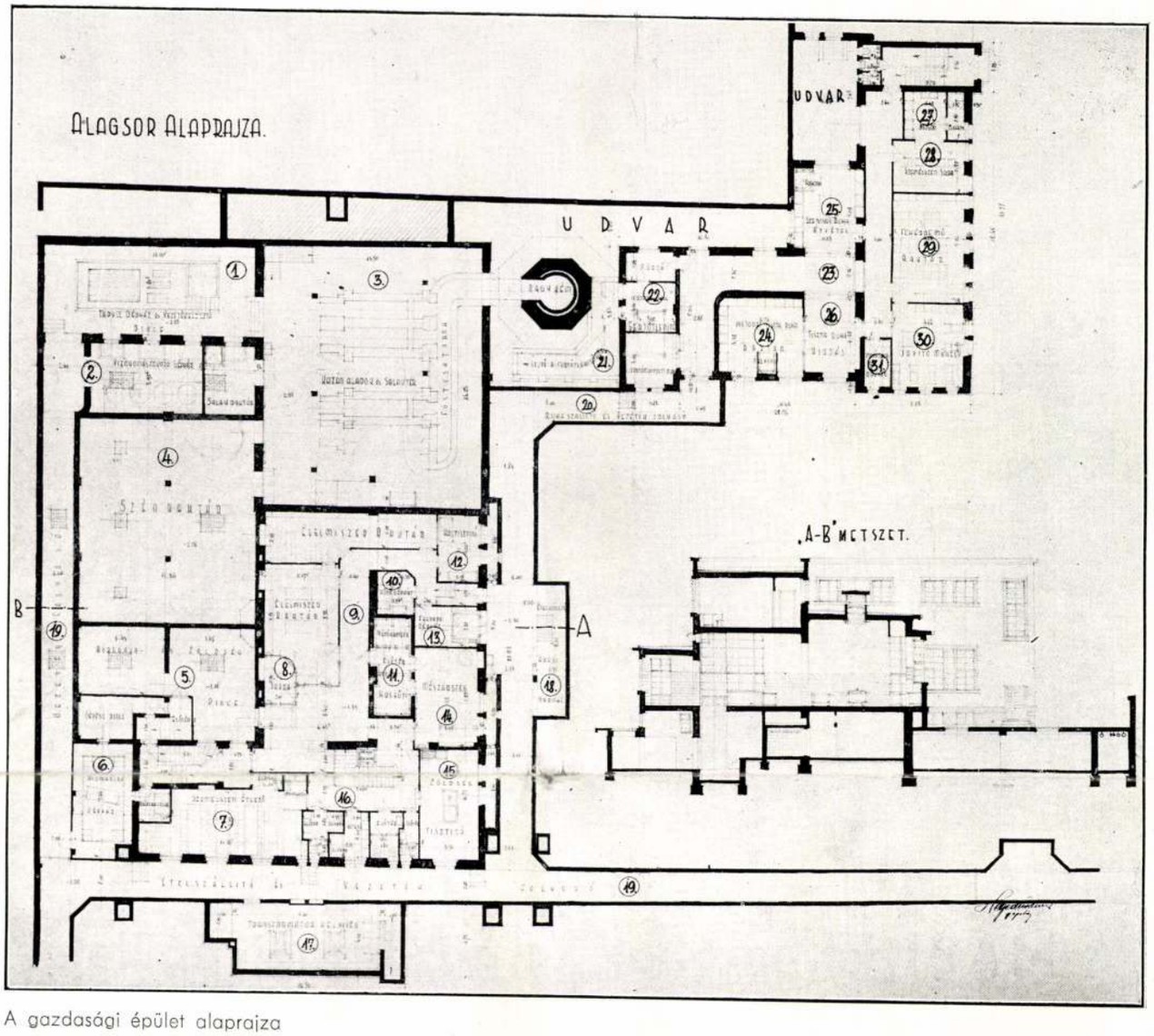

A gazdasági épület alaprajza

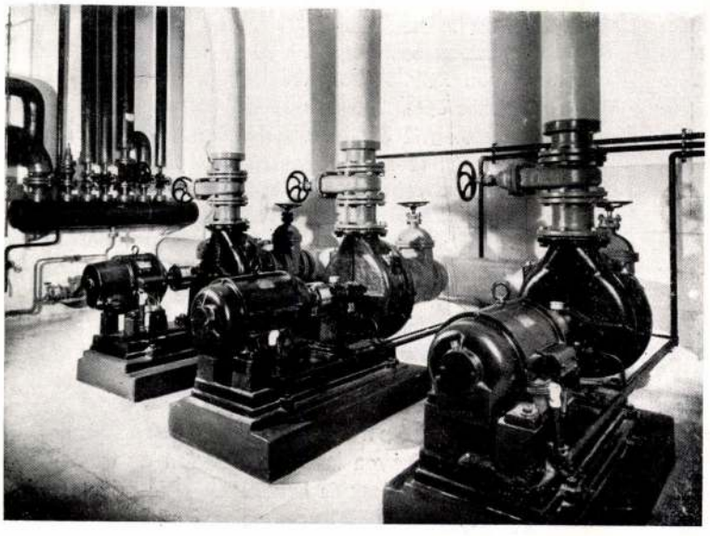

Cirkulációs fűtés szivattyúi és gőzelosztó vezetéke
Szállította: Kovács A. Ödön
Foto: Seidner

juk tartozó szivattyúkkal, a víznyomást fokozó berendezés szivattyúi, a nagy villamos kapcsolótábla.

A gépház alagsorában van a 14 m² ürtartalmú, a kazánok táplálására szivattyúk segélyével szolgáló tápvíztartány, a gőz és elektromos szivattyú, továbbá a víznyomást fokozó berendezés légkazánjai. Innét indul ki a 180 méter hosszban tervezett vasbeton épitményű földalatti közlekedő- és távvezeték folyosó. Ezen keresztül haladnak az összes gőz-, meleg- és hidegvíz-, továbbá elektromos vezetékek az intézet épületei felé. Innét nyeri az új főépület a magasnyomású gőzt, amely a főépület alagsorában lévő kiegészítő gépházban elhelyezett ellenáramú készülékek segélyével szolgáltatja a melegvízfűtést.

A gépház első emeletén házi műhelyek, második emeleten személyzeti lakóhelyiségek vannak.

Konyha. A kazánház mellé csatlakozik az egyemeletes konyhaépület-szárny. Alagsorában vannak a tágas, világos élelmiszer raktárak, raktári hűtők, az ammoniákkal hűtött, sósvízkeringésű, Ganz-gyártmányú kompresszorral ellátott hűtőberendezés gépháza, a mészáros dolgozóhelye kapcsolatban a hűtőkamrákkal, a zöldségtisztító, a haltartó, továbbá a személyzeti öltöző- és mosdó-helyiségek és a külső személy-

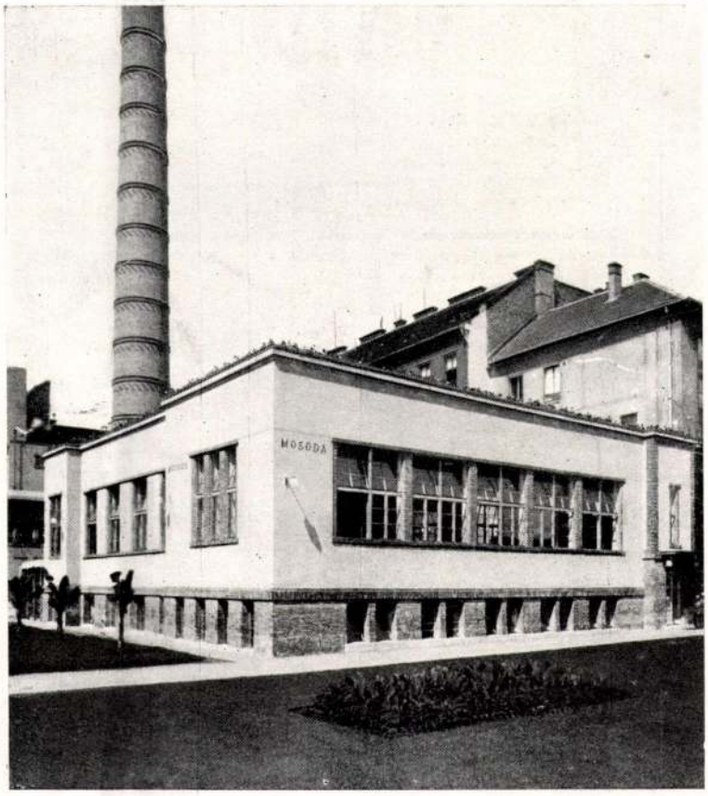

Mosoda. Vörös téglalábazat és ablakkeretezés. Téglával burkolt vasbetonpillérek. Szürkés szemes vakolat, műkőpárkány, horganybádoggal bélelt virágtartó vályukkal. Az épület felett kertterrasz

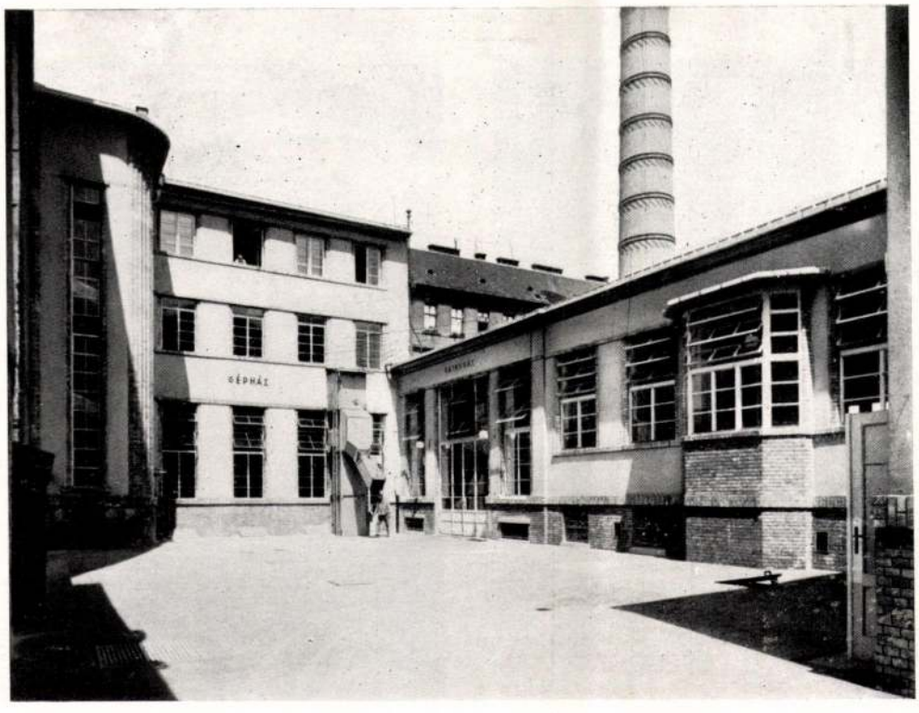

Gazdasági udvar: hátul gépház, jobbra konyha. Szénlecsúsztató aknák az aszfaltburkolatban
Foto: Seidner

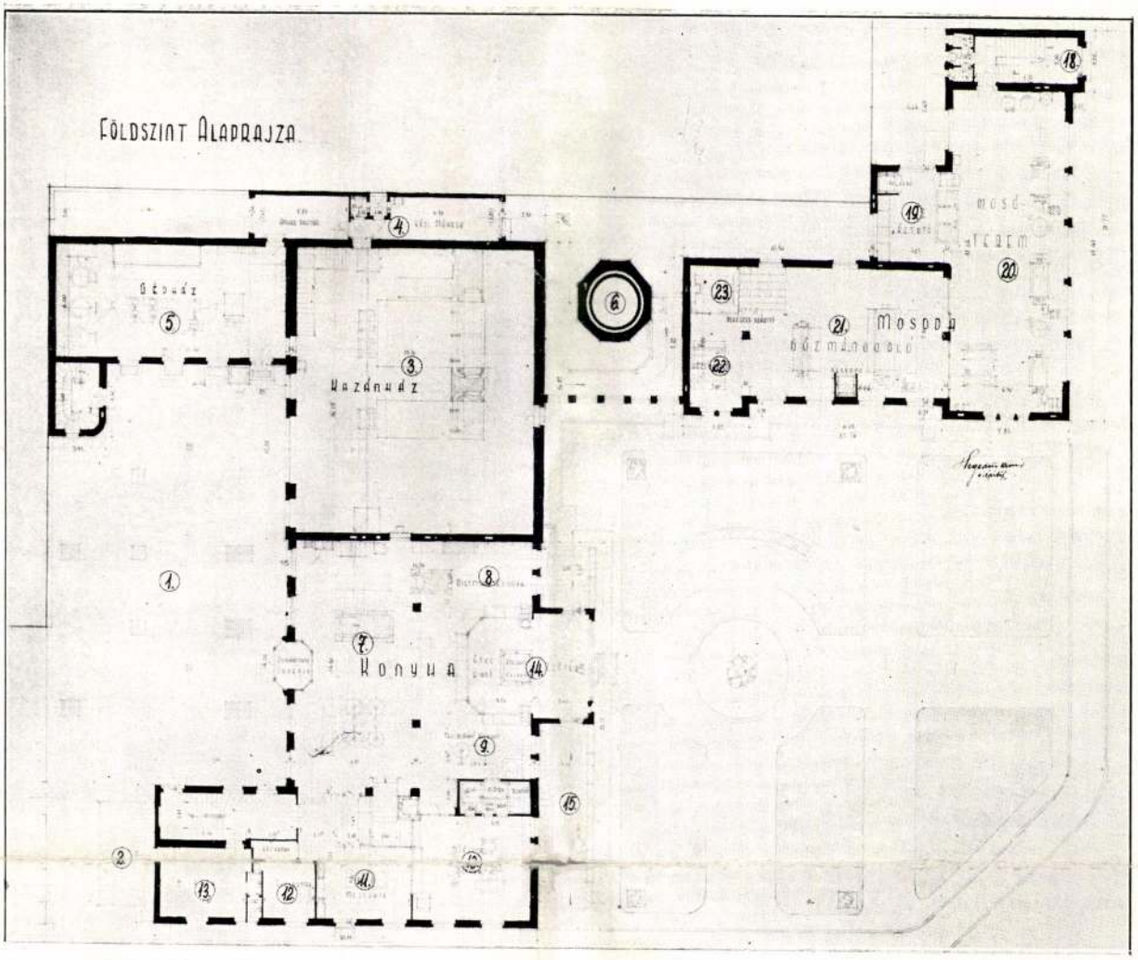

A gazdasági épület földszinti alaprajza

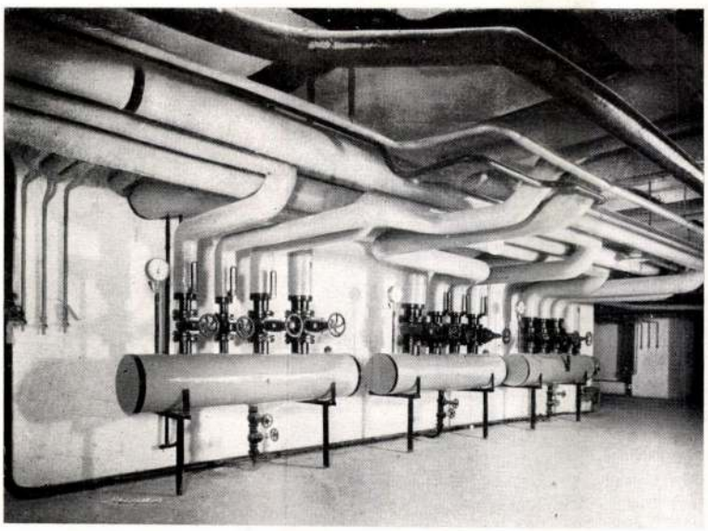

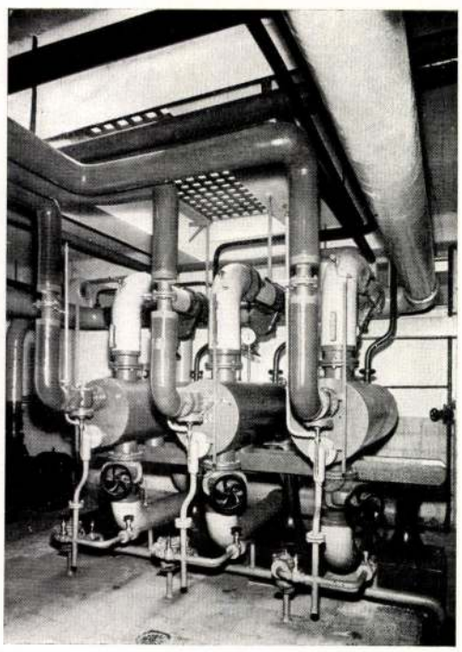

Balra: Melegvízfűtés elosztóközpont. Jobbra: Ellenáramú készülékek a melegvízfűtés számára
Kivitelezte: Kovács A. Ödön

Foto: Seidner

zet számára elkülönített tágas étkező-helyiség.

A nyers és előkészített anyagok felszállítására elektromos felvonó szolgál; mellette kényelmes belső lépcső vezet a magasföldszinten lévő tulajdonképpeni nagykonyhába. Ez 300 m² alapterületű, összefüggő, magas, ragyogóan világos, levegős csarnok, amelynek egyes részei a mennyezetig érő ezüstszínű vasvázas üvegfallal vannak elválasztva, miáltal az egész nagy üzem könnyen áttekinthető és ellenőrizhető. A padlózatot érdekes mintázatú fehér és sárga keramitkocka, az oldalfalakat 2 m magas, hajlatos lábazatú világossárga fayence-csempe fedi. A falak és mennyezetek világoskék színűek és lemoshatók. Mindezek a színek a fehér zománcozású csillogó nikkelből és krómozott fémekből való, abszolút tisztaságú berendezési tárgyakkal, a sárgára festett acéltokú, teljesen sima, fehér zománcozású, rétegezett faajtókkal és ezüstös színű ablakkeretekkel hygienikus és esztétikus érzést keltve, összhangban olvadnak egybe.

A konyha túlnyomórészt elektromos üzemű és ezidőszerint az ország legelső ilynemű nagyszabású elektromos kórházi konyhája, melynek összes berendezései sikerült magyar gyártmányok. A leves-, főzelék- és tejforralóüstök, valamint a dietás konyha üstcsoportja gőzüzeműek. Ezeknél

Kazánház Foto: Seidner

a nagy kazánberendezés mellett állandóan és olcsón rendelkezésre álló gőz igénybevétele mutatkozik gazdaságosabbnak; míg a tűzhelyeknél, hússütő- és cukrászkemencéknél, a rostonsütőnél, a zsírolvasztó üstnél, a kávéfőzőberendezésnél, az összes konyhai gépeknél, továbbá a tálalóasztalok melegentartására az elektromos üzemet a lényegesen leszállított áramegység teszi lehetővé és indokolttá.

Az elektromos készülékek központi kapcsolótábláján minden áramkör részére 1—1 automatikus kapcsoló jelzőlámpa van. A konyhai áramkör biztosítására egy 350 amperes maximál automata szolgál, mely egyszersmind nyomógombok segélyével a gépházból való be- és kikapcsolásra is alkalmas.

A 3 nagy tálalóasztal (főtáló, tej és kávé, diétás) U-alakban elhelyezve határolja el a konyhától a tágas ételkiadó teret, mely a feltolható üvegfalakkal van elválasztva a konyhától.

Az ételkiadóhely közepén elhelyezett liften érkeznek fel az ételszállítókocsik és kísérőik; a meleg tálalóasztalokról átveszik a tartályokba töltött vagy egyénenként kitálalt ételeket s azokat a thermos-berendezésű kocsikba rakva szállítják le a liften a földalatti folyosókba s onnét a különböző kórházi épületek felé. A lift alsó állomása mellett az ételszállítókocsik tágas garázsa van.

A nagykonyha üvegfallal elválasztott része a tésztakonyha és cukrászda, amely elektromos

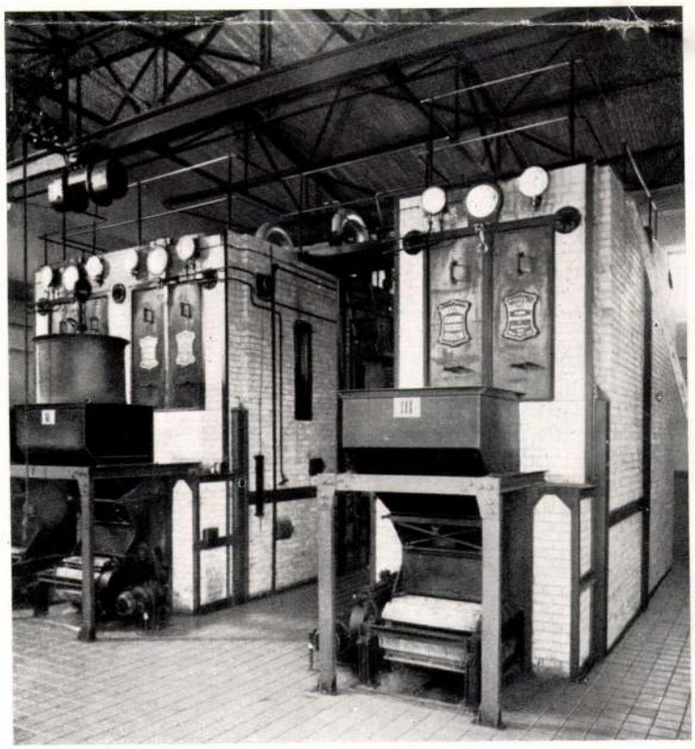

Kazánház. 3 db 40 m²-es gőzkazán elektromótorral hajtott mozgórostéllyal, mótorkéshajtású széntöltő berendezés. Vastetőszerkezet kovaföldlemez-burkolattal, sárga keramitpadló, sárga keramitfalburkolat

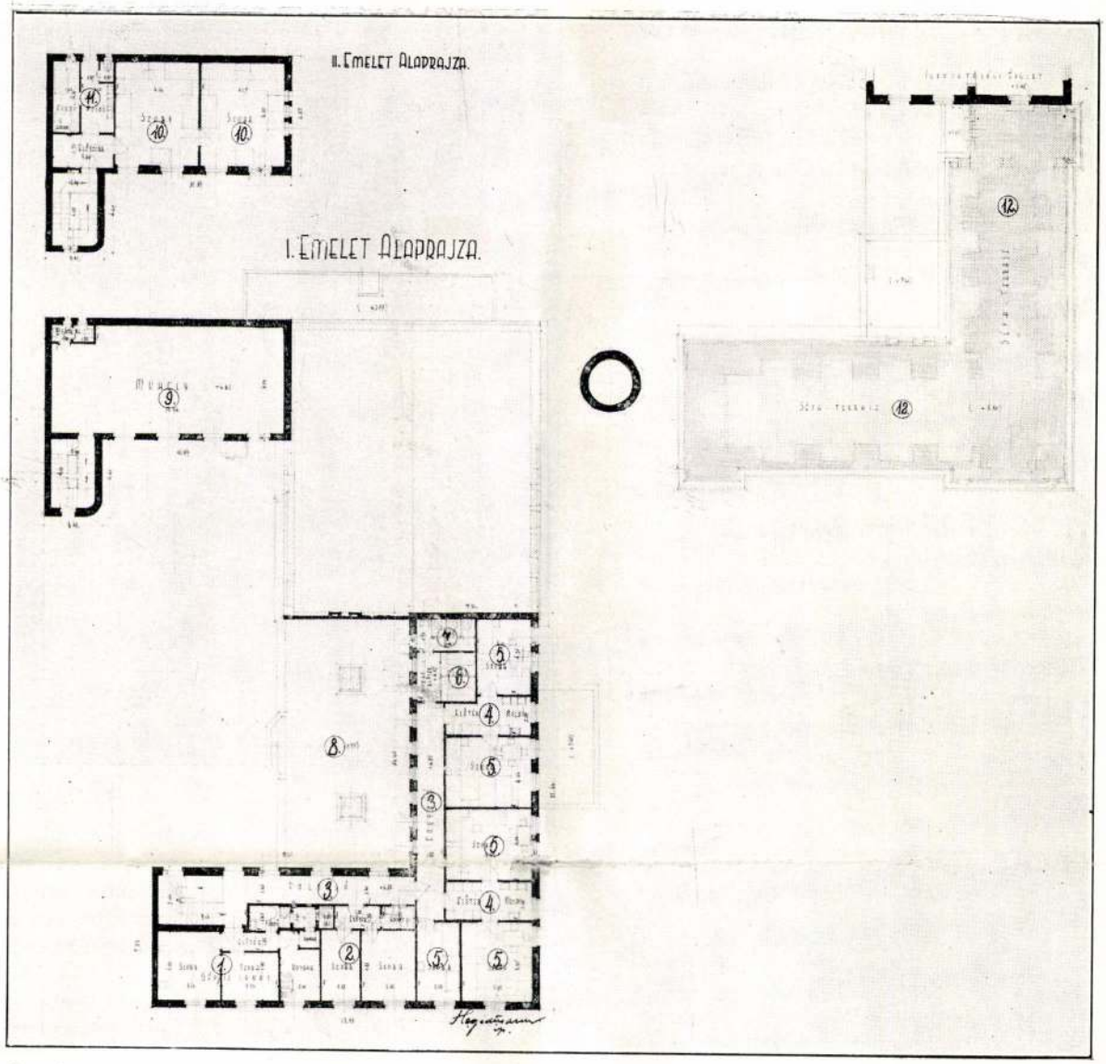

Gazdasági épület I. em. alaprajza

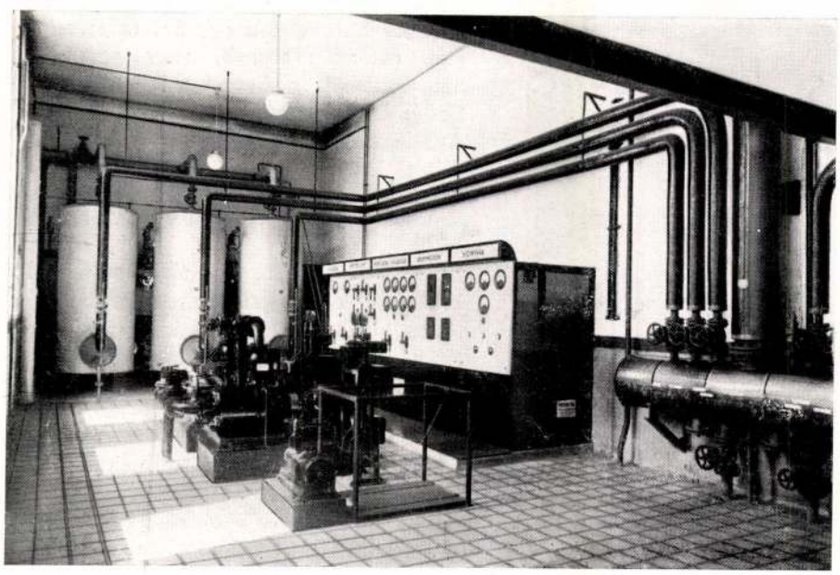

Gépház: 3×3000 literes melegvíz-boyler elektromos szivattyú, elektromos kapcsoló, ötrészű fehérmárvány elosztótáblával, főgőzelosztó. Sárga keramit faburkolat, márványmozaik-padlóburkolat. A szigetelt csővezetékek rendeltetésük megjelölésére különböző színűek.

A melegvíz-termelő berendezést kivitelezte: Kovács A. Ödön

Foto: Seidner

Főkonyha két méter magas, világossárga fayencecsempe-faburkolat alsó hajlattal, fehér és drapp à la mettlachi (keramit) padlóburkolat. Gőz- és vízhatlan kékszínű fal- és mennyezetfestés, ezüstfényű alumíniumfestékkel mázolt üvegvasfalak és kettős üvegezésű ablakok. Üvegfalak alsó része csiszolt eternitlap-betéttel. A melegített tálalóasztalok előtt ellensúllyal feltolható vasszerkezetű üvegfalak, a tálalás céljára asztallapok csiszolt eternittel.

tésztagépekkel és egy ú. n. univerzális konyhagéppel van felszerelve, amely egyidőben a legkülönbözőbb műveleteket végezheti (őröl, habot ver, tésztát kever, aprít stb.).

Ennek kiegészítésére szolgál a kis elektromótoros szerszámkocsi, melynek segélyével ugyanezen műveletek közvetlen a főzőmunkahely mellett is végrehajthatók (pl.

Tésztakonyha, cukrászda (mosogató felé nézve), elektromos cukrászsütőkemence, tésztadagasztó, nyujtó-, metéltvágógépek. Elektromos hajtómű az asztal alsó szekrényében, univerzális konyhagép edénybeadó nyílás a mosogató üvegfalában. Konyhai jégkészítő ajtaja

Foto: Seidner

Főkonyha nagy elektromos tűzhelye, hússütőkemencéje — kapcsolótáblával

Foto: Seidner

burgonyazúzás a főzőüst mellett). Az ugyancsak elkülönített mosogatóhelyiség mellett gőz szárítópolcokon szárad a megtisztított főzőedény és szerszám.

A nagykonyha pulsios szellőzését 2 elektrothermo ventilátor látja el, amelyek télen előmelegített, nyáron friss levegőt szorítanak be a konyha légterébe. A párás levegő a mennyezetben alkalmazott 2 szellőzőtornyon távozik el, amelyekbe be-

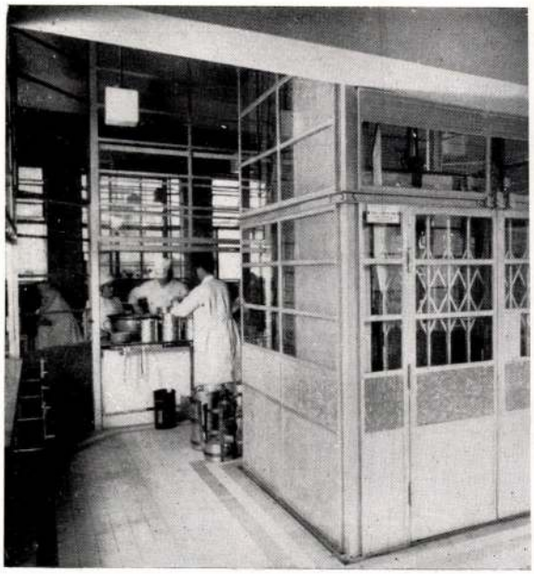

Tálaló és ételfelvonó

Tej- és kávékonyha. 2×150 literes tejforraló gőzüzemű üst

épített gőz-radiátorok melege megakadályozza a párák lecsapódását és lecsöpögését.

A konyhaépület emeletén személyzeti lakások vannak.

A mosóda különálló magas földszintes épület, amelyet az intézet többi kórházi épületeivel a földalatti folyosó köti össze, melyen a szennyes és tiszta ruhát erre szolgáló tolókocsikban szállítják. A fertőzött gyanús ruha zárt tartályban más úton előbb a fertőtlenítőbe kerül s csak fertőtlenítés után juthat a többi szennyes ruha közé. A mosóda alagsorában átvett szennyes ruha liften jut fel a földszinten lévő nagy mosóterembe, melyben az áztatómedencék, egyenként elektromos mótorral hajtott mosógépek és facsarógépek (centrifugák) végzik el a mosást.

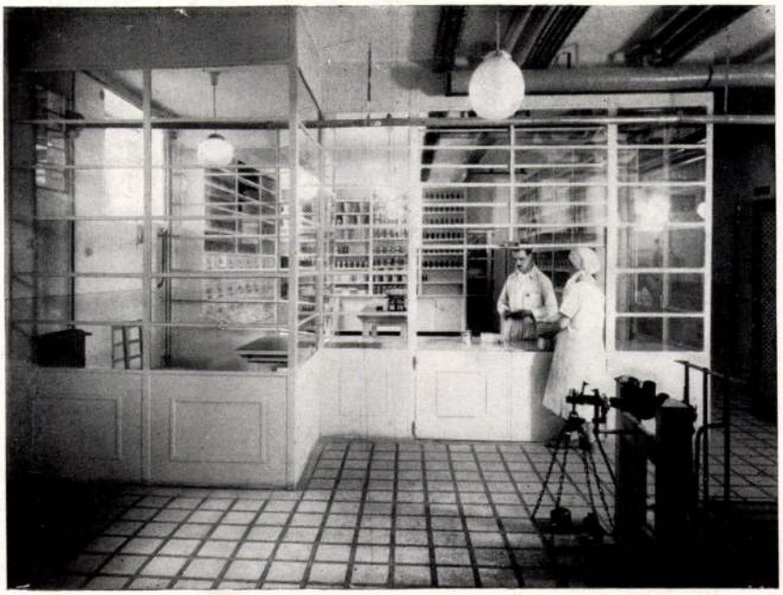

Élelmiszerraktár

Foto: Seidner

Innét a ruha az üvegfallal áttekinthetően elválasztott szárító-, mángorló- és vasalóterembe kerül. Hatalmas, elektromos mótorral hajtott gőzmángorló szárítja és mángorolja ki itt a ruhát. Működése közben kiáradó párát a berendezéshez szerelt szellőzőcsatornán át elektromos ventilátor távolítja el a helyiségből. Egyes ruhanemű azonban a gőzszárító kuliszszába kerül a kézi vasalás előtt, amely gázra is, villanyra is be van rendezve. A kivasalt vagy mángorolt ruha más liften kerül vissza az alagsorban lévő tisztaruha átvevőbe és raktárba, ahonnét a ruhát alkalmas ruhaszállító kézikocsikon a földalatti folyosón át elszállítják az osztályokba.

Az alagsorban van a nagy fehérneműraktár, ruhajavító varrószoba, anyagraktár és személyzeti öltöző- és pihenőhelyiség.

A mosóda összes helyiségei tágasak, világosak, hygiénikusak s úgy nagyméretű ablakai, mint elektrothermoventilátorok segélyével kifogástalanul szellőztethetők. Az esti egyenletes világítást szolgáló lámpák teljesen zárt, keretnélküli, egy darabból fújt opálbevonatú kocka-, illetve gömbalakú üvegtestek, krómozott fémszerelvényekkel.

A gazdasági épületcsoport külső architektonikus kiképzése, bár jellegzetesen kiemeli üzemi rendeltetését, érdekes csoportosításában építészeti egységet mutat és harmónikusan illeszkedik a környezetbe.

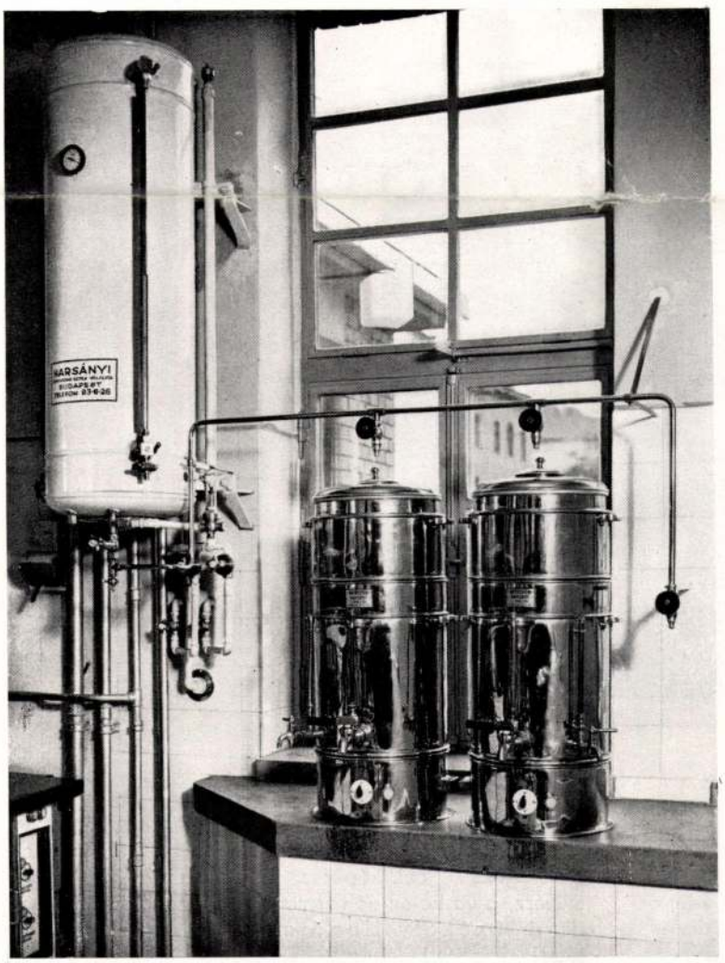

20 literes elektromos kávéforrázó gépek; 75 literes elektromos vízforraló és tárolókészülék, automatikus forráspontszabályozással

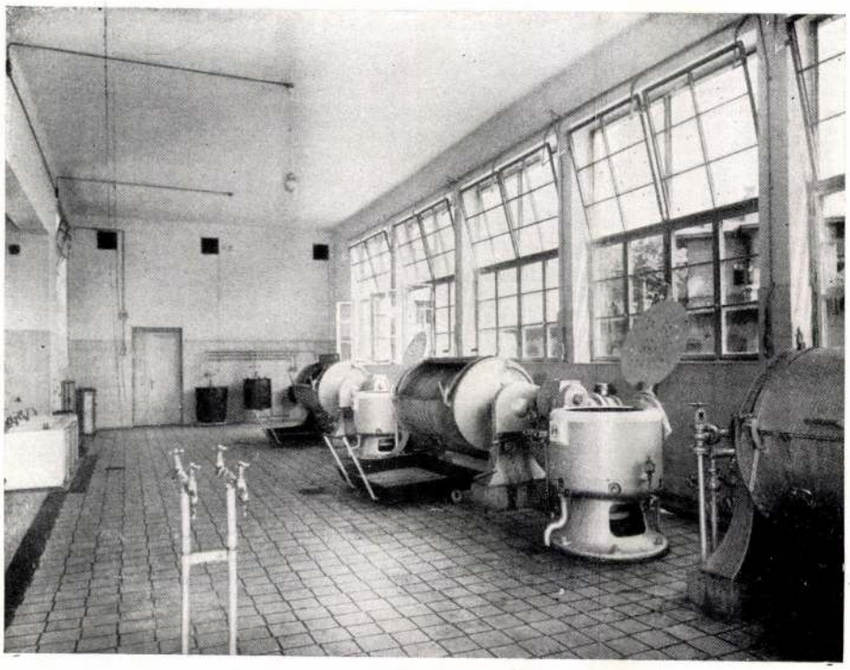

Mosóda: Vasbeton áztatómedencék fehér csempével burkolva, közvetlen elektromos meghajtású egyetemes mosó-, tőző- és öblítőgépek. Centrifugális facsarógép beépített elektromótorral. Kézimosóteknők csapjai, kettősüvegezésű acélablakok márványmozaik faburkolat, márványmozaik padló, alatta víz elleni szigetelés, acéltokos sajtolt vasajtók, gőz- és vízhatlan fehér falfestés.

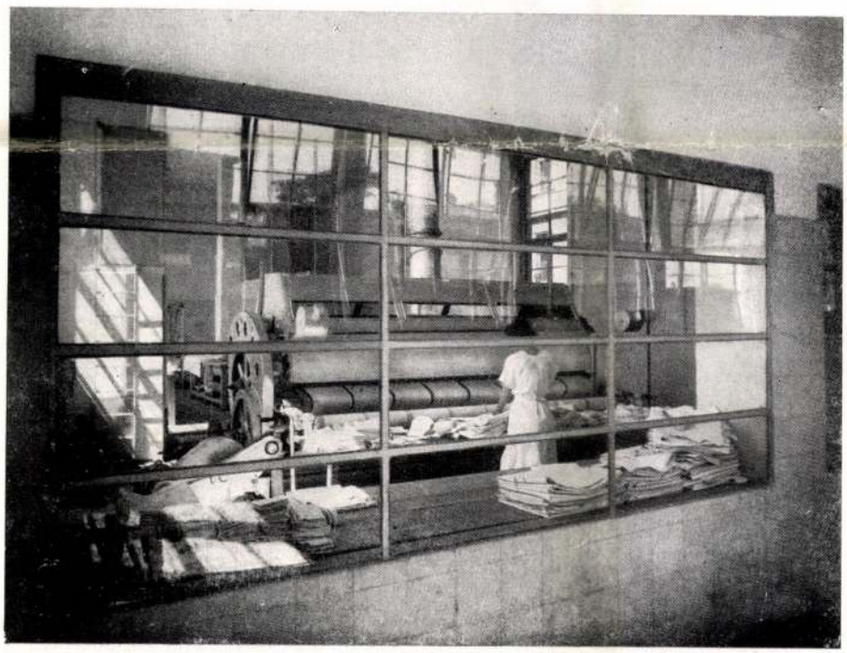

Bepillantás a gőzmángorlóterembe

Foto: Seidner

A gazdasági épületcsoport építkezésének irányításában és ellenőrzésében hathatósan működtek közre: Fidy Béla miniszteri osztálytanácsos és Kulcsár Győző miniszteri osztálytanácsos, a belügyminiszter által kiküldött építési ellenőrök. Az építési számvitel bonyolult munkáját Paduch Béla, MABI számtanácsos intézte. A gazdasági épületcsoport tervezési munkájában résztvett Herman István okl. építész, építésvezető, Hegedűs László okl. építész, Országh Béla iparművész, a vasbeton és vasszerkezetek megoldásánál pedig dr. Székely Hugó mérnök. A nagy körültekintéssel elkészített gépészeti tervezésben Gecső Jenő gépészmérnök, utóbb pedig Lázár Lajos gépészmérnök működtek közre.

Rubens P.P.: Férfi kéfe 451 (
1136 (41), 3835 (528).

Hegedüs Árnin

Művészet 1904. 406
– 1905. 202, 212, ~~284~~ 278

Hegedűs Ármin
Szécsény, 1869. X. 5. — Budapest, 1945. VII. 2.

Oklevél: 1891 Budapesti Műegyetem. Egyetemi tanulmányai alatt és után Wellisch Alfréd irodájában dolgozott. 1894-től élete végéig a főváros szolgálatában állt. Megbízásait kezdetben a fővárostól kapta, időnként, elsősorban pályázatok alapján vállalt egyéb munkákat, mint az 1896-tól fennálló Böhm—Hegedűs-iroda tagja. 1903-ban és 1905-ben németországi és olaszországi tanulmányutat tett. Fiatal korától gyűjtötte a magyar népművészeti emlékeket. Székesfővárosi tevékenységében kiemelkedő iskolatervező munkássága. Mint fővárosi mérnök készítette hat elemi iskola tervét, melyek közül a VI., Kmetty utcai elemi iskola és óvodában — Hegedűs Ármin javaslata alapján — nyílt meg az első napközi otthon Magyarországon. Az iskolák korszerűsítésével kapcsolatban szakcikkeket is írt. Sokat foglalkozott a budapesti temetők építési kérdéseivel; rendezési terveket készített (Mező Imre úti és Farkasréti temető). Ő tervezte az egykori Károly-kaszárnya Központi városházává történő átalakítását.

Budapest VIII., Mező Imre úti temető. Halmos János síremléke
Budapest XIV., Szántó Béla utca 11/A. Saját családi háza. Épületszobrász munkák: Ney Simon 1905. [Átalakítva.]
Budapest VII., Dob utca 85. Elemi iskola 1905—1906. Homlokzati mozaikok: Vajda Zsigmond. MP 1906/12
Budapest XI., Szent Gellért tér 1. Gellért-szálló és fürdő (korábban: Sáros-fürdő). Sebestyén Artúrral és Sterk Izidorral 1909—1918. Megbízás a Sebestyén Artúrral együtt készített pályaterv alapján, MP 1905/1. Épületszobrász munkák: Telcs Ede és Borsányi. Műlakatos munkák: Forreider és Schiller. MÉ 1909/1, MI 1918/9—10
Budapest XIV., Szántó Béla utca 5. Tornay Gyula festő villája 1907
Budapest Nyilvános könyvtár és közművelődési intézet. Pályázat, megvétel (Sebestyén Artúrral). MÉ 1911/8

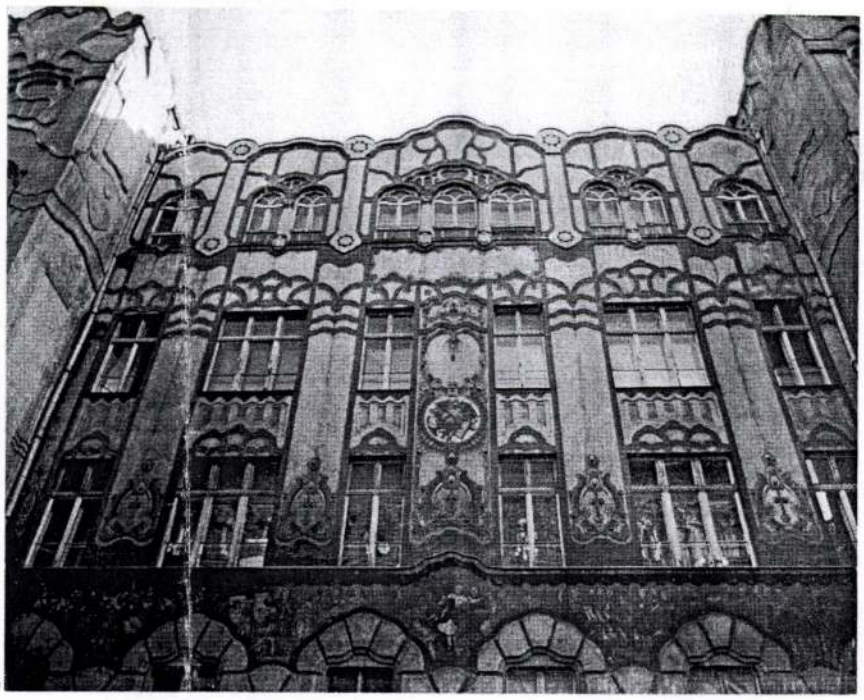

89

90

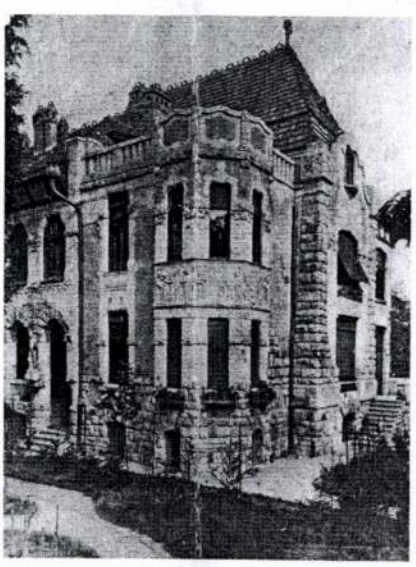

91

Hegedűs Ármin (Székely Aladár felvétele, mgt)

89 ***Budapest*** *VII., Dob u. 85. Elemi iskola (sz. f.)*
90 Az iskola homlokzati mozaikjának részlete — Vajda Zsigmond munkája (sz. f.)
91 ***Budapest*** *XIV., Szántó Béla u. 11/A. Az építész saját háza (mgt)*

Böhm Henrik és Hegedűs Ármin
közös munkái:

Budapest IV., Bajcsy-Zsilinszky út 14. Újpesti városháza 1899
Budapest V., Martinelli tér 3. Török-bankház. Pályázat, megosztott II—III. díj. MP 1905/4. Megbízás és kivitel 1906. Épületszobrász munkák: Ney Simon. Patrona Hungariae homlokzati mozaikképét Róth Miksa tervezte és kivitelezte. [A tetőn álló Atlasz-szobor a II. világháború alatt elpusztult.]
Budapest XX., Kossuth Lajos tér 1. Pesterzsébeti városháza 1906. [Két tornya a II. világháború alatt elpusztult.]
Pöstyén Thermia Palace-szálló és Irma-fürdő 1909 (Ugyanott Zöldfa-szálló és fürdő, mozi, Pro Patria Kórház és dr. Alexander Szanatórium)
Pöstyén város rendezési terve
Trencsénteplic Grand Hotel 1910 körül
Trencsénteplic Mozgóképszínház, hangversenyterem és kaszinó terve
Budapest V., Gerlóczy utca 11/B Lakóház 1911 körül
Budapest Krematórium. Pályázat. MÉ 1916/7—8
Budapest VIII., Horváth Mihály tér 15. Lakóház 1925. [Az első tisztán acélszerkezetű lakóépület Magyarországon.]
Budapest XIV., Cházár András utca 10. Pesti Zsidó Hitközség Alapítványi Gimnáziuma 1931 (Lajta Béla 1913—1914-ben készített tervének átdolgozásával)

Irodalom

Hegedűs Ármin: Az iskolaház. Népművelés 1906
Hegedűs Ármin: Új elemi iskola a fővárosban. Népművelés 1906 (A Dob utcai iskoláról.)
Hegedűs Ármin: A Gellért-fürdő és -szálló építésének története az elindulástól a végelszámolásig. Fővárosi Hírlap 1927. március 30.

„... A modern iskolaház építésénél is keresnünk kell az építészeti igazságot. Az igazság pedig ez: Az iskolai tanítás és nevelés egyik fontos feladata, hogy úgyszólván észrevétlenül kedveltesse meg a gyermekkel a munkát, a tanulást, a jó erkölcsöket. Az iskolai tanítás művészetén kívül főleg a gyermeki lélek alapos megismerése, s ami ennek nyomán jár, a gyermek őszinte igaz szeretete az, ami ennek a célnak elérését biztosítja. Az ilyen iskolába örömmel siet minden gyermek, mert ott a tanító szeretetének melegsége, a gyermeki örömök állandó derűje vár reá.
Csupa szép, tiszta, felvidító, lelkesítő eszme ez, s ezeket kell az iskolaház építésénél úgy az alaprajzi elrendezésben, mint a belső és külső kiképzésben kifejezésre juttatni akképpen, hogy az iskolaház ne sivár gyermekkaszárnya, hanem derűs, örömet keltő, ízlést nemesítő, tiszta, tágas, levegős legyen.
Ezek a követelmények az iskolaház építését a legnehezebb, de egyszersmind a legkedvesebb építészi feladatok egyikévé avatják, amelynek helyes megoldásánál, illetve programjának megállapításánál az orvosnak és tanítónak véleménye éppoly szükséges, mint fontos. Csak e három tényező együttes működése biztosíthatja az iskoláház építésének sikerét.
A tanító legjobb szándéka s legbuzgóbb igyekezete kárba veszhet egy tanításra alkalmatlan épületben, s a legszigorúbb iskola-egészségi szabályok hiábavalók, ha azoknak alapfeltételei hiányzanak az iskola épületében.
Ma már tudományos számítások eredménye bizonyítja, hogy egy-egy tanulóra mennyi területet, mennyi levegőt kell biztosítani a tanteremben, a folyosón, s hogy milyen nagy

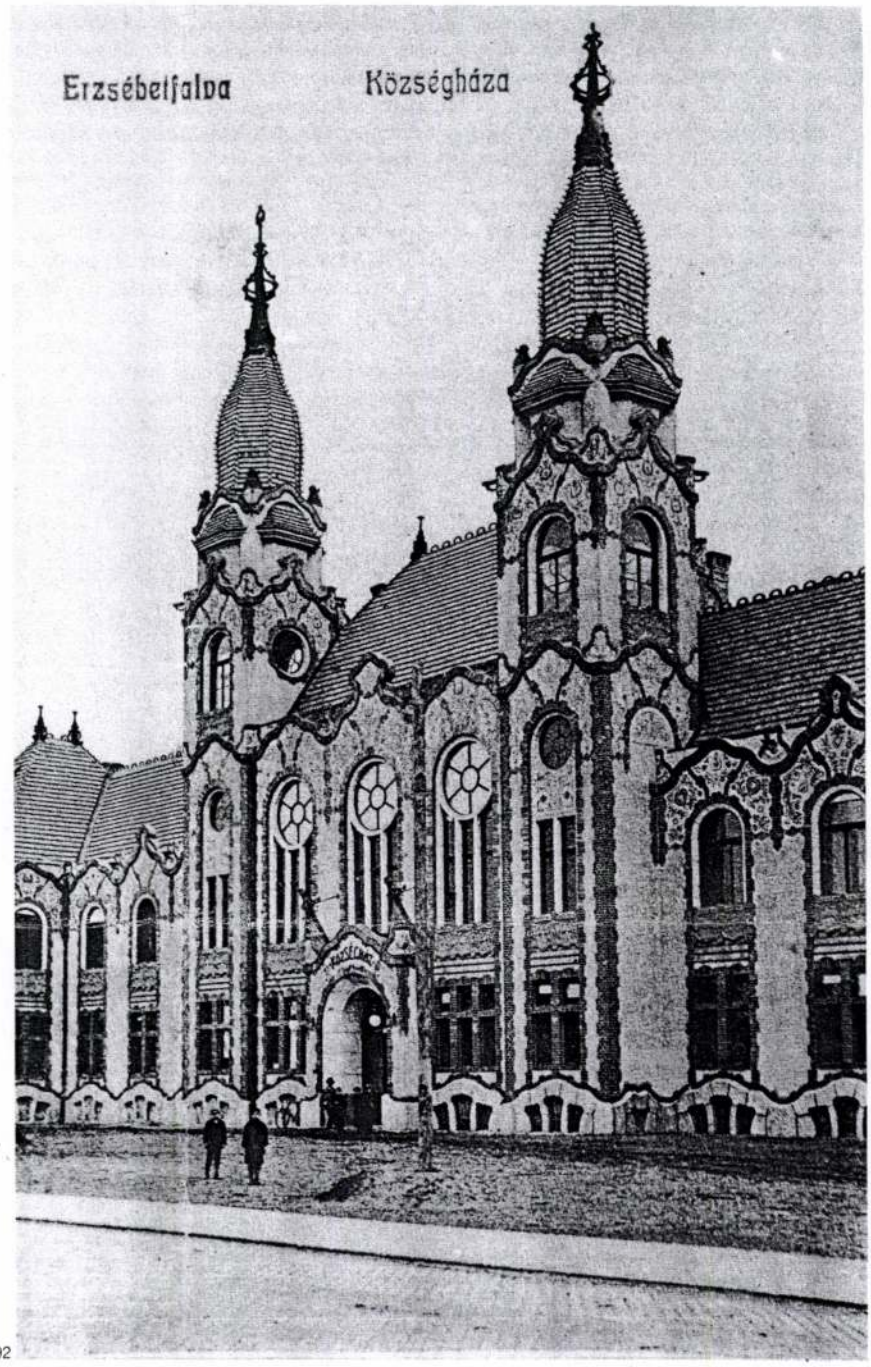

92

93

92 Budapest XX., Kossuth Lajos tér 1. Pesterzsébeti városháza (Köves)
93 Budapesti krematórium pályázat (MÉ 1916/7—8)

HEGEDÜS ÁRMIN

MDK

Hegedüs Ármin

Repr:

Sebestyén Artur - Hegedüs Ármin - Sterk Izidor: Gellért Fürdő és Szálloda. 1909.

129. l. 91. kép.

Dr.Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp.1961.

M.D.K.

Hegedüs Armin, épitész

egyike volt Palóczi Antal négy pályázótársának, akik a Központi Városháza 1898-ban kiirt pályázatán első dijat nyertek.

Medreczky Andor: Adalékok a székesfővárosi közigazgatás és a Városháza történetéhez.
Városi Szemle, 1944. 30-évf. 127.old.

ég. Márkus Máriával (Bp.,
ervezéssel összefüggő szo-
ik. Márkus Máriával (Bp.,
a társadalom struktúrájáról
l: New York, 1975); A szo-
1966); Bevezetés a gazda-
Társszerzővel (egy. jegy-
zializmus in Europa. Társ-
967); Az üzemszociológia
tában. Társszerzővel (Bp.,
ismeretek. Társszerzővel
omic development for Eas-
ekkel (New York, 1968);
sformations sociales. Töb-
70); Változó világ (Bp.,
szervezési ismeretek. Társ-
et; Bp., 1970); The state of
stern Europe. Többekkel
Die neue Linke in Ungarn.
(Berlin, 1974); Sviluppo
zione del lavoro in Unghe-
The humanisation of soci-
London, 1976); Socialism
London, 1976; spanyolul:
japánul: Tokyo, 1980; né-
1981); The just society.
gham, 1977); La struttura
i dell' Europa Oriental
he future of socialism in
el (Montreal, 1978); Le
viluppo socialista. Márkus
79); Storia del marxismo,
Torino, 1979); Democracy
hina. Többekkel (Notting-
onary of Marxist Thought.
hester, 1983); Il progeto
ekkel (Róma, 1987); Spring
ekkel (Nottingham, 1987);
conflictos. Többekkel (Za-
erpretations of Marx. Töb-
1988); A történelem és a
n (Bp., 1988); Freiheit,
lichkeit. Többekkel (Salz-
omozás válságügyben (Bp.,
életek (Bp., 1994); Intel-
., 1999). – **Irod.:** Élet egy
n. Életinterjú. Készítette
, 1985; Bp., 1989; németül:
„háborús bűnös" hétköz-
n H. A. egykori miniszter-
:] Kurcz Béla (M. Nemzet,

1993. 286. sz.); N. Sándor László: Saulus-Paulus történet (M. Hírlap, 1993. 279. sz.); V. Bálint Éva: Bűn, bűnhődés és bűnbocsánat? (M. Hírlap, 1993. 279. sz.); Kis János: Töprengés az időről – sortűzperek előtt (Kritika, 1994); Szántó Miklós: H. A. emlékezete (Társadalomkutatás, 1999); Szelényi Iván: Búcsú H. A.-tól (Szociológiai Szle, 1999); Szabó Miklós: A rákosista emigráció renegátja (Szociológiai Szle, 1999); Márkus Mária: H. A. halálára (Szociológiai Szle, 1999); Ferge Zsuzsa–Kolosi Tamás–Losonczi Ágnes: H. A.-ról. Riporter és összeáll. Szavari Vera (Szociológiai Szle, 1999); Búcsú H. A.-tól. Szerk. Rozgonyi Tamás, Zsille Zoltán (Bp., 2001).

HEGEDŰS András, *Beretke, 1923. jan. 14., †Szeged, 1975. febr. 15.: irodalomtörténész. – 1949-ben elvégezte a sárospataki ref. teol. akad.-t, 1950-ben a debreceni egy.-en m.–történelem szakos tanári oklevelet szerzett. 1950-től a szarvasi, 1954-től a kőszegi, 1959-től a győri, 1965-től a bajai tanítóképző int. tanára, utóbb ig. 1968-tól haláláig a szegedi tanárképző főisk.-n a m. irodalom tanszék vezetője, főisk. tanár, 1969-től egyúttal a főisk. főig. volt. Főként az irodalomtanítás kérdéseivel foglalkozott; elemezte több m. író (*Arany* János, *Gárdonyi* Géza, *Juhász* Gyula, *Kaffka* Margit, *Németh* László) pedagógiai munkásságát, nézeteit és pedagógiai ábrázolásait elemezte. A Jövendő (1958–65), az Embernevelés (1962–65) és a *Kincskereső* (alapító, 1971–75) c. lapok felelős szerk. – **F. m.:** Tanítók, tanárok sorsa irodalmunkban (Bp., 1956); Arany János a katedrán (Bp., 1957); Győr irodalmi örökségéből (Győr, 1961); Gárdonyi, a néptanító (Bp., 1962); Petőfi és a Hazánk (Tan. Petőfiről. Szerk. Pándi Pál, Tóth Dezső. Bp., 1962); A gyermek- és ifjúsági irodalom tanításának néhány kérdése (Debrecen, 1964); Robot és szolgálat (Győr, 1965); Arany János nagykőrösi életsorsa a történelmi balladák eszmeiségében (Jelenkor, 1967); Gyermek és ifjúsági irodalom (Bp., 1968); Juhász Gyula pedagógiai nézetei (Ped. Szle, 1968); Móra Ferenc gyermekszemléletének néhány forrása (Tiszatáj, 1969); Vallomás Váci Mihályról (Tiszatáj, 1970); Legkedvesebb íróim (Bp., 1971); Petőfi az iskolában. Szerk. (Szeged, 1972); A tanárképzés tartalmi korszerűsítése (Felsőoktatási Szle, 1973); Móra Ferenc egyetemi évei (Jelenkor, 1974); Móra Ferenc és Kiss Lajos barátsága (Alföld, 1974); Magyar írók pedagógiai nézetei (Bp., 1976); „Hiszek az emberben." Móráról fiataloknak (Szeged, 1980). – **Irod.:** Elek László: H. A. (Irod.tört., 1975); Simon Gyula: H. A. (Ped. Szle, 1975); Moholi Károly: H. A. (Juhász Gyula Tanárképző Főisk. Módszertani Közlm., 1975); Fábián Zoltán: Egy lapteremtő halálára (ÉS, 1975); Sarkadi László: A nevelés lehetőségei (Nsz., 1977. jan. 6.); Madácsy Piroska: „Hordozod az örök életet." H. A., a szegedi irodalom kutatója (Szeged [folyóirat], 1997).

HEGEDŰS Ármin, *Szécsény, 1869. okt. 5., †Bp., 1945. jún. 29.: építész. – 1891-ben a bp.-i műegy.-en építészmérnöki oklevelet szerzett. 1893-tól Bp. székesfőváros építészeti hivatalának mérnöke, 1922-ben mint műszaki főtanácsost nyugdíjazták. Elkészítette a bp.-i, Kerepesi úti temető szabályozási tervét és árkádos sírboltjait, s a Károly-kaszárnya központi városházává való átépítésének terveit. *Böhm* Henrikkel együtt Bp.-en bérpalotákat és középületeket tervezett. Közúti baleset áldozata lett. – **F. m.:** *épületek:* A fürdő épületei. Böhm Henrikkel (Pöstyén); Dob u. elemi isk. (1905–06, Bp.); Városháza. Böhm Henrikkel (1906, Erzsébetfalva); Török Bankház. Böhm Henrikkel (1906, Bp. V. Szervita tér 3.); Szt. Gellért fürdő és szálloda. Sterk Izidorral, Sebestyén Artúrral (1908–18, Bp.); Városháza. Böhm Henrikkel (1909, Újpest); Fürdő és szálloda. Böhm Henrikkel (Békéscsaba, Kiskunfélegyháza); Tisza gyógyfürdő és szálló. Böhm Henrikkel (Szolnok); a Pesti Izr. Hitközség fiú- és leánygimn. [Lajta Béla után befejezte] (1913–29, Bp., Cházár A. u.); a MABI új kórházának gazd. épületei (1934, Bp.); – *írása:* A főváros újabb iskolai építéséről (Egészség, 1903).

HEGEDŰS Béla, *Kispest, 1910. okt. 17., †Morthomme (Franciao.), 1940. jún. 2.: festő. – Fiatalon csatlakozott *Kassák* Lajos Munkaköréhez. Az avantgárd hatását tükröző képeket festett. Először 1928-ban szerepelt a Nemzeti Szalon kiállításán, 1929-ben a Tavaszi Szalonban. 1930-ban kiállított a Tamás Galériában és a Képzőművészek Új Társ. (KUT) kiállításán. 1930 végén tanulmányútra Párizs-

UMÉL III · Bp. 2002

HEGEDŰS ÁRMIN

Hegedüs Armin építész, fővs. ny. műsz. főtanácsos.

Született 1869 október hó 5-én Szécsényben, Nógrád megyében, a hol apja dr Hegedüs Soma volt 48-as honvédorvos mint közbecsülésben álló orvos működött. Iskoláit Budapesten járta, az V ker. áll. főreáliskolában maturált és a kir. József-műegyetemen 1891-ben kapott építészi oklevelet. Czigler Grőzőnek, Hauszmann Alajosnak és Steindl Imrének volt tanítványa.

Az Ybl, Petschacher, Láng korszakban Budapesten valóságos renaissance-unádat rapott lábra. H. is működése kezdetén – építészi műhelyben – megszerette és megtanulta a renaissance formanyelvét, arányait és ornamentikáját, a melyeknek ismerete megóvja az építészt az új gondolatok, irányok és formák keresése közben az eltévelyedésektől.

Rövid magánjavakorlat után a főváros ~~—~~ akkori mérnöki hivatalába került, a hol csakhamar a feladatok egész sorát bízták a fiatal építészre.

Elemte különösen a modern iskolaépület problémái foglalkoztatták. Ezekről – tanulmányai alapján – előadásokat tartott az orsz. közegészségi egyesületben ~~[illegible]~~ és a Nürnbergi iskolaegészség. ügyi kongresszuson, ~~[illegible]~~ a melyekben

/.

a magyar viszonyokra alkalmazva lefektette a modern iskola építésének, [redacted] különösen hygienikus és szocialis pempontokból a nyugati országokban akkor kialakulóban lévő alapelvein. Tervei perint épültek a [redacted] a Rákosi, [redacted] Kinetty utcai, Dob utcai elemi iskolák, a Ponty utcai kereskedelmi iskola stb.

Ezekkel a feladatokkal párhuzamosan az akkoriban művészi pempontból teljesen elhanyagolt fővárosi temetők (művészi) rendezésével és [redacted] épületeinek megtervezésével foglalkozott. Bejárta Olaporszag régi és Német ország uj temetőit. A Kerepesi temető sírbolt arkádjainak első [redacted] vázlatait ő képítette, a kötelező ravatalozó [redacted] első, tervekkel ellátott javaslatát ő dolgozta ki [redacted] több, kivitelre nem került ravatalozó csarnokot, kápolnát stb. tervezett.

Ezt a munkásságát megszakította a [redacted] hajdani Károly kapárnyának átvétele, a melynek városházzá való átépítését [redacted] a városi tanács H.-ra bízta. Erre vonatkozó hivatalos előterjesztéseiben ellenezte az átépítés kereptülvitelét, megjósolván, hogy az, beláthatatlan hosszú időre akadálya lesz az uj központi városháza megépítésének. Ebben sajnos igaza is lett. Mintán azonban az átépítést mégis elrendelték, ennek a feladatnak is bizgósággal [redacted]. A hajdani Granátos utcai (városház utcai) Martinelli féle homlokzatot restaurálta; a művészi értékű

Kapuzátokról lehántotta a katonák által
évtizedeken át rákenegetett olajfesték réte-
geket, a melyek alól művészi becsű, hadi-
vonatkozású reliefek kerültek elő.
Az oldalszárnyakból a legnagyobb és legme-
részebb átalakítési munkák egyike által
célszerű, tágas városháza lett. Az új hom-
lokzatok simulnak a Martinelli stylusához.
Az új városháza építésének kérdése
sokáig napirenden maradt. Az erre vonatkozó
szabályozási és városrendezési tervezésekben
is részt vett H. Ö vetette fel azt a tetszéssel
fogadott gondolatot, hogy az új városházát
átlós irányban, főhomlokzattal merőlegesen
a Váci utra (Vilmos cs. út) kellene megépíteni,
hogy a gyalog és kocsi forgalom a Belváros
felé kereptül haladjon az új városháza nagy
arkádos udvarán. Erről tervet is képített.
Legnagyobb érdeklődésre fordult azután
a fürdő építkezések, gyógyfürdők felé, a
melyeknek tanulmányozására ismételten
bejárta Európa minden nevezetesebb fürdő-
helyét. Böhm Henrik építész társával
egyetemben építette át Pöstyén, Trencsén-
Teplic, Darnvár régi fürdőit és szállóit.
Elkészítette az oroszok által meglátogatott Bártfa-
fürdő nagyszabású fejlesztési tervét.
1912 évben épült fel Pöstyénben az
Irma fürdő és a Thermia szálló a mely
az előkelő gyógyszálló elismert typusa lett.
A „Thermia" Jomorú történelmi emlékezetűvé
is vált

azáltal, hogy Ferenc József Királynak, Vilmos csáparral és bolgár Ferdinand Királylyal a „Thermia"-ban tanácskoztak a háború esélyei felől. 1915 ben épült fel ~~a~~ Pöstyénben a „Pro Patria" nagy katonai kórház. Ugyanezek Böhm építész társával egyetemben tervezte és építette az Ujpesti- és Erzsébetfalvai városházakat, az ujpesti és ~~[illegible]~~ szamosujvári vágóhidakat, több budapesti és vidéki nagyobb bérházat és villát, a servita téri „Török" bankházat, a mely első „üzletháza" volt a fővárosnak, továbbá ~~[illegible]~~ több előkelő lakás belső művészi kiképzését végezte.

1910 évben, nyilvános tervpályázat utján Sterk és Sebestyén építészekkel egyetemben megbízást kapott a fővárostól a Sáros fürdő és pálló (pl. Gellért fürdő) megépítésére ~~a mely a közbejött sulyos háborús [illegible] körülmények közepette nagy küzdelmek árán épült fel.~~ Hogy a sok hivatott és hivatlan ellenkezés dacára ez a nagyszabású építkezés ♀ mégis sikeresen elkészülhetett s ma (pl. Gellért fürdő és pálló) a fővárosnak egyik legértékesebb épülete, az sok tekintetben H. határt nem ismerő akaratterejének tudható be. Mint köztisztviselő sohasem állott semmiféle pártnak szolgálatában, hanem igyekezett a polgárság önzességétnek ~~a köz~~ a köznek javát előmozditani. 1922 junius havában 30 évés szolgálat után, a főváros tanácsának meleg elismerésével vált meg a főváros szolgálatából, hogy mint magán építész folytassa tevékenységét.–

♀ a sulyos háborús körülmények közöt

Hegedüs Arnim

épitész

Élettrajz -

Szefeltlex. 66 z. l.

1930

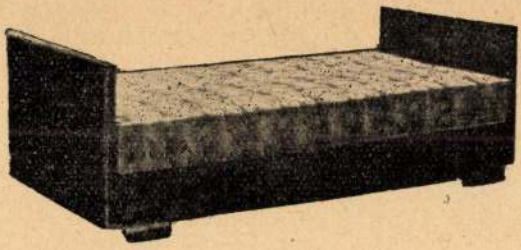

„Fidor" kanapé-ágy fekvő állapotban.

Olyan kényelmet nyujt, mint egy ágy, amelyben ruganyos ágybetét van.

SZABADALOM bej. 14561. sz. a.

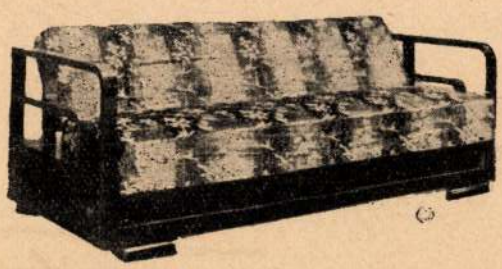

„Fidor" kanapé-ágy ágynemü-tartóval. Szabályozható támlával.

Az ágynemü könnyen berakható, mert az ülés kettéhajlik és igy félsulyt kell emelnünk.
Higiénikus, féregmentes.

„Attila"-nyomda, Ujpest, Árpád-u. 18

M.D.K.

Hegedüs A. főv. mérnök

látogatta a Rákosfalván építendő minta-népiskolai terveit és költségvetését.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1897. XVIII. évf.
május 19. sz. 2. old.

MDK

Hegedüs épitész

Kárpáti A: Magyaros épitészeti ... kiáll. a N. Szal.-ban. Magy. Iparmüvészet. 193o. 161 l.

M.D.K.

Hegedűs Armin, építész

Böhm Henrikkel közös terve megvételben részesült az ujpesti államvasuti internátus pályázatán.

Cállalkozók Lapja, Bp. 1908. XXIX. évf.

Jul. 8. sz. 13. old.

HEGEDŰS Ármin építész

LEHNE, Andreas - PINTÉR, Tamás: Jugendstil in Wien und Budapest. Wien : Edition Wien, 1990 110,133.p. és ill.

Hegedüs Ármin
és Sebestyén A.

2) A fővárosi fürdők pályatervei. Írta L. Pesti Hirlap, dec. 13. 1904

1) Fürdő-pályázatok. Írta K. A. Budapesti Hirlap, dec. 13. 1904.

MAGYAR NEMZETI SZÖVETSÉG

BUDAPEST, V.
GÉZA-UTCA 4, FÉLEMELET
Telefon: Automata 274-90 és 255-36

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

KÉSZPÉNZZEL BÉRMENTESÍTVE
1930 JUL - 3
BUDAPEST

Müemlékek Orsz. Bizottsága
VI. Állatkerti ut 1.

25770.

Hegedüs Armin

épület

lásd

Revai. XXI. 423.l

Hegedüs Ármin
és Böhm Henrik

cél 1911-ben III. díjat nyertek az alábbi épület tervpályázatán

Tér és Forma 1931.
175. l. (Az Országos Társadalombiztosító Intézet székháza.)

Hegedüs Arnim

wód
z

Thieme-Becker

XVI. 241. l.

(Lyka)

könyvtár - levéltár
BALATONFÜRED

Hegedüs Ármin MDK

épitész I. dij

Magyar Épitőművészet 1909.1.sz
A budapesti Sárosfürdő pályatervei.

Hegedüs Ármin MDK

építész

A Szent Gellért szálló tervezői.

Liber: Középitk. 39.sz. képpel.

Hegedüs Ármin MDK

épitész

Lechner Jenő: A fővárosi fürdők.
Vállalkozók Közlönye 1908. jan.1.

Hegedüs Ármin MDK

épitész

Dolenecz József: Az uj sárosfürdő.
Vas. Ujs. 1911. 166.o. képpel.

Hegedüs Ármin MDK

épitész

Hajós Alfréd: A Sáros- és Rudas-fürdők tervpályázata. Pesti Napló 1904. dec. 29.

Hegedüs Ármin MDK

épitész

Bosányi Béla: Székesfővárosi Szent Gellért-gyógyfürdő és száll. Bp. 1918.

Hegedüs Ármin

MDK

épitész

Bánlaky Géza:- Benczur Gyula - Mihálykovics Miklós: Budapest székesf. Szt.Gellért Gyógyfürdője. Bp. 1923.

Hegedüs Ármin

MDK

épitész

Vidos Zoltán: A Szt.Gellért szálló homlokzati pályázata. Uj Épitészet 1948. 274.o.képpel.

Hegedüs Ármin MDK

épitész

Bierbauer Virgil: A háboru előtti Budapest
épitészete. Képzőművészeti Társulat Évk.1929.
167.o.

Hegedüs Ármin MDK

épitész

Granasztói Pál: Megjegyzések a Gellért szálló tervpályázatához. Uj Épitészet 1948. 275,276.o. két képpel.

Hegedüs MDK

A Szt. Domonkos utcai gimnázium.Tanitói lak.repr.

Magyar Épitőmüvészet 1931. 27-35.o.

Hegedüs MDK

A Szt. Domonkos utcai gimnázium.Udvarrészlet.repr

Magyar Épitőművészet 1931. 27-35.o.

Hegedüs MDK

A Szt. Domonkos utcai fiu és leánygimnázium udvari homlokzat. repr.

Magyar Épitőmüvészet 1931. 27-35.o.

Hegedüs MDK

A Szt. Domonkos utcai gimnázium.Előcsarnok.re pr.

Magyar Építőművészet 1931. 27-35.o.

Hegedüs MDK

A Szt.domonkos utcai gimnázium.A leánygimnázium bejárata. repr.

Magyar Épitőművészet 1931. 27-35.o.

Hegedüs MDK

A Szt. Domonkos utcai izr. fiu- és leánygimnázium. repr.

Magyar Épitőművészet 1931. 2735.o.

Hegedüs Árium

épitéz

l -

A 90

30. l.

...ozagomat minnel hamarabb...
...k, mivel nem vagyok abban ...
...i várhassak.

...r. 11.

Kiváló tintelettel
Bodnár Imre
vállalkozó

MDK

Hegedüs és Stark

Sebestyén Artur épitésszel közösen tervezték a Szent Gellért fürdőt és szállót

Sebestyén Artur épitész. E.G. II. 431.l.

MDK

Hegedüs és Böhm épitészek

A Munkásbetegsegéylző pénztár tervpályázata. Magyar Épitőmüvészet 1907. 8. sz. 4o.l.

MDK

Sebestyén és Hegedüs épitészek.

Sterk Izidor épitésszel közösen tervezték és épitették meg Budapesten a Gellért-fürdöt.

E.G.II. 475.1.

Huvosok Péla Határnak

MDK

Hegedüs, építész

E számunkban közölt vázlatok egyrészbe a Stein, Sebestyén és Hegedüs építészek tervei szerint épülő Sárosfürdőhöz készültek.

A Magyar Épitőművészet. 1913 2.sz. 14.l.

MDK

Hegedüs és Böhm építészek

szintén résztvettek a pályázaton.

L.-r.: A munkásbetegsegélyző pénztár palotája. Tervpályázat. - Váll. Közl. 1907. jul. 10. 28. sz. 13. évf.

MDK

Hegedüs építész

Sáros és Rudas fürdők tervp. Vállalk. Közl. 1907. okt. 9. 6.l.

Hegedüs

MDK

épitész

Gellért fürdő 1911-18-ban épült Hegedüs -Sebestyén-Sterk tervei szerint
286.o.

Repr. 284.o. 295. kép.

Borsos-Sódor-Zádor: Budapest. Bp. 1959.

Hegedüs

NEK

épitész

Gellért Ferde 1911-12-ben épült Hegedüs -Sa-
bestyén-Stark tervei szerint
286.o.

Hegy. 284.o. 285. kép.

Borsos-Gádor-Sándor: Budapest. Dp. 1956.

MDK

Hegedüs épitész

MM és ÉE kiáll. kat. Szombathely, 1934. szept.

M. D. K.

HEGEDŰS építész

Gellért fürdőszálloda

Gerő László: A XIX. sz. végi késő eklektikus
építészet jelentősége Budapesten

Műemlékvédelem 1960. 3. sz. 166. l.

MDK

Hegedüs építész

Sterk, Sebestyén, valamint az ő, [redacted] az 1903-ban kiírt tervpályázaton szereplő tervei szerint kerdtek meg 1911-ben a későbbi gellértfürdő építését.

Dr. Szabó Sándor: A közegészségügy.
Városi Szemle, Bp. 1913. 10-12. sz. 1328. l.

Hegedüs _____, építész 1704

Megemlíti a cikk: a
Gellért fürdőmedencét tervezte.

Gerő László: A 19. sz. végi késő eklektikus építészet
jelentősége Budapesten
162-175

MŰEMLÉKvédelem Bp. 1960. 3. sz.

MDK

Hegedüs és Sebestyén

Hullámfürdő - Pezsgőfürdő
Tér és Forma 1937. 9. sz. 257.1.

MDK

Hegedüs és Böhm

a Török-bankház tervpályázatán 4oo koronás egyesitett II. és III. dijat nyertek

Müvészet 1905. 2o2.1.

MDK

Hegedüs és Böhm

A Munkásbetegsegélyző pénztár tervpályázata.
Magyar Épitőművészet 1907. 8. sz. 25.l.

MDK

Böhm és Hegedüs és Sárkány István, ép.-k

tervét megvették a fővárosnak a Németvölgyi utca Róna uccában és Kisfaludi uccában épitendö bérhá inak tervpályázatán.

Becz Jenö müépitész: A fővárosi kislakás-tervpályázatok.
Képzömüvészet. 1927. 3. sz. 17-19.l.

Hegedüs épitész M.D.K.

Sebestyén Artur munkatársa volt Ste kkel a Gellér szálloda tervezésénél

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964.

133.1.

MDK

Hegedüs, Winckler és Fillinger,
építészek.

Közös tervük: ötszáz pengös dijat nyert.

Döntés az óbudai Arpád-gimnázium tervpályázatáról.
Pesti Napló. 1937. dec.10.

NDK

Hegedüs Armand épitész

Budmonogr 99, 1oo l.

MDK

Hegedüs építész

A Parádon épitendő fürdő tervpályázat döntése.
Vállalk. Lapja, 1934. febr. 7. 5.l.

Hegedűs építész

Családi házat tervezett a Pasaréti Naprafergó utcai lakótelepen (1931)

Kovács Judit: Családi ház mintatelep - Anno 1931

Magyar Nemzet 1970 VIII. 7 5 old.

MDK

Hegedüs éeitész

Kiosztották az uj főv. bérházak pályadijait. Épitő Ipar-Épitő Müv. 1927. szept. 1. 132 l.

MDK

Hegedüs

Böhmmel közösen készitett tervét megvásárolták a Gellérthegy rendezésének tervpályázatán.

Ép.Ip.-Ép.M$_{ü}$v.1931.ápr.1. 56.o.

Hegedüs MDK

Jubiláris épitészeti kiállitás a Mücsrnokban.
Épitőmesterek Lapja. A Munkaadó. 1934. dec. 13.

MDK

Hegedüs, Sebestyén és Sterk

A fővárosi Szent Gellért szálló, repr.

Bierbauer V.dr.: A háboru előtti Budapest épitészete. Évk. KMT. 1929. 167.l.

Hegedüs MDK

épitész, Váci u. 198. hrsz.

Uj épitkezésre nyert engedélyt.
Épitő Ipar 1911. jul.23.

MDK

Hegedüs és Sebestyén

Szent Gellért szálló Bpesten

Biermodéptörekv. 536.1.

MDK

Hegedüs

Böhm és Hegedüs tervezte a Szt.-Domokos-utcai izr. fiú- és leánygimnaziumot.
Kép a 28.oldalon.

Magyar Épitőművészet, 1931. 7-9.sz. 28.l.

Hegedüs MDK

A Gellértrakpart kiképzésének pályaterve. repr.

Magyar Épitőmüvészet 1931.34-35.o.

Hegedüs MDK

A Gellért Ivócsarnok távlati képe és alaprajza repr.

Magyar Építőművészet 1931.34-35.o.

Hegedüs MDK

A Rudasfürdő terve és az Ivócsarnok. repr.

Magyar Építőművészet 1931.34-35.o.

Hegedüs Arnim

gutem

Vitaplexikon

3541

Poggi, Antonio Cesare, rajz gyűjteménye IX. 176.

Hegedüs Árnin

épitéz

1869 —

d.

Schoenkörpvárosh

113 – 114. l

M.D.K.

Hegedüs Armin, építész

és Sebeskyén Artur körös terve második díjat nyert a Török bankház szervita téri palotájának pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1905. XXVI. évf.

máj. 10. sz. 9. old.

Hegedüs Árium

kikerfóvarosi mérnök

vod

z

Magyar Pályázatok

1906. 12. sz. (A

dobutcai ⊥ hőrvegi

elemi iskola, kepek

kel)

fenti tevezte

⊥ (85. sz.)

Hegedüs Ármin

vód

Az Ért.

25. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Hegedűs Ármin

ny. fő. műszaki tanácsos

Tervezte:

Budapest, Gellért szálló emelet-
ráépítés 720.000 P

Budapest, Váci uti fő. bér-
ház 400.000 P

Budapest, "MABI" kompha
és kazánházépület 650.000 P

Békéscsaba, fürdőépület
200.000 P

Eger, fürdőépület és uszoda
120.000 P

Kiskunfélegyháza, gőzfürdő
és szálloda 1,200.000 P

Szolnok, városi fürdő és szál-
loda 520.000 P

Ujpest, kislakások 60.000 P

Ujpest, szülészeti kórház 157.000 P

Köztisztviselők köznunkái.

Nepszerű Tudományos és Tech-
nikai Napló. (Pesti Napló mellék-
lete. 1932 aug. 3. 21. 3171.

Hegedüs Ármin építész * 1869. Tanulmányai végzésével Budapest szfv. mérnöki hivatalában vállalt állást s mint főv. mérnök több városi épületet, főképen iskolákat tervezett. Magán ~~gyakorlatban~~ vállalkozásai is voltak; H. tervei szerint épült a pöstyéni Irma-fürdő és több fővárosi bérpalota. 1904. a budapesti Sárosfürdő tervének eszmei pályázatán Sebestyén Artúrral és Stark Izidorral közösen készített tervet első díjat nyert. 1907. a Rudas- és Sárosfürdő közötti tér rendezésének tervét készítette. A (Sáros)fürdő szűkebb tervpályázatán az eszmei pályázaton részt vett társaival első díjat és a kivitellel való megbízást nyerte s 1919-ig munkásságát főleg e nagyszabású építkezésének szentelte.

Sz. Gellért

HEGEDÜS I. *Armin*, építész, * Szecsény 1869. A bpesti József-műegyetemen tanult, azután Bpest szív mérnöki hivatalában vállalt állást. H. készítette a kerepesi temető szabályozási, valamint az itteni árkád-építkezés tervét, a Károly-kaszárnya központi városházzá való átalakításának tervét, stb. 1904. a bpesti Szt. Gellért- (Sáros-) fürdő terveinek eszmei pályázatán Sebestyén Artúrral és Sterk Izidorral közösen készített terve első díjat nyert, majd 1909. a szűkebb tervpályázaton társaival együtt az első díjat és a kivitellel való megbízást nyerte s 1918-ig munkásságát főleg e nagyszabású építkezésnek szentelte. H. tervezte a kiskunfélegyházi gőzfürdőt és szállodát, a szolnoki városi fürdőt és szállodát, stb.

Le. G. I. 447 l

Szent Tób

A vár ostroma.

A vizzel telt ár
és várat melynes tornyain félhol
„Batterie di Cannon
a háiat égnes és a v
zione incendiata) r
csata rendben. A hátte
pezzo balról a „Sig. Tene
fellobogóiott sátor el
chiaui" (5). A háro
át a tálcián lévő

Fortezza e P
Presa da
sotto la con

s az „1. Fortezza" ke
„Data in luce da
Roma alla Pace c

Rézmets

Hegedüs Armin
épitész

1898-tól Böhm Henrikkel közösen
munkódott.

Az együtt munkódás
ismertetés és irodalmát lád Böhm
életrajzában.

Az erre vonatkozó
irodalom Böhm
Henrik csomagjában van, de ezt
már Hegedüs Á.
irodalmában nem
kell közölni.

Oct. 22, 1948

I.

Kinek a fia ez a fiú? Én a szüleim fia vagyok. Kinek a leánya ez a leány? Ő az apjának és az anyjának a leánya. Tamás szüleinek egyetlen gyermeke. Tamás nagybátyjának gyermekei az ő unokatestvérei. Nekem is van három unokatestvérem. A fiú neve Róbert.

Hegedüs Armin, építész

M.D.K.

Sebestyén Artúrral és Stark Izidorral közös terve nagyvételben részesült a Népház- és Népkönyvtár pályázatain.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

jul. 5. sz. 5. old.

HEGEDŰS Ármin építész

Gellért szálló és annak hullám-fürdője

Társtervező: ~~[illegible]~~ Sebestyén Artúr
Sterk Izidor

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 309.

MDK

Hegedüs Ármin, épitész

a II. bizottság/épitési ügyek/ elöadója lett.

A Magyar Epitőművészek Szövetségének Közgyülése. Vállalkozók Kézikönyve. Bp. 1907. máj. 29. 4.old.

MDK

Hegedüs Ármin, ép.
szül .Szécsény, 1869-ben

Oklevél kelte: 1891

" száma: 862

A m.kir.József Müegyetemen okl.-t,absolut.-t vagy okl.-honositást nyert épitészek névjegyzéke. 1873-1928-ig. ÉI-ÉM. 1931 jan.15. 17.l.

MDK

Hegedüs Ármin, épitész

a MABI kórház gazdasági épületeinek megalkotásáért
a mesterdij mellett szervezett elismerést kapott.

A Magyar Épitömüvészek Szöv. -nek tisztujitó közgyülése.
1934 máj.29.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1934.jun.6. LV.évf. 45.46. sz.

Hegedüs Arnim, építés M.D.K.

és Böhm Henrik körös terve alapján épült fel a Pasaréten a Napraforgó-utcai kísérleti lakótelep egyik villája

Vállalkozók Lapja. Bp. 1931. LII. évf.

nov. 12. sz. 4. old.

+ dec. 31. " 6. "

M.D.K.

Hegedüs Arnim, építész

Böhm Henrikkel közös terve 1000 p-ös megvételben részesült a Gellért-tér s a Gellért és Rudas fürdő közötti Dunapart rendezésére kiírt pályázaton

Vállalkozók Lapja, Bp. 1931.. LII. évf.

ápr. 1. sz. 4. old.

Theodor Herzl, Zionist

Theodor Herzl was born in Budapest, Hungary, on May 2, 1860. He was a Zionist leader and founder of the World Zionist Organization.

Hegedüs Ármin

építész

Abonyi utcai gimnázium /Lajta Bélával közösen/

104.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1950.

M.D.K.

HEGEDŰS Ármin épétés

Bp. vir. gimnázium imatérmé-
nek épétésvezetője (1923.)
Terv: Lajta

Grünwald Fülöp – Namenyi Ernő:
Budapesti szinagógák Bp. 1949.
30. l.

MDK

Hegedüs Ármin és Nagy Károly ifj.

az alábbi pályázaton pályamunkájukat megvásárolták

A MÁV ujpesti internátusának tervpályázata. Épitő Ipar 1908. jul. 12. 285.l.

Hegedüs Ármin

MDK

Lechner Ödön lenyügöző hatása muatatkozik A Gellért Fürdő és Szálloda épületén, amelyet 1909-ben szükebb tervpályázat utján Sebestyén Artur, Hegedüs Ármin és Sterk Izidor tervez nek és épitenek.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő9 Lechner Ödön. Bp.1961.
128. l.

M.D.K.

Hegedüs Ármin, építész

Böhm Henrikkel körösen kénitette el Pöstyén-fürdőnek nagszabasu, nemzetközi fürdőhellyé való kiépítési terveit, melynek munkála tait megkezdték.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

máj. 18. sz. 9. old.

M.D.K.

Hegedüs Armin, építész

és Böhm építészek a Gellért szálló tervével, külső és belső felvételeivel, melyet a XII. Nemzetközi Építész-kongresszus alkalmából a Nemzeti Szalonban rendezett kiállításon.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1930. LI. évf.

Sept. 6. sz. 1. old.

MDK

Stark Izidor, Sebestyén Artur és Hegedüs Ármin, építészek, Budapest.

Megvett közös terv: A budapesti községi nyilvános könyvtár és közművelődési intézet tervpályázata. Kép. 16.1.

Magy. Építőművészet. 1911. 3.sz. 16.l.

Hegedüs Árnim, építész M.D.K.

Böhm Henrikkel és Fendrassik Alfréddal közös tervei alapján elkészült Újpest város új kórháza 80 beteg befogadására alkalmas 24 kórteremmel.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1932. LIII.évf.

jun. 2. sz. 4. old. + 2 fh.

Hegedüs Ármin

MDK

Sebestyén Arut főmunkatársa, aki a székesfőváros szolgálatában állott, igyekszik érvényesiteni Lechner törekvéseit.

Tervei szerint épült a Szervita téri "Török Bankház"

Dr.Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp.1961.
130.1.

M.D.K.

Hegedüs Ármin, építék

és Böhm Henrik tervei szerint felépült a főváros uj bérháza a Váci-út és Faludi-utca sarkán (egy fénykép)

Vállalkozók Lapja, Bp. 1927. XLVIII. évf.

nov. 9. sz. 17. old.

M.D.K.

Hegedüs Ármin, építész.

a Váci-utra tervezett
egy bérházat a fővárosi
lakásépítési programmjának
keretében

Vállalkozók Lapja, Bp. 1925. XLVI. évf.
dec. 2. sz. 2. old.

K. D. K.

Hegedüs Árin

épitész Bpest

irod

Magyar Pályázatok

1905-6 4. 27 9 l

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

m.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Hegedüs Arm

épitész

irod

Magyar Pályázatok

1905-6. 24. 26. l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása

Engedély

.....

a műhelyfőnök vag
aláírá

8. sorsz. Műhelyi minta. —

Hegedüs Béla

épitész

vrád

Lux László: Forgalmics közigazgatási épületek. Új Építészet 1948. 5. [Uj Csepel] sz. 192, 193. l. Rendőrségi épület terve fentitől repr.

Tek.

Timár Dezső

ügyvéd úrnak

Budapest

VI. Nagymező u. 7.

F. ~~M~~ évi november hó 29-én

levelére értesítem, hogy

üemlékek Orsz. Bizottsága

Imre fényképésznek fényké-

készitésére sem szó-, sem

li megbizást nem adott,

Bizottsággal szemben a nevezettnek

t nevezett f. évi július

ugyamán dr. Lechner Jenő

i. Kormányfőtanácsos úr

tóságára való hivatkozás-

~~Hajós Alfréd~~

~~Haris Béla~~

~~Hámory György~~

Hegedüs Béla

építészek

tovább

Borb-Fabr. 56. l.

Ujjáépítés tervezői

<Hegedüs Béla>

cikke

A telepes ház.

<> Az Országos Földbirtokrendező Tanács terv. pályázata. Új Építészet, 1946. 1. sz

Hegedüs Béla

épitéz

szül. 1908. Nagykani-
zsa

bpesti mücgjetem

Szabó Ervi jegyz.

MŰEMLÉKEK
ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA

NEMZETI SZALON
MŰVÉSZETI EGYESÜLET

NYOMTATVÁNY

3 f
bélyeg

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

úrnak
úrnőnek

Budapest

41.947. — K. M. E. Ny.

MEGHÍVÓ

A

MAGYAR MŰEMLÉKI KIÁLLÍTÁS

MEGNYITÁSÁRA 1942. NOVEMBER HÓ 25-ÉN, SZERDÁN D. U. 6 ÓRÁRA
A NEMZETI SZALON V. ERZSÉBET-TÉRI HELYISÉGEIBE.

GRÓF ZICHY JÁNOS
A NEMZETI SZALON ELNÖKE

GEREVICH TIBOR
A MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGÁNAK
ELNÖKE

HUBAY CEBRIAN ANDOR
A NEMZETI SZALON IGAZGATÓJA

A KIÁLLÍTÁS DECEMBER 8-ÁN, KEDDEN ZÁRUL. MEGTEKINTHETŐ NAPONTA
10-TŐL 4-IG.

Hegedüs Béla

Hegedüs Béla - Reischl Péter: Közös épületben elhelyezett különböző nagyságrendü óvodák és bölcsődék tervezése. - Müszaki Tervezés, 1967. 1.sz. 16-18. 1.

Az 1967. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Ért. 1970. 1.sz. 68-107. 1./

74. 1.

Hegedüs Béla

3-ad (?) éves építésthallga-
tó 1931 ben

Hanus vajra

Megfagyott Mursikus

1931.

Tisztelettel
Machó József

Hegedüs Béla
épitém

MMÉEÉvk

1934. 2/11. l.

PEST,
ó-u. 2.

ÓRANKÉNT és LÖERŐNKÉNT. - NINCS RO
és TÜZ-VESZÉLY! - MINDEN PÉNZÜ
ELLENŐRZÉS és ENGEDÉLY N
WOHANKA és TÁRSA BUDA
V. VÁCZI-

Az ajánlattevők ajánlataikkal a végleges döntésig
ezettségben maradnak.

Olyan ajánlattevők, kik a pályázat tárgyát képező
kák teljesitésére törvényes képesitéssel nem birnak,
lesek ajánlataikban ily képesitéssel biró megbizottat meg-
zni és annak képesitését igazolni.

A munkálat elnyerői a felhasználandó összes anyagokat,
eket, és eszközöket, — amennyiben azok a magyar szent
na országai területén termeltetnek, előállittatnak, —
lesek teljesen a hazai termelés és ipar révén beszerezni,
munkálatok teljesitéséhez magyar honos tisztviselőket,
osokat, munkavezetőket, munkásokat alkalmazni, s magukat
ötelezettség teljesitése tekintetében, ugy az előirt hatóság
gei, mint a m. kir. kereskedelmi muzeum, illetőleg a
skedelemügyi m. kir. minister szakközegei ellenőrzésének
etni.

A kiiró hatóság fenntartja a jogot, hogy a beérkezett
latok között, az ajánlott árakra való tekintet nélkül
szthasson, esetleg uj árlejtést hirdethessen.

Az előző és jelenlegi árlejtésből eredő hirdetési, vala-
t az épitkezésnél felmerülő ellenőrzési és felülvizsgálati
ségeket, valamint a terv és költségvetés költségeit is a
alkozó tartozik sajátjából fedezni.

Az árlejtés csakis Bars vármegye törvényhatósági
ottságának jóváhagyása után válik érvényessé.

Fenyőkosztolány, 1909. május hó 1-én.

Községi elöljáróság.

ováts Béla

kocsiraktára

apest, V. Nádor-u. 39.

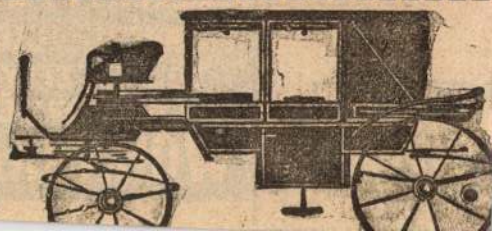

MDK

Hegedüs Ármin és Böhm Henrik

Tér és Forma 1928. I. évf. 7. sz. 2o.l.

közelitőleg 1 négyzetméter nagyságu minta is beküldend

Hegedüs Armin

épitész

MMÉ Évk

1934. 211. l

TELEFON: 82—70. **INTERURBAN**

Készit: **Szegecselt tartókat és oszlopokat, mindenn szerkezeteket, idomvasablakokat, csigalépcsőket, P fedélszékeket, ivlámpa oszlopokat, vasgerenda ha és annak szerelését.**

85 fill., Ferencsik Aladár
488 kor. 02 fill., Hatschek
)est) csak az eternit tetőfedő mun-
)r. 20 fillérrel.
r Adolf lugosi épitész ajánlatát
égett felsőbb helyre terjesztették.
(Burkoló munka.) A máv.
lomásán létesitendő 5000 m2 gránit
rkolat előállitására a máv. kolozs-
étősége április 14-én árlejtést
ég pályázott és pedig: ifj. Weisz
várad) 45 000 kor., Kissebesi
)ányák r. t. (Budapest) 32.500
utóbbi ajánlatot fogadták el.
(Műhely épités). A zalatnai
gó és kőcsiszoló ipari szakiskola
kor. 40 fillér költségelőirányzat
esitendő nyári műhely épitésére a
n. kir. államépitészeti hivatalba
ik napjára hirdetett árlejtés ajánl-
yában eredménytelen maradt.
lagasépitmények Szilfa-
galmi kitérőn.) A máv. Szilfa-
ni kitérőn létesitendő összes magas-
munkáinak biztositására a zágrábi
g pályafentartási osztályában á p-
árlejtést tartottak. Ajánlatot tettek:
Koch (Budapest) 79.350 kor.,
) és Ede (Ercsi) 77.496 kor. 80
é Ferenc (Budapest) 88.190 kor.,
és Sonnenberg (Zágráb)
84 fill., Lőwy Mór fiai (Simon-
33 kor. 60 fillérrel.
ég nem történt.
etonfal helyreállitás.)
kötőben levő kőmoló beton alap-
reállitására a fiumei m. kir. tenge-
ság április 30-án versenytárgya-
Ajánlatot tettek: Grubicsics
cari) 2625·16 kor., Ahel S. és

Hegedüs Arim

épitén [illegible]

irod

Magyar Pályázatok

1905-6. 9 n. (mellékl.)

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása

Engedé

.....

a mühelyfőnök
alá

8. sorsz. Mühelyi minta

M.D.K.

Hegedüs Armin, építész

és Böhm Henrik, tervei szerint épült szépes fehérvári Árpád fürdőt ismerteti a Lap két fényképpel.

Hübner Jenő!

Vállalkozók Lapja, Bp. 1928. XLIX. évf.

Épsz. 4. sz. VI. old.

Hegedüs Ármin

Több tervvel szerepel a magy. építé-
szek kiáll.-án a Nemzeti kalánban.

N. V. 930 IX. 7.

Hegedüs Armin

Sebestyén Artúr és Steph Izidor tervez-
ték a kp.-i Gellért fürdő épületét.

Merényi Ferenc: A magyar építészet
1867-1967. Budapest, 1970.

457

Hegedűs Ármin

és Böhm Henrik tervezték a bp.-i Martinelli téri Török bankház épületet 56. p. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest, 1970.

451

Hegedüs Ármin

épitette a Péterffy Sándor u-i volt MABI épület egy részét.

Merényi Ferenc: A magyar épitészet 1867-1967. Budapest 1970.

751

Hegedüs Ármin

fejezte be Lajta Béla utolsó művét:
a bp-i Bonyi utcai gimnázium épü-
letét.

Merényi Ferenc: A magyar építészet
1867-1967. Budapest 1970.

58p

Hegedüs Ármin

a Gellért pálló tervpályazatát Sebestyén Artúr társaságában nyerte meg; utóbb Sterk Izidor módosított tervével épült fel az épület.

Merényi Ferenc: A magyar építépet 1867-1967 Budapest 1970.

461

Hegedüs Ármin

tervezte a bp-i egykori Károly laktanya központi városházává történt átalakítását.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867–1967. Budapest 1970.

451

Hegedűs Armin

1896-ban nyitott közös irodát Böhm Henrikkel; együttes alkotásuk a pesterzsébeti városháza, és a Martinelli tér 3. sz. épület.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967 Budapest 1970.

45 l

Hegedüs Ármin

Magyar Népzőművészet külföldön

Magyar Nemzet 1984. 1. 11.

Hegedüs Ármin

[redacted]

építész

Munkáinak keramiai kivitelezése /ill. kikisérletezése/ során dolgozott a Zsolnay gyárban.

48.o.

NIKELSZKY GÉZA : A Zsolnay gyár művészete.
Pécs. 1959.

Hegedüs Ármin MDK

épitész

Szent Gellért Gyógyfürdő tervezői 19o4.
Magy. Alp 19o4. 6o.o.

Hegedüs Ármin MDK

épitész

Magyar Épitőművészet 1911. 8.sz. 16-18.o.

Hegedüs Ármin MDK

épitész

A bpesti községi nyilvánss könyvtár és közmüvelő-
dési intézet tervpáláyzata. megvett terv.
Magyar Épitőmüvészet 1911. 8.sz.

Hegedüs Ármin

MDK

épitész

Az uj Sárosfürdő.
Vasárnapi Ujság 1911.166.o.

Hegedüs Ármin MDK

épitész

A Sárosfürdő épitése.
Vállalkozók Közlönye 19o9. jun.23.

Hegedüs Ármin MDK

épitész

A Sáros fürdő épitése.

Vállalkozók Közlönye 1909.márc.31.

MDK

Hegedüs Ármin építész

Sárosfürdő terv. 3ooo koronás dij.

Müvészet, 19o4. 4o6. l.

Hegedüs Ármin

1zraelita gimnázium terve, a Magy.Képzőm.Egy. jub.kiáll.-án.

P.H.934.XII.12.

Hegedüs Ármin MDK

épitész

Izraelita gimnázium I-III.Alapterv: Lajta Béla

Mücsarnok 1934. dec. 1935. jan.

Jubileumi kiállitás

Hegedüs Ármin

A Szervita tér 3.sz. ház tervezését pályázaton nyerte Böhm Henrik és Hegedüs Ármin 1906-ban.

Barkóczi Péter: A Martinelli tér.
Budapest, 1972. 1e.sz. 3e-34.l.

Hegedüs Ármin és Böhm Henrik

Lerverbe a Bp. V. Gerlóczy u. 11/6 lakóházat

1911-ben

Gerle János:Elszámolás a századforduló épületeiről
Budapest 1981/11 17-21.o.

Hegedüs Ármin

terveste a Bp. XIV. Szántó B. u. 11/a sz.
villát, – egyben az építész saját háza – 1906-ban.

Gerle János: Elszámolás a századfordulós épületekről
Budapest 1981/11 17-21.o.

Hegedüs Ármin

tervezte a Bp. VIII. Dob u. 85. sz. iskolát

1906-ban.

Gerle János: Elszámolás a századfordulós épületekről

Budapest 1981/11 17-21.o.

Hegedüs Armin

Sebestyén Artur és Sterk Izidor tervei alapján épült 1912-18 között a Gellért gyógyfürdő és szálló.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973.

13351

3791

Hegedűs Fírmín

építész, számos mű alkotója.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13350

4301

Hegedüs Ármin

alakította át az V. Városház u. 9-11 p. a.
Invalidus házat hívatal céljaira.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

3621

M.D.K.

Hegedüs Ármin, építész

és Böhm Henrik tervei szerint épült Kiskun-félegyházi Városi fürdőt körli a lap egy fényképpel

Vállalkozók Lapja, Bp. 1928. XLIX. évf.

ápr. 25. sz. V. old.

MDK

Hegedüs Ármin

A budapesti krematorium-pályázat. Építő Ipar Építő Művészet 1916.máj.7.

116.l.

MDK

Hegedüs Ármin, épitész

1894-ben vette meg a város a volt gránátos kaszárnyát, hogy itt a városházat helyezze el. H.Á. az átalakitási munkálatokat végezte.

Visszakapja emlék-köntösét a pesti városháza. - Nagyvilág. 1945. VI.23.

MDK

Hegedüs Armin

1.

Czak György 51.1.

MDK

Hegedüs Armin, épitész.

Repr.: Csal.ház utcai homlokzata.
Csal.ház kerti homlokzata.
Családi ház bejárója.
Tervezte a Városligetben, a Stefánia-ut mögötti Jávor utcában épült családi házat.

Családi ház. 18 -21.1. Magy. Epitömüvészet.

Magyar Épitömüvészet. 1907. 9.sz.

M.D.K.

Hegedüs Ármin : építész

és Böhm Henrik
tervezték az újpesti,
kislakásos városi bér-
házakat a Mátyás-
téren (két főnyílás)

Vállalkozók Lapja, Bp. 1928. XLIX. évf.
ápr. 25 sz. VI. old.

M.D.K.

Hegedüs Ármin, építész

tervének képe a budapesti új városháza elhelyezésére kiírt pályázaton, mellyel kapcsolatban az állandóan ohvetetlenkedő, de tehetséptelen és ötlettelen Pirovits Aladár részéről erős támadások érték. Választ és „észrevételeket" közli:

A Magyar Mérnök- és Építész-Egyelet Heti Értesitője, Bp.
1899. XVIII. évf. 5-8. és 17-18. old. Egy terv: 5. old. Két terv: 19. old.

MDK

Hegedüs Ármin

VIII. bécsi épitészeti kongresszuson vett részt.

Magy. Épitőművészek Szöv. közgyülése
Vállalkozók Közl. 23.sz. 1908. jun. 3. 4 l.

MDK

Hegedüs Ármin

M.Mérnök és Épitész Egyl. ellenőrző bizottságában vett részt.

Magy. Épitőművészek Szöv. közgyülése.
Vállalkozók Közl. 23.sz. 1908. jun. 3.
4 l.

MDK

Hegedüs Ármin előadó

Magy. Épitőművészek Szöv. közgyülése.
Vállalkozók Közl. 23.sz. 1908. jun. 3. 4 l.

Ármin Hegedüs

Henrik Bálint und Ármin Hegedüs: Bankhaus, Martinelli tér 3.

Ungarische Architektur um die Jahrhundertwende.

Budapester Rundschau, 1978. aug. 28.

MDK

Hegedüs Ármin

Sáros és Rudas fürdőket összekötő park szükségességéről, felolv.

Magy. Épitőművészek Szöv. közgyülése.
Vállalkozók Közl. 23.sz. 1908. jun. 3. 4 l.

Hegedüs Ármin MDK

épitész
Kétlakásos villa a Pasaréti uton

Mücsarnok 1934. dec. 1935. jan.
Jubileumi kiállitás

MDK

Hegedüs Ármin

Tervezték az alábbi épületet

Gerő Ö.: A pesti izr.hitk. fiureálgimn. leánygimn. náziuma. Tér és Forma 1931. 343-350.l. képekkel.

M.D.K.

Hegedüs Armin, építés

és Bölun hőrös tervét
a krematórium-pályázaton
a nem-díjazott, de dicséretre
méltóak hőrött emliti Ezrey

Vállalkozók Lapja, Bp. 1916. XXXVII. évf.

ápr. 5. sz. 3. old.

MDK

Hegedüs Ármin, Sebestyén Artur és Sterk Izidor

A budapesti községi nyilvános könyvtár és közművelődési intézet tervpályázata.

Megvett terv.

Magyar Építőművészet 1911. 8.sz.

MDK

Hegedüs Ármin, Sterk Izidor, Alpár Ignác, Petz Samu és Förk Ernő

A bpesti Sárosfürdő pályatervei. Művészet 1905. 3. sz.

MDK

Hegedüs Ármin, ép.mérnök.

Két tervet mutatott be a Rudas- és Sáros fürdöt összekötö parkszerü megoldád ra vonatkozóan.

A fövárcs müvészi kiépitése. -Vállalkozók Közlönye. Bp.1907.VI.12. 8.old.

MDK

Hegedüs Ármin, épitész

vezette az 1784től kezdödöleg II.József
császár által ide helyezett gránátos kaszár-
nya átalakitását 1894-ben,mikor a föváros
városháza céljaira megvette az épületet.

Simándi Béla : A kétszázéves Városháza. -Kis Ujság
1949 ápr.28.

MDK

Hegedüs Ármin, föv.mérnök,

tervezte az uj városház-palotát, szem előtt gartva a régi tradicionális jelleget adó emlékek megörzése mellett. /Martinelli terve szerinti főhomlokzat a XVIII.sz. elejéről/.

Uj Központi Városháza .
Vállalkozók Lapjának, Bp.1908 jan.8. 14.évf. 3.old.

MDK

Hegedüs Ármin

"Erzsébettér" jeligés tervének főhomlokzat repr.
34, 35.oldalon.

Magyar Épitőművészet 1907. 7.sz.

Hegedüs Ármin NDK

és Sebestyén Artur

repr:

Gellért thermál és strandfürdő.

39.o. I. és II. kép.

Szőllősi Ernő /szerk/; Budapest - Guide illustré.

Bp. é.n.

Hegedüs Ármin MDK

épitész
Vasvázas bérház a Mária Terézia téren

Műcsarnok 1934. dec. 1935. jan.
Jubileumi kiállitás

Hegedüs Armin MDK

Gellért szálló és gyógyfürdő /Hegedüs- Sebestény terve szerint/

168.o.

Székely László /szerk/: Budapesti zsebkalauz.

Bp. 1959.

MDK

Hegedüs Ármin

Jakab Dezső: Die Gefolgschaft Edmund Lechners.
A Milgyüjtő, 193o. 8-9.sz. 245-47 l.

MDK

Hegedüs Ármin

Mocsonyi-bérpalota tervpályázata. Magyar Épitő-művészet 1907. jul. 35.l.

Hegedűs Attila, grafikus

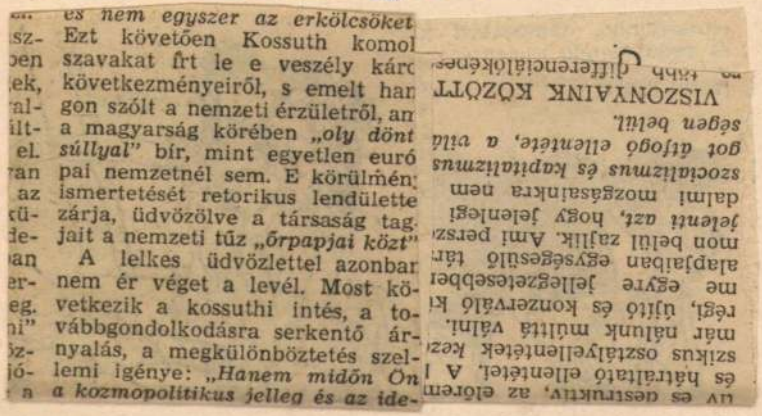

és nem egyszer az erkölcsöket
Ezt követően Kossuth komol
szavakat írt le e veszély kárc
következményeiről, s emelt han
gon szólt a nemzeti érzületről, an
a magyarság körében *„oly dönt
súllyal”* bír, mint egyetlen euró
pai nemzetnél sem. E körülmén
ismertetését retorikus lendülette
zárja, üdvözölve a társaság tag
jait a nemzeti tűz *„őrpapjai közt”*
A lelkes üdvözlettel azonbar
nem ér véget a levél. Most kö-
vetkezik a kossuthi intés, a to-
vábbgondolkodásra serkentő ár-
nyalás, a megkülönböztetés szel-
lemi igénye: *„Hanem midőn Ön
a kozmopolitikus jelleg és az ide-*

tiv és destruktív, az előrem
és hátráltató ellentétei. A l
szikus osztályellentétek *kez*
már nálunk múlttá válni.
régi, újító és konzerváló ki
me egyre jellegzetesebbe
alapjaiban egységesülő tár
mon belül zajlik. Ami persz
jelenti azt, hogy jelenlegi
dalmi mozgásainkra nem
*szocializmus és kapitalizmus
got átfogó ellentéte, a vilá
ségen belül.*

VISZONYAINK KÖZÖTT
ra több differenciálókénes

Gabsai Pongrác: Tabló 12.

Népszabadság, Bp. 1978. máj - 14.

tervezzük, hogy létrehozunk egy *szakkört*, ahol kevesebb diákkal foglalkozhatunk, s ennek nyilván nagyobb hatása lehet.

— *Milyen tervek foglalkoztatják még mostanában?*

— Ez év őszén újra szeretnénk megnyitni *természetrajzi kiállításunkat*. Ez annyiban különbözik majd a nemrégiben lebontottól, hogy megőrizzük a látványos részeket, így például a *mamutot*, viszont helyet adunk az utóbbi esztendők kutatási eredményeinek. Jelentősen bővül majd az ásványtani rész, s a Gyöngyösorosziban megszüntetett bányászat ásványtani értékeit itt adjuk közre, míg a növények és a rovarok az ökológiailag megfelelő környezetben kerülnek bemutatásra. A kiállításhoz szeretnénk mellékelni egy kiadványt is. Ugyancsak elképzeléseink között szerepel a geológiai gyűjtemény fejlesztése. Mint ismert, gyöngyösi központtal alakult meg a *Magyar Malakológiai Szekció*, amely a „csigászati munka" elismerését is jelenti. Hogy a csigákkal kapcsolatos eredményeinket szélesebb körben is publikáljuk, az idén szeretnénk egy országos tanácskozást is szervezni, amely kapcsolódna a Mátra-kutatáshoz. Mivel szüreti év is az idei, ezért kiadjuk az úgynevezett Sárhegy tanulmánykötet második részét. Az első a geológiával és a botanikával foglalkozott, míg ennek a témája a zoológia. Vannak olyan törekvéseink is, hogy létrehozunk egy *számítógépes adatbankot*, amely a Mátra, illetve az Északi-középhegység botanikáját tartalmazza. Egyszóval sok szép tervvel kezdjük az esztendőt. Reméljük valamennyiből valóság lesz.

Homa János

A Hegedűs-hagyatéktól a sakkmúzeumig

A Hevesi Múzeum Hegedűs Béla magángyűjtő hagyatékára épül. Hogy ki is volt ez az ember, aki nyolcezer-négyszáz muzeális értékű tárgyat hagyott a településre, s ezek napjainkban miért nem láthatók seholsem? Egyáltalán milyen a múzeumi élet a megye negyedik városában? Többek között ezek a kérdések foglalkoztattak, amikor felkerestem *Vörös Dezsőt*, az intézmény igazgatóját.

— Hegedűs Béla műgyűjtő 1905-ben született Balassagyarmaton és öt hónapos korában került Hevesre, nevelőszülőkhöz — *kezdte a beszélgetést Vörös Dezső*. — Már mint kilencéves gyermek, kijárt az egykori hevesi vár területére, fűzfavesszőért, s ott figyelt fel a földből előkerülő tárgyakra. Ettől kezdve élete végéig szenvedélyesen gyűjtötte a régiségeket. Felnőttként mint kosárfonó, majd tűzifa- és szénkereskedő dolgozott. Felesége is lelkesen támogatta nemes hobbijában, amelyet 1981-ig, haláláig űzött. A gyűjteményt

nyeket hozta nyilvánosságra. Az intézmény 1972-től önálló folyóiratot indított *Folia Historico-naturalia Musei Matraensis* címmel, még újabban egy másik rendszeres kiadvány, a Malakológiai tájékoztató látott napvilágot.

*

Az intézmény mindennapi életéről, terveiről dr. Fükőh Levente igazgatót kérdeztük.

— Múzeumunk természettudományi főprofilú — *mondta.* — Hazánkban csupán egy ilyen vidéki intézmény található, a *zirci.* Kettőnk között a különbség, hogy ott nincs társadalomtudományi gyűjtemény. Intézményünk rangját adja, hogy természettudományi kollekciónk nem korlátozódik a Mátrára. A teljes magyar anyagot gyűjtjük, sőt európai, mi több Európán túli leleteink is akadnak szép számmal. Vannak olyan gyűjteményi ágaink, amelyek nemzetközi szinten is előkelő helyet foglalnak el. Elsőként kell említenem az úgynevezett *Legányi-féle gyűjteményt,* amely Egerből került hozzánk.

— *Jelentős tudományos munkát végeznek itt. Milyen területeken tartoznak az élvonalhoz?*

— Kutatóink több vasat is tartanak a tűzben. Egyrészt a saját szakterületükön végeznek kutatásokat, érdeklődési körüknek megfelelően. Eléggé változatos ez a tevékenység. Ezek jóvoltából nemzetközi kutatási programokba is bekapcsolódnak, közreadják például ornitológiai, malakológiai és növénytani eredményeiket. Emellett részt vesznek a hazai kutatási programokban. Folyik egy központilag szervezett kutatás az *Északi-középhegység természeti képe* címmel. A munkálat 1977 tavaszán indult, célja, hogy e földrajzi egységre vonatkozó természettudományi ismereteket bővítse és közzétegye.

— *Kutatásaik milyen kézzel fogható eredményeket adnak?*

— A már begyűjtött anyaggal, illetve a folyamatos vizsgálódásokkal, elemzésekkel elsősorban korunk nagy problémájához, *a környezetvédelemhez* nyújthatunk segítséget. Például megállapítjuk, hogy melyek azok az állat-, illetve növényfajok, amelyek száma jelentősen csökken, s ennek milyen oka, illetve hatása van. Más szervek, intézmények is szokták kérni a segítségünket, ilyen kérdésekben. De az a helyzet, hogy létszámunk, műszerezettségünk kevés ahhoz, hogy a klasszikus muzeológián, tehát a gyűjtésen túl mással is foglalkozzunk. Egy érdekes dologba viszont belevágtunk. A megyei tanács kérésére készül egy felmérés a *kiskörei körzet botanikai és zoológiai helyzetéről.* Elkészítettük ehhez a költségvetésünket, amely egy kétéves ciklusra 875 ezer forintot jelentene. Amennyiben megkapjuk ezt az összeget, úgy igyekszünk e tiszai terület vízi és százazföldi növény- és állatvilágáról összegyűjteni a legfontosabb alapadatokat, ugyanis eddig ilyenek még nincsenek.

— *Társadalomtudományi osztály is található önöknél, amelyhez közművelődési előadó is tartozik. Erre a részre tudnak-e kellő figyelmet fordítani, hiszen mint mondotta nem ez a fő profiljuk ?*

— A társadalomtudományi osztály egyik fontos feladata, hogy szakmai hátteret biztosítson a *honismereti munkához.* Az itt dolgozók is jelentős kutatásokat végeznek és tervezik, hogy egy-egy speciális témához kapcsolódva folytatják — azaz újra kiadják — a Múzeumi füzetek című kiadványsorozatot. Ez anyagiak kérdése is. Egyébként a közművelődésben négy réteget céloztunk meg, így az általános iskola alsó, valamint felső tagozatát, továbbá a középiskolásokat és a szocialista brigádokat. Keressük azokat a formákat, amelyekkel a leghatásosabban tevékenykedhetünk. Pillanatnyi felszereltségünk, technikai lehetőségeink rosszabbak, mint az iskoláké. Nincsenek audiovizuális berendezéseink. Ezért a leletek kézbe adásával igyekszünk pótolni ezt a hiányt. Viszont egy negyvenfős osztályt képtelenség bevinni egy szertárba. Ezért

leltárba vettük és csoportosítottuk. Az úgynevezett történeti kollekcióban kétszázkilencvenöt tárgy található, amelyet mintegy ezer helytörténeti fotó és ugyanennyi hasonló jellegű képeslap tesz értékessé. Ezek között igen jelentős helyet foglal el *Blaha Lujza* keretben lévő főkötője. A művésznő 1875 és 1879 között egy itteni földbirtokos felesége volt. Ugyancsak jelentős az első és a második világháború emlékanyaga: amelyhez szablyák, magyar és osztrák katonakulacsok, díszdobozok, derékszíjcsatok és tartoznak. Ezeken túl kuriózumnak számít Heves fehér márványlapra faragott címere, amelyen 1219-es dátum áll. Ez arra utal, hogy ebben az esztendőben említi először oklevél a Hevesi Királyi Várispánságot. Ugyancsak érdekes a hagyaték néprajzi része, e 382 rekvizitum között található hevesi miskakancsó, mázas cserépedény, s olyan agrártörténeti emlékek, mint például az ösztöke, a csoroszlya, a fogatos eke, a taliga és a háromágú favilla. Ide sorolhatóak a talpas guzsalyok és a XIX. századi mángorlók is. Külön vettük leltárba az iparművészeti emlékeket, így például a XIX. századi zsolnai teáscsészét, az ugyaninnen való kistányérokat, s a díszkulacsokat. Ezeken túl harminc bútor is található itt, zömében XIX. században készült intarziás, gyöngyberakásos, üveges szekrények, valamint asztalok. Jelenleg 132 képzőművészeti alkotást is őrzünk, amelyek közül a legértékesebb idős *Markó Károly* védettnek nyilvánított Tengerparti naplemente című festménye. Nem kevés érdeklődőt vonzanak a régészeti leletek. Ezek zöme késő középkori eredetű edénytöredékek, állatcsontok, bronzlemezek. Néhány kőemlék és régészeti tárgy a ma még feltáratlan hevesi vár területéről került a kollekcióba. A kőgyűjteményünkhöz földesúri kastélyokból való oszlopfők, címeres kövek, sarokkövek, korong alakú homlokdíszek és malomkövek tartoznak, míg a pénzkollekció százhetven ezüst és kétezer vas, réz, illetve alumínium fizetőeszközből áll, jól reprezentálva a magyar pénztörténetet: III. Bélától a Horthy-korszakig. Igaz, akad olyan érdekesség is, mint az időszámítás előtt 256 és 250 között készített *Pharos* perzsa uralkodó pénze, amely domború formájú. Külön érdemes megemlíteni a könyvkollekciót, amely hétszáz darabból áll, közöttük helytörténeti, műemlékvédelmi, néprajzi kiadványok és tankönyvek is találhatók. Olyan említésre méltó nyomdatermékek is, mint az 1868-ban kiadott Kossuth-album és az 1898-as keltezésű Petőfi-album. Mindezekből kitűnik, hogy bár ez az anyag eléggé vegyes, de aligha vitatható, hogy igen értékes.

— *Mindezeket a Heves története című állandó kiállításon láthatták is az érdeklődők. De ezt decemberben lebontották. Ha valakit mégis érdekelne, akkor legfeljebb a raktárban nézheti meg.*

— Azért bontottuk le, mert a Bethlen Gábor utcai kiállító helyiséget át kellett adni egy sakkgyűjteménynek — *mondta Vörös Dezső.* — *Dobroviczky Ferenc* hozta ezt magával, aki ide költözött Gyöngyösről. Az országban páratlannak számít ez az anyag. Sakk-készletekből, sakk-kiadványokból áll. Ami pedig a Hegedűs-hagyatékot illeti: jelenleg valóban raktáron van, de elkészült a mostani múzeumépület, — azaz a régi tanácsháza — átalakítási terve. Az elképzelések szerint ebből 1989-ben valóság lesz, s akkor itt nyitjuk meg az új várostörténeti kiállítást, amelyben a Hegedűs-hagyaték is szerepel. Sőt, ebben az épületben kapnak helyet az időszaki kiállítások is. Egyébként megjegyzem, hogy a Heves története című állandó kiállítás szüneteltetése nem okozhat különösebb gondot, hiszen ez iránt az utóbbi időben csökkent az érdeklődés. Ugyanis először 1969-ben nyitottuk meg, s bár 1977-ben, később 1986-ban átrendeztük, de mindezeket megismerték a helyiek. Így nekik nem adott sok újat. A sakkmúzeumot viszont feltehetően nemcsak a környéken élők keresik fel, hanem ettől a település idegenforgalmának fellendülését is

várjuk, hiszen a maga nemében az ilyen jellegű látnivaló európai szinten is ritkaságszámba megy.

— *A város múzeumi életéről beszélve nem feledkezhetünk meg a Malinovszkij-emlékházról sem, amelyet 1985-ben nyitottak meg a közönség előtt. Mi több, az azóta eltelt időben is újabb érdekességekkel gyarapodott.*

— *Rogyion Jakovlevics Malinovszkij* 1898-ban született Ogyesszában, s a Szovjetunió nagy honvédő háborújának éveiben bontakoztak ki magas szintű hadvezéri képességei. A sztálingrádi csatában — a második gárdahadtest élén — jelentős szerepet játszott a bekerített német erők felmentésére irányuló kísérletek meghiúsításában. A Déli, később a délnyugati, 1943 októberétől pedig a 3. Ukrán Front vezetőjeként küzdött a Donyec-medence és a jobb parti Ukrajna felszabadításáért. Később Magyarországról, Ausztriából és Csehszlovákiából is segített kiűzni a fasiszta csapatokat. A magyarországi hadműveletek során 1944 decemberétől 1945 márciusáig Hevesen, a Deák Ferenc u. 4. szám alatti házból irányította a felszabadító hadmozdulatokat. Vezetésével itt dolgozták ki például Budapest és Bécs visszafoglalásának tervét. Az épületben emlékkiállítást rendeztünk be. Megtalálhatók itt az immáron több mint négy évtizeddel ezelőtt használt bútorok, továbbá jó néhány fotó és más dokumentum, amely az ismert személyiség életének egy-egy mozzanatába enged betekinteni. Az utóbbi hónapokban újabb bútorokkal és felvételekkel egészítettük ki mindezt. Ezek között említhetem azt a fényképet, amelyen *Vaszilevszkij* marsallal látható a kurszki csatában, továbbá azt a felhívást, amelyet 1944 szeptemberében intéztek a magyar határt elért szovjet csapatok hazánk lakosságához. De ugyancsak értékes történelmi ereklyénk az az ultimátum is, amely 1944. december 29-i keltezésű, s amelyet a szovjet vezetés adott a bekerített német és magyar egységeknek.

— *Múzeumuk nemcsak a település gazdag történelmi, néprajzi múltjának bemutatását végzi, hanem ennél többre is vállalkozik. Ezt igazolja, hogy az utóbbi időben számos időszaki kiállítást szerveztek, múzeumi órákat tartottak.*

— Intézményünk még csak néhány éves múltra tekint vissza. Első kiállításunkat 1984 júliusában rendeztük, a helyi háziipari szövetkezet termékeiből. Aztán többek között *Janzer Frigyes, Kő Pál* szobrászművészek, *Péterfi Gizella, Szabó Tamás* és *Platthy György* festőművészek mutatkoztak be. Tavaly Szolnok megye népművészetéből, majd egy másik tárlat keretében a Veszprém megyei Salföldön alkotó iparművészek munkáiból kaphattak ízelítőt az itteniek. Az idén a Hevesről elszármazott Kő Pál Munkácsy-díjas érdemes művész és tanítványai állítják ki alkotásaikat, ezt követően pedig *Veres Sándor László* festményei és ifjú Kátai Mihály tűzzománcai tekinthetők meg. Mindezek mellett az elkövetkezőkben is nagy figyelmet fordítunk az iskolai oktatás segítésére. Az eddigiekhez hasonlóan továbbra is tartunk tárlatvezetéseket és múzeumi órákat a helyi és a környékbeli tanulóknak. Ehhez nagy segítséget kapok *dr. Grúz János* nyugalmazott iskolaigazgatótól és *Kiss Gábor* középiskolai tanártól, akik velem együtt jó néhány helytörténeti munkát publikáltak eddig is abból a gazdag történelmi és néprajzi hagyatékból, amit őseink testáltak reánk.

Homa János

Hegedüs Béla épitész NDK

30.sz. terv repr.

Schmiedl Ferenc:Négytantermes felsőtagozatu általános iskola·Tervpályázata Magyar Epitőművészet 1955. IV.évf.7-8.sz. 230.l.

MDK

Hegedüs Béla épitész

Fiastyuk-utcai lakótelep Alkotókháza tervrajz repr.

Fórum. Fiastyuk-utcai lakótelep Magyar Épitőművészet 1955.IV.évf.1-2.sz. 46.l.

Hegedüs Béla

A Hegedüs Béla— Schall József - Winkler Oszkár által tervezett kecskeméti OTI-rendelőintézetet említi

Major Máté: Húsz éves az építészeti tervezés közösségi megszervezése. - Magyar Építőművészet, 1969. 3.sz. 52-53. l.

Hegedűs Béla
építész

Kecskemét SzTK-székház és
rendelőintézet 1948–49.

Repr.

Rados: Magyar építészettört. 387.
Műszaki K. 1971.

MDK

Hegedüs Béla, ép.

Buda pesti Földalattivasut Engels-téri Sztálin állomásának tervezője ifj Farkasdy Zoltán és Szabó István ép.-kel közösen.

Mücs.-IV.M .Képzm.Kiáll. 1954.jan.-febr.Ka t. 23.1.

Hegedüs Béla épitész M.D.K.

Pályatervét megvásárolták

Társtervező: Reischl Péter

Építészetileg igényes, korszerü és gazdaságos tervek érkeztek az óvoda-bölcsőde pályázatra.

Magyar Nemz t 196[illegible]. dec. 9. 9.1.

M.D.K.

Negesha Béla épitész

Társtervező: Reisch Iréter

Hegedüs Béla épitész M.D.K.

Bp. II. Pasaréti uti 12 tantermes iskola

repr.

Magyar Épitőművészet 1962 /6. 52.1.

Hegedüs Béla épitész M.D.K.

"ijat nyert a pályázaton / 24 000 Ft/

Társtervező: Reischl Péter-Szabó Dénes

Pályázat fürdőkre

"agyar Nemzet 1964. szeptember 20. 14.1.

M.D.V.

Hegedüs Béla, ép. MD K

tervezte többedmagával az alábbi épületet, mely a Báthory-u. lo.sz. romosház átépitése volt a miniszterium céljaira.

Borb-Fabr. 48.l./ Az épités- és Közmunkaügyi Miniszterium székházának épitése.

Hegedüs Béla építész

h. 1964 és Alpár érem

ezüstfokozatát kapta

Nagyvaca, 1964, jul. 2., 4 old.

MDK

Hegedüs Béla

Az 1963. évi jó munkájáért a Magyar Építőművészek Szövetsége Elnöksége uj emlékplakettjével tüntette ki.

--: MÉSZ-emlékérem.

Magyar Építőművészet. 1964. 1. szám.

MDK

Hegedüs Béla és Kismarty Ödön, ép.-k
/OÉH/

a városi tanács a birálóbizottság javaslata alapján 4ooo forintért megvette közös tervüket.

H G.J.: Sok célszerü uj épitészetimötletet eredményezett a lakásépitési tervpályázat. - Magy.Nemz.1953. nov.24. 3.l.

Hegedüs B éla M.D.K.

Dijazva a pályázaton /25 000 Ft/

Társte fező: Jney Lajos

Érdekes javaslatok a nagymrosi vizilépcső és környéke épitészeti kialakitására meghirdetett pályázaton
Magyar Nemzet 1964. november 4. 3.1.

MDK

Hegedüs Béla épitészmérnök

Az Uj Magyarság szerkesztőségéhez irott levélben tiltakozott a Névtelen Hős emlékművének átalakitása ellen.

Cikk: Ötvennyolc épitészmérnök tiltakozik a Névtelen Hős emlékművének átalakitása ellen.

Uj Magyarság, 1936.jan.5. 18.l.

M.D.K.

Hegedüs Béla, építén

Fillinger Kármérzel
körös terve az egyik 500
p-ös díjat nyerte el a bu-
dai Arpád gimnázium
pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1937. LVIII. évf.

dec. 9. sz. 8. old.

M.D.K.

Hegedüs Béla, építész

terve 400 p-ös magvétel-
ben részesült a pécsi rend-
őrségi palota tervpályoza-
tán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1937. LVIII. évf.

jan. 28. sz. 9. old.

H eg ed üs Béla M. .K.

Dijazva a tervpályázaton / 25 ooo Ft /

Társtervező: Jenei La jos

Tóth György: Milyen lesz a unakanyar erőmüve?
Odaitélték az első tervpályázat dijait

Pest megyei H irlap 1964. december 6. 2.1.

.

M.D.K.

Hegedüs Béla, építész

harmadik díjat nyert a Magy. Posta balatonboglári gyermeknyaraltatójára kiírt tervpályázaton.

Vállalkozók Lapja. Ep. 1937. LVIII. évf.
nov. 18. sz. 4 old.

Hégedüs Béla építész M.D.A.

terve falusi lakóház építésére

Falusi lakóházak Bp. 1948 48-49

Hegedüs Béla

cikke: Középületszerkezetünk tipizálásának útja. - Műszaki Szemle, 1966. 1. sz., 21-27. l. - Képekkel.

Az 1966. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Ért. 1969. 3.sz. 243-283.l./ 248. l.

de. D. K.

HEGEDÜS Béla építész

16 tantermes iskola - pályázat
(megvétel)

Társtervező: Szabó Árpád

Magyar Építőművészet 1959. 1/2. sz. 80. l.

István(?)

Hegedűs, karikatúrista

- az Újságíró Szövetség első díját kapta a karikatúra-kiállításon.

Nagy S. József: Kiállítás nagydíj nélkül
Magyar Ifjúság, 1968. 1.12. 18.l.

Ifegedüs, karikaturista

- rajzait próbálják utánozni a fiatalok.

Nagy S. József: Kiállítás nagydíj nélkül
Magyar Ifjúság, 1968. 1. 12. 18. l.

Hegedüs Béla MDK

épitész tervezte a kecskeméti OTI rendelőintézetet. Épült 1949.

Payr Egon: Két uj OTI rendelőintézet.
Épités Épitészet 1950. 6.sz. 363-365.o.

Hegedüs Béla

MDK

épitész III. dij

Posta gyermeküdülő pályázat.
Pesti Napló 1937. okt. 29.

M. D. K.

HESEDŰS Béla építész

Balatonkörnyéki kisnyaraló pályázat (II. díj)

Magyar Építőművészet 1959. 1/2. sz. 80. l.

M. D. U.

HEGEDÜS Béla emléke

Fiastyúk utcai lakótelep, mű-
terembház (Rest.)

Benjamin Károly: A Fiastyúk utcai
lakótelep tervezésének néhány elvi
kérdése
Magyar Építőművészet 1956. (V.) 4. sz. 115. l.

M. D. K

HEGEDŰS Béla építész

Középmagas tervpályázat

III. épületkategória (Csökkentett magnétel)

Társtervező: Drágus Jenő, Jeney L és

Zsibrita J

Tervpályázati eredmények

Magyar Építőművészet 1940. 4. sz. 62. l.

ll. D. K.

HEGEDÜS Béla építész

(Bp. városépítési tervező vál.)

Bp. Pasaréti út, 12 Fontosabb alk.

iskola

Tervezés: (1958 - 1959)

Kivitelezés: (1960 - 1961.)

Magyar Építőművészet 1961. 3. sz. 27-28 l.

K.D.K.

HEGEDÜS B. épületei

Kecskemét SZTK rendelőintézet

társtervező: Schall J. —
Winkler B.

Gerő László: Építészeti stílusok
Bp. 1957. 136. l.

Regedüs Béla épitész M.D.K.

Részt vett a pályázaton

20 000 forinttal dijazva

Társte vező: Jeney Lajos

Gárdonyi Jenő: Az Akadémi uj könyvtárpalotája terv-pályázatának eredménye

Magyar Nemzet 1963. december 22. 5.1.

Hegedűs Béla

Schall József és Winkler Oszkár kecskeméti rendelőintézetet 1949-ben építették.

Merényi Ferenc: A magyar építészet. 1867-1967. Budapest 1970.

1231

HEGEDŰS Béla építőművész

cikk: a Fiastyúk utcai Alkotóház használatáról.
(rajz)

N.N: Szobrászok és festők alkotóházai épül a Fiastyúk utcában

Művelt Nép, 1955, 11 évf. 10. sz. március 6, 7 old.

Hegedüs Béla, MDK

építész

A kecskeméti SZTK rendelőintézet egyik tervezője.

repr.

Tervezők: Schall József
Hegedüs Béla
Winkler Oszkár

MagyÉp 1945-55.

Hegedüs Béla
építész

M.D.K

A Városi Tanács felszólítására a város építészeti koncepciója kérdésében javaslatot dolgozott ki.

Budapesti Városi Tanács V.B. Ismertetője. 1953. Bp. 3/8

Hegedüs Béla
építész

M.D.K.

A Városi Tanács 12 építészt hívott fel, hogy a város építészeti koncepciója kérdéseiben javaslataikat dolgozzák ki. Hegedüs Béla Nyíri Istvánnal dolgozott.

Budapest városépítészeti kérdései (1954) 24 lap.

M.D.K.

Hegedüs Béla
építész

A városépítészeti feladatok pontos értelmezésének jelentősége ennyiel ír cikket.

Budapest Városépítészet kérdései (1954)

75 l.

MDK

Hegedüs B.épitész

Kecskeméti Egészségház

Major Máté:Épitészetünk helyzetéről Csillag, X.évf.1956.október 780.l.

Hegedüs Béla építész M.O.K

Terve falusi lakóházak építésére

Falusi lakóházak. Bp. 1948 18-19

Hospitalité d'Accueil Orientation

Livre d'Accueil des Malades Hospitalisés

Imprimerie Nouvelle de Mâcon 1972 12-19

Hegedűs Béla Épilőmův.

7. IX. ép. (Alrotó Háza). (foto)

8. IX. ép. (rajz)

(Irodalmat):

103. Bálhori u. 10. (1949) ~~VI~~ BUVÁTI-
ban ~~f~~ befejezett terverés. (~~[illegible]~~
(További terverőt: Málik József, Tarács M.)

Budapest Városépítési Tervező Vállalat,
1949-59. (Tervek és [illegible] képek) Szerk.:
Gyöngyösi István, Rajló Ervin) Bp. 1959

Horváth Tibor dr. épitom.

4. Fiaslyut u. -i lakótelep,

4. XXXI, iskola el

Hegedüs Béla M.D.K.

MÉSZ-emlékéremmel kitüntetve / 1963/

Magyar Építömüvészet 1964/1. 60. l.

Hegedűs béla, [ ]

MDK

Az Iparművészeti Tanács

vitáján felkérésre hozzánál.

– Tanácskozás a lakáskultúráról 2

ESTI HIRLAP, 1966 dec. 9.

HEGEDÜS Béla épiten

MÁVAG hidművek, 1947 - Körner Jozéffel és Málnai Lajlovat

Prakfalvi Endre: Szocreál. Bp. 1999 13.

Kedves S

Legutóbbi találkozásunk alkalmával megbeszéltük,
közös ajándék Csapody tanár úrnak és Csillának, a

Balogh Bogi édesanyja beszélt Csilla édesanyjával.
készüléket nagyon szeretnének. Pontos típusszámot
mondani nektek: **55 000.- Ft.**

Harminckét gyerekkel számolva, ez fejenként **2000.**

A fennmaradó kb. 10 000.-Ft-ból még lehetne venni

Kérlek benneteket, hogy ha ezt az ajándékot megfel
akkor egy zárt, névvel ellátott borítékban küldjétek

Mi megtudjuk venni, ha a pénz összegyűlt és eltessz

Hegedüs Béla építész M.D.K.

Dijazva a pályázaton /20000 Ft /

Társtervező: Jeney Lajos

zabó Árpád: A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárnak
tervpályázata
agyar Építőművészet 1964/4. 2-8 . l.

Badál

Hegedüs Béla tervrajza: Alkotóház

Müvelt Nép
1955.márc.6./VI.évf.10.sz./7.l.

Hegedüs Béla MDK

munkatárs

L.A.:A Honvédelmi Minisztérium székháza.ábrákkal.
Uj Épitészet 1948. 333-334.o.

MDK

Hegedüs Béla II. dij

Nitrogénmüvek Rt. 3000 vagon befogadóképességü
sóraktárának tervpályázata. Tér és Forma 1947.
4.sz.

Hegedüs Béla építész M.D.K.

A 60 férőhelyes bölcsőde, 100 férőhelyes óvóda tervpályázaton díjazva

6ooo Ft-os megvétel
Társtervező: Reisch Péter

Magyar Építőművészet 1966/1. 2-6. l.

Hegedüs Béla

A képzőművészeti Főiskolán 1925 és 1928 ill. 1927 és 1928 között mindkettőn az un."progressziv fiatalok" csoportjába tartoztak:Vajda Lajos,Korniss Dezső,Trauner Sándor,Kepes György,Hegedüs Béla,Veszelszky Béla,Schubert Ernő.

Körner Éva :Szentendre és a Kelet Európai Avantgarde

Kritikák és képek Corvina Bp.1976. 353.old.

Hegedüs Béla
részt vett a „progressziv fiatalok"
tárlatán, amely emlékezetes vihart
kavart, s az ott bemutatkozó fiata-
lok hamarosan elindültak a nagy
világnak, itthon sok lehetőség nem
nyilt számukra akkor.
Bodri Ferenc: „A látvány nyelve".

Rajztanítás 1973/2 31old.

Hegedűs Béla

a Kassák Lajos szerkesztésében megjelenő „Munka" ci mű lap köréhez tartozott.

Benza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973 13351

7698

Hegedüs Béla

szerepét és munkásságát a "Munka" körrel kapcsolatban részletesen tárgyalja

Csaplár Ferenc: A Munka-kör képzőművészeti tevékenysége. - Művtört.Ért.1972.2.sz.133-140.l.

Hegedüs Béla

nove emlitve

Művészettörténeti Értesitő 1972
133 - 136 old.

Hegedüs Béla festő

1930. tavaszán Korniss és öt társa (Vajda Képes, Traumer, Schubert, Hegedüs) kiállítást rendez a Tanács-galériában. Képeikre Kassák Lajos felhívással és a „Munka" c. folyóiratában – a kis csoport „mellé áll.

Devényi Iván: Korniss Dezső

Vigília, Budapest, 1975. 1. 32. old.

Hegedüs Béla

A szentendrei konstruktivista művészeti irány ismertetésével kapcsolatban Bálint Endre: "Kulisszák - titok nélkül" c. cikkében,-mely válasz Vadas József: "Titok - kulisszák nélkül" c. irására-felsorolja Korniss Dezső, Hegedüs Béla, Schubert Ernő, Kepes György és Trauner Sándor művészek nevét, akik Vajda Lajossal együtt ahhoz a kiállitó csoporthoz tartoztak, /1930 MUNKAKÖR/ amelynek valamennyi tagja erősen kubista-konstruktivista, szuprematista elvek szerint épitette föl képeit.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. febr. 1.
XIX. évf. 5. sz. 12. lap.

Hegedüs Béla
festő

1930-ban távozott a Művész
végleg külföldre

Körner Éva: Néhány támpont a Kornisa jelenség.....
Művészet, 1974.november - 9.oldal

Hegedűs Béla
festő

Az 1926-28 évek táján felbukkan egy sereg fiatal művész, akik új szellemben akarnak dolgozni. Ezek közé tartozik a fennt nevezett is.

Körner Éva: Néhány támpont a Korniss jelenség.....
Művészet, 1974. november - 9. oldal

Legodics Béla
festő

1930-ban a Tamás Galériában rendezett tárlaton vett részt az ifjú művész.

f. j. Uj progressziv művészek kiállitása.
Művészet, 1974. november - 7. oldal

Hegedüs Béla
festő

Méltatás

Kassák Lajos: A KUT fiataljai.
Művészet, 1974. november - 7. oldal

Hegedűs Béla
festő

Hegedűs az 1929-es főiskolai kiál-
lítás botránya után Párizsba ment.
Hegedűs Párizsba maradt, francia
nőt vett feleségül. A művész a II. világ
háborúban esett el.

Feljegyezte Székely Zoltán: Korniss Dezső önmagáról.
Művészet, 1974.november - 4.oldal

Hegedüs Béla

A Nemzeti Galériában megrendezték Schubert Ernő emlékkiállitását. Vadas József: "Asztal, teritő nélkül" cimmel a müvész munkásságát, pályáját és a kiállitást ismerteti. Csók István akkori növendékei közül felsorolja azokat a fiatalokat, akik 1928-ban Kassák Lajos mozgalmához csatlakoztak és megalakitották a MUNKA képzőművész körét. Schubert Ernő, Vajda Lajos, Kepes György, Trauner Sándor, Hegedüs Béla és Korniss Dezső. Ez a hat müvész 1928-ban együtt mutatkozott be a Képzőművészek Uj Társasága kiállitásán.
Vadas József fenti cimü beszámolóját lásd: Schubert Ernő nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. dec. 9. XXII. évf. 49. sz. 13. lap.

HEGEDE BÉLA

felvétele illusztrája a cikket

Molnár József: A szigetvári ferencesek mise-ruhaszekrényének eredete

Müemlékvédelem, 1975. 4. sz. 218-219. l.

Hegedűs Béla, [festő]

L: Korniss Derső

Láncz S: Korniss Derső 1487-1490

Élet és Tudomány, Bp. 1978. nov. 24 XXXIII/47

HEGEDÜS Béla festő

GYÖRGY Péter - PATAKI Gábor: Ujabb adatok Hegedüs Béla képeinek sorsáról. = Müvészettörténeti Értesitő, XXXIII. évf. 1/2.sz. 1984 81 - 82.p.

Bán Béla

schwankte zwischen dem Westchor und dem alten Platz der früheren Schwalbennest-
orgel (bis 1830; vgl. das barocke Bild vom Dominneren). Die Entscheidung fiel
dann – auch aus denkmalpflegerischen Gründen – zu Gunsten einer neuen Schwal-
bennestorgel am alten Platz. Die Orgel im Westchor hätte auch wegen ihrer dort
erforderlichen Größe starke Eingriffe in denkmalpflegerisch bedeutsame Substanz
notwendig gemacht.

Das Orgelwerk und sein Schmuck sind – in einer für den modernen Orgelbau
überraschenden Weise – zu einer integralen Einheit gebracht. Die Dekoration (Th.
Heiermann und E. Hillebrand) ist in Aluminium gegossen und bemalt. Der große
nach unten hängende „Zapfen" (vgl. das barocke Dombild!) enthält nicht nur Teile
des Werkes, sondern nimmt auch durch sein Volumen und durch die Bemalung an der
künstlerischen Bedeutung des Ganzen teil. Die Kleinteiligkeit des Dekors nimmt
Bezug auf die Kleinteiligkeit der Dekoration der Altäre und der Kanzel. In Konzept
und Ausführung ist die Orgel ein Werk von J. Klais (Bonn).

H – Möbel

1. Zwei Betpulte im Chorgestühl

Bei der Neuaufstellung des barocken Chorgestühls (s. o.) zeigte sich, daß auf jeder
Seite ein Betpult fehlte. Die ersten Überlegungen kreisten um eine moderne Zutat.
Man entschloß sich, zwei neue Pulte in der Art der vorhandenen ausführen zu lassen.

Hegedüs Béla festő

Magyar Nemzet 1980. X. 17.

Hetven évvel ezelőtt, 1910. október 17-én született Kispesten Hegedüs Béla festő, a Munka-kör tagja, aki Kassák égisze alatt, de Szilágyi Dezső téri műhelyét az illegális KMP titkárságának is rendelkezésére bocsátva, Korniss, Kepes és Trauner társaságában merész újításokkal botránkoztatta meg a maradi műkritikusokat. „Mindig Dosztojevszkijt bújta, s egy kissé maga is Dosztojevszkij-hős volt" – emlékezett rá Vas István. Ezekre az újító fiatalokra, akik közé tartozott még Vajda Lajos és Schubert Ernő is, nagy hatással volt az orosz avantgarde, főleg Tatlin és Liszickij. Hegedüs először az 1928-as Nemzeti Szalonkiállításon szerepelt, majd a Tavaszi Szalonban, de igazán akkor figyeltek föl rá, mikor a KUT fiataljainak nevezetes kiállításán vett részt 1930 januárjában. Áprilisban pedig a Tamás Galéria kiállításán szerepelt, majd december végén Korniss társaságában Párizsba utazott. Míg az utóbbi csakhamar visszatért, Hegedüs Montrouge városában, Párizs déli peremén, telepedett le, és francia nőt vett feleségül. Nagy nyomorban élt, asztalosmunkát végzett, de mindig készült rá, hogy újra festeni kezd. Reménye nem valósult meg. 1939. októberében bevonult, és 1940. május 25-én, mint a 21. önkéntes menetezred katonája a belga határ mentén hősi halált halt, a mintegy háromezer magyar önkéntes közül a legelsők közt. Hajdu István, a világhírű magyar származású francia szobrász, a Magyar Függetlenségi Mozgalom 1946-os naptárában írta róla: „Hegedüst már Budapesten úgy tekintették, mint az új festészet legértékesebb reményét. Fiatalsága ellenére átérezte az élet súlyát és ismerte a festészet törvényeit." A Magyar Nemzet 1946. december 12-én jelentette, hogy Párizsban az UNESCO védnöksége alatt megnyílt mártír festők kiállításán ő is szerepelt. (ble)

◇

Hegedűs Béla
festő

Magyarországon új és Nyugat-Európákoz kapcsolódó modern stílus követője volt Hegedűs Béla.

Feljegyezte Székely Zoltán: Korniss Dezső önmagáról.
Művészet, 1974.november - 4.oldal

Hegedüs Béla

A Tamás galériában a KUT fiatalja nak tárlatán szerepelt 1929.dec.-1930 feb .

Uj irás 1979/1/96.o.

Bodri:Töredékek

Hegedűs Béla
festő

1929-1930 telén a Tamás Galéria-
ban a baloldalifiatalok művéből
rendezett kiállításon a művész részt
vett

Feljegyezte Székely Zoltán: Korniss Dezső önmagáról.
Művészet, 1974.november - 4. oldal

Hegedüs Béla

Méltatás

Bodri Ferenc: Kepes György új szintézise.
Művészet, 1977. március - 38. oldal.

Hegedüs Béla

A hetvenes években az a művész,
aki nem csinálhatott filmet, az
a politikai-társadalmi tartalmú
konfliktusok felé fordult.

Körner Éva: Szentendre - differenciált egység?
MŰVÉSZET, 1976. január - 6. oldal.

Hegedüs Béla

Korniss Dezső első gyűjteményes kiállítása a Nemzeti Galériában látható. — Korniss Dezső 1908-ban született és ahhoz a művészgenerációhoz tartozik, amelyhez Vajda Lajos, Kepes György, Trauner Sándor, Hegedüs Béla, tehát a 30-as években induló avantgarde művészekhez.

Metamorfózis

1980. TV. 2. Televízió 14.55 /S.J.né/.

Hegedüs B.

A kecskeméti Egészségházat építette. Vele együtt még Schall F. és Winkler O.

Major Máté: Az építészet uj világa, Magvető, 1969, 30.1.

Hegedüs Béla

Bodri Ferenc: Trauner Sándor tárlatának élménye és tanulságai

Művészet, 1982. junius

Hegedüs Béla

Találkozás Kepes Györggyel

Magyar Nemzet 1986. 10. 12.

Hegedűs Béla, építén

L. Tillai Ernő

– követségi hírek

8.

Magyar Építőművészet p. 1983

83/6

HEGEDŰS Béla építész

PRAKFALVI Endre: A budapesti földalatti gyorsvasút tervei és épitése.= Pavilon 6(1991) 70.p.

Baross téri mélyállomás terve

69.p. ill

világnézeti hovatartozástól függetlenül — helyeslést váltott ki a II. Vatikáni Zsinatnak a tudományról és a kultúráról kinyilvánított állásfoglalása, amely emlékeztet egyebek közt arra, hogy a kultúrának a személyiség teljes tökéletesedését, a közösség és az egész emberiség javát kell szolgálnia. Egyszersmind felhívja a figyelmet arra, hogy a kultúrának a kibontakozáshoz mindig szüksége van a neki kijáró szabadságra és a saját törvényei szerint való, önálló cselekvés lehetőségére. Részletesen szólt ezután a tudomány előtt a második évezred küszöbén álló grandiózus feladatokról, amelyekből — erejükhöz mérten — részt vállalnak a magyar tudósok. Manapság — talán a gazdasági és a politikai rendszerváltozások drámai gyorsaságára figyelemmel — a társadalomelméleti vizsgálódások kerültek előtérbe. Ezek sorában pedig — emelte ki — egyre nagyobb figyelmet és méltatást élvez a katolikus egyház szociális tanítása.

HEGEDÜS Béla

György-Pataki 1890 10,16,22.

right of, or inside a chart.

nat the legend by choosing a typeface, type size, and type style as
kground fill pattern and line style.

gend text, do the following.

on the chart.

e the Legend command.

the Format menu.

se the Font command.

se a typeface, type size, type style, and color. If you want to
asize the legend by providing it with its own background,
se Opaque.

OK or press Enter when you've made your choices.

d reformats itself to accommodate a larger or smaller type size.

HEGEDÜS Béla építészmérnök

Magyar Nemzet, 1992.junius 27. 12.p.

Fájdalommal tudatjuk, hogy **HEGEDŰS BÉLA** építészmérnök, az Építőművész Szövetség alapító tagja életének 84. évében váratlanul elhunyt. Búcsúztatása a Rákoskeresztúri új köztemetőben a szóró ravatalozónál (53 parcella) július 7-én 11 órakor lesz. (X)

Magyarország

Medvetánc

A miskolci Herman Ottó Muzeum közlemé

Mitteilungen des Archaeologischen Ins
Akademie der Wissenschaften

Móra Ferenc Muzeum évkönyve

Mózgó-Világ

Muzeumi Hiradó : a Békés megyei Muzeu

Muzeumi Közlemények

Muzeumi Kurir

Muzeumi kutatások Csongrád megyében

Muzeumi Levelek : Damjanich János Muze

Muzeumi Mozaik : a Nógrád m. Muz. Ig.

Muzeumi és Mütárgyvédelem

Muzeumi tájékoztató : Somogy m. Muz. I

Muzeumi tájékoztató : Szolnok m. Muz.

Muzeumi tájékoztató : Tolna m. Muz. Ig

Muzsák

Müemlékvédelem

Mühely : Győr-Sopron m.

HEGEDÜS Béla müggyűjtő

Vörös Dezső: A heveri Hegedűs-hagyatékról.
= Heveri honismeret. No.3. 1984 57-67. p

from th particular needs of individual bodies. The various approach that have developed have come about in relation to the particular requirements and needs of the institutions involved. Different nstitutions deal with different material and so require different ystems to handle their images. The iconography of a large col ction of abstract or surrealist images differs considerably fro that of medieval manuscript illuminations. Independent projects ve felt little need to develop large-scale systems which could inc rporate material other than that in their own collection. Most sys ems have in fact been created and developed as the actual pr cess of classification was going forward. The systems expanded o their present state as the need arose.

The purposes of classification may also differ between institution . Apart from a difference in subject matter, the classifier nay display individual preferences. Classifiers of folk art are likely to use a more ethnographic approach than classifiers of a renaiss nce subject. Whereas most published systems allow for expansion beyond their immediate focus, and actively encourage such use nd adaption, it is clear that such additions may all too

Hegedüs Béla
festő

1929 májusában a Műcsarnokban
a főiskolai növendékkiállításon részt
vett

Bodri Ferenc: Magyar művészek...
Művészet, 1970 október - 9 lap.

HEGEDŰS BÉLA.

FESTŐMŰVÉSZ. 1930-BAN KIÁLLÍTÁSA A „KUT" FIATALJAIVAL.

BODRI FERENC: GYORSFÉNYKÉP KEPES GYÖRGYRŐL.

MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZET, 1969./6. 57. LAP.

M.D.K.

Hegedűs Béla, festő

műveit méltatja, bírozyos fenntartással

Kassák Lajos: A KUT fiatoljai

Munka, 1930. febr. 12. s. 382-383. old.-ról

Idézve:
Kortársak szemével, 1896-1945. Szerk. Németh Lajos
Bev. és összeáll. Perneczky Géza,
Bp.1967. Corvina, 245. old.

Hegedüs ?

Zepte a 13. oldalon

Tüzér 1965 október 20

Hegedüs Béla

az 1930-as évek folyamán hagyta el az országot.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

oldalszám nélkül

Hegedüs Béla

fiatal festőként Kassák Lajos gárdájához tartozott.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971

oldalszám nélkül

Hegedüs Béla

1930-as munkáiban a hollász fontos szerepet játszott.

Körner É: Szentendre és a közép-európai avantgarde; Valóság, 1971.2.sz. 80.l.

Hegedűs Béla

A Képzőművészeti Főiskolán a „progresszív fiatalok" csoportjába tartozott. Kassák Munka-köréhez kapcsolódott.

Körner É.: Szentendre és a kelet-európai avantgarde; Valóság, 1971. 2. sz. 79. c

Hegedüs Béla
Önarckép

Tamás Galéria XXIII. kiáll. 1930. okt.

Hegedüs Béla

1927/28 – 1928/29

Ferképzomfoiskèvk

90.l.

a művészi hatás elérése volt a főszempont, ami a szigorúbb helyi és időrendi elkülönítés kényszerű mellőzésével jár. A gyüjtemény teljességét nézve, egyike a kontinensen az elsőknek. Gazdagon van bemutatva a németalföldi iskola. *J. van Eyck* (Ferfi

HEGEDÜS, Béla
Kispest, 1910-10-17 — Bazincourt
(Artennes-m.) Franciaország; 1940-5-25.

HEGEDŰS BÉLA

87	Kép, olajf.	200.—
88	Kép, olajf.	300.—

Nemzeti Szalon 1930 jan
Kut

ALELNÖKÖK

CSÓK ISTVÁN

GEREVICH TIBOR

FARKAS ZOLTÁN

HORVAI JÁNOS

IGAZGATÓ

HUBAY ANDOR

FŐTITKÁR

LEHEL BÉLA

TITKÁR

KANIZSAI NAGY ANTAL

Hegedüs Béla

Kompka, pastell

Nemzeti Szalon

1928.

Tavaszi Szalon

T. 2740.

1770, az 1800 és az 1844 évi Traban-
802 és 1844 évi Hofburgwache szem-

K.K. OESTERREICHISCHE ARMEE.
16.

felich.
J. Berman & Sohn am Graben zur gold. Krone

pirosnak 28.9: 42.7 cm.
. österreischische Armée im Laufe
mann & Sohn in Wien.

5.

Hegedüs Béla

festő

Kép, repr.

Uj Szin

1930. 1. n. 47. l.

jóság és szeretet sugároznak be
megőrizni.

Drága halottunkat folyó hó 5-én
szertartása szerint a protestáns sirkertbe
helyezni.

Az elhalt lelkiüdvéért az engesztel
órakor fog a helybeli Szent Ferencrendie

Orăştie-Szászváros, 1928. évi nov

Első Szászvárosi hatóságilag engedélyezett Temetkezési-Intézet, GÖNC

Hegedűs Béla
festő

A II. V.H.-ban Franciaországban halt
meg.
Tanára volt a főiskolán bók Ist-
ván és Vaszary János.

Körner: Korniss Dezső 6.
Képzőmű v. Alap 1971.

Hegedüs Béla MDK

Konyha, pastell

Nemzeti Szalon 1928. ápr.
Tavaszi Szalon

szövarch 20.-220.lap

Hegedüs Béla.

A Tamás Galéria kiállitásain szereplő müvész.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

Hegedüs Béla festő"

Szabad Művészet, 1948

II. évf. 5. sz. 1960. – Kiállítási Naptár.

Hegedüs Béla

Kiállít

PN. 1930. III 30.

Hegedüs Béla

Kiállít

PH. 1930. III. 29.

Hegedüs Béla

Kiállít

Est 1930. II. 30.

Hegedüs Béla

festőművész

KUT.Képzőművészek UJ Társasága kiállitása - Nemzeti Szalonban - képével szerepel.

Magyarország
1930.I.12.

Hegedüs Béla

Kestőnüvész

K.U.T. kiállítása - Nemzeti Szalonban - képével szerepel. Megjelent neve alatt a „dadaizmus", ládafödélre szegesett törött léck, rongyos szövetdarab, pinkos fotografia, olajba hintett kavicsos hamutörmelékkel

Pesti Hirlap
1930.I.12.

Hegedüs Béla

Kiállít

Mo. 1930. III. 29.

Hegedüs Béla

Kishit

M. 1930. X. 12

Hegedüs Béla

MTK

A Kassák szerkesztette MUNKA c lap köré gyült konstruktiv fiatalok: Kornis Dezső, Kepes György, Traunér Sándor. /A 20-as évek második felében./

Később csatlakozott hozzájuk Vajda Lajos és Hegedüs Béla.

DÁVID KATALIN: A XX. század magyar művészete. I. Konstruktiv törekvések. Művészettörténeti tanulmányok. Bp. 1960. 73-89. l. 81. l.

MDK

Hegedüs Béla

Párisi magyar hirek
Magyar Nemzet 1946. dec.12.

Hegedűs Benedek, [építész?]

tz Gud vezér téri ház
térvéért

↓

Kiklai Júlia: Nívódíj a sávházért

3,

EST I HIRLAP, Bp. 1974. jan. 16.

Hegedűs Benedek, építés

Cikk

H.B. és Kiss Albert: A kreszó vállalati alternatívra - 18. old

– Tartalomjegyzék

Magyar Építőművészet Bp. 1983

83/4

MDK

Hegedüs Dezső, sz. 1893. építész

Hird. tagfelvételről. MMÉEKözl 1927. 11-12.sz. 74 l.

MDK

Hegedüs Dezső, okl.ép.m.
sz.1893.Kaposvár.Zárda u. 15.

a Kamara tagjai sorába felvette.

A Bp.-i Mérn.Kamara közleményei.
MMÉE Közlönye. 1927 III. 27. 74.l.

MDK

Hegedüs Dezsö,ép.
szül. Kaposvár, 1893-ban

Oklevél kelte: 1923

" száma: 7956

A m.kir.József Müegyetemen okl.-t,absolut.-t vagy okl.-honositást nyert épitészek névjegyzéke. 1873-1928-ig. EI-EM. 1931 jan.15. 17.1.

MDK

Hegedüs Dóra

az 1927 évi Egyházmüvészeti kiállitáson dicsérő elismerést kapott

Aktuális képzőmüvészeti események. Pesti Hirlap 1927 évi Kincsesháza.

Hegedüs Dezső épitészmérnök
Uj tag
A Budapesti Mérnöki Kamara közleményei
MMÉEK, LXI. 15-16 szám

1927

Budapest, 1905 September hó 17.-én
IX, Kinizsy-utcza 31.

...ős!

...számlát és levelet Mélt. Br.
... megemlíteni, hogy Gyalusnak
...ig haczak lehetséges utalvánnyorra
...gon kevés és más hónapokkal

Igaz tisztelettel

Gyalus Z

Hegedüs Dezső

építész.

Szül. Kaposvár 1893.

Oklevelet nyert 1923.

Műegyetem

rtoxik

Készpénzkiszlet

3. Árunak

5. Számla szerint

ATOCHVILL AGOSTON
MŰ- ÉS CIMTÁBLA ÖNTŐDÉJE
dapest, VII,. Cserhát-utca 22. szám.
táblákat
jelző és
Telefon 28-

3/909. sz.

MMÉHVK

versenytárgyaláson az ajánlattevők vagy igazolt

Sándor és kerítésgyára.

ői-ut 48—49. sz.

gvetés ingyen és bérmentve. — Jutányos, kiszolgálás.

7·60 kor., Hering
., Milos Mátyás
omján Antal és
kor. összeggel. Az
ak.
nka.) A karlobagói
otrási munkálatokra
i hatóság április
latot tettek: Toml-
ter 4845 k. 78 fill.,
Matetics Tamás

és Péter ajánlatát

sok.

itás.) A tan. V.
30-án árlejtést tar-
rtalanitásához szük-
zállitására. Ajánlatot
omitó gyár r. t. 6 50
r., Magyar pet-
50 kor. egységáron

ó kőolajfinomitógyár
ás végett a tanács elé.

ITEM

urakat, hogy az
"-om május hó
hököly-ut 46. sz.

Pittel és Brausewe

beton-, hid- és mélyépitő r

ezelőtt

Pittel & Brausewetter Pozsony és Gaertner

Központi üzlet:

Budapest, V., Bálvány-utca 26. Telef

Fióküzlet:

Pozsony, V., Virágvölgy-utca 13. Tel

Üzletkör: tervezések, költségvetések kés
szaki véleményezés, épitések

A. osztály: **Közegészségügyi épitk**
Csatornázások, tisztitó és
pek, tartányok.

B. osztály: **Vizépités.**
Vizierőművek, gátak, zsilip
binakamrák, partfalak.

C. osztály: **Hidépités.**
Hidak csömöszölt betonból, vasbet
lönösen „**Melan**" rendszer szerint.

D. osztály: **Mélyépités.**
Pneumatikus és mindennemü al
alapok, szárazzátételek.

E. osztály: **Magasépités.**
Födémek, boltozatok, pillérek és
és vasbetonból épugy saját, mint
„**Melan**", **Expanded metal**",
rendszer szerint stb.

Hegedüs Dóra

Jestě

d.

Berg Tiborné Hegedüs Theodora

MDK

Hegedüs Dóra festő

/Csernoch-dij pályázat/. Dicséretben részesült/ a bpesti egyházm.kiáll. keretében rendezett Szt. Ferenc-oltárkép tervpályázatán 1926.

Magy. Katolikus Almanach. I.évf. Bp.1927. 536 l.

MDK

Hegedüs Dóra

egy müvét dicsérettel illette a biráló bizottság.

Nemzeti Ujság 1926. szept. 28. A Csernoch-dij pályázat.

MDK

Hegedüs Dóra, dicséret

Egyházmív. kiáll. Csemoch-díj. M.Szal.1926.

Flegedüs Dóra

Szép batik shawlokkal szerepel a Salon d'Automne-ban Hegedüs Dóra.

Bor Pál. Az új iparművészet Párizsban. Magyar Iparművészet 1928. 19. l.

MDK

Hegedűs Dóra

A Csernoch-dijra beérkezett pályaművét dicsérettel illette a bizottság.

Cikk: Az Egyházművészeti Kiállitás Csernoc
dija.

Nemzeti Szalon, Egyházműv.Kiáll. 1926.

Hejeqlüs Ede lakatos eéj

Iparmüvészet 1896-ban 197

MDK

Hegedüs Elemér

A Müterem kiáll. Művészet 1938. 12o.l.

MDK

M.Hegedüs Ella: Csillemunkások tempera

OMIKE Téli kiáll.A Budai Izr. Nőegylet helyiségeiben.1944.febr. 21- márc. 19.

MDK

Uj festők, uj szobrászok

M. Hegedüs Ella

Esti Kurir 1941. febr. 21.

MDK

M.Hegedüs Ella, festöm.

Csillemunkások. Tempera .

Budai Izr.Nöegyl.helyis.-ben OMIKE képzöm.csop. téli kiállitása.
1944. febr.21-márc.19. Kat.

Hegedüs Ella (dr. H.-né)

Szabad Művészet, 1949

III. évf. 5. sz. 216. o. Kiállítási Naptár.

M.D.K.

M. Hegedűs Ella, festő

sz. Bélavásáron

Rétj István, majd Iványi Grünwald Béla növendéke volt. Kiállított Olaszországban, Münchenben, Párizsban, A párizsi, Szalonban nagy sikert ért el „Menekülő és „A gátnál" c. képeivel. Közölve: „Kiképitő" és „Nyomornság" c. művei.

Fiatalok müvészete, Szerk.: Varga Sándor,
Bp./é.n./ Zsidó fiatalok szellemi közössége kiad.
48 old. + XXII t. X. és XI. t. 38.old.

M.D.K.

M. Hegedüs Ella

Müterem kiállitásáról a lap bemutatja "Ebéd-
szünet" c. festményét.
Repr.

Film Szinház Irodalom, Bp. 1941 okt. 17-23.
IV. évf. 42. sz.

MDK

Hegedüs M.Ella

Vasárnap délután, temp.

OMIKE IV. kiáll. 1943. ápr.

Hegedűs Emőke [építész]

L: Tokaji Béla

–: Kerek vendelő 3.

EST I HIRLAP, Bp. 1975. jún. 27.

Hegedüs Emőke

Magyar Építőművészet 1975/4

A rangsorolás nélkül IV. díjban részesített 29. bírálati sorszámú pályamű szerzője:
Hegedűs Emőke

„A terv területfelhasználása megfelelő, épületcsoportjai koncentráltak és jól tagolják az üdülőegységeket. Tervezett közlekedési hálózatának koncepciója, gyalogosút vezetése nem eléggé kiérlelt. A zöldterület egységes parkerdő jellegét megtartja és szervesen kapcsolja össze a belső zöldterületekkel. A beépített területek tájképi megjelenése kedvező. A parkerdő funkcionális megoldása hiányos. Az üdülőegységek központrendszerének kialakítása kedvező."

Összeállította: Girardi Kornélné

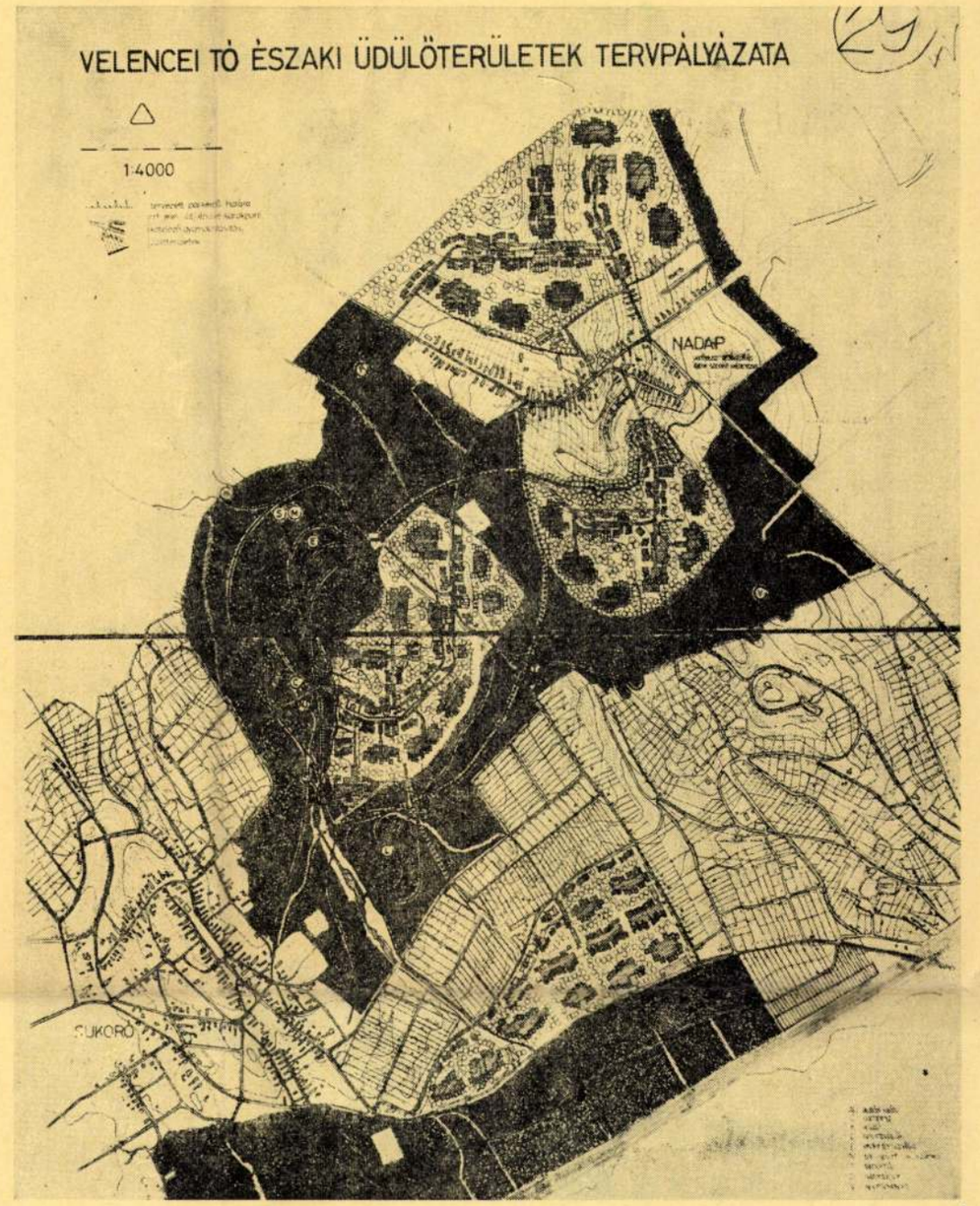

1

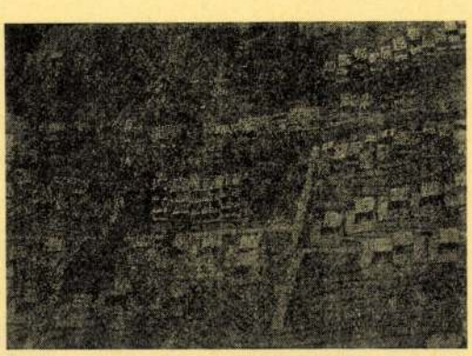

3

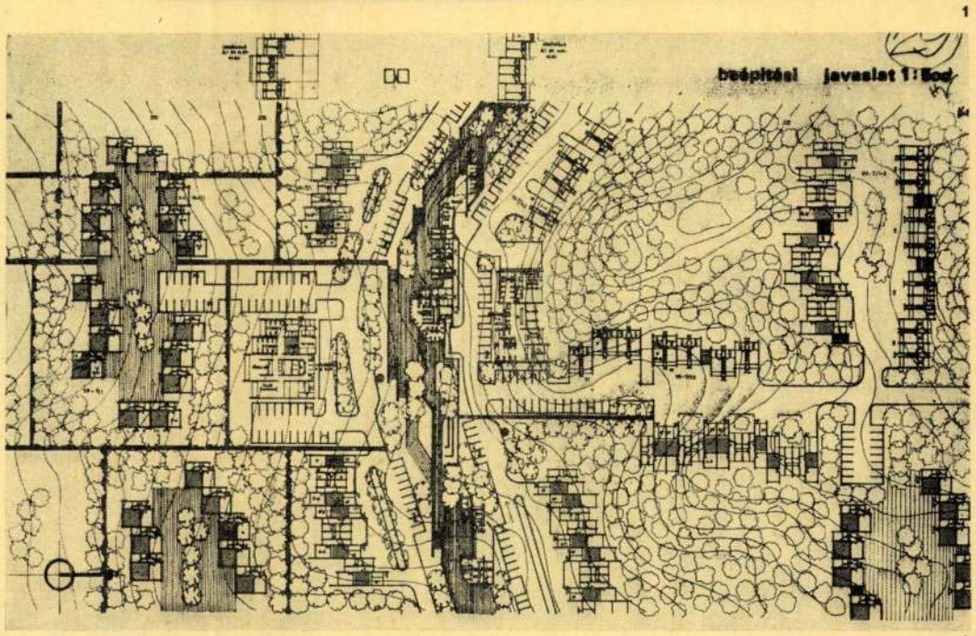

2

1. Rendezési terv
2. A Nagylegelő beépítési terve az épületek vázlattervével
3. Modellkép

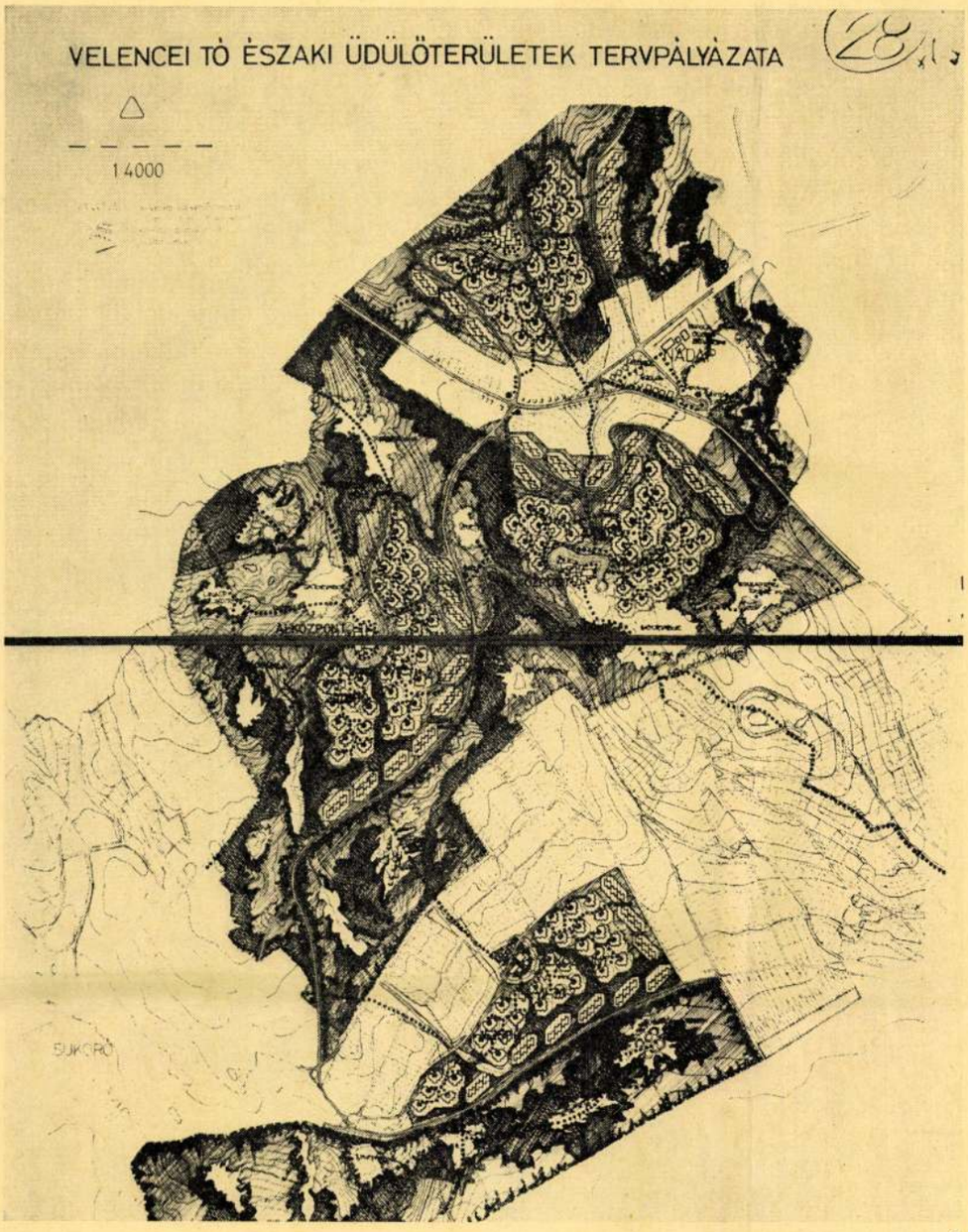

1

A rangsorolás nélküli IV. díjban részesített 28. bírálati sorszámú pályamű szerzői:

ifj. Sári István
Szerényi Győző
Klein György
Tóth Magdolna
Bán István

„A terv területfelhasználása és szerkezete tiszta, áttekinthető, úthálózata gazdaságos megoldást nyújt. Az üdülőépületeket tömbtelkeken helyezik el a tervezők. Az üdülőegységeken belül az egyes épületeket csoportokba telepítik. Az egyes üdülőegységeket központosan elhelyezett intézményekkel látják el, közös intézményközpontot nem terveznek.

Az üdülőegységek beépítési javaslata gondos, kiérlelt megoldás. A tervezési terület egységes koncepciójának hiányossága, hogy nagyvonalú javaslata rövid idő alatt történő megvalósítást tételez fel.

Közúti kapcsolatai megfelelőek. A tömegközlekedést jól oldják meg a tervezők. A gyalogos főtengelyek kedvezőek, az egyes üdülőegységeken belül azonban túlzottak. Az üdülőegységek gépkocsikkal történő belső kiszolgálását nem tervezték meg. Az egységes zöldterületet megtartják, nem szabdalják fel. A parkerdő és az üdülőegységek zöldterületeinek kapcsolatát megfelelően biztosítják. A beépítési javaslat épületek közötti zöldterületei felszabdaltak, területfelhasználás szempontjából nem gazdaságosak."

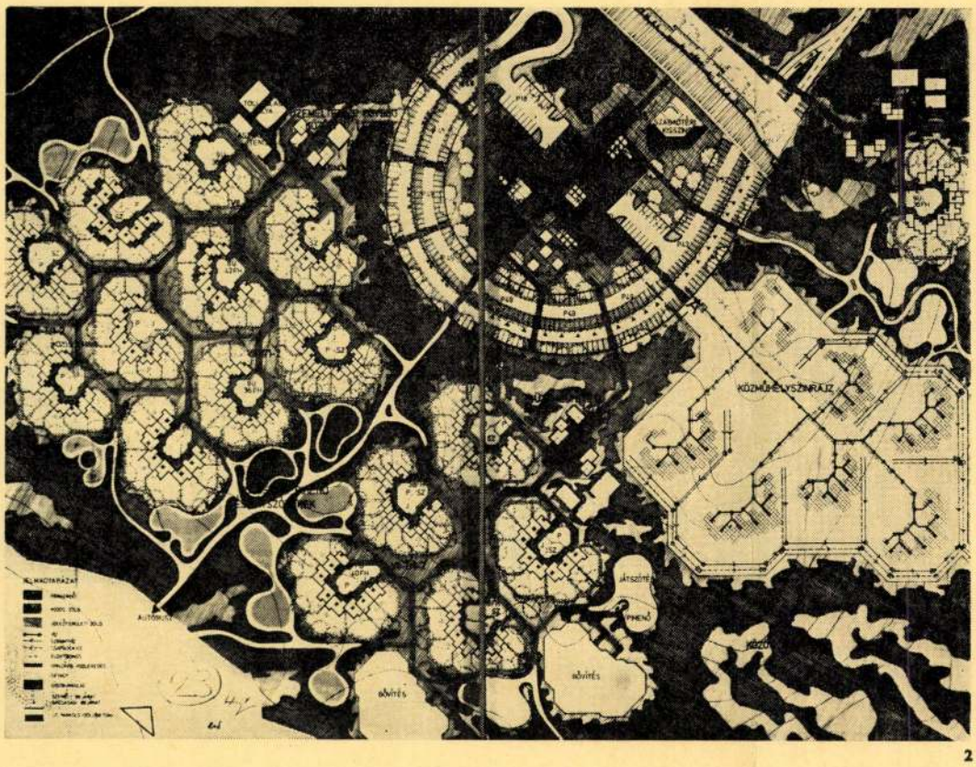
KÖZMŰVELŐDÉSI KÖZPONT
ÁRUSÍTÓ
ÁRUSÍTÓ
ÁRUSÍTÓ

Hegedűs Emőke

dijazott munkáját emliti Komor Vilma az "Egyetemisták a Fővárosért" c. diplomatorv-pályázatról irt cikkében.

Budapest, 1974. 8.sz. 12-14.l.

D Hegedűs E.

mulatos

l.

Ráth György 1896

199. l.

esedékességi napja

Rendeltetési	ország	
	állomás	

A feladó (szállítmányozó) cég neve és telephelye

Érvényesség:	Érvényesség meghosszabbítása: (az intézet cég igazolandó)

Bérmentesítés:

A közforgalmi fuvarozási vállalat feljegyzései:

Hivatalosan megállapított darabszám db	A vasúti kocsi száma (hajó neve, uszály száma)
A rakott kocsi: összsúlya kg	Bérmentesítve:
önsúlya kg	vám
A szállítmány súlya kg	Átutalva:

A fő / mellék vámhivatal feljegyzései:

Beérkezett minta: .....

Minta vétetett: .....

Megjegyzés: .....

.....

Kiv. j. k. l. ..... sz. alatt 193.....
vámkülföldre kilépett.

Vámhivatal pecsétjének helye

Ø Hegedüs Elemér

Jaszobrány

vul. 1881.

Esti tanf.

minitárás

Értimisk

1902/3. 67. l.

Hegedüs Elemér

szobrász

1905.

Éimisk 1930. 84. 1.

8644.

ázolt pandur tizedes jobb kezé-
pedig felemelte. A folyotól
k látszanak. Felirata:

DU VARADIN

le Rouge rue des grands Augustins
anier fleuri A.P.D.R. 1742.

27.3:18.9 cm.

MDK

N. Hegedüs Ella

Kinai negyed, festm.

e.a: Festő és Szobrászkép. Isk.kiáll. Ujság,
1941. dec. 18.

Hegedüs Ella

festő

Lajd

Moskovits Aspádné

Hegedüs Ella

alatt is

Hegedüs Endre

Árkay Sándor és Píros Béla együttes művei: karos gyertyatartók. Reprodukció.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

220 l.

MDK

Hegedüs Endre, festő.

Neuz. Szalónban: Szinyei Fiúk Tavasz Szalónja
(rendezte Szőnyi István és Hermann Lipót)

PN. 1937. V. 16.

Hegedüs Endre

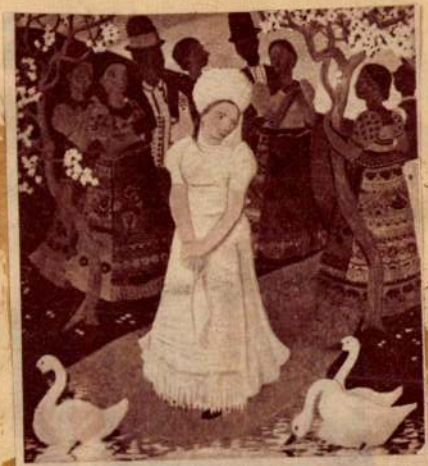

Hegedüs Endre : Menyasszony

Pesti Napló képes mell.
1939. ápr. 9.

Hegedüs Endre
festő

HEGEDÜS ENDRE
61 Betlehemesek, olajfestmény . . . . 900.—

Nemzeti Szalon
Tavaszi Szalon

1936

Hegedüs Endre

„Gyümölcsoltó napján" c. képéért a br. Hatvani Ferenc díjat kapta.

Ui. 1939. IV. 2.

MDK

Hegedüs Endre

Gyümölcsoltó napján c. festményéért báró Hatvani Ferenc díját kapta

Kitüntették...Nemzeti Ujság 1939. ápr. 2.

M.D.K.

Hegedüs Endre

"Trude" cimmel rajz a "Tehetségavatás" c. közreadott felhivásra.
Herman Lipót igen tehetségesnek tartja a müvészt, a tehetségavatási akció egyik legszebb eredményének.

Szinházi Élet. Bp. 1932. juli 17-23. XXII. évf. 30. sz. 97. lap.

MDK

Hegedüs Endre, festőm.

Réti István: A Tav.Szalon Ernstnél. Az Est,

1939. ápr. 2. 12.l.

Hegedüs Endre

77	Tavasz	olajf.	400.— P
78	Őszi köd	„	300.— „
79	A lovas	„	350.— „
80	Önarckép	„	200.— „

Nemzeti Szalon
Tavaszi Szalon 1937

1880: V. 21. — 1881: V. 21. — 1883: V. 169. — 1884: VII. 285. — 1885: VII. 285. — 1886: VII. 285. — 1887: VII. 285. — 1888: VII. 285. — 1889: VII. 320. — 1890: VII. 320. — 1891: IV. 217. — 1892: IV. 217. — 1893: IV. 254. — 1894: IV. 41. — 1895: IV. 41. — 1896: IV. 41. — 1897: IV. 41. — 1898: IV. 41.

~~Erny Mihály hagyománya 1871. — Magy. Képt. 235. — Ltsz. 142.~~

— 1900: IV. 41. — 1901: IV. 41. — 1903: IV. 41. — 1904: IV. 41. — 1915: IV. 41.

— Magy. Képtár 235. — Uj lelt. sz. 142. — 1905. átv. e jegyz. 305. — Száma az Orsz. Képtárban a sz. nban 1950. és a leltárban 2928. — Erny Mihály hagyománya 1871-ben.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

Ms. 235
Nyl. 142

Erny Mih. hgy. 1871

Hegedüs Endre

Szerepelt a Szinyei Társaság Tavaszi Szalon

kiállításán.

NU 1939. IV. 5.

MDK

Hegedüs Endre

Tavasz, olaj
Őszi köd, "
A lovas, "
Önarckép, "

XII. Tavaszi Szal. N. Szal. 1937. máj.
lo 1.

Hírhozó (XVII. ker. Önkorm.)
2000. febr.
(X/2)

Hegedüs Endre

HÍRHOZÓ

Erdős Renée Ház

Báthori u. 31.
Tel.: 256-6062

A XVII. kerületi művészek Magyar Kultúra napi **kiállítása** *február 16-ig* tekinthető meg

Gyalai Béla festőművész kiállításának megnyitója *február 19-én* 18-kor

Hegedűs Endre festőművész kiállításának megnyitója *március 18-án,* 18 órakor lesz.

Rákoshegyi Közösségi Ház

Podmaniczky u. 3.
Tel.: 258-3394

RENDEZVÉNYEK

Katedrálisok, dr. Kálmán Alajos előadása *február 13-án,* vasárnap

Középkori vigasságok, történelmi játszóház a Kép utcai iskola tanulói részvételével *február 18-án,* pénteken

Hegedüs Endre festőművész

Önarckép

XII. Tavaszi Szalon.
Magyarság, 1937. május 16. 24. e.

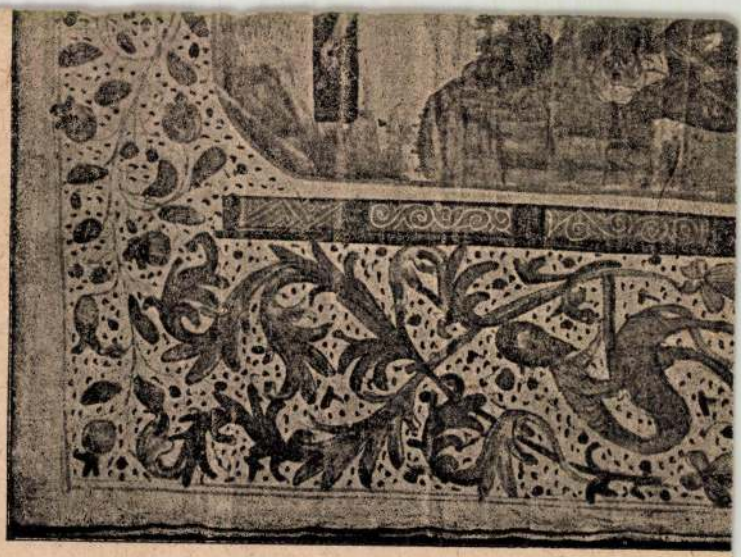

Hegedüs Endre
br.Hatvani Ferenc dij

XVI. Tavaszi Szalon. Nemzeti Szalon, 1941,julius

1 l.

... másik címer „Ipolyi Arnold anyai ősétől ...“ körirattal újabb. Schliesser Jakab nagy-
...eni ötvös műve 1648-ból.
...yozott ezüst, mag. 11·1 cm.
...polyi-gyüjteményből.
Ipolyi Biharvármegye 400/60. szám. —
Radisics Ipolyi 86. szám. — Erdélyi kiállítás,
1931., 114. szám. — Kőszeghy 1414b. szám.

...LLBOGLÁR

...zománccal, türkiszekkel, ékkövekkel, kiálló
...ncos és leveles dísszel. Johannes Maurer
...szebeni ötvös műve 1650 körül.
...yozott ezüst, átm. 12·6 cm.
Gerevich PA, 260. l. — Erdélyi kiállítás,
1931., 343. szám. — Kőszeghy 1421. szám.

...USZPOHÁR,

...burg, PK mester műve, XVII. század.
...yozott ezüst foglalatban, füllel.
...polyi-gyüjteményből.
Gerevich PA, 260. l.

...ELES KUPA

...zománcos indadísszel.
...urg, XVII. század.
... mag. 12 cm.
...olyi-gyüjteményből.
...rvízkárosultak 1876., 42. l., 44. szám. —
... A.: Magyar mű- és történeti emlékek
...állítása. Századok, X., 1876., 501., 534. és
...11. — Ipolyi Biharvármegye, 329. szám. —
...erevich PA, 260. l. — Őszi kiállítás, 1930.,
...olyi, 160. szám.

Hegedüs Endre

szerepelt a Szinyei Társaság Tavaszi

Szalonján.

Ert 1939. IV. 2.

MDK

Hegedüs Endre: Betlehemesek, olf.

Nemzeti Szalon, 1936. ápr.
XI. Tavaszi Szalon

MDK

Hegedüs Endre festő
Hatvani Ferenc dij

A Szinyei Merse Társaság dijkiosztása.
Magyar Nemzet 1939. ápr. 2.

Hegedüs Endre

festő.

A Szinyei Merse Pál Társaság tavaszi szalonján báró Hatvani Ferenc díjat nyerte Gyümölcsoltó napján c. festménnyével –

Nemzeti Ujság

1939. ápr. 2.

A HELYZET ÚRA
MA
SZEMÜVEGE
CHMURA
FERENCIEK-TERE 2

neuer Kunst in Italien, 1932, wurde ihm der erste Preis zuerkannt. Viele Werke seiner Hand sind in den Besitz der Museen zu Budapest und bedeutender Privatsammlungen geraten.

8

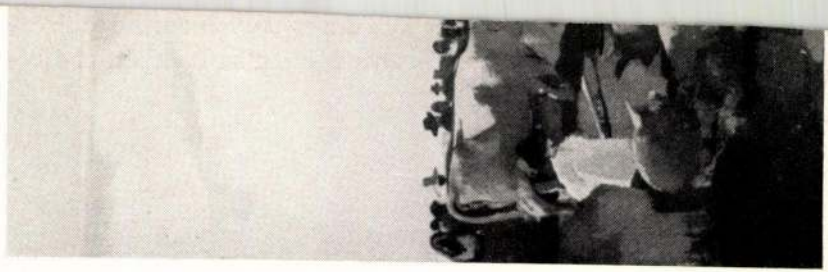

11. SEPRŰVÁSÁR

Hegedüs Endre

1939. Báró Hatvany Ferenc-díja.

Nemzeti Szalon
Tavaszi Szalon

1941

Hadjárat.

Mayerhofer ezredes Pancso
madja meg, kiknek lobogóját ko
Felirata fölül középütt:

XIII. Armee-Bullet

alól középütt: Verlags-Eigent
No 427. Vervielfältigung vorbe
leiró szövegének kezdete: Nach
Rajacsich és befejezése: nac

Kny., mér. a vk. 24.4

MDK

HEGEDUS ENDRE

kitüntető elism.

17. Tav.Szsl. dijnyert. névsora. N.Szsl.
1942. jun.

MDK

Hegedüs Endre

br.Hatvany Ferenc dija 1939

17.Tav.Szal. dijnyerteseinek névsora.
N.Szal. 1942. jun.

MDK

Hegedüs Endre

d.m: Fiatalok tav. szalonja. Magyarország, 1939. ápr. 1. 8. l.

Hegedüs En dre

Tréfás rajzok két müvésztől:

Hegedüs Endre: "Földközi tengeri helyzetkép"
repr. ---

Korcsmáros Pál: "Légyott a légiháboru alatt"
Repr. ---

Délibáb, Bp. 1938. febr. 5. XII. évf. 6. sz. 66. lap.

Hegedüs Endre

Gedő Lipót: tréfás rajza rendőrt ábrázol gyerekkel.

Hegedüs Endre:"A pesti Állatkertben"

Berczel: "Az ember, aki mindent szószerint vesz." cimmel a három müvész tréfás rajzai viccekhez.
Repr.-ók.

Délibáb, Bp. 1938. febr. 12. XII. évf. 7. sz. 66. lap.

Hegedüs Endre

A "Humor" c. rovatban szerepel három művész tréfás rajzokkal:

Gedő Lipót: férj feleség vitáját ábrázolja,

Korcsmáros Pál: "Jó információ" c. rajz

Hegedüs Endre: "Idegenforgalom" c. "

Repr.-ók.

Délibáb, Bp. 1938. márc. 5. XII. évf. 10. sz. 68. lap.

Hegedüs Endre

"Itt a tavasz" cimmel tréfás rajz.
"Börtönben" két fogoly párbeszédjét illusztrálta: Hegedüs Endre.

"Idill New-Yorkban" fiatal pár beszélget leendő ~~ax~~ otthonukról a felhőkarcolóban. Rajzolta: Toncz Tibor

Festőművészt rajzolta le modelljével: Berczel.

Délibáb, Bp. 1938. márc. 19. XII. évf. 12. sz. 60, 61. lap.

Hegedüs Endre

Nagy Lajos: "A nő szerelmes egy iróba" c. elbeszélést illusztrálta két rajzzal. Repr.

Délibáb, Bp. 1938. ápr. 9. XII. évf. 15. sz. 23-24. lap.

Hegedüs Endre

Vészi Endre: "Dasenka" cimmel "Amikor Dasenka kisleány volt, akkor látta a nagy Tolsztojt",- ezt a jelenetet rajzolta le a müvész.
Repr.

Délibáb, Bp. 1938. juni. 4. XII. évf. 64-65. lap.

Hegedüs Endre

"Egy piros tojás szomoru története" cimmel tréfás rajzsorozat négy képpel. Készitette: Hegedüs Endre

---

Tréfás szöveg illusztráció: vendéglőben a pincér beszélget a vendéggel. "Hamlet", aki lókoponyát szorongat emberi koponya helyett. Berczel rajzai.

"Vadászat" c. tréfás elbeszélés képekben. Hét rajz. Forrai Zoltán művei.

Délibáb, Bp. 1938. ápr. 23. XII. évf. 17. sz. 64, 65, 66. lapkon.

Hegedüs Endre

Sásdi Sándor: "Husvéti csoda" c. novellájához két rajzot készitett.

Nagy Lajos: "A légy" c. elbeszélését illusztrálta két képpel.
Repr.

Délibáb, Bp. 1938. május 14. XII. évf. 2o.sz
63-65. lap. " " 21. " " 21."
22-23. lap.

Hegedüs Endre

"A kertben mászkálni fürdőruhában tilos" c. "A szalmaözvegy" c. Toncz Tibor tréfás rajzai.
"Pensió napi négy pengőtől felfelé" Hegedüs Endre rajza.

"A rendőrségen" c. Gedő Lipót rajza.

Nyolc képből álló rajzsorozat, készitette: Forrai Zoltán .

Fenti rajzok a Délibáb tréfáit illusztrálják.
Repr.

Délibáb, Bp. 1938. juli. 3o. XII. évf. 31. sz. 64-66. lap.

Hegedüs Endre

Gerő: "A rudugró bajnok megspórolja a kapupénzt." "Horgászás a Jeges-tengeren." "Ha a kapukulcsot a zárban felejtették" c. szövegekhez készitett négy tréfás rajzot.

Toncz Tibor: "Jó trükk az utcai birság ellen" "Oh, ha én is fogyni tudnék." Két rajz.

Forrai Zoltán: A "délután" és az „ebédután" fogalmát fejtegeti két férfi. Rajz.

Hegedüs Endre: "Két iró beszélget". c.

Berczel: "Esztétikai sebészet". c. Valamennyi rajz a lapban megjelent viccekhez készült.

Délibáb, Bp. 1938. juli. 23. XII. évf. 3o. sz. 66-68. lap.

Hegedüs Endre

Négy tréfás rajzból álló sorozat a halászatról. "A xilofonművész a vonatra vár" a vasuti talpfákon játszik.
"A szerelpes pozanista virágot küld."
"Költöző madarak" hét rajz. Készitette: Gerő.
"Hollywoodban" szinésznők beszélgetnek uj férjeikről. Szigethy István rajza.

"Diszebéd a kánikulában" két rajzzal illusztrálta Hegedüs Endre: "Ahogy megrendezik" és "ahogy szeretnék megrendezni." Repr.-ók.
Délibáb, Bp. 1938. aug. 27. XII. évf. 35. sz. 65-67. lap

Hegedüs Endre

"Ha a kirakatrendező aludni tér" c. Harisnyakereskedő szemrehányásai alkalmazottjának. Gerő rajzai.

"Párizsban, Berlinben, Pesten igy mennek át az uttesten" cimmel Hegedüs Endre rajzai.
"A rudugró bajnok, mint hajótörött" c. Toncz Tibor rajza.

"A strandon"c. Gedő Lipót rajza

"A kövér férj és a sovány feleség vitája a nyári melegben, c. Mészáros rajza

Berczel rajza: "Ünnepélyes pillanat a közjegyzőnél." repr.-ók.

Délibáb, Bp. 1938. szept. 1o. XII. évf. 37. sz. 64-66. lap.

Ø

Hegedüs Ernö

epitesz

szul. 1921. Déva

bpesti unicgretem

Szabó Ersi 1972 -

Hegedüs Ernő építész

Győri Tv.

Közgagzdasági Technikum , Győr, 1962. repr.
Belső építész: Horváth István,
Építésvezető: Bukovics János.

Magyar Építőművészet 1965/4. 38-41.l.

M. D. K.

HEGEDÜS Ernő építész

Iskola

n. e. Vidéki Tervező Vállalatok építé-
szeti vándorkiállítása
Magyar Építőművészet 1960. 5. sz. 57-58. l.

Hegedűs Ernő, építén

L: Roth János

Timon u: Interarch '83

62

Magyar Építőművészet Bp. 1983

83/6

Hegedűs Erzsébet, iparművész

A FIM kerámiabiennálét a vásárhelyi Tornyai Múzeumban rendezték meg.
Az utóbbi években a legtöbbet a csempetervezés lépett előre. Hegedűs Erzsébet munkája; barna tónusú csempekompozíciója szerepel a biennálén.
/említve/.

Becsei Péter: Kerámiák a vásárhelyi biennálén.

Csongrád Megyei Hírlap, 1982. márc. 16.

Hegedüs Erzsébet

)81ben nivódijat kapott

Hegedüs Erzsébet iparművész és a Romhányi Építési Kerámiagyár: a centrifugált üvegtermékcsa-

Magyar Hirlap 1981/4/3/8

Kegedüs Erzsébet, [ ]

L. Dobó János

–: Átadták az idei YBL-díjakat. 1.
Esti Hírlap (Bp. 1981. ápr. 2.

Hegedüs Erzsi

„Az Iparmüvészeti Társulat kiállitása" cimmel a Müvészet c. rovat számol be a fiatal magyar iparmüvészek munkáiról:
Ripper Margit, Stauber Rózsi, Grofcsik Emilia, Kardos Böske, Rákos Böske, Csillag Olga, Hegedüs Erzsi, dr. Fritzné,-Schiffer Edit müvészeket sorolja fel a kritika.
Hegedüs Erzsi kis formáju müvészi készitményeit tetszetősnek mondja a beszámoló.

A HÉT, Bp. 1917. dec. 2.
XXVIII. évf.48. sz. 767. lap.

Hegedüs Erzsébet

Ifjúsági Magazin, 1975. jún.

Hegedüs Erzsébet szobrász

Munkáit Zamarakiállítóban

mutatja be a Magyar Szabványügyi Hiva-

tal üllői úti székházában

Magyar Munszet 1971 január 31

12. old.

MDK

Hegedüs Erzsébet
Kislány, vizf.

XIX. tavaszi szalon, 1947. máj.

Hegedüs Endre

"Jelmezes mulatság", "Urnő és kutyája", "Gázfütés a szabadban", "Csőposta" cimmel tréfás rajzok. Készitette Gerő.

"Törvényszéken" Hegedüs Endre rajza.

"Hamispénz forgalmazása", "Notórius előlegkérő a főnökkel". Gedő Lipót rajzai.

"Strucctol vadászat" hat részes rajzsorozat. "Skót házaspár egy szoknyában" Szigethy István rajzai.

Délibáb, Bp. 1938. szept. 17. XII. évf. 38. sz. 68-7o. lap.

Hegedüs Endre

Négy müvész humoros rajzát hozza a lap:
Hegedüs Endre: "Idegenforgalom" c.
Gerő: "A kiránduló és a madárijesztő" c.
Berozel: "Fő a diszkréció" c.
Szigethy István: "A primadonna" c. képek.
Repr.-ók.

Délibáb, Bp. 1938. juni. 25. XII. évf.
26. sz. 68-70. lapokon.

Hegedüs Endre

Humoros szövegeket és elbeszélést illusztráló öt művész rajzait hozza a lap.:

Toncz Tibor: Pajzs Elemér: "Nem találja a kulcsokat" cimmel házaspárt ábrázoló rajz. "A vendég és a pincér beszélgetése" c. "

Gerő: "Reggeli torna a week-end-házban" c. "Főuri szerelem" c. és a "Strandon" c. rajz.

Hegedüs Endre: "Kölcsönös irigység" és a "Külvárosban" c. rajz.

Berczel: "Rabok versengése" c. "Az urvezető." c.

Szigethy István: "Menekülés a végrehajtó elől" c. Délibáb, Bp. 1938. juli.9.XII.évf. 28. sz. 62-63. lap.

Hegedüs Endre

"Ujszerü találmány", "A villanyszámla kifizetésének napja" c. "Szoba a tenniszpályára való kilátással"c. rajzokat készitette: Gerő.

"Idegenforgalom "Az előkelő idegen"-nel" c. Hegedüs Endre rajza.

"Sorstársak" c. Gedő Lipót rajza.

"Amilyen a ház, olyan a lakója" c. tréfát négy képpel illusztrálta: Szigethy István: "A romantikus", "A bizalmatlan", "A hipermodern", "Az optimista" c. rajzokkal.

Fenti rajzok a lapban közölt vicceket illusztrálják.
Délibáb, Bp. 1938. juli. 16. XII. évf. 29. sz. 64-66. lap.

Hegedüs Endre

Gedő Lipót rajza: Táncoló kislányt gunyol a kisfiuk csoportjának egyik tagja: "Azt hiszi, hogy ő a Shirley Temple."

Faragó Géza rajza: Udvarlóját bátoritja a kislány: "Ne félj az őrtől,- a papám."

Hegedüs Endre rajza: "A modortalan hölgy" nem válaszol annak, aki az utcán megszólitja.

A szakácsnő vőlegényét védi asszonya előtt. Gerő tréfás rajza. Repr.-ók.

Délibáb, Bp. 1938. nov. 5. XII. évf. 45. sz. 65-66. lap.

Hegedüs Endre

Két rajz novella illusztrálására. /A cim és az iró neve megállapithatatlan a lap megcsonkitása miatt./
"No végre egy jósnő, aki igazán tud" a tengerjáró matróznak tengeri utat jósol. Toncz Tibor rajzai. Repr.

„Barátnők" tréfás szöveget illusztrált.
"Egy utcai mérleg bolondjai" négy képből álló rajzsorozat. Repr.

„Az életunt vegetáriánus hust kezd enni" Szigethy István rajzai.

"Orvosnál" az orvos kijelenti, hogy a beteg menthetetlen. Hegedüs Endre rajza.

Délibáb, Bp. 1938. okt. 22. XII.évf.43.sz. 23. és 64-66. lap.

Hegedüs Endre

"Télen a müteremben" kis vaskályha mellett két szegény müvész melegszik. c.
"Szinésznők otthon" c. rajzokat készitette: Szigethy István.

"Autó kiállitáson" Egy nagyon elhizott házaspár méreteinek megfelelő autót keres. Hegedüs Endre rajza.

"Aki egész héten a szabadban dolgozik" a weekend házban olvas.
"Októberben" Becsomagolás, - kicsomagolás. c. rajzokat Gerő készitette.

Délibáb, Bp. 1938. okt. 15. XII. évf. 42. sz. 66-68. lap.

Hegedüs Endre

"Irók a kávéházban" Egymás regényét becsmérlik.
Repr. Gedő Lipót rajza.

A részeg megtámasztja a lámpaoszlopot, hogy el ne dőljön. "A részeg" cimmel. Hegedüs Endre rajza.
Repr.

Csengő helyett autóduda az ajtón, a szobalányt helyettesitő soffőr számára.
Az üvegház tetején lépkedő részeg ember azt hiszi, hogy a betört üveglapok helyett az éjjel befagyott jégen jár. Gerő rajzai. Repr. Délibáb, Bp. 1938. okt. 8. XII. évf. 41. sz. 64-66. lap.

Hegedüs Endre

Sásdi Sándor: "Tücsök muzsika" c. elbeszélését illusztrálta paraszt emberek életét ábrázoló négy rajzzal.
Repr.

Délibáb, Bp. 1938. dec. 17. XII. évf. 51. sz. 73-76. lap.

Hegedüs Endre

Fiatal művészek kiállitásáról három művész festményét hozza lap:

Háy Károly László: "Aratás" c.

Pirik János: "Körmenet" c.

Hegedüs Endre: "Meseország" c.

Repr.-ók.

Délibáb, Bp. 1939. ápr. 15. XIII. évf. 15. sz. 39. lap.

Ø Hegedüs Ferenc

festő

Magyarság Lepés mell

1939. ápr. 9.

Hegedüs Ferenc

valójában: Endre

Ø Hegedüs Erzsébet

Autoterverő

1915 - 19 !

Éinnisk 1930. 84. l.

Viselet.

Tolpács lándzsával

A teljes felszerelésben
lándzsájának nyelét fogja, bal
ta. A hegyes háttérben balról
lül:

TOLPATCH LA

alól: A Paris Chez Mde l
vis a vis le

Szines rm., mér. a rl

Szn. 42-905
686-902-18

Hegedüs Erzsébet

bentartervezéstől
elismerő okm.

Éjmisk 1916/17-31. l.

)

~~[illegible]~~

V

1909.

sima karimájú érem előlapján
n ábrázolva.

~~[illegible]~~ kissé jobbrafordult, an ~~de~~ szembe-
ott haja és bajusza hosszú, kör-
e: kettős csokorra kötött nyak-
, kivágott mellény és kettős ele-

ICVS FINÁLY DE KEND 1825-1898
zimer alatt: MEMORIAE DVLCEDINE
CAPTI FILII
MDCCCCVIII.

ra: KOZMA E.

6:6 cm.
0-án a Magyar Numizmatikai Társulat-
.
9: V. 20-án 1173 szám alatt.

2+0

1774

Hegedüs Erzsébet

Végbiz. jó eredm.

Évnyitók 1917/18. 32. l.

Pietro Longhi (szuletett Velenciében 1702

II. József (neje: Joseph
második

Derékig látható, kissé b
lélhez; fekete csipkefőkö
göiés [illegible]
gyöngy lóg le, ékköves
hadereknak csipke-v
palástja rózsaszinü. Pa

Olajfestés, v
Ara 230

Ltsa: 132

256

46.25
231.250

314.

Hegedüs Endre

Vasá 1937. nov. 28.

R DAPEST

érkőzik

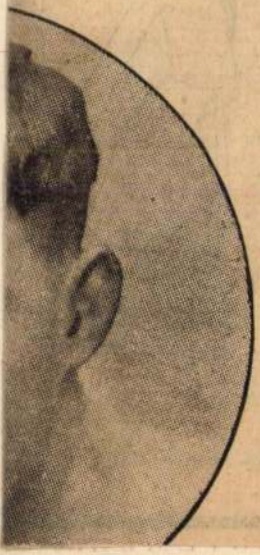

EK

(Hegedüs Endre rajza)

VASÁRNAP **21** Kat. Sz. M. bem. Prot. Olivér	N. k. 7 ó. 12 p. N. ny. 16 ó. 19 p.	
HÉTFŐ **22** Kat. Cecilia vt. Prot. Cecilia	N. k. 7 ó. 14 p. N. ny. 16 ó. 18 p.	3
KEDD **23** Kat. Kelemen p. Prot. Kelemen	N. k. 7 ó. 15 p. N. ny. 16 ó. 17 p.	5
SZERDA **24** Kat. Ker. János Prot. Emma	N. k. 7 ó. 17 p. N. ny. 16 ó. 16 p.	3
CSÜTÖRT. **25** Kat. Katalin vt. Prot. Katalin	N. k. 7 ó. 18 p. N. ny. 16 ó. 15 p.	5
PÉNTEK **26** Kat. B. János Prot. Milos	N. k. 7 ó. 20 p. N. ny. 16 ó. 14 p.	3
SZOMBAT **27** Kat. É. Mária Prot. Virgil	N. k. 7 ó. 20 p. N. ny. 16 ó. 14 p.	Izr. 23. S. Vajesev

A VIGYÁZÓ FERENC MŰVELŐDÉSI TÁRSASÁG ÉS
BUDAPEST FŐVÁROS XVII. KERÜLET ÖNKORMÁNYZATA
meghívja Önt és kedves ismerőseit

HEGEDŰS ENDRE

festőművész
kiállításának megnyitójára

az ERDŐS RENÉE HÁZBA
(Budapest XVII., Rákoshegy, Báthory u. 31.)
2000. március 18-án - szombaton - este 6 órára

A kiállítást megnyitja:
BOROS JUDIT
művészettörténész, a Magyar Nemzeti Galéria munkatársa

EGY VÉRBELI FESTŐ MUNKÁIT AJÁNLOM ÖNÖKNEK, EGY OLYAN FESTŐ MUNKÁIT, AKI MIT SE TÖRŐDIK A DIVATTAL, AZ AKTUÁLIS IRÁNYZATOKKAL A KRITIKUSOK ITÉLETÉVEL, SŐT AZ ÖNÖK KEGYEIVEL SEM. JÁRJA AZ ÚTJÁT, FEST, KUTATJA A TERMÉSZET, A FESTÉSZET ÉS A LÉLEK TITKAIT, FOLYTATJA A MAGYAR FESTÉSZET LEGNEMESEBB HAGYOMÁNYAIT, A LEHETETLENT MEGKÍSÉRTVE ÖSSZHANGBA HOZZA A BENNÜNK LAPULÓ INDULATOKAT, SZORONGÁSOKAT ÉS A VILÁG SZÉPSÉGEIT ÉS GAZDAGSÁGÁT. EZ AZ ÖSSZHANG FELKÍNÁLJA ÖNÖKNEK IS AZT A LEHETŐSÉGET, HOGY EGYÜTTÉLVE EZEKKEL A KÉPEKKEL, ELMÉLYEDVE A SZEMLÉLÉSÜKBEN:EGYSZERRE JUSSANAK A SZÉPSÉG BIRTOKÁBA ÉS ARRA A FELISMERÉSRE, HOGY AZ ÉLETÜNKNEK ÉS A VILÁGNAK AZ ÁRTALMAS ERŐIT NE CSAK ÖNMAGÁBAN ÉRTÉKELJÜK, HANEM KERESSÜK AZ EGYENSÚLYT A POZITÍV ÉS NEGATÍV ÉLMÉNYEK KÖZÖTT. GYÓGYULÁST KERESŐ ÉS KÍNÁLÓ FESTÉSZET EZ, EBBEN A MEGVÁLTÁSRA ÉRETT VILÁGBAN

KÉREM, FOGADJÁK SZERETETTEL!
1994

TENK LÁSZLÓ

A KIÁLLÍTÁS LÉTREJÖTTÉT TÁMOGATTÁK ÉS LEHETŐVÉ TETTÉK:

Budapest Főváros XVII. kerület Önkormányzata,
az Önkormányzat Művelődési és Tájékoztatási Bizottsága,
és a Vigyázó Ferenc Művelődési Társaság

AZ ERDŐS RENÉE HÁZ MEGKÖZELÍTHETŐ:
Kőbánya-Kispestről a 98-as, az Őrs vezér teréről a 168-as, vagy szintén az Őrs vezér térről a 61E, majd a rákoskeresztúri elágazástól a 98-as buszokkal Rákoshegy vasútállomásig.

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ:
2000. április 12-ig - hétfő kivételével -15 és 18 óra között

MEGHÍVÓ

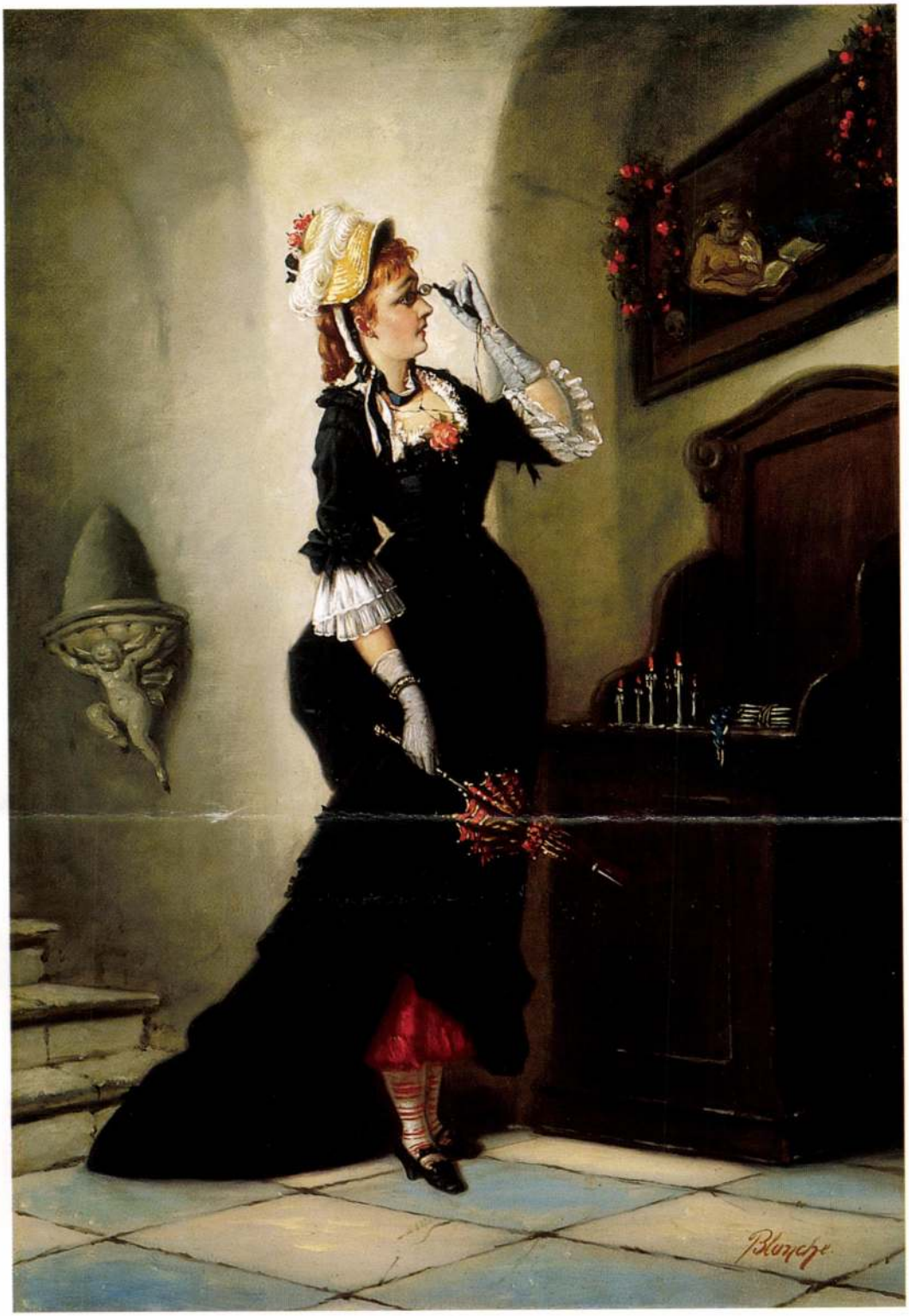

131

131 ▪ ISMERETLEN FESTŐ, BLANCHE JELZÉSSEL

Kokott, 1890 körül

67 x 45 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Blanche

Kikiáltási ár: 440 000 Ft

132 ▪ SKUTECZKY DÖME (1850–1921)

Barátnők

100 x 75 cm
Olaj, vászon
Jelezve balra lent: Skuteczky D.

Kikiáltási ár: 2 000 000 Ft

129 ▪ HEGEDŰS ENDRE
(Budapest, 1913–Mauthausen, 1945)

Kislány mackóval

74,5 x 56,5 cm
Olaj, vászon
Jelzés nélkül
Proveniencia: a művész családja

Kikiáltási ár: 350 000 Ft

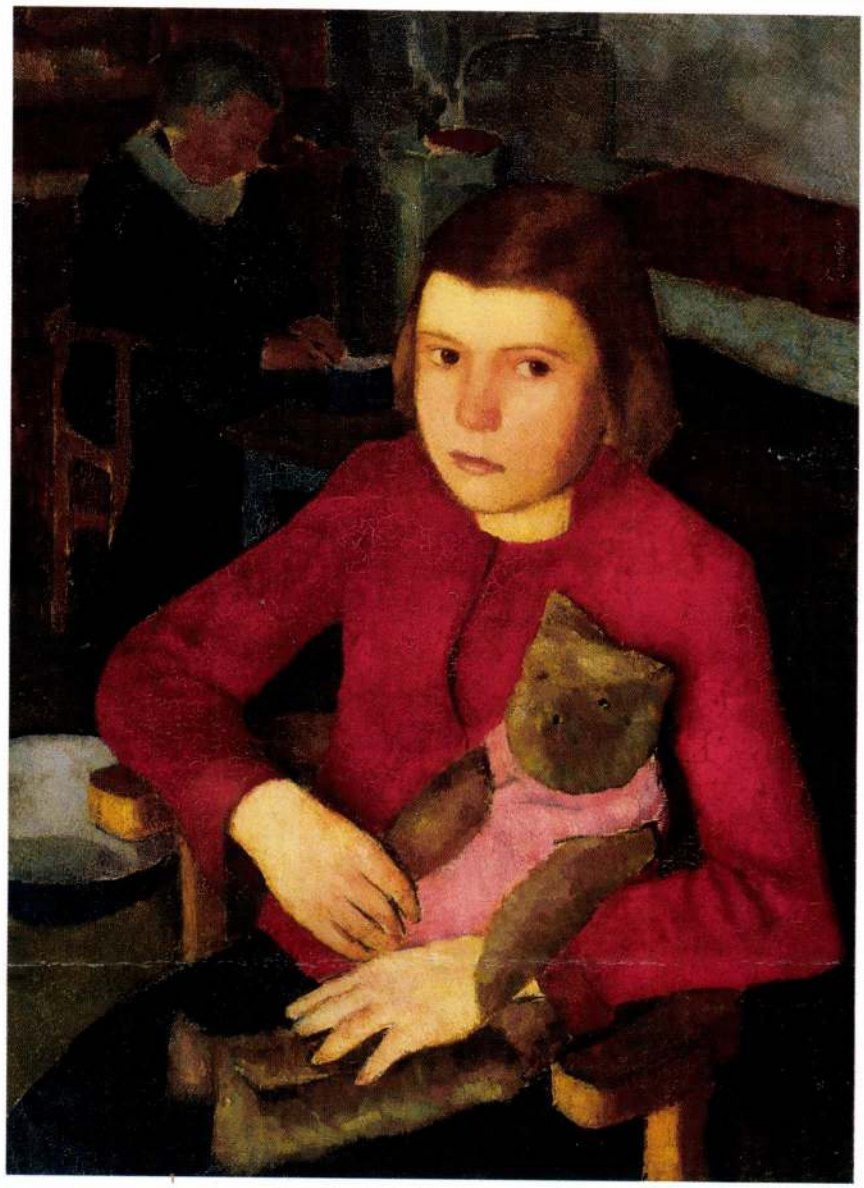

129

130 ▪ HEGEDŰS ENDRE
(Budapest, 1913–Mauthausen, 1945)

Virágcsendélet, 1943

59 x 50 cm
Olaj, vászon
Jelezve balra lent: Hegedüs Endre 1943
Proveniencia: a művész családja

Kikiáltási ár: 200 000 Ft

130

127

127 ▪ HEGEDŰS ENDRE
(Budapest, 1913–Mauthausen, 1945)

Labdázó kislány

90 x 66 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Hegedűs
Proveniencia: a művész családja

Kikiáltási ár: 250 000 Ft

128

128 ▪ HEGEDŰS ENDRE
(Budapest, 1913–Mauthausen, 1945)

Kócsagok, 1943

51 x 45 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Hegedűs Endre 1943
Proveniencia: a művész családja
Restaurált

Kikiáltási ár: 100 000 Ft

125

125 ▪ HEGEDŰS ENDRE
(Budapest, 1913–Mauthausen, 1945)

Kislány napernyővel

87 x 73 cm
Olaj, vászon
Jelezve balra lent: Hegedűs Endre
Proveniencia: a művész családja

Kikiáltási ár: 650 000 Ft

126 ▪ HEGEDŰS ENDRE
(Budapest, 1913–Mauthausen, 1945)

Betlehemesek, 1936

87 x 114 cm
Olaj, vászon
Jelezve balra lent: Hegedűs Endre 1936
Kiállítva: XI. Tavaszi Szalon, 61. kép,
1936. április, Nemzeti Szalon, Budapest
Proveniencia: a művész családja

Kikiáltási ár: 700 000 Ft

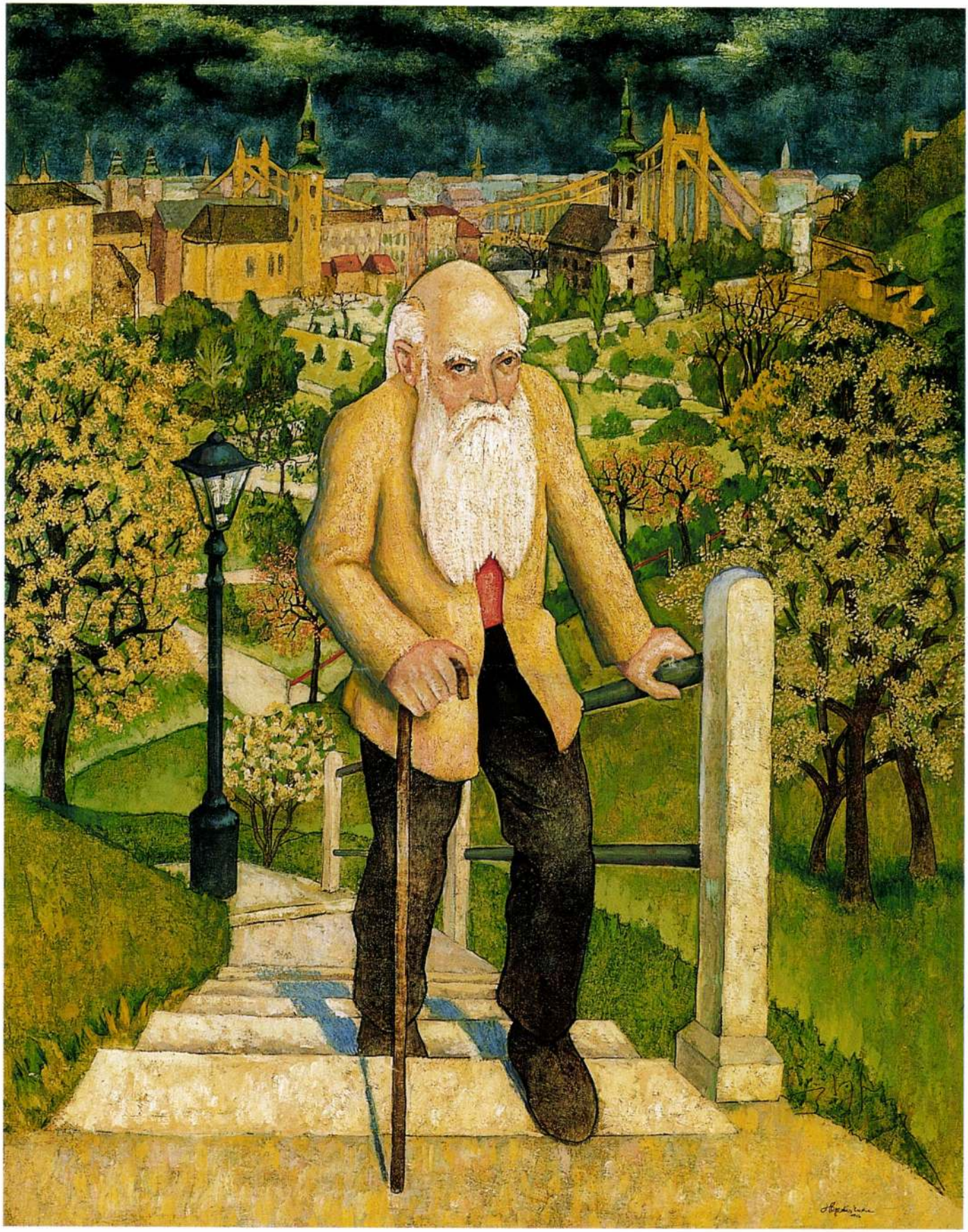

124

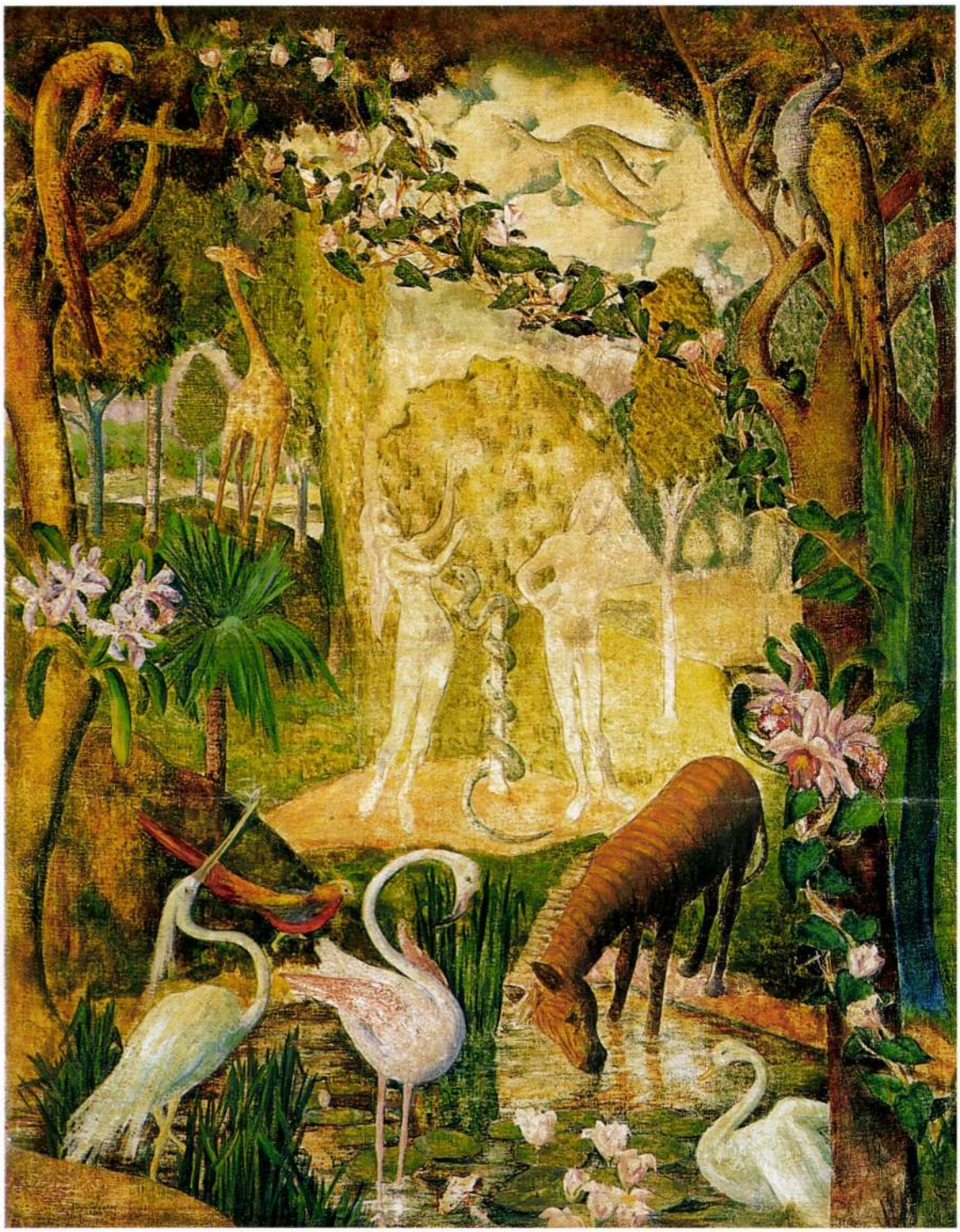

123

123 ▪ HEGEDŰS ENDRE
(Budapest, 1913–Mauthausen, 1945)

Édenkert

100 x 79 cm
Olaj, vászon
Jelezve balra lent: Hegedűs Endre 1943
Proveniencia: a művész családja

Kikiáltási ár: 400 000 Ft

124 ▪ HEGEDŰS ENDRE
(Budapest, 1913–Mauthausen, 1945)

Tabáni lépcsőn, 1942

99 x 80 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Hegedűs Endre 1942
Proveniencia: a művész családja

Kikiáltási ár: 500 000 Ft

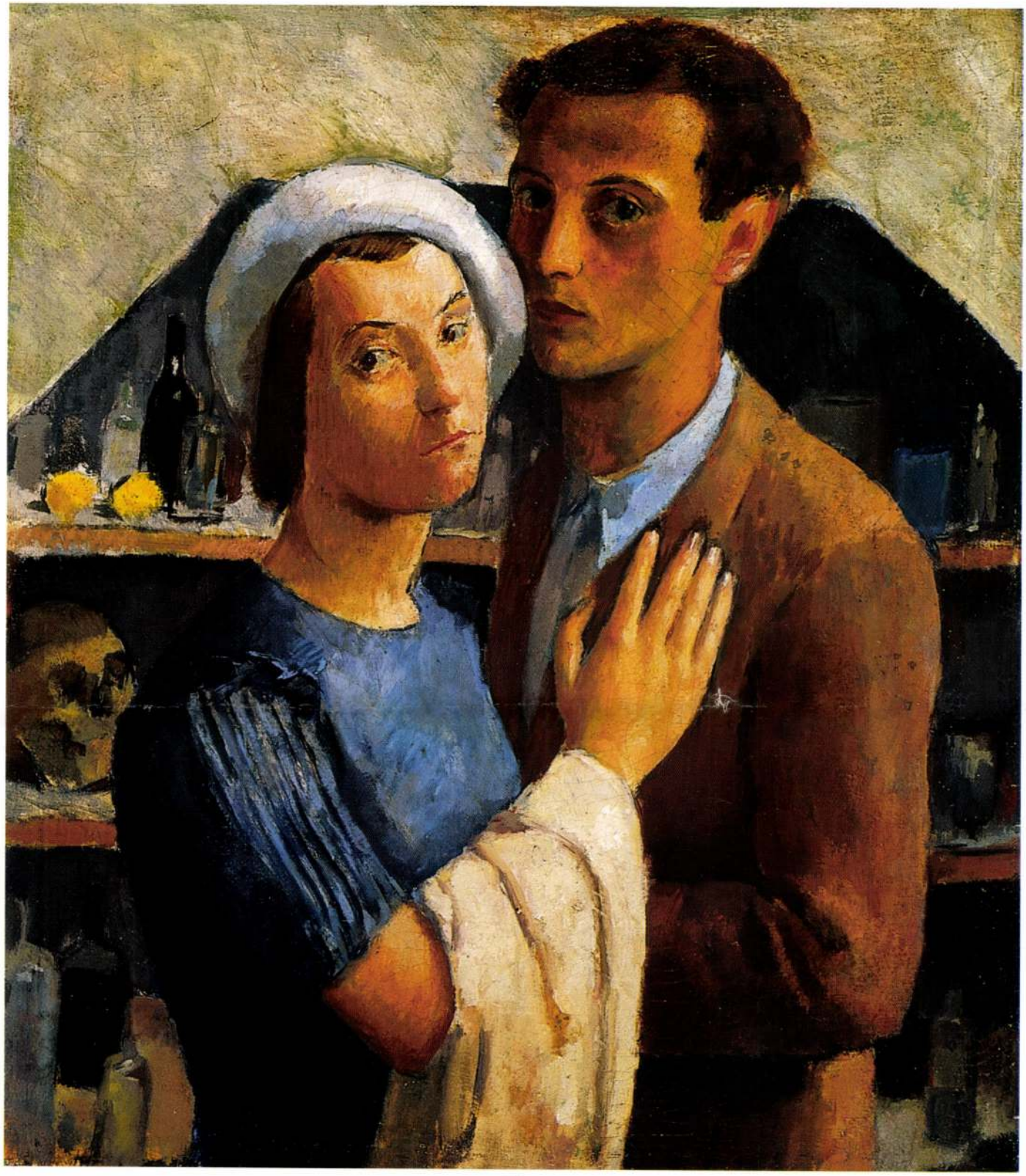

122

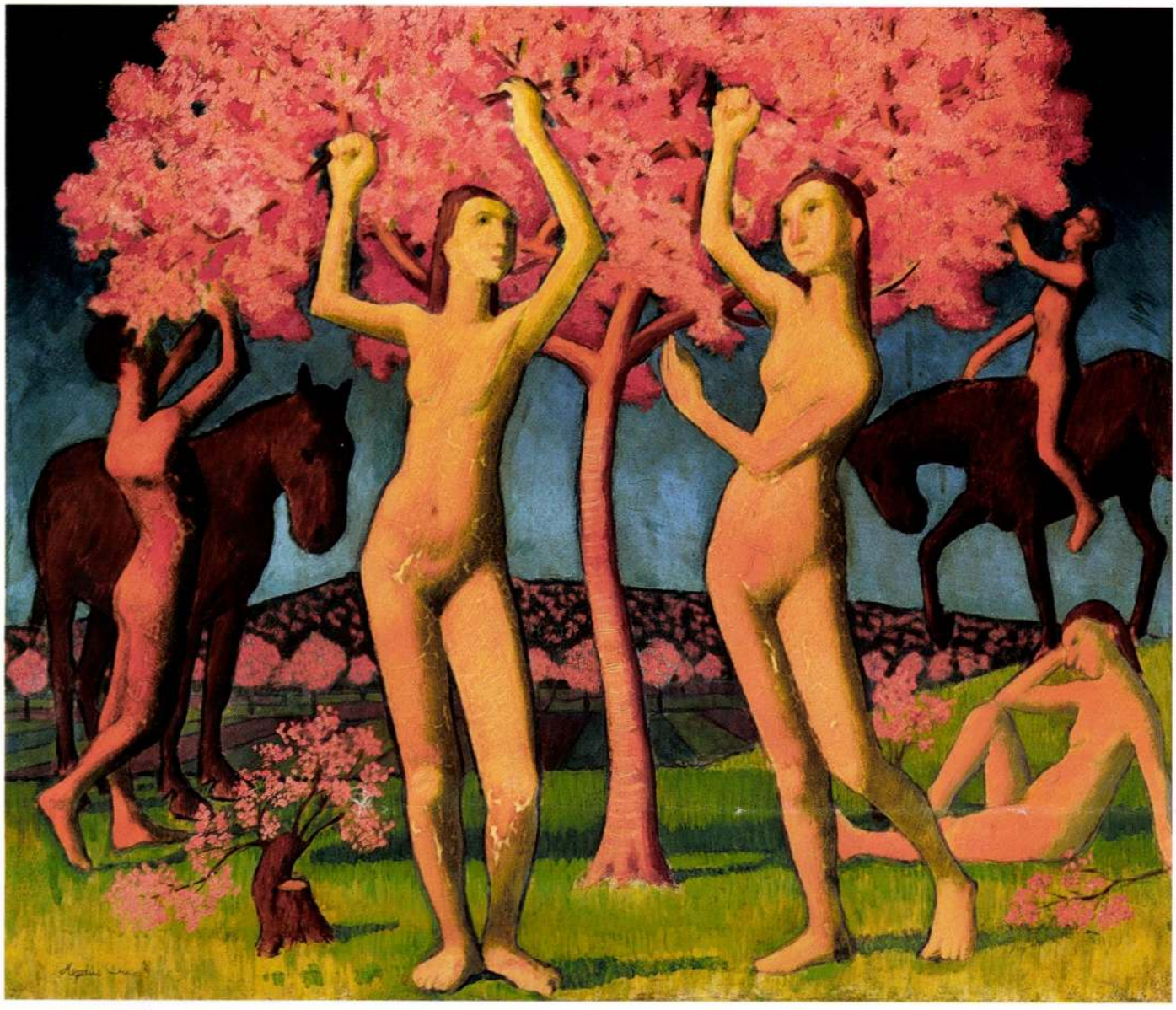

121

121 ▪ HEGEDŰS ENDRE
(Budapest, 1913–Mauthausen, 1945)

Tavasz

73 x 88 cm
Olaj, vászon
Jelezve balra lent: Hegedűs Endre
Proveniencia: a művész családja
Kiállítva: XII. Tavaszi Szalon 1937. május,
Nemzeti Szalon, Budapest

Kikiáltási ár: 650 000 Ft

122 ▪ HEGEDŰS ENDRE
(Budapest, 1913–Mauthausen, 1945)

Önarckép Olgával

76 x 66 cm
Olaj, vászon
Jelzés nélkül
Proveniencia: a művész családja

Kikiáltási ár: 600 000 Ft

120

120 ▪ HEGEDŰS ENDRE (Budapest, 1913–Mauthausen, 1945)

Meseország, 1939 körül

133 x 115 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Hegedűs Endre
Reprodukálva: Délibáb, Budapest, 1939. április 15. XIII. évf. 15. szám 39. o.
Proveniencia: a művész családja

Kikiáltási ár: 1 000 000 Ft

Hegedűs Endre: Vázlat a Meseországhoz

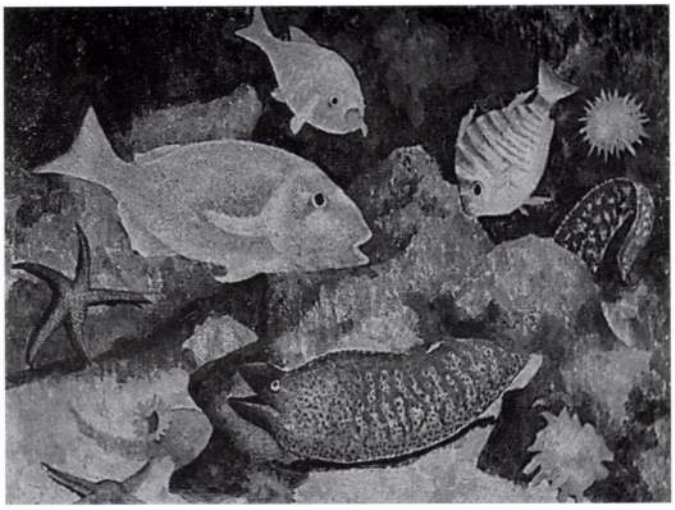

Hegedűs Endre: Halak, tengeri csillagok

de a Pesti Napló 1939. április 9-i képes melléklete is egy népviseletbe öltözött menyasszonyt ábrázoló festményét hozza.

Valószínűleg olaszországi élmények hatására a későbbi képeken – és a már említett Attila úti családi freskókon – már egy finomabb idill rajzolódik elénk: az alakok légiesebbé válnak, a környezet karaktere is megváltozik, a falusi táj egy, a Raffaello előtti festészetből ismert panteista világgá változik.

A katalógusban szereplő *Meseország*, a *Tavasz* vagy a *Kislány napernyővel* című festmények mutatják fel ezt az alig megélt, melankolikus, kicsit talán groteszkbe forduló stilizált szépséget. Szintén reneszánsz előképeket sejtet az *Önarckép Olgával*. A család tulajdonában megmaradt az fotó, amin a kép modelljei megismétlik a klasszikus beállítást. A 121 katalógus számú *Kislány mackóval* is ezt a vonalat követi, de mindkét portrét áthatja a magyar klasszicizálásra kevéssé jellemző érzelmes személyesség. A legkésőbbre datált képek már a valóságtól való menekülés nyilvánvaló példái: az *Édenkert (kat. sz. 123.)*, vagy a tabáni lépcsőn felfelé baktató öregember (kat. sz. 124.) kétféle megfogalmazása az illúzióvesztésnek: az egyik szembesítés a valaha képzelt aranykorral, a kezdetekkel, a másik pedig a várost viharos éggel maga mögött hagyó, a képből kifelé tartó alakkal, egyfajta rezignált számvetés. Hegedűs Endre festői hagyatékát ma még nehéz pontosan elhelyezni az akkori hazai és egyetemes irányzatok között; azok a kapcsolódási pontok, amelyek első látásra kijelölhetőek lennének, a művek kivételessége, a kevés adat, és a korszak feldolgozásának hiányai miatt, eléggé bizonytalanok.

De éppen ebből adódik a felfedezés jelentősége; az életmű köré rajzolódó történet pedig egészen más dimenziókba emeli a művészettörténeti értékelést.

Topor Tünde

Hegedűs Endre: Önarckép Olgával

Hegedűs Endre: Önarckép

Olga és Hegedűs Endre Csöpivel

Hegedüs Endre ugyanis korareneszánsz mintákat követő stílusban, és „ikonográfiai program" szerint, egy szeretetteljesen ironikus freskósorozaton örökítette meg a családot, még Csöpi nevű kutyájukat is ráfestve a képekre. Ezután egy angol bombázógép rázuhant a házra, így - néhány családi fotó mellett - egyedül ez a „közlés" őrizte meg a freskók, és általuk a zsidó asszimiláció 30-as évekbeli illúziójának emlékét.

Az egész életmű - ami egy 23 évesen pályakezdő művész 9 évi munkája, vagyis más esetben a „korai" művek - felveti az asszimiláció problémakörét, hiszen a kezdeti képek témaválasztásai

Olga és a festő az Attila úti balkonon
A fotó hátoldalán Olga írása:
„Vallami szomorúság van azon a képen nem? 39-ben voltam Pesten, és ott a háború kitörése meglepett bennünket. Azért! Attila körút 2/V. e."

Olga Koch és Hegedüs Endre az Attila úti ebédlő egyik freskója előtt
A fotó hátoldalán szöveg: „ ... a fejünk feletti lovas Papus, balra tőlunk Csöpi. Csöpi felett mi ketten vagyunk odafestve ... Bandi"

a katolikus hit naiv, a népi vallásosságban megnyilvánuló formái iránti vonzódást mutatnak, ezeket jelenítik meg a németalföldi festészet hatását mutató eszközökkel. De vannak freskótervei is, amelyek a csornai templomhoz készültek a helyi plébános felkérésére, (itt élt a család másik része), és amelyek 1939 után már nem valósulhattak meg. Korai grafikáin, képeslaptervein is hansúlyozottan magyaros a témaválasztás, a magyar népművészet elemeit stilizálja,

Hegedüs Endre: Freskóterv

Hegedüs Endre: Freskóterv

118 ▪ SCHÖNBERGER ARMAND (1885–1976)

Női akt fehér lepellel

70 x 50 cm
Olaj, vászon
Jelezve balra lent: Schönberger A

Kikiáltási ár: 450 000 Ft

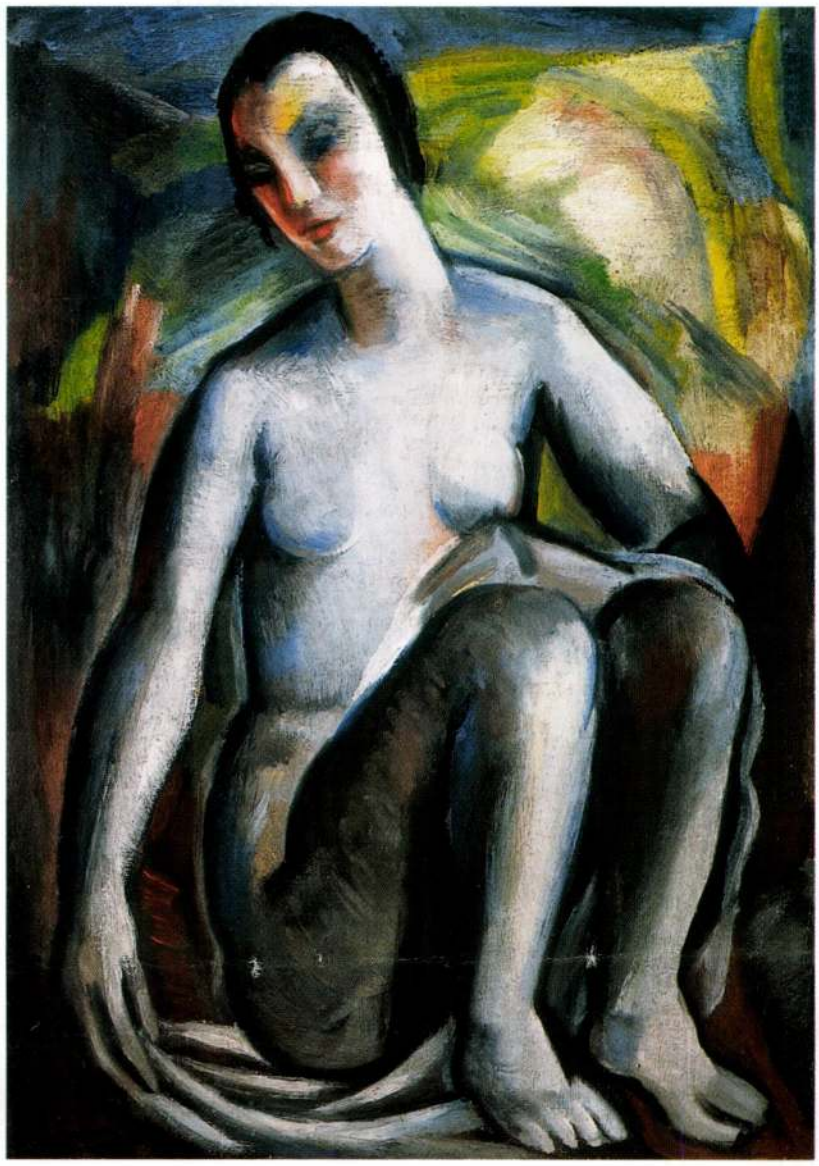

118

119 ▪ SCHÖNBERGER ARMAND (1885–1976)

Virágcsendélet

35 x 35 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Schönberger 1954
Hátoldalán dedikáció: Magdának születésnapjára Armand

Kikiáltási ár: 180 000 Ft

119

HEGEDŰS ENDRE MŰVÉSZETE

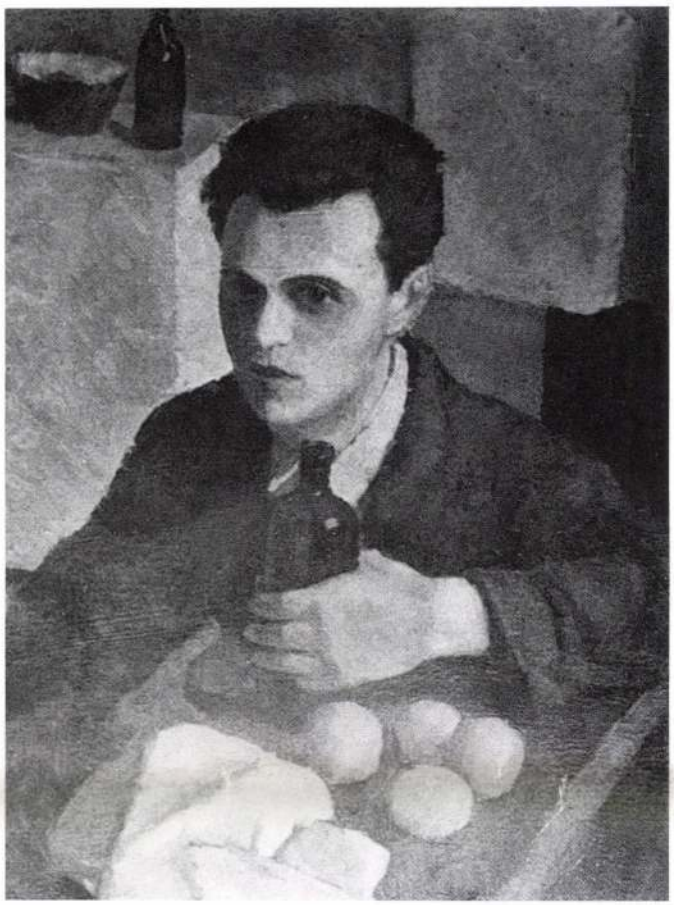

Hegedűs Endre: Önarckép

Hegedűs Endre hagyatéka mindezidáig lappangott; művei, ha felbukkantak is néha a piacon, és értő szemek felismerték is kvalitásaikat, névtelenségre voltak kárhoztatva. A család tulajdonából most előkerült képek a magyar festészet egy elsüllyedt darabját emelik vissza a magyar művészet történetébe és ráirányítják a figyelmet arra az elsodort nemzedékre is, amelynek pályakezdése szinte egybesett a háború kitörésével, és amelyből csak tragikus életutak, kettétört karrierek, szétszóródott – jobb esetben lappangó – életművek törmeléke maradt. De még ezek a nagy erőfeszítések árán rekonstruálható életművek, a belőlük felsejlő tendenciák is olyan stílustörekvéseket mutatnak, amelyek jelentős mértékben pontosítják a korszak művészetéről, szellemi irányzatairól alkotott képünket.

Hegedűs Endre: Családfa

Hegedűs Endre: Karikatúra

Hegedűs Endre zsidó polgári családból származott; édesapja, Hegedűs Nándor egy olasz, bőrárut és festékeket forgalmazó cég magyar képviselője volt. Művészeti iskoláit Münchenben végezte és ott ismerkedett meg későbbi menyasszonyával, a német Olga Koch-hal, akit a nemsokára érvénybe lépő zsidótörvények miatt nem vehetett feleségül. Már Münchenben is dolgozott karikaturistaként különböző lapoknak, itthon pedig a Tolnai Lapkiadóhoz tartozó Délibáb című újság egyik állandó illusztrátora lesz. Neve először 1932-ben tűnik fel, amikor a „Tehetségavatás"-ként kiírt pályázatra beküldött rajzát Herman Lipót a Színházi Élet hasábjain méltatja. Festőkarrierje a harmincas évek közepén indul: a most kalapács alá kerülő *Betlehemesek* szerepelt a Nemzeti Szalon 1936-os áprilisi kiállításán. A következő évben már négy képet mutat be a Herman Lipót és Szőnyi István által a fiatal generáció képeiből rendezett Tavaszi Szalonon, köztük az itt reprodukált *Önarcképet*, amelyet sajnos csak fotóból ismerünk. 1939-ben *Gyümölcsoltó napján* című festményéért megkapja a Szinyei Társaság Hatvany Ferenc által felajánlott díját, szerepel a Pesti Napló képes mellékletében, a Délibáb pedig reprodukálja *Meseország* című képét, ami a katalógus 120. tétele. A Magyarság című újság április 9-i száma szintén közli a művész fotóját és néhány reprodukciót festményeiről. 1939-től megszűnnek a sajtóbeli szereplések, ezután már illusztrációi sem jelennek meg. 1944-ben, amikor az ún. zsidó vagyonokat elkobozzák, egy uszító hangvételű cikk jelenik meg egy nyilas lapban, amely fotókat is közöl a család Attila úti házának ebédlőjéről.

Hegedűs Endre Attila úti házának ebédlője (kivágat egy nyilas újságból, 1944)

HEGEDŰS ENDRÉ (1939)
gesztenye virágok
(rész le-l)
olaj 50x50
95-ES Mol naptár

1032 Bp
Ágoston u. 14. VI.

HEGEDŰS ENDRE

BUDAPEST FŐVÁROS IX. KERÜLETI TANÁCSA

ÉS A FIATAL MŰVÉSZEK STÚDIÓJA

MEGHÍVJA ÖNT

HEGEDŰS ENDRE

festőművész

GRAFIKAI KIÁLLÍTÁSÁRA

Ferencvárosi Pincetárlat, IX., Mester u. 5.

Nyitva: 1974. március 22-től, április 4-ig.

Hétköznap 14—19, vasárnap 10—12 és 14—19 óra között.

Hétfő szünnap.

A kiállítást rendezte:

HEGEDŰS ENDRE

A kiállítás létrejöttét támogatták:
Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány, Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány
Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete

VIGADÓ GALÉRIA

A ‚PALETTA':

Bazsonyi Arany * ifj. Benedek Jenő * Bikácsi Daniela * Bodóczky István * Bráda Tibor * Deák Ilona * Dienes Gábor * Fazekas Magdolna * Fischer Ernő * Földi Péter * Gábor István * Galambos Tamás * Hegedűs Endre * Jónák Tamás * Jovián György * Juhász Sándor * Kárpáti Tamás * Kling György * Kornis György * Kovács László * Kovács Péter * Kovács Tamás Vilmos * Krajcsovics Éva * Kudász Emese * Kurucz István András * Lengyel Károly * Lóránt János Demeter * Makó Judit * Maracskó Gabriella * Mayer Berta * Meggyes László * Mészáros Géza * M. Novák András * Nagy B. István * Németh József * Orosz János * Scholz Erik * Simsay Ildikó * Sváby Lajos * Szabó Tamás * Szalay Ferenc * Szily Géza * Szentgyörgyi József * Szkok Iván * Takács Klára * Tenk László * Tóth Ernő * Ujházi Péter * Váli Dezső * Vecsési Sándor * Végh András * Vilhelm Károly * Záborszky Gábor

A kiállított művek a művészek adományai. Köszönet érte!

A VIGADÓ GALÉRIA
tisztelettel meghívja Önt 1998. május 21-én 17 órára

A T-ART ALAPÍTVÁNY

PALETTA

CÍMŰ
KIÁLLÍTÁSÁRA

Megnyitják:

SUPKA MAGDOLNA
művészettörténész

és

KUGLER FLÓRIÁN
a MOL Rt. vezérigazgató-helyettese

Megtekinthető: 1998. június 7-ig, hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig

HEGEDÜS ENDRE, festő

Burány Nándor és Radnóti Kovács Árpád festőművészek által vezetett 10 éves szombathelyi Képzőmüv. Derkovits Kör tagjai munkáinak szombathelyi kiállitása a Muz-ban. 1959. jun. 20. - jul. 19.
HEGEDÜS ENDRE mü is szerepelt azon. 67.old

---A szombathelyi Derkovits emlékkiallitás 66.old

VASI SZEMLE, Helyismereti Evkönyv, 1959. X. köt
Szombathely, 1959

Hegedüs Endre festőművész

A Nagytétényi Kastély Muzeumban rendezett kiállitását március 28.-tól tartják nyitva,-közli a lap kulturális eseményekkel foglalkozó rovata.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. márc. 30.
XVIII. évf. 13. sz. 2. lap.

Hegedüs Endre
festő és grafikus

A Fővárosi Pincetárlat helyiségében március 9-ei nyitt Hegedüs Endre festő és grafikus első önálló kiállítása.

—: Kiállítási naptár
Művészet, 1974. március - 48 oldal.

Hegedüs Endre
festő és grafikus

A művész 1939-ben kiállított, a
Főiskolán Sarkantyú Simon és
Szentiványi Lajos növendéke volt.

— : Kiállítási naptár
Művészet, 1974. március - 48 oldal.

Hegedüs Endre
grafikus

A művész kiállítási anyaga
húsz-huszonót 50×60 cm-es
grafikai lapot foglal magában:
papírnyomatokat és papírmetsze-
teket.

—: Kiállítási naptár
Művészet, 1974. március – 48 oldal.

Hegedüs Endre
Grafikus

Kollektiv kiállításon vett részt
Hegedüs Endre, Tenk Károly és Ei-
semann Tibor 1966 és 1967-ben.

—: Kiállítási naptár
Művészet, 1974. március — 48 oldal.

HEGEDÜS ENDRE

Kultúra

s megjelenés az Europalia '99-en

Fiatalok helyett az ezeréves értékek utaznak Belgiumba

legessé válik a brüsszeli Europalia k, előadóinak, közreműködőinek osában bemutatandó magyar pro- ja. A közel egy éve tartó szervezési Rubovszky Rita programigazgató

FOTÓ: SOMOSKÖVY BÉLA

ál – Nem egészen, hiszen több ű- olyan „eurokonform" produk- t, ciót ajánlottunk, amelyre nem - tartottak igényt. Fogalmam . sincs például, miért nem kíván- n tak több dzsesszkoncertet, mint ami a végső programba került, ugyanis folyamatosan hangoztatták: ők nem klasszikusok, inkább modernek.

– A komolyzenei programok gördülékenysége mellett az egyéb műfajokban milyen gondokkal kellett szembenézniük?

– A belgák ragaszkodtak hozzá, hogy például egy Dél-Amerikában élő, hazánkból kivándorolt festőművész szerepeljen a kiállítók között. Ehhez képest az általunk kínált huszonkét tárlat egyikét sem fogadták el. Kénytelenek voltunk felhívni a brüsszeli partner figyelmét, hogy egy Magyarországot bemutató eseménysorozat semmiképpen sem dőlhet el a kinti emigráció javára.

– Egyedi esetnek tekinthető-e ez, vagy mindegyik kulturális terület esetében érték önöket ilyen kellemetlenségek?

– Általános jelenség volt, hogy az általunk javasolt bőséges kínálatból sokszor egyetlen egy programot sem fogadtak el. Legszomorúbb eredményt ez a tánc esetében hozott.

– A program összeállításának finisében hogyan értékeli eddigi munkájukat?

– Sikerként könyvelhetjük el, hogy az Europalián Magyarország megjeleníti ezeréves múltját, értékeit. Megmutatkozik ez a központi történelmi kiállításon, a képzőművészeti tárlatokon és a zenei programokban. A magyarok identitástudatát a mai napig meghatározóan a nyugati visszhang formálja. Ezért valószínűleg pozitívan hat vissza, hogy egy évezredes keresztény s konzervatív múltunkkal – amelyről vajmi keveset tudnak külföldön – mutatkozunk meg Európa előtt. Sajnálatos azonban, hogy a belgák nem voltak partnereink a mai Magyarország erőteljesebb bemutatásában.

DITZENDY ATTILA

MUZSIKA-SZÓ

Magda Dessauban

geződik minden szempár, mert süt belőle a személyiség roppant ereje: *Nádor Magda* alakítása új fejezet, de legalábbis önálló bekezdés a mű előadás-történetében.

Dessau, a Bauhaus szellemi fészkeként elhíresült német kisváros, *Mendelssohn* filozófus nagyapjának szülőhelye több mint 200 éve rendelkezik saját színházzal; ennek élére 1991-ben került Johannes Felsenstein. Társulata hémélet) hősnőit kelti életre kivételes fantáziával, művészi vonzereje teljében. Nádor Magda kamaraénekes (ezt a kitüntető címet huszonévesen rajta kívül még senki nem kapta meg!) negyedik dessaui szezonját egy premierrel (Wolf–Ferrari: Campiello) a napokban fejezi be, előbb azonban az évek óta futó Bohémélet búcsúelőadásán lépett fel. Ezen jelen voltam magam is, s tanúsíthatom: csodálatos

Papírmunkák Szolnokon

Medve András szobrászművész Papírmunkák című kiállítása nyílik 1999. április 16-án délután 2 órakor Szolnokon, a Mol Rt. Galériájában (Ady Endre út 26.). A tárlatot, melyet *Hegedűs Endre* festőművész rendezett, *Dús László* festőművész nyitja meg. A vendégeket *Kügler Flórián* vezérigazgató-helyettes köszönti. A kiállítás május 9-ig látogatható, mindennap 10–18 óra között.

A Madách-társulat Oslóban

A norvégiai Magyarok Baráti Köre meghívá[illegible] Oslóba érke-

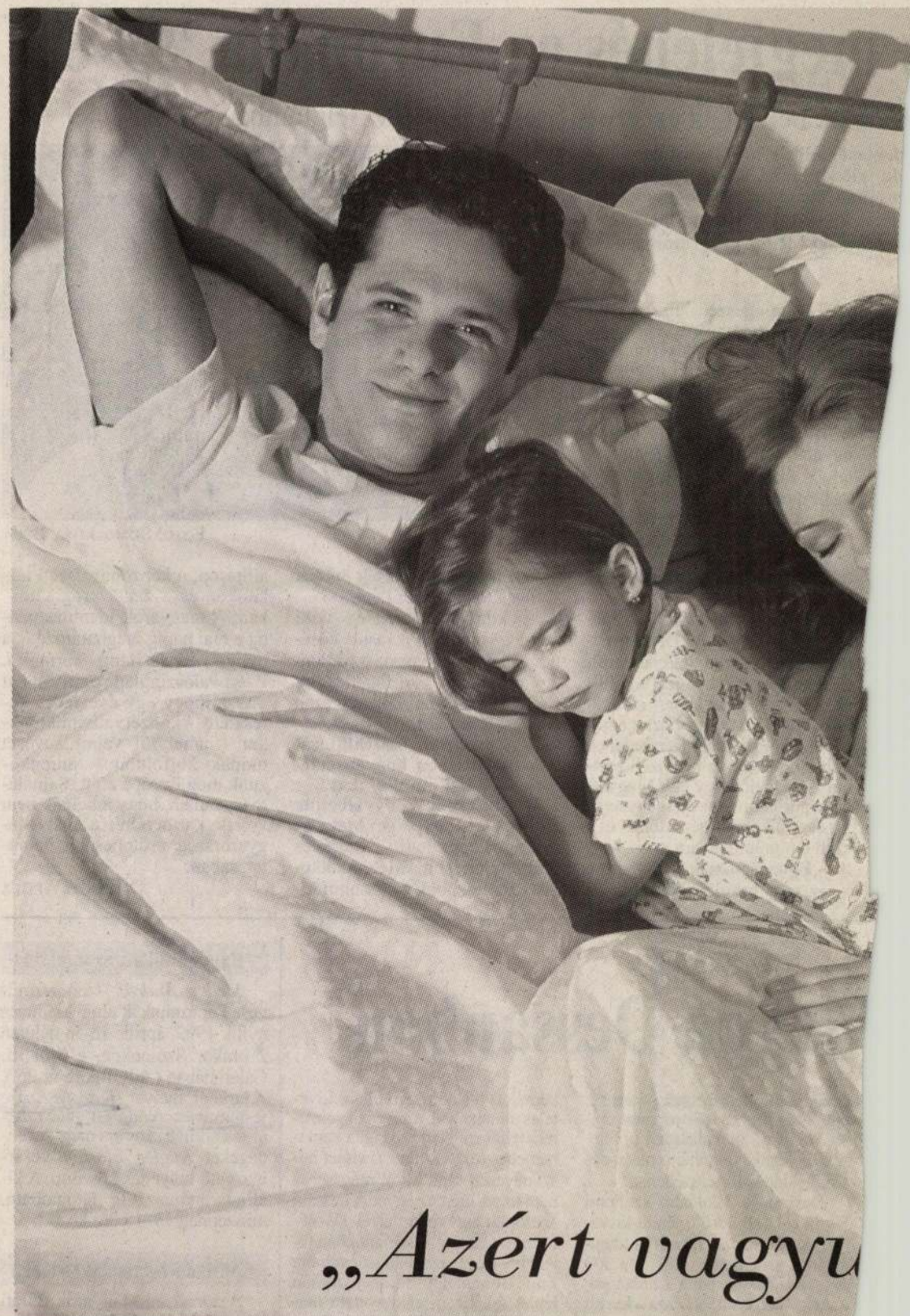

„Azért vagyu

Hegedüs Endre
festő.

A szombathelyi képzőművészeti szakkörben Veress Péter tanítja képeit

Losonci Miklós: A világát őrző festő. . .
Művészet, 1971.december - 11. oldal

Hegedüs Endre

Önarckép olaj 49x47 cm
Női arckép olaj 80x60 cm
Épületek olaj 45x61 cm

Propaganda Kulturális Napok
XXII. Ker. Képzőművészeti Találkozása Bp. 1976.

HEGEDŰS ENDRE MŰVÉSZETE

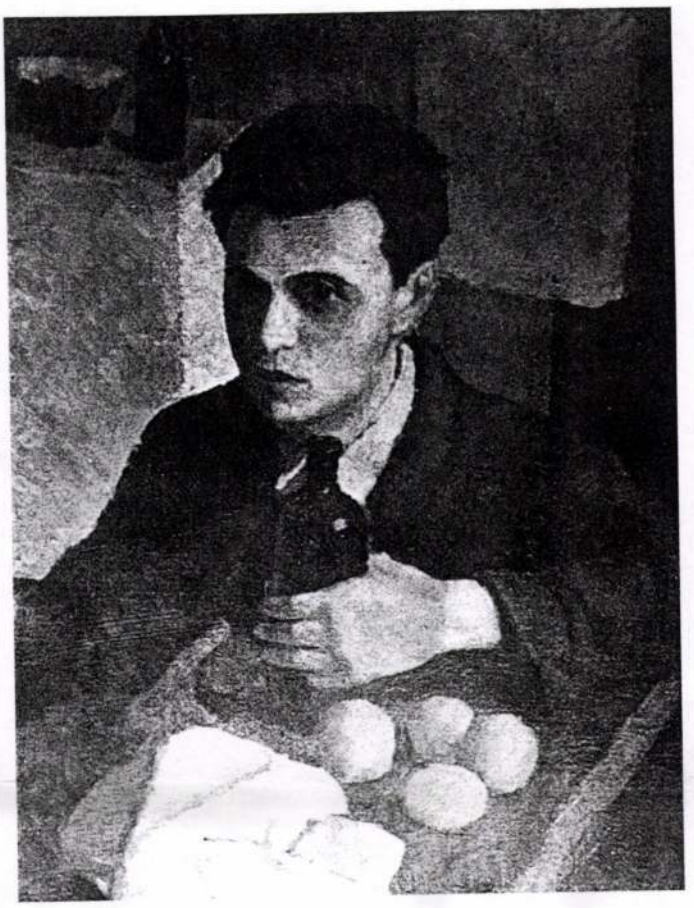

Hegedűs Endre: Önarckép

Hegedűs Endre hagyatéka mindezidáig lappangott; művei, ha felbukkantak is néha a piacon, és értő szemek felismerték is kvalitásaikat, névtelenségre voltak kárhoztatva. A család tulajdonából most előkerült képek a magyar festészet egy elsüllyedt darabját emelik vissza a magyar művészet történetébe és ráirányítják a figyelmet arra az elsodort nemzedékre is, amelynek pálya-kezdése szinte egybesett a háború kitörésével, és amelyből csak tragikus életutak, kettétört karrierek, szétszóródott – jobb esetben lappangó – életművek törmeléke maradt. De még ezek a nagy erőfeszítések árán rekonstruálható életművek, a belőlük felsejlő

Hegedűs Endre: Családfa

Hegedűs Endre: Karikatúra

tendenciák is ol
törekvéseket mu
amelyek jelentős
pontosítják a ko
művészetéről, s
irányzatairól al
képünket.
Hegedűs Endre
polgári családb
származott; ede
Hegedűs Nánd
bőrárut és feste
forgalmazó cég
képviselője volt. Művészeti iskoláit Münchenben végezte és ott ismerk
meg későbbi menyasszonyával, a német Olga Koch-hal, akit a nemsok
érvénybe lépő zsidótörvények miatt nem vehetett feleségül. Már Münc
is dolgozott karikaturistaként különböző lapoknak, itthon pedig a Tol
Lapkiadóhoz tartozó Délibáb című újság egyik állandó illusztrátora le
Neve először 1932-ben tűnik fel, amikor a „Tehetségavatás"-ként kiírt
beküldött rajzát Herman Lipót a Színházi Élet hasábjain méltatja.
Festőkarrierje a harmincas évek közepén indul: a most kalapács alá ke
Betlehemesek szerepelt a Nemzeti Szalon 1936-os áprilisi kiállításán.
A következő évben már négy képet mutat be a Herman Lipót és Szőn
a fiatal generáció képeiből rendezett Tavaszi Szalonon, köztük az itt
Önarcképet, amelyet sajnos csak fotóból ismerünk. 1939-ben *Gyüm*
napján című festményéért megkapja a Szinyei Társaság Hatvany Fe
által felajánlott díját, szerepel a Pesti Napló képes mellékletében, a D
reprodukálja *Meseország* című képét, ami a katalógus 120. tétele. A M
című újság ár
száma szintén
a művész fot
reprodukciót
1939-től meg
a sajtóbeli sz
ezután már il
jelennek meg
amikor az ún
vagyonokat e
egy uszító h
cikk jelenik
lapban, ame
is közöl a csa
házának ebé

Hegedűs Endre Attila úti házának ebédlője (kivágat egy nyilas újságból, 1944)

Hegedûs Endre: Vázlat a Meseországhoz

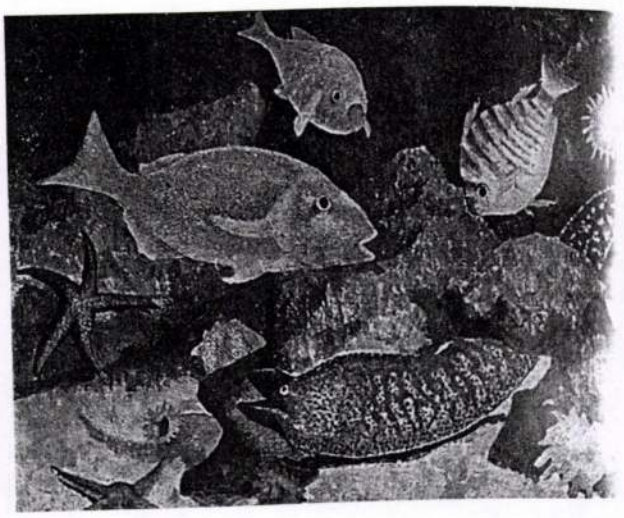

Hegedûs Endre: Halak, tengeri csillagok

de a Pesti Napló 1939. április 9-i képes melléklete is egy népviseletbe öltö
menyasszonyt ábrázoló festményét hozza.
Valószínűleg olaszországi élmények hatására a későbbi képeken – és a m
említett Attila úti családi freskókon – már egy finomabb idill rajzolódik e
az alakok légiesebbé válnak, a környezet karaktere is megváltozik, a falus
a Raffaello előtti festészetből ismert panteista világgá változik.
A katalógusban szereplő *Meseország*, a *Tavasz* vagy a *Kislány napernyő*v
festmények mutatják fel ezt az alig megélt, melankolikus, kicsit talán gro
forduló stilizált szépséget. Szintén reneszánsz előképeket sejtet
az *Önarckép Olgával*. A család tulajdonában megmaradt az fotó, amin a
modelljei megismétlik a klasszikus beállítást. A 121 katalógus számú
Kislány mackóval is ezt a vonalat követi, de mindkét portrét áthatja a m
klasszicizálásra kevéssé jellemző érzelmes személyesség. A legkésőbbre d
képek már a valóságtól való menekülés nyilvánvaló példái:
az *Édenkert (kat. sz. 123.)*, vagy a tabáni lépcsőn felfelé baktató öregemb
(kat. sz. 124.) kétféle megfogalmazása az illúzióvesztésnek: az egyik szer
a valaha képzelt aranykorral, a kezdetekkel, a másik pedig a várost
viharos éggel maga mögött hagyó, a képből kifelé tartó alakkal,
egyfajta rezignált számvetés. Hegedûs Endre festői hagyatékát ma még
pontosan elhelyezni az akkori hazai és egyetemes irányzatok között;
azok a kapcsolódási pontok, amelyek első látásra kijelölhetőek lennének
a művek kivételessége, a kevés adat, és a korszak feldolgozásának hián
eléggé bizonytalanok.
De éppen ebből adódik a felfedezés jelentősége; az életmű köré rajzoló
pedig egészen más dimenziókba emeli a művészettörténeti értékelést.

Hegedûs Endre: Önarckép Olgával

Hegedûs Endre: Önarckép

egedűs Endre Csöpivel

Hegedűs Endre ugyanis korareneszánsz mintákat követő stílusban, és „ikonográfiai program" szerint, egy szeretetteljesen ironikus freskósorozaton örökítette meg a családot, még Csöpi nevű kutyájukat is ráfestve a képekre. Ezután egy angol bombázógép rázuhant a házra, így - néhány családi fotó mellett - egyedül ez a „közlés" őrizte meg a freskók, és általuk a zsidó asszimiláció 30-as évekbeli illúziójának emlékét.

Az egész életmű - ami egy 23 évesen

ő művész 9 évi munkája, vagyis más esetben a „korai" művek - sszimiláció problémakörét, hiszen a kezdeti képek témaválasztásai

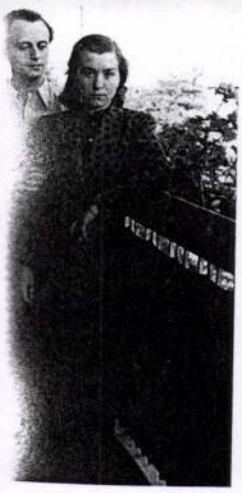

stő az Attila úti balkonon
dalán Olga írása:
omorúság van azon a képen
n voltam Pesten, és ott
törése meglepett bennünket.
a körút 2/V. e."

Olga Koch és Hegedűs Endre az Attila úti ebédlő egyik freskója előtt
A fotó hátoldalán szöveg: „ ... a fejünk feletti lovas Papus, balra tőlunk Csöpi. Csöpi felett mi ketten vagyunk odafestve ... Bandi"

hit naiv, a népi vallásosságban megnyilvánuló formái iránti vonzódást ezeket jelenítik meg a németalföldi festészet hatását mutató l. De vannak freskótervei is, amelyek a csornai templomhoz készültek pános felkérésére, (itt élt a család másik része), és amelyek 1939 után alósulhattak meg. Korai grafikáin, képeslaptervein is hansúlyozottan témaválasztás, a magyar népművészet elemeit stilizálja,

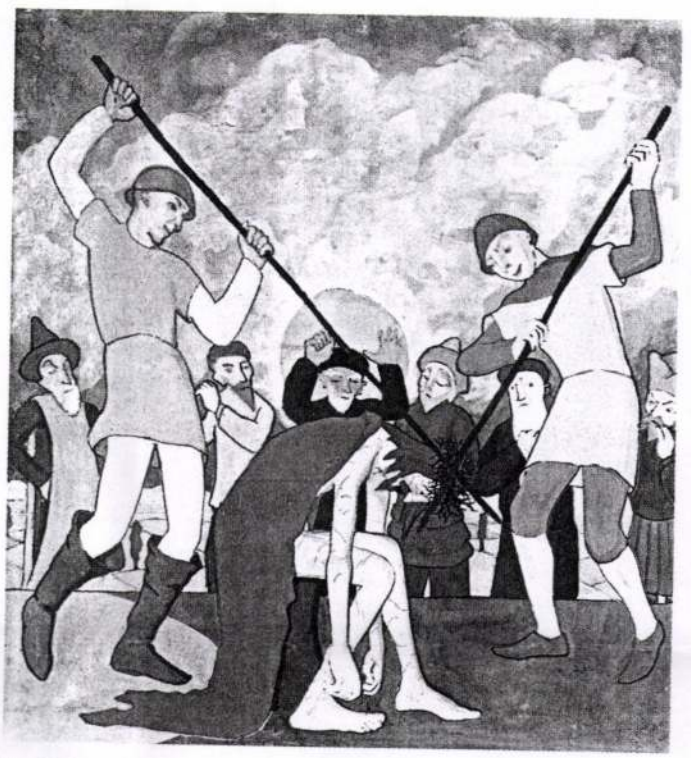

Hegedűs Endre: Freskóterv

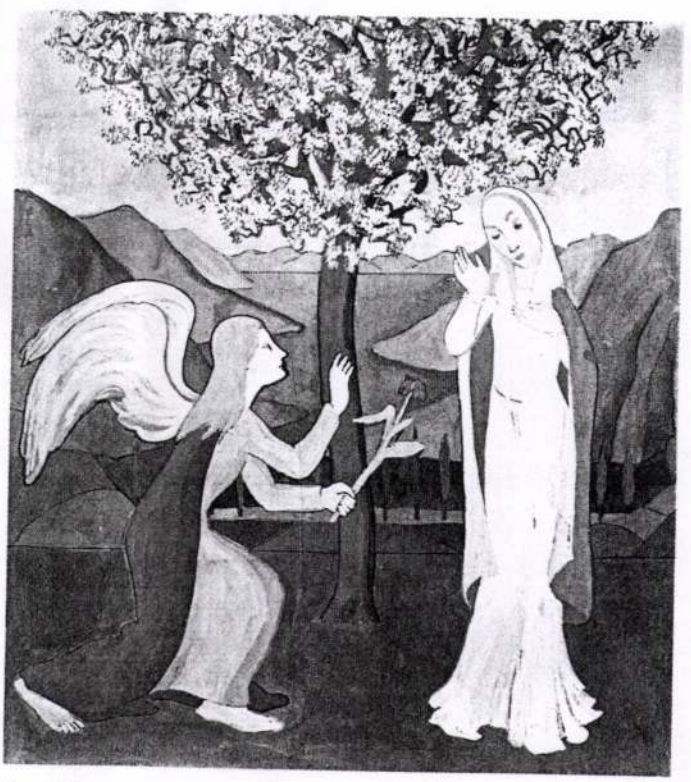

Hegedűs Endre: Freskóterv

HEGEDÜS ENDRE

Népszabadság 29.o

BUDAPEST 2002. MÁJUS 13., HÉTFŐ

Arcok, halak, virágok

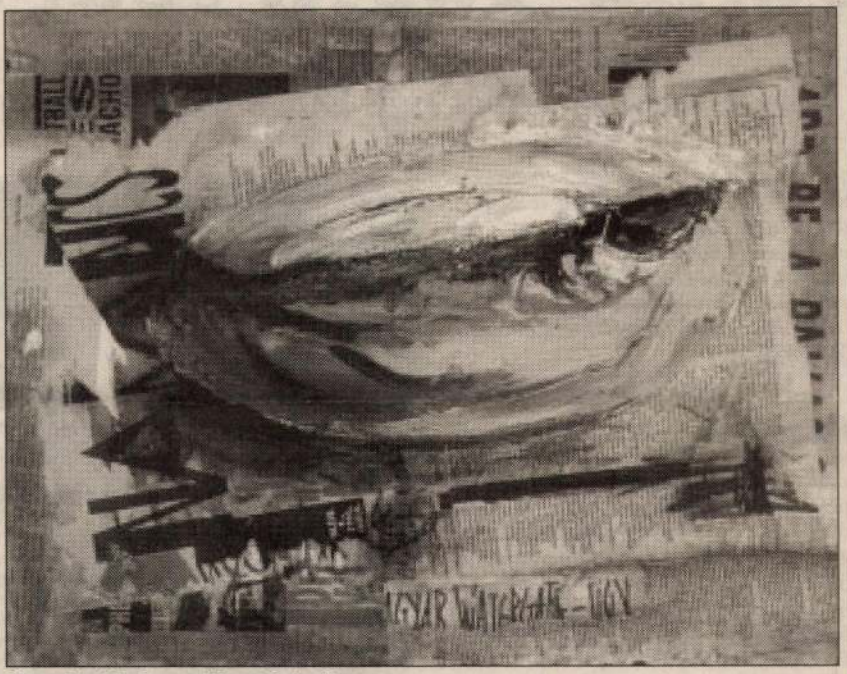

Hegedüs Endre „pillanatképe"

MUNKATÁRSUNKTÓL

„Aki piktúrájában nem mer odáig elmenni, hogy felfessen egy cinóberpirost vagy egy kobaltkéket vásznára, az nem is igazán festő" – vallja *Hegedüs Endre* festőművész, akinek a hét végén nyílt kiállítása az óbudai San Marco Galériában (III., San Marco u. 81.).

Példaképei, Derkovits és Vincent van Gogh nyomdokain – mint mondja – egyszerű, természetelvű, színes emberábrázolással és harsány, nagyon élénk színekkel dolgozik. Szegedi, sziráki és pestszentlőrinci tárlatai után most a San Marco Galériában találkozhat a közönség Hegedüs „halas" festményeivel. A kiállítást *dr. Supka Magdolna* művészettörténész nyitotta meg, közreműködött: *Soós Lilla* gitárművész.

barna Tapit, szűrv

Törzskávéházamból zenés kávéházba – séta a

ef körúti égnek, / csuromig a kémények, a öttünk Vajda Lajossal, / jöttünk a Simplon ában, / nem tudtuk merre a közel, / hogy annyi csak, / ahány fillér zsebünkben / (...) nult esztendő mögött kutatok? / Leginkább ón kiléptünk, / nyomunkban csókaszínű füst / előttünk a körúti lámpák / tejszínű hold-
elk Zoltán: 1930)

A Simplon 1926-ban részvénytársasági tulajdonba kerül. Működik is egészen 1949-ig. 1928-ban egy nagy átalakítás után válik igazán népszerűvé a pesti értelmiségiek körében. A Literatura folyóirat ekkor számol be arról, hogy „ma már legalább tíz olyan állandó asztal van a kávéházban, amelyet író- és művésztársaságok tartanak lefoglalva. Ide jönnek a Pesti Napló, a Budapesti Hírlap, a Népszava munkatársai csaknem minden éjjel. Itt vannak a Nemzeti Színház művészei. Külön asztala van az Andrássy úti kabarénak, sőt távolabb fekvő redakciókból is gyakran szállingóznak ide írók: a Nemzeti Ujságnak és a Világnak nem egy jobb nevü munkatársa állandó vendége már a kávéháznak, sőt legujabban a Magyarság is megjelent a redakciók koncertjében."

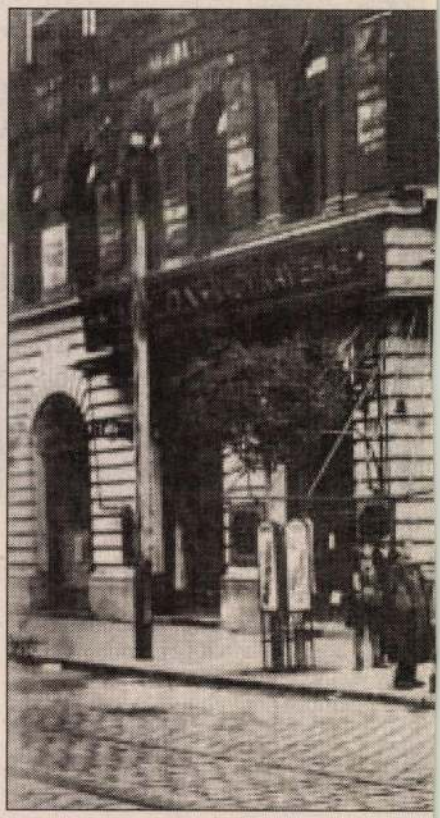

A Simplon kávéház az 1920-as évek elej

Vetítsünk le hát egy sorozatra való apró képet a Simplon életéből. Pár méteres snit-

AZ OPERAHÁZ GALÉRIÁJA
tisztelettel meghívja Önt és családját

HEGEDÜS ERIKA BEÁTA
festőművész

kiállításának megnyitójára

az OPERAHÁZ VÖRÖS SZALONJÁBA
1997. február 10-én, hétfőn, 16.00 órára
(1061 Budapest, Andrássy út 22.)

A kiállítást megnyitja:
Eduardo Rózsa Flores újságíró

Közreműködnek:
Korom Attila és a Los Angelitos együttes

Megtekinthető: 1997. február 10-től 28-ig
az előadások szüneteiben
és az operalátogatások ideje alatt:
15.00 és 17.00 óra között

A képek a helyszínen megvásárolhatók

Meghívó

Hegedüs Ernő építész MDK

7.sz. terv, II.dij repr.

Schmiedl Ferenc: Négytantermes felsőtagozatu általános iskola tervpályázata Magyar Építőművészet 1955. IV.évf.7-8.sz. 227.l.

Ylegedűs Ernő

Tipográfus munkáját díjazták

Kötés és védőborítója dicséretben részesült

A könyvkiadók 1964. évi díjazott és dicséretben

részesített kiadványainak értékelése

Magyar Grafika 1965 5 n. 24. l.
26. l.

Kedves Erna!

Köszönöm szépen a képeslapot.
Tudtam, hogy nagyon élvezni fogod a tengerpartot.
A fényképek alapján úgy látszik, hogy szép és élvezetes
szabadságod lesz. Sajnálom, hogy nem lehetek veled.

Hogyan érzed magad? Jól? Jó-e az étel?

Hegedűs Ernő

Rados: magyar építészet a könyv kötésterét és tipográfiáját készítette

I. díjat kapott

A szép magyar könyv, 1961, 15 old

Hegedüs Ernő

Horvai-Sáth: Reprodukciós fénykeperés c. könyv tipográfiáját, kötését és borítóját tervezte bizséret.

A szép magyar könyv, 1963 32 red.

Hegedüs Ernő

Lukács: Mézésternikai kézikönyv

Tipografák oldalai és

borítója (2 repró)

A nép magyar könyv. 1963

MDG

Hegedüs Imre, építész

A győr-révfalui nyolc tantermes iskola terveiért és az építészeti kultúra terjesztéséért az Ybl Miklós-díj I. fokozatát kapta.

–: Az idei Ybl Miklós-díjasok 6. l.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1963. aug. 4.

Hegedüs Ernő

Haynes: Anyagmozgató berendezések a könyv kötését, borítóját és a typographiát tervezte

Díjat kapott

A még magyar könyv, 1962, 290 old.

Hegedűs Ernő

Lukács Gyula: Méréstechnikai kézikönyv. Tipográfia, burkoló és kötéstrev.

említve.

A szép magyar könyv, 1963. 30. p.

Hegedüs Ernő

Rodostemő: Magyar Építészet története c. könyv tipográfiája.

Tipografizált oldal reprodukciója.

A szép magyar könyv. 1961.

Hegedüs Erző

J. Joedicke: Modern építészet-
történet c. könyv tipográfiája.

Tipografizált oldal reprodukciója.

A szép magyar könyv. 1961.

Hegedüs Ernő

Rodos Ernő: Magyar építészet története c. könyvének kötésterve. (Sebes Ferenccel együtt).

Reprodukció:

A szép magyar könyv. 1961.

~~A magyar építészet~~

Hegedüs Ernő épitész M.D.K.

/ÉM Tipustervező Intézet

Az 1963. évben ebl Miklós-dijjal kitüntetve.

I. fokozat

a ~~Győrrévvárosi~~ Győrrévfalui 8 tanter mes ált.

iskola tervezéséért,

a vidéki te vező szerevezet szervezeti fejlesztéséér

az épitészeti kultura emelése érdekében kifejtett

tevékenységéért

Magyar Épitőművészet 1963/4. 5.1.

Hegedüs Ernő, YBL-díjas építész
újabb épületek a hatvanas évekből.

4. Szakközépiskola tornaterme. Építész: Hegedüs Ernő. 1964

Magyar Építőművészet, 1988., 3. 26. old.

Hegedüs Ernő, Ybl-díjas építész
a MÉSZ Mesteriskola előadásai.

I. ciklus 1970–72.

Hegedüs Ernő: a korszerű környezetrendezés építési mód értékelése és bevezetésének feltételei Magyarországon.

Magyar Építőművészet, 1969.1–2 szám, 3. old.

M. D. K.

HEGEDŰS Ernő építész

Éll. Győri Tervező vállal.

Győr, Résfalu 8 Fontermes áll. csk.

Tervezés (1957) Kivitelezés (1959.)

Perr.

Magyar Építőművészet 1961. 3. sz. 10. l.

Hegedűs Ester, [iparművész ? népművész ?] MDK

A Hódmezővásárhelyi Majolikagyár-ban „ízókával díszíti a várákat, kancsókat."

(fényképe)

-: Díszt a lakásniak 9

NÉPSZABADSÁG, bp. 1967. márc. 23

mdk.

Hegedüs Eszter

motuvumokat helyez a vázákra, a Hód-
mezővásárhelyi Majolika Gyárban

kép.

/. Az agyag művészei dolgoznak
Népszava. 1963 dec 1.
csinlap

Hegedüs Géza, Lápossy

MDK

Bacchanalia, vizf.

Műcsarnok 1923 tavaszi tárlat

L. Hegedüs

Műcsarnok téli kiállításán szere-
pelt.

Az Est 929. XII. 22.

Hegedüs Ferenc

1886-ban a tatai farkas- cél. tagja-

Körmendi Géza: A tatai farkasság története. Komárom, 1964.
11.o.

néhai Lápossy Hegedüs Géza MDK

Régi udvar
Erdőrészlet
A harcos
Ca d'Oro Veneziában

KMTárs 1929/3o. téli kiáll. 24 l.

Hegedüs Géza.

8 órai Ujság.
1929. XII. 22., 4.
(:kritika:)

Hegedüs Géza

Művével szerepel a Műcsarnok Téli tárlatán.

N. Cé. 929. XII. 22.

HEGEDŰS ÉVA 1998.08.10.

Különösen a kisleányok szeretik – A néphagyomány jelenik meg a babákban

Kukoricacsuhé, mint szenvedély

Nemrégiben egy néptánctábor zárógáláján láthatták az érdeklődők Hegedűs Éva szurdokpüspöki óvónő kukoricacsuhéból készült alkotásait. A néphagyományt megjelenítő alakok kellemes látványt nyújtottak a kíváncsiskodóknak. Az alkotóval – aki Kecskeméten a tanítóképző óvónői szakán végzett és 1988 óta dolgozik közmegelégedésre a község óvodájában – az első lépésekről és tervekről beszélgettünk.

– Hogyan került kapcsolatba ezzel a kevésbé közismert művészeti ággal?

– A csuhébabák mindig is érdekeltek, a népművészeti vásárokon megcsodáltam őket és két éve kezdtem el a készítésükkel foglalkozni. Képekről, könyvekből és saját ötleteim alapján alakítom ki az első figurákat. Még sehol nem voltak bemutatva ezek az alkotások, ez az első alkalom, hogy a nagyközönség megnézheti. Mivel óvónő vagyok, az óvodában több munkámat megmutattam a gyerekeknek, rendszeresen felhasználjuk őket a népmesék illusztrálásához.

– Mi vezérelte abban, hogy éppen a kukoricacsuhét használja fel alkotásainak alapanyagául?

– Szeretem a természetes anyagokat, és nagyon megtetszett amikor [illegible]báltam, hogy mi min[illegible]hozni belőlük. A velük való alkotás nagyon megnyugtat és remek kikapcsolódást jelent. Sajnos nem sokan ismerik ezt a fajta tevékenységet, mivel eddig nem volt alkalmam bemutatni az alkotásokat, így engem sem ismernek erről az oldalamról. Egyre több alak, figura van elkészítve és rengeteg ötletem van amivel tovább tudom fejleszteni a repertoárt. Szeretném beleültetni az alkotásaimba a falusi életet, ezen keresztül bemutatni a néphagyományokat, amelyek ápolása az elkövetkezendő időszak programjaiban egyre nagyobb hangsúlyt kap. E területen pedig kifogyhatatlan az eszköztár.

Hegedűs Éva csuhébabákkal

– A csuhébabák készítése érdekli a gyerekeket?

– Tapasztalataim szerint nagyon, főleg a kislányokat, akikkel már több alkalommal dolgoztunk együtt. Szeretném minél több gyerekkel megismertetni az alakok készítési módját. Többen már az egyszerű figurák elkészítésében igen otthonosan mozognak. A gyakorlás, a kézügyesség komolyabb alkotásokhoz is elvezeti majd őket a későbbiek során. **Kerekes L.**

Nógrád Megyei Hírlap

tető kivonult a lakáspiacról, megszokott jelenség a lakásépítések csökkenő tendenciája. Ma már a másfél milliárd forintos állami támogatásra sincs elég jelentkező. Az első fél évben csaknem tízezer lakásépítési engedélyt adtak ki a hatóságok, 6623 új lakás épült; ez 22 %-kal kevesebb, mint tavaly. Az építési kedv csökkenésének oka lehet, hogy sokan megvárják a beígért áfa-visszatérítés életbe lépését.

Kerékpáros-balesetek – Balra kanyarodás közben fellökte egy személygépkocsi azt a kerékpárost, aki ennek következtében súlyosan megsérült. Az eset szombaton 10.30 órakor Salgótarjánban, egy útkereszteződésben történt. Szintén kerékpáros a kárvallottja az ugyancsak szombati bánki balesetnek, amelynek időpontja 18.45. A biciklis – egy helybeli asszony – személygépkocsival ütközött, súlyos sérülést szenvedett.

Lottószámok

Ötöslottó:
17, 20, 25, 62, 79
Jokerszám: **4 2 6 9 2 8**
*
Hatoslottó:
3, 10, 20, 24, 36, 40
Pótszám: **37**

„Úgy élvezem én a strandot . . ." – A hajdani sláger s sokan vallották magukénak a szombat–vasárnapi nagy melegbe gyarmati hűsülőket kapta lencsevégre.

Nógrádi mentősök a hőhullámban – Az idős, beteg emb

Senki sem maradt ell

Az évszázados rekordot döntögető kánikula Nógrádban is nehezen viselhető el. A bekövetkezett időjárási balesetek érintettjeit a mentőszolgálat hat mentőállomása kezelni tudta. A nehezen elviselhető időjárásnak azonban még nincs vége. Tamási Gyula, Nógrád megye vezető mentőtisztje az eddigi tapasztalatokról és a várható helyzetről adott tájékoztatást.

– Ebben a rendkívüli kánikulai helyzetben mi nógrádiak sem voltunk jobb helyzetben az országos átlagnál, amit az bizonyít, hogy mintegy tíz százalékkal emelkedett a betegszállítások száma – mondta *Tamási Gyula.*

A kialakult helyzetet kánikulaszindrómaként jellemezte. A hirtelen támadt hőhullám átmenet nélkül érte az emberi szervezetet, amely képtelen volt gyorsan reagálni rá. Emiatt ugrott meg a mentőszállítások száma, elsősorban az időskorúak, a szív- és érrendszeri betegségben szenvedőknél.

– Voltak olyan esetek amikor idős emberekhez riasztottak minket, s a kiérkező mentőegység már csak a halál beálltát tudták megállapítani. Voltak napok, amikor több ilyen sajnálatos eset is előfordult – mondta.

A mentősök a közlekedési balesetek számának növekedését is érzékelték. Naponta két-három olyan súlyos balesetnél is jelen voltak, amelyek normál időjárási körülmények között nem következtek volna be. Különösen érezték ezt Salgótarjánban és környékén, elsősorban a gyalogosok és a kerékpárosok körében. Erről ezt mondja a vezető mentőtiszt:

– Tapasztalataim alapján eb
ben mind a baleseteb

mDK

Hegedüs Etus (az OTI művészisko-
lájának növendéke)

Női fej c. munkája (linometszet)
repr. (adat nincs.)

F. A.: Munkástehetségek az OTI művészis-
koláján.

Nők Lapja, Bp. 1949. december 10. [4. l.]